ivan denes

păpuşarul

Distinsului păpuşar şi dascăl, HARRO SIEGEL, omagiu şi prietenie.

dass ivir nicht sehr verlăsslich zu Haussind in der gedeuteten Welt”.

Rainer Maria Rilke: Erste Dvirutser Elegie

Într-o dimineaţă de octombrie, conferenţiarul Abel Andru citi în ziar o telegramă, care rezolvă dintr-odată o chinuitoare şi îndelungată dilemă etic-ideologică şi îl determină să treacă neîntârziat la acţiune; drept urmare, zăbovi mai mult ca de obicei în baie, bărbierindu-se, legându-şi cravata şi pieptănându-se cu cea mai mare atenţie: ţinuta sa exterioară trebuia să fie impecabilă, pentru a contrasta cu conţinutul comunicării ce trebuia să o facă Rectorului protocolar, în scris şi prin viu grai, pentru a demonstra deci şi prin înfăţişare că hotărârea lui nu izvora nici din porniri anarhice, nici din înclinaţii boeme, ci era consecinţa unui sistematic proces de gândire, tot atât de laborios urmărit, ca bunăoară strălucitele sale experienţe de laborator, cărora, la numai treizeci şi cinci de ani, le datora titlul său universitar.

Telegrama laconică anunţa că la Universitatea din Illinois, un oarecare profesor Sol Spiegelmann a reuşit să sintetizeze *in vitro* acidul ribonucleic al virusului Q-beta şi că moleculele-mesager, rezultate din savanta sa manipulate, se *autoreproduc*.

Prima reacţie a lui Abel Andru a fost negativă: nu-i venea să dea crezare ştirii. La o mai atentă cercetare de sine, scepticismul său iniţial se dovedi însă şubred; se aştepta de multă vreme la acest deznodământ; devansase chiar o oarecare invidie faţă de cel ce va izbuti experimentul, asigurându-şi astfel nemurirea; dar în viziunea sa evenimentul constituia un deznodământ, sfârşitul unui proces, şi tocmai în această notă elegiacă era

cuprinsă şi esenţa dramei lui Abel Andru.

Chiar dacă este vorba de o eroare, îşi zise el, sau mai mult: de o mistificare, situaţia rămâne neschimbată; experimentul pluteşte în aer, nu este nici absurd, nici neverosimil, se integrează armonios, ca o verigă, în spiritul şi profilul vremii. Dacă experienţa nu-i reuşea profesorului Sol Spiegelmann, peste un an, doi, neîndoielnic i-ar izbuti altuia. Performanta, constructivistă şi iconoclastă deopotrivă, este şi rămâne, prin consecinţele ei posibile şi previzibile, de anvergură cu totul majoră, este o răscruce asemănătoare şi înrudită cu cibernetica, cu relativitatea, cu psihanaliza sau critica ştiinţifică a capitalismului.

Pe cât de firească i se părea deci reuşita lui Spiegelmann, din unghiul de vedere al evoluţiei ştiinţifice, pe atât de dureroase resimţea consecinţele pe care le deducea acuma, asupra cărora nu-şi luase niciodată înainte răgazul de a medita, în ciuda anticipărilor şi premoniţiilor sale raţionale. Repulsia sa, generatoare de dilemă, fusese îndreptată împotriva agresiunilor ştiinţific-matematice asupra fiinţei omeneşti, împotriva unor cuceriri tehnice ce ameninţau să metamorfozeze viaţa radical şi într-un sens nedorit, atentând împotriva idealului uman pe care-l cultivase. Experienţa lui Spiegelmann se vădi însă, în şirul raţionamentelor sale, mult mai gravă, pentru că ameninţa din sens invers: se deschidea perspectiva de a înrâuri viaţa însăşi, din interior. Recunoaşterea aceasta curmă aşadar dilema lui Abel Andru, dându-i dintr-odată calmul,

sentimentul de împăcare, după care tânjise.

În timp ce-şi sorbea ceaiul, opărit ritual în chicinetă, zâmbi; se simţea parcă uşurat de povara, pe care, în realitate, *de* vreme îndelungată nu o mai purta decât din consideraţie faţă de fratele său Adam: încercase să-l ferească pe acesta de un scandal public.

Parcă vrând să se asigure împotriva unor posibile, noi şovăieli, telefonă la Facultatea de Matematică, lăsând vorbă la decanat că la ora două îl aşteaptă pe Adam la restaurantul Continental. Era tot ce se poate mai normal să-i comunice el însuşi hotărârea luată şi demersul iniţial, nu să aştepte ca fratele său să fie informat de o terţă persoană.

Dar îşi dădea seama totodată că ar fi fost pe deplin loial faţă de fratele său numai dacă ar fi discutat cu el înainte de a acţiona, deoarece pasul la care se hotărâse implica, fără doar şi poate, numele şi prestigiul familiei şi, stârnind semne de întrebare, va şubrezi inevitabil poziţia socială şi universitară a lui Adam. Dar Abel ştia că Adam l-ar împiedica să-şi pună hotărârea în aplicare; şi-ar epuiza toate argumentele – de fapt, în faţa unui asemenea imperativ al conştiinţei nu puteau exista argumente! – şi apoi rar arunca în taler necontestatul său ascendent, i-ar cere să t temporizeze cel puţin, să mai aştepte, şi el, fără îndoială, mu ar avea tăria de a nu se supune, şi ar mai aştepta…

Se simţea de pe acuma vinovat şi se gândea cu oarecare – strângere de inimă la tăcerile prelungi ce vor interveni în: timpul mesei. Adineaori

jubilase, imaginându-şi discuţia mu Rectorul – ştia că îndată ce se va anunţa va fi primit, căci bătrânul profesor era consătean cu răposatul Avram Andru, fusese coleg de şcoală cu el şi nutrise dintotdeauna o slăbiciune deosebită pentru gemenii prietenului său, intervenind în cariera lor, când şi când, în mod salutar –, dar la închipuirea celei de a doua convorbiri, euforia păli. Şi totuşi, altminteri nu putea rămâne cinstit, fidel sieşi: nu avea alegere.

Fiii lui Avram Andru aveau relaţii neobişnuite. Gemeni univitelini, îşi semănau până la confuzie: acelaşi păr aspru, ţepos şi ondulat, tuns nemţeşte, încadrând aproape rectangular fruntea, aceeaşi culoare măslinie a feţei, aceiaşi ochi negri cu albul maculat de vinişoare plesnite, aceleaşi trăsături drepte, aceleaşi cute virile; până şi îmbătrânirea se consuma la cei doi aidoma. Însă Abel nu percepea ca atare această identitate morfologic-estetică: pe Adam îl găsea fermecător, de o frumuseţe rară şi distinsă, în vreme ce propria sa fiinţă îl nemulţumea adânc. Se descoperea, la fiecare prilej, colţuros, necioplit şi stângaci, lipsit de eleganţă sau rotunjime în gest. Suferea cumplit de pe urma timidităţii sale în companie feminină, întreţinută de intuiţia că trezeşte repulsii şi de conştiinţa că niciodată nu i-a fost – dat să atragă, ci întotdeauna a trebuit să cucerească. Superioritatea, ascendentul, dacă nu chiar tirania lui Adam, se datorau în bună parte unor amintiri rechemate din anii tinereţii, când Abel fusese mereu surprins

— şi mai ales se surprinsese – imitându-l pe

Adam, încercând să-şi compună atitudinile şi mişcările după modelul fratelui său.

Într-adevăr, sentimentul de inferioritate al lui Abel Andru avea temeiuri obiective; Adam era graţios, avea mişcări feline, elastice, uşor efeminate, trecea prin orişice situaţie de parcă culegea fiori; pasul lui amintea momentul în care balerinul vine spre arlechin, gata să intre în scenă. Devenit conştient de acest dar chiar şi numai prin contrast cu fratele său, Adam îl cultivase de timpuriu cu dezinvoltură, pentru că mişcarea frumoasă se integra desăvârşit în personalitatea sa spirituală, în care, alături de neobişnuita lui putere de abstractizare, de înfricoşătoarea lui disciplină şi de rigurozitatea matematică a gândirii sale, dormita un estet, un muzician autentic, de vocaţie.

Abel umbla grotesc, ca un răţoi. Mişcările sale erau pripite, rupte, parcă rămâneau neterminate, parcă finalitatea lor rămânea imprecisă. Fraţii Andru erau întotdeauna ales şi sobru îmbrăcaţi – le lucra, bineînţeles, acelaşi croitor –, dar în vreme ce Adam îşi purta hainele cu degajarea şi firescul unui aristocrat de viţă veche, Abel, la fiecare gest, era parcă gata să le deşire din cusături, şi nu pentru că ar fi fost violent – dimpotrivă, era o fire mai molcomă şi mai aplecată peste sine decât fratele său, mai atent la auzul lăuntric decât la bucuriile sau tristeţile simţurilor –, ci pentru că simetriile, armoniile, formele clasice şi consonanţele erau străine de fiinţa lui. Şi totuşi dormita şi în el, alături de un eminent cercetător ştiinţific, un artist – un artist nerealizat, dar nu din

specia olimpicilor, care frecventează şi creează armoniile de formă parcă spontan, ci din cea a rebelilor, a nonconformiştilor încleştaţi cu demonul, la trântă cu el. Nu se adaptase la modele sau manierele vremii, nu se asimilase rangului său intelectual, nu se rafinase, şi – oricât se străduise înainte de marea cotitură din această dimineaţă de octombrie – nu reuşise nici măcar să devină un citadin autentic. Tot ce ţinea de civilizaţie exterioară îi rămăsese străin, pentru că, la rândul său, ca printr-un *fatum* fără de scăpare, tot un aristocrat era şi el, dar un aristocrat ţăran, unul din acele rare şi cele mai nobile produse ale vetrei bătrâneşti, care – fie că ajung la celebritate, fie că rămân anonimi – constituie elita adevărată, originară. Rămăsese nepotul lui Amos Anciru; bătrânii din satele de pe valea Secaşului îşi mai aduceau aminte încă şi acum de acel bărbat care, prin credinţa şi tăria lui, a adus multă năpastă peste acele meleaguri.

Amos Andru fusese un uriaş de peste doi metri, o namilă de om cu putere de urs. Întors de sub steagul cu semnul pajurei în preajma sfârşitului de veac, plecase definitiv din casa părintească şi luase drumul pribegiei în Lumea Nouă, pentru că în seara întoarcerii aflase că iubita lui se măritase cu altul şi nu voia să întâlnească nici infidela, nici seducătorul: ştia că nu s-ar putea stăpâni, ar lovi şi ar ucide. Nu era un om al compromisurilor.

În primii ani se căpătuise destul de bine în docuri, căci avea putere cât trei. Dar tocmai când părea că toate au intrat pe făgaşul dorit, s-a

întâmplat nenorocirea.

Amos Andru frecventa cu predilecţie bâlciurile: trăia o neegalată bucurie, plimbându-se prin mulţime, dominând-o pe rază întinsă cu două capete. În mijlocul oamenilor părea un far viu, mobil, care se deplasa solemn şi ameninţător. Într-o *zi*, asistă la un meci de box – un sport proaspăt importat de peste Ocean, din Insulă: doi se înfruntau cu pumnii goi, lovindu-se după anumite reguli, iar cei din jur încheiau pariuri. Tocmai regulile îi plăceau, faptul că nu se tolerau ticăloşii, că lupta era îngrădită la o înfruntare a puterii şi iscusinţei, prin excluderea vicleniilor. Începu să frecventeze regulat demonstraţiile pugilistice, să le caute tot mai interesat, până ce într-o zi îşi luă inima în dinţi şi se prezentă unui antrenor. Acesta căscă ochii, îl pipăi ca pe o vită la obor, şi apoi îi oferi o sumă importantă. Amos se sperie îngrozitor şi era gata-gata să dea bir cu fugiţii: în prima clipă avu impresia că omul vrea să-l năimească, să bată sau chiar să omoare pe cineva. Dar impresarul nu voia să-l scape din mână, insistă, explicându-i că acest *prize-fighting* este o profesiune bine plătită, că nu-i nicio ruşine să te baţi pentru bani, că dacă va ajunge celebru va câştiga şi mai mult, că scrupulele bâiguite de Amos în engleza sa stâlcită, cu mintea încă plină de bunul simţ inoculat de învăţătorul Simion din Roşia, erau hilare, demne de un predicator sau de un impotent, nicidecum ele un bărbat cu virtuţile şi haruD cu e aW mă-sa şi tat-su l-au înzestrat. În America brânza-i pe bani: îşi zise Amos până la urmă şi acceptă, mai ales pentru că spera să poată mări suma expediată

conştiincios, la două luni, pe calea băncii, acasă.

Prima gală îi fu însă fatală. Avea de înfruntat un negru cât el de mare, care de cum se auzi semnalul de începere, se şi năpusti asupra lui. Amos se dădu un pas îndărăt, apoi îşi repezi pumnul înainte, izbindu-l pe negru în tâmplă. Acesta horcăi o dată, căzu ca un sac şi-şi, dădu duhul pe loc.

Reuşi să fugă şi să stea ascuns, în ciuda staturii sale „parcă predestinată ochilor poliţistului sau detectivului… Umblă din stat în stat, din oraş în oraş, purtând de-a curmezişul Americii spaima şi remuşcările sale grave: îi era frică să se predea, se temea de pedeapsă, dar se şi socotea vinovat. În mintea lui se instală conştiinţa că ucisese. După câtva timp se pripăşi la Philadelphia, în casa unui tinichigiu; acesta îi ascultă cu multă luare aminte jălaniile, şi-apoi îl ogoi, citindu-i din Biblie şi explicându-i că nimic nu mai are însemnătate, căci peste ani puţini – mai târziu, după adeziune, i se comunică şi data certă – vine Armaghedonul, Ostile Domnului se adună, învie morţii, şi toţi vor fi târâţi în faţa judecăţii năprasnice a lui Iahve Sabaoth, şi vor fi osândiţi, pentru că toţi au fost nişte ticăloşi şi spurcaţi, afară de cei şaptezeci şi două de mii – peste câţiva ani, cifra a fost dublată la o sută patruzeci şi patru de mii – de jandarmi ai lui Dumnezeu, care se cheamă Martorii lui Iehova şi care vor face servicii de organ public de represiune în ziua de mai apoi. Nu există adevărată teologie, doctrină sau instituţie religioasă, valabilă este numai interpretarea liberă, în conştiinţă, a Scripturii, de

către fiecare dintre Martori. Tot ce ţine de orânduire socială este opera directă a Diavolului. Principalele creaţii ale Satanei sunt trei la număr: statul, Papa de la Roma şi partidele. Nu există diferenţiere între oameni, nu există naţiunişi clase, îmbrăcarea oricărei uniforme, necum mânuirea oricărei arme, este păcat de moarte şi te elimină din rândul privilegiaţilor. Dreaptă este numai organizaţia teocratică – adică Martorii lui Iehovş…

Când, în sfârşit, Amos Andru cedă insistentelor şi participă la o adunare, îl cuceriră definitiv cântecele – mult mai mult decât argumentele. Aveau ceva robust, ceva înălţător şi deschis, ceva ce nu semăna cu prorocirile sumbre ale Martorilor, ci cu un Verb mai îmbucurător. Iar la rândul lor, când uriaşul îşi uni basul cantabil cu corul lor, Martorii se simţiră proteguiţi şi puternici, îl săltară repede în poziţie conducătoare – ceea ce îi angajă dintr-odată toată vigoarea şi energia tinerească – şi apoi, înarmat cu sume însemnate în dolari, îl trimiseră îndărăt, peste Ocean, în Transilvania, ca să cucerească noi conştiinţe şi noi poteraşi pentru ceruri.

Pe vremea aceea, Roşia de Secaş era un adevărat simbol al continuităţii tradiţiilor ardelene, inaugurate în documentul de la Turda – una din primele declaraţii europene de toleranţă religioasă. Trebuie să fi fost cu totul nesemnificativă secta care nu-şi avea reprezentanţii în satul acesta sau, cel puţin, un singur gospodar aderent. Prin fire mistice şi greu explicabile, ţăranii din Secaş deveniră o adevărată

mini-Americă în materie religioasă: erau la curent cu constituirea noilor secte din Lumea Nouă – şi în epoca aceasta ele creşteau acolo ca ciupercile din pământul pădurii – iar lunile de iarnă, când ogoarele nu-i solicitau, le consumau în dezbateri pioase – în fond lupte acerbe ce ţinteau cucerirea câte unei conştiinţe. Harta teologică a satului semăna cu harta etnografică a Tangerului. Mai mult, Roşia deveni chiar leagănul unor noi forme de rit, ca de pildă aripa dizidentă a sectei Penticostalilor, ai cărei membri nu s-au putut pune de acord cu propria lor eclezie pe tema spălatului picioarelor: trebuie sau nu trebuie să spele fetele tinere picioarele bătrânilor, cu prilejul meselor rituale, în imitarea unui antecedent de oarecare notorietate.

În această ambianţă descălecă iehovismul la Roşia de Secaş, în persoana lui Amos Andru. Nimeni în sat nu avea o statură ca el, nimeni o asemenea voce stentorială, dar mai ales nimeni nu ardea atât de intens, nu era atât de dăruit cauzei. Ameninţând cu năprasnicele şi apropiatele momente ale Armaghedonului, fluturând din înălţimea sa imaginile şi grozăviile Apocalipsului, sunând goarnele Judecăţii, Amos Andru reuşi în scurtă vreme să înregimenteze aproape jumătate din locuitorii satului, constituind un pluton întreg de viitoare jandarmerie celestă, şi apoi îşi trimise solii şi profeţii spre alte vetre ardeleneşti, în vederea constituirii altor, noi plutoane.

Amos Andru era tată a trei fete şi un băiat – se însurase încă la începutul întemeierii comunităţii sale; nevastă-sa, Maria, fusese „fată de gazdă”,

adică de om avut, şi ea înaltă de stat, cu ochii încinşi, obrajii îmbujoraţi şi buzele cărnoase, veselă şi exuberantă, pe care au convertit-o la iehovism mai degrabă înălţimea, vigoarea şi vioiciunea predicatorului, decât spaimele Armaghedonului.

Abia după ce izbucni războiul mondial, îşi dădură seama sătenii din Roşia ce urgie se abătuse peste capul lor. Fiii iehoviştilor nu erau ameninţaţi de moarte în tranşee sau la asalt, ci de focul plutoanelor de execuţie: refuzau să lupte, ca să nu-şi sacrifice mântuirea din ceruri, iar Curţile Marţiale, instituite odată cu starea de asediu, nu-i cruţau.

Când Amos zări în cortegiu preotul militar, se opri locului, la marginea câmpului, şi răcni cât îl ţineau puterile: să-i piară din faţa ochilor sluga Satanei. La Curtea Marţială acceptase sentinţa liniştit, resemnat, dar acum avea impresia că prezenţa omului în sutană îi zăgăzuieşte intrarea prin porţile Raiului. Cortegiul se opri şi, după o scurtă consfătuire, factorii responsabili admiseră o derogare de la regulamentele în vigoare: sluga Satanei se întoarse în sat, probabil încântată că în loc de a asista la spectacolul macabru, mai putea petrece două ceasuri în patul cald.

Amos Andru muri cu fruntea ridicată, cântând unul din imnurile ce-l cuceriseră pentru cauză. Se prăbuşi zâmbind, fără să-şi aducă aminte de Maria şi de copii, fericit că şi-a asigurat veşnicia în corpul de gardă al Tatălui. Era atâta candoare în această trecere dincolo, încât locotenentul comandant al plutonului avu o senzaţie de acută

culpabilitate, şi simţi nevoia urgentă a unei reconfortări alcoolice, pe care şi-o acordă fără zăbavă.

Dintre copiii lui Amos Andru numai primul, Avram, şi ultima, Raveca, supravieţuim exantematicului. Maria, sătulă pentru totdeauna de dezbateri teologice şi rituri sectante, vându gospodăria şi se mută din Bpşia „jrtabilindu-se la Blaj, unde cosea în atelierul de croitorie al unei rude depărtate, până ce pedelul liceului de băieţi, invalid de război, văduv şi el, se îndrăgosti de ea şi o ceru de nevastă, cu condiţia să treacă la religia greco-catolică. Profesiunea ei de credinţă – în copilărie fusese botezată creştină-ortodoxă – o primi chiar un canonic, care deveni apoi confesorul ei.

Avram Andru moştenise firea rebelă, turbulentă a lui Amos, şi nu lipsi mult ca în clasa a şasea să fie eliminat din liceul sobru al cuvioşilor părinţi de la Blaj, pentru că de Sfintele Paşti s-a dus să prindă sticleţi cu laţul, în loc de a participa la slujba episcopală şi de a se împărtăşi. Numai numele imaculat al tatălui său vitreg, cât şi intervenţiile personale ale canonicului-confesor îl salvară, dar ultimele două clase fu nevoit să le termine la Seminarul Pedagogic de la Cluj.

Din prima zi după plecarea maică-sii – care a venit cu el şi i-a găsit un loc ieftin, în vipt – începu să fumeze şi să ocărască îngrozitor, să blesteme popimea şi pe Dumnezeu şi să se încaiere prin cârciumi de mahala. Avea acum şaptesprezece ani, crescuse aproape la fel de înalt ca tatăl său, cu care semăna de altminteri, şi socoti că a venit

vremea să cerceteze bordelurile de pe strada Cotită. Timp de şase luni bătu apoi drumul spre dealul clinicilor, ca să se trateze de o foarte neplăcută boală lumească.

După bacalaureat – pe care-l luă primul, cu zece – Avram Andru ezită unde să se înscrie. Ar fi vrut să urmeze o carieră ştiinţifică, dar absolvirea unei facultăţi de specialitate nu i-ar fi deschis decât cel mult perspectiva unei catedre de liceu, ceea ce nu-i surâdea de fel – „Dacă nu ar exista şi copii tâmpiţi...” – oftă el şi-apoi renunţă. Nu mai putea conta pe niciun fel de sprijin: maică-sa – de care se înstrăinase în ultimii doi ani – murise în vara aceea, soră-sa, internă la liceul călugăriţelor din Blaj, era predestinată unei vieţi monahale, tatăl său vitreg, îngrozit de viaţa scandaloasă pe care o ducea, nu mai voia să audă de el, canonicul blajin şi mai puţin... Şi-atunci se înscrise la Iură, să devină „fişcaliş”, căci se ştia ager la minte şi bun de gură şi spera să câştige bine. Din interes şi ambiţie se înmatriculă însă şi la Filosofie, dar când asistă la primul curs al unui anume profesor Marin Ştefănescu şi constată că acesta era un bigot care transformă catedra în amvon, se hotărî să-şi cultive înclinaţiile abstract-teoretice pe cale particulară, prin lecturi. Într-o scrisoare injurioasă îl vesti pe Decanul Facultăţii de Filosofie că se consideră liber de obligaţiile asumate prin cererea de înscriere şi achitarea taxelor.

Pe vremea aceea, izbucniră primele mişcări huliganice, de nuanţă antisemită, la Universitate. Avram Andru deveni unul din cei mai temuţi adversari ai diversionistilor, fără să se

înregimenteze însă în vreo formaţiune politică: democratismul său era de bun simţ, spontan, firesc, individualist şi anarhic.

La douăzeci şi trei de ani neîmpliniţi, o întâlni la Facultate – îşi pregătea acum doctoratul, care, pe vremea aceea se obţinea la Drept după numai patru ani de studii – pe Alexandrina Bârsan, singurul copil, făcut la bătrâneţe, al unui preşedinte de Curte de Apel; după zece zile i se înfăţişă tatălui şi o ceru de nevastă, fără să aibă măcar bani de verighete, căci ultimul coleg căruia îi scrisese teza de licenţă încă nu-i achitase datoria. George Bârsan îl dădu afară, dar peste trei luni trimise grabnic după el. Răzbunător, Avram Andru tărăgăni nunta o lună încheiată, astfel că gemenii a trebuit să se nască la Bucureşti, la numai cinci luni după căsătorie. Mai târziu, când băieţii se jucau zgomotos prin casă şi-l stinghereau în lecturile sale – păstrase obiceiul de a frecventa literatură ştiinţifică chiar şi după ce îşi făurise o carieră strălucită în materie de Drept comercial şi bisericesc, pledând întotdeauna de partea persoanelor particulare lezate, împotriva bisericilor de toate riturile – ieşea în pragul bibliotecii şi răcnea la ei cu vocea stentorială, moştenită de la tatăl său: „Mai tăceţi, dracului, bastarzilor! Potoliţi-vă, că altminteri vă dau la iehovişti!”

Din ziua în care băieţii împliniră şapte ani, începu să se ocupe sistematic de educaţia lor; zicea că bărbatul e o fiinţă raţională, şi rolul pedagogiei materne încetează în clipa în care învăţătura declanşează procesul de gândire

sistematică. Seară de seară, cinci zile pe săptămână, stătea cu ei după ce-şi isprăveau lecţiile, parcurgând o programă analitică de factură cu totul deosebită. În primul rând începu să-i înveţe latina, afirmând că le toarnă cu pâlnia gramatica acestei limbi în creier, pentru ca mai târziu să poată învăţa în joacă ori ce altă limbă europeană. Apoi, torturându-i şi pe ei, şi pe sine – încerca să-şi reducă explicaţiile la nivelul de înţelegere al unor băieţi isteţi, dar încă în mrejele copilăriei, cu gândul mai mult la zbenguială – se apucă să le explice, de asemenea pe latineşte, dar traducându-le în acelaşi timp, principiile logicii., Nimeni pe lume nu vă ajută! Vă ajută numai mintea voastră, şi aia trebuie să funcţioneze ceasornic, mă!” La masa de seară – pe care familia o lua întotdeauna şi în mod obligatoriu împreună, în sufrageria mare a casei de pe dealul Feleacului, pe strada Andrei Mureşanu – povestea cu dezinvoltură despre toate cele auzite în cursul zilei la tribunal, la barou, la cafenea. Când, la descrierea unei escrocherii, a unui furt, a unei panamale, a unor cazuri de corupţie, de nepotism sau de intervenţionism politic, Dina încerca să protesteze, Avram Andru se încingea: „Lasă-i să auză, damnă! – când se mânia, diftongul se topea în favoarea lui „a” – că n-or trăi în Patagonia! Trăim într-o lume de lichele! Copiii trebuie adaptaţi la lumea în care vor trăi! Dacă nu vrem să-i popim – şi chiar şi atunci! – trebuie să-i creştem lichele, altfel nu-şi vor găsi locul sub sare, damnă!”

Băieţii căscau, în asemenea împrejurări, ochii

mari şi ar fi trecut prin foc pentru el, căci simţeau, cu intuiţia limpede şi infailibilă a copilului, marea cinste şi marea ură a lui Avram Andru.

Când Avram relata, fără sfială, împrejurările câte unui adulter, Dina roşea până în vârful urechilor – era o blondă cu tenul ca de lapte, mititică, gingaşă, exact opusul soţului ei, încât erau aproape ridicoli când ieşeau împreună în societate şi când Avram se îmbăta de obicei şi începea să cânte tot soiul de romanţe ardeleneşti, de la „Lung e drumul Clujului1, până la „Pe Mureş şi pe Târnave”, isprăvind însă invariabil cu aria Toreadorului din „Carmen” –, şi atunci stăpânul casei se mânia şi mai cumplit: „Da ce-oi vrea, damnă? Nătărăi monogami, ca tatăl lor? Sfinţi? Feciori? Impotenţi? Mă, câte muieri puteţi batjocori, atâtea să batjocoriţi! Află, damnă, că o să luăm două feten casă! Două, nu una, mă-nţelegi? Să nu-mi umble la aceeaşi, că mi se încaieră!”

În 1938, scrâşnind şi înjurând năprasnic, îmbrăcă uniforma albastră a Frontului Renaşterii Naţionale. „Paiaţa lui Cărluţă!”, urlă, vânăt de mânie, în ziua în care croitorul îi aduse uniforma, şi el o îmbrăcă în faţa oglinzii mari a nevesti-sii. Dar n-avea încotro: trebuia să hrănească o familie. Trăia într-o lume pe care o detesta, dar pe care nu avea nici tăria, nici interesul să o înfrunte.

La izbucnirea războiului, plecă în prima zi pe frontul din răsărit şi se întoarse după douăzeci şi patru de ore, cu rotula genunchiului drept zdrobită: rămase şchiop şi se declară beneficiar. „Habar n-aveţi ce o să vină!”, declară el

consătenilor şi prietenilor să-i – doctorul Zeno Lupaşcu, un cunoscut psihiatru, şi profesorul Cornel Şomăceanu, un eminent geolog – veniţi să-l viziteze a doua zi după sosirea din spitalul militar. Şi-apoi îi strigă pe gemeni şi le ordonă: „Ia spuneţi versul din „Tefoaidele”, pe care l-aţi învăţat aseară! „Şi gemenii trebuiau să recite la unison: „Nu-i plângeţi pe cei morţi! E vai de cei vii!”…

În curând îşi redeschise cancelaria – locuiau acum la Sibiu, în refugiu – şi cum majoritatea avocaţilor în floarea vârstei erau sub arme, câştigă o adevărată avere, în vremea aceea moşteni şi Dina bunurile părinteşti. În plin război şi austeritate, îşi împlini ameninţarea, şi Dina fu silită să angajeze două săliştence tinere, ca fete în casă…

În iarna anului 1943, într-o seară, Cornel Şomăceanu îl vizită inopinat. Îi împărtăşi în mare taină că la Curtea Marţială se montează procesul câtorva tineri asistenţi de la Institutul de Psihologie al Universităţii, acuzaţi de a se fi constituit în celulă comunistă, şi-i solicită lui Avram Andru să le pledeze cauza. După o oarecare ezitare, determinată şi de aversiunea faţă de preocupări politice, şi de griji pentru familie, cedă insistenţelor prietenului său – trimis la el de nu se ştia cine, tocmai pentru că vechea lor prietenie era notorie – şi apăru în instanţă ca apărător. Dovezi materiale nu existau, dar acuzaţii nu-şi ascundeau convingerile. Când preşedintele încercă să-i chestioneze în această, privinţă – ţara era doar angajătă în „cruciada sfântă împotriva bolşevismului64 – Avram Andru se ridică

fulgerător, interzise printr-un gest clientului respectiv să răspundă şi-l înfruntă pe magistratul militar, care locuia de altfel pe acelaşi palier cu el:

— De internis non curat praetor!

— Lasă-mă, domnule, cu dreptul roman! – izbucni preşedintele, mârlăneşte.

— Suntem în război, şi dumneata…

— Suntem în război, domnule preşedinte, tocmai pentru ca pretorul să nu se amestece şi să nu judece ceea ce e strict al fiecăruia! – şi în continuare azvârli un citat de mare circulaţie pe vremea aceea: – „Nu sunt de acord cu clienţii mei, domnule preşedinte, eu am dreptate, şi ei greşesc, dar mă voi lupta întotdeauna pentru dreptul lor de a greşi! 66

Preşedintele se uită îndelung la el, ezită o clipă, apoi suspendă dezbaterile. Cei trei tineri fură achitaţi. Peste două zile, Siguranţa îi internă în lagărul de la Târgu-Jiu.

Şomăceanu şi Lupaşcu – amândoi fuseseră în sală – veniră seara la ceai şi-l găsiră într-o dispoziţie sumbră. Îi chinuia pe gemeni cu primele aliniate din „Logica” lui Hegel.

— Am ajuns o lichea, la fel ca ei… – bombăni, şi apoi, văzând nedumerirea pe faţa prietenilor săi, veniţi să-l felicite pentru succesul repurtat, le explică: – Ce? Credeţi c-am câştigat o dezbatere de idei? Habar n-aveţi pe ce lume trăiţi! L-am citat pe Winston Churchill, pentru că ştiu că domnul colonel de justiţie stă seară de seară lipit de radio Londra i se aude foarte clar prin pereţi! Am jucat un moment psihologic, dându-i să-nţeleagă cum devine cazul…

Şi începând de atunci, pledă, contra unor onorarii grase, toate procesele de opozanţi ai guvernului, sugerând judecătorilor că are în spate alte forţe, criptice, de undeva departe, din capitalele şi comandamentele aliate. O singură clientelă o refuza categoric, chiar când era numit apărător din oficiu: iehoviştii.

După Eliberare, se întoarseră la Cluj. Găsiră un oraş răvăşit de război, peste care au trecut mai multe armate – biruite şi biruitoare deopotrivă – şi din care au fost deportaţi mii de oameni, ca să înfunde cu trupul lor cuptoarele din lagărele de exterminare. Zeci de clădiri erau distruse de bombardamente, unele străzi erau desfundate, nu exista iluminaţie publică, nu exista un metru de sticlă pentru a înlocui miile de geamuri sparte, dar mai ales nu exista siguranţa că cine pleacă seara de acasă se mai întoarce viu; noaptea era spintecată de rafale; dezertori şi bandiţi se aţineau printre ruinele caselor bombardate sau prin pădurile dimprejur.

Când viaţa începu să intre pe făgaş normal, i se făcură lui Avram Andru tot soiul de oferte, din partea reprezentanţilor tuturor curentelor de opinie: era un bărbat tânăr, cu o considerabilă experienţă, de o cinste şi o inteligenţă bine cunoscute. Refuză totul – chiar şi catedra universitară.

— Băieţii, nu cu! Eu rămân simplu fişcaliş! în schimb, câteva săptămâni înainte de apariţia legii reformei agrare, distribui ţăranilor pământul pe care nevastă-sa îl moştenise în Năsăud.

De fapt, nimeni nu înţelegea ce se întâmpla

într-adevăr cu el „numai Dina: în tinereţea lor, într-o clipă de slăbiciune, o singură dată, i se mărturisise. Avram Andru îşi ura meseria, se considera un ratat, un om neîmplinit, pentru că ştia irosită în el o autentică vocaţie ştiinţifică.

Băieţii împlineau şaptesprezece ani. Era stabilit că amândoi vor da în sesiunea de vară bacalaureatul, prin dispensă de frecvenţă, apoi se vor înscrie la matematică.

— *Res severa est verum gaudium*! Cap aveţi, bani aveţi, timp aveţi! Baza acum, apoi valea, la Paris, la altă facultate! – rezumă Avram Andru programul următorilor opt sau zece ani.

Era târziu, în luna mai, în primăvara glorioasă a sfârşitului de război; în vila de pe dealul Feleacului masa mare din sufragerie era aşternută; alături, pe bufet, erau etalate darurile părinţilor de ziua gemenilor – haine, cărţi, stilouri, bani – şi toţi erau în aşteptarea tatălui, pentru a începe sărbătoarea intimă, devenită tradiţie. Se însera. Avram Andru plecase în oraş, să-l viziteze pe Zeno Lupaşcu, care zăcea la clinica profesorului Haţeganu cu dublă pneumonie» – Se întunecă. Lumea de afară, de dincolo de zidurile casei, elă mult deosebită de atmosfera de belşug şi certitudine pe care Avram Andru reuşise s-o reinstaleze în casa lui. Dina începu să se neliniştească şi se hotărî să sune la clinică, să întrebe dacă Avram se mai afla cumva în camera profesorului Lupaşcu. Află că plecase de mai bine de o oră.

Nimeni nu-l mai văzu în viaţă. Îl găsiră a doua zi dimineaţă, împuşcat în ceafă şi azvârlit într-o

stradă lăturalnică, pe un maidan, fără pardesiu, fără pantofi, fără portofel şi fără ceasornic.

Moartea violentă plutea, ca un destin inexorabil, asupra bărbaţilor din neamul Andr eşti lor.

Acest *fatum* familial cât şi perspectivele puţin îmbucurătoare ce se deduceau din el pentru gemeni, li-l relată, spre disperarea Dinei şi în ciuda semnelor discrete pe care tot încerca să i le facă, mătuşa lor Raveca, pe care, până în ziua aceea, nu o văzuseră niciodată.

Purta rasa de călugăriţă cu ostentaţie, faţa şi privirile ei nu aveau nimic blând şi recules, ci exprimau, din înălţimea ei statuară, asprime şi ardoare necruţătoare, care o însemnau, fără greş, ca fiică a lui Amos Andru.

Avram hotărâse cu mulţi ani în urmă – şi pentru Dina o hotărâre a lui însemna literă de lege – să nu împărtăşească băieţilor adevărul despre sfârşitul năprasnic al bunicului lor, decât la ceas târziu, atunci când vor fi în stare să judece în conştiinţă ce anume trage mai greu în cumpănă: un act de fidelitate nelimitată faţă de o idee sau o credinţă, până la sacrificiul suprem, sau caracterul vădit aberat al acestei credinţe…

Dar maica Raveca nu ţinea seamă de principiile pedagogice ale răposatului ei frate – de altminteri, de aproape treizeci de ani, nu întreţinuse, din convingeri monahale, niciun fel de legături cu el – şi ale cumnatei ei, pe care, la fel, o cunoscuse abia cu acest trist prilej. De fapt Raveca venise la Cluj mai mult sub constrângerea stareţei şi a confesorului mănăstirii, căci dacă

nutrea vreun sentiment faţă de fratele ei decedat, numai de oroare şi groază putea fi vorba.

Imensă, masivă, cu voce de contra-altă, părea să fie o faclă vie a credinţei, o reîncarnare feminină, în ediţie biologic superior înzestrată, a unui călugăr posedat şi genial, Care terorizase Odinioară, în vremuri magnifice, Florenţa.

— Dar mai lasă-mă, cumnată, cu semnele! – exclamă cuvioasa maică până la urmă, enervată, şi gemenii, care ascultaseră cu sufletul la gură relatările ei despre viaţa şi sfârşitul lui Amos Andru, de parcă ar fi citit un roman de aventuri, trecură dintr-odată de partea ei.

— Cine ştie când îi cheamă Domnul în faţa lui, să răspundă pentru păcatele bătrânilor! Să ştie la ce să se aştepte! Să se căiască!

— Dar te rog… – încercă Dina, timidă; de când săliştencele nu mai erau în casă, şi băieţii, sub oblăduirea tatălui, îşi închiriaseră odaie în oraş, unde-şi desfăşurau, spre indignarea mamelor de fete din familie bună, tot soiul de aventuri amoroase, Dina îi considera bărbaţi în toată firea, şi scutul matern nu mai acţiona în cele sufleteşti decât în virtutea inerţiei, fără spontaneitatea şi intensitatea de odinioară.

— După câte am auzit – o întrerupse însă cucernica – nici ei nu s-au născut chiar fără de păcat, la termen neprihănit…

Dina roşi până în vârful urechilor, se fâstâci şi renunţă la luptă: fusese definitiv şi ireparabil făcută de ocară în faţa fiilor ei. Şi apoi, cele îndurate în ultimele trei zile îi depăşeau puterile, o osteniseră: moartea lui Avram, care nu numai că o

dominase şi o tiranizase dintotdeauna, dar şi trăise, respirase în locul ei; înmormântarea; vizitele de condoleanţe; pacostea aceasta de cumnată, care nu dădea niciun semn că ar vrea să plece…

— Şi la rândul său – reluă Raveca, întorcându-se spre gemeni – străbunicul vostru, bunicul meu şi al răposatului Avram, tatăl vostru, Aron Andru, a murit şi el neîmpărtăşit şi nedezlegat, şi nici el de moarte bună. A isprăvit într-o baionetă turcească, când a pornit împăratul Franz Joseph să cucerească Bosnia şi Herţegovina, că nu-i ajungea, cât a avut… Cei din sat, care slujiseră în acelaşi regiment şi alergaseră lângă el la asalt, spuneau că a murit înjurând îngrozitor.

Ochii băieţilor, îndeosebi ai lui Adam, mai belicos, mai cocoşel, străluceau de mândrie.

— Niciunul de moarte bună, toţi de moarte năprasnică şi toţi ca nişte păgâni ce au fost! Nici nu-ţi vine să zici: „Odihnească-se în paceu, că ştii dinainte cum se perpelesc în flăcări!

Gemenii schimbară priviri nedumerite.

— În care flăcări? – întrebă Adam, şi tonul său o determină pe Dina să-şi ducă batista la gură, ca să se reţină, să nu se amestece: era oarecum vina ei că băieţii nu erau deprinşi să discute cu respectul cuvenit persoanelor cucernice.

— Doar n-au fost incineraţi, că la noi, din păcate, încă nu există crematoriu – completă Abel.

— În focul Gheenei! – răcni Raveca, azvârlindu-şi mâinile, cu degetele răşchirate, spre tavan, dezvelind în acelaşi timp nişte braţe ca de halterofil.

— În focurile veşnice ale Iadului!

Adam şi Abel se uitară din nou unul la altul şi-apoi, în ciuda împrejurării îndoliate, izbucniră în cascade de râs.

— Abel!… Nu vă e ruşine?!… Adam… – interveni Dina şi, ca întotdeauna, îl certă pe Abel primul, căci acesta era blând şi bun, şi de el nu se temea.

Băieţii se potoliră, dar în ochii lor juca acum licărul bătăliei.

— Şi cum, *Tanti* – începu Adam mieros – < dată s-ar fi împărtăşit şi ar fi fost dezlegaţi, ar fi avut alt… viitor?

Raveca nu avea vocaţie de misionară, nici erudiţie teologică. Religiozitatea ei era mai mult o rezultantă a temperamentului, azvârlit cu orbească încredere în susţinerea credinţei. Râsul băieţilor o meduzase întâi, dar acum tonul mieros al nepotului o inducea în eroare; îşi adună cunoştinţele ca să-i satisfacă băiatului curiozitatea.

— Dacă ar fi păcătuit şi s-ar fi căit, ar fi trecut prin Purgatoriu şi apoi ar fi intrat prin porţile Raiului… la loc de veci, la loc de verdeaţă, unde nu există nici durere, nici suspin.

— Cine să nu mai simtă durere şi cine să nu mai suspine, *Tanti* dragă? – continuă investigaţia Abel.

Combăteau întotdeauna în echipă, cot la cot, cu schimbul.

— Cum cine? Ei, morţii. Cei trecuţi dincolo! – răspunse Raveca încruntată şi din nou intrată la bănuieli.

— Tatăl vostru, şi bunicul vostru, şi străbunicul vostru. Bărbaţii din neamul Andreştilor. Ticăloşii de ei! Păcătoşii! Fie-le ţărâna uşoară!

— Păi cum să simtă durere şi cum să suspine, când organismul lor a trecut printr-un proces de dezorganizare, ca să zicem aşa, în urma morţii – şi silaba fusese special subliniată –, când s-a descompus în elementele sale constitutive, şi formulele chimice care se produc în… groapă sau în coşciug nu sunt favorabile vieţii?

Tonul lui Adam devenise rece, obiectiv, ca de dezbatere cazuistică, dirijată de un om în vârstă, nu de un băiat de şaptesprezece ani. Mânuia întrebarea cu plăcerea cu care un meşteşugar polizează o piesă de metal.

— Sufletul, măi, sufletul! – exclamă Raveca nervoasă. – în Paradis se intră cu sufletul, nu cu trupul. Numai Domnul nostru Iisus Cristos, care şade la dreapta Tatălui, s-a înălţat la ceruri în trup! Şi, se spune adăugă ea pe un ton mai puţin violent – Sfânta Fecioară Maria. Dar în privinţa aceasta, Papa urmează abia să se pronunţe.

Abel se uită la Adam, dar văzu pe faţa lui că pista cea nouă nu interesa, că trebuia urmărit, metodic, filonul central, care ducea la inima problemei.

— Şi ce este sufletul?

— Sufletul?… Sufletul…

— Te ajut eu, *Tanti* – sări Adam, şi ochii săi erau numai ironie tăioasă, şi el însuşi încordat ca un arc.

— Sufletul este o substanţă de natură

imaterială.

— *Et quid est substantia*? – interveni Abel, fulgerător.

Maica Raveca se uită, înmărmurită, când la unul, când la altul: îi credea nişte nătărăi prost crescuţi, şi acum, deodată, urmă un şir de cuvinte pe care ele, maicile, numai când şi când le auzeau de la monseniorul prelat papal, doctor de Roma de la Gregorianum, care le slujea drept confesor.

— Substantia est id, quod per se subsistit.

— Et quid est „subsistere”? Et quid est „per se”? Faveas demonstrare! Et non pro concepte conceptum substituendo.

— Non possumus. Ad finem, omnia simplex apprehensio sunt.

— Asta este, *Tanti*. Nimic nu există dincolo de cunoaşterea simplă, de intuiţie. Nimic, în afară de ceea ce cade, într-un fel sau altul, sub simţuri. Şi tot ce cade sub simţuri este materie.

— Şi dacă e vorba de organismul omenesc, în urma exitului orice materie fostă vie se descompune în structuri organice mai simple sau în elemente anorganice.

— Care nu favorizează viaţa.

— De asta nu simt durere şi nu mai suspină, *Tanti* – conchise Adam.

Dina îşi dăduse seama din prima clipă ce va urma. Ar fi vrut să-i întrerupă, să curme demonstraţia prin autoritatea maternă, dar începuse să simtă puţină satisfacţie. Nu că ar fi urmărit vreodată înlănţuirile de idei ale bărbatului sau feciorilor – toate acestea o interesau prea puţin: Dumnezeul ei era de cu totul altă factură,

deosebit de cel al teologilor cu care se războiau, de generaţii, bărbaţii din neamul Andreştilor, era un soi de moştenitor pe filieră directă a Larilor şi Penaţilor antici, un străjer suprem al fericirii căminului şi familiei ei. Dar iată, Dumnezeul ei o părăsise acum, iar ea îl acuza în sinea ei pe Avram de propria lui moarte şi-l învinuia de trădare. Avram nu mai exista…

— Haideţi la masă, e târziu.

— Ştii – îi zise Raveca în drum spre sufragerie, aruncând o privire piezişă în direcţia băieţilor – cred că mâine dimineaţa mă întorc la Obreja, la mănăstire…

Câţiva ani nu aveau să o mai vadă…

După ce încuie uşa garsonierei, Abel se mai opri o clipă, pipăind coala de hârtie scrisă, grijuliu împăturită, pe care o avea în buzunar. Îşi dădea seama că nu se va mai întoarce acelaşi.

Ca foarte puţini, ştia să consemneze şi să cultive momentele de pondere.

Lăsa ceva în urmă – un trecut, o certitudine, o temelie, un soi de muzică de fond, care răsunase de când se ştia, iniţiată de tatăl său. Intrau în componentele ei şi bunăstarea, şi educaţia deosebită, aleasă, de care s-a bucurat şi el şi fratele său, şi studiile, şi ascensiunea universitară, începutul de carieră – toate desfăşurate sub semnul, chiar şi postum, al tatălui, a cărui mână ocrotitoare continua să plutească deasupra lui. Întreprindea pentru prima dată ceva nestatornicit dinainte, ceva ce trebuia construit în întregime prin propriile lui puteri, *ceva ce-l va verifica*…

Ieşi în stradă şi, din mers, azvârli o privire

îndărăt, spre casa părintească.

După ce Abel se căsătorise, Adam se mutase în oraş. Pe vremea aceea, mama lor mai trăia. Conflictele ei cu Adam, pe tema modului său de viaţă, se ţinuseră lanţ şi mai înainte. Apoi, când Adam îşi mai cumpărase şi o pianină, la care exersa câteva ore pe zi, vechea ordine şi linişte se răvăşiseră cu totul. Căsătoria lui Abel constituise prilejul favorabil: cumnata, zicea el râzând, era prea frumoasă. Abel nutrea dintotdeauna bănuiala că mătuşa lor Raveca îl ajutase pe nepotul favorit – Adam era marea ei slăbiciune – să se mute: pe atunci Adam încă nu avea nici banii, nici relaţiile necesare pentru a obţine o garsonieră de lux, precum cea în care îşi mută sihăstria spurcată, jos, în parc, la malul Someşului, nu departe de apartamentul mătuşii. Apoi Dina muri – se cufundă în nefiinţă încet, fără să stârnească unduiri, acceptând moartea ca o replică târzie şi firească a trădării lui Avram. Urmă divorţul: rece şi necruţător ca întotdeauna, Adam îi aduse lui Abel dovada materială, penibilă, a adulterului comis cu şeful clinicii – nevastă-sa era o frumuseţe cunoscută în lumea medicală clujeană – ceea ce, în sine, în concepţia lui Adam Andru încă nu ar fi constituit un dezastru, dacă amantul nu ar fi fost notoriu un ins ignobil, un carierist şi un parvenit. A alege un asemenea om denota un prost gust impardonabil, aprecia el caustic. Îşi detestase cumnata cu cordialitate, de la început.

Abel se mutase într-una din cele două garsoniere de la mansardă – destinate de Avram Andru băieţilor încă de la construirea vilei, pentru

ca la momentul potrivit să aibă iluzia independenţei – în vreme ce apartamentul de la parter îl închiriase mobilat unui procuror militar, transferat de la Bucureşti.

Vila era năpădită de viţă sălbatică – doar mansarda din dreapta, a lui, avea geamul degajat – şi frunzele elntau o simfonie de culori elegiacă: venise o toamnă de rugină, pretimpurie; Abel Andru o intuia acum anacronică, în contratimp cu hotărârea gravă din această dimineaţă, pe care o simţise crescând zi de zi, undeva, în straturile adânci, umorale, ale fiinţei sale, ca pe o nouă trezire, o nouă primăvară. Mansarda era degajată şi albă – izolată, singuratică, sălaş de om stingher şi tare, care nu avea nevoie nici de podoabe, nici de comunităţi.

Prietenul copilăriei sale, plopul bătrân, masiv, din faţa casei, crescut parcă din caldarâm, îşi tremura în adierea matinală frunzele aproape veştede, de parcă ar fi voit şi el să reînverzească.

Porni de vale călcând bărbăteşte, elastic, controlându-se mereu. Tot aşa, adunat, veghindu-şi gesturile, încercând să mimeze eleganţa fratelui său, i se înfăţişase şi lui Avram Andru de câte ori avusese vreo rugăminte mai de seamă sau voise să-i comunice, cu maximum de pondere filială, o hotărâre de interes pentru toată familia. În clipele însemnate ale existenţei sale, Abel Andru a trebuit de fiecare dată să înceapă prin a-şi pleda cauza cu o sumă de mijloace artificioase, ce nu-i erau proprii. Până la urmă însă se lepăda de ceea ce era „făcătură” şi revenea la sine însuşi, dobândind ce voia nu pentru că i se cuvenea – ca Adam – ci

numai ca rezultat al unor eforturi şi stăruinţe în care a trebuit să-şi angajeze toată fiinţa – dar fiinţa nealterată, autentică.

Era o dimineaţă însorită şi caldă, de bun augur pentru o zi de înfruntări şi bătălii grele, şi Abel simţea o intensă şi plăcută senzaţie de sănătate şi de vigoare. Hotărârile sale mocneau adeseori vreme îndelungată, se maturizau, se coceau într-un fel, dar din moment ce cumpăna voinţei se înclina într-un sens sau altul, nu se răzgândea niciodată – decât îndeplinind rugăminţi sau doleanţe deosebite ale fratelui său – se angaja integral în realizarea hotărârii, cu înverşunare, cu pasiune şi perseverenţă. Aceste trăsături de caracter, parte moştenite, parte rod al pedagogici paterne, mult mai mult decât sclipirile şi străfulgerările de inteligenţă, îi repurtaseră şi succesele ştiinţifice. Modestia şi umilinţa cu care îşi relua iarăşi şi iarăşi studiile, însuşindu-şi cunoştinţe profunde în domenii învecinate – era acum înmatriculat student în biologie, cea de a patra disciplină, pe care o parcurgea cu aceeaşi sârguinţă şi asiduitate ca matematicile primei sale studenţii – erau de fapt expresia ambiţiei colosale a fraţilor Andru, care, firesc, subînţeles, ţinteau afirmarea printr-o activitate profesională desfăşurată în orizontul ştiinţific cel mai larg şi cuprinzător cu putinţă.

Dar, în acelaşi timp, Abel Andru era un om de desăvârşită probitate. Demersul dramatic, ieşit din comun, pe care-l întreprindea în această dimineaţă, era rezultatul unui conflict îndelungat şi grav, dintre dorinţa şi perspectivele sale de

afirmare pe de o parte, convingerile sale, scara sa de valori, aderenţele sale sufleteşti, dar mai ales cinstea sa, pe de altă parte. Pentru a-şi rămâne credincios era gata de orice sacrificiu – până şi cel al carierei. Prea era dintr-o bucată, prea erau gesturile sale spontane, necontrolate, colţuroase în felul lor, pentru ca vreodată să fi putut gândi la a trăi îndoit, sub semnul unui compromis. Imitarea lui Adam nu era decât o reminiscenţă din copilărie, a unor vremuri de demult, când piatra mai mică se încălzea la dogoarea pietrei mari, alături de care crescuse din glie.

Oare dacă totuşi va rămâne student, pe lângă… – şi nu îndrăzni nici măcar mintal să formuleze termenul cu care oamenii, societatea califică îndeobşte pasiunea sa recent descoperită – oare studenţia prelungită la o asemenea disciplină însemna, în condiţiile noi, un compromis? Dacă aduce cu sine, neînăbuşită, curiozitatea lui, asemenea unui vestigiu din existenţa sa de până acuma, devine neloial, comite o infidelitate faţă de lumea nouă în care intră, faţă de colegii noi? Căci nu va cunoaşte frumuseţea singurătăţii laboratorului, unde lucrase cel mult cu colaboratori subalterni, cu ajutoare, cărora le încredinţase rezolvarea unor probleme de amănunt, dar unde, în esenţă, trăise cu sentimentul de a fi comandant şi peste problemă şi peste aparatură, şi mai ales peste el însuşi şi, asemenea oricărui comandant autentic şi responsabil, se simţise singur, iremediabil, şi fericit.

A înfăptui ceva, îşi zise, înseamnă a emite o

judecată nouă, a o verifica şi apoi a o transplanta aievea, în realitate, pe temeiul identităţii de structură dintre idee şi materie. O judecată – *afirmatio vei negaţio aliquis de aliquo*; a spune da, a susţine, a învăţa lumea ceva – nu înseamnă numai un cuvânt, o frază, o formulă, ci te mai reprezintă şi *pe tine*, este *garanţia ta*, cu toată ponderea, valorile şi înfăptuirile, chiar cu virtualităţile de viitor ale personalităţii tale.

Oare el, Abel Andru, are dreptul la un asemenea *violon d'Ingres*, la o asemenea slăbiciune, adusă din existenţa sa anterioară, care, în lumina deciziei majore din dimineaţa aceasta nu mai reprezintă decât trecutul? Nu ezită să dăruiască totul, până la ultima fărâma? Nu porneşte îndoit? Conţinutul hotărârii sale nu-l obligă la cedarea nu numai a carierei, a poziţiei sociale, a satisfacţiilor ştiinţifice, ci şi la sacrificarea plăcerilor, a ecourilor colaterale, intime, ale fostei sale profesiuni, poate la fel de îmbucurătoare ca însăşi cariera?

Era în integralismul său spiritual o notă de absurd, de anacronic, pe care o percepea cu precizie.

Şi totuşi, soluţiile hibride sunt dezgustătoare şi abjecte. Nu are nimic comun cu ele. Îi trebuie soluţii consecvente până la capăt, fără echivocuri.

Şi din nou izbuti să se detaşeze de sine şi chiar să zâmbească: „Dacă nu aş cunoaşte valoarea cuvintelor şi nu mi-ar fi teamă de ridicol, aş zice că sunt în căutarea unui mod de viaţă corespunzător unei constante universale. Dar e totuşi ridicol când eşti *iniţiat*, să nu ţii seama că în

mintea omenească a stăruit dintotdeauna acest plan deficitar, pe care nu există *concordatio rei et intellectu*; căutarea de forme absolute de viaţă! Hilar î”.

Trase o linie de bilanţ sub şirul reflecţiilor sale – abstracte însumări şi scăderi mintale – şi intră pe poarta Rectoratului.

Abel Andru nu cunoştea calea întoarsă.

Cornel şomăceanu se lasă pe spate, în fotoliul somptuos în care se pierdea parcă, îşi răzimă bărbia în piept şi-l privi pe Abel pe deasupra ramelor subţiri, de aur, ale ochelarilor, lunecaţi pe nas din cauza năduşelii. De când începuse discuţia, fusese nevoit în două r în duri să-şi şteargă chelia.

Oricine ar fi venit în biroul lui cu o asemenea cerere, fie că l-ar fi convocat telefonic pe Zeno Lupaşcu, profesorul de psihiatrie, amicul său dintotdeauna, ca să consulte persoana, fie că ar fi dat-o afară, pur şi simplu. Dar aici – aici era altceva la mijloc. Mai presus de toate, prietenia sa de multe decenii cu tatăl bărbatului tânăr din faţa lui îl silea la o atitudine proteguitoare, paternă; continua să întreţină şi să cultive memoria prietenului dispărut cu rară devoţiune. E adevărat, băieţii erau amândoi remarcabili, nu numai prin darurile lor naturale, dar şi prin neobişnuit de ampla lor pregătire. Şi dacă el însuşi rămăsese văduv de tânăr şi nu se mai recăsătorise şi nu avusese copii, feciorii prietenului său deveniseră, într-un fel, odraslele sale spirituale. De câte ori îi jucase pe genunchi, de câte ori îi plimbase prin oraş, de câte ori le dăduse chiar şi bani, când

făceau vreo poznă pe care nu îndrăzneau să o mărturisească nici măcar lui Avram – cel mai liberal şi mai tolerant dintre părinţi – şi n-aveau cum ieşi din încurcătură!

Când dobândiră titlul de conferenţiar, la o vârstă uluitor de tânără – unul la chimie fizică, celălalt la geometrii moderne – îşi socoti datoria oarecum împlinită. Undeva, într-un strat adânc deveonştiinţă, dincolo de evenimentele şi frământările cotidiene, avea certitudinea că îşi văd de cercetările lor, că toate se desfăşoară după tipic, că băieţii Andru, în urma impulsului iniţial, avansează firesc spre profesorat şi celebritate internaţională. Şi acum, iată, din senin, era din nou împovărat de sarcina pseudopaternă. De astă dată însă situaţia se dovedea de două ori dificilă: întâi, pentru că Abel părea să fi ajuns la concluzii definitive, şi ştia că hotărârea unui Andru este fără drept de apel – zadarnic ar încerca toate puterile pământului să-l abată de pe orbita aleasă – şi-apoi, pentru că nu înţelegea încă exact resorturile lăuntrice ale acestei hotărâri. Cunoştea îndeajuns băieţii ca să ştie că niciodată, niciunul, nici altul nu ar acţiona fără a judeca în prealabil *pro* şi *contra*, la rece, fără a cumpăni toate consecinţele previzibile. Dar tocmai aceste resorturi şi aceste consecinţe, tocmai implicaţiile nemărturisite nu le cunoştea. Abel se retranşase, de aproape un sfert de ceas, în dosul unor formule de politeţe.

— Nu are rost să reîncepem. De fapt, eu am venit numai ca să vă mulţumesc, *Onkel* Cornel, pentru tot ce aţi făcut, ca să mă ajutaţi.

— Dar ascultă, de ce nu mă învredniceşti să-mi spui măcar ce te-a apucat?

— V-am adus şi hârtia – şi scoase din portvizit coala grijuliu împăturită, pe care era aşternută, cu litere ca mărgelele, demisia din postul de conferenţiar.

Şomăceanu luă hârtia, o parcurse într-o clipă – în fapt nu erau decât trei rânduri – şi-apoi o împinse deoparte, cu un gest dispreţuitor.

— Mă rog, asta ai scris-o Rectorului. Rectorul a luat cunoştinţă şi va judeca dacă este sau nu este, cazul să-ţi accepte demisia. Dar mie, mie ce ai să-mi spui?

— Ce să vă spun, *Onkel* Cornel?… Nu mai vreau… nu mai pot să mă ocup de chimie fizică.

— Păi zi aşa. Vrei să schimbi specialitatea, nu? Bănuiesc, că-i vorba de biologie. Eşti în ultimul an, dacă nu mă-nşel. Termină-l, şi apoi vedem ce-i de făcut.

— Nu, nu-i vorba de altă specialitate. E vorba de toate specialităţile, la un loc.

— Nu-nţeleg.

Abel nu avea încotro, trebuia să pună punctul pe i, cu tot riscul unei discuţii lungi, cu explicaţii depărtate, filosofice.

— Nu mai pot continua cariera ştiinţifică, *Onkel* Cornel, asta e. Nicio specialitate. Şi nu pentru că mi-ar displăcea, sau m-aş fi plictisit. Dimpotrivă. Iubesc şi specialitatea mea, şi biologia.

— Atunci?

— Cum să vă spun? Sunt motive de conştiinţă…

— Aha. Obiecţii de conştiinţă. Ştii că uneori sub numele acesta se ambuschează tot soiul de dezertori…

Cuvântul era prea aspru, evocator de împrejurări tre’ – cute din istoria familiei. Şomăceanu nu mai avea însă cum corecta gafa şi continuă:

— Mulţi dau bir cu fugiţii, când ajung la prima fundătură…

— Nu am ajuns la nicio fundătură – replică Abel aparent rece, dar în vocea lui se percepea un tremur înăbuşit.

Din respect faţă de bătrânul prieten al tatălui său, se prefăcu a nu fi auzit jignirea. Şi-apoi, adevărul era că, în sinea lui, Abel dezaprobase dintotdeauna, din prima clipă în care aflase adevărul, convingerile şi perseverenţa în rău care l-au dus pe Amos Andru în faţa plutonului de execuţie. Pentru Abel, copil al vremurilor noi, apartenenţa de obşte era un imperativ sacru. Educaţia raţional-riguroasă, disciplina spirituală severă a băieţilor Andru îi predestinase aderenţei la ideologia ştiinţific-constructivă de societate a vremurilor noi, şi dacă personal au rămas în afara vreunei organizaţii politice, aceasta era un detaliu determinat de un fel de testament nescris al lui Avram Andru. Dar independenţa personală a băieţilor nu era echivocă în niciun fel, aderenţele lor ideologice nu puteau fi puse sub semnul întrebării, acuzaţiile Rectorului se cereau deci înţelese pe acest fundal şi dobândeau gravitate în raport cu el.

— Experienţele începute anul trecut, de care

v-am mai vorbit, mi-au confirmat ipoteza. Comunicarea urmează să apară în revista Academiei, înainte de sfârşitul anului.

— Atunci?

— *Onkel* Cornei, ţineţi neapărat să aflaţi amănuntele?

— Nu fi obraznic, cel puţin!

— Atunci trebuie să mă ascultaţi pe îndelete. Dacă nu aveţi timp acum…

— Trebuie să am timp, când fiul lui Avram Andru vrea să-şi aiurească viaţa! – şi apăsă pe unul din butoanele de pe masa de lucru. Secretara intră aproape instantaneu.

— Nu sunt aici pentru nimeni! Nici la telefon! Nici dacă sună însuşi ministrul!

Cornel Şomăceanu se lăsă din nou pe speteaza fotoliului, după ce-şi scoase ochelarii şi începu să-i frece cu o piele de căprioară. Se descordă, se destinse, în aşteptarea unei povestiri exotice: era în bărbaţii aceştia, din neamul Andreştilor, ceva deosebit, ceva aventuros şi mare, ieşit din comun, ceva ce-l hipnotiza de-a dreptul. El însuşi era un ardelean cuminte şi ferm în convingeri – unul din cei numai şaizeci şi ceva de oameni care, în timpul dictaturii, la acea mascaradă de plebiscit, îndrăznise să voteze „NU”. Pe el, bonom, calm, echilibrat, această manieră de a acţiona, de apucaţi, de posedaţi, care răzbătea din când în când în viaţa Andreştilor, îl fascina ca o modalitate de limită, ca o insulă fermecată, râvnită, dar niciodată călcată. Era un om domol şi serios, şi-abia în clipele în care aştepta ca Abel să se concentreze şi să înceapă a vorbi, îşi dădu seama

că iniţial comisese o confuzie, socotind o astfel de izbucnire, oricum majoră – cum cunoscuse de altminteri câteva şi în viaţa neuitatului său prieten – drept capriciu juvenil, nedemn de luat în consideraţie. Simţi, anticipând, proporţiile a ce va să vină, fără să-i poată defini conţinutul. Dintr-odată i se făcu ruşine din pricina gafei de adineaori.

Abel Andru îşi adună, în clipele acestea, ideile, şi în toiul acestui efort îşi dădu seama pentru întâia oară cât de greu îi va veni, de aici încolo, să-şi pledeze cauza. Intuia, undeva între ceea ce limpezise definitiv în această dimineaţă şi criteriile obiective, lucide, ale omului de societate, o discrepanţă. Fără să ştie nici el, trăia acum aievea unul din cele mai complicate şi mai dificile conflicte ale vremii noastre: neconcordanţa dintre caracterul obştesc, universal şi colectiv al cunoaşterii, cunoştinţelor şi răspunderilor ştiinţifice contemporane pe de o parte, şi factura ireductibil individuală a actului moral, a opţiunii dintre bine şi rău, pe de altă parte. Aplicând metoda de gândire matematică în orizontul său moral şi ajungând la concluzia că în laborator, în principiu oricine îi putea lua locul, dar în materie de opţiune nimeni nu-l putea suplini, se trezi deodată cu un imperativ gata formular în conştiinţă – acela de a abdica de la ce credea a fi rău, de a adera la ce credea a fi bine. Actul său avea ceva tot atât de absolut şi candid ca actul socratic final, şi sentimentul său era, neîndoielnic, tot atât de elegiac-integru. Singure împrejurările nu mai erau identice, singure împrejurările

osândeau această dramă autentică la deplasarea centrului de gravitate de la eficienţa tragică a sacrificiului suprem, la ineficienţa comic-gratuită a anonimatului. Căci indiferent de orizontul social în care vieţuieşte, sărmanul om de ştiinţă care nu ştie să năpârlească zilnic, la poarta institutului sau la uşa laboratorului, de metoda sa de gândire ştiinţific-matematică, ci încearcă a o aplica propriei sale vieţi, şi îndeosebi propriului său perimetru etic, este osândit la hilar.

— *Onkel* Cornel, să vă spun mai întâi ce-i mai rău, ca să trecem greul – îşi făcu vânt Abel, surâzând cu îngăduinţă de sine.

— Mă fac păpuşar.

— Ce te faci? – şi-n vocea Rectorului se simţea o spaimă autentică: „Andrismul” enunţat depăşea toate aşteptările!

— Păpuşar. Regizor la Teatrul de păpuşi. Şi-acum staţi şi ascultaţi-mă…

— Păpuşar… – repetă, deznădăjduit, Şomăceanu:

era limpede, boala nu avea leac, iar lui nu-i mai rămânea decât să încerce să se familiarizeze cu sonoritatea insolită a cuvântului.

— Să nu credeţi că am înnebunit. Nici că sunt un depravat. De altfel, dacă aţi cunoaşte oamenii de acolo, aţi rămâne surprins. N-au nimic de măscărici în ei, nimic din păpuşarul de bâlci, nici din actorul de teatru. Sunt un soi de oameni aparte, care…

— Bine, bine, cred, dar mie să-mi explici ce te-a apucat pe *tine*? Ce cauţi *tu* printre ei? Că de te-ar auzi răposatul taică-tău…

— Dacă m-ar asculta până la capăt, mi-ar da dreptate… cum îmi veţi da şi dumneavoastră, *Onkel*. Căci cel mai puţin sunt dezertor sau ambuscat… cum m-aţi acuzat. Cred că dimpotrivă: din punctul de vedere al situaţiei mele personale, vreau să zic al situaţiei materiale şi sociale, în orice caz intenţionez să plec de la mai bine la mai rău. Nu sunt un profitor. Şi mă doare că aţi putut măcar presupune că… în sfârşit. Să lăsăm. Vreau numai să precizez că părăsind chimia fizică în favoarea păpuşăriei, socot tocmai că-mi îndeplinesc datoria faţă de oameni. Cred că fac un pas foarte principial.

— Încep să nu mai înţeleg nimic. Ia să aud, ce ai de spus, concret, în apărarea ta.

— Eu nu mă apăr pe mine. Apăr o lume. O lume căreia îi aparţin, cu toată fiinţa mea – nu numai eu, ci şi dumneavoastră, şi căreia i-a aparţinut şi tata.

Câteva clipe se lăsă o tăcere apăsătoare în biroul Rectorului.

— În ultimă analiză, felul nostru de a gândi, preocupările noastre, problematica, într-un cuvânt, toată lumea noastră spirituală derivă din ce au gândit grecii. Din Platon şi din Aristotel. Din orizonturile filosofice deschise de ei, din efortul de cunoaştere şi de explicaţie iniţiat de ei. Din tentativa eroică a gândirii de a pătrunde tainele ultime ale existenţei şi universului… Pe noi tata ne-a crescut materialişti şi atei, dar materialismul şi ateismul nostru tot rodul unui efort de gândire abstractă au fost. *Nu, nu putem abdica de la abstracţiune*.

— Dar cine-ţi cere să abdici?

— Şomăceanu avea acum sprâncenele adunate într-o cută severă, care-i împrumuta un aer străin şi grotesc.

— S-au construit rachetele, s-au lansat sateliţii, au apărut cosmonauţii, s-a întemeiat cosmologia ca disciplină experimentală. De acum încolo elucidarea *de procinc en proche* a structurii universului nu mai este decât o chestiune de aplicaţii tehnice, de perfecţionare în funcţie de miliardele de ruble şi dolari cheltuiţi. *Nu mai este o chestiune de meditaţie abstractă*. Nu mai este nici măcar o dificultate de calcul. A devenit pur şi simplu o problemă de experiment. Vedeţi – şi Abel părăsi fotoliul din faţa mesei de lucru a Rectorului, începând să măsoare uriaşa încăpere cu paşi cadenţaţi de propria sa vorbire şi ridicându-şi vocea ca într-o sală de curs – aş vrea să mă înţelegeţi şi să mă urmăriţi. Căci e tot atât de mult o chestiune de sentiment, ca de argument. Dar un sentiment loial şi cinstit. Aş îndrăzni chiar să spun: un sentiment de activist social, de activist vigilent, conştient de marile primejdii… Eu simt toată această direcţie de dezvoltare, această îndepărtare de meditaţie, ca o jignire personală, ca o lovitură sub centură…

— Ce-i aia?

— Aşa se spune la box, când un adversar loveşte în părţile moi, fără apărare… *împotriva regulamentului*! Da, da, asta este: se elimină rolul şi funcţia gândirii abstracte, prin încălcarea regulilor jocului! Căci, mărturisit sau nemărturisit, orice metafizică, fie idealistă, fie materialistă,

ţintea să elucideze misterul structurii universului şi, *ipso facto*, poziţia şi raportul omului cu universul. Iar rachetele şi navele şi cosmonauţii strică totul… Vă puteţi imagina un cosmonaut – filosof? Sau cel puţin capabil de altă gândire decât tehnică?

— Dar ce vrei? Să renunţe? Să nu zboare? Ca să conserve poezia ta? Să nu, cerceteze, ca tu să poţi medita?

Abel nu-i răspunse. Îşi scutură capul şi reînnodă din altă direcţie.

— Am construit creiere electronice, care compun poezii şi simfonii. Care calculează şi joacă şah. Care traduc sau conduc ramuri întregi de economie. Nu mă sperie. Dimpotrivă. Chiar şi conştiinţa că se pot construi maşini care să scrie toate poeziile posibile, în toate limbile pământului. Dar fiţi atent: creierele electronice lucrează deocamdată cu câteva sute de mii de celule. Creierul uman are câteva miliarde. Într-o bună zi – şi nu este departe! – vom fi destul de bogaţi, ca să construim creiere electronice cu miliarde de celule. Şi dacă aţi fi cercetat teoria informaţiei, aţi şti că acest creier electronic poate ajunge la noţiunea de *EU*, pentru că noţiunea *EU* nu este decât un circuit mai lucrativ, mai scurt. Acel creier electronic va fi chiar avantajat faţă de noi, întâi pentru că nu va lucra cu energie bioelectrică ionică, ci cu electricitate obişnuită, care circulă cu viteza luminii. Şi-n al doilea rânds celulele şi reţelele sale vor fi construite din materie mult mai puţin sensibilă, decât cea vie.

— Noi suntem de părere că nimic din ce

construieşte omul nu-l poate depăşi.

— Cred. Dar asta este numai o axiomă, nu o teoremă demonstrată. Şi axiomele rămân credinţe.

— Pe care le verifică experienţa. Or, istoria verifică teza noastră…

— Raportul nostru cu universul este fără precedent. Ceea ce va să vină nu poate fi analizat şi interpretat pe temeiul a ce a fost.

— În orice caz, noi nu vom mai fi atunci… – răspunse încet şi îngândurat Şomăceanu.

— Dacă nu v-aş cunoaşte, aş îndrăzni să spun că *aceasta* înseamnă ambuscare. Că a spune: „după mine, potopul”, înseamnă a dezerta. Dar staţi. Problema cea mai gravă abia se deschide. Toate acestea au fost numai exemple paralele. Uitaţi-vă. Citiţi.

Scoase din buzunar tăietura de ziar. Telegrama era încadrată într-un chenar roşu. Şomăceanu o citi cu luare aminte, şuieră admirativ printre dinţi, ca un băietan, şi-apoi se uită la Abel şi mai nedumerit.

— Remarcabil succes. Impresionant, într-adevăr. Dar pe tine ce te mai supără şi asta?

— Vedeţi, *Onkel* Cornel, dincolo de toate explicaţiile cauzale ale lumii, dincolo de credinţa în prioritatea şi primordialitatea bazei ei materiale, trăieşte în fiecare din noi un sentiment pe care, dacă-l cercetăm mai atent, îl aducem cu noi din preistorie, din vremea când ne-am ridicat în două picioare şi am emis prima judecată abstractă… un soi de *fior de respect în faţa a ce este viu*, un fel de cult al vieţii ca fenomen, o ridicare a ei în funcţie aproape sacră. La nivelul

omului de cultură, aceasta se cheamă poate umanism.

— Bine că nu-i zici spirit evanghelic!

— Mă rog. Luaţi un criminal care, să spunem, a ucis cu mâna lui. O fiară, o bestie, o fiinţă profund dăunătoare, care, suntem absolut de acord, trebuie să dispară. Îşi binemerită pedeapsa, societatea îl elimină şi, în acelaşi timp, statuează un exemplu pentru alţii, de aceeaşi teapă. Şi totuşi, dacă mergeţi în piaţa publică, la execuţie, în clipa când se prăbuşeşte în laţul spânzurătorii sau cuţitul ghilotinei îi retează capul, atitudinea raţională păleşte, este estompată complet de acest fior. Vă cutremuraţi în clipa în care se zdrobeşte viaţa acestei fiinţe dăunătoare, condamnată de raţiune. Este lezat fiorul sacru al vieţii. Nici nu ne dăm seama cât de mult se întemeiază toată cultura şi toată civilizaţia noastră pe acest fior – şi ce bine e că-i aşa. Dacă religiile au avut vreo contribuţie pozitivă în istoria culturii, atunci neîndoielnic a fost acest: „Să nu ucizi!”, sădit până şi în ultimul dintre suflete, dacă nu altminteri, atunci prin spectrul pedepsei divine. Nu au rămas, bineînţeles, consecvente – fiind iraţionale. Sabia califilor şi rugurile inchiziţiei nu mai respectau fiorul sacru în faţa vieţii. Eu nu sunt credincios. Mă cunoaşteţi doar de când m-am născut. Dar simt că fără acest respect, fără acest fior sacru în faţa vieţii, nu pot trăi.

— Cine-ţi cere să trăieşti fără el? Am impresia că vorbeşti pe de lături! E tot ce poate fi mai respectabil pentru un om de ştiinţă să fii conştient de el. Şi-ascultă ce-ţi spun. Nicio experienţă

ştiinţifică, niciun fapt ştiinţific nu poate fi, prin firea lucrurilor, antiumânist. Însăşi cunoaşterea este un act umanitarist. Orice semn de întrebare dezlegat slujeşte binele omului.

Abel surâse amar, cu resemnare. Se apropie de masa de lucru a Rectorului şi, bătând scurt cu arătătorul pe ziar, îşi punctă replica:

— Dumneavoastră sunteţi geolog, dumneavoastră nu aveţi de unde cunoaşte şi urmări dedesubturile… implicaţiunile intime… Ştiţi care e prima consecinţă a ce aţi citit aici? Este o fulminantă matematizare a biochimici şi a biologiei! Se va dovedi că ceea ce a stârnit în noi fiorul sacru este un fenomen localizat şi desfăşurat la nivel molecular. Aşezarea moleculară în tiparul genetic, în mesager, transmiterea spree acidul ribonucleic din ribozom, orânduirea aminoacizilor din enzimele care reglementează sinteza proteinelor, într-un cuvânt, tot ce e cuprins în noţiunea de „viaţă” se va defini, în câţiva ani de aici încolo, matematic.

— Ce te supără? Eşti doar matematician la bază.

— Tocmai. Iubesc matematica, precum iubesc logica şi latina. Şi pentru că o iubesc şi pentru că într-adevăr cunose gândirea matematică, spun în cunoştinţă de cauză şi cu conştiinţa împăcată: nu vreau să trăiesc într-o lume în care până şi viaţa se va defini matematic.

— Eu nu iubesc matematica, dar nu mă tem de ea. Şi-ţi spun răspicat: dacă prin definirea matematică a vieţii biologii vor reuşi să elimine erorile naturii, dacă nu se vor mai naşte copii

estropiaţi sau cretini, sunt gata să propun chiar astăzi Ministerului înfiinţarea la această Universitate a unei catedre de biologie matematică. Aşa trebuie văzute lucrurile. Concret. Faptic. Revoluţionar. Iar cum va fi peisajul viitor, cum vom izbuti să armonizăm cu el poezia sau metafizica, sau fiorurile tale, asta se va vedea pe parcurs. Fătul meu, viaţa rezolvă conflictele mai înţelept, decât încercările tale de prevedere şi planificare… futurologică. Şi nu azvârle peste bord decât ceea ce e într-adevăr balast inutil. Pesemne că printre viitoarele crengi uscate, sunt unele pe care le îndrăgeşti. Pesemne, ai început să priveşti îndărăt. Şi cine se uită îndărăt, ajunge inevitabil să se teamă. Devine fricos. Ţi-e frică, Abel?

Abel tăcu. Se vedea pe chipul său muncit că se cercetează cu luare aminte, ca să afle răspunsul.

— Nu e chiar frică, *Onkel* Cornel. E altceva. E un sentiment limpede, de neputinţă. Nu pot participa. Locul meu nu-i acolo. Eu aparţin altei lumi.

Cornel Şomăceanu se înfurie şi sări din fotoliul său. Vocea lui se subţie brusc, faţa i se congestionă, şi dintr-odată, micuţul bătrân parcă se înălţă şi câştigă o demnitate ce nu-i era proprie îndeobşte:

— Am crezut întâi că eşti nebun! Dar nu eşti nebun! Nu! Eşti tradiţionalist! Eşti un conservator! Iar pentru mine, un conservator este un antiprogresist. Adică un reacţionar. Înţelegi? *Reacţionar*!

Din nou, dar de astă dată altminteri, Rectorul îşi ieşise din fire. Se lăsă tăcere. Cea de a doua

jignire proferată de Cornel Şomăceanu era, fără îndoială, mai gravă. Cuvântul căzu greu, şi pentru a doua oară, bătrânul Rector se simţi umilit şi jenat.

— Te rog să mă scuzi – se aşeză el la loc. – Nu am avut dreptate. Şi, mai ales, nu am dreptul să-ţi spun asemenea vorbă, fătul meu… Nu m-a mirat că fiii prietenului meu Avram nu au completat o adeziune fiecare, pentru că i-am ştiut crescuţi de tatăl lor. Dar am crezut că este o carenţă de disciplină. Un spirit de independenţă personală, puţin exacerbat. Dar v-am crezut întotdeauna alături de noi. Matematicieni, oameni de ştiinţă – cum aţi fi putut fi altfel! Vă împingeau spre noi cinstea şi consecvenţa matematică. Şi acuma îmi vii cu ce-mi vii. Oare trăieşti atât de departe de realitate, încât trebuie eu să-ţi explic că astăzi, înfruntarea dintre cele două lumi se petrece în retorte şi pe lame de microscop? Că a dovedi superioritatea lumii noastre înseamnă, printre altele, a descoperi mai departe, a înnoi mai mult, a cerceta mai bine, a devansa? Prin însuşi felul nostru de a gândi, suntem obligaţi să asimilăm orice descoperire ştiinţifică. În clipa în care ne-am opri, în care am renunţa la un singur dat pozitiv, care poate uşura sau înnoi viaţa omenească, ne-am osândi. Am da dovadă de senilitate. Dar tu… tu chiar vrei să renunţi… Nu mai înţeleg nimic… Eşti foarte bătrân, Abel…

— În orice caz, dumneavoastră sunteţi foarte tânăr, *Onkel* Cornel. Mult mai tânăr ca mine… Şi dacă e vorba de tata, să ştiţi că totul se trage din ceea ce m-a învăţat el. Printre principiile pentru

care m-a învăţat că trebuie să aduc orice sacrificiu – şi credeţi-mă, de altfel ştiţi şi dumneavoastră, nu-i vorba aici de o societate teocratică – se află şi acel *gnothi se autori*. Credeţi-mă, m-am cercetat atent înainte de a veni la dumneavoastră… De fapt, n-am venit la dumneavoastră. Am venit *în faţa dumneavoastră*, pentru că sunteţi mult mai mult decât *Rector Universitatis Litterarum Claudiopolitanae*. Sunteţi, pentru mine, prietenul tatălui meu. Şi-apoi sunteţi unul dintre cei puţini, care mă cunosc de când m-am născut şi despre care am putut presupune că nu-mi vor contesta buna credinţă. Şi, în sfârşit, vă cunosc convingerile dintotdeauna. Am venit să vă spun deschis: nu pot continua! Ştiţi dumneavoastră care va fi treapta următoare, *Onkel* Cornel? Vor elucida chimismul gândirii! Se vor exprima idei, în termeni de chimie moleculară şi de electrochimie, în formule matematice! Cel mai inspirat vers liric şi cea mai înaripată reflecţie filosofică vor fi reduse – pe bază de cunoaştere prin experiment – la o formulă, şi când mă gândesc că experimentul este, teoretic, reversibil, şi formula se va putea sintetiza, şi inspiraţia lirică sau filosofică se va putea provoca, şi anume cu un conţinut predominant…

— Nu, eu nu particip! Fără mine!

— Ascultă. Te făleşti cu principialitatea, cu consecvenţa ta. Elucidarea chimismului gândirii va fi, cred că eşti de acord, supremul triumf al materialismului. Niciun conciliu din lume nu va mai putea salva ideea revelaţiei divine. Şi atunci ce fel de materialist consecvent te declari, şi ce fel

de ateu, când te sperie şi te respinge ceea ce pare că va fi chiar cheia de boltă a materialismului şi a ateismului? Tu nu vezi că nu raţionezi cu judecăţi, ci cu un sentiment, şi anume cu un sentiment mistic, de spaimă în faţa explicaţiei?

Abel îl privi îndelung. Undeva, la periferie, îi dădea poate dreptate, dar imperativul său lăuntric rămase neatins. Îşi scutură numai capul.

— Nu pot. Şi nici nu pot afirma că-mi pare rău. Dimpotrivă. Sunt mândru că nu pot.

— Păcat. Într-adevăr păcat. Aveai în faţă o carieră strălucită.

— Nu-mi pasă de carieră.

— Orgolios mai eşti.

— Mie nici nu mi-ar sta bine înălţarea. Adam e capabil de carieră, nu eu.

— Spune, ce zice Adam de toată povestea asta?

— N-am vorbit cu el. Afn venit întâi la dumneavoastră, *Onkel* Cornel… Nu am vrut să fiu influenţat.

— Fleacuri! Adevărul e că ţi-a fost frică de frate-tău. Probabil mai mult din cauza păpuşăriei. Apropo, spune-mi, dacă-i neapărat nevoie să te laşi de chimie fizică, altceva, mai de Doamne-ajută, nu ai găsit?

— V-aş putea răspunde că, pentru mine, calea de a păstra neştirbită, întreagă, omenia, este arta, iar dintre arte, tocmai păpuşăria; pentru că reprezintă suma expresivităţii, iluzia desăvârşită, gradul cel mai mare de indeterminism, de independenţă faţă de cauzalitatea gândirii ştiinţifice… Şi aş avea încă alte argumente, măi

complicate. Dar, *Onkel* Cornel, aţi fost vreodată la Teatrul de păpuşi?

— Da cum îţi închipui? Drept cine mă iei? Mă crezi hăbăuc? Şi nici în mintea copiilor n-am dat încă!

— Nu, *Onkel* Cornel. Nu judecaţi în necunoştinţă de cauză. Am să vă invit la un spectacol. Vă rog să mă păsuiţi cu discuţia până după ce veţi vedea.

— N-am să văd!

— Ba veţi vedea. Nu mă puteţi refuza!

— Ţi-l trimit pe nen-tu Zeno, poate.

— Să vină şi *Onkel* Zeno, şi-i chiar mai bine. Şi după aceea, discutăm. Şi atunci am să vă explic în amănunt despre ce este, de fapt, vorba… dacă va mai fi nevoie *t*

— Verb aii sme deşarte… Ce nu este, nu se poate explica. Păpuşi! auzi, domnule!

— Ascultaţi-mă, *Onkel* Cornel – şi dintr-odată vocea lui Abel pierdu calmul dezbaterii academice şi câştigă o vibraţie intensă – dacă Avram Andru ar fi venit la dumneavoastră şi v-ar fi cerut să-i giraţi o poliţă, cu suma în alb, aţi fi semnat?

— Cu ochii închişi şi cu ambele mâini.

— Dar dacă fiul lui Avram Andru vă cere altceva, poate mai mult, poate mai puţin într-un fel, nu bani… dacă vă cere încrederea, vă solicită nu girul moral, ci doar simplă încredere, de ce nu i-o acordaţi? De ce nu puteţi închide ochii şi faţă de mine, şi de ce nu puteţi semna? Nu cu ambele mâini, numai cu una! – şi surâse amar, aducându-şi aminte că-n toate, dar în toate împrejurările de răscruce, întotdeauna, a fost nevoit a azvârli în

taler toată greutatea sa, fără rezerve, ca să obţină ceea ce poate i s-ar fi cuvenit…

Cât de uşor i-ar fi fost lui Adam, într-o asemenea situaţie! Dar Adam, prin firea lucrurilor, nu putea ajunge într-o asemenea situaţie.

Rectorul stătu câteva clipe în cumpănă; era un om cuminte şi aşezat, deosebit de bun şi înţelegător, sentimental, aplecat adeseori cu duioasă aducere aminte asupra tinereţii sale grele, asupra luptelor sale – şi-n acest trecut sinuos, acum departe, figura lui Avram Andru stăruia ca un punct luminos. El şi băieţii săi deveniseră o adevărată slăbiciune a lui Cornel Şomăceanu, o slăbiciune de care era conştient şi pe care o îndrăgea în acejâşi timp. Avea gehzâfia că Abel, din lipsă de argumente, face apel la aceste sentimente, că-l şantajează într-un fel.

— Ascultă, Abel. Dacă-mi puneai această întrebare de la început, îţi spuneam „da”, fără să te întreb despre ce este vorba. Mărturisesc deschis, voi sunteţi o slăbiciune a mea. Fiecare om îşi are lipsurile şi slăbiciunile. Tu şi cu fratele tău sunteţi lipsa mea… Dacă nu-mi spuneai despre ce este vorba, semnam. Dar acum, după ce ai încercat să-mi explici şi nu ai reuşit să mă convingi, nu-mi cere să te susţin sau să te apăr. Eu niciodată, dar absolut niciodată, chiar când mi-a fost în primejdie căpăţâna, nu am fost în stare să merg împotriva conştiinţei şi convingerii mele… Dar haide, îţi fac această concesie: am să-l iau într-una din zile pe nen-tu Zeno şi-am să-l aduc la Teatrul de păpuşi, şi pe urmă vă invit la masă şi vom sta de vorbă. Masa o plătesc eu! – preciză el,

ridicându-şi palma întinsă, într-un gest hotărât.

— Dar nu-mi cere nici să-ţi accept demisia, nici să fiu de acord cu ea.

— *Onkel* Cornel, n-are rost să mă prezint şi să vă spun că eu nu am obiceiul de a acţiona în pripă şi necugetat. Să ştiţi că am cugetat... şi n-am încotro, şi n-o retrag!

— Bine, bine, mai vedem noi – şi bătrânul se sculă de lângă masa de lucru, semnalând astfel că audienţa s-a sfârşit. Îl conduse până la uşă. Aparent, intervenise un armistiţiu, dar în clipa în care Abel dispăru, Şomăceanu se repezi la secretară: – Fă-mi legătura cu conferenţiarul Adam Andru de la Facultatea de Matematică! Şi apoi caută-mi imediat numărul doamnei Raveca Andru! – şi intră în biroul său, trântind uşa capitonată, încât tot secretariatul tresări: Rectorul era, notoriu, un om liniştit, străin de furtuni emotive. „Al dracului mucos!” – bombăni el mânios, dar apoi chipul lui se acoperi din nou de un zâmbet benign: probabil îl cuprinse iarăşi invidia nostalgică după viaţa spirituală aventuroasă şi temerară a bărbaţilor din neamul Andreştilor.

La prânz, când Abel sosi la Continental, îl găsi pe Adam, aşteptându-l, cu o sondă cu whisky în faţă.

— Mă aştepţi de mult? – se aşeză Abel fără să-l salute: oricâtă vreme trecea între întâlnirile lor, nu se saiutau niciodată; probabil că timpul şi distanţele nici fiu4 despărţeau.

— Adineaori am sosit... direct din biroul Rectorului.

Abel îşi muşcă buza: nu scontase asemenea reacţii din partea lui Cornel Şomăceanu.

— Va să zică ştii tot.

— Şi n-aş putea să-ţi spun că m-a bucurat să aflu de la o terţă persoană. Chiar dacă *Onkel* Cornel ne e prieten.

— Ştiu. M-am gândit. N-am avut încotro.

— Te-ai gândit bine. Într-adevăr, nu te-aş fi lăsat. Noroc de *Onkel* Cornel, că a oprit cererea.

— Am depus-o în copie, la registratură. Şi dacă Rectorul nu-i dă curs, luni o trimit şi la Minister.

Urmă o pauză lungă, întreruptă până la urmă de sosirea chelnerului, care aducea o tavă de argint cu apetitive – sardele de Lyssa, salam de Sibiu, Gruyère.

— Am venit, domnule doctor – i se adresă lui Adam.

— Am comandat apetitivele – şi printr-un gest ordonă chelnerului să-l servească pe Abel întâi.

Docil, chelnerul ocoli masa şi, înainte de a-l servi pe Abel, îşi ridică privirea, oarecum din rutină profesională. Se îndreptă, ca muşcat de şarpe, căscă gura, o închise la loc, iar o căscă, şi-n tot acest timp capul său pendula de colo până colo: cei doi clienţi semănau atât de desăvârşit, încât omul se înspăimântă.

Îşi stăpâniră zâmbetul, privindu-se în ochi, şi-i dădură omului răgaz să se limpezească; nu o dată păţiseră la fel şi întotdeauna savurau plăcerea identităţii într-altul

— Într-altul pe care-l iubeşti. Întâmplarea şi whisky-ul păreau să-i dispună favorabil înţelegerii.

— Şalău meunière, creier florentin, meringue glacee, filtre, totul de două ori. O sticlă de Fetească de Târnave

— comandă apoi Adam, iar după ce chelnerul se depărtă, reluă pe un ton firesc, de parcă discuţia nu ar fi suferit întreruperea de adineaori: – Ascultă, Abel. Ştii la ce lucrez?

— Habar nu am. Nu am mai stat de vorbă de atâta timp.

— De foarte multă vreme mă bate un gând, pe care abia acum am început să-l realizez. Dar o dată ce am pornit, îl duc la capăt, chiar dacă m-ar costa ani de muncă; chiar dacă mu pot lucra singur şi trebuie să fac apel la colegii de la Institutul de Psihologie… – şi-apoi, după o pauză, adăugă simplu, de parcă i-ar spune că are intenţia să-şi cumpere o umbrelă, la prăvălia din colţ: – Scriu o carte despre originile, sursele şi formele comune ale gândirii matematice şi ale celei muzicale.

Abel îl privi îndelung, uluit.

— Va să zică, aceasta e explicaţia pianului!

— Nu. Pe atunci nu fusese idecât o intuiţie vagă a ceva de seamă, încă nedesluşit pe acest tărâm. Abia nu de mult, de când am început să şi citesc estetică muzicală, mi-am dat seama că nimeni nu a atacat până acuma miezul.

— Nu-i chiar aşa. Aud că electroniştii de la Politehnică lucrează mult cu compozitorii.

— Fleacuri – dădu Adam din mână a dispreţ.

— Serialised şi postserialiştii au descoperit la ceas târziu tabla de logaritmi, teoria grupurilor, şi câteva dintre relaţiile probabilistice. Şi au mai

învăţat să programeze maşinile electronice, pentru reproducerea unor sferturi de ton, pe baza numărului de vibraţii. Îţi spun: fleacuri!… Vezi câteodată oameni de toată seriozitatea, plini de talent şi spirit inovator, vorbind despre „rigoarea matematică” a compoziţiilor moderne, deşi în fond este vorba numai de rigoare aritmetică. Se extaziază când un şir de valori le apare reversibil sau dacă îşi afirmă prezenţa vreo simetrie mai complexă”. Nu, nu, în fond, din păcate tot numai de mirajul aproape magic al pitagorismului este vorba. Jocuri de oameni adulţi. Adevărata comunitate a muzicii cu matematica zace undeva, mai în adâncuri – în gândirea muzicală, în logica matematică, în structura însăşi a gândirii matematice şi…

— Adam… De ce-mi spui toate acestea?

— Ca să-ţi arăt că suntem iarăşi pe făgaşuri asemănătoare, că amândoi am ajuns, în acelaşi moment, să ne aplecăm spre artă cu metodologie ştiinţifică. De altfel, nu e prima întâlnire. Aceeaşi cauză produce acelaşi efect. Nu trebuie să-ţi explic eu unde îşi are rădăcinile *această* coincidenţă de interes. Ştii şi tu, tot atât de bine ca mine, unde să-i cauţi originile…

— Tata…

— Bineînţeles – i-o reteză Adam cu un gest autoritar.

— Dar ia aminte, o dată pentru totdeauna: pentru a aborda ştiinţific problematica artistic-umanistică, nu-ţi trebuie decât o inteligentă repartiţie a timpului şi nimic mai mult! Nicidecum

să dai peste cap tot ce-ai clădit până acum! Planul gândirii matematice nu se confundă şi nu trebuie confundat cu cel al vieţii cotidiene. Ce eşti tu? Ce vrei să pari? Un nou Stagirit, care fuge ca să nu prilejuiască cetăţii o nouă crimă împotriva filosofiei? Nu-ţi dai seama că ţi-ai pierdut, undeva pe drum, simţul proporţiilor? E o nebunie, ceea ce vrei să faci. Şi nici măcar o nebunie frumoasă, tragică. Eşti un caraghios.

— Adam, înţelege-mă. Te rog din tot sufletul, înţelege-mă. Nu pot altfel. Conştiinţa…

— Du-te dracului, cu conştiinţa ta. Lasă frazeologia. De altfel, cunosc placa. Bătrânul are o memorie de magnetofon. Mi-a reprodus discuţia aproape moment cu moment. Toată argumentaţia ta e şubredă şi melodramatică! Domnul, în postură de *chevalier sans fante et sans reproche* al tradiţiei! De râs, nu altceva. Monument al caracterului, ce eşti!

— Adam… – bâigui Abel.

Dar Adam era dezlănţuit, ca un demon. Dintr-odată schimbă tonul şi, aparent calm şi stăpân pe situaţie, cu un aer de desăvârşită superioritate, luă sonda, trase puţin whisky şi apoi reluă încet:

— Şi povestea asta cu păpuşile… Ia spune-mi, când şi în ce împrejurări ai cunoscut-o pe Szabo Eniko?

Abel crezu că se surpă clădirea peste el.

— Da… de unde… de unde ştii? Ai întâlnit-o?

Adam îşi scutură capul.

— Întâi te cunosc, cum mă cunoşti tu pe mine. Apoi, la logică, am învăţat, ca şi tine, arta deducţiei. Şi-n sfârşit, o cunosc pe Eniko. Cred că

ţi-a spus.

— Da. Mi-a spus.

— Dar probabil nu ţi-a spus că m-am şi culcat cu ea. E-adevărat, numai o singură dată.

Abel îşi încleştă fălcile. Era încordat ca un arc, gata să sară, să ucidă…

— Asta s-a întâmplat cu un an în urmă. Mi-a plăcut şi mie, cum îţi place ţie acum… – şi apoi, adoptând un ton narativ şi rece, relată liniar, de parcă ar fi citit un buletin meteorologic: – Spre cinstea ei fie zis, a fost unul din cele mai grele cazuri, pe care le-am avut de înfruntat. A trebuit să dau asaltul din toate unghiurile. A rezistat. Până şi când i-am mărturisit sincer că în mod serios m-am îndrăgostit de ea. Şi-apoi, într-o seară, a cedat. Numai ulterior, după ce m-a dat afară, mi-am dat seama că pentru ea a fost un simplu experiment. Un mijloc de a mă cunoaşte. E atât de mult femeie, încât ştie că nu poate cunoaşte un bărbat în adâncurile fiinţei sale, decât după ce l-a trecut prin filtrul celei mai feminine dintre ipostaze… A găsit că deosebirea dintre noi este ireductibilă, pentru că ea este instinctuală, originară, nealterată, iar eu rafinat, făcut şi intelectual. M-a acuzat chiar că mă spurc deliberat. După aceea, nu am mai reuşit niciodată s-o seduc.

— E-un om dintr-o bucată! – izbucni Abel.

— O femeie dintr-o bucată, vrei să spui – preciză Adam.

— Dar gândeşte-te, câţi va fi încercat, în toate căutările ei… În fond, e o disperată. E tot ce poate fi mai femeie, şi încă femeie maternă. E osândită

să umble din floare-n floare, în căutarea a ce nu se poate afla…

— Crezi chiar că nu se poate afla? – întrebă Abel, împrumutând aerul de superioritate de adineaori al fratelui său.

Adam se uită la el tăios.

— Abel, n-ai să scapi niciodată de identitatea cu mine…

Abel râse scurt, bărbăteşte şi nu-i răspunse nimic.

Adam se simţi jignit:

— Şi-apoi, nu poţi trăi cu ea, sau, dacă ţi se năzare, chiar să te-nsori cu ea, fără să-ţi dai peste cap cariera? De ce să te ruinezi, nu numai ca bărbat, dar şi ca om şi mai ales ca om de ştiinţă?! De ce confunzi planurile, Abel?

— Ascultă-mă. Greşeşti. Eu m-am întâlnit cu Eniko mult după ce a început să mă pasioneze păpuşăria. La început a fost ideea… Şi numai după aceea, provenind din ea, femeia. Şi tu ai idei. Acordă-mi şi mie dreptul la ele. Şi-acum, ascultă-mă. Lui *Onkel* Cornel bineînţeles că nu i-a în explicat decât, ca să ziic aşa, aspectele superficiale.

— Ia s-auzim – făcu ironic Adam, sorbind din nou şi destinzându-se în aşteptarea expunerii.

Abel ezită o clipă: întotdeauna, înainte de a înşira o succesiune de idei, îşi revedea, mintal, schemele.

— Orice epocă lasă moştenire generaţiilor următoare o idee sau două, de ordin general, fizic, cosmologic dacă vrei. Epoca lui Copernic şi a lui Galilei a lăsat ideea că pământul se învârteşte în

jurul soarelui. Epoca noastră lasă în urmă ideea că materia e constituită din particule, e discontinuă, nu aşa cum ne informează simţurile. Şi mai lasă ceva, mai mult o intuiţie, un sentiment: noua trăire a timpului! Conştiinţa că timpul fizic, timpul cronometrului, nu mai este trăit astăzi la fel ca în epoca diligenţei şi a calului; contribuie la această conştiinţă şi cultul vitezei, şi ritmul industrial, şi cadenţa socială. Iar pentru noi, cei cu carte, filosofia şi ştiinţa… Cândva, am citit împreună teza de doctorat a lui Bergson, în care se foloseşte pentru prima dată termenul de „timp interior64. A apărut în 1889. Şi tot împreună am învăţat teoria relativităţii. Einstein foloseşte pentru întâia oară noţiunea de timp în sens de dimensiune, în 1907. Între timp, în 1895, fraţii Lumière îşi brevetează invenţia, fii atent, sub titlul *„Procede de chronophotographie”*. Fotografiere a timpului! Din asta s-a născut cinematograful…

— Ştiam că de ani de zile nu ai fost la un film, că ai oroare de cinematograf…

— Ce legătură are una cu alta? Singura artă care, convenţional, făcea abstracţie de timp, care *smulgea din timp*, a fost arta plastică. „Laokoon” şi „Discobolul”, „Moise” şi „Burghezii din Calais” sunt încremeniţi, fiecare, în momentele lor. Degeaba s-au scurs peste ei mileniile, veacurile, deceniile. Au fost smulşi din timp… Câtă vreme nu exista conştiinţa discrepanţei dintre timpul fizic şi timpul interior, această expresie plastică satisfăcea. Dar astăzi ea există, şi intuirea duratei lăuntrice s-a cerut exprimată şi plastic, şi anume prin frumosul *în mişcare*. Arta cea mai

reprezentativă a vremurilor noastre…

„Vremuri din care tu vrei să evadezi!… – încercă Adam să-l întrerupă, dar Abel îl reduse la tăcere cu un simplu gest al mâinii.

— … este arta plastică dinamică! Arta „hiledinamică”, cum o denumesc eu. Asta a încercat cinematograful să devină. A eşuat în industrie şi comerţ. Păpuşăria nu va eşua, pentru că nu e industrială şi, mai ales, nu e mecanică! E vie! Şi e tot atât de veche ca şi cultul idolilor sau jucăria copilului. E umanistică, pentru că e universală. Nu încearcă să stabilească nicio convenţie, fiind toată numai convenţie, spaţiul ei este desăvârşit iluzoriu şi ca atare integral accesibil opţiunii între bine şi rău. Adevărata artă a unei epoci exprimă şi moralitatea ei. Or, actul moral cu adevărat reprezentativ se petrece în maximă indeterminare cu putinţă.

— Va să zică, e în acelaşi timp arhaică şi modernă, de ultimă oră – încercă Adam, cu ironie, să exploateze contradicţia din cuvintele lui Abel.

— Da. E veche şi modernă, ultramodernă, în acelaşi timp. Crezi că-i întâmplătoare reapariţia spontană, pe tot globul, a păpuşăriei, după o uitare de veacuri, sau mai precis: după mazilirea ei la bâlci şi iarmaroc?

— Deci îţi începi activitatea, ca să zicem aşa, cu un program.

— Da. Un program deliberat. Gândit multă vreme. Şi cine mă acuză că vreau să evadez din Veac, să ia aminte la acest program. Se rezuma simplu: a salva frumosul şi omenia, trecându-le şi răsădindu-le în epoca formulelor definitorii de

viaţă.

— După câte înţeleg, vrei să faci în artă... pardon, în păpuşărie, căci pentru mine artă nu va deveni niciodată, ceea ce nu vrei să faci în laborator!

— M-a costat un an, până să-nţeleg sensibilitatea specifică a vremii noastre faţă de păpuşărie. Dar o dată ce am recunoscut-o, aş fi necinstit, laş şi inconsecvent, să nu mă prevalez de această înţelegere, pentru a vehicula pe calea ei ceea ce am a spune. Nu vreau să accept ca peisajul interior al omului să fie alterat. Dar vreau să investesc materia inertă – câlţiul, mucavaua, lemnul, sârma = – cu sentimente omeneşti. Nu vreau să se matematizeze sufletul omenesc. Vreau, în schimb, să antropomorfizez păjâuşile, să încarc păpuşile cu suflet şi să le las să grăiască, pentru că sunt mai înţelese decât limbajul altor arte.

— Demiurgule!... – făcu ironic Adam.

— Arhetipul tău proceda mai simplu: nici nu recurgea la mucava şi sârmă. Se folosea numai de lut, şi-apoi sufla...

Abel înţelese aluzia.

— Ascultă, Adam. Eu iubesc oamenii!

— Eu nu – îl întrerupse sec şi amar fratele său.

Dar Abel nu mai putea să nu-şi rotunjească ideea.

— Mă pot face auzit de pe cel mai modest şi umil podium cu putinţă: de pe scena de păpuşi. Dar mă voi face auzit! Şi voi striga şi eu: „Oameni, eu v-am iubit! Fiţi vigilenţi!”

— Acum semeni cu cineva din familie, pe care

nu ne prea place să-l pomenim!

Abel se trezi.

— Mulţumesc – făcu el jignit.

— Mai rău – îşi scutură Adam capul.

— Undeva te simt filistin. Simt în tine nostalgia unui mod de viaţă, pe care l-a îngropat nu numai Revoluţia, dar pe care-i îngroapă, zi de zi, până şi în cele mai conservator-burgheze ţări, ştiinţa. Să-ţi intre bine în cap: îţi place sau nu-ţi place, nu există alt umanism, altă generozitate, alt avânt etic spre ideal, decât cel al ştiinţei. Restul e sirop de zmeură. Peltea. Valabil e numai ceea ce se deduce matematic. Restul e numai dezamăgire. Nostalgii spre ce a fost. Spre forme de viaţă mai primare. Pe care noi, ca să ne amăgim, le numim câteodată vremuri sau discipline umanistice. Iar dacă există pentru noi imperative morale categorice, eile există numai faţă de obiect. Faţă de idei. Idei formulabile. Verificabile prin experiment. Faţă de *adevăr*. E singura valoare…

Se lăsă o pauză gravă. Amândoi îşi urmau gândurile. Apoi Abel întrebă cu voce uşor răguşită:

— Spune-mi tu, în conştiinţă: dacă nu ai fi un cap metodic, ştiinţific, dacă ai fi un creator, ce muzică ai scrie: serială? Sau, cum ai spus adineaori: postserială? Ai simţi instrumentele electronice mai aproape de tine, decât orga lui Ea ch?

Adam stătu câteva clipe cufundat în sine, cercetâindu-se, şi-apoi răspunse simplu, cu sinceritate:

— Da. Cred că da… Pentru că eu nu am

valenţe sentimentale. Sau, mai precis: nu *mai* am valenţe sentimentale. Muzica modernă mă satisface, pentru că este cerebrală. Pentru romantism sau, dacă vrei, pentru melodie, nu mai am decât vagi şi rare reminiscenţe… Şi cele mai puţine le am pentru ceea ce este jocul suprem, – jocul superb al sentimentului:. pentru iubire…

— Făcu o pauză de câteva clipe, privind fix undeva, departe, într-un punct invizibil. Apoi îşi muşcă buza inferioară şi reluă cu glasul uşor răguşit: – Cine a cunoscut femeia, ca mine… Nu pot scăpa de conştiinţa vocaţiei şi aptitudinii ei originare: a primi bărbatul, a fi însămânţată. Nu sunt capabil de jocul de-a iubirea. Har Domnului, sunt o fiinţă evoluată. Deci inaptă de iubire. Sunt imun la această infecţie.

— Eşti invalid.

— Ştiu, ştiu, cunosc placa. Nu, nu sunt invalid. Pentru că nu neg numai femeia. Neg şi bărbatul. Neg tot ce-i biologic. Afirm şi accept numai supremul produs: ideea. Numai în ceasurile tulburi, în care amuţeşte raţiunea şi încep simţurile să joace, numai atunci mă înfrupt şi eu. Şi tot prin negaţie. Sunt ca o pădure, după ravagiile unui incendiu… Numai cerul, deasupra, este limpede. Cerul sunt ideile. Şi iarba mai creşte. Firele de iarbă sunt simţurile mele… Am încercat să le satur în toate felurile imaginabile… Înţelege-mă bine: în toate felurile… nu numai cu femei… cu heroină, cu morfină, cu băieţandri… în toate felurile pe care le-am putut născoci… Şi nu sunt lipsit de fantezie, ha-ha, ştii bine! – şi-n râsul acesta nu suna atât abjecţiune, cât o teribilă

deşertăciune.

— Şi-ţi repet: nimic, nimic nu rezistă încercării, decât validarea raporturilor abstracte…

Şi iarăşi tăcură amândoi, şi-apoi Abel depuse tacâmvirile şi împinse departe farfuria.

— E îngrozitor…

— Da, din punctul tău de vedere, poate că e îngrozitor – reluă Adam pe acelaşi ton sec, bătrân şi ştiutor.

— Tatăl nostru ne-a crescut şi s-a străduit o viaţă întreagă să ne facă umanişti… Să fim atei, din respect şi din dragoste faţă de OM, faţă de Prometeu şi de Faust. Să-l reabilităm pe *homo sapiens*, rubindu-l, să-l spălăm de neghiobia credinţei ruşinoase în păcatul originar şi de spaima lui Iahve Sabaoth. E-adevărat, am rămas ateu, dar nu mai cred în om. Pentru că între intuirea prin simţuri şi raţiunea matematică se cască un hău. Eu am devenit un ateu din simţuri, din senzualitate. Nu cred în Dumnezeu pentru că Dumnezeu a fost un auxiliar al sufletului, iar sufletul meu s-a atrofiat. Pe de o parte îl dezmint pe Dumnezeu cu ecuaţiile, pe de altă parte, îmi creez justificarea, ca să-mi pot face de cap, să-mi pot desfăta simţurile fără spaime şi fără remuşcări, să-mi creez voluptăţi…

— Taci. Încetează. Eşti abject şi mi-e scârbă de tine!

— Aici am ajuns… – reluă Adam, după o tăcere lungă.

— *Amor, dilectio et caritas*…

Abel izbucni în latineşte, ceea ce denota că fraţii erau ajunşi la limita încordării, că

intervenea, cu toată greutatea ei, amintirea copilăriei şi a tatălui:

— Nihil! Nihil tihi dare possum! Segregantur viae nostrae.

— Viae nostrae nunquam segregari possunt.

— Noli manum tuam ad stipem, prriaere. Thrimam nunc invocas? Apage! Me taedet tui, me taedet… Et non tantam comoediam actitas nisi ut me via, revertas. Me, etiam me qui… Histrio! Gesticulator! Invides mihi quod satis fortis sum, ut non contra conscientiam et fidem m-am vivam. Dolet tibi me strenuum esse.

Adam izbucni din nou într-un râs urât, dar hohotele sale sunau goale, dogite.

— *Atque dolet tibi Eniko te noluisse et me vult*. *Non pro te optavit, pulcherrime*! *Vale*!… *Nunquam te videre volui*!

— Abel se sculă, se îndepărtă câţiva paşi, se răzgândi, veni îndărăt, scoase din portvizit o hârtie de o sută de lei şi i-o azvârli în faţă. Se întoarse şi plecă.

Adam îl urmări plină ce dispăru pe uşa turnantă, apoi privirea lui coborî pe bancnotă. Era palid ca faţa de masă.

— *Miserere mei*… – murmură el, de unul singur.

În TÂLNIREA LUI ABEL ANDRU cu Teatrul de păpuşi, într-adevăr, nu era de ultimă oră.

Într-o seară de Crăciun, se simţi singur şi avu câteva ceasuri goale. Se hotărâse să asculte *missa* de miez de noapte, în Catedrala Sfântul Mihai, pentru că aflase că se vor cânta vechi imnuri gregoriene şi se simţise adeseori stânjenit în faţa

lui Adam din cauza ignoranţei sale în materie de muzică medievală. Hoinări pe străzile geroase, învăluite în albul proaspăt al ninsorii abundente din ajun, până ce zări pe un avizier afişul Teatrului de păţmşi, care anunţa pentru această seară piesa unui autor italian vechi. Nu asistase niciodată la un spectacol de păpuşi, şi în hotărârea de a-şi omorî în felul acesta timpul liber, intra şi o doză de amărăciune, de autopuniţie: dacă într-o asemenea seară care, în mod tradiţional, era consacrată intimităţii acel puţin doi oameni – chiar dacă nu erau credincioşi şi nu erau neapărat convinşi că-n această noapte se aniversa naşterea Iubirii – dacă într-o asemenea seară nu fusese în stare să-şi înfrângă singurătatea şi din toată mulţimea de femei tinere, pe care le vedea furnicând pe străzi după ultimele cumpărături şi organized amănuntele petrecerilor, dacă dintre toate nu fusese în stare să-şi apropie *niciuna*, din pricina păcatelor uneia, a rănilor nelecuite pe care le lăsase în urmă, dacă din toţi oamenii pe care îi cunoştea nu putea spune nici unuia „prieten”, dacă a ajuns să fie neglijat până şi de Adam – afară de împrejurări formale, întotdeauna Adam avea iniţiativa întâlnirilor, Abel temându-se să nu tulbure nici singurătăţile, nici intimităţile fratelui său –, atunci vină orice. Ar fi vrut să se pedepsească intrând la un film, dar tocmai cercetând afişele cinematografelor descoperi cerbul auriu, care sărea cu pronunţată graţie şi sprinteneală, urmărit de săgeţi la fel de aurii.

Era o sală penibil de strâmtă şi prost aerisită, semănând mai degrabă cu o mare cutie de

chibrituri, decât cu un teatru. Spre surpriza lui însă, publicul nu prea numeros – erau cel mult o sută cincizeci de locuri – se compunea, în cea mai mare parte, din intelectuali, printre care multe cunoştinţe care trebuiau salutate. Încă din hol consemnă la toţi o purtare ciudată: cunoscuţii se recunoşteau, respectau regulile de politeţe, se salutau, dar nu se adunau ca în foaierul Operei, Teatrului Naţional sau sălii de concert. Parcă ar fi avut conştiinţa unei culpe, parcă ar fi fost surprinşi asupra unui gest nedemn. Abia după ce observă la ceilalţi această stare de spirit, îşi surprinse şi sieşi sentimentul din care deduse apoi explicaţia; salutând un bătrân şi binecunoscut pictor – căruia îi promisese în repetate rânduri o vizită, căci îl cunoştea din copilărie: locuia aproape de el, la un colţ distanţă şi ştia că bătrânul maestru îl simpatiza în mod deosebit – care îi făcu de la distanţă un gest de reproş, Abel simţi, trezindu-se în el, ruşinea, dar mu pentru că nu se ţinuse de cuvânt, ci pentru că un om atât de vază îl zărise aici. Ţinea la prestigiu îndeosebi în faţa celor din generaţia tatălui său, se bucura de faima unui om serios, dar acum se simţea întinat de propria sa prezenţă în această incintă. Simpla noţiune de „păpuşi” trezea în el un sentiment de impudoare, prin asociere cu imagini şi amintiri infantile, prin neconcordanţa cu nivelul, preocupările şi prestanţa unui om de ştiinţă. Dar găsi neîntârziat o consolare: dacă el ieşea oarecum compromis din penitenţa pe care şi-o impusese, nu mai puţin compromis ieşea bătrânul maestru şi ceilalţi spectatori. Prea multă vreme

pentru meditaţie şi analiză nu-i rămase, căci o sonerie firavă şi timidă vesti apropierea începutului.

În tot ce se întâmpla pe scenă era o notă de naivitate. Se presupunea, îşi dădu seama Abel din primele clipe, că el, spectatorul, acceptă păpuşa – care se mişca pe rampa înălţată deasupra sălii şi-n dosul cărora se intuiau mânuitorii –, nu ca păpuşă, ci ca un *homunculus*, un om în miniatură, deşi mişcările păpuşii erau deosebite de cele ale oamenilor vii, iar contrastul dintre această mişcare şi vocile obişnuite, cu care vorbea păpuşa, îl stingherea. Mişcările deveniră însă din ce în ce mai inspirate, pe măsură ce mânuitorii se încălzeau, încât până la urmă Abel se surprinse că nu mai urmărea firul naiv al acţiunii, ci performanţa, virtuozitatea de mişcare, bucurându-se nespus când una sau alta reuşea un gest expresiv, prin care, cât de geometric compus şi nefiresc era, reuşea să sugereze o stare sufletească, o situaţie întreagă, o gamă de mişcări sufleteşti. În momentele cele mai izbutite interveneau din culise fragmente de muzică potrivit alese, astfel încât se creau clipe – îndeosebi cele lirice – în care factura materială a păpuşilor părea refulată, şi ele dobândeau atributele solicitate de spectacol. În clipa în care, după toate aventurile eroilor, se aprinseră luminile, lui Abel îi răsări în minte un vers antic, învăţat în copilărie, dar niciodată înţeles în întregime până acum: *Sunt lacrimae rerum*.

Câteva zile mai târziu – chiar de Anul Nou – hotărî să se achite, în sfârşit, de obligaţia vizitei la

bătrânul maestru. Cumpărase în ajun o sticlă de vin bun, şi spre ora prânzului urcă cei câţiva paşi până la vila în care locuia şi lucra pictorul. Intrând în grădină, rămase surprins: zări, răzimată de peretele vilei, lângă intrare, o motoretă, al cărei cilindru aburea încă datorită gerului: fusese folosită cu câteva minute mai înainte. Abel dădu să se întoarcă, bănuind că maestrul avea vreo vizită. A face cunoştinţă cu oameni noi însemna pentru el, dintotdeauna, un efort neplăcut. Până la urmă însă, dojenindu-se, apăsă pe sonerie.

Îi deschise chiar maestrul.

— Am impresia că vă deranjez. Aveţi o vizită.

— Ba nu mă deranjaţi de fel. Nu e nimeni.

— Dar…? – arătă Abel spre motorul fierbinte.

— Am venit adineaori de jos, din oraş.

— Cum? Şi dumneavoastră, maestre? – îşi exprimă Abel dezamăgirea, în vreme ce-şi scoase paltonul, îl agăţă în cuier şi-i întinse bătrânului sticla.

— O, mulţumesc frumos… Am cumpărat-o de curând. Ştiu că multă lume râde de mine, că la şaizeci şi patru de ani încalec un asemenea armăsar şi încă iarna, pe ger şi ploi, dar nu-mi pasă: dacă mă urcă dealul, îmi menajează inima şi-mi prelungeşte viaţa cu un an, doi, de ce nu? Din prejudecată? De ploi nu mă tem, frigul îmi place, de rest nu-mi pasă.

— Nu ştiu cum să vă explic, dar…

— Eh! Prejudecăţi!

Abel simţea că, într-un fel, amândoi aveau dreptate.

— Ştiu – continuă pictorul – sunt profesor la

Belle Arte, sunt Maestru Emerit, sunt un clasic în viaţă, cunosc toate argumentele. Nu-mi pasă: motoreta îmi mai acordă răgazul şi graţia câtorva tablouri, pe care anghina pectorală nu mi le-ar mai da. Iar maşină nu-mi iau, pentru că nu-mi place. Poftiţi, intraţi în atelier şi câtă vreme pregătesc vinul şi gustarea – femeia are liber astăzi – uitaţi-vă împrejur şi poate vă convingeţi că într-adevăr merită şi trebuie să mai trăiesc un an, doi, să duc la bun sfârşit ce am început acum, la bătrâneţe.

Abel intră în atelierul spaţios. Întreg peretele nordic era de sticlă. De jur-împrejur, pe şevalete, pe jos, răzimate de piese de mobilă răzleţe, de ziduri, chiar şi de geamurile mari, erau tablouri, terminate sau în lucru, schiţe în cărbune şi în creion, acuarele.

Întreg atelierul era însă dominat de o pânză imensă, în dimensiuni naturale – un „Autoportret cu măşti”.

Şase sau şapte măşti erau aninate de-a lungul unei sfori, dominând ca o friză policromă întreg tabloul – chipuri rânjite, îngândurate, tragice, triste îndeosebi. Sub ele, întors spre contemplator* cu semiprofilul său puţin demonic – era ras în cap, avea sprâncene stufoase, ochi cenuşii, nasul cam butucănos, bărbia aspră –, pictorul şedea pe un taburet, îmbrăcat într-un halat alb, imaculat, ţinând în mână o paletă şi o pensulă. Lucra, evident, un tablou în tablou, la rândul său aproape tot de mărime naturală: reprezenta un peisaj cu vegetaţie luxuriantă, străbătut de o apă limpede, şi repede, ca de

munte. Din apă ieşea tocmai o femeie – cu părul blond căzându-i despletit peste umeri şi spate, cu trăsăturile imprecise, vădit voite vagi, dar cu un trup de o expresivitate ciudată: era plină, cărnoasă, cu sânii copţi începând uşor să-şi piardă agresivitatea juvenilă, cu pântecul musculos, cu şoldurile şi pulpele mari şi multe, care, în ciuda goliciunii lor nu trezeau imagini sau chemări erotice, ci erau o întrupare vie şi palpitândă a maternităţii, a fertilităţii. Şi parcă vrând să expliciteze această vocaţie originară, femeia ţinea în mâna întinsă spre cel ce o contempla un fruct nedefinit, o gutuie sau o lămâie – singura pată violent-galbenă în tot tabloul, care atrăgea aproape hipnotic privirea.

Abel se simţi adânc mişcat – şi de concentraţia de pe chipul pictorului, şi de imaginea viguroasă, plină de nostalgie paradiziacă, a Evei. Ar fi vrut să zăbovească pe-ndelete în faţa tabloului, să se lase pătruns de conştiinţa mângâietoare a continuităţii vocaţiei originare a femeii, dar politeţea îl obliga să exploreze împrejurimile, să mai vadă încă cel puţin câteva din tablourile recente ale maestrului. Într-adevăr, pe una din laturile atelierului descoperi o serie de patru lucrări, care constituiau explicaţia aluziilor bătrânului la reînnoire. Nu avu timp să cerceteze decât primele două.

Cavalcada unei herghelii cenuşii, sub o ploaie torenţială şi un cer plumburiu, îl frapă prin maniera neacademică, prin curbura aproape circulară a gâturilor. Întreaga compoziţie era dominată de preocupări de ritm – liniile peisajului, dungile verticale ale ploii şi curburile din care

erau construite animalele erau atât de meticulos studiate şi se îmbinau atât de contrastant, încât Abel se simţi cuprins de nelinişte. Ce însemna acest tumult al pictorului bătrân, limpezit şi ancorat de mulţi ani într-un academism neoclasic notoriu, care-i asigurase titluri, premii şi profesorat, dar care îl scosese oarecum din circuitul viu?

Îngândurat, trecu la al doilea tablou. Acesta nu mai exprima abstract nelininile pictorului, prin preocupări şi studii de ritm, ci nemijlocit. Era un peisaj nocturn, reprezentând un câmp proaspăt secerat. În colţul drept, în faţă, era o mare claie de fân. Ogorul pustiu şi cerul erau aproape negre, unul cu o tentă brună, altul violet-închis.

Abel nu-şi aducea aminte să fi văzut vreodată o trecere atât de necontrastantă şi neperceptibilă spre negru. Pe acest cer, în colţul drept, sus, pluteau păsările de pradă ale nopţii, la rândul lor atât de intens negre, încât aproape străluceau: erau trei la număr, înfricoşătoare, căci deşi geometrice, erau informe. Se îndreptau spre centrul tabloului, gata să se angajeze într-un picaj spre cele două sperietori, care rămăseseră stinghere în mijlocul lanului, crucificate şi hidoase amândouă – prima, cea mai apropiată, purta o gambetă, avea faţa complet neagră, ochii albi şi perfect rotunzi, gura rânjită, la fel de albă; a doua, ceva mai depărtată, atârna moale, fleşcăită, cu picioarele târâte parcă pe glie, curbe, cu degetele mâinilor nefiresc de lungi, răşchirate într-o întrebare, pe care un cadavru parcă nu contenea s-o azvârle spre cer. La poalele clăii de fin, un trup

de femeie plină, maternă – poate acelaşi ca în „Autoportretul cu măşti” – era răsucit într-o poziţie de groază, cu faţa şi ochii acoperiţi de braţul plin, refuzând să privească ce va să se întâmple acolo, pe câmp…

Abel se dădu îndărăt, parcă l-ar fi izbit cineva în piept: rar i s-a întâmplat să simtă efectul unei opere de artă atât de nemijlocit şi de viguros. Compoziţia era astfel potenţată, era gândită şi figurată cu asemenea ingeniozitate sugestivă, încât simţi nevoia unei reconfortări neîntârziate. Se întoarse repede la „Autoportretul cu măşti”, la femeia cu fructul, şi ajunse la concluzia că bătrânul pictor urca încă dealul pe jos, când pictase această imagine a rodniciei şi maternităţii veşnice. În schimb, peisajul nocturn şi studiul cu caii în furtună se potriveau cu imaginea bătrânului diavol, încălecat pe motocicletă.

Nu mai avu timp să-şi continue investigaţiile: maestrul apăru, aducând pe o tavă mare de argint gustarea şi băutura. Urmări încă din uşă direcţia privirii lui Abel şi identifică tabloul pe care acesta tocmai îl contempla.

— Văd că aveţi o slăbiciune deosebită pentru păpuşari…!

Abel se întoarse, nedumerit.

— N-o cunoaşteţi? Dar se spune că seamănă totuşi bine… E regizoarea principală a Teatrului de păpuşi. Spectacolul la care ne-am întâlnţţ a fost al ei…

— N-am avut plăcerea…

* – de altfel vreau să scot tabloul. Nu-mi mai plăcă. Nimic nu-mi mai place din ce am făcut

înaintea acestor patru pânze – şi dădu din cap în direcţia peretelui dominat de compoziţiile apocaliptice.

— Adică nu chiar nimic. Am o lucrare la care ţin foarte mult... Am făcut-o vara trecută, acasă, în munţi... – şi după ce depuse tava şi aranjă pe o măsuţă paharele şi farfurioarele, se îndreptă spre capul patului şi ridică un tablou înrămat, care stătuse răzimat acolo.

— Iată-l... Ceva ce mă preocupă de piuiţi ani.

Era o acuarelă violent policromă. Reprezenta un peisaj alpin, o cădere de apă printre stânci contorsionate şi dramatice, la picioarele cărora se adunase un lac mic, cu oglindă lucie, paşnică şi îmbietoare. În colţul din stânga, sub tablou, era tras cu creionul un portativ, pe care erau însemnate câteva măsuri.

— Ştiţi să citiţi note? – îl întrebă pictorul.

— Nu prea.

— Cunoaşte-ţi asta? – îl întrebă mai departe bătrânul şi-i fluieră un motiv imposibil de confundat.

— *„Die Forelle”* de Schubert!

— Aşa-i. Şi acuarela aceasta se numeşte *„Forellen Quintett”*. Am încercat să transpun în imagine muzica lui Schubert... Asta-i ce mă preocupă, încă dinainte de... – şi din nou repetă gestul în direcţia peretelui cu cele patru tablouri, parcă se sfia să atribuie un calificativ incursiunilor sale plastic-simbolice în problematica etică a vremii.

— Vedeţi, ani de-a rândul, decenii întregi, am pictat căutând picturalul. Apoi, pe măsură ce

îmbătrâneam, am început să caut corespondenţele, pentru că am ajuns la concluzia că numai formele de exprimare variază... Am încercat *să transcriu*... Şi-apoi, corespondenţele s-au lărgit. Picturalul... „Picturalul” s-a spulberat. Pentru mine, încetul cu încetul, lumea s-a unificat... Ajungi ia o vârstă, la o înţelepciune, în care poţi integra totul, toate...

— Inclusiv motocicleta? – întrebă Abel, zâmbind mai mult pe seama curajului său propriu.

— Da, da, aşa e, domnule profesor, astăzi şi motocicleta face parte din pictural...

Ăbel continua să ţină acuarela în mâini şi să o privească:

— Nu, maestre, cred că nu aveţi dreptate. Există lucruri de neîmpăcat. Lucruri *fără corespondenţă între ele*. Mi se pare că nu se poate transcrie ceea ce are durată, ceea ce are o desfăşurare în timp, ceea ce e o succesiune de la unu la doi, într-o formă care, convenţional, este încremenită, care opreşte locului, pentru veşnicie, scurgerea timpului... Ce este timpul? *Numerus motus, secundum primum et posterium*, v-ar răspunde cei vechi. O dimensiune fizic-ontologică, v-ar răspunde un fizician. Iar tabloul este o imagine sintetică, în care creatorul, încremenind un anume moment din succesiunea infinită de momente, îl investeşte cu întreaga sa experienţă, cu ansamblul viziunilor sale în materie de linii, lumini şi culori. Dar niciodată patru dimensiuni nu pot încăpea în trei, necum în două... Realitatea pe care o percepem are cel puţin patru. Tabloul numai două. Entităţile sunt deci calitativ

deosebite, şi oricât am încerca să punem semne de egalitate între ele, tot numai un rezultat absurd am dobândi.

Bătrânul pictor rămase pe gânduri, şi-n atelier se lăsă un moment de tăcere, în care nu stăruia însă nicio urmă de tensiune, deoarece amândoi bărbaţii simţeau, dincolo de raţionamentele rostite, profunzimile de gândire ale celuilalt şi se respectau în consecinţă. Apoi, după o vreme, Abel continuă cu glas tare:

— Şi totuşi, ceea ce căutaţi dumneavoastră, maestre, se poate găsi. Se poate transcrie şi succesiunea, în mod plastic. Printr-o plastică succesivă, care să dea cel puţin iluzia mişcării. A acelui *motus* din definiţia aristotelică a timpului. Printr-o artă plastică în mişcare. Mişcare înseamnă deplasarea unei mărimi într-un sens şi într-o direcţie. Sensul plasticii dinamice este, *hic et nunc*, însăşi finalitatea pe care o ţinteşte opera, mesajul ei. Mărimea este zestrea ei iniţială, potenţialul estetic-plastic: liniile, luminile, culorile formei care se va pune în mişcare. Direcţia este traiectul expresiv al deplasării, linia pe care se mişcă spre finalitate, spre sens, spre mesaj. Cum însă linia se poate descompune oricând în infinit de apropiatele ei puncte constitutive, fiecare punct al mişcării trebuie să fie determinabil în termenii spaţiului în care se deplasează. Dar coordonatele acestui, spaţiu nu sunt numai carteziene, analitice, ci totodată categorii – ou alte, cuviinţe, acest spaţiu mai are *această dimensiune în plus*, deoarece sensul este mesagiu, este de calitate estetică. Deci în oricare punct al

acestui spaţiu, entitatea care se deplasează trebuie să fie definibilă şi în categorii estetice. Or, categoriile estetice specifice plasticii prescriu, în pictură şi în sculptură, bi sau tridimensionalitate carteziană. Nicidecum quadridimensionalitate: arta plastică tradiţională smulge din timp, încremeneşte convenţional momentul, chiar şi când sugerează mişcare, precum în „Discobol. Sau în „Uciderea Pruncilor”. În raport cu timpul, categoriile estetice ale artei plastice pretind nonrelativitate, adică factură absolută. Relativitatea spaţiului estetic al artelor plastice dinamice constă tocmai în factura sa absolută… Cred că, în primul rând, păpuşăriei i se aplică aceste criterii, pentru că înainte de a fi teatru, ea este artă plastică. Şi încă artă plastică în mişcare.

Abel tăcu şi se uită cu gratitudine la bătrânul pictor: graţie lui descoperise o nouă filieră de gândire şi se bucura dinainte că avea la îndemână un mijloc nou pentru a trece peste pragurile critice ale singurătăţilor sale, avea un nou câmp de meditaţie.

— Păcat că aceste capete sistematice şi abstracte, ca al dumneavoastră, domnule profesor – răspunse într-un târziu bătrânul pictor – sunt revendicate de laborator. Păcat că omul de ştiinţă contemporan e atât de absorbit şi-atât de specializat. Păcat că a dispărut specia umaniştilor enciclopedişti din Renaştere sau a polihistorilor elini…

Astfel începu, doctrinar, cariera de păpuşar a lui Abel Andru.

Anul universitar şi vacanţa următoare îi

aduseră cele mai de seamă satisfacţii profesionale, deşi nu mai lucra decât în virtutea inerţiei şi a rutinei. Dezminţind practica şi obiceiurile de până acum, îşi consuma ceasurile libere cu gânduri şi căutări de natură cu totul străină activităţii ştiinţifice sau pedagogice. Vizionase toate spectacolele teatrului. Ba mai mult: sâmbăta sau duminica plecase în câteva rânduri în oraşe mai apropiate, şi văzuse spectacolele altor teatre de păpuşi.

La Biblioteca Universitară avusese de înfruntat chiar şi momente penibile, când începuse să solicite din depozit puţinele cărţi despre păpuşărie, care existau consemnate în fişier.

Dar ceea ce găsise, îl dezamăgea: nu discernea nicăieri intuirea acelui punct iniţial, din care, credea el, trebuia să se reconstituie noua tinereţe a păpuşăriei.

Începu să deseneze, dar fâşiile lungi, pe care le umplea, nu aveau nimic pictural, nimic artistic. Pe fiecare fâşie – lipea una de alta treimi de coală – se desfăşura câte o „istorie”: sumare întâmplări epice sau dramatice, lirice sau fantastice, în care omul nu era desenat, ci doar reprezentat – un punct era capul, o linie scurtă, verticală, în jos, reprezenta gâtul şi trupul, două perechi de linii oblice, în unghiuri contrarii, constituiau membrele. Schema aceasta se amplifica printr-o linie, două, o încheietură, un unghi adăugat la nevoie. Esenţială era succesiunea de situaţii prin care trecea această figură schematic-abstractă, într-un fel asemănătoare cu un simbol matematic. Pe câte o fâşie se interferau în acţiune două, trei,

chiar patru asemenea figuri – abia diferenţiate morfologic – care se deosebeau între ele graţie rolului particular al fiecăreia, în ansamblul acţiunii. Stând la birou, concentrat asupra „istoriei” din ziua respectivă – îşi făcuse obicei să imagineze zilnic cel puţin o asemenea succesiune – lui Abel îi venea adeseori să zâmbească: de-ar vedea *Onkel* Zeno cu ce se îndeletniceşte, fără îndoială l-ar trece în rândul pacienţilor să-i Sau ar chema un învăţător de clasa întâia primară, să-i cerceteze isprăvile grafice. Şi tot glumind de unul singur, într-o zi îşi dădu seama că, în fond, această din urmă ipoteză nici nu era glumă: „istoriile” sale erau reducţiuni la primar, erau o dezgolire de veşmânt, de fioriturі şi arborescenţe. Nu rareori nebunia nebunului şi copilăria copilului contrastează cu normalul, cu bunul simţ cotidian, pentru că nu sunt în stare să ţină seama de tot ce îmbracă şi ascunde faptul nud, esenţialul – schema simplă din desenele sale – de întreg decorul social, făurit în milenii de experienţă, pentru a crea un cadru posibil convieţuirii.

Chiar şi pe o insulă pustie, din clipa în care coexistă doi oameni, se creează o sifuaţie politică: se stabileşte un raport de forţe între puternic şi slab, iar raportul acesta generează *convenţii*. Convenţia dobândeşte viaţă proprie, se constituie scop în sine şi adeseori devine fastidios să recunoşti în păienjenişul ei, faptul nud care a generat-o, esenţialul. Copilul şi nebunul îl discern, pentru că încă sau nu mai trebuie să ţină seama de semenul de alături. Copilul şi nebunul îşi pot îngădui să ţină seama numai de esenţial, numai de

schemă…

Şi într-o seară, în mintea lui Abel răsări întrebarea scrutătoare de sine: De ce a ajuns şi el la acelaşi discernământ şi la aceleaşi preocupări? Ce avea el comun cu mintea unui copil? De ce, de unde acest sertar plin cu „istorii”?

Se ridică de lângă birou, se apropie de aparatul de radio, căută muzică şi-apoi începu să măsoare, intrigat, odaia.

Ca să negi convenţiile, ca să le azvârli peste bord, trebuie să fii nemulţumit de ele. Ce-l nemulţumeşte? Ce-i lipseşte?

Un singur element îi lipsea în viaţă, sub un singur raport rămăsese neîmplinit.

Dar „istoriile”, cât de sentimentale erau, se plăsmuiau întotdeauna strict *din gândire,* nu din inspiraţie. Efortul său mintal, acest efort operaţional al unui instrument cizelat decenii de-a rândul în exerciţiul celor mai subtile şi mai abstracte simboluri convenţionale, l-a împins la scheme, la o viziune infantilă a lumii. Dar de ce oare?

Pentru că nu suporta conştiinţa că esenţialul era mascat, acoperit, nu suporta conştiinţa că schema dispare sub lianele şi iedera ideaţiilor utilitarist-convenţionale.

Raportul individului cu naşterea şi cu moartea, cu iubirea, cu maternitatea, cu desăvârşirea de sine, cu singurătatea sau cu comunitatea rămâne, într-un fel, identic. Are permanenţă.

Dar oare murim la fel, iubim la fel cum au murit şi au iubit, bunăoară, grecii vechi?

Îşi aduse aminte că în liceu asistase odată la cercul cultural, la o exegeză a ultimelor versuri din „Faust”:

Das Ewig-Weibliche Zient uns hi nan.

Comentatorul, zelos să revendice pentru crezul său tot ce reprezintă valoare, căutase să documenteze că în fond versurile acestea sunt o expresie camuflată a cultului marianic. Pe Abel îl preocupa însă numai substantivul central: *Das Ewig-Weibliche*...

Există oare etern-feminin? Există oare fapt omenesc – gând, sentiment, efort, bucurie, fericire, disperare – care să-şi semene sieşi, de-a lungul veacurilor? Schemele sale, „istoriile” sale, ar fi inteligibile oricui, în orice vreme?

Înţelegem oare tot ce a fost esenţial în sentimentele celor de odinioară, se întrebă el? Ne vor înţelege cei de peste mii de ani? Imaginea lumii ce se profilează în viitor învăluie de pe acum în negură tot ce e simţire, tot ce e iraţional, precum la sfârşitul preistoriei, emoţiile şi sentimentele au început să refuleze în tenebrele subconştientului propensiunile primare, instinctele. Evoluţia de la amibă la raţiunea matematică, văzută din afară, este liniară. Dinăuntru însă, sinuoasă, câteodată tragică. Doctrina iubirii a fost necesară pentru a îmblânzi o omenire încă sângeroasă, sălbatică. Dar raţiunea poate, în sfârşit, elimina, prin judecată şi soluţie, antagonismele. Felul în care vor trăi peste milenii urmaşii noştri, necunoscând conflictul, nu va elimina şi schemele, „istoriile”?

În fond, îşi zise el, societatea nouă ce s-a

constituit în această parte a lumii nu este oare primul uriaş efort de a înscăuna definitiv imperiul raţiunii, al logicii, al ştiinţei, al matematicii şi calculului prevăzător, peste haosul relaţiilor dintre oameni? Şi din acest Organon al vieţii colective, se întrebă el mai departe, nu va ieşi alterată schema? Nu se va produce, în mod necesar, o refulare a sentimentelor în favoarea raţiunii, precum odinioară a instinctelor în favoarea sentimentelor? Există de pe acuma o seamă de reacţiuni omeneşti, comune odinioară, neinteligibile nouă. Legenda Medeii, de exemplu. Nu se poate să nu te izbească forţa ei dramatică – dar care femeie citadină de astăzi mai poate înţelege pe deplin pasiunea Medeii, transpunându-se în situaţia ei? Care femeie de astăzi ar mai fi în stare să-şi ucidă copiii, ca să răzbune infidelitatea bărbatului? însuşi modul de a iubi sau de a gelozi nu se vădeşte discontinuu?

De ce a ajuns la schemă, la „istorii*? De ce nu şi-a văzut de cercetările de chimie fizicală?

Dacă s-ar – aprinde casa din vecini, şi-ar continua lectura? Ar sări să ajute la stinsul incendiului, şi însuşi gestul său nu ar fi decât o schemă. Ar *avea datoria* să sară.

Dar în lumea ce va să vină, este foarte puţin probabil să mai izbucnească incendii, căci aparatele electronice le vor preîntâmpina. Schema aceea va dispărea deci.

Medicul de casă, care era sculat în toiul nopţii şi venea la căpătâiul bolnavului, sau clinicianul cu intuiţie majoră îşi valorificau harul, tămăduind bolnavul. Laboratorul biochimic, maşinile

electronice ale medicinei viitoare, se vor substitui talentului lor. E-adevărat: vor muri mult mai puţini bolnavi. Dar se elimină încă o schemă.

Profesorul de la catedră care-şi gratifică vocaţia a şi început să fie înlocuit prin televizoare şi magnetofoane, şi microfilme şi alte mijloace. În pedagogie se vorbeşte de apusul erei lui Gutenberg şi răsăritul erei electronice – pare-se mult mai eficientă. Schema sentimental-istorică dispare.

Ce va rămâne?

„Istoriile" vor rămâne!

Şi, de fapt, ce erau „istoriile"? Abel Andru îşi zâmbi cu oarecare îngăduinţă: se îndeletnicea cu ceva, ce nu ştia limpede ce era. Abandonă evaziunile în generalitate şi încercă să dea o definiţie exactă îndeletnicirii sale.

Ce reprezentau liniile şi punctele? Naraţiuni fără cuvinte. Cuvintele nu erau necesare, căci naraţiunile se reduceau la fapte nude, esenţiale, care, reprezentate, câştigau în expresivitate, dând mergi ta esenţial, cuvântul – care implică şi gramatică, şi stil – împovărează inutil.

Evanghelia lui Ioan greşeşte. *În principio erai verbum*… Evreii, datorită unei inspiraţii aparent nefaste a lui Moise pe muntele Sinai, îşi interziseseră singuri reprezentarea plastică. De nu s-ar fi întâmplat aşa, Ioan Evanghelistul ar fi trebuit să-şi înceapă ulterior Scriptura altfel: *În principio erai figura*.

Dar dacă Moise le-ar fi îngăduit evreilor reprezentarea plastică, ce s-ar fi ales din invizibilitatea Domnului? Moise a fost un înţelept

şi a ştiut bine ce face: accesul la figură îngăduie cu infinit mai multă uşurinţă contestarea afirmaţiei pe care o cuprinde cuvântul. Şi, pe deasupra, figura place sau nu place… Figura nu e universală, figura are atribute concrete.

Oare sub o figură s-ar fi putut aşeza cuvintele: „Eu sunt cel ce sântu?

Obosi şi se lungi pe studio, îşi întinse mâna şi luă de pe noptieră revista săptămânală pe care i-o adusese, de dimineaţă, poşta. Începu să o răsfoiască, şi pe pagina teatrală descoperi un articol de analiză a repertoriului Festivalului International al Teatrelor de Păpuşi şi Marionete care urma să aibă loc în toamna următoare. Hotărî pe loc să petreacă luna septembrie în Capitală: descoperi dintr-odată că „istoriile” puteau fi tot atât de bine reprezentate de păpuşi, ca şi prin liniile şi punctele sale, şi-şi dădu seama, la fel de spontan, ce-l atrăsese şi ce-i displăcuse în spectacolul din noaptea de Crăciun: păpuşa era menită să exprime scheme, fapte nude, dar păpuşarii o covârşeau, o înăbuşeau cu veşminte, cu convenţii, cu fabule arborescente, care imitau convenţiile şi meandrele relaţiilor omeneşti obişnuite, neesenţiale. Năzuinţa de a transforma păpuşa într-un *homunculus* îi mistifica firea, esenţa. Sensul estetic-existenţial.

Sări de pe pat şi începu din nou să se plimbe agitat.

Dacă s-ar ajunge deci la perfecţiune, dacă păpuşarii ar putea fi convinşi să revină la sâmbure, la esenţial, raţiona mai departe Abel Andru, cuprins de entuziasm generos, s-ar putea

face un singur imens spectacol, în care să se cuprindă toate schemele. Pentru că variaţia şi interferenţa „istoriilor” într-adevăr esenţiale este extrem de limitată.

O singură soluţie de reprezentare…

Cuvintele îi ciocăneau în creier, instalându-se obsedant, şi din clipa aceea simţi că s-a curmat patriarhalitatea existenţei sale, că ere osândit la o căutare încrâncenată şi că *trebuie*, imperativ, s-o întreprindă, spre a-şi rămâne credincios.

Uitase că unicitatea soluţiei este atributul singular al gândirii matematice…

La Bucureşti, chiar în prima zi a festivalului, o întâlni pe Szabo Enikd.

Cumpărase un program şi-apoi, după ce-l studie, reţinu bilete la toate spectacolele: două săptămâni în şir, se juca şi după-amiaza şi seara. În prima zi se produse însă o defecţiune; decorurile unei trupe oarecare, anodine, nu sosiseră la vreme şi se afişă că se va prezenta un spectacol suplimentar al unei trupe franceze, care participa la Festival *hors concours*. Abel nu aflase nimic, căci altfel, având bilet şi la spectacolul programat al trupei, şi-ar fi folosit după-amiaza altminteri. Provincial conştiincios ce se afla, de fiecare dată ce venea la Bucureşti vizita rudele îndepărtate şi prietenii vechi ai familiei, catedra şi Institutul de Chimie Fizică al Academiei, Centrul de documentare ştiinţifică, librăriile şi anticariatele. De astă dată îşi dădea însă seama că nu va avea la îndemână decât dimineţile care, la rândul lor, vor trebui folosite pentru însemnări şi meditaţie.

Încercă un regret, când văzu afişul la uşă şi observă, pe deasupra, o aglomeraţie grozavă: simţea o nelinişte, un rău fizic, un soi de ruşine şi jenă epidermic-fiziologică, ori de câte ori se ciocnea de dezordine, de dezorganizare, acolo unde pe temeiul unor răspunderi bine definite, ar fi trebuit să stăruie ordine şi bună organizare. O clipă îi trecu prin minte să se întoarcă, să plece, dar apoi îşi zise că dacă această mulţime se zbătea să intre, probabil va fi un spectacol valoros şi se lăsă purtat de puhoi, pentru ca o clipă mai târziu, când se simţi înghesuit şi îmbrâncit din toate părţile, să-şi reproşeze cu severitate: oare câţi dintre cei ce se îmbulzeau aici căutau ce căuta el? câţi au avut răbdarea să depisteze, pas cu pas, sensul a ce trebuie să se întâmple pe scenă? Cu cine din această mulţime avea vreo comunitate de interes? Cum de se lăsa influenţat de judecata altora – a turmei? *Odi profanum vulgus*! – şi reuşi, în sfârşit, să intre în hol, unde înghesuiala se destrăma.

Observă că locul vecin, rămas gol, era pândit de o mulţime de indivizi care, vizibil, intraseră fără bilet, profitând de îmbulzeală. În clipa când se făcu întuneric simţi că cineva se strecoară tiptil lângă el.

Îşi dădu seama că-i o femeie, dar nici când se făcu lumină pe scenă şi-ar fi putut-o observa nu se întoarse, deoarece furtişagurile de soiul acesta îi displăceau.

Prima parte a spectacolului era alcătuită din recitalul unei perechi de marionetişti – soţ şi soţie – de la un teatru celebru din Praga. Se vedea de

departe că erau mânuitori de profesie – lucrau în faţa publicului cu câte o marionetă pe sfori, numerele lor nu erau lipsite de haz, ba o scenetă lucrată numai de bărbat, în compania unei marionete – amândoi, mânuitor şi marionetă, îmbrăcaţi în haine vărgate, de puşcăriaşi – stârni chiar râsul şi aprobarea sălii, dar în ansamblu totul era plat şi convenţional şi nu avea nimic din cele ce căuta el.

Sala se lumină de pauză, Abel îşi zise că în cele două săptămâni care vor urma va avea desigur multe asemenea dezamăgiri, dar, în mod disciplinat şi sistematic, îşi va urma căutările; dorind să iasă în foaier, se răsuci spre vecina lui.

Femeia era întoarsă spre un bărbat înalt, cu părul, ochii şi mustaţa flagrant de negre, cu bărbia puţin cam strâmbă. Discutau în termeni profesionali despre recitalul văzut. Apoi bărbatul o invită afară, să fumeze. Sculându-se, femeia se-ntoarse, la rândul ei, spre Abel.

Era scundă şi plină, cu părul blond-roşcat, fruntea neobişnuit de înaltă şi bombată, trădând de departe inteligenţă deosebită, purta ochelari groşi peste ochii griverzi-albaştri, uşor bulbucaţi, avea nasul drept şi buzele cărnoase, dar între nas şi buze pielea se frângea într-o cută aspră, dură, care îngăduia presupunerea că dacă femeia aceasta ar fi să scoată un bandaj de pe o rană uscată, l-ar smulge nedelicat, cu o singură mişcare violentă şi hotărâtă. Era îmbrăcată sobru şi simplu, într-un taior de tweed, şi ţinea în mână o poşetă-sac, veche şi uzată. Degetele ei erau scurte şi butucănoase, cu unghiile tăiate bărbăteşte.

Degetele mici erau curbate şi-ntoarse într-un unghi neobişnuit faţă de celelalte, cum le au, când şi când, sculptorii de vocaţie.

Privirea femeii lunecă în trecere peste Abel Andru, şi în clipa următoare încremeni. Îşi întoarse capul iarăşi, încet, spre el, ochii i se dilatară şi era gata să zâmbească larg. Ceva o opri însă – şi-i scăpă o singură literă:

— A…

Abel pricepu într-o fracţiune de secundă, se ridică şi se înclină politicos: ”.

— Nu suit Adam, doamnă. Sunt fratele său. Mă numesc Abel Andru.

— Oh, vă rog să mă iertaţi… – roşi femeia violent, sub bronzul tenului nemachiat, şi-i apoi îşi dădu seama că trebuia să se prezinte: – Szabo Eniko.

Era rândul lui Abel să rămână intrigat: ştia pe cine avea în faţă. Îşi dădură mina şi femeia părea că-l priveşte încântată, probabil pentru că nu încercase să i-o sărute, după obicei bucureştean, chiar în public.

— Daţi-mi voie să vă prezint: Saul Wolf, scenograful Teatrului de păpuşi din Cluj, domnul profesor Abel Andru.

— Nu sunt profesor – se fâstâci Abel.

— Sunt numai conferenţiar…

— Nu veniţi să fumăm? – întrebă femeia.

— Eu nu fumez, dar vă însoţesc cu plăcere – răspunse Abel şi porni în urma ei.

Eniko luase un avans de câţiva paşi pe coridorul dintre staluri. Avea picioarele şi pulpele pline, şoldurile rotunde, voluminoase, şi Abel

savură conştiinţa că văzuse trupul acesta, îl cunoştea de mult: era femeia cu fructul!

Se simţi tulburat, când îşi dădu seama de lipsa de delicateţe a comparaţiilor mintale. Se simţea neloial, incorect. Parcă i-ar fi furat ceva femeii. Hainele ei nu mai constituiau apărarea firească pe care veşmântul îl acordă, de când Ea l-a îndemnat pe El să muşte din mărul cunoaşterii. Dar Einiko nu putea şti că el ştie, jocul convenţiilor trebuia continuat şi, poate pentru întâia dată de când ţinea minte, Abel Andru se simţi avantajat faţă de o femeie, într-un raport iniţial care d acorda o superioritate irecuperabilă, şi îi fu ruşine.

— Semănaţi uluitor – înnodă Eniko nemijlocit, în hol.

— În prima clipă, v-am şi confundat.

Wolf, care stătea cu ei, era complet absent, privea undeva departe, peste capetele lor, dincolo de pereţi.

— Nu cred că pe Adam l-aţi fi putut întâlni la un spectacol de păpuşi…

— Da… La asta nu m-am gândit. Deşi ce o să vedeţi acum, ar putea mulţumi până şi gustul cel mai rafinat.

— Francezul acesta, cum îi zice – se uită Abel repede în program, pentru că numele îi scăpase.

— Yves Jolly – îl ajută Eniko.

— E un mare poet… Poate singurul poet autentic, între noi.

— L-aţi mai văzut?

— La festivalul de acum şapte ani… Dar nu vreau să vă stric plăcerea. *Guten Abend, Herr Profesor* – salută ea în direcţia unui bărbat înalt,

cărunt, cu ochelari de sârmă, o figură impresionantă, cu toate atributele caracteristice intelectualului universitar.

— Vă rog să mă scuzaţi, – şi se îndreptă în direcţia bărbatului, care se oprise la câţiva paşi.

Instantaneu, Wolf îşi reveni din reverie şi-i dădu explicaţii:

— Profesorul Harro Siegel. Una din cele mai cunoscute şi venerabile figuri din lumea păpuşarilor.

— Interesant. Aş fi zis că-i matematician sau filosof, după înfăţişare.

— Filosof este, în orice caz. Unul din nemţii cu care nu numai că-mi face plăcere să fiu împreună, dar mă simt onorat când îmi acordă atenţie.

Abel ridică spre el o privire întrebătoare: abia se cunoscuseră, şi o judecată intimă, precum cea inclusă în fraza scenografului, i se păru neavenită. Wolf îi înţelese nedumerirea.

— Părinţii mei au rămas la Auschwitz. Şi eu din păcate nu fac parte dintre cei care sunt capabili să uite... Dar Harro Siegel e cealaltă Germanie. Aceea autentică – a ideilor.

Soneria îi chemă înăuntru. Abel se simţi nemulţumit de durata scurtă a pauzei. Zăbovi, privind în direcţia lui Eniko, ea îi făcu semn să intre, îi va urma.

Până ce veni la locul ei, se făcu din nou întuneric.

Scena se lumină. O rampă din şi între perdele negre se căscă sobră, funebră, – spre sală. De lângă arlechinul sting apăru un bărbat înalt, voinic, cu plete, cu ochii albaştri, puri, ca de copil.

Purta cămaşă albă, cu gulerul deschis şi răsfrânt peste haina largă, de catifea ponosită. În mersul său, în gestul de împreunare a mâinilor, când se opri, în privire şi mai ales în voce era ceva transportat, ceva de dincolo, dintr-un tărâm propriu, altul decât cel al oamenilor care-l priveau.

— *Bonjour mesdames, bonjour messieurs, bonjour Bucarest*. *C'est avec une grande emotion*, que nous *sommes revenus*… – îşi începu el salutul şi, în ciuda cuvintelor pe care le voise calde, o undă de nesfârşită tristeţe se revărsă peste sală.

Prezenta un spectacol alcătuit din mici bucăţi – scene caleidoscopice care se succedau pe cadenţa unor acompaniamente muzicale adecvate şi foarte felurite ca stil. Insomnia şi coşmarul unui om, povestea unor amanţi de la începutul veacului, o parafrază la povestea mărului, în care şarpele era jucat de un aparat de fotografiat cu burduf, o comedie picantă înfăţişată de nişte umbrele şi umbreluţe animate – un şir de scăpărări şi inspiraţii, în care Abel desluşi grija unui maestru, ce-şi permitea să-şi închege fizic sau să-şi dezmembreze personajele în faţa publicului, înfruntând convenţiile şi îngăduind formei şi culorii să dobândească autonomie chiar în faţa spectatorului, fără sfiala artificiilor folosite, sau conferea cu dezinvoltură atribute umane unor obiecte banale ca umbrelele, bunăoară, antropomorfizându-le.

Ce se petrecea pe scenă erau „istorii", consemnă Abel Andru, deşi factura scurtelor fragmente era cu totul deosebită de ceea ce-şi

închipuise el – ţineau mult mai mult de spectacol şi distracţie, de umor şi psihologie, decât de meditaţie etic-cosmologic-antropologică, cu putere generalizatoare. Totul avea însă o factură personală, autentic-artistică, ce se revărsă peste sală, cucerind-o, răpind-o într-un fel.

Poetul apăru din nou în faţa publicului şi anunţă un alt punct de program, intitulat „O Tragedie de Hârtie”.

Când scena se lumină, uniformitatea neagră a fundalului era străpunsă de o casă strâmbă, de carton decupat, sugerând un lupanar, un cuib de duhuri rele. Şi, în fapt, aici chiar sălăşluiau nişte fiinţe sinistre – de hârtie, întinsă probabil pe schelete de sârmă – nişte monştri, nişte fiinţe informe, fiecare de altă culoare, de forme caricatural-geometrice, strident-demonioe, care, deplasându-se, nu călcau, ci lunecau, printr-o stranie şi înfricoşătoare mişcare de translaţie, de natură volitivectorială, în cadenţa apăsătoare şi reţinută a unei muzici stelare. Atmosfera aceasta stranie, din alte sfere, era sugerată şi de prezenţa, în faţă, la dreapta, a unei figuri de femeie-cariatidă, tot de hârtie, evident – cu cornul semilunii în loc de cap şi ochii mongolic marcaţi înspre capetele răsfrânte în sus ale cornului.

Monştrii dădeau târcoale Domniţei Lune. Cadenţa lunecării lor halucinante exprima ceva atât de lubric şi de scârnav, încât Abel Anidru simţi în sinea lui un ţipăt – un ţipăt de groază, ocrotitor, prevenitor, impulsul acela originar de a sări la stinsul incendiului din vecini. Se reţinu, crispându-se şi ineleştându-şi mâna de braţul

scaunului.

Apăru Iubitul – cariatidă şi el, dar cu capul plin. Era bărbătesc, în ciuda gingăşiei staturii sale firave. Monştrii se retraseră din faţa lui. Unul rămase la pândă: un tâlhar cenuşiu, cu un cap aproape la fel de rotund ca trupul inform-obez, străpuns de un orificiu, prin care ieşeau trei degete reale de om. Capul se deplasa pe scheletul de sânmă, astfel încât luneca straniu, într-o parte şi într-alta, şi chiar se întindea înainte, cu indiscreţia hidoasă, rău-intenţionată, a celui ce nu cunoaşte nobleţea sentimentului. Apoi Iubitul plecă – evident cu intenţia de a reveni –, şi Domniţa rămase locului. Hâdul ieşi de după lupanar şi începu din nou să-i dea târcoale, dar ea, absentă şi transportată, nu se ferea decât trăgându-se sfioasă deoparte. Nici ea nu se mişca altminteri – tot prin translaţie, lunecând –, dar între cele două moduri de deplasare formal identice, era o deosebire ireductibilă – cea dintre armonie şi dizarmonie, dintre bun şi rău. Însă Monstrul, ignorat, nu se resemna – răul niciodată nu se resemnează! Trecu din nou după casă şi reapăru, ţinând ameninţător în cele trei degete un foarfece imens şi real, cu care veni, târându-se cu încetineală de şarpe, până în spatele Domniţei, căreia brusc, cu sunet metalic, sfâşietor, îi tăie aproape o treime a cornului. Asasinatul era brutal, cumplit, vizând totodată şi dizolvarea convenţiei – foarfecele tăiase cornul cu uşurinţa cotidiană cu care fierul taie hârtia – şi Domniţa sucombă într-o prăbuşire solemnă, iremediabilă, spre centrul scenei. În această cădere lentă, ce dezminţea,

graţie nobleţei victimei, legile gravitaţiei, era cuprinsă „jalea tuturor Drepţilor înfrânţi din umbră, pe la spate.

Monstrul se retrase în bârlog, pentru că din muzică se simţea apropierea Iubitului. Găsi acum explicaţie şi depărtarea lui: reveni cu o floare. Dar cui să-i mai dea floarea? însemnul fiorului său de dragoste devenise podoabă pe un mormânt invizibil. Însă Monstrul nu-i îngădui Iubitului nici măcar răgazul plângerii: apăru de după casă, şi acum purta o armă şi mai năprasnică: o faclă. Fierul poate fărâmiţa hârtia, îi poate altera forma, linia, măreţia, dar nu o poate nimici. Focul însă o preface în scrum, în pulbere, în nimic. Şi Monstrul aprinse Iubitul, şi Iubitul se mistui. Probabil nu regreta că o urma pe Domniţă. *Consummatum est*. Tragedia de Hârtie se dizolvă chiar în proprietăţile fizice ale materiei din care fusese plăsmuită, şi-n sală se făcu lumină.

— Ei, ce zici? – întreabă Eniko prozaic, la singular, căci vecinătatea emoţiei lor artistice impunea intimitate.

Abel îşi scutură numai capul: simţea că orice ar spune ar suna a doagă. Eniko surâse şi-l înţelese.

— Ai să vezi, în ultima scenă, ce se poate face cu mâinile şi numai cu în ăinile!

Abel avu impresia că, după „Tragedia de Hârtieu, nu mai suportă nimic. Deşi întreg episodul nu durase mai mult de câteva minute, densitatea emoţiilor fusese atât de mare, încât trăia acum o senzaţie de epuizare afectivă, ca după un lung şi greu concert. Abia luă aminte la

cuvintele ei şi la scurta prezentare pe care o rosti poetul păpuşar: stăruiau în el. Într-un îndelung du-te-vino, ecourile acelei muzici a sferelor şi reminiscenţele catifelatelor senzaţii pe care le stârnise mişcarea ireal de lină a eroilor Tragediei. Sala se întunecă. Se aplecă spre vecina lui:

— Ce urmează?

— O scenă pe fundul mării... – şopti ea.

În acelaşi doliu al fundalului şi-al rampei, intră deodată, ca azvârlită dintr-un arc, o mână imensă de bărbat, îmbrăcată într-o mănuşă imaculat de albă, care, bătută de reflectoare, strălucea ca o pată de lumină intensă. Şi pata aceasta începu să se mişte: curând i se alăturară alte şi alte mâini, înmănuşate la fel, în total patru perechi, care, pe rând, se metamorfozau în caracatiţe şi meduze, alge, crabi sau rechini, consemnând de fiecare dată drame intense, care, implacabil, ilustrau legea darwiniană: cel mai puternic supravieţuia, cel mai slab sucomba. Ritmul înfruntărilor era când al unei drame vijelioase, e'înid al unei pânde îndelungate, plină de suspensii. Ceea ce îl imprest onă şi-l fermecă nu era atât frumuseţea elaborată a mişcărilor, ci o idee, pe care cele ce se petreceau în faţa lui i-o sugerară fulgerător: spaţiul scenei avea acum *altă densitate*, era umplut cu apă. Efectul nu fusese provocat nici de lumini, nici de linia şi forma protagoniştilor, căci mâinile rămâneau în continuare mâini, nu erau mascate nici ca peşti, nici ca meduze. Şi totuşi, efectul era pregnant, violent, nu sugera numai, ci evoca fundul mării, atât de palpabil, încât dacă ar fi înaintat spre rampă şi şi-ar fi întins capul

dincolo, fără îndoială ar fi respirat întâi adânc şi şi-ar fi reţinut răsuflarea. De unde efectul acesta? Cine a transformat atributele fizice ale spaţiului estetic al scenei? Momentul era atât de redus la esenţial, artificiile lipseau al îl de desăvârşit, încât răspunsul se impunea ca de la sine şi-l înfioră: *Mişcarea*.

Nu mai luă aminte la scena picantă dintre un bărbat şi o femeie, care se duceau la scaldă, nici la focurile de artificii ale sărbătorii câmpeneşti ce urmă în repertoriul mâinilor, ci totalmente absorbit de descoperirea făcută, urmă firul ideilor sale. Când sala se lumină, şi sutele de spectatori aplaudară şi începură să strige, entuziasmaţi, iar poetul-păpuşar cu cele trei ajut oare ale sale se tot pleca modest, timid şi conştient de cât de mult dăruise oamenilor care şi-au cumpărat bilet la spectacolul său, Abel se răsuci spre Eniko şi începu să-i explice pasionat, de parcă ea i-ar fi urmărit gândurile:

— Dacă mişcarea singură are darul de a defini natura spaţiului pe care-l evocăm, atunci ni se deschide în faţă o perspectivă infinită… Nimeni nu ne împiedică să utilizăm metafora, pentru a transcende în spaţii altfel inaccesibile intuiţiei. Nici geometrul nu-şi intuieşte toate spaţiile, ci le calculează. Calculul e o abstracţie verificabilă prin reversibilitate, prin experiment. Operez cu simboluri abstracte, dar rezultatul e concret. Cine ne împiedică să spargem, pe scena de păpuşi, legile? Gravitaţia, de exemplu? De ce să nu crcăm spaţii proprii?

— Hai să mergem. Rămânem ultimii – încercă

Eniko să domolească elanurile sale logice.

Se sculară şi porniră spre ieşire, dar Abel continuă:

— Pot crea un spaţiu în care deplasarea de jos în sus să fie coborâre, în care drumul cel mai scurt dintre două puncte să fie spirală, în care orice acţiune să se desfăşoare pe o curbă sau…

— Dar cui i-ar folosi mişcările acestea? De ce să transformăm scena de păpuşi într-un seminar de mecanică inversă?

Abel se opri locului şi o privi îndelung, de parcă abia acum ar fi zărit-o.

— Cum? Dar nu-i aceeaşi problematică?

Enikd îşi scutură capul. Părul ei, prins într-un coc aproximativ, ameninţa să se despletească.

— Nu. Nu-i aceeaşi problematică. Dimpotrivă. Noi ne căutăm propriile noastre soluţii… Pune-mi dumneata în scenă o comedie satirică şi fă-o artistic, adică să fie păpuşărie, şi voi fi mulţumită… chiar dacă se înscrie în cea mai veche şi banală dintre geometrii… Sau dacă nu o comedie, o tragedie sau o revistă. Dar să fie artă. Nu diletantism. Nici laborator sau seminar.

— O comedie – făcu Abel, dispreţuitor.

— Da, da, o comedie! Să nu crezi că-i uşor! Nu cred să fie două spectacole într-adevăr bune printre cele treizeci, câte vom vedea zilele acestea.

— Dar ce ai văzut acum n-a fost bun?

— Întâi şi-ntâi, ce a fost într-adevăr bun nu era co medie. Şi-apoi, de douăzeci de ani repetă acelaşi spectacol!

— Ei şi ce? E artă?

— Are mari merite, fără îndoială. Dar dacă toţi am juca numai un singur spectacol…

— Unul să fie, dar mare. Comedii, cum vrei dumneata, îţi fac două duzini. Le am în traistă. Vreau să zic, în sertar.

— Una să-mi faci! Una singură şi mă plec în faţa dumitale şi-ţi dau ce vrei pe lumea asta!

— Chiar şi pe dumneata?

Lui Abel i se tăie răsuflarea: întrebarea ţâşnise fără nicio pregătire, fără niciun avertisment lăuntric, împotriva manierei şi stilului său, în discordanţă cu firea sa, cu codul său, dar, mai ales, cu ceea ce consemna el a fi moftientul. De unde, de unde i se iscase brutalitatea acâastă vulgară, se chestiona el febril, pentru ca abia în clipa următoare să se pregătească pentru replica ei jignită, care nu putea întârzia.

Dar Eniko izbucni în râs, şi, cu o sinceritate dezarmantă, îi puse mâna pe braţ:

— Dragă Abel, să nu crezi că sunt o femeie uşoară, dar pentru un bărbat ca dumneata, cred că aş fi de vânzare chiar şi la preţ mai scăzut. Poate chiar şi fără preţ!

Abel se opri din nou: erau acum în vârtejul de seară al Căii Victoriei, dar el avea senzaţia că împrejurul lor se făcuse pustiu. Eniko râse din nou, limpede şi contagios, ca un adevărat copil al naturii ce era:

— Haide, nu te speria! Nu am prins încă pe nimeni cu arcanul… Dar să ştii că dacă într-adevăr vrei să-ţi încerci puterile în meseria noastră… Află că mă tem de concurenţa dumitale!… Stăm la Hotelul Ambasador, vino mâine dimineaţă şi

vorbeşte cu directorul. E un om de ispravă, sensibil la tot ce e nou.

— Şi eu stau la Ambasador.

— Cu atât mai bine. Dar acum trebuie să te las. O masă protocolară, cu colegi străini… Mă-nţelegi…

— Îmi pare rău, aş fi vrut să…

— Vom avea prilejuri destule şi-n timpul festivalului, şi acasă, să stăm de vorbă.

— Într-adevăr, parcă nu am trăi în acelaşi oraş! Trebuia să ne întâlnim aici…

— La revedere! Şi gândeşte-te bine: miza e mare! – râse ea din nou, jumătate în ironie, jumătate parcă intimidată de propria ei temeritate, şi plecă aproape în fugă, cu o graţie oare-i sfida formele.

I IEŞIND DE LA CONTINENTAL, Abel Andru îşi propuse o plimbare lentă, ca să-şi revină din dureroasa tulburare provocată de prima – şi, bănuia, ultima – înfruntare cu consecinţe grave şi dramatice, pe care o avusese vreodată cu fratele său. Legăturile dintre gemeni fuseseră dintotdeauna desăvârşite, incluzând chiar şi unele aspecte de ordin telepatic. Dar iată, ajunseseră la o răscruce, armonia dintre ei, întemeiată pe o presupusă, dar iluzorie continuitate a evoluţiei lor comune, se destrămase, iar Adam – până astăzi imagine a desăvârşirii bărbăteşti – îi apărea într-o postură odioasă. Într-atât îl durea şi-l ruşina decăderea fratelui său, încât simţea că nu mai e în stare nici măcar să se plimbe: avea senzaţia că poartă la văzul lumii ruşinea înscrisă pe obraz, că e privit de toţi trecătorii, că e batjocorit sau plâns

de milă. Se azvârli într-un taxi şi indică adresa de acasă.

Oare Eniko l-ar înţelege? Ajunseseră aproape, foarte aproape. În timpul festivalului fuseseră zi de zi împreună, iar de când s-au întors, continuau să se frecventeze tot atât de febril. Directorul teatrului, după ce Eniko îl prezentase, confirmă oferta de a-i da un spectacol, dar totul suna mai mult a joacă şi glumă: întâi, pentru că păpuşarilor li se părea probabil de necrezut ca un cadru universitar să-şi abandoneze cariera pentru o asemenea activitate umilă, puţin preţuită...!

Ajuns în mansardă, se simţi dintr-odată ocrotit – nu numai de pereţi, ci şi de singurătate. Nu obişnuia să primească lume străină: prieteni nu avea, şi de fiecare dată ce împrejurările îl sileau să admită o femeie în sanctuarul său, oricât de intense bucurii ale simţurilor să fi recoltat, ulterior avea întotdeauna sentimentul de a fi comis o blasfemie, o profanare.

Îşi aduse aminte de prima vizită a lui Eniko. Stăruise în urma ei un miros de busuioc, străin, venetic, care nu-l deranjase eltuşi de puţin. O sărutase – prezenţa ei declanşa în el resorturi temerare, pe care nu şi le cunoscuse – dar apoi se supuse, înţelegător, imperativului ei: pentru ea, *a fi împreună* cu un bărbat implica o supremă intimitate, pe care în mediu şi împrejurări ce-i mai erau încă străine, nu o putea trăi. Trebuia întâi să se obişnuiască – cu aerul, cu policromia odăii, cu obiectele, cu cărţile – şi Abel era încântat că-i descoperise această sfială: simţi un fior de respect.

Eniko se aşezase în singurul fotoliu din odaie – sub lampa înaltă, cu abajur – se descălţase şi-şi îndoise picioarele sub ea. Îşi aprinsese o ţigară – ceea ce îndeobşte îl deranja pe Abel, dar la ea părea absolut firesc şi nu-i provoca nicio supărare, ci îl determina numai să deschidă la răstimpuri fereastra – şi-apoi începuse să-i vorbească despre viaţa ei, cu o sinceritate şi o lipsă de menajamente, cum Abel nu mai auzise din gură de femeie. Povestirea ei devenise tot mai pasionantă, pe măsură ce dezvăluia anii maturităţii, care se confundau, cel puţin în aparenţă, din ce în ce mai mult cu viaţa palpitantă a fiinţelor inerte din câlţi, din mucava şi sârmă.

Şi acum îi mai auzea vocea plină, gravă, stăruind ca un ecou între pereţii mansardei, rostindu-şi fragmentar şi nesistematic – în manieră iremediabil feminină – credo-ul artistic.

— Nu facem teatru de păpuşi. Facem teatru de animaţie, cel puţin aceia dintre noi, care au înţeles sensul resurecţiei genului în ultimii treizeci de ani. Orice poate fi animat sau reanimat.

— Reanimat?

— Da. Ţi-aduci aminte de mâna lui Yves Jolly? E o mină vie, dar în scenă nu are funcţie de mină, deşi îşi păstrează forma.

— Da. Se ichtiomorfizează! – defini Abel ideea, şi Eniko râse cu încântare.

— Să ştii că la dumneata – continua să nu-l tutuiască, deşi crescuse între ei ceva mare şi nou şi fermecător – primejdia mare e că defineşti. Defineşti şi formulezi şi demonstrezi. În artă, acesta e sfârşitul. Arta nu are voie să se

expliciteze! În artă nu există legi generale, decât abstrase ulterior. Nu există principii normative afară de unul, major: consecvenţa şi logica lăuntrică a operei individuale… Cine-ţi va spune altceva, minte. Şi nu-ţi pierde vremea căutând himere. Nu umbla după piatra filosofală! – şi-şi azvârli peste umăr părul blond-roşcat pe care în ziua aceea îl purta despletit, anacronic de lung, distonant cu coafurile mondene ale vremii.

Abel regretă că Eniko nu era aici. Fără ca până acuma să fi trecut şi el pragurile, fără să se fi destăinuit, simţea că Eniko i-ar fi înţeles durerile din ceasul acesta.

Avram Andru sădise în fiii săi o rebeliune sentimentală faţă de cultul morţilor. Cine se ducea era bun dus. Aceasta este legea firii, iar bocetele, jălaniile şi doliile erau considerate iraţionale şi muieratice. Adam şi Abel îşi însuşiseră învăţăturile tatălui fără rezerve, nu numai ca raţionamente, dar şi afectiv, şi astfel izbutiră să treacă lin şi repede peste şocul năprasnic pe care l-au suferit prin pierderea lui şi tot astfel au izbutit să treacă peste durerea pricinuită de stingerea mamei.

Dar acum – acum pierderea suferită nu decurgea din legea firii, nu era *raţională*, era numai *justificată*. Dintre toate firele care-l legau pe Abel Andru de lume – altele decât ideile abstracte – dragostea faţă de fratele său era cel mai vital. Fusese rupt cu violenţă. Pierduse acum şi conştiinţa, şi zisentimentul că nu era singur în lume, că exista aproape un al doilea Eu – atât îşi erau de aproape, încât se jucau adesea cu această idee a identităţii – care putea să-i fie măsură şi

verificare, dar mai ales sprijin, înţelegere şi ajutor. Şi acum se vădise că totul fusese numai amăgire. Acest al doilea Eu nu fiinţa aievea.

Pierduse ceva de mare preţ, iluzia, nonsingurătăţii…

Nici Adam, nici Şomăceanu nu puteau presupune cât de ireal era totul, cât de *va-banque* jucase. I se făcuse oferta de a pune un spectacol la secţia română – teatrul juca în două limbi – dându-i-se a înţelege că dacă va izbuti, se va permanentiza colaborarea, întrucât exista un post vacant de regizor pe schemă. Dar dacă va eşua? Dacă totul se va vădi a fi fost înfumurare din partea lui? Sau dacă se vor ivi greutăţi de ordin administrativ?

Adevărat, maniera în care procedase nu putea să nu lezeze bunul simţ.

Cu Eniko nu putea discuta chestiuni administrative.

O vorbă a ei, azvârlită în vânt, şi el, omul prin excelenţă metodic, şi-a aruncat peste bord întreg trecutul, ca un aventurier. De unde avântul acesta şi iresponsabilitatea? Şi dacă la încadrare s-ar cere studii speciale sau vechime profesională? Dacă nici nu era posibilă încadrarea lui? Dacă pur şi simplu va rămâne *pe din afară*?

Vorba îl cu, tremură, deşi, la o mai atentă cercetare ajunse la concluzia că, indiferent de consecinţe, n-avea cum proceda altminteri. A fi *pe din afară*…

Avram Andru se fălise întotdeauna că toată viaţa a fost pe din afară. Nu făcuse parte din partide şi congregaţii, asociaţii, masonerii sau

biserici – Frontul Renaşterii Naţionale fusese un episod trecător şi neconcludent – se considerase în afară şi deasupra lor, pentru că structural şi autentic, doctrinar şi pasional fusese un individualist.

Abel îşi asemănă înfiorarea în faţa perspectivei de a nu fi încadrat într-o instituţie, cu atitudinile pe care i le cunoştea tatălui său. Încercă să-şi imagineze ce s-ar fi întâmplat dacă Avram Andru ar mai fi trăit şi-ar fi fost nevoit să abdice de la independenţa sa anarhică, în favoarea spiritului de colectiv care, iată, pentru fiii lui devenise firesc, precum aerul şi apa... Dar oare această evoluţie a mentalităţii de la o generaţie la alta, se întreba Abel, nu se axa chiar pe sensul şi pe direcţia de dezvoltare, cărora el încerca acuma să se încontreze? Nu-şi pusese niciodată această întrebare.

Se linişti: lumea *lui*, lumea protestatară împotriva lui Spiegelmann şi a tot ce însemna succesul său de eprubetă, era, neîndoielnic, mult mai sortită fericirii. Dar acesta era

Un Sentiment, o intuiţie, izvorâtă nu atât din argumentaţie, din confruntarea faptelor obiective, cât din *Lumea lui*; erau din nou simţirile, dispoziţiile, preferinţele, gusturile, ritmurile, visele sale. Cine i-a acordat dreptul de a se constitui în unitate de măsură? Nu era nimeni altul implicat – decât doar într-un fel mijlocit şi departe, prestigiul lui Adam –, actul său avea consecinţe numai asupra propriei sale vieţi, dar era totuşi izvorât dintr-o judecată pe care acum o califica aspru: solipsism; narcisism condamnabil;

egocentrism ridicol. Nu, probabil că, în conţinutul ei, concluzia a fost justă, dreaptă –. simţea, plutind, de astă dată neexplicitate, argumente grele care pledau în favoarea ei –, dar calea, metodologia au fost greşite. De aici şi momentul penibil – spectrul grotesc, ca în pragul vârstei de patruzeci de ani să rămână, cu toată pregătirea sa, pe din afară, să devină braconier, să devină *sector particular*. Ca o replică la această concluzie autoironică, soneria de la uşă răsună îndelung şi intens, asemenea unui protest vehement sau unei revendicări insistente.

Abel tresări: foarte rar se întâmpla să fie căutat acasă. Nu era nici ziua, nici ora femeii de serviciu, lumina şi apa erau plătite, poşta se lăsa jos, în cutie. Eniko nu putea fi, căci raporturile lor se stabiliseră pe temeiul unei sobre reţineri, care ar fi impus un telefon prealabil. Nu putea fi decât Adam…

O, de – ar fi Adam! De-ar veni, să se căiască – nu în privinţa opoziţiei faţă de hotărârea sa, o, nu, ci într-a grozăviilor pe care i le mărturisise! De-ar spune o singură frază: nimic nu-i adevărat, m-am lăsat purtat de focul discuţiei, cum mi s-a mai întâmplat şi altă dată, de rotunjimea ideii, de plăcerea de a brava…

Dar Adam nu putea suna *astfel*, Adam, chiar în clipele cele mai grave – ca cele ale mărturisirilor – va rămâne rece şi stăpân pe sine, manierat, echilibrat, cel puţin în aparenţă…

Abia descuie şi apăsă pe clanţă, că se trezi zvârlit îndărăt, în spaţiul antreului.

— Ce-ai făcut, descreieratule? – vociferă

Raveca Andru din uşa dată în lături.

— Ai bolânzit de-a binelea? – şi după ce făcu doi paşi înainte, trânti lişă în urma ei, de se cutremură toată vila.

Era năprasnică. Pe capul ei mare trona o pălărioară micuţă, cu urechiuşe răsucite în sus, potrivită unei fete tinere, cochete. Obrajii ei erau încinşi de mânie, ochii îi scânteiau, jumătate din rujul cu care-şi dăduse pe buze era mâncat – probabil şi le muşcase pe tot parcursul drumului în sus, pe deal; – mustaţa mijită în anii din urmă era punctată de broboane de sudoare, pardesiul elegant se deschisese, şi aripile sale îi fluturau în urmă, la fiecare pas şi fiecare răsucire, ca o coadă de frac, iar în mină ţinea, de mijloc, o umbrelă modernă, cu miner lung, nichelat, pe care o vântura ameninţător.

Pe Abel îl pufni râsul, dar se şi sperie: Raveca începu prin a pocni cu umbrela pe măsuţa din antreu, şi Abel se gândi cu groază la cristalul biroului: la cincizeci şi unu de ani, Raveca era primejdioasă şi păguboasă, impulsivă şi inaccesibilă argumentului, ca un copil nărăvaş şi zurbagiu.

— Ce naşte din pisică, şoareci imănâncă! Ai de gând să calci pe urmele lui taică-tu? Lui bunicu-tău?

— Stai jos, *Tanti*. Să-ţi dau o vişinată – încercă el s-o îmbuneze, cunoscându-i slăbiciunile.

— Cu atâta, vrei să mă cumperi? – îşi ridică Raveca din nou vocea, încât Abel înregistră un zăngănit uşor al geamurilor.

— Bunicul tău a fost, cel puţin, cinstit şi s-a

dus pentru ţicneala lui în faţa plutonului de execuţie. Şi ce înţ-e iehovismul, mi-e şi păpuşăria!

— Dar repede m-au mai pârât la dumneata – încercă Abel din nou să o dea pe glumă.

— Nu credeam că Adam…

— Lasă-l pe frate-tu din joc! E singurul breaz din toată familia asta de nebuni!

— Că-ţi tot cumpără tablouri, şi argintărie, şi vechituri… – contraatacă el.

— Şi ce diacă-mi cumpără? Eu nu trebuie să trăiesc din ceva? Fac negoţ cinstit!

— Dacă veni vorba, dumneata, *Tanti*, de ce nu te-ai dus în faţa plutonului? De ce n-ai rămas la călugăria dumitale şi te-ai făcut… negustorească, ca să-i zicem aşa?

Raveca se făcu vânătă de furie, în cât Abel regretă că a mers prea departe.

— Pentru ca nu m-au lăsat! – răcni ea, şi-apoi, mai domol, ladăugă: – Pentru că m-au minţit. M-au dezamăgit. Eram o biată femeie neştiutoare, uşor de înşelat…

Tonul ei descreştea cu fiecare frază. Abel simţea că dacă va reuşi să mai amine câteva clipe discuţia de fond, o va putea dezarma.

— Dar bine, ai plecat din mănăstire din voia dumifnle.

— Ioanela – încuviinţă ea, cu un gest deznădăjduit şi apoi reveni la subiect: – Mi-a telefonat Rectorul…

Destinul Ravecăi Andru fusese într-adevăr atât de pitoresc şi plin de contradicţii, cum numai vremurile mari, ale revoluţiilor şi ale metamorfozelor pornite din adâncuri, pot genera.

Apariţia ei în această memorabilă după-amiază, postura ei, gândirea ei, discuţiile cu nepotul pe care voia să-l admonesteze, erau, toate, ecouri ale unor întâmplări de demult, trecute deja oarecum în filele de istorie: se petrecuseră cu decenii în urmă.

Curând după moartea fratelui ei – care a prilejuit şi prima ei călătorie lumească, după mulţi ani de claustraţie voluntară în incinta mănăstirii – Raveca începu să perceapă ecourile prefacerilor sociale care se consumau dincolo de ziduri. Dacă nu s-ar fi produs călătoria, dacă nu ar fi petrecut cele câteva zile în ambianţa atât de tumultuoasă din casa răposatului ei frate, probabil că maica Raveca ar fi rămas insensibilă la faptele care începeau să stârnească acum semne de întrebare în mintea ei. Adevărul era că spiritul polemic al gemenilor – deşi se întorsese împotriva ei – o impresionase grozav: temperamental, fiica lui Amos Andru era o spadasină, şi consumarea arderii în pietate nu era decât o sublimare, un surogat.

În primăvara anului 1945, ecourile frământărilor pătrunseseră însă şi în chiliile mănăstirii din Obreja. Prea era fiică de agricultor, ca să nu simtă euforia împroprietăririlor. Dar tăcu, smerită. Îşi înăbuşi simpatiile şi acceptă exegezele părintelui confesor şi ale protopopului, care venea când şi când în vizitaţiune. Şi care, amândoi, erau de părere că Anticristul coborâse din filele Epistolelor în viaţă – îmbrăcând o dată şapcă cu cozoroc, altă dată vindiac de piele sau cizme: ţinuta agitatorilor care colindau satele – răscolind

mulţimile împotriva aşezărilor lăsate de Dumnezeu. Dar când mai târziu – aici, în tăcerea tainică a recluziunii voluntare, a ascezei şi reculegerii, în rigurozitatea orarului şi în absenţa oricăror altor evenimente decât venirea şi trecerea anotimpurilor, scurgerea vremii se consuma cu totul altminteri decât în viaţa reală – a început la Obreja epopeea „sfintei” Ioanela, toate răbufniră deodată.

Venise în mănăstire o novice, o semianalfabetă, care luase numele de sora Ioanela. Raveca, femeie trecută de prima tinereţe, în care vitalitatea neconsumată nu se canaliza în nevroze, ci trezea numai răbufniri ale bunului simţ, găsi de la început că privirile loanelei prea erau exaltate, dăruirea ei prea de natură pasională, ca să nu fie ceva suspect la mijloc, cel puţin în privinţa sursei energetice a marii ei evlavii.

Şi apoi începuseră, pe rând, miracolele. Sfânta Fecioară Maria îi apăru loanelei într-o serie întreagă de viziuni, în cadrul cărora i se făcură comunicări de cea mai mare însemnătate, unele cu atribute premonitorii şi profetice, care fură neîntâfziiat consemnate şi sigilate în plicuri de confesor şi de protopop – acesta din urmă, şi el doctor de Roma, bărbat impozant, dotat cu o inteligenţă, un farmec şi un dar al vorbirii cu totul ieşite din comun, deveni tutorele cazului. Şi apoi, ca o confirmare a adevărului absolut şi irefutabil al revelaţiilor, loanelei îi apărură stigmatele.

Faptul explodă în mănăstire ca o detunătură într-o galerie închisă. Nu era călugăriţă care să nu

înceapă să-şi cerceteze cu luare aminte trupul, să se convingă, dacă nu cumva era şi ea aleasă, poate numai graţie vecinătăţii sau principiului simpatiei. Dar Ioanela era una. Stigmatele apăreau şi dispăreau, şi singură Raveca – vreme îndelungată fusese economa mănăstirii şi avea o înclinaţie cu totul deosebită spre – cifre, ca toată familia de altfel –, în desăvârşită tăcere, fireşte, consemnă că apariţia şi dispariţia stigmatelor se petreceau strict ciclic, şi anume la perioade care coincideau cu o năpastă cu care bunul Dumnezeu lovise toată partea femeiască, de la păcatul originar şi izgonirea din Paradis încoace.

Cum în vremea aceea înfruntarea socială luase amploare uriaşă, iar părintgje protopop care o tutela era, şi prin convingeri şi prin tradiţiile de care ţinea, strâns legat de partidul care de căzuse de la putere, – viziunile şi dicteurile Ioanelei – căci în ultima vreme începuse să dicteze savante tratate de teologie, dar numai personal protopopului – câştigară o acută nuanţă politică. Astfel, bunăoară, avu viziunea unei pieţe dominate de o catedrală cu cepe. În această piaţă ea zări un zid mare, cu creneluri şi un turn rotund, şi înăuntru, după zid, un palat. În palat, o încăpere, şi-n încăpere un om scund, îmbrăcat cu tunică închisă la gât Omul, zicea ea, se căia îngrozitor pentru faptele comise: se pocăise. Îngenunche în faţa unei icoane, în dreptul căreia ardea o candelă şi se rugă pentru iertarea păcatelor sale năprasnice, comise înainte de pocăinţă. În clipa în care omului îi dădură lacrimile, şi sufletul său găsi calea spre Sfânta Fecioară, care, fireşte, ar fi fost

gata să mijlocească, la instanţe direct superioare, mântuirea acestei oi rătăcite, dar totuşi întoarse, cuvioasa văzu că se deschise uşa, intră însăşi Satana, ţinând un bici cu ţinte în mină şi începu să-l flageleze până la sânge, silindu-l să se aşeze la locul său, în fotoliul de după birou, şi să-şi reia activitatea nelegiuită.

Dar aceasta era una din cele mai modeste dintre viziuni. Data exactă a morţii Papei şi succesorului său; anul cert al sfârşitului definitiv al imperiului materialismului; mărirea Blajului – oraşul de scaun al mitropoliei – până la proporţii şi însemnătate secundare numai cetăţii lui Petru; păsările negre care vor pluti pe cerul din răsărit, prăbuşind marele imperiu potrivnic sfântului duh chiar şi numai prin spaima pe care o vor stârni, fără să fie nevoie de scuipat focul pe care-l purtau în gâtlej, şi altele, asemenea, fură consemnate cu zel şi-apoi comunicate mai departe Nunţiaturii, bineînţeles cu destinaţia Curiei.

Pe vremea aceea – perioadă de vârf a războiului rece – Nunţiu Apostolic la Bucureşti era episcopul de Savannah, care se vădi mult mai mult om politic american, decât Nunţiu. Nunţiul nu se sfii să-i azvârle, fără avizul şi mai ales fără încuviinţarea Sfântului Scaun, pe cei din subordinea sa într-o înfruntare pur politică, ceea ce stârni reacţia în consecinţă ia autorităţilor de stat. Nunţiul luase şi alte măsuri: s-au pregătit cadre adecvate clandestinităţii; în capela Nunţiaturii au fost sfinţiţi în mod conspirativ episcopi – câţiva preoţi mai tineri, printre care şi protopopul vizitator al mănăstirii din Obreja.

Raveca o auzea de câtva timp pe Ioanela adresându-i-se mentorului ei cu „Prea sfinţite”, dar crezu că este vorba mimai de o formă nouă a exaltării şi adoraţiei ei. Abia mai târziu avea să afle adevărul.

Printre primii, şi cei mai activi, preoţi urmăriţi pentru activitate subversivă a fost şi monseniorul teritorial al Companiei lui Iisus. Coincidenţa – sau poate notoriile virtuţi ale acestui autentic fiu al *Ecclesiei militans* – a făcut ca tot el să fie numit Delegat Apostolic, *advocatus diaboli*, trimis să cerceteze şirul miracolelor nemaipomenite din chilia surorii Ioanela, unde evenimentele începuseră să se precipite, pe măsură ce înfruntarea se ascuţea: la administrarea tainelor, pâinea i se prefăcu pe limbă în carne sângerândă, prin capacul cutiei de aur, în care se ţineau tainele, săriră trei picături de sânge şi altele asemănătoare, toate atestate sub jurământ şi întărite de autoritatea de episcop a fostului protopop.

Delegatul Apostolic sosi la Obreja în taină şi-şi începu cercetările. Raveca fu chemată printre primele să depună mărturie sub jurământ şi se părea că spusele ei avură un caracter decisiv: întrebările începură să trădeze din ce în ce mai mult scepticismul Cinstitei Feţe. Apoi se hotărî ziua şi ora audierii, în care sora Ioanela trebuia să depună personal, sub cele mai năprasnice jurăminte şi, subsecvent, sub ameninţarea consecinţelor posibile *sub specie acternităţis*, în faţa reprezentantului personal al Sfântului Părinte.

Se întâmplă ca Raveca să se afle în faţa porţii, cu treburi gospodăreşti, la ceasul în care Delegatul Apostolic se duse s-o ia pe Ioanela din chilia ei, unde stătuse în post, rugăciune, reculegere şi solitudine obligatorie, în aşteptarea examenului hotărâtor. Raveca zări, de departe, un nor de colb apropiindu-se pe şosea. Se sui, suspicioasă, în capul scărilor, îşi făcu mâna streaşină şi cercetă cu încordare orizontul. Temerile ei cele mai sumbre se vădeau confirmate: pe şosea se apropiau trei jeepuri, în care se distingeau, fără posibilitate de confuzie, chipiurile albastre. Nimeni nu află vreodată cine vestise organele Securităţii de Stat, de prezenţa în mănăstire a Avocatului Diavolului, împotriva căruia fusese lansat ou luni în urmă un mandat de arestare, din cauza multiplelor sale activităţi de natură subversiv-politică. Numai Raveca nutrea oarecare suspiciuni. Se năpusti în clădire şi îl zări pe venerabilul părinte, urcând scările în urma Ioanele! şi într-un suflet, îl preveni. Peste câteiva clipe, savantul iezuit, deghizat în călugăriţă, sări printr-un geam de la spatele clădirii şi dispăru – pe vreme îndelungată – afundându-se într-un lan de porumb…

Ulterior, fără a trage concluzii formale şi definitive asupra cazului, el mărturisi că urcând scările în urma Ioanelei, simţise un intens miros de pucioasă…

Nunţiatura dispuse aducerea Ioanele! în Capitală: cercetarea, o dată iniţiată, trebuia dusă până la capăt. Aici, neo-cripto-episcopul reuşi să racoleze la acţiunea sa încă trei-patru preoţi

tineri, care nu urmaseră covârşitoarea majoritate a clerului şi credincioşilor greco-catolici şi nu se reîntorseseră în biserica ortodoxă. Printre acoliţii noi ai prezumtivei sfinte era şi un călugăr laic din ordinul *Schulhrilderilor*, care, ca toţi membrii acestui ordin, mai avea încă o meserie, în speţă era fotograf, şi încă unul iscusit. Fără zăbavă, îşi puse meşteşugul în slujba cauzei, şi curând începură să circule în cercuri „selecte” ale Capitalei, poze pe care se vedea crucifixul din odaia Ioanelei şi, fireşte, se distingea limpede cum sângera Fiul Omului.

Dar ancheta ordonată trebuia încheiată. Fură convocaţi doi psihiatri de prestigiu, cărora li se plăti anticipat un onorariu astronomic, pentru a o consulta pe Sfântă. Medicii încasară onorariul, se plecară cuviincios şi plini de gratitudine, sărutară inelul episcopului de Savannah, apoi întreprinseră savanta lor cercetare şi, în sfârşit, dădură verdictul: un caz de gravă psihopatie, o isterie avansată, neîndoielnic destinată în primul rând clinicii de psihiatrie, nicidecum beatificării sau sanctificării.

Raveca află toate acestea, pentru că a doua zi după întâmplările penibil-aventuroase legate de persoana Delegatului Apostolic, avusese o altercaţie cu autorităţile ei superioare, care se isprăvi cu oarecare violenţe verbale din partea ei, cu uşi trântite şi rebeliune deschisă. Îşi făcu în pripă sumarul bagaj, şi peste câteva ore sosi în casa cumnatei, la Cluj. Dar nu avu răbdare să stea aici: făcu rost de o sumă modică şi plecă mai departe, la Bucureşti. Prea era în cunoştinţă de

cauză, ca să nu continue a urmări cazul cu înverşunarea ei caracteristică.

Cunoştea numeroase călugăriţe, preoţi, înalte feţe bisericeşti de la care căută să culeagă zi de zi informaţiuni. Ioanela devenise pentru ea un soi de piatră unghiulară a vieţii, un fel de măsură definitorie a credinţei, apartenenţei şi viitorului. Ziua în care află verdictul Curiei romane – *Non possumus* – deveni o adevărată sărbătoare pentru dânsa. Dar toată euforia ei se prefăcu în dezgust şi mânie, când află că mina de preoţi, în frunte cu cripto-episcopul, încâlcind tradiţia principiului *Roma locuta, cauza finita* şi expunându-se deci unor grave sancţiuni disciplinare din partea Sfintei Congregaţii a Oficiului, continuau propagarea cazului. Dar năzuinţele lor, de factură evident politică, nu avură un destin fericit: autorităţile le curmară activitatea radical şi definitiv.

Raveca pândea din umbră, ca un păianjen, fiecare mişcare a preoţilor din jurul Ioanelei. Cum niciodată nu se amestecase în afacerile lor, s-ar putea spune chiar dimpotrivă, îi ţinuse sub observaţie cu adversitate, scăpă fireşte nevătămată. Câtva timp, arestarea fostului protopop şi a Ioanelei îi stârni un sentiment de milă. Curând însă, află unele amănunte noi, care o zguduiră şi determinară o cotitură definitivă în viaţa ei.

Anchetatorii erau aproape la fel de interesaţi de miracolele Ioanelei, ca de celelalte activităţi desfăşurate de fidelii ei. Cripto-episcopul îşi susţinu credinţa în virtuţile miraculoase ale surorii

Ioanela, dar şeful anchetei se vădi sceptic, îl înfruntă şi-l contrazise pe Prea Sfinţitul, desfăşurând argumente logice, filosofice şi medicale foarte pregnante, dar adversarul nu se dădea bătut. Pentru anchetator era un prilej excelent: conturile cripto-episcopului erau încărcate cu numeroase acuzaţiuni de cu totul alt ordin, al căror fond îl rfega însă cu aceeaşi înverşunare, cu care afirma realitatea originii sacre a stigmatelor şi celorlalte miracole. Anchetatorul nu avea decât să-l silească la o înfruntare efectivă cu faptele concrete, pentru a-l ţintui în postura de mistificator deliberat.

Prea Sfinţitul acceptă, susţinând că Ioanela, dacă îi va fi îngăduit să asculte sfânta slujbă şi să se împărtăşească, să se reculeagă în deplină linişte, indiferent de zi, va sângera din stigmatele ei, care sunt identice cu cele cu care, la instigaţia iudeilor, romanii l-au însemnat pe Mântuitor. Şeful anchetei întrebă, curtenitor, dacă sala de festivităţi a ministerului va fi propice pentru ceremonie şi ceru o listă precisă a ustensilelor liturgice necesare. Se instală un altar portativ, portretele fură îndepărtate de pe pereţi, şi *missa* avu loc după toate prevederile Breviarului. Ioanela, adusă din celulă, *se* împărtăşi, se rugă şi nu sângeră; la urmă mărturisi că acest lăcaş al diavolului nu este propice pentru stabilirea unor contacte spirituale de factură sacră şi superioară. Înţelegător, şeful anchetei o întrebă ce lăcaş sacru ar prefera, şi Ioanela solicită Capela Nunţiaturii.

Târziu, noaptea, pe la ora două, o caravană lungă de limuzine se îndreptă spre Capela

Nunţiaturii, dereticată meticulos anume pentru acest prilej. Prea Sfinţitul celebră slujba, în vreme ce toţi ofiţerii stătură smirnă, cu chipiurile pe mâna dreaptă. Luminările de ceară, iluminaţia, tămâia din cădelniţă, tăcerea gravă a publicului neobişnuit, monodia episcopului – totul împrumută momentului o notă, o atmosferă deosebită, nu lipsită de fiori şi reminiscenţe medievale. Ioanela se rugă, se împărtăşi, se rugă din nou – şi nu sângeră…

Raveca, aflând de cele întâmplate, îşi făcu bagajul şi părăsi Bucureştiul. Se instală la Cluj, unde se angajă îngrijitoare lângă mama senilă a unui profesor de la agronomie, care o plătea cu o sumă destul de modestă, dar care-i mai asigura pe deasupra casă şi masă. Cam după un an, nevasta profesorului muri de cancer, şi Raveca fu nevoită să înfrunte asalturile din ce în ce mai insistente ale văduvului – şi acum mai era de o prospeţime uluitoare pentru vârsta ei, şi îmbrăcămintea civilă profila nişte forme statuare, perfect proporţionate, încă îmbietoare, care nu ar fi dat de bănuit că Raveca nu cunoscuse bucuriile trupului. Faţa ei, ceva mai lată decât ar fi trebuit, era desenată în linii dure, dar armonioase. Nu era o frumuseţe, dar radia o asemenea vitalitate, încât polariza atenţia.

În vara anului 1953, adică exact în perioada în care relaţiile dintre profesorul de la agronomie şi Raveca intraseră în faza lor cea mai acută – prăbuşirea ei sau abandonarea bolnavei fiind iminente – se produse o nouă întorsătură.

De mai multe ori fusese căutată la noul ei

domiciliu de foste călugăriţe sau de foşti preoţi greco-catolici, care, în câteva rânduri, îi lăsaseră câte ceva – un cupon de stofă, o brăţară, bani. Într-o bună zi, primi vizita a doua turiste franceze, care se vădiră a fi de fapt călugăriţe din Ordinul Micilor Surori ale Asiumpţiunii, venite să-i aducă un ajutor – un ceas de aur.

Raveca, dacă ar fi dat urmare primului impuls, le-ar fi poftit afară, căci nu voia cu niciun preţ să reintre în vârtejul tulbure, din care abia scăpase, şi-apoi, la o mai atentă cercetare de sine, fu nevoită să-şi mărturisească şi că nici în conştiinţă nu mai era ceea ce fusese odinioară: dacă s-ar fi reînfiinţat ordinul, probabil nu s-ar mai fi întors la mănăstire. Dar tocmai acest argument o determină să accepte ajutorul: destul sacrificase ea, pentru o cauză în a cărei formă de militare nu mai credea, ca să se aducă acuma un mic sacrificiu material, de dragul ei. Adevărat, ceea ce refuza acum în conştiinţă, din motive de convingere, ceea ce pierduse, nu mai putea fi răscumpărat cu tot aurul pământului – dar capitalul acesta, care-i era oferit în chip de ajutor şi compensaţie pentru alte, presupuse, suferinţe îi putea asigura o independenţă de moment, deci o pavăză împotriva profesorului de la agronomie.

În aceeaşi seară, se duse la cumnata ei, unde îl întâlni, printre alţii, pe Cornel Şomăceanu şi-i vându acestuia ceasornicul de aur cu patru mii opt sute de lei. A doua zi, umblând în oraş după cameră mobilată şi slujbă – făcuse rost de o listă întreacă de adrese – dădu peste un inginer pensionar, care se arătă dispus să-i închirieze o

cameră cu două sute de lei pe lună, cu condiţia plăţii anticipate pe jumătate de an, căci se afla strâmtorat. Raveca plăti chiria. Inginerul avea un ceasornic, absolut identic cu cel pe care-l vânduse ea în ajun. Îi oferi inginerului, cu mărinimie princiară, trei mii şase sute de lei, acesta acceptă fericit, şi Raveca se trezi cu chiria pe jumătate de an achitată şi, totuşi, în posesia ceasornicului! I se păru întâi că visează, că ameţeşte, că ceasornicul din splendida cutie pluşată avea un certificat de garanţie falsificat. Se duse glonţ la un bijutier din oraş şi, că ntra plată, îi ceru o expertiză.

Bra aur de i 8 carate, be ia bijutier se duse drept la Universitate, aşteptă până ce Cornel Şomăceanu îşi isprăvi treburile, îl urmări până la cabinetul său, îl trase deoparte cu febrilitate şi-i oferi cel de al doilea ceasornic. Pe Cornel Şomăceanu îl pufni mul – cunoştea doar povestea Ravecăi din fir a păr – îi spuse că nu are ce face cu un al doilea obiect identic, dar ştie că prietenul Zeno vrea să-i facă un cadou cumnatului său, cu prilejul aniversării a cincizeci de ani, îi dădu un telefon la Clinica de Psihiatrie, şi-apoi o trimise pe Raveca acolo.

Intrarea ei vijelioasă trezi în bătrânul şi experimentatul portar suspiciunea că-i vorba de o pacientă *în spey* pretenţia de a-l vedea neîntârziat şi personal pe profesor îl întări în această ipoteză şi o dădu în paza unui îngrijitor, care semăna leit cu un membru al echipei naţionale de lupte greco-romane. Acesta o escortă până la pavilionul de femei şi numai cu preţul unui scandal răsunător ajunse Raveca să aibă un *tête-à-tête* cu prietenul

de suflet al răposatului ei frate. Avatarurile prin care trecuse o determinară să ceară cinci mii de lei, pe care Zeno, simţindu-se teribil de încurcat de cele întâmplate, i le plăti încă în aceeaşi seară.

Astfel începu noua carieră a Ravecăi Andru. În câteva luni investigă şi cunoscu în adâncime toate raporturile oficiale şi neoficiale ale societăţii clujene. Peste un an îşi cumpără garsonieră în cartierul de vile de pe malul Someşului, nu departe de locuinţa în care îl mută mai apoi pe nepotul ei favorit – bănuiala lui Abel era întemeiată: „tanti” nu fusese străină de hotărârea bruscă a lui Adam de a se muta. Se ocupa cu absolut orice: pietre de cinci carate, covoare de Tabriz, ţucaluri de porţelan de Sèvres, imobile şi terenuri, căsnicii şi automobile, articole fine de cosmetică, îmbrăcăminte, încălţăminte, blănuri, argintărie, manuale de gastronomic, cărţi de joc de *nylon*, televizoare şi manuscrise rare. Îşi făcu obicei să plece de două ori pe lună, la sfârşit de săptămână, la Bucureşti, pentru a participa ta reuniunile talciocului, unde-şi avea agenţii şi misiţii în subordine. Pentru a-şi masca activitatea, se încadrase pe rând, cu preţul unor exhibiţii nemaipomenite, coristă la Operă, laborantă la un atelier fotografic, achizitoare la serviciul de aprovizionare al Clinicii de Psihiatrie, magazioneră-şefă la cooperativa de mode. Suferise o condamnare de şase luni pentru comerţ ilicit, dar ieşi neschimbată din penitenciar – toată numai un clocot de nestăpânită energie, şi se simţea fericită: îşi descoperise adevărata vocaţie.

Bărbat însă nu cunoseu. Singurul candidat

posibil ar fi fost chiar Rectorul. Cornel Şomăceanu o simpatiza foarte mult, probabil o plăcea chiar şi o vizita din când în când – Raveca îl servea cu ceai ceylonez şi diverse delicatese, pe care i le oferea cu distincţia unei adevărate femei de lume

— dar relaţia lor se mărginea la o distantă amiciţie amoroasă; Şomăceanu nu ar fi îndrăznit în ruptul capului să facă avansuri – parte din scrupule, stârnite de îndeletnicirile ei, parte datorită staturii sale pirpirii, depăşită cu mai bine de un cap de Raveca.

În cursul anilor se apropiase din ce în ce de nepoţii ei

— Îndeosebi de Adam, cu care se înţelegea de minune; răbda sarcasmele lui cu un soi de plăcere masochistă, deşi umorul nu era una din tăriile ei – iar după moartea Alexandrinei, preocuparea aceasta deveni aproape o pasiune. O bună parte a veniturilor – adevărat, considerabile – o sacrifică pe cadouri scumpe, împotriva cărora băieţii protestară zadarnic. Dar în clipa în care Adam, cedând unei slăbiciuni cronice, voia să-i cumpere vreun obiect de artă, începea să se târguiască cu el ca şi cu orice client şi nu lăsa un ban sub preţul care-i convenea; decât că-l păsuia câtva timp cu plata. La urmă îl încasa, însă nemilos, astfel că aluzia lui Abel fusese pe deplin întemeiată. Încercase întâi să stabilească un soi de tutelă pseudoviolentă – în fond, duioasă, – asupra celor doi. Superioritatea lor intelectuală spulberă însă repede tentativele de instaurare a unei noi autorităţi şi atunci, acceptând jocul lui Adam, care nu contenea aluziile admirative faţă de tinereţea

ei uluitor conservată, începu să fie cochetă cu el, exagerind rolul acesta, ea tot ce întreprindea, până ce Abel, cu pudoarea lui exacerbată, le atrăsese amândurora atenţia că li se vor scoate vorbe rele în oraş. Adam râse:

— La renumele meu, incestul nu mai poate constitui decât un compliment umil…

Însă în Raveca se urni ceva din fosta călugăriţă, şi începând de atunci, acceptă pur şi simplu rolul ei firesc, de mătuşă darnică. În ziua în care gemenii împliniră treizeci şi cinci de ani, le dărui gâte un superb stilou Sheaffer’s:

Înţelegea, din unghiul ei de vedere negustoresc, cultul deosebit al rechizitelor fine, care, asemenea multor intelectuali de soi, era una din slăbiciunile fraţilor, numai că-l interpreta altminteri – valoric, nu sub semnul voluptăţii scrisului; de fiecare Crăciun era atentă cu ei, de câte ori se ivea prilejul unei achiziţii ocazionale favorabile îi avertiza primii, dar vizitele gratuite, pur sentimentale, le rărise. Niciodată înainte nu-şi îngăduise o intrare atât de intempestivă la unul din nepoţii ei, ca în după-masa aceasta.

— Frate-tu, Adam, nu are niciun amestec. De-o săptămână nu l-am mai văzut… Dar mira-m-aş dacă l-ar bucura ce ai de gând să faci.

— Ce am făcut, *Tanti*?

— Ei, Rectorul n-o să dea drumul hârtiei.

— Nu va avea încotro.

— Nu. mai ştiu ce să spun. Curată nebunie! E parcă m-aş duce la un client şi i-aş arăta o stofă englezească şi el mi-ar oferi o mie opt sute, dar eu i-aş spune: „Nu, domnule, mie-mi dai nouăzeci şi

trei, c-atâta costă trei metri de stambă!”

Abel înţelese disperarea ei şi, ca să n-o jignească, izbucnind în râs, se-ntoarse cu faţa spre fereastră şi se uită afară. Plopul îşi tremura podoaba veştedă în dreptul geamului.

— Cât ai să câştigi cu păpuşile alea ale tale? – întreabă, în continuare, Raveca, aşteptându-se, evident, la o sumă considerabilă: pe de o parte clientela artistică era una din temeliile negoţului ei, pe de altă parte nu concepea ca un om normal să renunţe voluntar la un venit mai mare, pentru unul mai mic.

— Nu ştiu nimic, *Tanti*.

— Cum? Vrei să spui că nu te-ai înţeles dinainte? – şi se sculă, venind ameninţătoare spre fereastră.

— Abel, tu vorbeşti serios? Nu te-ai tocmit cu ei înainte de ţi-ai dat demisia, dincolo?

— Nu, *Tanti*. Nu m-am tocmit – acceptă el, concesiv, limbajul ei.

— Şi nici nu mă tocmesc. Mă duc la ei, chiar dacă nu mă plătesc de loc.

— Şi din ce ai să trăieşti?! – răcni ea din nou.

— Din ce ai să-mi dai dumneata. Sau din ce am să muncesc în altă parte. Dar cred că, până la urmă, mă vor încadra.

Perspectiva unui apel la sprijinul ei tăie dintr-odată agresivitatea Ravecăi, şi Abel simţi în tăcerea ce urmă toată bunătatea, toate nădejdile de a dobândi un rol, o pondere în viaţa cel puţin a unuia dintre nepoţii ei.

— Ai… ai accepta până şi banii mei?… – făcu ea uluită: întrebarea era o aluzie evidentă şi

îndurerată la nenumăratele discuţii anterioare în care băieţii o dezaprobaseră cu toată asprimea pentru factura vădit imorală a îndeletnicirilor ei, şi-n care se oferiseră, chiar în repetate rânduri, s-o întreţină, îndeosebi după nefericita aventură cu justiţia.

— Dacă n-aş avea altă ieşire… şi pentru a înfăptui ce mi-am propus…

În faţa casei opri un taxi. Abel îşi întrerupse justificarea, pentru că îl zări pe Zeno Lupaşou coborând din maşină. i

— Uite-l şi pe *Onkel* Zeno! – se întoarse el spre mătuşa lui, care, neîntârziat, îşi deschise poşeta, scoase oglinda şi începu să-şi potrivească părul.

— Se vede că s-a pornit o acţiune obştească pentru salvarea sufletului meu.

Deşi îşi dădea seama că-l aştepta o înfruntare la fel, dacă nu şi mai fastidioasă decât cele de până acum, simţea cum îl cuprinde un sentiment cald, cu o notă de „acasă”: era pentru prima oară că-şi dădea seama – într-o împrejurare serioasă nu era părăsit, singurătatea lui era aparentă. Dar fu repede dezminţit: după ce-i sărută mâna Ravecăi – care se retrase apoi în chicinetă, ca să pregătească nişte cafele – şi după ce se instală în fotoliul de sub lampă şi-şi aprinse o ţigară străină, aromată, psihiatrul – un bărbat înalt, cu capul lunguleţ, pieptănat meticulos, cu cărare, cu ochii extraordinar de pătrunzători, pleoapele inferioare uşor căzute, nasul drept, mustaţa căruntă, gura desenată, dantura superioară străbătută la capătul ei inferior de un şanţ simetric şi straniu, bărbia pătrată, ca de pilot american – începu, cu o

duritate necruţătoare:

— N-am venit ca să discut şi să argumentez. Pentru asta, dragă Abel, ar trebui să te internez la clinică. Acolo e locul ideilor delirante.

— Mulţumesc.

— Cu plăcere, şi altă dată. Adevărul sunt gata să ţi-l servesc oricând. Dar să revenim. N-am venit, deci, să dezbatem fondul problemei. Vom face asta după ce, conform înţelegerii cu Cornel, vom merge la acel faimos spectacol.

— Va să zică *Onkel* Cornel v-a informat despre toate.

— Da. Am venit ca să-ţi explic altceva. Vrei nu vrei, tu faci parte dintr-o lume anume, dintr-o categorie de oameni. E-adevărat că nu ţi-ai ales singur locul, ai fost în bună măsură opera tatălui tău, dar asta e realitatea. Faci parte dintr-o… dintr-o categorie, şi eşti obligat să ţii seama de normele ei de purtare, de legile ei, de conştiinţa ei.

— Cum s-ar spune, faceţi apel la conştiinţa mea de apartenenţă.

— Dacă vrei să-i zici aşa, n-ai decât. Numai că astăzi, această conştiinţă are cu totul alt sens. Intelectualitatea nu are interese economice specifice, solidaritatea ei se întemeiază pe un comportament şi o morală obligatorii. Şi dacă nu am reprima tendinţele anarhice ale unora, în limbaj profesional le-aş zice chiar porniri dereiste, nu ne-am putea împlini nici obligaţiunile, ne-am pierde şi demnitatea.

— Asta e. Snobismul. Morga. Vă supără ideea că un conferenţiar universitar…

— Un Andru!

— Ei da. Un Andru vrea să devină păpuşar. Aruncă o umbră şi asupra voastră!

Tonul ironic al lui Abel îl mânie pe Lupaşcu, care-şi ridică vocea.

— Păi unde am ajunge, dacă mâine profesorul de mineralogie şi-ar da demisia, ca să devină preşedintele filateliştilor, lectorul de elină ar deveni prim balerin la Operă, şi conferenţiarul de anatomie patologică, crainic la televiziune!

— E un client excelent – îl întrerupse Raveea din uşă, aducând tava cu cafelele.

— Plăteşte cu o punctualitate exemplară. Nu ca alţii! – azvârli ea o privire piezişă spre Lupaşcu.

Psihiatrul, care se bucura de privilegiile vechilor prieteni ai familiei Andru, îi era dator Ravecăi sume considerabile.

— Şi ce crezi, coană Raveca – încercă Lupaşcu o replică timidă – că va câştiga mai bine cu păpuşăria? Nu numai că-şi va pierde prestigiul, ci se va face de râs. Va fi şi un coate goale, asta va fi!

— Ei – făcu Raveca, zâmbind angelic – am să-l ţin eu.

Discuţia luase o întorsătură care-i era de-a dreptul penibilă lui Abel.

— Dar vă rog! Am treizeci şi şapte de ani, mă pot întreţine foarte bine singur şi sunt pe deplin responsabil.

— *Dubito*! – exclamă psihiatrul.

Abel dădu să se întoarcă brusc spre el, să-i răspundă tăios, dar se stăpâni şi tăcu. În clipa următoare sună telefonul.

Raveca se afla lângă aparat şi ridică

receptorul.

— Alo, da! Da, casa Andru… Cine? O doamnă! … Nu, nu-i nicio greşeală, e acasă… Da, e aici, lângă mine, nu şi-a rupt piciorul… Mătuşa lui! Da, în persoană!… Nu, nu pleacă, e o consfătuire de familie. Mă rog, dacă ţineţi neapărat…

Abel făcu tentative disperate de a ajunge la telefon, dar Raveca îl ţinu departe, cu mâna întinsă.

— Eniko, e Eniko – se agită el, când îşi dădu seama cine era interlocutorul de la celălalt capăt al firului.

— Dă-mi-o-ncoace!

Dar nu izbuti s-o convingă: Raveca era de o gelozie feroce.

— Cică-i la debitul din colţ şi vine acum.

Abel păli.

În toată prietenia lor – atât de recentă, dar atât de intensă – era ceva intim şi discret, dar nu pentru că ar fi avut intenţia să-şi tăinuiască prietenia, ci pentru că, în mod cu totul spontan, aşa se cristalizase relaţia, căci astfel le dicta firea lor.

— Atunci ar fi poate cazul să plecăm şi să amânăm discuţia pentru altă dată – se sculă Zeno Lupaşcu.

— Ba dimpotrivă – stărui Raveca.

— S-o aşteptăm. Să vedem şi noi cum arată zânele lui Abel!

— Te rog, *Tanti*. Nu-i niciun fel de zână şi nu ai niciun motiv să începi cu răutăţi pe seama ei. E prietena mea, o cheamă Szabo Eniko şi este regizoarea principală a Teatrului de păpuşi.

— *Cherchez la feinme*! *Cherchez la femme*! – exclamă psihiatrul, intrat deodată într-o stare de lagitaţie neobişnuită.

— Păi bine, fătul meu, tu nu te poiţi culca «cu o femeie, ca tot omul, fără să-ţi dai peste cap dacă nu toată viaţa, cum ai făcut-o prima dată, «cel puţin cariera, ca acuma? Crezi că fără asta nu se poate?

— Nu pricepeţi nimic, *Onkel* Zeno! Dumneavoastră judecaţi pe o schemă, şi orice s-ar întâmpla, o trageţi pe acelaşi calapod! De ce presupuneţi că din pricina ei…

— Şi Charcot a exclamat la o adică: *c'est toujours la meme histoire*!

— De ce credeţi că Eniko… Confundaţi cauza cu efectul… Când am cunoscut-o, eram de mult interesat în păpuşărie!

— Şi pe deasupra, nici nu e româncă! – se trânti Raveca pe un scaun tapisat, făcându-l să pârâie din toate încheieturile.

Abel se întoarse spre dânsa, fulgerând-o din ochi:

— Ar fi timpul să te dezveţi de asemenea judecăţi tribale, *Tanti*! Tocmai dumneata, care ai şi aşa destule păcate!

— Ce fel de judecăţi?! – solicită ea, agresivă, o repetiţie.

— Judecăţi tri-ba-le! – răspunse Abel, apăsând cuvântul.

— Judecăţi întemeiate pe alte criterii decât cel al valorii!

— Aici nu mă mai bag – i se alătură Zeno Lupaşcu.

— Ia lasă-mă şi dumneata… Când nepotu-meu se înhaită cu…

— Te rog! – i-o tăie Abel cu o violenţă neaşteptată şi neobişnuită.

— Până aici! Nu admit să-mi insulţi prietenii! Cu atât mai puţin pe Eniko! Şi mai puţin pe asemenea motive.

— Bine am ajuns! – făcu ea jignită.

În clipa asta răsună soneria de la intrare, curmând conflictul. Abel se grăbi să deschidă, şi câteva clipe Raveca rămase singură cu Zeno Lupaşcu.

— Ce ne facem, coană Raveca? Ai stricat totul!

Raveca îşi căută poşeta, pregătindu-se, totuşi, de plecare şi-i răspunse, dând din umeri:

— Nu l-ai cunoscut pe tat-su? Ai văzut vreodată un Andru să cedeze?

— Dar zise nenoroceşte!

— Cu mâna lui.

— Păpuşar! De-ar trăi bietul Avram, să-l vadă… Cred că se întoarce în mormânt!

Uşa se deschise şi intră Eniko, urmată de Abel. Era îmbrăcată într-o fustă de ţesătură ţărănească, o bluză simplă, peste care purta un vindiac de piele.

Abel făcu prezentările. Raveca o măsură de sus până jos şi-apoi, cu francheţea ei neegalată, o luă în primire:

— Ei bine, drăguţo, o artistă ca dumneata, să umble îmbrăcată în halul ăsta!

— O, doamnă, se locuieşte foarte bine în vindiac!

— Vai de mine! Te rog să mă vizitezi zilele

acestea, să-ţi arăt câte ceva. Şi cum eşti prietenă cu nepotul meu, am să-ţi dau ieftin şi pe rate.

— Nu, doamnă, nu am bani pentru haine. Dar aş veni la dumneavoastră pentru altceva. Adică, mai precis, aş trimite administratorul. Am nevoie, pentru spectacolul următor, de nişte brocart, care nu se găseşte în oraş…

— Vă fac eu rost! – se aprinseră ochii Ravecăi de entuziasm.

— Dar vedeţi, noi nu putem cumpăra decât prin Consignaţia.

— Foarte bine. Prin Consignaţia.

— Aţi câştigat partida, domnişoară Szabo! – interveni Zeno Lupaşcu.

— Să ştiţi, coana Raveca nu lucrează numai pentru câştig. Adesea lucrează chiar şi în pierdere, numai şi numai de dragul tranzacţiei! Hai să mergem, coană Raveca. Am să-i raportez Rectorului că nu-i nimic de făcut cu Abel.

Eniko rămase singură în odaie, până ce Abel îşi conduse musafirii. Simţise sensul privirii iscoditoare a bătrânei, înţelese fără cuvinte tot ce se întâmplase, intuise situaţia de moment şi se revoltă. Abel îi respectase până în ceasul acesta doleanţa, şi Eniko ar fi vrut să-l pună la încercare vreme îndelungată. Dar acum – acum lucrurile luaseră o cu totul altă întorsătură: venirea ei inopinată se datora unei vizite neaşteptate pe care Adam Andru i-o făcuse la Teatrul de păpuşi, întrerupând o repetiţie şi oferindu-i să se însoare cu ea, numai ca să-l împiedice pe Abel să renunţe la cariera universitară; gestul lui o jignise adânc şi ea îl dădu afară pentru a doua oară, deşi ştia că

oferta lui fusese pe elt se poate de serioasă şi implica un uriaş spirit de sacrificiu, inspirat dintr-o neţărmurită dragoste şi dăruire fraternă: pentru Adam Andru, căsnicia ar fi fost infernul. Aflase astfel de demisia lui Abel şi simţi o imensă şi apăsătoare răspundere: era prea mult femeie pentru a nu interpreta gestul bărbatului ca inspirat din dragoste pentru ea; nu ar fi putut concepe că cineva azvârle totul peste bord pentru alte motive, bunăoară pentru trăirea autentică şi consecventă a unei idei. Abel înfrunta lumea – văzuse adineaori cu ochii doi emisari ai ei, care îl revendicau, care voiau să i-l ia.

Îi era datoare lui Abel.

Se uită împrejur, în odaie, şi zâmbi: aerul ei îi devenise familiar, cunoscut, drag. Se simţea bine aici. Îşi scoase încet vindiacul şi-l azvârlii pe fotoliu, şi-apoi, încet, începu să-şi descheie bluza. Apoi se răzgândi, strânse repede vindiacul şi trecu în baie. Crezu că-l va găsi în odaie, când reveni, învelită mimai în halatul lui. Dar pesemne musafirii îl reţineau încă în antreu sau pe scări. Trase repede perdelele, scoase halatul şi se întinse pe pat.

Abel se opri în uşă. Înţelese într-o clipă toate implicaţiunile gestului ei. O privi îndelung şi-o găsi superbă – infinit mai frumoasă, decât o pictase bătrânul său prieten. Se urni din loc, trăgând aerul adânc în piept, veni lângă pat, se aşeză, o luă în braţe, îi zâmbi şi-apoi o sărută îndelung. Simţea femeia palpitind în mâna lui, se ridică din nou în capul oaselor.

— Eniko… te iubesc, Eniko…

— Dragostea mea... Prostuţul meu! *Copilul meu*! Să nu-ţi pese de ei! Nu ştii că nu se pot amesteca între noi?! – şi, cu un gest în care maternitatea se învălmăşea straniu cu erotismul ei vulcanic şi originar, îl îmbrăţişă.

Abel ANDRU A MERS chiar la aventură, când şi-a dat demisia de la Universitate: angajarea unui matematician-fizician la Teatrul de păpuşi părea realmente un act paradoxal. Când însă începu să frecventeze teatrul zilnic – i se încredinţă regia unui spectacol pentru adulţi, ca un soi de examen, căci păpuşarii se dovediră, sub raport profesional, de o mare exigenţă – îşi dădu seama că pentru lumea de aici, prezenţa lui nu era de fel senzaţională. Cu excepţia lui Eniko şi a câtorva actorimânuitori tineri, angajaţi prin concurs dintre sutele de amatori, toţi, fără excepţie, avuseseră alte îndeletniciri: întâlni aici un fost student în medicină, un avocat, un toboşar din marină – care servise pe unul din contratorpiloarele ce-l escortaseră pe Carol aii II-lea fa Londra, în 1938 – un elrciumar, o dansatoare din ibaletul Operei, lăţită pretimpuriu în şolduri, doiuă, trei cucoane din „societate”, care fuseseră (toată viaţa lor gospodine, un teolog, o pianistă foatrână şi cocoşată, într-un cuvânt o lume pestriţă, adunată în aparenţă la voia întâmplării.

Cunoscuse la festivalul din Bucureşti câţiva păpuşari germani şi francezi. Erau de cu totul altă formaţie şi factură. În primul rând nu erau oameni de teatru, legaţi de instituţie. În felul său, fiecare era independent, mulţi dintre ei moştenitori şi purtători ai unor străvechi tradiţii de familie. Mai

toţi erau autodidacţi şi polivalenţi – dramaturgi, actori, regizori, compozitori, dar mai ales plasticieni, constructori de păpuşi ei înşişi –, care aveau păreri şi gusturi personale în toate domeniile de artă. Acest enciclopedism artistic – întemeiat de cele mai multe ori pe o existenţă materială mai mult decât precară – se asocia cu un umanitarism spontan, neacademic, cu o ţinută degajat-fantezistă în faţa vieţii.

Se simţea în păpuşarii aceştia o dublă conştiinţă: pe de o parte o mândrie şi o demnitate cu totul speciale, izvorâte din însuşi conţinutul mesajului pe care-l înfăţişau semenilor cu mijloacele lor particulare; pe de altă parte parcă se ştiau nedreptăţiţi, vitregiţi, deoarece în virtutea unei tradiţii medievale, erau osândiţi la *periferie*, erau excluşi din miezul „mobil” al vieţii artistice. Era o notă nostalgică, (aproape tragică, în această conştiinţă contradictorie.

Unii dintre cei pe care îi cunoscuse aveau la activul lor câteva sute de păpuşi. Erau opera vieţii lor, în fiecare din aceste fiinţe minuscule şi inerte era inclus un univers întreg – întotdeauna un univers bun, adesea poetic, tragic – cucerit în decenii de încleştare cu inerţia materiei moarte, pentru a-i impune spirit. Şi-apoi, după ce şi-au împlinit funcţia hiledinamică – Abel plăsmuise această expresie, încercând să sintetizeze sensul general pe care-l atribuia artei plastice în mişcare – păpuşile re cădeau în amorf, nemaireprezentând decât o duioasă aducere aminte pentru păpuşarul care le animase, un document al trecerii timpului peste el şi peste arta lui.

Tristeţea acestui destin îl impresionase pe Abel, şi în hotărârile grave, pe care ulterior le pusese în aplicare, intra, ca o componentă sentiment alnem arturisită, solidaritatea cu această soartă.

Dar în teatrul din Cluj mu întâlni nimic din toate acestea, nimic din mentalitatea enciclopedic-universală, moştenită de păpuşarii apuseni din Antichitate şi Renaştere. Era o altă lume, robustă, viguroasă, discontinuă faţă de cea a păpuşarilor din ţări cu tradiţii vechi. Spectacolele acestora erau opera a trei, patru personalităţi. Personalul teatrului din Cluj număra cincizeci şi cinci de oameni. Ateliere de croitorie, de mecanică şi tâmplărie înlocuiau lunile şi anii de trudă anticipată, prin care păpuşarii occidentali, meşteşugari lipsiţi de mijloace, îşi pregăteau spectacolele, şi actorii considerau încredinţarea câte unui rol, a câte unei păpuşi, ca ceva firesc, ce li se cuvenea.

După primele zile de activitate, Abel îşi mărturisi că această deosebire îl dezamăgea într-un fel: se aşteptase la

O atmosferă de baricadă, de avangardă estetică, dar întâlnise o mentalitate mult mai plată, mai puţin frământată, mai aproape de cea funcţionărească.

Nu îndrăzni să-şi mărturisească tulburarea şi insatisfacţia lui Eniko, de teamă să nu sune a reproş. În schimb.

I se destăinui lui Saul Wolf, în atelierul căruia îşi petrecea multe ceasuri, cercetând schiţele, capetele modelate, machetele de decoruri. Se

împrietenise repede cu scenograful, care vădea disponibilităţi faţă de orice trafic de idei.

Lui Abel îi ajungea o idee-premiză pentru a deduce concluziile, niciodată nu era nevoie de consumarea concretă a etapelor pragmatice. Bunăoară, explorarea Lunii era socotită, în sistemul său mintal, un fapt ca şi consumat, deoarece devenise o chestiune de perfecţionare tehnică, de amănunt; problema era, în principiu, rezolvată. La fel, din momentul descifrării hărţii genetice, posibilitatea de înrâurire a eredităţii nu mai era principial-impotsihilă.

Saul Wolf, în tinereţea lui învăţăcel la hederul şi la ieşiva din Sighetul Marmaţiei, care a ajuns scenograf rupând violent cu familia, deoarece vocaţia sa contravenea prescripţiei de a nu face chip cioplit, savura ca un adevărat degustător modul acesta de abordare a celor mai felurite planuri ale vieţii spirituale: probele de inteligenţă fuseseră doar bucuria copilăriei sale.

— Vezi, dragul meu, deosebirea dintre ce ai căutat şi ce ai găsit, este mult mai generală, decât ai crede. Universalismul şi independenţa individuală sunt plătite de păpuşarul occidental cu spectrul lipsei de angajament. Actorul nostru, joacă, nu joacă, are leafă.

— De ce judeci negustoreşte, Saul? De ce faci dintr-o problemă artistică, de mentalitate, o chestiune de bani? Ce amestec are angajamentul în toate acestea?

— Enorm. Decisiv.

— Nu cred.

— Nu vezi că de fapt cele două modalităţi de a

lucra nu sunt decât expresii ale deosebirii celor două lumi cărora le aparţinem? Ce deosebeşte, în această a doua parte a veacului douăzeci, cele două jumătăţi ale Europei? Pe de o parte un ideal individualist, moştenit de la Revoluţia Franceză, iun vis himeric de independenţă, individuală, nerealizabil empiric; pe de altă parte, un ideal de echitate materială, de justiţie şi democraţie economică. Bineînţeles, această din urmă năzuinţă este, prin natura firii umane, sortită succesului.

— Va să zică, după aprecierea ta, oricare păpuşar apusean ar prefera să lucreze în condiţiile noastre?

— Nici nu mă îndoiesc. Dar nu cred că ar fi în stare să realizeze ceva... Şi nu din pricinile pentru care vociferează adversarii socialismului, căci ai să constaţi tu însuţi, nicio autoritate nu ţi se amestecă în creaţie, ţi’s, e lasă o opţiune integral liberă în conţinutul artistic al realizării.

— Vrei să spui că un păpuşar apusean nu ar putea conduce acest colectiv.

— Da. Noi nu suntem poate personalităţi, ca Yves Jolly. Dar suntem o orchestră şi ne-am deprins cu simfonismul. Invită-l pe Yves Jolly să-ţi pună în scenă un spectacol, dă-i tot concursul, pune-i la dispoziţie toate mijloacele. Crezi că va izbuti?

— Ştiu eu...

— Nu va izbuti. Este un solist virtuos, dar nu este un dirijor.

Văzând expresia de scepticism pe faţa lui Abel, Wolf se sculă, scoase din broasca mesei de lucru legătura sa de chei, căută una, se îndreptă

spre fundul atelierului, unde o scară şubredă urca spre pod.

— Hai cu mine, să-ţi arăt ceva.

— Unde mă duci?

— Ai să vezi că ceea ce realizează un păpuşar apusean într-o viaţă de om, atelierele noastre produc numai în trei sau patru stagiuni.

Din ziua aceea, Abel Andru urcă de multe ori scara. Wolf îi comandase la atelierul mecanic o cheie. Şi de câte ori se simţea singur, de câte ori voia să plece dintre oameni, pentru a-şi consulta judecata aspră, logica şi puritanismul, Abel găsea aici lăcaşul cel mai potrivit solilocviilor sale.

În pod era depozitul de păpuşi al teatrului.

Cu o atenţie şi o grijă evlavioase, după epuizarea unui spectacol, păpuşile erau spălate în neofalină, cir pite, reîmprospătate, drese şi aduse aici. Şiruri de buloane strunjite, prinse în rafturi uniforme, le slujeau, câte două, de susţinătoare. Spectacole întregi – mii şi mii de păpuşi – atârnau aici tăcute şi triste, dezanimate, iar vechea strălucire a culorilor era estompată de tenta uniform-cenuşie a prafului ce se aşternuse, în cursul anilor, peste ele. Erau păpuşimănuşă, ce se îmbrăcau pe trei degete, păpuşi mari, vaiang – o tehnică de origine indoneziană – cu capetele de lemn montate pe gabituri, ce se puteau roti între două degete, şi braţele răzimate în două sârme de oţel, cu minere la capete, animale şi obiecte pe sârmă, păpuşi întregi montate pe bare subţiri de oţel – folosite în aşa numitul „Teatru Negru”, care, consemnase Abel la festival, se răspândise în ultimii ani, devenind aproape precumpănitor în

lume – păpuşi cu capete de lemn, de hârtie, de cauciuc, de polivinil, de materiale diverse şi neaşteptate, cu păr de sfoară, de gumă, de sârmă, păpuşi cu cele mai felurite mecanisme şi resorturi, care îngăduiau gesturi, expresii, mişcări şi trucuri inedite, surprinzătoare.

Galeria era aproape nes sfârşită: Münchhausen contenise să-şi vândă minciunile, bravul soldat Švejk se odihnea de pe urma păţaniilor sale, zânele, feţii frumoşi, spiriduşii şi piticii, Kasperl, Nastratin, Păcală, Polichinel, Karaghioz, Punch şi Judy, Pinocchio, Guignol, Hanswurst şi Ludas Matyi ajunseseră cu toţii la tihnă, după nesfârşite peripeţii şi năzdrăvănii.

Abel se simţea extraordinar de bine în mierouniversui mitologiei europene, pe care-l găsi aici, deşi ceea ce îl adusese pe el la Teatrul de păpuşi avea preia puţine – tangenţe cu această uriaşă şi legendară populaţie, pălită de praf şi mirosind a mucegai. Deşi cele mai multe dintre figuri îi rămâneau necunoscute, avea totuşi un sentiment de apartenenţă, de comunitate, de *acasă*.

Cercetându-şi mai de aproape sentimentul – după obiceiul său dintotdeauna – făcu unele descoperiri uluitoare. În primul rânti, nu-i m; ai era ruşine de el însuşi, pentru bucuria pricinuită de simpla prezenţă a păpuşiilor şi de subsecventa nostalgie de a se juca, pe care i-o trezeau. Încercă să devină grav şi serios, să se încrunte lăuntric, şi descoperi, spre imensa lui surpriză, că era pe cât putea fi de grav şi de serios, şi totuşi imaginaţia lui nu contenea să anime una sau alta din figurile

atârnate în rafturi. Continuitatea obiceiului copilăros de a se juca, de a anima în mod magic figurile, nu se dovedea de fel incompatibilă cu sentimentul grav al vieţii. Şi astfel se prăbuşi în el o gamă întreagă de prejudecăţi, de ierarhizări, sădită de o pedagogie făurită de adulţi care, spre a câştiga o pondere aparentă, îşi renegaseră propria copilărie.

Aici nu era un spaţiu estetic, dimensiunilor obişnuite ale spaţiului aici nu li se adăugau categorii, ca să le slujească drept coordonate analitice şi definitorii – şi totuşi podul acesta avea atribute cu totul aparte, îndeosebi în raport cu timpul. Trecutul învia aici altminteri decât în obişnuitele amintiri, se mobila ca de la sine, lăuntric, tainic, silindu-l.la mişcări domoale, de parcă iar umbla cu nişte instrumente de o fragilitate cu totul deosebită. Surprinzându-şi această reţinere, îşi dădea seama că se sfia în faţa păpuşilor, să nu greşească printr-un gest, care să le fi fost străin, displăcut.

Căci păpuşile cunoşteau, poate mai bine ca oricine, penibilul gestului nepotrivit. Şi Abel crezu a descoperi, mai departe, de ce păpuşăria, asemenea baletului şi pantomimei, putea înrâuri nemijlocit oamenii, mai eficient decât alte arte plastice dinamice, de natură mecanică. Înregistrarea pe peliculă, pe disc sau pe bandă, elimină posibilitatea de a greşi în faţa spectatorului, elimină încordarea creaţiei spontane, emoţia inspirată de riscul erorii, incertitudinea până în ultima clipă în privinţa capacităţii de a reproduce în faţa sălii întunecoase

roadele numeroaselor, nesfârşitelor repetiţii. Păpuşarul, îndeobşte, este invizibil, şi totuşi poate greşi! Dobândind proprietatea de a relata, păpuşa se încarcă de răspundere…

În felul acesta, Abel ajunse să înţeleagă şi rostul mai adânc al oglinzii imense, lunguleţe, montată în mica sală de club din spatele scenei: ore şi ore în şir, actoriimânuitori stăteau cu braţul ridicat în faţa ei, studiind fiecare mişcare în parte, pentru ea atunci când ajungeau sub ochii regizorului, în scenă, personajul să nu mai fie inert. Şi Abel Andru, sfios şi timid din fire, începu în solitudinea garantată de pod – clubul său personal – în companie numeroasă, dar mai paşnică decât cea a oamenilor, să exerseze singur, fără oglindă.

I se părea teribil de ciudat că nu merge la Universitate: de douăzeci de ani, de când se înscrisese întâia oară la Facultatea de Matematică, imaginea vechii clădiri deveniseparte integrantă nu numai din câmpul său vizual, dar şi din priveliştea sa sufletească. El însuşi devenise universitar, el însuşi ajunsese parte – mică, adevărat, dar totuşi parte – din peisajul Universităţii şi se surprinse nu rareori cu o intensă nostalgie a clădirii, a sălilor, a bibliotecilor, a amfiteatrelor. Căută însă, pe cât îi era cu putinţă, să ocolească împrejurimile intrării principale: orgoliul său refuza să înfrunte întâlnirea eventuală cu Rectorul sau chiar cu Adam. Îşi înăbuşi cu violenţă nostalgiile şi se azvârli cu şi mai multă dăruire în pregătirea primului său examen artistic, de care era mai

timorat decât fusese vreodată de un examen ştiinţific.

Pe măsură ce se apropia termenul în care se angajase să prezinte proiectul spectacolului, orele petrecute în podul pe care-l primise în dar de la Saul Wolf se lungiră. Numai în perioadele de înfierbântată experimentare în laborator, când pregătise una sau alta din comunicările sale ştiinţifice, mai lucrase astfel. Depozitul de păpuşi vechi, îşi mărturisi el, luase locul laboratorului. O substituţie stranie, puţin spectaculoasă.

Dezamăgirea primelor zile, pricinuită de absenţa atmosferei aşteptate, îl întări în hotărârea de a pune în scenă un spectacol de inspiraţie proprie: pe lângă regie, să-i aparţină cel puţin dramaturgia; la conceperea decorurilor şi păpuşilor, ştia bine, va trebui să se sfătuiască cu Saul, a cărui mână sigură nu avea cum o suplini singur; în materie muzicală iarăşi nu avea destulă competenţă şi va fi nevoit să recurgă de asemenea la sfat străin. Câteva seri stătu deci acasă, singur, şi-şi revăzu vechile „istorii”. Acum era ştiutor, acum nu-şi mai imagina spectacolul dinspre sală, ci dinspre scenă, şi „istoriile”, în abstracţiunea lor scheletică, i se părură de o naivitate neavenită.

Comparând elanurile şi intenţiile iniţiale cu ceea ce avea de înfruntat concret, cu spectacolul real pe care trebuia să-l înfăptuiască, îşi dădea seama că pregătirile lui spirituale se îndreptaseră spre modalitatea de creaţie pe ios puşărească neinstituţională, că între proiectele abstractestetice şi realitatea teatrului în care începuse să trăiască, exista, cel puţin deocamdată,

o nepotrivire funciară. Simţea, printr-o crispare, că nu ar fi putut citi în faţa colectivului un proiect elaborat pe temeiul ideilor anterioare. Trebuia să recunoască, în forul său interior, că întâlnirea efectivă cu scena, cu actorii, cu păpuşile, cu teatrul propriu-zis, îi impunea o adaptare, o coborâre din zborul ideilor, într-o realitate şi o activitate foarte terestre.

Fără ca cineva să-i spună vreun cuvânt, fără să fi discutat măcar cu cineva vreo implicaţiune de fond a viitorului spectacol, înainte chiar ca el însuşi să-l cunoască, se întrebă dacă nu cumva era obligat la un compromis.

Cuvântul stăruia, cu dureroasă prezenţă, în conştiinţa lui, şi comparaţiile îl duseră iarăşi îndărăt, în laborator. Concluziile erau limpezi şi coincideau atât de mult cu caracterul său, încât păreau mai mult născute din trăire morală decât din raţionamente: *nesusceptibilă de compromis nu este decât sfera definiţiilor matematice*, lumea ideală, abstractă a formulelor. Singure soluţiile imperativunice nu pot fi corupte de împrejurări. Or, imperativul unicităţii nu-l cunosc decât faptele abstrase din noianul infinitelor condiţii şi determinări existenţiale, cele puse în parantezele abstracţiunii, schematizate, matematizate…

Erau căsătoriţi de câteva săptămâni. Eniko era fericită, pentru că descoperise în Abel instinctualitatea originară, spontaneitatea nealterată pe care o căutase dintotdeauna, din prima ei tinereţe, şi pe care în Adam, *alter ego*-ul lui Abel, nu o găsise.

Părinţii ei divorţaseră de foarte mulţi ani, pe

când era încă fetiţă, şi ea rămăsese cu mama ei – una din acele femei mari, imperiale, cu personalitate generoasă, bogată, care rămân neexplorate şi neexploatate, se trec, se veştejesc gratuit, din pricina miopiei bărbăteşti. Femeia îşi închină întreg belşugul lăuntric fetiţei, înfruntând greutăţi materiale considerabile. Singura desfătare pe care şi-o îngăduia era, când şi când, pictura. Îşi instalase în colţul odăii în care trăiau, un mic atelier, şi nimic n-o incinta mai mult pe Eniko, decât ceasurile în care, şezând pe un taburet, urmărea mâna mamei, sub care se năştea câte o natură moartă sau un portret al ei, în vreme ce femeia bavarda chiar despre ceea ce făcea, pentru ca fetiţa să nu se plictisească. Şi astfel, încetul cu încetul, ghidată de mama ei, Eniko descoperi tainele greu solubile ale luminii, ale perspectivei inverse, ale guaşei, ale acuarelei, ale uleiului şi temperei. A reprezenta, a crea tablouri în care se concentra nu numai viziunea unei clipe, nu numai o anumită imagine, ci întreg bagajul sufletesc, care o făcea să găsească tocmai acea clipă, tocmai acea imagine frumoasă, deveni un fel de ideal al ei, o himeră, spre care năzuia fără contenire, învăţând mereu să stăpânească alte şi alte mijloace şi tehnici. Târziu de tot, chiar şi când o cunoscu Abel, în ceasurile libere, se concentra şi înfrunta, în solitudinea celibatului ei, aceste mistere.

La şaptesprezece ani îl întâlni pe Saul Wolf şi i se dărui cu toată frenezia firii ei pasionale.

Se întâmplă însă că, venind odată în vizită, Wolf se angajă într-o discuţie cu mama şi

descoperi că avea unele prejudecăţi – e adevărat, lipsite de virulenţă, dar totuşi prezente – faţă de originea sa semitică. Amintirea lagărului de concentrare era încă prea proaspătă, pentru ca susceptibilitatea lui să nu fie atinsă: îşi pierduse întreaga familie în cataclism, durerea şi revolta nu-i îngăduiau indiferenţismul tolerant de care ar fi dat dovadă probabil chiar şi părinţii săi. Se sculă şi plecă. A doua zi o puse pe Eniko în faţa unei opţiuni categorice: el său ea. Mama era grav bolnavă, dilema era tragică, şi ataşamentul filial se vădi mai puternic. O lună mai târziu, Saul Wolf se însură cu o fată de negustori care pieriseră, la rândul lor, tot în cuptoare. Doi ani mai târziu era tatăl a doi băieţaşi. Despărţirea era fără revenire.

Eniko continuă să iubească acelaşi arhetip: mai toţi bărbaţii de care se apâopiase fuseseră înalţi, atletici, negri, cu sprâncene dese. Dar ceea ce pierduse, nu reuşi să regăsească până la Abel Andru, care, fizic, morfologic, nu avea nimic comun cu cei în care ea încercase să-şi regăsească idealul de virilitate.

Anii trecură peste ea, maturizându-i din ce în ce instinctul de mamă. Maternitatea ei nu era însă sublimabilă şi ocrotitoare, nu se revărsa asupra bărbatului cu care era culcată în pat, nici asupra mediului, păpuşilor sau artei îndeobşte. Era o maternitate univocă, zoologică, asemenea acelor specii de insecte, la care femela ucide masculul, după fecundare. Dacă Szabd Eniko nu a făcut copil, celibatară fiind, nu a împiedicat-o decât teama că nu ar fi fost răbdată în societate şi teatru, că nu ar fi putut creşte copilul în condiţii

mult mai bune, decât crescuse ea. În lunile din urmă purtase, nemărturisită chiar şi faţă de propria ei conştiinţă, o tristă şi mare pasiune. Întâlnirea cu Abel o înfiorase întâi prin reactualizarea acestui sentiment renegat, nefast – şi-apoi o covârşi în multiple alte privinţe: găsise bărbatul vieţii ei – tatăl, pe care îl căutase atâţia ani viitorului ei copil – dar şi un om, despre care simţea că era mai bogat, era personalitate mai amplă ca ea. Gestul temerar al lui Abel o impresionase; toată tinereţea ei stătuse sub semnul zbaterii în prinsoarea greutăţilor de ordin material, şi lipsa de preocupare faţă de cele băneşti, cu care Abel se azvârlise în aventura sa artistică, o umplu de admiraţie, dar, în acelaşi timp, îi trezi şi unele temeri: Abel era prea puternic…

La treizeci şi cinci de ani, Szabo Eniko era un nume de prestigiu nu numai în lumea păpuşarilor din ţară, dar şi peste graniţă. Instinctualitatea şi afectivitatea ei majoră s-au amalgamat fericit cu factura popular-folclorică a picturii mamei ei, cu o muzicalitate congenitală, cu foloasele şcolii de euritmie şi balet, pe care o urmase de la cinci la unsprezece ani, când suferise o fractură de tibie, cu viziunea modernist-abstractă a lui Saul Wolf, care a înrâurit-o adânc la vârsta celei mai sporite receptivităţi, cristalizându-se toate într-un stil şi o manieră cu totul personale. După asemenea premize era firesc să nu devină om de teatru, ci în primul rând plastici ană. Orice text, orice piesă, se materializau, în reprezentaţiile ei, în primul rânid prin figuri şi decoruri; dicţia, interpretarea

verbului erau mai totdeauna deficitare în spectacolele pe care le punea în scenă, în schimb spectatorul pleca fără greş cu amintirea pregnantă a unor imagini. Ştia să atribuie valoare oricărui obiect în mişcare, oricărei lumini din cuprinsul spaţiului înrămat al scenei de păpuşi.

Eniko azvârli în taler toată ponderea ei profesională, pentru a-i asigura lui Abel accesul în teatru, bineînţeles fără ca el să simtă lucrul acesta. Nu-i păsa că lumea zâmm beşte în spatele lor, că tot colectivul îl privea cu îngăduinţă, socotindu-l un soi de apendice, pe care-l târăşte după ea. Ştia că Abel avea un mesaj, numai al său, personal, pe care exclusiv păpuşile erau în stare să-l exprime, deşi pe planul dezbaterii mintale nu accepta abordarea teoretic-abstractă a problemelor estetice. Intuia în asemenea măsură personalitatea bărbatului, încât după intrarea lui în teatru şi după trecerea în faţa ofiţerului Stării Civile, nu deschise niciodată discuţia despre viitorul spectacol, pe care Abel se angajase să-l prezinte în proiect, la un termen apropiat. Intra în această tăcere bilaterală respectul faţă de probitatea lui, tactul şi bunul simţ firesc, poate puţină teamă de eşec, dar, trebuia să recunoască, şi o umbră de anticipată rivalitate…

Iar Abel tăcea, pentru că simţea că trebuie să tacă. Ar fi fost necinstit faţă de sine, faţă de lumea pe care a înfruntat-o când şi-a pus hotărârea în aplicare, faţă de Adam în primul rând, dar şi faţă de întreg teatrul, dacă ar fi profitat cât de cât de marea ei experienţă. Şi-apoi, îi era ruşine, se sfia.

După ce confruntase ideile sale anterioare,

concretizate sub forma „istoriilor”, cu realitatea teatrului, şi suferise, în tăcere, primul eşec, se afundase într-o zonă fără de certitudini. Nu reuşea să se concentreze, să-şi insereze gândirea asupra problemei pe care o avea de rezolvat, nici măcar să delimiteze şi să definească, prin eliminare, prin stabilire de asemănări şi deosebiri, obiectul viitorului său efort de expresie. Intuia numai vag cum se cumulează în el o sumedenie de impresii şi intenţii, cum se aştern, strat după strat, dar nu îndrăzni nici măcar să le abordeze, necum să facă ordine, să le sistematizeze. Simţea o încredere oarbă: era sigur că va izbuti, fără să ştie cum, prin ce mijloace sau în ce perimetru teoretic.

Lumea mută, dar animată a depozitului din pod îi deveni mai familiară, şi Abel începu să-şi piardă tot mai multe ore în incinta teatrului. Descoperise printre şirurile nesfârşite de personaje stinse, o păpuşă dintr-un basm, pe care, aflase, o chemase Mausi cât timp „trăise”. Era îmbrăcată în galben şi negru, avea un cap de câlţi, păr ţepos, de sârmă, şi o expresie delicioasă, de un grotesc desăvârşit, izvorâtă dintr-o vădită bun, a credinţă şi candoare neştiutoare. Abel zâmbea, de câte ori o îmbrăca pe mină: oricum o mişca, chiar şi gestul cel mai simplu, dădea un efect comic. Mausi era, prin structura ei, mai precis: datorită ingeniozităţii lui Wolf, care o concepuse, destinată unor mişcări nefireşti. Gesturile ei, cele mai habituale să fi fost, deveneau colţuroase şi ridicole, din cauza unghiurilor şi încheieturilor ei tainice. În scurt timp, Abel reuşi să definească sursa hazului: expresia ei era firească şi vie, în

vreme ce mişcările, oricât de lente sau de repezite, oricât de meticulos studiate, pentru a fi verosimile şi asemenea celor umane, tot mecanice păreau. Mişcările mecanice, în sine, nu erau caraghioase. Abel şi le putea foarte bine imagina executate de o altă păpuşă, fără să stârnească zâmbete. Îmbinarea dintre mecanic şi viu era însă contrastantă: unghiul prin care cele două planuri se interferau în fiinţa lui Mausi era *altfel*, deosebit de unghiul obişnuit al placării mecanicului pe viu, împrietenindu-se cu Mausi – o dusese jos, în atelierul de croitorie, o predase maistrei spre primenire şi i se dăduse îndărăt ca nouă, şi-apoi începuse să dialogheze pe-ndelete cu ea – firul ideilor sale luă o traiectorie nouă, nonmetodică, subiectivă.

Se întrebă întâi, dacă tot ce este *altfel*, deosebit de experienţa cotidianului, stârneşte neapărat un efect comic. I-ar fi fost greu s-o imagineze pe Mausi în ipostază, bunăoară, tragică, oricât de mult se străduia să construiască în jurul ei o fabulă, o naraţiune dramatică de asemenea factură. Şi totuşi, singularul, nonstatisticul, ieşitul din comun, nu se integrau imperativ în categoria ridicolului, grotescului sau caraghiosului.

El însuşi, Abel Andru, nu făptuise oare ceva neobişnuit, ceva *altfel* de cum ar fi făptuit în situaţie similară oricare alt om de calibrul său? Era oare ridicol? Era grotesc? Se cercetă necruţător, până în adâncuri.

Fusese consecvent şi cinstit până la sacrificiul unor valori centrale din viaţa sa. Nu-şi putea intui comportamentul decât ca impecabil, ca sublim de-

a dreptul. Dar chiar lipsit de umor cum era – cât putea fi de tăios şi de ironic, cât de accesibil era satirei, îi lipseau spuma, zburdălnicia, uşurinţa umorului autentic şi gratuit – calificativul acesta melodramatic îl făcu să râdă. Era din nou sus, în depozit şi, ruşinat de postura în care se azvârlise, începu să se plimbe printre şirurile de păpuşi, până ce se opri în faţa unui cavaler de Tristă Figură, cu chipul lunguleţ, de bărbia căruia atârna un ciuf de barbă cenuşie şi de mâna căruia era montată o lance boantă. Alături de el, atârna propria sa copie, înşurubată pe o gloabă.

Oare el, Abel Andru, nu cumulase comicul şi tragicul? Nu stârnise râsul şi plânsul, prin virtuţi puţin comune, prin cinste, prin nobleţe, prin fidelitate, prin curajul său delirant?

Oare toată viaţa lui dintre cele două iubiri – inclusiv căderile sale, urmate de remuşcări ca după profanări – nu contrasta ea însăşi, prin curăţia, prin castitatea ei, cu tot ce cunoştea? Credinţa lui Abel Andru, originară, funciară, în jurul căreia se eşafodau ideile sale, era apodictică:

A fi curat, a fi pur, a fi cast, înseamnă a fi altfel!

Îşi punea problema oarecum în termenii cei mai logici, ai legii identităţii. Mărturisirea lui Adam – acea necontenită căutare a femelei, acea goană permanentă după împlinirea imediată a simţurilor – definea, în conştiinţa lui veşnic în căutare de formulări integrale, impuritatea. Reversul ei, deci puritatea, nu putea fi decât contrariul, şi acest contrariu reprezenta deci binele. *A* era egal cu *a* şi nu era egal cu b. Dar *b*

era egal cu b. Şi care era acel bine râvnit? Negaţia, inversul lui *a*. Renunţarea la împlinirea gratuită a simţurilor, renunţarea la necontenita căutare, determinată de reducerea femeii la rolul de femelă, stabilitatea – unicitatea soluţiei.

Iubirea.

Niciodată în viaţa lui, nici acum, nici înainte vreme şi nici în viitor, Abel Andru nu ar fi putut iubi paralel... Iar acea soluţie nici negru, nici alb, acea soluţie gri, pe care convieţuirea dintre oameni a cristalizat-o cu încetul, în decurs de decenii şi veacuri, nu-i putea apărea, prin firea lucrurilor, prin natura caracterului şi gândirii sale, decât la fel de odioasă, ca soluţia *a*. Căci în conştiinţa celui ce caută absolutul, nu există nici toleranţă, nici îngăduinţă pentru împrejurări sau excepţii...

De ce oare a ajuns o ruşine pentru un bărbat, să înăbuşe instinctul, să refuleze demonul şi să-l consume* gândind?

De ce în acest segment de veac, în care suntem mai potrivnici naturii ca oricând înainte, pentru că ne îndepărtăm vertiginos de originar şi arhaic, în care o înfruntăm şi o dominăm cu mai multă eficienţă decât oricând înainte, de ce pare castitatea, adversă şi ea originarului, naturii primare – de vis?

Oare Mausi, pe care o luase din nou în mână, făcând-o să salute, printr-o reverenţă, în direcţia Ingeniosului Hidalgo, oare Mausi ar putea juca o tragedie a virginităţii?

Nu, îi trebuia o figură mai impersonală, mai vagă, mai universală, o figură de care să se râdă

poate, dar nu din cauza plasticii ei, ci pentru că trebuie să fie în stare să exprime nostalgic, tragic, tot ce a pierdut omenirea sucombată simţurilor. Îi trebuia un personaj care acceptă negaţia spaimei în faţa unor puteri mistic-superioare din aderenţă la idee ştiinţifică, şi nu pentru a se putea lepăda, fără remuşcare, de povara purităţii, asemenea lui Adam.

Se simţea cuprins de febră, intuia apropierea soluţiei, dar sentimentul acesta era cu totul străin de cel din laborator, când, după fastidioase cercetări şi experimente, numerele şi formulele se deplasează, ca de la sine, înlănţuindu-se unele de altele, după canoanele gândirii logice. Era o adevărată aură euforică, o nelinişte fericită şi turbulentă.

Şi-apoi, într-o seară geroasă de început de decembrie – * iarna venise pretimpuriu, cu o limpezime neasemuită a văzduhului – umblând cu Eniko prin oraş, după cumpărături, se produse deznodământul. Ea îi mărturisise în ajun, cu voce stăpânită, dar cu vădită emoţie, că era însărcinată. Abel nu realiza încă afectiv ce va să însemne pentru el vestea: era atât de singur, în ciuda sentimentului de dragoste, atât de departe în sferele lui, şi Eniko atât de discretă şi plină de tact faţă de fenomenul de gestaţie din spiritualitatea bărbatului ei, încât vestea nu reuşea să pătrundă până în straturile mai profunde ale conştiinţei sale.

Nici măcar ţipetele stridente ale Ravecăi, care o întâlnise pe Eniko în stradă şi apoi, abandonând orice alte, interese, descinsese val-vârtej în

mansarda de pe strada Andrei Mureşanu, ca să slăvească certitudinea continuităţii neamului Andreştilor, nu reuşiseră să răzbată până în miezul acela în care, tainic, mocnea ceea ce era *numai* al lui.

Seara, traversând Piaţa de la Catedrală spre vechea Primărie, Eniko se opri şi, râzând aproape, puţin ruşinată, dar totuşi imperativă, îi zise:

— Abel, vreau o piersică!

Miezul se dezghiocă, înflori, se maturiză, deveni fruct pârguit în numai fracţiuni de timp.

Reuşi să găsească nişte piersici la restaurantul Continental – pe care, din motive bugetare, intervenite în ultimele luni, cât şi din pricina caracterului dureros al unor amintiri nu prea îndepărtate, nu-l mai frecventase de la acea amiază de octombrie – o conduse acasă, şi-apoi, spre dezamăgirea ei nemărturisită, nu intră, ci-şi luă rămas bun, – căci fiecare îşi păstrase domiciliul. Veni aproape în fugă la teatru şi mai găsi cele două femei de serviciu, dereticând după spectacolul Pomului de Iarnă, de după-amiază. Aşteptă, într-o teribilă tensiune, până ce isprăviră, se îmbrăcară şi plecară; de câteva zile avea şi el cheie la intrarea din dos, prin club.

Îşi interzisese orice meditaţie la amănuntele a ceea ce descoperise, prelungind cât putea plăcerea inexprimabilă de a se şti în posesia unui bun de mare preţ, încă necontemplat.

Cât timp femeile zăboviseră în teatru, îşi mascase agitaţia febrilă printr-o purtare degajată, rece, distantă. Când şi când îi străfulgerau prin minte detalii, imagini şi sunete – dar le izgoni

sever, de parcă ar fi fost, datorită precocităţii lor, nişte erori. Momentul mare, momentul nemaipomenit, în aşteptarea căruia conştiinţa lui se aplecase asupra ei însăşi, într-un efort inhibitoriu, dar investigator în acelaşi timp, momentul unic va fi acela, în care va îngădui *întregului* să i se desfăşoare cu solemnitate, în cadrul de rigoare, meticulos şi atent pregătit, întru aşteptarea autoevaluării: se duse la orga de lumină, aprinse rampa şi câte două proiectoare de sală, trase cortina, stinse sala, ieşi din scenă, îşi căută pe îndelete un scaun în rândul cinci, se instală comod, răzimând un genunchi de speteaza locului din faţă, îşi întinse braţele pe alte două speteze, în stânga şi-n dreapta, şi apqi aţinti vidul negru, luminat alb-albăstrui, şi aşteptă…

Din netezimea neagră, neutră şi nimicitoare de amănunt a perdelelor se închegă, unduind, un peisaj marin, un ţărm lin, deschis, cu o singură frângere pe verticală a liniei sale molcome: o stâncă pleşuvă îl domina din stânga.

Erau doi copii – EL ŞI EA – şi descopereau miracolul. Cele două suflete imaculate, înmărmurite de beatitudine, trepidau gingaş, ca nişte aripi de libelulă. Totul avea o notă abistract-înălţătoiare, asemenea unui solo de orgă în registre diafane, sau poate unui cor de copii, într-o veche şi înaltă catedrală cu pietre cenuşii îmbinându-se undeva, în ogive.

Coborâră de pe stâncă, şi deplasarea lor în spaţiu era o lunecare lentă, duioasă, lirică ea însăşi: reprezentau, erau chiar Iubirea. Se opriră, pentru a se uita la mare. Apoi se întoarseră unul

spre altul, se priviră – Abel avu o revelaţie: trebuiau imaginaţi atât de impersonali, atât de generali, încât să-şi poată părea unul altuia nespus de frumoşi! – şi se descoperiră iarăşi şi iarăşi – cerul şi marea trebuiau să scapere, şi muzica să se stingă, căci culmile de intensitate ale emoţiilor nu mai încap nici în armonii, nici în dizarmonii – şi-apoi se sărutară – aerian, diafan, abia atingându-se, fără notă carnală, fără tentaţie, fără prezenţa demonului.

Când porniră de-a lungul ţărmului, EA se opri şi rosti singura replică din tot spectacolul. Glasul ei trebuia să sune catifelat şi stins, mai mult o şoaptă:

— Vreau o piersică.

Trei cuvinte, fără semn de exclamare, dar imperative, ca tot ce EA a adresat vreodată LUI, şi nu mai avea niciun fel de însemnătate *cum* anume şi de unde, prin ce vrajă i se va procura piersica. Esenţială era dorinţa ei expresă: ea implica şi împlinirea şi nu mai interesau decât *consecinţele* pe care le avea posesia fructului şi deci, în mod necesar, trebuia o frângere, o întrerupere, o discontinuitate în acţiune, în oare se subînţelegea strădania LUI, până la sacrificiu şi epuizare, pentru doibândirea piersicii.

Când îşi deschise din nou ochii – visase oare? – scena era dominată de un decor halucinant, marcând o mare aglomerare urbană, în care scânteiau zeci de lumini colorate, de semnalizare, circulau vehicule stranii, aerodinamice, zburau elicoptere, treceau trenuri pe perne de aer.

Circulaţia, diabolică în ritmul ci, era

reglementată de un ins instalat într-o cabină de sticlă, montată la capătul unui braţ de macara, care-i îngăduia să se rotească în toate direcţiile. Omul din cabină părea un robot: comanda o seamă de butoane şi manete, fixate şi de bordul cabinei şi de costumul său. Difuzoare invizibile, sirene, clopote, comenzi şi răcnete se suprapuneau într-un vălmăşag acustic foarte ritmat, asemănător, în ordinea sa înfricoşătoare, cu jocul demonic al luminilor din peisajul citadin al anilor ce va să vină.

Undeva, departe, în fundal, se zărea şi se auzea tălăzuirea Oceanului.

Din suma sinistrelor sunete electronic-simfonice ale lumii de coşmar, proiectată pe scenă de imaginaţia speriată de viitor a lui Abel Andru, se desprindea acum, contrastantă şi dinainte osândită sucombării, orga, anunţând apropierea celor doi, care veneau încet dinspre mare, în aceeaşi cadenţă a lor, izvorâtă din miracolul pe care-l descopereau în ei înşişi şi unul într-altul. Lunecarea lor constituia parcă o sfidare stridentă a lumii. Veniră în faţă, până aproape de rampă, şi aici EA muşcă din piersică, apoi i-o întinse şi lui, şi EL muşcă, precum muşcase odinioară din măr. Şi-apoi se sărutară din nou, şi EA scăpă din mână fructul. Poama se rostogoli pe jos. Însă aici nu se aflau în singurătatea şi liniştea dătătoare de libertate de pe ţărmul mării. Aici sărutul era stingheritor şi deci prohibit. Instantaneu răsună alarma, braţul macaralei coborî fulgerător, totul încremeni în tăcere bruscă, şi omul din cabină, costumat fioros, se dădu jos şi se apropie,

ameninţător, de delincvenţi. Dar în calea lui răsări un obstacol neprevăzut şi uluitor: din tenebrele scenei se înălţă, cu rădăcinile în rampă, un *Piersic*. Pomul era plin de roade coapte şi bara drumul omului ordinii spre cei doi care se iubeau.

Robotul se dădu un pas îndărăt. Orga se declanşă, dominând acum, prin vigoarea lirismului ei, ambianţa sonoră. Omul ordinii apăsă un buton de pe centura sa, răsunară noi semnale de alarmă, izbucniră alte lumini şi apărură, în numai câteva clipe, ajutoarele sale.

EL ŞI EA trecură mai departe, şi apoi, călcând pe văzduh, începură să urce pe o spirală aeriană, care cuprindea liş toată scena, într-un spaţiu *al lor*, propriu, cu alte atribute decât cele ale spaţiului de jos, de la rampă.

Jos apărură întâi doi omuleţi, care, la porunca poliţistului, încercară să taie Piersicul cu un ferăstrău. Dar dinţii ferăstrăului nu prindeau. Apăru un pluton întreg, cu ferăstraie electrice, topoare, târnăcoape. Dar metalul era mai puţin dur decât materia din care era plămădit Pomul Iubirii. Apăru un camion, apăru un tractor, legară firavul Piersic cu cabluri groase şi încercară, mugind, să-l răstoarne. Dar cablurile se rupseră cu sunet de strune. Apăru apoi un tanc imens, aproape cât scena de mare, şi se năpusti asupra pomului. Dar tancul se răsturnă, după ce întâi reuşi să urce jumătate cale spre vârful pomului. Şenilele huruiau în gol, neputincioase, caii-putere se iroseau în van.

Vehiculele toate erau, rând pe rând, însoţite şi comandate, într-o pantomimă grotescă, de

potentaţi de diverse grade, diferenţiaţi prin uniforme, trese, suite şi alte însemne exterioare ale puterii: chestorul poliţiei, primarul, ministrul lucrărilor publice, prim-ministrul îşi în sfârşit, suveran şi dispreţuitor, Mareşalul. La un semn al său, îşi făcură intrarea tunuri, aruncătoare de flăcări, rachete teribile, în mai multe trepte, avioane de forme fantastice; în zare, pe mare, apărură nave informe, uriaşe. Împotriva Piersicului se declanşă un adevărat infern de foc, dar el triumfa, fără a se mişca, imuabil, prilejuind orgei inegalabilul coral *în dulce iubito*.

Mareşalul se înfurie îngrozitor, îşi smulse decoraţiile şi tresele, gesturile sale – marcate de o percuţie intens ritmată şi diversă – deveniră sacadate, mecanice. În furia sa dementă, dădu semnalul ritual, şi peste bietul Piersic se slobozi o bombă năprasnică, ce se prefăcu în ciuperca sinistră cunoscută, care, spre deosebire de toate plantele lumii, a dobândit o semnificaţie morală singulară.

Piersicul nu fusese atins decât de o adiere parcă, şi-şi legăna lin coroana, frunzişul şi fructele.

EL ŞI EA priveau de sus, din sfera lor şi se ţineau de mină, milostivi şi nepăsători.

Mareşalul nu înţelegea, *nu putea înţelege că „Piersicul” era nepieritor*. Dar nu mai avea la îndemână mijloace, căci după ce ciuperca se mistui, nu mai rămăsese pe scenă decât

Piersicul şi o sumbră şi carbonizată ruină a ceea ce a fost odinioară. Însă Mareşalul continua să comande şi să fie ascultat. Nenumăraţi omuleţi

se înhămară de frânghiile pe care le legaseră de trunchiul subţirel şi se opintiră, asemenea sclavilor care târâseră odinioară, prin nisipurile deserturilor, bolovanii uriaşi din care s-au plămădit piramidele, dar nu izbutiră să urnească Piersicul, deşi devenise limpede: ori va pieri Mareşalul, ori pomul. Simpla prezenţă a celui din urmă excludea existenţa primului. Robii se opinteau, cădeau, se prăpădeau, iar se opinteau şi iar nu izbuteau. Şi orga triumfa.

Lumina căzu pe cei doi, şi rampa rămase în întuneric. Doar sunete estompate, depărtate, marcau continuitatea efortului de Sisif al retailor Mareşalului. Cei doi cotaorâră, tot pe spirala lor aeriană, spre planul iniţial al acţiunii, departe, pe ţărmul Oceanului, pe aceeaşi stâncă. Soarele scăpăta tot atât de miraculos, jocul fără de capăt al undelor, murmurul apei, imnul orgii şi vraja clipei erau tot atât de intense, ca la început. Doar în muzică intervenea poate un accent mai lasciv şi-apoi, în coborârea de pe stâncă, gesturile LUI de ocrotire devenim mai bărbăteşti, mai posesive. Nu se mai depărtară ca să privească marea, rămaseră la poalele stâncii, şi când EL o sărută, EA i se plecă încet în braţe, de parcă ar ameţi, s-ar pierde. EL o ridică, o privi de sus, apoi se răsuci încet şi o întinse pe nisipul ţărmului. Se lăsă lângă EA, o sărută încă o dată şi încă o dată, şi îmbrăţişarea LUI deveni tot mai carnală, tot mai violentă, muzica se agită, dramatică, tulbure, totul intră sub semnul demonului, iar lumina se stinse brusc: Abel Andru refuza să vadă.

Lumina căzu, violentă, pe Piersic. Frânghiile şi

otgoanele cu care robii Mareşalului tot mai încercau să-l dezrădăcineze, se rupseseră. Piersicul stătea stingher, şi Mareşalul îl privea neputincios şi turbat. Gesturile sale mecanic-violente continuau tot mai dezlânate, mai puţin organice, dând a bănui că foarte curând va sucomba, se va prăpădi. Şi apoi, deodată, Mareşalul se opri din gesticulaţie, se aplecă înainte şi privi.

Piersicul se ofilea. Întâi căzură fructele, una câte una, fiecare cu un pocnet surd. Apoi se sfrijiră şi căzură, pe rând, frunzele, coroana rămase pleşuvă. Crengile începură să se-ncovoaie, să se desprindă, să cadă. Şi-n sfârşit, tulpina însăşi, lent, unduind, se prăbuşi în neant. Orga acompanie, tot mai piano, dezintegrarea, pierzându-se, din ce în ce mai puţin perceptibilă, în tăcere. Scena era pustie – nimic din tot ce fusese nu se mai zărea, doar Mareşalul, în prim plan, urmărea scufundarea, undeva în adâncuri, a unui trunchi oarecare, a unui coşmar al său. Apoi se îndreptă, se uită împrejur, parcă necrezându-şi ochilor: silueta teribilă nu mai stăruia. Veni la locul unde fuseseră înfipte în rampă rădăcinile pomului, îl cercetă îndeaproape şi-apoi, dintr-odată, bătând cu cizmele în podea, izbucni într-un prelung şi înfiorător hohot de râs, care mai dură chiar după ce totul se învălui în beznă.

Abel Andru mai zăbovi câteva clipe pe locul său din sala pustie, pierdut în gânduri. Conştiinţa sa se disecă, cercetându-se, căutând surse, explicaţii, rădăcini. Era obişnuit să aibă limpede în faţă înlănţuirile de cauze şi efecte; petele amorfe,

nedesluşite, îl tui burau. Şi-apoi, sculându-se din loc – se simţi teribil de ostenit, stors de-a dreptul – şi pornind spre scenă, ca să stingă luminile, să încuie şi să plece spre casă, se întrebă ce ar zice de acest spectacol Adam, dacă ar veni să-l vadă. Nu ar rezista ispitei ce s-ar oferi spiritului său ironic. L-ar acuza de nemărturisite aderenţe marianice, ar întreba, cu siguranţă, dacă, în pântecul lui Eniko pruncul a fost zămislit de un piersic şi nu de un bărbat, dacă socoteşte că prin cultul fecioriei omenirea se înnobilează, dacă afirmarea purităţii şi groaza de demon nu sunt oare rezultatul unor deficienţe fiziologice ale fratelui său, într-un cuvânt ar deşerta toată ani acţiunea pe care, deliberat, conştient, o aglomerase în sine, pentru că explicarea ştiinţifică a lumii nu-i oferea nici consolare, nici tărie, nici ţinută etică. Căci într-un fel Adam, într-altul Abel nu se simţeau la largul lor în lumea, desluşită.

Nimeni nu se simţea.

Tot ce odinioară i se păruse bărbătesc la Adam, eroic, demn de admiraţie, devenise, în urma acelui ceas de mărturisire, reversul. Când ajunse însă la noţiunea de „păcat64, o refuză categoric. Nici măcar dragostea carnală a celor doi copii nu putea fi socotită păcat. Dar Mareşalul…

Abel se opri locului: Mareşalul – râsul Mareşalului! Se îngrozi: aici a ajuns?

Râsul Mareşalului fusese râsul fratelui său, Aclam!

Se simţi umilit, dar în aceeaşi clipă ştia: cu niciun preţ, cu toate riscurile, nu putea renunţa.

Va înfăptui Piersicul. Şi, la urmă, Mareşalul va râde cu aceeaşi intonaţie.

Pe când urcă încet spre casă, începu să reflecteze asupra mijloacelor de realizare. Nu-şi dădea seama că acum începea – şi nu adineaori, în sala teatrului – cel mai greu experiment din viaţa lui: înfăptuirea unei idei artistice aievea, în realitatea vie a scenei, în oare trebuia să depăşească şi rezistenţa materiei inerte, şi diferenţa de sensibilitate a colaboratorilor, dar mai ales trebuia să investească spaţiul geometric definit de rampă şi arlechini, cu atributele estetice ale operei sale viitoare.

Abia la acest târziu ceas nocturn, în tăcerea geroasă a străzii Andrei Mureşanu, pe când zăpada îngheţată scârţâia sub paşii săi, devenea artist: aproape oricui îi este dată închipuirea, Căci mulţi sunt chemaţi. Înfăptuirea este însă un privilegiu, căci puţini sunt aleşi.

Abel Andru începea să devină un privilegiat. Era însă prea ostenit, ca să-şi aducă aminte de malignă aluzie a fratelui său la Demiurg.

StĂTEA RÂZIMAT DE UŞA din fundul sălii şi se simţea nenorocit: avea senzaţia că toată lumea îl priveşte cu indignare şi batjocură, că spectacolul – adevărată tortură – nu se va mai isprăvi niciodată, că la urmă va fi huiduit şi fluierat. Îi venea să iasă, să plece din teatru, să nu se mai întoarcă niciodată, să nu mai dea ochii cu nimeni dintre cei ce-l cunoşteau, să-nceapă totul de la capăt. Trăia violent sentimentul unui eşec, al unei căderi, dar simţea răspunderea şi niciodată nu ar fi fugit din faţa ei.

I se părea că nimic din ceea ce intenţionase nu se realiza pe scenă, că în schimb acţiunea este purtată de o seamă de episoade şi gaguri improvizate de mânuitori.

Aceştia constituiseră o surpriză mai mult decât plăcută pentru Abel. Când citise libretul în faţa colectivului – nu-l arătase absolut nimănui până atunci, nici lui Eniko, fireşte – fostul medicinist, care era unul din partizanii cei mai entuziaşti ai teatrului, se sculă şi exclamă:

— *Habemus papam*! Excelent scenariu! De mult te aşteptam, tovarăşe. Şi nu numai noi. Lipseşte literatura de păpuşi în toată lumea! Tovarăşe director, să stabilim când începem să repetăm şi când dăm premiera.

Dar spre mirarea lui Abel, tocmai Saul Wolf, cel mai apropiat prieten din teatru, fusese cel ce solicită răgaz: voia să mai citească o dată textul. După şedinţă se duse la el, în atelier.

— Ascultă – îl luă Saul în primire, citindu-i dezamăgirea pe faţă – în meserie nu cunosc prietenii şi preferinţe. E un domeniu în care nu sunt dispus de compromisuri.

— De ce nu spui atunci pe faţă că nu-ţi place sau că-i prost?

— Pentru că aş minţi. Nu numai că nu-i prost, e chiar foarte bun… Ascultă Abel, prea ne semănăm, ca să nu-mi dau seama, la rândul meu, ce preţ are o judecată, un raţionament just. Nici tu, nici eu nu ne putem îngădui să ieşim în faţa publicului cu o judecată nedusă până la capăt. Ceea ce ne-ai citit este, hotărât, o lucrare ieşită din comun. Dar… în sfârşit, există un „dar”,

asupra căruia mai simt nevoia de a gândi.

— Care? Te rog să fii sincer până la capăt.

— M-ai cunoscut vreodată altfel?

— Ei?

— Dacă mi-ai fi spus: Saul fă-mi păpuşile şi decorul pentru *filmul* meu „Piersicul”, sau ilustraţiile la *volumul* meu „Piersicul”, aş fi zis da, fără a mai sta pe gânduri.

— Nu înţeleg.

— Cum nu înţelegi? E o idee splendidă, dar nu este teatru. Sau va trebui să transformăm teatrul întreg în atelier! Şi între timp mai avem de făcut „Motanul încălţat” şi „Fabulele”, pentru că, să nu uităm, în primul rând avem obligaţia să realizăm spectacole pentru copii, nu studii asupra metafizicii amorului!

— Dar ce-i atât de greu?

— Libretul e nerealist şi, în păpuşărie, aceasta este o virtute, pentru că suntem o modalitate de artă nerealistă. Păpuşa nu e om. Dar oraşul acela halucinant trebuie sugerat cumva, şi, la fel, bombardarea Piersicului, şi explozia atomică, şi Mareşalul. Trebuie utilizate din plin elementele realiste – tocmai ca să contrasteze cu cei doi eroi centrali, care au valoare alegorică. Pentru tine, cei doi sunt esenţialul, sunt sâmburele, dacă vrei: poate chiar idealul tău de viaţă. Şi pentru mine au o valoare ideală. De aceea mi-au şi răsărit în faţă, pe măsură ce ne-ai citit libretul. Ţi-i şi pot desena. Îi pot construi în câteva zile Dar restul nu mi-e limpede.

— Ce nu ţi-e limpede?

— Eu nu pledez pentru feciorie, ca tine. Eu

pledez pentru o lume în care Iubirea să-şi conserve „dulcea ei putere4. Simt şi eu, ca tine, că ceva s-a alterat în generaţia noastră, că lumea este primejduită de ceva. Dar adversarul nu-l pot defini. Şi dacă aş reprezenta ceva ce nu cunosc, aş da în scheme. Cine nu deţine, desăvârşit, premizele, nu este capabil de concluzii.

— Şi atunci ce-i de făcut?

— Nu ştiu. Îţi repet: păpuşile principale ţi le pot construi repede şi bine. Pentru rest, adică în primul rând pentru decor, am nevoie de studiu şi gândire. Şi încă de multă gândire!

— Ascultă, Saul – se foi Abel pe scaun, temându-se să nu comită o gafă, să nu-l jignească – cunosc pe cineva care înţelege! Te-ar supăra, dacă… Te rog să-mi spui deschis, pentru că nicidecum n-aş vrea… Mai bine aştept…

— Prostule! – se sculă Saul Wolf şi, ocolind masa, veni lângă el şi-şi aşeză mâna pe umărul său.

— Crezi că nu ştiu ce ai sacrificat *tu* pentru păpuşi? Crezi că nu-ţi înţeleg nerăbdarea? Şi chiar de ai fi de zece ani printre noi, crezi că am asemenea orgolii meschine, şi nu aş fi încântat să rezolvi cu altcineva decorul, mai bine decât cu mine? Numai să nu coste prea scump, că şeful nu prea are parale, şi spectacolul tău şi aşa îi va mânca bugetul stagiunii.

— Nu va costa niciun leu.

Saul şuieră a admiraţie.

— Cine-i idealistul ăsta?

— Bătrânul…

Şi astfel ajunse să figureze pe afişul Teatrului

de păpuşi unul din cele mai ilustre nume din arta plastică ardelenească, pe care Saul Wolf, care semnă totuşi păpuşile, îl ajută şi în rezolvarea unor probleme de tehnică de scenă, cu care maestrul nu era familiarizat.

E adevărat, înfrunta în seara aceasta o sală deosebită de cele obişnuite – fuseseră emise o sută de invitaţii protocolare şi numai vreo cincizeci de bilete puse în vânzare – mai pretenţioasă, mai intelectuală, decât sălile obişnuite.

Pe Cornel Şomăceanu şi pe Zeno Lupaşcu îi invitase el – sosise, în sfârşit, scadenţa discuţiei amânate, dar pe Adam nu-l chemase; totuşi el şedea în rândurile rezervate invitaţilor, şi în timpul spectacolului, observă Abel, se aplecă din când în când spre vecinul său, schimbând impresii. Dacă ar fi ştiut că doctorul îl cunoaşte pe Adam „nu i-ar fi solicitat colaborarea. Căci doctorul Nathan. Goldschmied era unul din autorii principali ai „Piersicului”: el i-a asigurat aranjamentul muzical.

A fost o întâmplare ciudată, datorată în bună măsură hazardului. Într-o zi, scurt timp după prezentarea libretului, luaseră cu Eniko masa în oraş, şi-apoi dădură să urce pe jos, spre strada Andrei Mureşanu: vremea se încălzise până aproape de dezgheţ, cerul era de un siniliu limpede şi tremurat, plimbarea de după-masă părea îmbietoare. În timpul mesei discutaseră unele planuri de viitor, în legătură cu următorul Andru, pe care Eniko îl purta sub inimă. Numai vag şi pe scurt venise vorba şi de spectacolul lui Abel. În ziua lecturii, Eniko – care tăcuse în

şedinţă – venise sus, să doarmă la el şi, intrând în antreu, îi luă capul între palme şi, înălţându-se uşor în vârful picioarelor, îl sărutase pe frunte.

— Îţi mulţumesc, dragul meu.

Atâta se pomenise între ei despre „Piersic” şi nimic mai mult, dar Abel era încântat: dacă încrederea ei era gratificată, dacă exigenţa ei nu era lezată, atunci era îndreptăţit să se simtă într-adevăr mulţumit. Izbutise.

De atunci, abia au mai vorbit despre spectacol, deşi el începuse să lucreze susţinut, cu Saul, cu bătrânul – care acceptă cu entuziasm oferta lui – şi mai ales cu mânuitorii. Abia acum cunoscu Abel cum arată de fapt această lume stranie a păpuşarilor, care până în ziua lecturii îl privise oarecum pieziş, acceptându-l formal, dar neîncălzindu-se în prezenţa lui. Îi văzu, stând ore şi ore, după spectacolele obişnuite, câteodată chiar până noaptea târziu, exersându-şi mişcările, ba în faţa oglinzii din club, ba pe furiş, în scenă, le admiră nemaipomenita rezistenţă musculară – stăteau ore întregi cu braţele vertical ridicate – le cunoscu entuziiasmele şi visele, dezlănţuite în toate bodegile din preajma teatrului, la mese intime, la care, în sfârşit, fu poftit şi el; unde se mânca mai puţin şi se bea mai mult şi unde nu se simţi bine, pentru că nu era om de bodegă; dar încă nu îndrăzni să le refuze. Erau nişte oameni osândiţi pe viaţă la o copilărie conştientă şi nobilă: pasiunea pentru fiinţele de câlţi şi mucava se îmbina cu vise despre îmbunătăţirea firii umane.

— Să nu crezi că mergi la un succes de public, Abel – îi zise deodată Eniko, în timpul mesei.

— Dar toţi păpuşarii din lume te vor aplauda.

— De ce crezi că nu va place? Crezi că nu reuşesc să-l ridic pe scenă?

— O, nu te-ar lăsa băieţii să nu-l mai ridici pe scenă! De acuma e lucrarea teatrului, nu mai e lucrarea ta. Nu. mă gândesc la fond…

— La fond?…

— Da. Vezi, cum să-ţi explic, la noi publicul vine ca să se distreze. Oficial şi în conştiinţa publicului, noi suntem o artă pentru copii. Dacă omul adult sacrifică o seară şi vine la Teatrul de păpuşi, vrea să râdă. Într-un fel, suntem nişte paiaţe. N-avem voie să plângem. Şi nici să explicăm.

— Dar Jolly?

— Jolly joacă la Paris, în cabarete, şi să nu crezi că stă pe roze. Este tot ce poate avea Franţa mai subtil, mai poetic, mai francez dacă vrei, însă are coatele roase. Dar nu despre asta vorbesc… Vei întâmpina rezistenţă până şi la cei ce acceptă să vină la Teatrul de păpuşi să vadă filosofie. Căci ce facem noi este, dacă vrei, filosofie vizuală. Mulţi însă nu vor fi de acord cu mesajul tău, Abel.

Se lăsă tăcere. Abel se simţi rănit undeva.

— Numai nervoşii jinduiesc mereu după ceea ce nu au, după idealuri, după puritatea pierdută, dacă vrei. Visceralii nu visează. Visceralii sunt mulţumiţi sau critică. Dar nu visează. Râd.

Abel o privi printre gene: i se dezvăluia acum o Eniko cerebrală, capabilă de judecată rece, virilă aproape.

Şi-apoi discuţia se abătu spre alte subiecte. Trecând la ieşirea din piaţă în dreptul bisericii

luterane, îi izbiră sunete de orgă, ce se revărsau prin uşa întredeschisă, pe care o bătrână tocmai o spăla. Se uitară unul la celălalt, Abel îşi consultă ceasul – avuseseră intenţia să asculte la radio o emisiune de „Teatru la microfon”, care îi interesa pe amândoi – şi-apoi, trecând de bătrâna care încerca să protesteze, cum că biserica nu-i deschisă, pătrunseră înăuntru.

Biserica era într-adevăr pustie. Numai sus, la orgă, cineva se exersa – reluând din când în când câte un pasaj, încercând mai multe variante de registre, într-un cuvânt cizelând meticulos, năzuind spre perfecţiune în interpretarea unei lucrări pretenţioase: „Rassacaglia” lui Ba e h. Tiptil, se aşezaseră în ultimul rând de bănci, sfiindu-se parcă, simţind că-i fură organistului intimitatea şi comit o impudoare.

În toată situaţia era ceva ieşit din comun şi paradoxal: ecoul pereţilor reci şi goi dubla şi tripla sunetul, iar organistul ştiindu-se neascultat, îşi îngădui o amplitudine şi o maiestate neobişnuită. Factura rece, proprie instrumentului, era compensată de ardoarea cu care omul de sus îşi urma căutările. Cine-şi alege ca instrument orga, se încadrează de la început într-o categorie de oameni pentru care frumuseţea se-ncheagă arhitectonic, prin succesiuni, interferenţe, suprapuneri de sonorităţi, date în timbre şi culori pe care şi le alege după gustul şi preferinţele sale, dar care nu îngăduie dăruire personală, nemijlocită, nemediată de raţiune. Aperceperea arhitectonicii, cât de mult corespunde sensibilităţilor faţă de simetrie, construcţie şi

proporţie, este rezultatul unei cunoaşteri superioare, inteligente şi raţionale. Dar omul de sus se dezvăluia, totuşi, de o rafinată sensibilitate – nu numai prin căutarea pasionată a desăvârşirii în sine, cât mai ales prin ceea ce elimina, prin ceea ce dădea deoparte ca impur.

După „Passacaglia”, urmă o Toccată şi o Fugă, tot preclasice, apoi o piesă de un compozitor mai apropiat, pe care nu reuşiră să-l identifice, decât că-i simţiră originea franceză. Apoi, la urmă, când afară se întunecase de-a binelea şi fără îndoială că drama radiofonică se apropia de deznodământ, organistul atacă unul din acele neegalate Preludii Corale de Bach, care, în câteva portative numai, reuşesc să evoce întreg universul acelor bieţi şi fericiţi neştiutori, care trăiseră sub semnul cufundării sufleteşti în însăşi fiinţa pe care o crezuseră deasupra şi în toate ungherele lumii. Dar Coralul nu-i izbutea organistului. Pesemne era obosit. Se enervă şi reîncepu. Reuşea să creeze grava solemnitate a başilor rari şi lenţi, dar acurateţea melodiei ce trebuia dusă de mâna dreaptă lăsa de dorit. După mai multe eşecuri, omul se înfurie şi deodată începu să cânte bucata invers:

În câteva secunde schimbase registrele, totul suna acum piţicat şi firav, a piculină şi oboi în poziţia cea mai de sus, ritmul se metamorfoză brusc: abandonând orice solemnitate, organistul căută să impună cadenţa cea mai susţinută pe care o îngăduia deschiderea şi închiderea tuburilor, un ritm infernal pentru orgă, care împrumută Coralului un aer grotesc, de torso, de

caricatură creionată cu haz şi cu o tentă personală foarte pronunţată. Cei doi auditori clandestini avură dintr-odată revelaţia unei personalităţi marcante de muzician, nu numai de instrumentist virtuos.

Brusc, muzica se întrerupse. Nota ei uşor demonică mai stăruia încă în ecourile imensei cutii de rezonanţă a bisericii, şi cei doi zăboviră câteva clipe locului, până ce auziră scârţâitul scărilor de lemn ce duceau la cor: organistul cobora. Ar mai fi fost timp de evadare, şi Enikd se sculă, făcându-i semn lui Abel s-o urmeze: voia probabil să evite o discuţie penibilă, în care din capul locului erau în inferioritate. Dar Abel refuză:

— Ăsta-i omul de care am nevoie!

Enikd îl privi întâi mirată, dar apoi zâmbi a încuviinţare.

Scările scârţâiră tot mai aproape, şi organistul apăru în sfârşit: era un om de statură mică, mai mult lat decât înalt, eu un umblet legănat, lent şi simpatic, de răţoi, dar exprimând o putere fizică nemaipomenită; avea părul destul de rar, complet alb, fruntea relativ înaltă, ochelari rotunzi cu sticle groase şi ramă de sârmă simplă, asemenea învăţătorilor de odinioară. Nasul şi obrajii erau rumeni, de o culoare sănătoasă, şi ochii săi gri-verzi jucau după lentile, în acord cu zâmbetul de spiriduş, care se permanentizase pe chipul său. Când îi zări pe cei doi, aşteptându-l în picioare, se opri mirat, o clipă îşi încruntă sprâncenele, dar apoi o recunoscu pe Enikd, care şi pornise în întâmpinarea, lui:

— Bună ziua, domnule doctor.

— Sărut mâna, Enikd. Numai aici nu mă aşteptam să vă văd.

Era rândul lui Abel, să se simtă încurcat: cunoştinţa celor doi îl luase prin surprindere.

— Şi numai pe dumneavoastră nu vă puteam presupune sus, la orgă! Abel, vino încoace. Faceţi cunoştinţă, Vă rog: soţul meu, domnul doctor Nathan Goldschmied.

Abel roşi vizibil: numele îi era familiar, îl avea în faţă pe omul care îl va ajuta pe fiul său să vadă lumina zilei! Alături de profesorul titular al clinicii de specialitate, Nathan Goldschmied era cel mai reputat ginecolog din oraş şi, de când rămăsese gravidă, Eniko îl vizita la două săptămâni. Abel îşi manifestase nedumerirea faţă de faptul că doctorul o primea acasă, dar Eniko îi explicase că ginecologul, pensionat oarecum fără voia lui de vreo doi ani, continua, înfruntând oarecare riscuri, să consulte o clientelă redusă, care nu se arăta dispusă să renunţe la serviciile sale; pentru o femeie sensibilă, consultarea unui ginecolog reprezintă, în sine, biruirea unor reticenţe violente; schimbarea unui specialist cu altul este un adevărat calvar.

Reproducând mintal discuţiile pe tema aceasta, în vreme ce se apropie de medic şi-i strânse mina, Abel fu cuprins de o penibilă stânjeneală: omul din faţa lui o cunoştea pe Eniko chiar mai intim, mai impudic, decât o cunoscuse el, prin mijlocirea bătrânului său prieten, pictorul. Dar în modalitatea lui de cunoaştere nu intervenea considerentul estet ic-pictural – şi deci nu avea asemenea disculpare – şi Abel avu

impresia că acel zâmbet îngăduitor, bonom, de ucenic vrăjitor îmbătrânit în rele, era stârnit, de fapt, de un cumul imens de indiscreţie, impusă prin profesiune. Însă tonul urban, curtenitor, omenia simplă şi sinceră, care radiau din personalitatea lui Goldschmied, îl ajutară să treacă peste prima rebeliune sufletească, ce fusese gata să-i anihileze intenţia iniţială.

— Îmi pare foarte bine. Andru – se prezentă Abel.

— Ştiu, domnule profesor, ştiu tot. Cine” nu cunoaşte, în oraşul acesta, povestea dumneavoastră? Sunt încântat că, în sfârşit, pot să vă fac cunoştinţa. Nu vreţi să luăm o cafea vizavi, la „Pescăruşul? E cam frig aici, în biserică, şi-am stat mai bine de două ore.

— Şi noi, domnule, doctor – mărturisi Abel.

— Cum? – se poticni Goldschmied din gesturi: îşi lega fularul şi-şi încheia paltonul.

— N-aţi venit acuma?

— Nu. Am avut marea plăcere să vă ascultăm, lucrând la „Passacaglia”. Şi, credeţi-mă, n-o spun din complezenţă, păcat că v-aţi făcut medic. Sunteţi un muzician adevărat.

Goldschmied tăcu. Pesemne se mai căznea să treacă peste conştiinţa neplăcută că singurătatea lui fusese pângărită. Porniră tustrei spre ieşire. Abel simţi penibilul momentului şi se considera dator să se explice.

— V-am aşteptat înadins, domnule doctor. Vreau să vă fac o propunere. De ordin muzical, bineînţeles.

Traversară strada, pătrunseră în cofetărie,

găsiră o nişă liberă, se dezbrăcară, comandară cafelele şi abia după ce se instalară, aşteptând să fie serviţi, reluă Goldschmied firul discuţiei:

— N-aş putea spune că meseria mea nu mi-a plăcut, dar dintotdeauna am oscilat. Încă de pe când eram asistent la clinică, la Viena, cântam la contrabas în Simfonică. În Simfonică, nu în Filarmonică, să nu se confunde şi să nu se spună că mă laud…

— Dar dacă ar fi să reîncepeţi, ce aţi face? Artă sau ştiinţă? – interveni Enikd.

Privirea lui Goldschmied oscila între cei doi interlocutori: era evident că înţelege substratul depărtat, personal, al întrebării.

— Ştiu eu?… Am satisfacţia sau, dacă vreţi, răspunderea pentru aducerea pe lume a câtorva mii de – oameni. Şi tristeţea de a fi împiedicat, la vreme, venirea pe lume a altor, multe, mii de oameni. Pentru un om credincios, ca mine, a exercita această profesiune a însemnat, practic, a mă expune, pe durata unei vieţi, credeţi-mă, a unei vieţi întregi, unei dileme morale cumplite. A interveni sau a nu interveni… A răspunde, în locul pruncului, la întrebarea hamletiană, a-ţi asuma opţiunea între afirmaţie şi negaţie… Să fii, în principiu, împotrivă, să o faci, totuşi, târât de împrejurări, de viaţă, de milă faţă de atrofierea, faţă de degenerarea sentimentului matern… De trăit deplin, trăiesc numai la orgă. Când mi-am dat seama de lucrul acesta, aveam patruzeci de ani. M-am înscris la Conservator. Dar dacă ar fi s-o iau de la capăt, cred că tot medicină aş face… însă altă specialitate.

— Altă specialitate? – se miră Eniko.

— Parcă adineaori spuneaţi că, totuşi, v-a plăcut profesiunea dumneavoastră – o completă Abel.

— Aşa e. Dar aş fi fost şi mai satisfăcut, dacă lucram la celălalt pol. La celălalt capăt. Vedeţi, e fără îndoială înălţător s-ajuţi femeia să aducă un copil pe lume. Dar ea-l aduce pe lume oricum, pentru că aşa e legea firii. Nu vorbesc acum de accidente. A face obstetrică înseamnă a lucra paralel cu natura, a-i aduce corective, când este necesar. Dar eu am un prieten, care crede – şi undeva sunt de acord cu el – că raţiunea omenească îşi găseşte justificare numai prin sensul invers. A lucra împotriva naturii, a o domina, a o frânge, a-i smulge ceva... A prelungi cu o singură zi viaţa unui om, dincolo de determinismul firii, şi dacă nu a i-o prelungi, atunci a-i scurta decrepitudinea, a-l face să trăiască mai mult, în sensul plin al cuvântului, a nu-l lăsa să decadă la nivel vegetal... Cred că este mult mai greu, mai meritoriu şi mai în spiritul evoluţionist şi iscoditor al vremii. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, cred că aş face gerontologie. Pentru că sunt un optimist, un neresemnat... ŞDapoi, eu sunt un om cu sentimentul apartenenţei. Aş minţi, dacă aş nega mândria pe care o simt că acest mod de a gândi s-a născut la noi, că am fost prima ţară care l-am instituţionalizat... Dar să lăsăm acestea. Poate le vom discuta altă dată... Ce propunere vreţi să-mi faceţi?

Astfel începu colaborarea muzicală a doctorului Nathan Goldschmied cu Teatrul de

păpuşi – mai mult decât mulţumitoare: de-a dreptul strălucită, în ce priveşte contribuţia lui la „Piersicul”.

Iar acum, doctorul şedea în sală, alături de Adam…

Lui Abel îi veni să ţipe: „Oameni buni! Ascultaţi-mă! Nu-i aşa cum vedeţi pe scenă! Plecaţi acum, vom lua totul de la capăt, vom mai repeta de o sută de ori şi vă vom chema când totul va fi gata, când voi izbuti să exprim limpede mesajul meu!” Dar spectacolul rula implacabil, ca istoria, ca destinul, în ritmul său prestabilit, şi se apropia de deznodământ.

Ce bine că nu va fi cu Eniko în seara aceasta! Cu actorii făcuseră agapa obligatorie după vizionarea oficială, iar ea înţelese obligaţia pe care o avea faţă de foştii săi mentori, bătrânii prieteni ai avocatului Avram Andru. Stabiliră că se vor vedea a doua zi, de dimineaţă: Abel primise un telefon, prin care secretara Rectorului îl anunţa că, după spectacol, era aşteptat la masă, la Continental.

Tortura nu se mai termina.

Ce l-a îndemnat, de fapt, să juxtapună experienţa personală, etapele iniţiale ale dragostei sale pentru Eniko, castitatea prelungită a iubirii lor, cu aventura evaziv-păpuşărească? De ce s-a lăsat împins de propria sa conştiinţă, spre compromis? De ce, dacă a pornit pe calea sacrificiului şi înfruntării, nu a înfruntat şi lumea artistică, de ce nu şi-a impus ideaţia, căutările abstracte, de la bun început?

Pentru el, Abel Andru, păpuşar, fost

conferenţiar de chimie fizică, problema esenţială stăruie, inexorabilă: Care este raportul meu cu Universul? Cum să nu se nască întrebarea: „La ce bun”? din conştiinţa sfâşietoare a limitării vieţii, a efemerului, a perspectivei inevitabilei reduceri la anorganic? Acest Spiegelmann nu a făcut decât să dea problemei o şi mai mare acuitate. Experimentul său este, în fond, ultima, irefutabila dovadă empirică a nonexistenţei nemuririi şi, în consecinţă, a lipsei de finalitate.

Sentimentul apartenenţei la o colectivitate, gândi Abel mai departe, inspiră fără îndoială un efect pozitiv, optimist, şi stârneşte valenţe etice. Îndeobşte, omul autentic social este *bun*, ţinteşte împlinirea etică, deopotrivă a sa şi a colectivităţii. Dar, la rândul ei, colectivitatea ce altceva este decât o sumă de întrebări individuale, la fel de nerezolvate ca propria-ţi întrebare despre raportul cu Universul, cu existenţa, cu fiinţarea? O sumă de cazuri nerezolvate nu schimbă natura problemei, pusă de cazul singular. Şi ce-i rămâine singularului?

Poate datoria...

Datoria, răspunderea sunt impuse. Răscoala împotriva datoriei nu constituie numai negaţia eticii colective. Negaţia datoriei, gândită până la capăt, consecvent şi logic, duce la concluzia sinuciderii. Or, viaţa nu se constituie cu scopul negaţiei. Abel tresări, căci găsise prima concluzie a şirului său de raţionamente: *negaţia nu există în existenţă*, negaţia este un adaos contribuit de logică la existenţă. Moartea nu este negaţie, moartea nu există în sine, în accepţia dramatică

pe care noi o atribuim cuvântului. Există numai o diversitate infinită de combinaţii şi sinteze chimice ale materiei, dintre care unele ating, compunându-se, forme superioare, chiar cu atributul conştiinţei de sine, pentru a se descompune tot atât de firesc şi de obiectiv, tot atât de matematic. Materia trece dinţi-o ipostază într-alta, dar *tiu moare*. Noţiunea de moarte este o plăsmuire umană, metafizică, sufletistă, dramatic-suferindă, nonobiectivă, nonmatematică. Sinucigându-ne, contravenim însăşi premizei, însăşi primei noţiuni. Lui *simplex apprehensio* şi, în consecinţă, gândirii logice.

Întrebările mari – acel „de ce?", acel „cum?" – le înfruntă omul de ştiinţă. Acolo, în laborator, cu sculele experimentului şi matematicii. Dar de ce le înfruntă? Din sete de adevăr. Din curiozitate.

Artistul însă nu cunoaşte curiozitatea. Artistul, cel mult, mângâie. Arta nu este o putere, nu poate investiga. Arta este o consolare.

Arta lui, „Piersicul" lui, ce este? O tristă mângâiere, în mijlocul promiscuităţii matematic-spiegelmanniene, senzual-atee, un oftat după afect, după o puritate necunoscută decât în sferele limpezi, străvezii, ale numerelor. Dar cum să se facă înţeles?

Piersicul se ofili, se uscă, se descompuse, în sală se făcu lumină şi, spre uimirea lui sinceră şi adâncă, o bună parte din sală izbucni în aplauze entuziaste. Se retrase repede în hol, în vreme ce actorii, îmbrăcaţi în catifea neagră, începură să apară la rampă, unul câte unul, cu câte o păpuşă în mână.

Eniko ieşi în grabă din sală: se mişca acum

mult mai greu, era spre sfârşitul iernii, sarcina luase amploare. Veni la Abel şi-l luă de braţ, aciuindu-se lângă el. Tăcură câteva clipe, reconfortaţi: examenul suprem, faţă-n faţă cu arbitrul care întotdeauna are verdictul decisiv, fusese trecut.

Aventura lui Abel Andru îşi primise consacrarea publică şi oficială, Eniko era descărcată de răspundere şi avea senzaţia că, din clipa aceasta, copilul pe care îl purta devenea *numai al ei*, nu va mai trebui să-l împartă, drept recompensă, cu tatăl său.

— I-am urmărit, „atentă... Ştii cu ce i-ai cucerit? Să nu-ţi închipui că sunt de acord cu ideea. Nu. Cu duioşia, în fiecare intelectual doarme un cântăreţ de romanţe... Du-te, dragul meu, au început să te cheme!

Într-adevăr, printre aplauzele care nu conteneau, se auzea, întâi răzleţ, apoi tot mai susţinut, strigătul: „Autorul! Autorul! 44 Abel se fâst aci complet, nu ştiu ce să facă, până ce Saul Wolf şi fostul medicinist – acesta din urmă purtându-l pe Mareşal în mână – veniră să-l caute, îl duseră în goană în spatele scenei şi-l împinseră apoi în faţa publicului. Abel, stacojiu, cu privirea aproape înceţoşată, se înclină de câteva ori. În rândul al treilea îl zări pe Cornel Şomăceanu, aplaudând frenetic. Lângă el, Zeno Lupaşcu, în picioare, trăgând cu ochiul spre coana Rave ca Andru, care stătea alăturiea şi-l silea cu cotul să-i ţină isonul. Îl descoperi pe bătrânul maestru într-un loc discret, spre mijlocul sălii, la o margine de rând. Cu pas întins, urmărit de aplauzele întregii

săli, veni la bătrânul său prieten, îl luă de mână, îl sculă şi-l trase după sine, în faţă. Apoi repetă operaţiunea cu doctorul, întorcându-şi însă capul în aşa fel, încât să nu dea ochii cu Adam. Consemnă numai că acesta şedea nemişcat, fără să aplaude. Îl strigă de după scenă şi pe Saul, astfel că realizatorii principali ai „Piersicului” stăteau acum în faţa publicului, toţi patru oameni serioşi, de vază. Era însă o sală mică, în care entuziasmul se epuiza repede. Cei patru îşi dădură mâna şi se despărţiră. Şomăceanu îi mai făcu semn, cum că ştie unde trebuie să vină.

În spatele scenei nu mai erau decât maşiniştii, care orânduiau decorurile şi păpuşile. Actorii se retrăseseră, ca la un consemn, în club. Când Abel intră în încăperea încinsă, directorul veni lângă el, să-i strângă mâna, actorii se îngrămădiră, îl asaltară, îl îmbrăţişară, deşi relaţiile lor de până acum fuseseră formale, reţinute şi sobre. Numai Eniko stătea deoparte, stânjenită şi informă, simţindu-se fericită şi străină.

Directorul îl asigură că în răgazul cel mai scurt, definitivarea lui în postul de regizor va fi consumată. Fostul toboşar de escortă îi prinse un nasture de la haină şi voia cu orice preţ să-i afle părerea despre felul în care a fost mânuit Poliţistul. Fostul medicinist îl întrebă, în acelaşi timp, fireşte, când şi ce spectacol nou are de gând să pună. Totul era un vălmăşag euforic, deşi cu numai câteva ore mai înainte, aici, în club, se elaborase convingerea unanimă că părerea publicului de premieră nu este concludentă şi chiar de-ar fi fluieraţi – ceea ce, în mod regretabil,

niciodată nu se întâmplă în viaţa noastră teatrală – nu ar însemna încă neapărat o cădere definitivă.

După un sfert de oră de hărmălaie, Abel se scuză, spre dezamăgirea generală, spunând că este aşteptat. Veni repede lângă Eniko şi o întrebă cum se simte. Îşi făcea acum reproşuri că în ultimele săptămâni, absorbit cu desăvârşire de febra premierei, nu fusese suficient de atent cu ea. Îi luă mina, i-o sărută şi-şi mărturisi, cu glas scăzut, remuşcările. Nimeni din club nu luă seama la discuţia lor particulară.

— Prostuţule! – surâse ea, şi abia acum remarcă Abel că trăsăturile ei se metamorfozaseră cu desăvârşire şi avea un aer detaşat, de beatitudine totală.

— Noi doi – şi-şi aşeză mâna pe pântec, marcând că pluralul acesta limitativ includea, afară de fiinţa ei, copilul, nu bărbatul – ne simţim perfect împreună.

Dintr-odată, Abel îşi aduse aminte de înfruntările lui spirituale din timpul spectacolului şi le asemui cu această teribilă, a-tot-dubiu-zdrobitoare seninătate şi, lucid, formulă concluzia: neliniştea metafizică inu-i este dată unei fiinţe sortite maternităţii sau, invers, maternitatea izgoneşte această apăsătoare tulburare. Să fie tot acest miraj al marilor raporturi o simplă compensaţie pentru rolul beneficiar şi infim, pe care masculinul îl joacă în conservarea speciei umane?

— Dar nu mai întârzia, dragul meu – adăugă ea.

— Să nu creadă Rectorul cine ştie ce… Eu mai

stau vreo jumătate de oră cu băieţii, apoi mă duc încet acasă.

Îi sărută mâna, se duse la garderobă, se îmbrăcă şi porni spre Continental, şi pe drum începu să se întrebe ce sumă i se cuvine de fapt de la teatru. Era inadmisibil, socotea el acum, ca un Andru să se însoare, şi în atâtea luni să nu fi făcut măcar un singur cadou substanţial, durabil, ca semn de omagiu, femeii iubite. Hotărî ca a doua zi s-o caute pe *Tanti* Raveca şi să se sfătuiască în această privinţă. Îşi aduse aminte de aforismele lui Avram Andru despre stil şi generozitate fată de femei şi familie, şi simţi din nou cât de ciudată, de ieşită din comun era căsnicia lui cu Eniko. Păstrarea aceasta a perimetrului personal şi a locuinţei fiecăruia, păstrarea a doua lumi deosebite, secante, dar totuşi aparte, era neuzuală, împotriva practicilor şi moralei comune, şi contravenea îndeosebi tradiţiilor strâns familiste, întemeiate de Avram Andru. Ar fi putut concepe o astfel de căsnicie în cazul lui Adam, dar pe sine, cu numai câteva luni în urmă, nu s-ar fi putut imagina în asemenea situa ţie. Pentru fratele său, comunitatea cu *oricine* era aproape absurdă. Dar el, Abel, era făcut pentru cămin, pentru casă şi familie. Însă câte din cele crezute de el esenţiale, definitive s-au schimbat în ultimele luni?!

Ajunse la Continental, îşi dezbrăcă paltonul şi pătrunse în restaurant. Conform tradiţiilor oraşului, orchestra, înainte de programul de dans, încheia acum repertoriul ei de operetă cu un potpuriu din „Prinţesa circului. Abel se uită

împrejur, puţin zăpăcit de zgomot, şi-i descoperi pe cei doi amfitrioni ai săi în colţul cel mai depărtat de ringul de dans. Apropiindu-se de masa lor, îşi dădu seama că nici nu se gândise încă ce mină să-şi compună. Stăruise, timp de luni de zile, apăsarea unei datorii de împlinit, După ce trimisese invitaţiile, simţise că datoria ajungea la scadenţă, iar când fu chemat la telefon de la Rectorat, îşi aduse aminte că ar trebui să se pregătească, să orânduiască din nou argumentele sale, de mult neutilizate, date uitării, pentru că, după toate probabilităţile, va fi iarăşi expus unui asalt. Însă febra premierei îl împiedicase să acorde un răgaz cât de scurt oricărei alte preocupări. Dar iată că în seara aceasta raportul de forţe părea inversat. Nu *el* trebuia să se justifice. El fusese justificat de faptă, de realizare, orice argument abstract părea acum minor şi deplasat, avocăţesc, penibil. *Ei* vor trebui să se justifice, pentru neînţelegerea vădită, pentru acuzaţiile grave, de-a dreptul injurie a se, pe care i le-au adus. Dar cum să abordeze discuţia? Cum să sosească la masă? Triumfător? Ironic? Agresiv?

Cei doi universitari se sculară ca să-l întâmpine, iar Abel se purtă modest şi respectuos, ca pe vremuri, salutându-i pe rând, după vechile aşezări:

— Sărut mâna, *Onkel* Cornel. Sărut mâna, *Onkel* Zeno.

— Fătul meu, scurt pe doi şi-n loc de orice disertaţie: nen-tu Zeno şi cu mine am hotărât ca-n semn de pocăinţă, *recte* absoluţie, să-ncepem prin a bea *Bruderschaft* cu tine. Drept care ţi-am

pregătit şi ţie un pahar de Steiniger de Bistriţa, vinul preferat al lui răposatul taică-tău şi-al nostru, şi-apoi *ex*, băiete şi *servus*!

Abel era emoţionat: nu se aşteptase la asemenea eleganţă în a soluţiona conflictul şi la asemenea generozitate în a-l onora. Ştia că aceşti ardeleni bătrâni, adversari în Verşunaţi ai politicianismului şi corupţiei de moravuri de odinioară, păstraseră şi dăduseră un sens, un conţinut nou vechilor orânduiri cavalereşti de pe aceste meleaguri. Dar nu crezuse totuşi că în ciuda marii deosebiri de vârstă şi – lacum recent – de stare socială, îşi v' Oir recunoaşte aţi. t de deschis eroarea, vor fi atât de loiali şi de sportivi în a pierde.

Goliră paharele, îşi dădură acoladele de rigoare şi se sărutară după ritual, sub privirile mirate ale clienţilor de la mesele vecine.

— Măi, Zeno – reluă apoi Şomăceanu, când se aşezară la loc, şi Rectorul îşi şterse gura cu şerveţelul, după vinul care părea să fi avut un efect fulgerător – rău a ajuns Rectorul Universităţii Daciei Superioare, măi, să bea *Bruderschaft* cu un păpuşar…

Era vădit pus pe glumă şi autoironie.

— Iar începi? Lasă asta! – îl domoli psihiatrul.

— Că altfel dau telefon şi-o chem îndărăt!

— Vai de mine! – protestă Şomăceanu şi-apoi, întorcându-se spre Abel, îi explică: – Abia am izbutit să-i explicăm mătuşă-ţi că asta-i masă între bărbaţi şi nu trebuie să fie jignită că nu am poftit-o. Până-aici s-a ţinut de noi, doar, doar ne-om răzgândi. Nu ne-am răzgândit – conchise el.

Un chelner ajutat de un piccolo începu să-i servească, şi se dovedi că Rectorul comandase un adevărat ospăţ. Felurile începură să se succeadă în ritm susţinut, şi-n vremea aceasta, cei doi bătrâni se străduiau să vorbească cât puteau de mult, ca să evite posibilitatea evocării unor episoade penibile din trecut. Din când în când, reveniră însă asupra spectacolului cu câte o întrebare sau câte o ironie bine intenţionată. Erau ca doi copii prinşi asupra unei pozne, care încearcă, intimidaţi, să sustragă atenţiei dascălului fapta, printr-un verbalism isteţ şi dereglat.

După al treilea pahar de vin, Şomăceanu îl luă totuşi în primire:

— I-ascultă! Mie mi-au plăcut păpuşile alea ale tale. Dar ce ţi-am spus atunci, la mine-n birou, rămâne bun spus.

— Despre ce este vorba, *Onkel* Cornel?

— Fără *Onkel,* măi, – am băut *Bruderschaft* – îşi ridică vocea Şomăceanu, ca să acopere orchestra care începuse un twist) perechi de dansatori se îndreptară spre ring, şi localul deveni teribil de zgomotos, datorită unor difuzoare ascunse prin colţuri.

— Despre ce este vorba? Că tot un antiprogresist eşti. Cum ţi-am spus!

— Şomăceanu îşi ridică mâna, cerând răgaz de explicaţii.

— Păi bine, măi, ce te deosebeşte pe tine de mătuşă-ta, care a rămas fată mare, până la bătrâneţe? Îţi spun, mie mi-au plăcut păjpuşile alea ale tale, dar nu mi-a plăcut despre ce au

grăit* imăi! De bine, de rău, nimeni nu mă poate acuza că pătro – nez sau simpatizez cu dezmăţul. Dar există, totuşr o măsură în lucruri. Şi-atunci mă-ntorc şi te întreb: de câită avem noi nevoie de-atâta feciorie, măi? Că mâine-poimâine, ai să ne propui călugăria, dacă mergi mâi departe ăşă!

— Sus castitatea! Sus abstinenţa! Şi-apoi ce te tot sperii de viitor? Ce tot îndrugi despre grozăviile care ne aşteaptă?

— Un mic delir de persecuţie, care se suprapune peste un complex matern, nerezolvat prin căsnicii – se amestecă Zeno Lupaşcu, uşor afumat şi el. – „Piersicul” ăsta, cât îi de frumos şi de mişcător, că trebuie să recunosc, la urmă am simţit un nod în gât, e parcă o ilustraţie citată din Freud, în sprijinul unui – diagnostic, unei etiologii.

— Niciodată nu ai să mă poţi convinge că e mai puţin bine cu avionul supersonic, decât a fost cu diligenţa. Că a fost mai bine pe vremea epidemiilor, decât a antibioticelor sau că nu trebuie cercetată, genetica, pentru că, Doamne fereşte! pe de lături s-ar mai putea descoperi şi natura, leacul cancerului. Că e mai fericit muncitorul de la maşină, decât inginerul care comandă, de unul singur, o întreagă fabrică automatizată.

— Niciodată nu am susţinut aşa ceva! Mă acuzi de nişte idei, ce nu-mi aparţin!

— Nu, dar şi tu, şi frate-tu ne tot daţi peste nas la ăştia, mai bătrâni ce ne aflăm, că nu ştim să gândim logic, că nu suntem consecvenţi, că nu ştim să tragem concluzii. Astea sunt concluziile pe care am avut onoarea a le trage din „Piersicul”

tău!

Abel află astfel că, de curând, a avut loc o discuţie între Şomăceanu şi Adam, că acesta din urmă a izbutit să-l pună pe gânduri pe bătrân şi că, de fapt, el suferea acum iarăşi efectele de radiaţie, pe care personalitatea fratelui său le provoca de obicei. Simţi de-a dreptul o plăcere în a ridica mănuşa aruncată.

— Foarte rău că ţi-ai făcut o onoare din a mistifica ce am vrut să spun! Nu pledez decât pentru salvarea unor valori, a unor sentimente, dacă vrei. Încerc să trag concluzii din premizele date. Nivelul sufletesc este primar, în comparaţie cu cel spiritual. Ca atare, va fi depăşit şi refulat. Sunt astăzi de mii de ori mai mulţi titraţi în lume, decât au fost acum o sută de ani. Peste alt veac va fi o grozăvie! Iar expansiunea culturii, uzanţa universală a logicii, cultul întemeiat al raţiunii, vor avea efecte profilatoare de om. Crezi că intensitatea vieţii afective a unui intelectual se poate măcar asemăna cu cea a ţăranului? Care sunt pasiunile şi patimile, capabile să-l răvăşească? Viaţa sa sentimentală s-a rafinat, a devenit diafană, târzie, senilă dacă vrei. Iar *punctum saliens* al vieţii noastre a devenit raţiunea.

— Logicianul înspăimântat de logică!

— Dar mai lăsaţi-o dracului de politică – încercă Zeno Lupaşcu să domolească spiritele încinse.

— Măi, Cornel. L-ai judecat o dată, ce-l tot înţepi? Până şi încuiatul acela de Ştefănescu, de la Drept Roman, îşi învaţă studenţii că *non bis in*

idem.

— Măi, moale mai eşti, Zeno! Se vede că eşti obişnuit cu cei slabi de înger!

— Poftim! Acum se ia şi de mine!

— Şi e bine că-i aşa – reluă Abel, imperturbabil.

— Dar ceea ce vreau eu, este o arcă a lui Noe a valorilor sentimentale.

— C-o fi chiar potopul pe noi.

— Nu-ţi dai seama ce-i pe noi!

— Râsu-i pe noi! Niciodată nu am fost atât de departe de potop! Niciodată în istoria lumii un număr atât de mare de pământeni nu a dus-o atât de bine, cum o duce acum îşi o va duce tot mai bine!

— Dar cine contestă asta? Cui îi explici asta? Mie? De ce vrei să dovedeşti cu tot înadinsul că pledez pentru restauraţie, când în fapt pledez pentru salvarea umanismului revoluţiei?

În clipa asta se apropie de masa lor *maître d'hotel*-ul şi se opri, respectuos, la doi paşi distanţă.

— Tovarăşul Andru, vă rog…

Cei trei conteniră discuţia şi se întoarseră, miraţi, spre dânsul.

— Sunteţi chemat urgent la telefon. Vă caută de la clinica de obstetrică.

Se lăsă o clipă de tăcere sinistră, care fu spartă de o bossanova.

Abel se ridică de la masă.

— Mă scuzaţi.

Căută să se stăpânească, în vreme ce-şi făcu loc printre mese, spre ieşire. În mintea lui se

făcuse un gol pe care-l dădu pe seama alcoolului consumat. Ce s-a întâmplat? Ce s-a putut întâmpla?

Cornel Şomăceanu şi Zeno Lupaşcu îl aşteptară zadarnic să se întoarcă.

Abel nu avea să-şi mai aducă aminte niciodată, cum a ajuns la clinică: alergase pe jos, fără palton, cu părul şi trăsăturile răvăşite, pe străzile geroase – nu avea o distanţă prea lungă de străbătut – căci nu i se dăduse nicio explicaţie: să vină cât poate de repede.

Câteva minute mai târziu, era în sala în care se stingea Eniko.

Când află ce se întâmplase – în drum spre casă lunecase şi căzuse, se produse avortul, suferise un şoc, şi hemoragia vaselor sanguine difuze din placentă nu putea fi oprită; se încercase o intervenţie chirurgicală de urgenţă, care se vădise ineficientă – dădu buzna spre intrarea în sala de reanimare. Cineva încercă să-l oprească, el îl dădu deoparte cu iun gest hotărât, apoi răsări în calea lui, de nu se ştia unde, fratele său, Adam. Când îl recunoscu, îl aţinti cu o privire năprasnică:

— Pleacă de aici! Chiar şi acum vrei să mă mai îndepărtezi de ea?!

— Abel…

Dar când nu se dădu deoparte, Abel îl izbi cu xoată puterea în piept şi-şi făcu astfel drum spre sală.

Până târziu, când anii şi amintirile aveau să treacă peste Abel Andru, imaginea rămăsese întipărită în mintea lui: trupul acela superb, sortit maternităţii, atârna inanimat şi se făcuse aproape

imaculat de alb, greu de deosebit de aşternutul mesei. Un doctor tânăr – pesemne medicul de gardă – şi Nathan Goldschmied, amândoi în halate, tichii şi măşti, îşi ridicară privirea, uluiţi de această intruziune neadmisă a lumii de afară, în clipa de limită, în care raţiunea încearcă să readucă de pe pragul neantului o fiinţă umană. Peste câteva clipe – să fi fost clipe numai?

— Goldschmied se ridică încet, veni în întâmpinarea lui, dădu să-i întindă mâna, dar o zări înmănuşată şi însângerată, îl privi numai şi-apoii îşi clătină încet capul. Abel mai făcu un pas spre el, dar de sub mască răsună straniu, ca de pe alte tărâmuri – asemenea firului de orgă, care însoţea în final cei doi copii din „Piersicul” său – glasul lui Goldschmied:

— S-a dus, dragul meu.

Abel nu crezu. Mai făcu alţi doi paşi, până îi zări faţa. Se întoarse fulgerător. Nu suporta priveliştea. Veni îndărăt, lângă uşă, se răzimă de ea. Trebuia să se dezmeticească, să-şi adune gândurile. Îşi lipi fruntea de geamul lactat.

De undeva, de departe, pătrunse în conştiinţa lui un murmur: îşi ridică privirea şi căută sursa.

GoMschmied stătea deoparte şi-şi scotea mănuşile, şi-n vremea aceasta, cu privirea aplecată, îşi murmura sieşi:

— Iscadaş va iscadaş şine rabo uvă şem hacudaşo…

Era o rugăciune, îşi dădu Abel seama.

Îl cuprinse un sentiment de aversiune şi de ridicol, şi îşi simţea terfelită teribila plagă sufletească proaspătă.

Se îndreptă brusc, se întoarse şi ieşi.

La plecare, nu-l mai zări pe Adam.

Scurta căsătorie a lui abel andru s-a contractat în urma unei cunoştinţe sumare, de numai câteva săptămâni, pe temeiul unei intuiţii spontane, unei potriviri de ordin temperamental. Nu se putea vorbi de „comunitate de idei”, sau „pedagogie amoroasă”, pentru că amândoi fuseseră la o vârstă la care personalitatea intelectuală este de mult formată, închegată, în care nu mai există înrâuriri, ci doar schimburi, trafic de păreri şi gânduri. Nici măcar abandonarea de către Abel a profesiunii sale şi trecerea în profesiunea ei nu constituiseră o punte afectivă; ci dimpotrivă, fusese mai mult o oprelişte, dizolvată doar în ultima seară, prin primul său succes. Veniseră din două lumi deosebite, cu mentalităţi, tradiţii, sensibilităţi diferenţiate, şi totuşi găsiseră o secantă suficientă, care să constituie garanţie. Contractarea oarecum pretimpurie a căsniciei s-a datorat şi concepţiei despre dragoste, şi situaţiei profesionale deosebite a lui Abel, însă în cursul săptămânilor şi lunilor următoare ea se justificase. Deşi Abel fusese complet absorbit de marele său experiment, zi de zi se adăugaseră noi amănunte şi noi episoade, care-i apropiaseră. Abel ajunsese să iubească la ea până şi părerile sau aprecierile deosebite de cele ale lui, căci completau imaginea femeii de care era ataşat acum cu toată fiinţa sa şi de care *avea nevoie* în ansamblul ei, diferenţiată de el cum era. Până şi habitaţiunea separată, care-l intrigase atât de mult la început, neîngăduind o

adaptare reciprocă la obiceiurile şi intimităţile mărunte, ajunsese până la urmă să-i fie pe plac: în comunitatea lor chiar şi separaţia, chiar şi solitudinea dobândiseră un rol anume, căruia nu-i lipsea farmecul.

De aspectele practice ale formalităţilor, ale înmormântării şi lichidării locuinţei ei – care i se păreau sinistre, hidoase – nu fu nevoie să se ocupe: Raveea – până ce află că va fi înmormântare fără preot, când dezertă brusc – Saul şi Goldschmied se ocupară în locul lui, scutindu-l de clipele penibile, de care societatea încă nu a găsit calea şi tactul să-i ferească pe cei loviţi de năpastă. A doua zi după sumbrul ceremonial, i se aduseseră într-un geamantan hârtiile ei, printre care, spre marea lui surpriză, găsi un jurnal de creaţie. Întâi îl închise la loc, dar apoi îşi puse întrebarea dacă acest cod firesc al discreţiei are sau nu are sens, când cel ferit este dispărut definitiv şi iremediabil în neant. Se întrebă, dacă dezinteresul mimat faţă de un asemenea document de mare intimitate este izvorât, de fapt, din respectul persoanei implicate sau din respect de sine, sau pur şi simplu constituie un mijloc de autoapărare, îngăduind şi îndreptăţind pretenţia unei atitudini similare faţă de propria intimitate. Dar apoi se mânie, dându-şi seama că până şi în probitate există o măsură a bunului simţ, pe care dacă o depăşeşti, ajungi ridicol, devii fetişistul unei idei. Lezează oare amintirea ei, dacă-i citeşte însemnările? Tragedia consumată îi dădea acest *drept*.

Avea chiar datoria, într-un fel: din unghiul său,

pierderea pe care a suferit-o a fost unică; dar nu spectacolele ei, nu căutările ei artistice, nu de aţi a ei i-au apropiat-o, ci tocmai ceea ce a fost în ea nomideatic, ei tocmai pur-femininul. Nu întreprindea oare o împlinire postumă, dacă încerca să-şi rotunjească imaginea şi în această privinţă, în care răgazul celor câteva luni de convieţuire a fost într-adevăr prea scurt, pentru a-i îngădui cunoaştere? A cunoaşte spiritualitatea unui om nu înseamnă a-i cunoaşte numai gândurile, ideile propriu-zise, ci şi *metodologia*. Raţiunea este, mai presus de toate, o unealtă, şi câţi ştiu să dea acestei miraculoase scule maxima utilitate dinamică, maxima polivalenţă? Tot atât de importantă în a-ţi forma imaginea despre un ins este judecata formulată asupra *acum* gândeşte, ca şi asupra a *ce* gândeşte. Fratele său, Adam, una din minţile cele mai cizelate şi mai exploatate operativ din câte cunoştea, avea o ideaţie şi o frazare complicate, structurate, şi adesea Abel, analizându-i ideile şi modul de a expune, se revoltase împotriva prejudecăţii că ceea ce este simplu, ar fi superior în valoare.

Se aplecă, scoase primul caiet şi-l deschise. Erau ultimele însemnări – cele cu data cea mai recentă. Raveca le aşezase în ordine, în geamantan. Rămase uluit. Eniko fusese destul de avansată în pregătirea unui spectacol, despre care niciodată nu-i pomenise: aproape tot textul caietului, ca şi schiţele ingenioase, în diverse culori, care împestriţau filele, erau închinate unei adaptări pentru scena de păpuşi a poemului istorico-filozofic *„Les Systemes”*, al lui Voltaire.

Niciodată nu remarcase la ea vreun interes filosofic – dimpotrivă, îi sunaseră de multe ori în minte, ca un *memento*, cuvintele prin care ea încercase să-l prevină: „Nu-ţi pierde vremea, căutând himere. Nu umbla după piatra filosofală!”

Evident, definiţiile – scăpărătoare, inepuizabile în fineţea umorului lor – le formulase Voltaire; dar ea le punea în valoare, le amplifica, le dădea o strălucire expresivplastică pe care nimeni nu le-o conferise înainte!

Dar ce înţelegea ea oare din esenţa, din miezul „Sistemelor „ironizate de Voltaire, din ceea ce i se păruse acritului iluminist deşertăciune a efortului spiritual?

Abel lăsă caietul pe genunchi şi, în tăcerea desăvârşită a mansardei, se cufundă din nou în cugetări.

Nu încape îndoială, diversitatea concluziilor la care a dus efortul de gândire al filosofilor, infinitatea de soluţii sugerate şi propuse în urma tentativelor de pătrundere a misterului existenţial fără sculele matematicii, cu spada nudă a gândirii, îndreptăţesc, cel puţin în aparenţă, satira. Şi Don Quijotte este, în felul său, un filosof, un moralist, iar cartea despre el, funeiarmente o satiră. Dar oare prin atât se epuizează sublimul său? Oare ireductibilitatea opoziţiei dintre chiar premizele „Sistemelor”, de la eleaţi şi Heraclit şi până-n zilele noastre, în care încă mai continuă să existe spiritualişti subiectivi, îndreptăţeşte batjocura? Frumuseţea, eroismul tentativei, chiar dacă sunt copilăroase, naive şi poartă amprenta tuturor eresurilor aduse de om din epoca lacustră, poit fi

dispreţuite? Oare nu există, undeva în adâncuri, o înrudire organică între spiritul caustic pe care şi l-a îngăduit Voltaire faţă de efortul ontologic al antecesorilor săi, şi lapidara telegramă, vestind reuşita lui Sol Spiegelmann? Voltaire *a intuit* zădărnicia unui efort, pe care cosmonauţii şi Spiegelmann *îl dovedesc* astăzi gratuit şi inutil. Dar prin alegerea acestui text, Eniko şi-a definit punctul de vedere: bineînţeles că nu polemiza cu Voltaire, ci dimpotrivă şi implicit, polemiza cu el, cu Abel. Pregătise spectacolul pentru a-l contrazice, pentru a-l dezminţi pe el, soţul şi iubitul ei, omul care o ţinuse în braţe, omul cu care zămislise pruncul…

Abel închise caietul, se sculă din fotoliu şi începu să se plimbe de-a lungul odăii. Descoperirea îl tulburase.

…Filosofii se perindă în faţa Domnului. De sub mantia lui Descartes îşi scoate capul un omuleţ pirpiriu, cu nasul coroiat – aluzia la Baruh de Spinoza era evidentă – şi i se adresează Domnului: „Între noi fie vorba, Stăpâne, cred că nici nu existaţi…”

Aceasta era scena la Voltaire. La Eniko, ea câştigase, prin adăugiri şi interpretări pantomimistiee, ascuţiş şi amploare. Dar Abel îşi aminti că era vorba de omul care a trebuit să fie reţinut cu forţa ca să nu se strecoare în toiul nopţii la uşa lui Ian de Witte şi să-i scrie cu cretă pe uşă: „Are dreptate!”, într-un moment în care nimeni nu îndrăznea să-l apere pe cel ce reprezenta, atunci şi acolo, demnitatea omenească. Şi-şi mai aminti că a fost primul, după

dărâmătorul de idoli şi după acel teribil artilerist, care, înscăunând în postură suverană dubiul metodic, deschisese calea ştiinţei moderne – care a îndrăznit să elaboreze, să demonstreze şi să împărtăşească cititorului *more geometrico* până». Şi existenţa lui Dumnezeu, deşi, sistematic cum era, nu se putea presupune să nu fi înţeles că noţiunea de geometrie nimicea, prin consecinţe ultime, pe cea de Dumnezeu. Abel se opri locului. Acum, când izbutise să se desprindă de durere, de patimă, când reuşi să se ridice iarăşi la condiţia sa firească, proprie, acum o înfrunta: Eniko, soţia lui, cea care trebuia să devină marna fiului său – din primul moment avusese certitudinea că Eniko purtase un bărbat, şi din clipa tragediei, undeva, nemărturisită, stăruia în el bănuiala că, de fapt, ea căzuse victimă destinului bărbaţilor dim neamul Andreştilor – *Eniko nu avea dreptate*, ea fusese aidoma celor mulţi, una dintre blasfemiatori, una dintre cei ce nu pricep ce estte esenţial şi adevărat, ce sunt permanenţele, ce sunt valorile carie ne definesc, ce este Europa.

Dar de ce a tăcut? El îşi destăinuise doar de atâtea ori durerile şi răzvrătirile. Ea îl privise întotdeauna zâmbind, ceea ce însemna încuviinţare, cel puţin o încuviinţare prin instinct, prin sensibilitate, dacă nu prin înţelegere şi identitate de vederi. Chiar şi în ultima seară, teribila seară a confirmării, a succesului şi a pierderii iremediabile, chiar şi atunci îl trimisese la întâlnire încurajându-l, deşi putea presupune prea bine care vor fi poziţiile, căci el îi relatase doar în amănunt înfruntările anterioare cu

Rectorul şi cu Zeno Lupaşcu. Şi totuşi, şi totuşi…

Zâmbetul ei! Ce fusese zâmbetul ei?

Frivolitate! Nu fusese mai rău? Adversitate funciară, în materie de idei, pe care caietul *o dovedise*? Era un simptom mult mai grav. Denota ambiguitate. Duplicitate chiar.

Poţi fi în dezacord total eu un om, să nu-i împărtăşeşti ideile, dimpotrivă, să le conteşti şi să laborezi chiar la dezminţirea lor – şi asta pe ascuns, în tăcere, pidosnic – şi totuşi să-l iubeşti? Sp opri din nou, cu un surâs amar şi trist: era ştiutor acum. Îmbătrânise.

De aici încolo, concluziile îi veneau parcă singure: femeia iubeşte bărbatul şi i se dă, dincolo de ideile sau de ideologia lui, chiar şi în ciuda, împotriva ei! Dar aceasta echivalează cu dăruirea trupească totală şi necondiţionată, cu capitularea. Sau, din unghiul invers, i se impunea întrebarea: el, Abel Andru, era oare în stare să cucerească atât de integral, să stăpânească, să posede în asemenea măsură, şi încă o fiinţă atât de complicată şi superioară, cum fusese Eniko? Involuntar se opri în faţa oglinzii, măsurându-se cu autoironie: ipoteza i se părea hilară. Dar… dar cunoştea o asemenea faţă, capabilă de cucerire!

Instantaneu, toate semnele de întrebare se spulberară, se prefăcură în certitudini, în certitudini sinistre, cutremurătoare: *Eniko îl iubise pe Adam*.

Nu-i suportase nici intelectualismul demonic, nici dispreţul trufaş faţă de mintea feminină, dar mai ales senzualitatea lui filtrată raţional, se despărţise de Adam şi-apoi se măritase cu el, Abel,

iubind în el *ceea ce semăna cu Adam, dar se deosebea de el*... Şi „Sistemele”, „Sistemele” nu erau numai o dezminţire a ceea ce credea şi afirma el, Abel, ci totodată o intenţie de demonstraţie, o încercare de a-i dovedi lui Adam ce pierduse din pricina dispreţului său suveran, care iată, era neîntemeiat: ea, Eniko, *era în stare de efort filosofic*!

Dintr-odată totul deveni pentru Abel simplu, străveziu, explicit. Şi-n el crescu o nouă conştiinţă tragică, posterioară, instalată însă de la bun început pentru totdeauna.

Dacă până în ceasul acesta Adam ar fi venit la el, s-ar fi căit, i-ar fi făgăduit să încerce a se opri, a se opune lunecării abjecte pe care i-o mărturisise, el, Abel, ar fi fost fericit să-l ierte, să-l ajute, dar mai ales să-i recunoască iarăşi vechea unicitate. Dar acum, acum îl pierduse pentru a doua oară – şi încă fără posibilitate de căinţă. Simţea adevărul acesta din adâncul fiinţei sale, fără să fie în stare să evoce exact înlănţuirile «de cauze şi efecte. Căci, evident, Adam *nu era vinovat*, raţional nu îl putea acuza pentru tumultul, pentru complicaţia şi întrepătrunderea nemărturisit-incestuoasă a planurilor afective ale femeii. Dar ea nu mai era, o pierduse pe Eniko, Eniko reintrase în ciclul azotului, nimic nu se mai putea raţionaliza prin cercetare, prin aducere la suprafaţă, explicare, rezolvare. Nimeni nu se poate război cu iubirea unui mort; nu exista nici cel puţin prilejul de a ierta, căci morţii nu se iartă; iubirea lui Eniko era plecată împreună cu ea în mormânt, şi Abel simţea că s-a – întâmplat ceva la

fel de monstruos, ca atunci când fusese executat bunicul său Amos sau când fusese împuşcat tatăl său Avram, cu deosebirea că Adam era, pentru el, un *mort viu*, dar nu un mort simplu, ci o himeră, năluca unei existenţe fericite de odinioară. Şi-abia acum, târziu, la treizeci şi şapte de ani, descoperi Abel ceea ce fratele său Adam ştiuse din tinereţe, din copilărie aproape, şi-i dăduse, înr parte, acea teribilă superioritate faţă de semenii săi: conştiinţa că nu se caută fericirea, pentru că nu se poate dobândi.

Abel fusese chemat de dimineaţă la teatru. Directorul şi Saul se sfătuiseră şi ajunseseră la concluzia că, într-un fel, trebuie curmată solitudinea şi recluziunea lui Abel; nu avură de unde şti ce traiectorie sinuoasă parcursese în singurătatea mansardei şi puseseră refuzul său de a vedea pe oricine pe seama durerii şi doliului. Teatrul trebuia să prezinte peste o lună o nouă premieră pentru preşcolari. Eniko lucrase cu Saul la schiţe, păpuşile erau elaborate, trebuiau începute repetiţiile. Abel fusese încadrat imediat după premieră, apoi i se dăduseră câteva zile de concediu, dar prietenii din teatru socotiră că trebuie să-l silească la activitate, la muncă. Abel, care păru mult mai calm şi mai echilibrat decât se aşteptaseră ei, primi însărcinarea fără discuţie, elaboră cu secretarul artistic planul de repetiţii pe toată săptămâna următoare, vorbea despre Eniko detaşat şi obiectiv, aproape impersonal, de parcă nenorocirea nu s-ar fi petrecut cu zile, ci cu luni sau ani în urmă. Apoi, cu textul la subţioară, plecă singur din teatru, deşi anterior fusese urzit un

plan de a-l reţine la masă, în oraş: în toată ţinuta lui era însă ceva straniu, ceva ce ţinea departe.

Urcă agale dealul, şi-n văzduh simţi primul iz de primăvară. 11 încântă şi mişcarea în sine, şi alintarea adierii domoale, şi umezeala de pe caldarâm, şi picurii care curgeau de pe streşini şi crengi, şi soarele, şi primele taioare şi pardesie, pe care le zări. Chemarea la teatru fusese mai mult decât binevenită: cine putea presupune că retracţia lui se datorase orgoliului lezat, ruşinii, fricii de ridicol?

Dacă cei apropiaţi, cei din jur, remarcaseră încă de mai de mult, ce se petrecuse în fapt? Privirile compătimitoare, zâmbetele sardonice sau condescendente, atitudinile binevoitor-complice l-ar fi jignit îngrozitor, l-ar fi silit să plece din teatru, din oraş chiar. Îndurase odată, în tinereţe, postura de soţ înşelat şi ştia cât era de insuportabilă. Dar acum – acum implicaţiunile erau mult mai grave: nu se abuzase de dreptul său asupra trupului ei, dimpotrivă, dar fusese înşelat în ceea ce avea mai propriu, mai *al său*: nu buna credinţă, nu dragostea, nu elanul, nu cinstea lui, ci fiinţa lui, el însuşi fusese folosit drept surogat.

Printr-un gest mecanic, obişnuit, deschise cutiuţa de tablă, fixată de uşa ce dădea spre scările care urcau spre mansardă: spre surpriza lui găsi o scrisoare.

Nu se uită la ea, păstrându-şi plăcerea pentru când va şedea la birou: seris orile reprezentau pentru Abel întotdeauna un moment de solemnitate rituală, care se cerea cultivat. În ruptul capului nu ar fi citit o scrisoare în stradă

sau pe scări.

Recunoscu, dintr-o privire, scrisul, literele acestea grăbite, nervoase, terminate, la sfârşitul cuvântului, abrupt şi dizarmonic, liniile acestea apăsate, ferme, aproape tăioase, nu puteau fi confundate – nu era un scris banal, comun. Şi-apoi acea stranie lăţire a lui A majuscul, scris în caligrafie de tipar, parcă ar trebui să cuprindă întreg Universul între cele două linii verticale…

Primul său impuls fu să rupă scrisoarea sau să o ardă, să-i dea foc cu chibritul şi s-o ţină între degete, până se mistuie. Dar apoi puse plicul deoparte, la marginea cea mai depărtată a tăbliei biroului. Făcu un efort teribil pentru a-şi abate gândurile, pentru a se concentra. Îşi găsi şi tema: spectacolul de copii. Dar plicul – lunguleţ, de culoare vernil, cum folosea el întotdeauna – stăruia tăcut, grav, alarmant, la marginea biroului.

Scrisoarea… Cuvinte aşternute pe hârtie, cu semnificaţia unei jumătăţi de dialog – în care nu se aşteaptă răspunsurile, în care replicile sunt date tot de tine, cu mintea ta oscilând între propria poziţie şi cea a interlocutorului – sau a unui monolog, rostit caligrafic, din pricină că distanţa împiedică audierea nemijlocită. Sau a unei simple relatări. Sau a unor clipe de plictiseală, omorâte astfel.

Dar plicul acesta «de pe masă? Scrisori îşi pot scrie doi iubiţi, împiedicaţi să se mărturisească unul altuia sau cărora greutatea vorbelor vii li se pare insuficientă şi simt nevoia de a sublinia caracterul definitiv al sentimentelor prin fixarea pe hârtie. Sau doi prieteni despărţiţi de

împrejurări sau atât de absorbiţi de ideile lor şi atât de dornici de a şi le împărtăşi, încât îşi scriu chiar de la două colţuri distanţă, Jintind, nemărturisit, conservarea în eternitate – căci orice filă umplută riscă să supravieţuiască ani, decenii sau chiar şi veacuri. Sau doi oameni care s-au certat şi vor să adauge un cuvâmt aspru, la câte şi-au spus. Sau doi oameni care s-au certat şi vor să se împace, şi orgoliul lezat sau ruşinea nu le îngăduie demersuri nemijlocite.

Dar doi fraţi?... Doi fraţi gemeni, între care existaseră legături – e-adevărat, la ceasul de faţă cel puţin dintr-o parte definitiv stinse –, atât de intime şi de apropiate, încât ele nu se epuizaseră pe planuri afective, ci trecuseră chiar şi pe tărâmul straniu al viselor premonitorii?... Cum de i-a putut scrie? Cum de a ajuns atât de impudic? Cum de se poate atinge, cum de poate spurca tinereţea, copilăria lor?

Când combătuseră împreună pentru vreo idee, în societate sau în seminarii, ajungea inflexiunea vocii la primele cuvinte, pentru ca unul să ştie cu precizie încotro bate celălalt. Când se înfruntaseră – şi se înfruntaseră numai între patru ochi, păstrând taina neconcordanţei părerilor ca pe ceva ce lumea în niciun chip nu trebuia să afle –, discuţia se purtase pe un ton întotdeauna stăpânit, în care vibrase mereu o imensă dragoste, care trebuia reafirmată faţă de celălalt, mai înainte şi mai presus de importanţa ideii.

Îşi mai scriseseră – o, ce scrisori îşi scriseseră, când unul sau altul fusese departe! Nu-şi mărturiseau senzaţia de *vacuum*, nu, dar

experienţele, cunoştinţele, oamenii şi obiectele întâlnite nu erau văzute cu ochii proprii, ci cu ochii celuilalt: „ai fi zis…”, „ai fi crezut…44, „ai fi simţit…44, dar mai presus de toate: „ai fi gândit… 44

Dar acum nu erau departe. Şi acum era dusă şi vremea tinereţilor. Toate se depărtaseră. Acum totul era mort.

Ce crede? Că a fost o simplă discuţie? O supărare? Un cuvânt jignitor, o părere sau o idee ce nu convine? Presupune şi pe mai departe că nu-i desparte decât diferendul avut în ziua aceea de toamnă, în care nu l-a înţeles şi nu a vrut să-l lase în lumea păpuşilor. El nu ştie nimic despre descoperirea sinistră, de după tragedie. Nici nu trebuie să afle vreodată. Nimeni nu trebuie să afle vreodată. Şi cel mai puţin el.

Da, va fi neloial. Nu poate altminteri. Nu-i va spune niciodată adevărul, pentru că nu are dreptul de a-l împovăra cu răspunderea. El, Abel, nu va putea niciodată accepta substituirea unei idei, unei convingeri, cu un regn al simţurilor, numai al simţurilor… Dar oricum, nu există revenire. Pentru că nu învie morţii.

Şi de-ar avea nevoie de el, de l-ar chema, de i-ar cere ajutor? Nu s-ar duce. N-avea cum se duce. Renunţase, faţă de sine însuşi, până şi la dreptul de a-l ajuta – un drept sacru, de care putea face uz până şi faţă de cel mai înverşunat dintre duşmani. Dar Adam nu era duşman – Adam nu mai era nimic, pentru că el însuşi, Abel, fusese luat, *folosit*, tratat drept Adam, într-o privinţă în care Abel era cu desăvârşire Abel şi nu putea, nu avea

voie să fie confundat cu Adam.

Simţea, totuşi, că va citi scrisoarea. Nu ştia nici el de ce anume: să se verifice în tărie? Să-şi împlinească obligaţia faţă de trecut? Nu era curios. Căuta să-şi descifreze afinităţi, valenţe. Dacă *el* s-a umilit – şi umilinţa o avea în faţă, acolo, la marginea biroului – cum s-ar putea riposta prin grosolănie? Nu-i va răspunde, indiferent ce i-ar scrie, deci nu va afla dacă i-a citit sau nu epistola – dar *faţă de sine* nu-şi putea îngădui laşitate.

Se întinse şi luă scrisoarea. Zăbovi o clipă din nou asupra majusculelor stranii. Acel p1) neobişnuit, cuprinzător. Dacă nu s-ar fi întâmplat nenorocirea, dacă nu murea Eniko, dacă ar fi continuat minciuna şi substituirea celui adevărat cu cel ce-i semăna, şi el, Abel, ar fi continuat să fie cel *neadevărat*... şi i s-ar fi născut fiul, l-ar fi botezat A...

Încă dinainte de a tăia plicul, ştia că scrisoarea nu putea fi scrisă decât pe latineşte.

...Non credo în superiores;[1] atque raţionabiles faeminarum facultates. Intellego quod non circiter decât ut tibi haec plane în temporis puncte scribi, ubi Faeminam amisisti. Volo autem credere te haud, maesta hac occasione, rationem quoque et fidem iuventutis nostrae amisisse. Amicus Plato, sed magis amica veritas. Şi iuxta te stare mihi nunc vetitum est – şi tu vetas – volo tamen, hoc

1 ...Nu cred în facultăţile superioare şi raţionale ale femeii, înţeleg că, undeva, nu se cuvine să-ţi scriu tocmai acuma, cînd ai pierdut femeia. Dar vreau să cred că nu ai pierdut, cu acest trist prilej, sensul şi credinţa tinereţii noastre. Prieten mi-e Platon, dar

nec idoneo epistolari modo, tibi dicere: noli dubitare! Şi corrui ego, non consequitus ut tumet idem corrues. Sit tibi exemplum luctus meus, et formido: noli in his vestigiis insistere. Memento vero quod cyclum nitrogeni nunquam mutatur, etiamsi de Eniko agitur. Quamvis absurdum videatur. Quia tantum videtur absurdum: ratio nostra nunquam una est et cădem cum ratione rei. Ubi intellegere putamus, saepe nihil intellegimus. N-am hic non datur experimentum. Non resurgunt mortui. Utinam şi experiri possimus! Placet experiri…

Persica arbor num non crevisset putas şi coivissent ab initio Ille et Illa în sabulo litoris? Ecce, tu Ille fuisti ei Eniko Illa. Ubi vestra Persica arbor? Et ego vero, ego qui succubui, qui cam ab initio în sabulo litoris deiecissem, ego longius a perfecţione desum? Permanent alicubi în profundis mentis nostrae, primigenia, mystica adoraţio puritatis. Veniet scilicet dies illa, quando sicut me scies: praesumptio puritas, cum nullo fundamento rationis. Quod mai mare prieten mi-este adevărul. Dacă nu-mi este îngăduit să fiu lângă tine acuma – dacă tu nu-mi îngădui – vreau totuşi să-ţi spun, în acest mod nepotrivit, epistolar: să nu te îndoieşti! Dacă eu m-am prăbuşit, nu înseamnă că şi tu te vei prăbuşi la fel. Fie-ţi tristeţea mea pildă şi sperietoare: nu călca pe aceste urme! Ţine minte adevărul că ciclul azotului rămâne acelaşi, chiar dacă este vorba de Eniko. Oricât ar părea de absurd. Căci pare numai absurd: raţiunea noastră nicidecum nu este una şi aceeaşi cu raţiunea lucrurilor. Unde credem a

înţelege, adesea nu înţelegem nimica. Căci aici nu ne este dat experimentul. Nu învie morţii. O, de-am putea experimenta! E frumos, să experimentezi…

Oare „Piersicul” nu ar fi putut creşte, dacă EL ŞI EA s-ar fi culcat, de la bun început, în nisipul ţărmului? Iată, tu ai fost El, şi Eniko EA. Unde vă este „Piersicul”? însă eu, eu care am sucombat, care aş fi culcat-o de la început în nisipul ţărmului, eu sunt mai departe de împlinire? Stăruie undeva, în adâncurile minţii noastre, o originară şi mistică adoraţie a purităţii. Dar va veni, fără îndoială, ziua, în care vei şti, ca mine: curăţia e o prejudecată, perdişti, reperies. Et quando reperies, notz tibz phantasmata configere…

…Cur tihi epistolam scribo, Abel? Num te protegere volo? Num consolari? Nemo potest consolatum esse. Non datur consolatio. Cur tibi scribo? Ne te solum esse sentias? Nequis aliter sentire, n-am nihil datur, similibus nobis, nisi ingens, dominans, vastans solitudo. Ceteri et duo et plures esse sentire possunt. Sed discrimen inter cos et nos maius quam discrimen inter cos et Pitecanthropum erectum. Supplicium nostrum virtus: cogitamus. Cur tibi scribo, Abel? Ut tibi persuadeam iterum cogitare? Ut demonstrem amentiam esse persevere cum ea nunc acest? Ut hortar te revertere e e în loco ubi nihil aliquid quam symboli, abstractiones et rationes? Ut admoneam te quod tuum ingenium haud quaestuosus et quod actio minime quaestuosa mathematica? Noli eram spectare ed id, quod mihi advenit, ad meum occasum. Ne exclames

quondam sicut praecartesianus ille de Evangelio: „Credo, Domino, sed libera me a incredulitate!” Şi nec tu revertes, compertum habebo cellam nostram debiliorem, adhuc ad percombustionem idearum din diuque ferrendam. Scio autem fără niciun temei raţional. Ceea ce ai pierdut, vei regăsi. Şi când vei regăsi, nu mai reîncepe să plăsmuieşti fantasme…

De ce-ţi scriu scrisoarea aceasta, Abel? Vreau oare să te ocrotesc? Vreau să te consolez? Nimeni nu poate fi consolat. Nu există mângâiere. De ce-ţi scriu? Ca să nu te simţi singur? Nu te poţi simţi altminteri, căci nu este dată celor ca noi decât o imensă, suverană, pustiitoare singurătate. Ceilalţi se pot simţi şi în doi, şi în mai mulţi. Dar deosebirea dintre ei şi noi este mai mare decât deosebirea dintre ei şi Pitecanthropus erectus. Canonul nostru este virtutea noastră: gândim. De ce-ţi scriu, Abel? Ca să te determin, iarăşi, să gândeşti? Ca să-ţi demonstrez că este fără sens să perseverezi, după ce ea nu mai este? Ca să te îmbiu iarăşi acolo, unde nu există decât simboluri, abstracţiuni şi raporturi? Ca să-ţi amintesc că vocaţia ta este gratuită, şi actul cel mai gratuit este cel matematic? Nu te uita la ce s-a petrecut cu mine, la căderea mea. Să nu exclami şi tu cândva, precum acel precartezian din Evanghelie: „Cred, Doamne, dar mântuieşte-mă de necredinţă!” Dacă nici tu nu te vei întoarce, voi avea dovada că celula noastră este încă prea slabă pentru a răbda, zi de zi, arderea ideilor. Ştiu însă *quod revertas*. *Non mihi, n-am nimis me amas ut me absolveas – sed lipsa* ideea *coaget*te, *Abel,*

coaget te revertere etiam quod nunc incipisti, scaena te coaget. Ipsae faceţiose illae stuppae, ludicra tua dilectissima. Etiam şi cum tantum pugno faseolorum maneas, semper ad aequationes revertas, ad computationem differentialem, ad geometriam, ad spatia non intuitoria. Et non per crepundia, sed via rationis…

Reverte, Abel. Etiam soli, mutua solitudo nostra omnes mutabit res. Ut Nemo nobis restituitquod penit, şic Nemo restituit tibi Eniko. Nos autem sumus.

Scribendi mihi fuisset de amissione tua, sed neque scribere de aliqua re, quam de amissione mea. Reverte. Ij”.

P.S. Loqui cum Nathan Goldschmied. Decoquit excellentissimum caffe. Valde te diligit et tibi proderit. Non est ille sicut nos, sed aliqua ratione sicut ego sum et non tibi aberit hoc destimare discrimen. Per id quod non comperit et non intellegit et per id quod amat favebit tibi sapientia sua.

Când se opri în faţa casei bătrâneşti, în care locuia doctorul Nathan Goldschmied, Abel regretă că venise, dar nu că te vei întoarce. Nu pentru mine, căci prea mă iubeşti, ca să mă poţi ierta, ci însăşi ideea te va sili, Abel, te va sili ceea ce ai început acum: scena te va sili. Chiar făcăturile acelea stupide, care-ţi sunt suprema desfătare. Chiar dacă ai rămâne singur cu un pumn de fasole, tot la ecuaţii ai ajunge, la calcul diferenţial, la geometrie, la spaţii neintuitive. Şi nu pe calea mascotelor, ci a judecăţii.

Întoarce-te, Abel. Chiar singuri fiind, dar cu

solitudinea celuilalt alături, toate vor fi altfel. Cum nimeni nu ne dă îndărăt ceea ce a pierit, astfel nu ţi-o dă nimeni îndărăt pe Eniko. Noi, însă, *suntem*.

Ar fi trebuit să-ţi scriu despre pierderea ta, dar nu-ţi pot scrie decât despre pierderea mea. Întoarce-te.

P.S. Vorbeşte cu Nathan Goldschmied. Face o cafea minunată. Ţine mult la tine şi-ţi va fi de folos. El nu este ca noi, dar într-un fel este cum sunt eu şi nu-ţi va dăuna să măsori deosebirea. Înţelepciunea lui te va ajuta prin ceea ce nu pătrunde şi nu înţelege şi prin ceea ce iubeşte, mai avea încotro: ca să preîntâmpine eventualitatea unei întâlniri cu Adam, se anunţase telefonic.

De ce-i urmase sfatul? De ce nu-l ignorase pur şi simplu, cum ignora conţinutul întregii scrisori?

Linişţea mansardei devenise din ce în ce mai împovărătoare. Abel era deprins cu tăcerea şi o iubea. Dar acum, gândurile i se întorceau parcă învârtindu-se într-un cerc vicios, iarăşi şi iarăşi, la umilinţa iremediabilă pe care o suferise. Manuscrisul piesei pentru copii zăcea de două zile necercetat. De dimineaţă, la repetiţie, fusese nevoit să recurgă la improvizaţii, să lucreze nepregătit, negândit. Avea oroare de această manieră şi era adârio nemulţumit de sine, dar o dată revenit în mansardă, Sistemeleu lui Voltaire se întoarseră, fascinante, în centrul luminos al atenţiei sale, îl expropriau cu întreg cortegiul lor de asociaţii nefaste. La un moment dat, voise chiar să propună teatrului înscrierea în repertoriu a libretului şi să se ofere să pună spectacolul,

temându-se că nu va avea altă scăpare de obsesie. Dar apoi îşi zise că nu-i era îngăduit să acţioneze împotriva convingerilor sale artistice: nu-i plăcuse nici ideea în sine, nici concepţia propusă. Să-l facă altminteri decât imaginase ea spectacolul, iarăşi nu se putea. Renunţă. Dar mansarda deveni insuportabilă.

O chemase pe Raveca, pretextând împăcarea. Nu o mai văzuse, de când ea se rebifase, indignată, în ajunul înmormântării. Nu putuse concepe ca cel puţin ereticul acela de pastor calvin să nu-şi spună rugăciunea, la mormânt. Oricât de liberală ajunsese, în momentele cruciale, de limită, fiorul de spaimă în faţa necunoscutului o readucea întotdeauna pe vechile ei făgaşuri.

Prezenţa ei îl deconectase într-adevăr, poveştile ei sentimental-mercantile îi stârniseră de două-trei ori râsul, dar ceasul petrecut de ea în mansardă se scursese nesubstanţial, fără ecouri, şi totul redevenise apăsător, sumbru, obsedant. Decât doar că, fa rândul ei, găsise cuvinte de laudă la adresa lui Goldschmied, care îi fusese prezentat cu prilejul tristului eveniment.

— Deşi nu mi-a cumpărat încă nimic – adăugă elogiului – am aflat că tatăl său a fost adesea arbitru ales în diferendele dintre negustori. Un om perfect onorabil şi bine. Vreau să zic, înainte vreme.

— Pe vremea când erai la Obreja, la mănăstire, nu?

— Te rog să mă laşi în pace! Dar îţi spun, dacă încă nu i-ai mulţumit, trebuie să-i faci o vizită.

Abel nutrise, din după-amiaza primei lor

întâlniri din biserica luterană, multă simpatie pentru Goldschmied, şi relaţiile lor evoluaseră pe cât se putea de favorabil, în cursul colaborării la „Piersic”, dar apoi interveniseră unele întâmplări care le tulburaseră.

De ce nu-i menţionase Goldschmied niciodată că îl cunoştea pe Adam, că erau atât de prieteni, încât socotise de cuviinţă să-l invite tocmai pe el, dintre toţi prietenii şi toate cunoştinţele sale, la premieră – care era şi premiera lui? Ar fi fost normal să pomenească această prietenie. Nu putea exista decât o singură explicaţie: Adam îi relatase amănuntele despărţirii, şi doctorul voise să-l menajeze, să se poarte cu tact. Şi iarăşi avu senzaţia unui om surprins într-o postură nomenită privirilor indiscrete, o senzaţie de impudoare. De ce conspirau toţi cei din jurul său – chiar şi numai prin tăcere?

Era convins că Goldschmied întreprinsese tot ce omeneşte, medical, a fost cu putinţă, pentru a o salva pe Einikd. Sub raportul acesta nu nutrea faţă de el nici cea mai palidă umbră de resentiment. Dar apoi, momentul acela din sala de reanimare… Evident, repulsia se mai estompase, prefăcându-se în dispreţuitoare nedumerire, dar Abel trebuia totuşi să se biruie, ca să sune în sfârşit.

Goldschmied îl primi cu un firesc desăvârşit, se scuză că nu rămâne cu el, în micul salonaş – care pe vremuri fusese sală de aşteptare – şi-l întrebă dacă nu vrea să-l urmeze dincolo, căci pusese apă la fiert, pentru filtrele sale de porţelan. Trecură dincolo, în fosta ordinaţiune: o masă

ginecologică era împinsă lângă perete, spre colţ. Un pian cu coadă domina întreaga încăpere, în care mai erau un birou şi-un pat. Stive de note muzicale stăteau pretutindeni, până şi pe masa ginecologică.

— Aţi transformat fostul cabinet în salon de muzică? – întrebă Abel, când descoperi, lângă birou, şi un *pick-up* valiză.

— Nu. Dintotdeauna a avut o dublă destinaţie. Numai instrumentarul l-am scos… în parte. Atât. Aici făceam muzică şi pe când eram, ca să zic aşa, practician oficial…

— Cum se poate, domnule doctor?

Goldschmied trebăluia cu filtrele şi cu zaharniţa. Abia cu întârziere îi răspunse, îndreptându-se, netezindu-şi părul alb şi rar, şi potrivindu-şi ochelarii de sârmă.

— Ţineţi minte, când ne-am întâlnit atunci, în biserică… Era şi ea. Dumnezeu s-o odihnească în pace… V-am vorbit atunci despre mine… într-un sens, mi-a părut rău… Omul nu se dezbracă aşa, în orice împrejurare. Nu se mărturiseşte: la fiece pas. Şi-abia ne cunoşteam. Dar dumneavoastră sunteţi… – se întrerupse, simţind că este pe punctul de a comite o gafă şi încercă pe loc să schimbe sensul aluziei, preferând să mai răscolească încă o dată, în răgaz de numai câteva clipe, ceea ce de obicei se evită – dumneavoastră eraţi soţul lui Eniko şi… în sfârşit. V-am spus: în mine trăiesc doi Nathan Goldschmied; un medic şi un muzician. Şi fiecare dintre ei îşi are etica proprie. Medicul e un păcătos. Un cinic. Care a trimis pe lumea cealaltă populaţia viitoare a unui

oraş întreg. Celălalt, muzicianul… – urmă din nou o întrerupere de câteva clipe, în care Goldschmied se cerceta şi se înfrunta, pentru ca apoi, oftând, să reia, în vreme ce turnă cafeaua din filtrele aburinde în creştile care aşteptau pe o tavă dinainte pregătită, şi porni spre uşa ce dădea în salon – ei da, celălalt, poftiţi, vă rog, să trecem dincolo, muzicianul, caută elevaţia, purificarea, răscumpărarea păcatelor, dacă vreţi. Şi unde, afară de biserică, să-ncerci mai eficient să-ţi răscumperi păcatul, dacă nu chiar la locul faptei? Dacă poate fi răscumpărat, în genere…

Abel, pe care scena din camera de reanimare continua să-l tulbure, nu mai răbdă:

— Domnule doctor, ştiu că nu se cuvine, că e o indiscreţie, că e o lipsă de tact, dar pentru că tot discutăm intimităţi, îmi îngădui o întrebare: cum de puteţi dumneavoastră, medic, om de ştiinţă, să credeţi, să fiţi deist?

Goldschmied zâmbi cu îngăduinţă:

— În primul rând, nu sunt om de ştiinţă. Eu atribui cuvântului valoarea sa reală, nu cea demonetizată de gazetari. Nu am factură de om de ştiinţă. Nu sunt un Andru – îşi îngădui el o mică răutate, şi-apoi reluă: – Sunt un simplu medic. Câţi medici, credeţi dumneavoastră, sunt atei şi câţi credincioşi? Vă asigur că majoritatea sunt credincioşi. Şi nu nusnai medicii, ci şi chimiştii, fizicienii, şi nu meseriaşii, ca mine, ci chiar oamenii de ştiinţă autentici. Einstein, bunăoară, cânta la vioară în sinagogă şi a scris chiar o profesiune de credinţă deistă; sau Max Planck: era preocupat de ideea nemuririi în lumina fizicii

moderne. Şi alţii, şi alţii…

— Nu-i un criteriu! E trist că unele minţi sunt limitate la a-şi aplica geniul asupra unui singur segment şi nu sunt capabile de generalizare logică. Criteriul statistic, în materie de gândire, este din păcate deficitar. Cele mai elementare adevăruri fizice sunt încă ignorate de mai mult de cincizeci şi unu la sută, dacă judecăm în termeni de trei miliarde. Majoritatea omenirii încă nu ştie că pământul se învârteşte în jurul soarelui. Dar logica, gândirea sistematică, consecvenţa nu vă impun adevărul?

— Dragă Abel, eu nu sunt logician. Nici filosof. Eu sunt ginecolog şi organist. Atât. Dar ea să fiu sincer de tot… cum poate n-am fost nici cu mine: e mai comod şi mai sigur să nu fii consecvent chiar până la capăt… Aş minţi dac-aş afirma că nu am dubii, şi că, undeva la capătul credinţelor, nu simt un *hiatus*. Dar de ce trebuie neapărat introdusă câte o daltă în orice fisură? Zidurile stau în picioare şi fisurate… decenii şi veacuri… Şi dormi liniştit, la adăpostul lor. Eu nu sunt ca dumneavoastră. Nu am nelinişti. Mă simt foarte bine în casa asta, pe care a clădit-o bunicul şi pe care am moştenit-o de la tata. De altfel, tata a fost preşedintele comunităţii din oraşul acesta. Adică a fost *cineva*. De ce să încep să zgândăresc aceste aşezări?

— De dragul adevărului, domnule doctor! De dragul adevărului.

— Adevărul nu are nevoie de atestările mele. Nimeni nu are, de altminteri, nevoie de mine, afară de… de câteva paciente care mi-au rămas

fidele… Şi de încă cineva… Ce ziceţi de cafeaua aceasta? – întrebă el, cu vădită mânidrie.

— E grozavă!… Şi pentru că vă simţiţi inutil, acceptaţi mascarada? Nu vă supăraţi… Vă rog să mă înţelegeţi bine… V-am văzut chiar rugându-vă!

Goldschmied zâmbi din nou, la fel, îngăduitor, bătrân şi înţelept.

— Da. Am observat chiar atunci… V-a displăcut că m-am rugat pentru biata Enikd! Am ţinut foarte mult la ea… Am fost, într-un fel, prieteni… Dar forma rituală nu trebuia să vă sperie. Să ştiţi că sunt sincretist. Un om civilizat nu poate fi decât sincretist. Noi, din păcate, suntem însă într-o situaţie deosebită. Nu mă refer numai la tradiţie. Nu, aţi văzut doar: mă duc fără nicio reţinere la orga din biserica luterană, pentru că e mai bună decât cea din sinagogă. Dar la noi, a renega ritul nu ar însemna numai compromis teologic. Nu toţi oamenii au învăţat să gândească la şcoala avocatului Andru… pe care, de altfel, nu v-am spus niciodată până acum, am avut plăcerea să-l cunosc. L-a apărat pe tata, în 1938, într-un proces penibil. Nu erau mulţi avocaţi pe vremea aceea, care să-şi fi asumat ceea ce îşi asumase tatăl dumneavoastră. Aşa că vedeţi, legăturile noastre sunt mai vechi şi, cum să mă exprim, oarecum mai sentimentale, decât s-ar părea la prima vedere…

— Aş minţi să vă spun că nu-mi pare bine să aflu.

— Eu nu spun că am dreptate. Şi nici că dumneavoastră aveţi dreptate sau nu. Dar sunt împăcat şi mulţumit cu credinţa mea. Atât. Cum,

bunăoară, mi-a plăcut „Piersicul” dumneavoastră, dar n-am fost de acord cu el…

— Cum asta? – se aplecă Abel spre el, uluit.

— Aţi lucrat la un spectacol, cu care nu eraţi de acord?

— Da, desigur. De ce nu?

Abel parcurse fulgerător argumentele posibile în susţinerea tezei doctorului, îşi dădu seama că, raţional, omul avea dreptate, dar nu-şi putea înăbuşi resentimentul. Conflictul acesta, dintre argument şi sentiment, îl stingherea acut, deoarece simţea rolurile inversate: Goldschmied, care se revendica făţiş aproape „antisau cel puţin alogician, avea dreptate, în vreme ce el, cu mintea lui prin excelenţă matefhatic-structurată, se lăsa târât în văitejul unei judecăţi afective. Dar doctorul lezase ceva adânc ferit, păstrat cu grijă, un sentiment al consecvenţei, care, în ultimă analiză, definise chiar întorsătura majoră din viaţa lui. Nu se putu stăpâni până la urmă:

— Oricât ar fi omul dispus de compromisuri, există domenii în care concesia mi se pare inacceptabilă.

— Mai mult chiar. M-am simţit onorat de propunere şi m-am bucurat grozav că am putut lucra cu dumneavoastră. Şi m-aş bucura să mai lucrez şi la alt spectacol. Asta însă n-o spun ca o invitaţie la vals. Dar eu nu sunt un liric şi nu cred în virtuţile tămăduitoare ale iubirii, necum ale ascezei şi fecioriei! Şi-n general, cred că fecioria este, dincolo de epoca pubertăţii, pur şi simplu un vestigiu. Nu cred că omul lipsit de experienţa şi plăcerea simţurilor este mai bun. Dimpotrivă.

— Atunci să instituim în societate dragostea liberă?…

— Nu-i nevoie să o instituim. Viaţa rezolvă totul, de la sine.

— E tristă resemnarea dumneavoastră.

— Eu sunt ginecolog. A fi ginecolog înseamnă a fi psiholog, aproape în aceeaşi măsură ca şi medic. Şi am avut o vastă experienţă.

— Şi acestea sunt concluziile ce se desprind din experienţa dumneavoastră?

— Eu m-am dezvăţat să evaluez. Eu constat numai! Specia noastră este împărţită după sexe în două jumătăţi, dintre care una este destinată perpetuării şi, oricum aţi căuta şi oricum aţi suci şi-aţi învârti lucrurile, nu veţi descoperi decât acest interes major, care se ascunde sub cele mai diverse forme. Un adevărat caleidoscop, când le priviţi în societate: funcţionare, doctoriţe, profesoare, judecătoare, ţesătoare, mă rog. Dar toată gama, când e vorba de finalitate, se reduce la un numitor comun. *Mulier omnia in utero*. Şi acesta le aduce pe toate la ginecolog: fie pentru a drege plăceri trecute, fie pentru a pregăti pe cele viitoare, poate mai decisive. Asta e. Nimic mai mult. Dar bănuiesc că nu aţi venit la mine ca să aflaţi părerile mele despre femei…

— Nu am venit cu niciun scop expres, domnule doctor. Voiam să vă mulţumesc, dar îmi dau seama că ar fi penibil să… adevărul e că am venit, pentru că…

— Ei? – întrebă Goldschmied, intrigat.

— Pentru că am fost sfătuit să vin.

— Nu mai spuneţi! – se minună doctorul, –

Cine v-a sfătuit?

— Într-adevăr nu ştiţi?

— Habar nu am!

Adam… *i.*

Oh. Vă rqg, să mă, scuzaţi, dar, eu. n-am ştiut că v-aţi împăcat., Eu am vrut să fiu; discret „şi…

V Va să zică ipoteza, fusese justă: „Adam îi povestise…

Nu. M-aţi înţeles greşit, Nu, ne-am împăcat… Şi vreau să vă spun… să vă). rog ceva, dacă-mi permiteţi.

…Dar cum să mg… eu „dacă a pot fi de folos vreunuia dintredumneavoastră, cu; cea mai mare plăcere.)… i. Abel îşi scutură capul. Însă… u. w, Nu, mă înţelegeţi greşit. Vreau să vă rog să-i spuneţi lui Adam să nu-mi mai scrie. N-am să-i răspund nici la scrisoarea aceasta. Dar să nu-mi mai scrie. Nimic.

Niciodată. >… i… – … – …

— Ei, niciodată…

Nu sunt omul jumătăţilor de măsură, domnule doctor. *Niciodată*. Şi nici Adam nu este. Numai că el caută pe altecăi… pe alte planuri… aceste graniţe tranşante… categorice… Aşa suntem noi…

Dragul, meu drag. – se sculă Goldschmied, aproape înduioşat, şi veni lângă fotoliul în ecare şedea Abel – de cel atâta înverşunare De ce; extremele… acestea *P*… Doar e, la undemână adevărul acela banal… Mi-e… şi ruşine, să-l spun unui, asemenea om… Nu, tot – ce, zboară se mănâncă L Lui Abel îi veni foarte greu să continue discuţia: într-un fel, avea în faţă exact negaţia sa

proprie, contrariul său. Spiritul acesta, disponibilitatea aceasta faţă de calea medie, faţă de compromis, faţă de soluţia fără tăiş, negaţia aceasta a limpezimilor, acest fiu cultivat conştient, deliberat, ca un scop anume, îl jignea pentru că reprezenta nihilismul nimicitor de idee al călduţului, al dulcegăriei, al… al… al micii burghezii! Termenul îl scârbi. Simţea limpede că nu avea ce căuta aici, pentru că erau ca doi poli magnetici cu semne inverse, însă acum trebuia deşertată cupa. Încercă să se interogheze. În privinţa sensului acestui dialog – era doar limpede că de nicio parte nu putea fi vorba de convingere, sau-convertire – însă se surprinse angajându-se în frază.

Domnule doctor… cine a fost atât de aproape cum am fost noi doi, sau, dacă vreţi, cine sunt atât de aproape ca noi, aceia nu-şi pot găsi scuze. Circumstanţe atenuante. Există lucruri care nu îngăduie, ele, să fie tratate cu meschinărie. Cu inexactitate, dacă vreţi. Nu putem spune

că, uxi unghi are atâtqa grade, sau logaritmul unui nu –, măr este cutare „sau, că „rădăcina unei ecuaţii este cutare, dar mai este ceva, pe de: lături. Acest ceva este, inevitabil, *altfel* decât gradul, logaritmul sau rădăcina respectivă. Relaţia dintre Adam şi mine era de o asemenea limpezime. Şi nu mai este. Şi deci nu mai este de loc. Nu. poate fi „puţin cu sau „cam”, nu poate dura cu „ceva pe de lături”… f

— Eu nu cred, că matematica este altceva, decât o elu cubraţie. Eu nu cred că trebuie să căutăm raporturi matematice în viaţă, şi…; –…

— Domnule doctor – îl întrerupse deodată Abel, le brii – vă rog să mă iertaţi, deosebirea de vârstă dintre noi nu mi-ar îngădui, dar natura discuţiei, îmi îngăduie: ştiţi de ce începeţi dumneavoastră toate, frazele în care emiteţi o idee „cu EU? Am descoperit acum! Aţi spus adineaori că v-aţi dezvăţat să evaluaţi. Dumneavoastră nu numai că nu cunoaşteţi matematica, dar vă temeţi de matematică, pentru, că nu îndrăzniţi o judecată de valoare, o raportare comparativă, la obiectivitate, la existenţă, la realitatea rece şi impersonală! Şi-atunci, în loc să vă evaluaţi rece; să vă despersonalizaţi, – să fiţi *sine ira et studio, când* vă apreciaţi, preferaţi să contestaţi însăşi, metoda de a măsura! Dumneavoastră contestaţi, matematica, pentru că altminteri nu aţi putea aşeza pronumele EU în faţa fiecărei fraze! Ha-ha!

Simţea că râsul său este adânc necuviincios, dar nu se putea reţine. – Siguranţa de sine, superioritatea patriarhală a interlocutorului său se spulberară văzând cu ochii. Goldschmied îşi scoase ochelarii şi începu să-i şteargă agale, parcă vrând să câştige timp, poate sperând că momentul de tăcere penibilă îl va potoli pe Abel, îl va readuce la bună-cuviinţă.

Abel însă nu se potoli. Peste o clipă, îşi readuse glasul la timbrul obişnuit şi continuă grav *”.

1 – Nu, domnule doctor, nu aveţi dreptate; Doi şi cu doi fac patru, adevărurile matematice rămân ce sunt; indiferent-dacă cu gândescadevărul respectiv sau nu – şi apăsă ostentativ pronumele,

1 ca o aluzie discret-maliţioasă la confesiunea – involuntară, prin sintaxă şi stil, a lui

Goldschmied.

— Realităţile şi adevărurile matematice sunt obiective şi veşnice. Solipsismul este subiectiv, amăgitor şi efemer. Eu, domnule doctor, am rămas jumătate din raportul de egalitate. În mine, totul a rămas obiectiv şi universal. Şi raportul ar fi durat veşnic, dacă EL ar fi rămas ca mine. Nu-i un sentiment, nu-i o senzaţie lăuntrică, deşi vorbesc despre mine însumi. De altfel a mărturisit-o: EL s-a schimbat. Celălalt termen al raportului de egalitate s-a alterat. Dar nu că s-ar fi adăugat „ceva pe de lături”. Nu. A devenit altceva. Nu mai e număr. Nu mai e definibil. Nu mai poate fi geometrizat, înscris în coordonate carteziene. Şi unde încetează numărul, începe solipsismul. Începe „EU”. *Tertium non datur*...

— Dar „Piersicul... – încercă Goldschmied, iar fraza lui se pierdu pe parcurs.

Se lăsă tăcere. Dincolo de cuvinte, răsuna ecoul tonului grav şi îndurerat. Nathan Goldschmied încă nu bănuia că rigoarea Andreştilor se va întoarce în clipele următoare şi mai ascuţit împotriva lui.

— Şi unde începe EU, acolo încep pasiunile indomptabile, încetează raţiunea. Iar pasiunile sfârşesc inevitabil, fatal, în simţuri... şi-n remuşcări... Vorba dumneavoastră, domnule doctor, dacă păcatul poate fi răscumpărat... – şi, după o pauză de-o clipă, adăugă, aproape inchizitorial: – Mă-ntreb dacă dumneavoastră l-aţi corupt pe Adam, sau Adam v-a corupt pe

dumneavoastră… pentru că acum vă înţeleg prietenia…

— A fost cea mai interesantă întâlnire din viaţa mea… Sau, mai precis, din ultima parte a vieţii mele. Din bătrâneţea mea… dar nu cred că unul sau altul ne-am fi putut influenţa în vreun fel… Oamenii nu se schimbă, iubite domnule Andru, cel puţin nu în jaloanele lor principale. Şi cel mai puţin se schimbă cei slabi… Cei din capul locului viciaţi… Nu au de unde decade. În orice caz însă, pe lângă Adam mă simt infim, minuscul… N-aş vrea să mă înţelegeţi greşit, să credeţi c-aş vrea să mă dezvinovăţiesc, să declin răspunderile… Dar eu să-l influenţez pe Adam… e hilar!

— Ce mă uimeştele. Adam, acum, este această recomandare… Cum de şi-a închipuit că ceea ce m-a-nstrăinat de dânsul, pe care l-am iubit, mă poate cuceri la un străin, pe care nu l-am iubit, pe care abia îl cunosc? Vedeţi, domnule doctor, ajung numai câteva săptămâni, numai câteva luni, pentru ca cel ce trăieşte sub semnul lui EU să piardă până şi amintirea faptelor… amintirile, în general… să le acopere şi pe acestea cu vălul pasiunilor şi sentimentelor… să le mistifice după dorinţă… În conjugarea dintre EU şi realitate, EUL este, din principiu şi de la început, subordonat. La dumneavoastră, lumea se supune lui EU… Şi-atunci, fireşte, e-ngăduită şi generozitatea compromisului. Îi pot îngădui lumii cât vreau şi ce vreau… Căci deasupra sunt EU. Domnule doctor, nu sunt decât un păpuşar la început de drum… Dar sunt mândru, sunt încântat

că mă simt *dedesubt*… sub domnia raţiunii…

Şi tăcu, afundându-se într-un solilocviu grav.

Atmosfera era grea, penibilă. Goldschmied se simţea ciopârţit, sfârtecat, şi-şi jură, probabil, să nu mai înceapă niciodată expunerea unei idei cu pronumele personal, singular, persoana întâia. Îşi drese vocea, jenat, se sculă, se duse la un mic dulap clădit într-o nişă, lângă fereastră, şi scoase două baloane de coniac şi o sticlă de Remy-Martin. Nici nu întrebă dacă Abel bea: la o asemenea discuţie accepţia se subînţelegea. Turnă, şi apoi se reaşeză în fotoliu.

— După toate acestea – zise el, vădit stingherit – probabil că nu mă pot aştepta la o viitoare colaborare muzicală. 1

Abel îl privi zăpăcit o clipă, de parcă ar fi revenit de pe alte meleaguri. Apoi reuşi să se concentreze.

— Vă răspund cu întrebarea dumneavoastră: de ce nu? Actul artistic este obiectiv, ţinteşte finalitatea desăvârşirii. Dacă-mi veţi realiza un aranjament muzical la fel de bun ca la „Piersic”… Dacă dumneavoastră veţi găsi aderenţe la spectacol, înrudirile sau deosebirile particulare ale celor ce-l înfăptuiesc sunt, bineînţeles, secundare… Acesta în niciun caz nu este un compromis de fond.

— Care va fi subiectul noului spectacol? Trebuie să mă pregătesc din timp… examinatorul e înverşunat – încercă Goldschmied să glumească.

Până în ceasul acesta, Abel nu se gândise la un plan concret: avea de pregătit spectacolul de copii. Şi apoi tragedia lui Eniko, descoperirile

ulterioare, deprimante, nu mai pentru aseme; râlă / imidităţiţitie cu nu-ţi pretlisp teeseră. Mbărtea hiptllă ISC im Abel o Surdă întărâtare; un hott fsK nâtism în favoarea păpuşăriei i trebuia sa; de-ai iarăşi dovadă, 1 Sieşi şi altora, dă a venit în teatru de dragul ideilor, nu de dragul e!

I – pbăpre Un copil „orb, domnuledoctor. Un copilborb cale îşi Olăde Stl1.6” lume ** – se auzi el, miuit, relatând imprbyiză t un Udti Subielt; 1 cale Se năştea instantaneu, mecunoscut, Sub ochii sau mar precis: în auzul său o1 lume1 irhagiharăl ideală; pentru că nu e „intuitivă, ci construită* riuniăi dinntiţiUUL.: 1 şi din Senzaţii r nonviziialev asediate;: „şi cald! trebuie1 SLB confrunte lapoi cu realitatea).1,

Astfel Sdj născu CC a de-a doua idee artistică – mai orăj a lui Abel Andrii, bărd era atât de uluit de1 descoperiră, în – cât: Că un lunatic, îşi deşertă coniacul şi-apoi plecă, aproape 1 nepoliticos, 1 direct la1 teatru: ddschise în” toiul nopţii clubul, ilumina scena, se aşeză în acelaşi loc! în rândul al Cincilea, şi ăştiptă.

01 oră întreagă se chinui în 1 expectativă şi nu reuşi să înihege nimic 1 Rămase neroduâc. Reste 1 o bra 1 stili se lu’ – mitiâle, înihise” teatrul 1 şi, îmbfeti! chinuit: urdă 1 spre deal.

II Conştiinţa lui era terdri Zâtă de eşecul Căutării obiectului, dar, deşi îl înfricoşa golul iscat, nu învăţase nici: în seara aceasta să spună EtJi

1 Era din1 unu mistuit1 de gravă îndoieli = în privinţa vocaţiei sale şi îl cuprinse deznădejdea – pentru că era nâivr încă, fel novice, şi nu ştiacă

numai cei olimpici nu Cunosc tortura îndoielii: şi; că, în fond, undeva departe, ea este; 1 în sine, o; neegalată J beatitudine; 1 pentru că este1 însemnul ceidr puţini1 şi aleşi pentru actul demiurgic;

T BECURĂ, CÂTEVA LUNI ANODINE „de – care, Abel. Andru ayeş să-şy adpcă, aminte, mai, târziu ca de o perioadă tulbpr.e. Şi, nedorită; de – fapt, optase pentru păpuşărie şi renunţase ia laborator, şi matematică, în căutarea unui, echilibru „unei sentiment de linişte „de împlinire, a, unei modalităţi, de a, exprima nemijlocit, semenilor, să-i cei ce vor fi publicul din sală, marele „numerosul, necunoscut p –, mesajul său de omenie şi dragoste „pe care îl trăia, cu coyâyşitoare, intensitate, şi pe care se credea dator a-l împărtăşi, tuturor oamenilor., ca, pe., o *mea culpa* vie, activă, şi eficientă. Dar Piersicul 1 său, în ciuda succesului din prismele-trei seri, se vădi până la urmă sărac în rod; după numai unsprezece spectacole; sala rămăsese goală, şi piesa, a. trebuit scoasă, de pe afiş. *Mundus „vult, decipi*, îşi zise Abel.

când, ieşi din biroul directorului, după ce acesta îi comunică „nu, fără oarecare jenă „hotărârea. Urcă din nou în podul de păpuşi, o îmbrăcă1 pe mină pe Mausi, o învârti şi, o, suci, zâmbi de giumbuşlucurile; ei; şi-şi repetă*: = 1 – Lumea r vr ea să fie amăgită. Când încerci să-i grăi eşti, s-o ademeneşti pe altă cale decât cea a simţurilor1; a motocicletelor şi soliştilor de muzică uşoară, care răcnesc de pe ecranul televizorului, te abandonează, îţi întoarce spatele, se preface a

nu lua act de existenţa ta, pentru a nu fi tulburată. Şi această este încă eventuălit atcă că-a mai fericită dacă insişti, te expui lapidării. Nu cu pietrele caldarâmului, ci cu pietre verbale. Cuvintele pot nimici mai total decât bolovanii. Şi mai pentru vecie.

O aşeză pe Mausi la loc şi porni prin labirintul literarteatral-istoric, în căutarea unui aliat, unui suflet înţelegător, şi, fireşte, nu-l află. După o jumătate de oră de căutări şi renunţări, se întoarse la acelaşi raft, la prietena lui, având senzaţia că, de undeva, de – după pereţi, Nathan Goldschmied îl priveşte rânjind şi că, după umărul lui, se zăreşte silueta demonică a fratelui său, Adam. Îmbrăcă păpuşa pe mână cu un sentiment de înfrângere, se salută printr-o reverenţă a ei, îi zâmbi cu îngăduinţă şi oftă, zicându-şi că prietenia unei femei, chiar dacă nu se întemeiază pe cunoaştere şi comprehensiune reciprocă şi rămâne unilaterală, este consolantă prin apartenenţă, ceea ce prilejuieşte cel puţin un monolog ascultat cu mimată înţelegere, în orice caz cu bună intenţie.

Obiectele începuseră să se anime şi pentru Abel Andru, dobândiseră şi pentru el semnificaţii complementare, ca pentru oricare păpuşar autentic. Există o legătură tainică, neştiinţifică, dar nu mai puţin reală între păpuşari şi obiecte, între ei şi materie. Legătura aceasta nu trebuie să constituie neapărat un acord, o integrare armonioasă în propriul univers, ci adeseori, ba chiar de cele mai multe ori ea se stabileşte pe temei de contradicţie, din pricina unui sentiment

de stânjenire şi tulburare. Acest dialog fără cuvinte dintre păpuşar şi obiect, care se soldează de obicei cu câte un gest, o tentativă rudimentară de animare, sau cu o simplă potrivire a aşezării în lumină şi spaţiu, au constituit mângâierea lui Abel într-un răstimp sufletesc tern, cenuşiu, îngăduindu-i bucurii de clipe în mijlocul unei suprafeţe întinse, fără de valuri, pe care el nu o trăia nici ca tristeţe, nici ca depresiune, ci pur şi simplu ca pe un vid, ca pe o lipsă de conţinut dincolo de cel al clipei, ca un faliment prelung şi o pustiire, pentru că a nu face nimic, socotea el, a nu simţi nimic, este mai grav decât a făptui sau a simţi rău, greşit.

Plecase înciudat din oraş. După strădanii de multe săptămâni, izbutise, în sfârşit, să rotunjească şi să cizeleze libretul celui de al doilea spectacol. Puţinele file ale libretului nu mai fuseseră rodul unei inspiraţii febrile, asemenea

„Piersicului”, ci consecinţa unei migăloase deducţii din ideea originară, găsită în seara petrecută la doctorul Nathan Goldschmied, şi a unei finisări meticuloase în prelungă şi totală acalmie. Încă din tinereţe, când amândoi fraţii îşi încercaseră mâna la poezie, socotită de ei pe vremea aceea o îndeletnicire ignobilă şi umilitoare, de tăinuit, Abel Andru nutrea convingerea întemeiată că oricine, oricând, sacrificând răbdare şi timp, poate scrie poezii perfect poetice; socotea că alăturarea fericită a cuvintelor, respectiv a imaginilor, metaforelor şi comparaţiilor, este exclusiv rezultatul unui proces riguros de eliminare a ceea ce nu se potriveşte,

până la aflarea soluţiei – nu întotdeauna necesar singulare! – care îndreptăţeşte calificativul de „poetic”. Citise şi pe Rilke, şi pe Valery şi îi admira, simţind totuşi, tot timpul, că poezia este un exerciţiu pentru cei bogaţi în timp, este un soi de şah al celor realmente dotaţi, o risipă gratuită şi ineficientă de timp interior, de care ar fi şi el în stare, dacă şi l-ar acorda. Poezia autentică o intuia undeva, într-o sferă asemănătoare jocului matematic al gândirii, cu deosebirea că rezultatul era incert şi inutil, necontribuind cu nimic la dezvoltarea imaginii spiritual reconstituite a lumii, care este mândria autentică a istoriei omeneşti, fala şi trufia ei; abia ea, târziu, integrează fiinţa omenească în natură, în ordinea firească, logică şi raţională a materiei. Nu fără oarecare ezitări recurse acum la această metodă, desconsiderată în cursul existenţei sale anterioare. Socotea însă că, odată cu păpuşăria, îşi reîncepuse viaţa: pentru prima oară se simţea independent, liber deopotrivă în materie de orar şi de timp interior, şi cizelă cu răbdare, cu un efort într-adevăr demn de misiunea cercetătorului de laborator, povestea băiatului de cărbunar, care orbeşte la naştere, în clipa în care trăsnetul îi omoară părinţii. Când totul era gata, teatrul porni în turneul său anual – impus de necesităţi de plan financiar – şi apoi urmară săptămânile de concediu, aşa că Abel nu putea începe repetiţiile. Plecă la mare împreună cu Saul Wolf care, de astă dată pasionat de ineditul şi dificultatea problemei pe care o avea de înfruntat, se angajă fără rezerve alături de Abel. Stătură într-un cort, la marginea unei tabere

studenţeşti, şi vreme de două săptămâni puseră la punct amănuntele plastice ale spectacolului, >ăştfel închi-l Abel avu – certitudinea că, nu va ni ar trăi momentele – penibile din seara premierei. Nimic nu va1 păr ea improvizaţie, deoarece-cunoscând, tot ce se put ea anticipa; mu o va1 îngădui, nicir măcar, sub raport sonor: era destul de mult text vorbit, şi cum Abel intuise de la începutul noii sale cariere că păpuşa nu, trebuie să imite omul, descoperi că-factura momeală a primei jumătăţi a spectacolului – său, lumea – plastic-imaginară pe care şi-o plămădea mintal Copilul orb cu – ajutorul Păstoriţei, fetiţa Pădurarului; – carem slujea – drept Cicerone e prin lumea luminii; formelor şi; culorilor, nu pute a-ţi sugerată mu ajutorai unor voci naturale, şdhotără – Să construiască nişte filtre electronice, cam Şă1 dea – vocii actorilor cuvenita nuanţă nonpământeană, de grai astral: Desfăşurarea sonoră adramaturgiei se muta astfel pe – un plan tot atât de abstract, ca un calcul” trănscris indimensiunileunei, geometrii noneuclidienb. Comandase din timp unor foşti colegi de la! Universitate – aparattira, şi ei i-o construim bucuroşi, nu numai din – pricina Venitului suplimentar –, – ci şi – din simpatie1 faţă *de*» Abel, şi din interes faţă depr oblemăv *: – Saul 1 Wolf se simţi <minutiat e pe-nisipul fierbinte al plajei u – spunea mă se trezesc în ei plăceri atavice, din deserturile canaanite* – dat Abel mu – avu – răbdare şi când, două1 zile în şir, îşi dădu seama că au epuizat3 tot – ce aveau a-şi spune în legătură – tiu-viitorul spectacol şi; – au ajuns: să

repete cele ce au ştiai fost – precizate: „Îi comunică lui Wolf că pleacă.

— Scenograful – dădudinumăr, presimţind căorice insistenţă1 crainutilă pajunseseră să se cunoască şi să – se aprecieze. – lllv-m? ivm-îim.,»!,».p

— N-ai – să grăbeştibu nici*o zi* premiera, plecând mâine, t'n Ib e de a mai stazece de? Uităspectacolul, raităteâtrul, uită C tot! E-atât de fierbinte 1 nisipul „şi-ţi da o! asemenea „Senzaţie de1 definitiv şi mdalb fsolid sub tine, îmbăt poţi uita până, şi propria ta fiinţă. – Însă Abei îşi scuţură/ numai capul. Ştiu, pe predic în pustiu, dârz cauta să fii, o dată înţelept, > Abel, Caută să te vezi; „eşti „veaup, ppşedat.

De. la moartea lui Eniko şi de la descoperirile ce, i-au – urmat „Abel devenise* recalcitrant faţă, de orice conversaţie despre persoana sa: „Tăcu – îndelung, până ce – Wolf începu, să se foiascăj se ridică în genunchi şi-i căută privirea! – **

m

J – „Tei rog-Să; mă Scuzi… Ştii, există-o-francheţe impudică… Eu sunt obişnuit cu ea… de acasă. Mie nu mi-e jenă, să-ăni vărs şi sufletul…

Era „rândul lui Abel să se simtă stingherit. 1 ÎI opri cu un gest” prietenesc, aşezându-şi ruina pe braţul lui: nu suporta nici „măcar confesiunile altuia:

— Am să stau vre b „două zile la Bucureşti. N-am mai fost de uimi trecut. 1”.

Totul era confuz, era neprevăzut: nu plănuise nicio se dere la Bul Uieşti. Amintirea1 intă iniibP Cu Eriibd, zilele acelea lioţărătoare „pentru viaţă:

lui de thă i târziu, stăruiau încă pivă dureroase, o: ea crude, pentru a fi răscolite. Niciodată înainte Abel Andru nu: ar fi fugit din faţa înfruntărilor cu sine. Dar acum – acum nu se recunoştea: îi era frică, Lunile” de iarnă târ zie”, primăvara, începutul verii, trtictiseră ca o perioadă” de „hibernare; de „latenţe sufleteşti „trăite parcă, numai din inerţie. „Undeva; n eceftiet al”, stărtuă” un sentiment vehement de justificare: avusese” dreptate”, totuşi. Nu-venise în teatru de dragul ei, ci a în pm’s „de b „convingere; „de „un „Şir d>e” raţionăniente;”trăr mai presus de tdâte, de cotiştiitiţa linei „apart Oheâiţe. Toc—-1 măi de aceea „îl apasâsb atât de „greu lipsa de iiispirăţie, absenţă totală. a’ Stării de euforie. În care crease V, Piersicul”.

T „se părea că este nedreptăţit, că materia însăşi, câlţiulşi mudavauă din cure” Saul” urma să construi iască „păpu şi le”, mi-i ohdrdază nici cinstea”, nici efortul. Credea a discerne ceva feminin în ingratitudinea lor spirituală, în „lipsa de gratificare. Fusese (Ţintotdeauna un om cu o luxurâân tă” viăţă lătintrică – r plin dă idei, de trăiri, ele dăruiri cinstite! 1 Acum st Simţea însă pustiu, deşert, golit. Voinţa lui nu avea unde se însera, trăia în voia momentului, asemenea celei mai falnice dintre păsări, în bătaia unor vânturi nebune, lipsite”; de brice „ţintă sau noimă: 1”.

Se plimba în dogoarea lui august în Bucureşti, evitând” cu „grija împrejurimile color două teatre. În care se desfăş, urase festivalul ciiri, toamna trecută. Se întreba ce caută aHV de ce nu se întoarse” „acasă, în virtutea vechilor sale

obiceiuri, intră” „într-una din librăriile centrale. Nu-şi dădea Scania nici el de ce, se trezi la ştancâââil cărţilor ştiinţifice şi” zări” primele volume „în „franceză, ale „unui” uriaş

tratat de fizică teoretică, ajuns celebru în răgaz de numai câţiva ani. Autorii erau de notorietate, citise în repetate rânduri despre Landau şi Lifşiţ, dar neştiind ruseşte, nu avusese încă acces la carte. Acum o cumpără fără ezitare şi, bucuros, se îndreptă spre camera de hotel: îşi promise două ore plăcute, care-i vor îngădui să-şi îndepărteze propriul *malaise* din focarul preocupărilor.

Cele două ore deveniră cincisprezece. Când începu să simtă foame, se uită la ceas; era ora opt dimineaţa. Tresări, speriat: noaptea trecuse pe neobservate. Nu simţise nici somn, nici oboseală, numai o imensă euforie: reuşise să urmărească *à la vista* metodologia inedită, înnoitoare, a celor doi autori care, înfrângând toate tradiţiile didactice, aşezaseră la începutul cărţii lor concluziile cele mai departe, cele mai târzii – şi deci cele mai complicate – ale calculului fizic, şi apoi deduceau restul prin rigoare şi consecvenţă, cu o eleganţă fără seamăn, reconstituind lumea dintr-o sumă redusă de axiome. De ce aceste principii iniţiale? De unde aceste principii? De aceea. De acolo. Fără explicaţie şi fără precizare. *Apprehensio. Sed non simplex. Potest homo apprehendere în perimetro quoque rationis, ultimae rationis, non solum in sensu.*

În fond, era vorba de repetarea elegantă a unui stil de gândire, vechi cât efortul de înţelegere

al omului. Şi primii gânditori elini au emis axiome despre prioritatea uneia sau alteia dintre stihii – şi-apoi au încercat să deducă din ele Universul. Dar axiomele filosofilor din toate vremurile au fost numai intuiţii sau temerare ipoteze, în vreme ce axiomele lui Landau şi Lifşiţ erau ştiutoare, erau numai metodologice, erau numai o elegantă formă de expunere, în dosul căreia străjuia, acumulată şi ordonată, întreaga experienţă a cunoaşterii fizice.

Era atât de tulburat de această concluzie, atât de îmbucurat de atributele inductiv-intuitiv-artistic-metodologice ale gândirii celor doi fizicieni, încât se îmbrăcă repede şi ieşi în oraş, uitând până să se şi bărbierească. Avea acum nevoie de lumină, de stradă şi soare. Începu să umble cu pas grăbit, parcă îndreptându-se sore o ţintă anume. Simţea că cioburile caleidoscopului încep să se adune iarăşi în mozaic, ordinea sa lăuntrică se restabileşte, şi se tămăduieşte, în sfârşit, şi de trădarea tainică a femeii pe care a iubit-o, şi de moartea ei, şi de dispariţia violentă, obsedantă, a fiului său. Se simţi viguros şi stăpân pe sine şi-l răzbi foamea. Se uită împrejur şi descoperi că se afla în preajma unei cofetării. Îşi trecu mâna peste obraji, dându-şi seama abia acum că nu era bărbierit, dar îşi zise că la această oră matinală – nu era mai târziu de opt şi jumătate – şi într-o asemenea zi îşi poate îngădui să încalce buna cuviinţă. Se aşeză într-un colţ mai puţin vizibil, comandă cacao cu lapte, ochiuri pe şuncă, prăjituri şi, în aşteptare, reveni la tratatul care-l aştepta în hotel, îşi răzimă fruntea în palme, cu coatele pe tăblia mesei, neluând act de lumea din

jurul său.

Nu putea contesta că simpla înţelegere la prima lectură a fastidiosului text ştiinţific îl măgulea. Şi nu putea contesta că redescoper is e mirajul lumii, pe care a abandonat-o. Landau şi Lifşiţ nu-şi iroseau filele asupra consecinţelor empirice, deductibile, ale formulărilor abstracte. Se mişcau pe planul preocupărilor doctrinare.

Dar păpuşăria lui era, oare, izvorâtă din imperative afective, stringente, inevitabile, sau era la rândul ei doctrinarism, sau mai precis: un antidoctrinarism, elaborat şi adoptat pentru a contracara, pentru a crea echilibrul echitabil dintre ceea ce decurgea din axiomele lui Landau şi Lifşiţ şi ceea ce se cheamă îndeobşte omenie? De ce i-a plăcut, de ce-l vrăjeşte şi-l farmecă tratatul? Să fie numai stima faţă de adversar, să fie numai respectul faţă de orice fel de manifestare superioară a inteligenţei omeneşti?

Încă din seara petrecută la Nathan Goldschmied îşi dăduse seama că existau anumite incongruenţe, dacă nu chiar contradicţii fundamentale între platforma pe care se situase faţă de doctor şi punctul său de plecare, din toamna trecută. Şi acum, cercetându-şi admiraţia faţă de performanţa metodologică a celor doi fizicieni, simţea undeva o identitate de structură între cele două inconsecvenţe. De fapt, îşi zicea el necruţător şi consecvent în a se judeca, ar fi pe deplin cinstit numai dacă ar modifica finalul piesei: după ce va fi operat, după ce-şi va fi redobândit vederea prin intervenţia ştiinţei, reprezentată de mâna chirurgului, Copilul trebuie,

obligatoriu, să descopere lumea, nu are voie să se trântească în iarbă la vedintrer Păstedţa să şirun alt băiafe, nudrevaie1 osândr ascundă faţa în – palme; să refuze; quno, aşteiies* 4 n. su* şir ea tumiâreale; orkât l-ar părea culorile lipsiţe de strălucire, în /comparaţiei cu – ceea ce construise., imagipar, pe thmdml –. cuvintelor. – şi or Mt erau; liniile şi formele, de aspre ibi colţuroase, – în raport cu rotunjimea şi; netezimea pe care

* – şi – le închipuise. Şi totuşi y simţea că nu va>, putea, aduce «Copilul la îâccepţie, oa-l va lăsa să se). triuţească. Îţi, iarbă şi işă – şi ascundă; lumina pedobindită a ochilor-v Ceva din a dineuri/. ceva. – ce nmşi i putea explic*, îl ţ intui adocului, – il. «lega deuoeastăabdicare...

— Căută-isc, identificee sur, să: motivul tulburătoarei contradicţiij – păşind, din – treaptă în treaptă, f tot mai adânev, tot mai dureros, – până ce-soiuţia i se înfăţişă, supărător de simplă.

— Personajul era, evident, – antobiografio; – Păstoriţa-pen. Enikd... i e Pm –: – p – m

— Era pentru – a doua. v>? Ui ci că ajunsese da poncesie în meserie – venise în păpuşariey urmărind problematicaabstractestetică a hiledinamâcei, năzuind să exprime-un – protest – umanistic chiar cu – armele-unei noi; abstracţiuni ant-iumanisticei – 4: Şi-i ată: nici pentru a doua oară nu reuşea decât *i sakşb* evoce propria – lume:. – afectivă, propria durere, – propria răzbunare şi propriul jind. Se scria, – se reconstituia pe sine din mucava şi diţpdin mişcare, – culorişi-muzică. Ce temei, «. moral – avusese – pentru imputările pe care le adusese doctorului?

— Cât de – inechitabil, de nedrept se purtase. – .:

*” «– rol vacăuta – şiri – va cere scuze. – Şi, asta nu cu prilejul discuţiilor – despre muzica – viitorului spectacol. Nu. Se va duce înadins. Numai în scopul acesta. r… p?! Darecum ar putea. – pricepe – Goldschmied, legătura, dintre *i* tratatul l-ul Landau şi Lifşiţ pe de-o – parte „şi remuşcarea – să pe de, altă parte? Nu va crede oare că totul este numai ruin pretext – Megăturile raporturile erau – atât de complicate; – încât oricui din afară în mod necesar îi vor, apărea» ea – Un pretextşubred – r – ea să reînnoade o discuţie de natură particulară; pentru a-iniţia un demers în direcţia lui

— Adam? – : – r: «? – .»: – e…

«Speriab, se îndreptă! îşi „ridică, fruntea din palme şi se uită* împrejur. Prin, geamul 1 dublu al galantarului, care zăvoreanişa discretă* împare – se aşezase** «deasupra unei multitudini de mascote, ciuperci, amandine, – flancuri şi alte bunătăţi; zări – o pereche; şezând la o masăv într-o – animată conversaţie: Bărbatul eray fără – nicio posibilitatede confuzie, fratele său, Adam, be* V; e d ***” – …

Abel se îngrozi, crezu că are halucinaţii, dădu să se ridice”, să ăasă îfr fugădin toaal, să alerge de-a lungul Căii Victoriei, să scape de nălucă. Reuşi însă într-o fracţiune de secundă să-şi regăsească – stăpânirea de sine.

De ce să nu fi fost Adam? Pentru că 4 n-clipa aceea ajXmresbv au laritub dsialitior; şi – gindrilarv la el? Adam nu se putea; aflav

întâmplător, un Capitala? – La o a doua privire: şi dădu seama că femeia* cu care şedea la masa era complet învăluită de vraja lui/ că-i era predată necondiţionat, că Adam o stăpânea fără drept de apel; factura pur erotică a acăstef dominări-era-vizibilă, ţipătoare. Adam nu put ea avea aventuri bucureştene? * Dar femeia-âi era vag cuhoS cută, zărise nu o dată faţa – aceasta pe1 străzile Clujului. Dincolo de geamul galantarului se desfăşura o idilă discretă, şi privirile lui erau de două ori nechemate – întâi pentru că orice privire de acasă-era nechemată, cei doi căutând, vădit, pavăza metropolei, şi 4 n dl doilea, – rând pen – tfir că cel câvpfi Wăreră *elv**Nu, tiotătr ciUM plece, să dbăterebreetşi doi de mffă dtr fu ca * – fi rolcă Mfţe ufă MIE Fae Păi-te cătJ tin1

asemenea situaţie penibilă – atâta tot, totuşi y nfi-TNfăr vizită pe*” ddbtoidY*Nâthân obl, de ebthiede.: Ajunge clacă, plecândy famine mreot faţă – de „Adamfv>— –.

Azvârli o bancnotă pe masă:; se ridică şi, sub: privirea1 uimită a chelneriţei, care se apropia tocmai; cu tava – plină „ieşi din local. Oricum, nu ar mai fi putut mânca. 1 * Se întoarse: la hotel, isi-făcu bn grabă bagajele; achitănota şi plecă la Garade Nord, în aşteptarea primului tren – spre – Cluj; „Petrecu patru – ore în sala deaştăptare.

— După primele zece minute îşi desfăcu geamantanul; – scoase *volumul* de in ecanică şi se afundă – în studiu.

— Orel-e trecură pe neobservate… *u* n…00»… d»,.

Miriştile erau foarte galbene, norii aproape

durereros de albi, – pădurile de – brazi – de pe 1 valea – Prahovei violent* de vefzi. Îşi interzise – să mai privească prinfereastră.

— Când după alte ore legănatul? trenului îl obosi şi-nu-şi-mai putu continuă lecturay îşi strânse – aproape; spasmodici – pleoapele. – vecinătatea unor – tovarăşi de drum necunoscuţi îl stingherea: Se1 simţea iremediabil şfâ Şiat, intră frumuseţea – celor – citite şi drama Copilului orb. Se învălui în haina de ploaie, se instală, comod, în colţ, şi adormi…

— E liber aici? – auzi o voce feminină, rechemându-l din somn.

Îşi scoase capul de după haina de ploaie: compartimentul se golise.

— Poftiţi, vă rog – şi, din inerţie, căută să readoarmă, simţind vag că de undeva, de la periferia visului său nesemnificativ, ameninţa reintrarea în conştiinţă a gravelor antinomii din ceasurile precedente.

Auzi ca de dpparte cum se trânteşte uşa şi cum se opinteşte cineva să aşeze în plasă un geamantan. O clipă mai târziu, vocea feminină de adineaori îl rechemă la realitate:

— Cum puteţi sta cu geamul închis, pe zăpuşeală. Într-o seară ca asta?

— Mă rog… – murmură el stânjenit, foindu-se în colţul său, gata să se cufunde iarăşi în somn. Consemnă în aceeaşi clipă că trenul se puse din nou în mişcare.

— Mergeţi departe? – auzi el iarăşi, peste un timp.

Avu nevoie de câteva secunde până să-şi dea

seama că întrebarea îi fusese adresată şi că, vrând-nevrând, trebuie să ia act de ea.

Îl apucă furia. Cine era această persoană rău crescută, care nu-i respecta nici somnul, nici singurătatea? Deschise ochii, se îndreptă brusc, ieşi de după haina de ploaie şi, încruntat, se răsti la interlocutoarea impusă:

— Dumneavoastră nu vedeţi că dorm? – dar în aceeaşi clipă îşi dădu seama că îi pierise somnul.

— Vă felicit; aţi izbutit să mă treziţi! – şi se retrase ursuz în colţul său, învelindu-se iarăşi şi intenţionând să se retranşeze definitiv în tăcere.

Nu ştia nici el de ce dădu din nou deoparte haina de ploaie: abia acum, cu vădit resentiment, o măsură cu privirea.

Era o femeie tânără, de cel mult douăzeci şi doi, douăzeci şi trei de ani, scundă, nici subţire, nici împlinită. Avea părul castaniu, eu ape roşcate, tuns scurt, în zulufi rebeli, tenul bronzat şi acoperit cu o adiere de puf blond pe obraji, ochii negri, nemaipomenit de vioi şi hazlii, contrastând cu genele lungi, întoarse, caracteristice temperamentelor lascive, nasul şi gura desenate impecabil, bărbia dominată de o gropiţă copilăroasă. Era îmbrăcată destul de simplu – într-o rochiţă înflorată şi străvezie, purta sandale cam tocite, fără tocuri. Stătea picior peste picior, cu degajarea femeilor care au conştiinţa rară a desăvârşirii lor statuare şi-i zâmbea cu o dantură supărător de albă şi fără cusur:

— E nepermis să dormiţi pe o seară ca asta! Priviţi!

Se ridică repede şi stinse lumina din

compartiment.

Abel, care adormise la începutul după-amiezii, nici nu-şi aducea aminte, când sau cine aprinsese lumina. Curentul cald îi bătea acum drept în faţă şi, silit parcă, se uită prin geam.

Un oraş rămânea în urmă, ea o mare tremurată de lumini, ici-colo orânduite geometric. O dungă vânătă deosebea zona de cer cu reflexe de scânteieri electrice, de cerul autentic, decupat de rama ferestrei, şi percepu, clătinată, pe fondul unei adâncimi mai mult albastre decât tenebroase, o mulţime neobişnuită de stele.

Curentul de aer îl izbea, prin gulerul desfăcut, pe pielea pieptului, parcă mângâindu-l şi dându-i o senzaţie de sănătate, de vigoare, cum nici pe nisipul plajei nu simţise. Scurta şedere la Bucureşti i se părea în clipa aceasta undeva foarte departe, în urmă. După o noapte de înfrigurată aventură matematic-mecanică şi după penibilul episod din cofetărie, somnul adânc, legănat de arcurile vagonului, fusese o baie primenitoare de suflet şi dispoziţie.

Peste o clipă îşi reveni, dojenindu-se că admisese unei persoane străine – şi încă unei fetiţe! – să-i antreneze stările sufleteşti. Se simţi tutelat – îşi mărturisi: plăcut – şi schiţă un protest, care ţintea cel puţin restabilirea independenţei sale.

— Frumos, într-adevăr – răspunse el după câteva clipe de tăcere.

— Dar e artificial.

— Cum artificial? – şi Abel consemnă o notă de iritare incredulă în vocea ei.

— Cerul nu se priveşte printr-o ramă de fereastră, dintr-un vagon. Ceea ce văd e jumătate ramă, jumătate cer.

— Cerul se priveşte oricum, de unde apuci!

i – Trebuie să fii, foarte sărac, să te: mulţumeşti cu atât.l. fit ît-71 Există, cineva bogat, înjumeaasta, Poate indienii: «cig pe Amazoane.

— Se lăsă, iarăşi o pauză. Şi apoi vocea ei răsună mai voalată „din întuneric. – . De fapt, ne-ram putea da jos la o haltă. Să rămânem o noapte în câmp… Să pe uităm… Merită… – … – Sunt prea bătrân pentru asemenea aventuri, domnie.

„V, f; f; v, e, A

îţi ăââuH* păreaţi; TA A se în – Şi-apoi „ar… trebui să vă fac… curte. ŞI.sunt, iarăşi prea bătrân… JB.bătrân şi obosit. >…

„O auzi sărind, de la locul ei şi căutând, cu mina, în întuneric. Peste o clipă, tubul fluorescent, cu lumină albastră; se aprinse…

„7 – 7, Trebuie să mă uit! Nu cred să fi greşit. – . Fata se poştă în dreptul, lui, puţin deoparte „să nu-i atingă genunchii, şi-l măsură cu mar.e. luare aminte.

— Nu păreţi mai mult de patruzeci…).

— Am treizeci şjt *4*$

xysn da, la; cântrragigonul prin Mipaât păpuşit) în ibilujp tiei» graş, toa (ăwvpay-dse: vău Yyvârse n-ietă, kx, Souăs autor* prime; am: r ei xâmtee; Wstă: fizica şi diirrireu a în 1 nouă lucrări ştiinţifice publicate, am avansat pl, hă la gradul de conferenţiar, am studiat şi trei arii de biologie, dar am abandonat, am un fratep tatăl meu a fost avocat, democrat, fără de partid, eu însumisânt

ateu, materialist, raţionalist, cred în artă şi, în oameni. Vă stau la dispoziţie eu orice fel de informaţii suplimentare. Cu pine am onoarea?... „...

În dosul acestei înşirări, rostită cu glasul, cel mai serios şi mai linear, cu putinţă, Abel râdea de el însuşi., Niciodată înainte nu se întâmplase ca o femeie, necunoscută, să aibă iniţiativa unei discuţii cu el şi încă a unei discuţii cu implicaţiuni intime; propria lui reacţie, i se părea, infantilă: simţea linsă că izbutise, să o pună în inferioritate „că, totuşi, era *cineva*... i/n i îjv-v 0.00.

Fata nu-i răspunse imediat. Dar peste câteva; clipe; foarte intrigată, se apleca spre dtosul... / >

Îi? ilredică *am* înţeles greşit... * Aţi spus că sunteţi mate»

hiatician, fizician şi chimist... om de ştiinţă, adică... şi lucraţielaj. i Teatrul de păpuşi?,». < «.<, –;

Găsise fisura. Abel îşi: muşcă – buza, inferioară... Deci contradicţia e la îndemână, cu un dram, de bun-simţ o remarcă roricine/ –; pentru călezează simţul comun. Chiar şi copila aceasta.

— Nu-i – vorba, – pare deosebit de ageră. Dar este el dator să dea explicaţii? Oare ea ar putea pricepe explicaţiile? J – *

Întocmai: Matematician, cadru – didactic, – cercetător de chimie fizică, şi... păpuşar: r-ţi). h m! râata zise ilăsă perspeteaza canapelei, < bă tind din palme şi (tropăind e din picioare a încântarer precum* un copil de grădiniţă la văzul unui scrânciob sau al unui joc de-artificii.: t! – n – Splendid I – Minunat! Bravo!:

h Era Tându-i lui” Abel să se simtă <încurcat: niciodată, dar niciodată nu s-ar fi aşteptat, ca-marea întorsătura, din viaţa lui, intervenită în urma unor atât de grave, cuprinzătoare i dramatice conflicte de conştiinţă, să fie aplaudată oal unnumăr – de – varieteu sau* ca o performanţă sportivă, y – n – rf Dar ce «vă place? – întrebă – el> sumbru, aproape jignit. V... – ; /

*” f: – TCe-mi place? * Cu-rajul îmi place! Dacă sunteţi chiar fi conferenţiar – de chimie, fizică, – precum aţi spus «şi, în apăsarea deosebită a cuvântului, se simţea un respect evlavios, amestecat cu scepticism – şi nu vă sfiiţi, totuşi, să – fiţi păpuşar, înseamnă că sunteţi un om de curaj şi... cum «sa; vă-/spun... căută ea expresia potrivită – sunteţi un ora *liber*, / Da, da’ asta e: un om liber. *Un bărbat li*

«*ber*. / Oh – *l*, –: şi ochii i. se dilatară, luminoşi în sfârşit, l-am întâlnit 1 * f –; Pe cine, domnişoară 7

— Pe bărbatul liber, pe care-l cauţ i Pe bărbatul care nu se sfieşte să acţioneze cum îi dictează conştiinţa! Care înfruntă şi sfidează toate şi totul!

Mărturisirea îi găsi, pe Abel, cu totul nepregătit şi încurcăclintr-odată firele discuţiei. Surâse amar, constatând, cât de repede abandonase ea problema obiectivă, încurci, nd-o imediat şi nemijlocit cu referiri la intimitatea – ei afectivă, Tentativa – voltairiană a lui Eniko fusese, totuşi, poză, îşi zise el, esenţial fusese numai sentimentul care animase tentativa ei.

— Dar cred că nu sunteţi chiar... că sunteţi

păpuşar… amator, nu-4 aşa… în timpul liber?…

Abel îşi reveni.

— Ba nu. Sunt profesionist. Definitiv. Am părăsit Universitatea. Şi sper să devin un bun păpuşar.

— Nu se poate!

— De ce nu se poate, domnişoară?

— Decât… dacă aţi fost un fizician slab. Un matematician… să spunem, mediocru…

— Ba nu. Dimpotrivă – o asigură Abel şi se simţi ridicol: modestia făcuse parte din primul aliniat al catehismului cu care fusese crescut.

Niciodată înainte nu ar fi îndrăznit să emită vreo judecată asupra propriei sale valori profesionale. Era ceva impudic şi respingător.

— Nu se poate!

— De ce?

Fata îşi căută argumentele. Pe faţă i se oglindea efortul de concentraţie, şi expresia ei, serioasă şi drăgălaşă deopotrivă, îl amuză copios pe Abel care, aparent, îşi păstră toată seriozitatea. Fata sări de la locul ei, îşi trase cu o opinteală geamantanul din plasă, şi-n vreme ce-l deschise şi cotrobăi febril în măruntaiele lui, răspunse sacadat:

— Pentru că… pentru că… păpuşăria… este un lucru… minunat! Uitaţi-vă! – şi scoase din geamantan dintre lucrurile ei aşezate într-o ordine mai mult decât problematică, un căţel galben, cu urechi mari, clăpăuge şi cu o expresie teribil de hazlie.

— Ca să vă dovedesc, cât de mult vă înţeleg şi

cât „de mult vă apreciez: Zdreanţă nu mă părăseşte niciodată.

Întinse lui Abel păpuşa, care o luă cu mâini sensibile şi înţelegătoare. Fata pledă între timp cu ardoare.

— Totuşi, totuşi... cât de frumoasă este păpuşăria, nu e, cum să vă spun... *esenţială*. Se poate trăi fără păpuşari... Dar nu se poate trăi fără fizicieni şi fără chimişti... Este ca şi cum aţi fi medic, dar într-o bună zi v-aţi părăsi pacienţii care vă aşteaptă la spital sau la policlinică, şi aţi începe să creşteţi flori sau canari – tot pentru ei. Dar boala nu le-aţi mai lecui-o. I-aţi lăsa să sufere şi i-aţi mângâia numai... cu flori sau cu păsărele! Ştiinţa şi matematica sunt *esenţiale*! Mie nu-mi plac, dar ce este, este! – exclamă ea smulgându-i-l, nu fără oarecare supărare, pe Zdreanţă.

— Un om poate face pe nebunul şi-i bine c-o face, dar nu abandonează definitiv ceva esenţial pentru ceva neesenţial!

— Şi cu bărbatul liber cum rămâne atunci?

— E minunat să trăieşti cum te taie capul *tău*, şi nu al altora, şi-i la fel de minunat să-i scuturi, să-i... să-i şochezi! O, e grozav să vezi mutrele indignate ale babalâcilor! E o nebunie să te simţi singură, zburdând încotro te duce inima!... Dar capul ne este dat ca să gândim cu el, să deosebim, să alegem. Şi nu să alegem neesenţialul, în dauna esenţialului! Unde am ajunge? Libertate şi haz şi şoc, toate cele, sunt de acord cu tot ce e haios, dar când e vorba de lucrurile mari...

— Ordinea, de exemplu, e un lucru foarte mare, domnişoară. Şi văd – arătă Abel spre

geamantanul în care ea îl înghesuia acum pe Zdreanţă cu aceeaşi tehnică vijelioasă, cu care-l scosese – că nu prea aderaţi la ea. Îmi închipui ce ordine trebuie să fie la dumneavoastră, acasă…

— Oh, vă rog să mă iertaţi – roşi fata, închizând geamantanul repede.

— De altfel, eu nu am casă…

— Cum nu aveţi casă?

Fata îşi scutură zulufii.

— Nu am casă. Nici nu vreau să am. Nu locuiesc nicăieri. Sau, dacă vreţi, locuiesc pretutindeni. Locuiesc în geamantanul acesta.

— Nu înţeleg. După câte îmi dau seama, deocamdată e locuinţa lui Zdreanţă care, de altfel, recunosc, e un câine foarte frumos. Dar nu văd cum aţi putea să…

— Nu am bază fixă. Sunt mereu în larg. Cavaler rătăcitor, dacă vreţi.

— Vreau, nu zic că nu vreau, dar nu înţeleg.

— Sunt ziaristă. Am terminat facultatea acum un an. Nu vă spun la care ziar am fost repartizată, pentru că deocamdată scriu prost. Ştiri şi mici reportaje industriale. Ilustraţii fotografice proprii. Încă nu sunt Genevieve Tabouis, dar voi ajunge. Pe buletin am o adresă fictivă, la o mătuşă care e moartă de doi ani. Acolo. În pod, cred că am şi-l mişte mobili moştenite: Când sunt la Bucureşti, dorm la 1 colege, 5 la cunoştinţe, la tovarăşi, la1 prieteni şi – când «nu se» poate altfel şia nu găsesc nici cameră la1 hotel, – atunci clandestin, „la redacţie.

— Dar – niciodată – nu stau mai mult de două zile la centru. Sunt liberă. Şi am o misiune. – 1

Fata începea să-l intereseze din! ce în ce mai mult; – dar, în acelaşi timp, se simţi dintr-o d'aţă într-adevăr bă-l trân, teribil de bătrân faţă de ea. *u* h f
– Da. Să cunosc oameni, să leg prietenii şi cunoştinţe, să-l învăţ să scriu bine despre ce f; ac oamenii şi, mai ales, 11 să-i ajut Unde pot: 1! v, v"! i0 iv5 i; >

;: – închipde pasăre migratoare? t>c*A*

(– Dacă Vreţi să-i spuneţi aşa)... în ori că caz! nul *instiu* 1 *tuţional*: „j – 1 *! i V* 1/1: 1

Era diţi nou o pronunţie deosebită, irotiic-dispref uh; tdare, 1 a unuicuvint mare. i, e – ou

— Sunteţi membră la FAI? l

4 – T. a ce? L-iântrebă ea, uluită. e;

1 Federaţia Anarhistă Internaţională, cu J sediul 1 la Paris: îl! (1; * n**: o *u Hi* ti [în

Se „lăsă Un moment de tăcere; Abel regretă atacul vizibil, jicnise fata în cWa1 că" constituia minuna Oi. ridarrib6 părut rău dacă ea; ar fi întrerupt acum conversaţia: După câtva timp îmbă J făta1 reluă, daţi gâasuti ei nu – mal1 dveia1 Uimll" din înariparea, din exaltarea tinerească de adineaori.

— Am crezut că sunteţi într-adevăr Un1 om liber. Oamenii liberi înţeleg... Socialismul huse ctitistrulăştă-numai organizat de la centru. Cânti doi tiâ Meiii de – toţâânodc1 În 1 tren. Şi unul are un necaz, şi celălalt îl* jbbăth, ajuţă" şi-i [ajută! amestecându-se; de organifeat1 Îţi viaţă; /Obluil Mţ, se cohătruieşte soclălismull Dacă amestecul e spte1 bitrăv fireşte. Înţelegeţi1? Ada1,1*întâlţiirll novgâhiiătO 1 şi amestecul fieplariihcăt mă Viaţă altui a.: tot ăticlăiism se cheamă. Eu construiesc

socialismul pe cotit pMpriu: E bine? x< mmo u.

— Vhi, lu'. – mv nu O» – e un u – Şi Uti dO am jăjungă, trălăvoţi ăhfr făce furier? 11, l – Nufadtibţi! la fel. Niirnăf chinolăşă. Wu\lexistăv alt cavtilfer VÂM citor; „L-aş; fiil intbtiitv Ptiţitie Văibahhdâtit în ţaţă; pe card; hti le-am băthti f Cuhpăe ăiite>! şiu tiii1 de1 oa1 meni; Mi ă-ar fi spus. L-a fi ititâlnif. ÎSiriltiltigută! uimică Tvi Atestă o stilulirieii.4 ifditiai1! av iiied; Înţelegeţi7 u Şt tiitii".

măcar nu arii făcut1 cerere de locuinţa! Nu vreau bază! Mi placă în larg! Primesc leafa şi deplasarea post restant, şi cu ăsta am isprăvit… – şi-apoi, deodată, îşi aduse aminte: – Acela să ridice: prima piatră, care nu a păcătuit. Dumneavdăstfă aţi făcut mai rari ca mine.

Era rând iiriui Abel să se simtă jignit. Rămase surprins că ap răcidfea fetei îl atingea atât de dureros. În fond, se întrebă el, db ce se lăsase antrenat de asemenea manieră libertină într-o discuţie asupra unui subiect, care de fapt constituia problema centrală a vieţii lui şi asupra căruia medita zb litrii şi arii, cri toată încordarea şi capacitatea rigorii sale logice? Vine această fetişcană, aproape copil încă, fei: încă rin copil trăsnit şi răzvrătit – care în loc să uvistezO şi să facă schi, să se sărute şi să dea, probe de filmare la Studioul Cinematografic hoinăreşte prin ţară până see va potbli şi-şi ya găsi şi omul, şi l, beul – şi între două opriri ale1 abrieleratrirui emite judecăţi asupra vieţii lui „asupiră „hotărâriilor: sale majore, 1 parcă ar discuta despre Viftriţiâeltid Zdreâtiţăv El e de vină: cine l-a pus

să accepte discuţia/ să se lase provocat?!…

— Şi: totuşi1 Ceva îl opririea pe! gânduri”. li stânjenea ca un om din afară, un om din generaţia cu care nu avusese alt – contact – d-eeâv *excatedra*, – îl judecă astfel. Fată nu era, nicto Gomeb Şomăceanu, – nici Zeno Lupaşcu, habarnu avea cum., răsună, la Cluj, mumele, de Andru.

— Şi iată; fata îl pusese *în*, ecuaţie „şi, ecuaţia dăduse, o rădăcină – negativă.

— Staţi, jos şi aşcultaţi-mă, liniştită. Mergeţi: departe?

— Până la Oradea……

„Va; să zică, mai departe: e, a mine. Avem, deci. – tot timpul. Vă rog să încercaţi samă urmăriţi şi să nu mă. Întrerupeţi. Numai dacă nu înţelegeţi peya. O dată în viaţă mă bâr cărităţi să fiţi disciplinată şi, pu, mă, contraziceţi pe par curis; nici dacă nu sunteţi de acord, – se aplecaseinainţe, aşezându-şi mâiniie peste mâinile ei, parcă fixând-o locului/ –! mi promiteţă?

— Dă1 – dădu făta din cap, intimidată, şi-apoi aruncă o privire mirată asupra mâinilor sale, care continuau o clipă să zăbovească asupra mâinilor ei.

— Aveţi mâini bune, domilule.1/ – uşr măi îngădui ea o remarcă, făcă, ndu-l pe Abel să 1 să retragă brusc şi să se simtă iarăşi stingherit.

Se concentra. Trebuia să însumeze, pe înţelesul fetei, întreaga sa experienţă interioară. Adam l-ar lua în râs: a-ţi justifica traiectul spiritual şi încă în faţa unei femei – şi mea a unei femei imature, a unei fetişcane!

Abel Andru însă nu s-ar fi justificat în faţa unui

bărbat, cu excepţia prietenilor tatălui său, el credea în femeie, iubea femeia şi o ridica pe piedestal, şi nicio dezamăgire nu era în măsură să spulbere acest sentiment evlavios în faţa EI

Revăzu mintal, după habitudine, schema.

— Când o operă face apel la inteligenţa noastră şi numai la inteligenţă, atunci caută să exprime un adevăr, nu un sentiment. Eu înţeleg prin inteligenţă aptitudinea de a ne adapta la – şi a ne însuşi – o situaţie, un fapt nou, necunoscut din experienţă…

Vorbea încet, sacadat, apăsând fiecare cuvânt în mod deosebit, parcă vrând să-i dea greutate. Pe vremuri, la catedră, vorbise întotdeauna fluent, câştigându-şi o reputaţie de bun vorbitor, pe care prilejurile sociale, conversaţia, nu i-o puteau acorda. Acum însă se auzea pe sine, dedublat parcă, şi nu-şi recunoştea nici dicţia, nici cadenţa gândirii.

— Procesul acesta de adaptare şi de însuşire se consumă pe calea judecăţilor. Deci o asemenea operă face apel la raţiunea noastră – şi numai la raţiune. Dar o operă de artă sau o faptă bună nu trebuie, neapărat, să facă apel la raţiune. Dimpotrivă, de multe ori, dacă nu chiar de cele mai multe ori, face apel la cu totul alte mecanisme, decât raţiunea. Dacă acceptăm ideea că tot ce se situează sub nivelul judecăţii este alogic, este anarhic, atunci putem chiar spune că face apel la „araţionalitate… Aţi spus că păpuşăria este neesenţială. Mă rog. Tot ce se poate. Dar muzica? Dar poezia? Dar pictura? Par a fi esenţiale, deşi nu ţin de capitolul raţional al vieţii

noastre. Şi sunt ameninţate. Şi nu numai artele. Politeţea veche şi religia, aşezările bătrânilor, măsurile şi etaloanele de apreciere a faptelor şi oamenilor, tot ce putea, constitui, cândva, cărămizile unui edificiu pe care, vrând-nevrând, încearcă să şi-l recompună, în felul său, fiecare om. Care constituia, în parte, ce numeau părinţii, fericirea noastră. Instituţii ce ni se potriveau. Armonia dintre inimă şi lume.

Enunţase, axiomatic, primejdia. Fără să vrea, începuse cu concluziile. Fusese, evident, influenţat de metoda cu care cei doi autori reconstituiseră fizica teoretică.

— Vedeţi, de când am coborât din copaci şi am încetat să hăulim şi să azvârlim cu bolovani, de când am început, dimpotrivă, să cioplim bolovanii, totul pare să se fi desfăşurat independent de voinţa şi de raţiunea noastră. Oamenii au trăit, au muncit, s-au înmulţit şi au murit şi atunci după anumite legi, care erau dincolo de voinţa lor. Pentru întâia oară de când existăm, a apărut, în veacul trecut, un om care, cercetând legăturile dintre cauză şi efect, a demonstrat că se poate şi altminteri. Iar noi suntem generaţia care trăieşte transpunerea în realitate a demonstraţiei lui abstracte. Pentru prima dată s-a gândit anticipat, s-a elaborat raţional o formă a societăţii omeneşti, şi pe urmă abia s-a concretizat ideea. Trăim prima formă logică, raţională, a convieţuirii omeneşti. Cu toate zguduirile, cu toate dramele sau chiar tragediile individuale, subiective, care decurg inevitabil din fondul acestei unice încercări.

Vocea lui răsuna acum domoală, mai puţin

aspră, parcă ar povesti unui copil un basm. Fata îl urmărea, numai ochi. Era, evident, captată de idee.

— Dar raţiunea nu s-a aplecat cu succes numai asupra imperativului reconstituirii societăţii omeneşti. Raţiunea a pătruns structura materiei, a universului, a vieţii, a informaţiei, a mişcării, a luminii. Procesul de cunoaştere se desfăşoară atât de uluitor de repede, pe atâtea planuri, încât practic nu mai poate exista creier omenesc capabil de a-l cuprinde. Numai maşinilor electronice le mai este dată favoarea de a cumula cunoaşterea. Nouă nu. Posibilitatea ca o singură personalitate să cuprindă, să generalizeze, să pună în legătură, să sintetizeze, a dispărut pe veci. Din stăpâni şi conducători, am devenit angrenaje. Mai mult sau mai puţin importante. Atât. Iar când cuceririle raţiunii din toate aceste domenii îşi vor găsi calea şi aplicaţiile în ordinea raţională a convieţuirii omeneşti, atunci inevitabil vor azvârli peste bord, vor strivi tot ce este neraţional, sau tot ce face apel la iraţionalul din noi. Inclusiv ceea ce face apel sau este izvorât din inimă, cum îi spunem râpi, epibătrâni. Pentru că raţionalitatea este, prin struc –, ţura, ei „ponsecventă...

— Chiar. Dacă iraţionalul, e bun sau frumos? – îl întrerupse, ea pentru întâia oară...

Chiar, dacă iraţionalul e, bun său, frumos. Pentru că altminteri omul, individul, nu-şi, poate împlini misiunea pe care. i-o repartizează ordinea raţională. Pas cu pas se vor elirnina fisurile, concesiile „compromisurile, la care cunoaşterea, încă, înapoiată, a materiei, a silit societatea

raţională, Se va-elimina tot, ce a fost produs de remuşcările, revoluţiei. Pentru că revoluţia s-a înfăptuit într-o eră încă iraţională, chiar dacă ea însăşi reprezenta raţiunea, şi, t inevitabil, iraţionalul şi-a pus, amprenta asupra ei.

Se opri o clipă, urmărind de unul singur implicaţiunile, cotloanele, ascunzişurile unui gând pe care abia îl descoperea. Dar, apoi reluă – iarăşi pe alt ton:

— Planii, icăpi, pro, dâiqţia într-o. fabrică Dacă fabrica este în întregime auţo.m. atizaţă „totul merge, perfect, de „ta, sing.: Cap4, lucrează <, însă, oameni; intervin, sentimentele, emoţiile, datele biologice şi psihologice individuale, anar (hice, şi iraţionale... De aici, efortul, încordarea, contradicţiile, nepotrivirile, care mai stăruie. Dar, mâine? Ideea, o dată pusă în mişcare, nu poate fi oprită, din moment ce raportul de la cauză la efect pe care îl statorniceşte este juşt. Şi din t idee, decurg consecinţe... Prin firea legica a lucrurilor, iraţionalităţile nu vor, putea, supravieţui. Peste, numai patru sau cinchgeneraţii „peşte numai un veac, se va zâmbi pe seama a, nenumărate clemenţe de viaţă „care nouă ne mai, sunt; hal Dituale, la fel cum noi zâmbim pe seama, să spunem, a „sacrificiilor, cavalereşti, a adoptaţiuniler mistice, a, cultului marianic „a, ierburilor, de leac, său. *a* pedagogiei, clasice. Un american oarecare, – pe nume Allan. Jacobson „a injectat unor – şobolaniacid ribonucleic purtător al – amintirilor unor f alţi şobolani, şi animalele şi-au însuşit datele memorate de primă serie: Astăzi umoriştii găsesc în acest experiment surse de

glume. Peste câţiva ani, tot ce decurge din acest experiment va fi fapt comun. Astăzi se scriu articole – speriate, sau îngăduitoare „sau ironice – pe tema că un creier electronic a compus poezii, pe care experţii le-au confundat cu poeziile lui Jacques Prăvert. Dat mâine, 1 şina1 electronica îţi va servi toate1 poeziile posibile, în toate limbile pământului, pentru că harul poetului nu are *alia1* funcţie, 1 decât cea de a înlocui printr-ointuiţieiraţională, 51 genială dacă vreţi, fastidioasa operaţiune de selecţieşi1 alăturare1 a cuvintelor potrivite. Şi maşina va lucramai 1 repede şi mai fără de greş. Or, cine îşi mai încredinţează bagajul unui hamal, când are laindemână un autotranspbr – < tor rapid? Cine călătoreşte d'într-o ţară în alta eu; poştalio nul, 1 Când: poate zbura1 supersonic? Şi cu muzica la-fel... 1 Dar mai mult: Ce săr caute1 muzica unui Bachr în lumea cu raţională, când Bach este prin structură şi rezonanţă creşi” J tin; *1* deci iraţional1? Apa: şi uleiul se separă de la1 sine: 1 Şi într-o1 lume aşezată, se în sfârşit; raţional, în ciuda rezistenţeid *şi,* inerţiei materiei şi a psihismului ilogic, iraţionalul –: „În – speţă „fiorul de toate nuanţele va1 dispărea: pentru că şi! în viaţă: şi în istorie, tiu supravieţuieşte decât ceear cei f este necesarşi1 se justifica; – (– Şi... şi păpuşăria?...!!” $ în ut/hum iv! – nu (hii, id h – E; neesenţială, – precum1 aţi-l spits; Aţi1! avut: dreptate. Dar şi eu am dreptate.1; Vedeţi, domnişoară; pe mine* păpu-l şănă ă început sa; mă atragă, Când amdescoperit posibilităţile ei... gemene, aş zice, cu raţionamentele gbometrife

mo1.1 derne. Când mi-am dat seama că s-ar putea pune în addhă în J coordonate1 cu curbură variabilă din ptm et 1 punct, în spaţii meintuitivb. e Şi1 totuşi, 5 când a fofet saj-scriul şi feă1 ptih în scenă efectiv, am ales cu totul altâr caler Prin Cbtiţinidtiir: „a ce am realizat; am negat chiar imboldul că te tii-ă1 adiri1 în păpuşărie. Am trăit efectiv, Concret, – aceeaşi afirmaţie şi aceeaşi negaţie pe care o cuprinde spirituâtitătăă1 Vremii noastre. Păpuşăria a devenit pentru hiihe1 expresia, 1 simbolul ei. Pentru că, pe cât poate fi de moderna, pe cât că te de accesibilă cunoaşterii, viziunii" contemporane al lumii1, pe atât este de străveche, precum idolii Sau jocul 1 tipiilor. Precum Zdreanţă al dumneavoastră.1 fi rioarte" bătrâni" O! râ milenar.

— Bietul Zdreanţă? J h \iklu – 11.1 >; j:

Iar eu.: eu am fâctit rebel iuţi evdomnişoară v IVbam cercetat, m-am cântărit Mşi – am făcut bilanţul: lubtisri tiiai – mult iraţionalul frumos şi iraţionalul 1 – buh, decât-l aide vărul matemtiticy care va tirândui1 raţional viaţă oamenilor.5 Tot-tib*

18U

se va matematiza. Nu ştiu dacă e spre fericirea oamenilor. Am început să cred că o dată ieşiţi din vârsta inocenţelor, însăşi căutarea fericirii e ceva profund iraţional. Cum să nu fie nostalgia paradisului iraţională, când noţiunea paradisului este absurdă şi iraţională în sine? Legea identităţii, a terţiului exclus, a genului proxim şi a diferenţei specifice, nu sunt bune sau frumoase, alinătoare sau consolante. Sunt

adevărul. *Adaequatio rei et intellectu*. Nu, nu – are dreptate vienezul acela, care a definit căutarea fericirii ca nostalgia iresponsabilităţii şi a infinitelor mici-mari bucurii şi împliniri ale copilăriei. Şi eu nu vreau… nu pot participa… Desigur, nu pot opri nimic… nici eu, nici altul… Nimeni nu poate nimic… Eu vreau să mai trăiesc puţin iraţional: când atribui gânduri şi sentimente păpuşilor mele, sfidez toate creierele electronice din lume! Câlţiul şi mucavaua, rumeguşul, sârma şi sticla nu sunt sensibile… dar eu le fac să simtă şi să gândească – în felul nostru, omenesc, înainte ca maşinile să ne facă pe noi, oamenii, să simţim şi să gândim în felul lor!

— Spuneţi-mi… spuneţi-mi… dragostea… iubirea… sunt doar şi ele iraţionale, nu-i aşa? Şi atunci…

Fata tăcu, încurcată. Pierduse complet uşurinţa ei, zborul şi pâlpâiala de libelulă.

Abel zâmbi cu resemnare.

— Când doi oameni se iubesc, se izolează de lume şi se constituie în insulă, şi numai câtă vreme pot rămâne insulă sunt ei înşişi şi numai atâta vreme trăiesc neîntinat ce simt. Dar spuneţi-mi – ce soartă poate avea o insulă?

— Dar… dar eu nu am iubit niciodată…

— Niciodată?

Fata îşi scutură zulufii.

— Cum vă cheamă?

Fata ezită o clipă, apoi zâmbi, încurcată.

— Mama mea a fost actriţă. Mă cheamă Ondine… spune că mi se potriveşte, că semăn…

— Ondine…

Se lăsă tăcere în compartiment. Se făcuse târziu, noaptea, şi nu mai era mult până la Cluj. Abel vorbise încet, sacadat, fără să simtă trecerea vremii.

— Ştiţi… mi se pare că am greşit adineaori… – reluă fata, teribil de jenată.

— Cred că sunteţi, totuşi, un bărbat liber. Numai că sunteţi un bărbat liber, într-adevăr…

bătrâior.

Cuvântul îl durea.

— Şi… şi nu vă plac bătrânii, nu-i aşa?

Fata îl privi îndelung, cu un aer grozav de serios. Tăcerea deveni apăsătoare. Abel regretă întrebarea, se dojenea: ce-i venise? El, atât de circumspect de obicei, atât de temător de eşec şi de ridicol… Dar, dincolo de argumente, simţea nevoia acută de ea. Îi era sete.

Încetul cu încetul expresia ei se schimbă iarăşi: avea o uluitoare mobilitate a trăsăturilor. Acum privea undeva departe şi se mira.

— Spuneţi-mi, mai este mult până la Cluj?

Abel se uită la ceas.

— Zece minute, dacă nu mă înşel.

Fata se ridică brusc şi-şi trase geamantanul din plasă.

— Hai să ne pregătim.

Lui Abel îi trebuiră câteva clipe ca să se lase pătruns de bucurie.

— Ondine…

Se ridică, îi luă încet mâna şi i-o sărută. Fata zâmbi şi era din nou libelulă.

Când taxiul îi ducea în sus, pe deal, Ondine se trase o clipă deoparte, i se uită în ochi şi-i zise:

— Ştii… nu-mi dau seama de ce, dar eu nu mă tem de matematică. Şi nici de maşinile electronice… Nu le iubesc, dar nu mă tem… Tot ce există e frumos. Şi e bine că există…

Nu minţea.

Ondine nu minţea niciodată.

Nu minţise nici când mărturisise că n-a iubit încă.

Îşi dărui fecioria primului bărbat liber pe care-l întâlnise.

Peste o lună, când Abel se întoarse într-o seară mai târziu, n-o mai găsi. Zburase, precum venise. Numai Zdreanţă rămase în urmă, tronând pe mijlocul biroului, uitându-se cu haz sfidător la fotoliul gol. Când îl zări, Abel înţelese că Libelula a plecat, dar că odată şi odată se va întoarce. Dacă nu la el, atunci la Zdreanţă, pe care îl lăsase zălog. Se lăsă încet pe marginea patului, căutând să descifreze Ufoeii & a dinăuntrul. Rămase el, însuşi surpripş; eli/ de inert era totul. Pesemne, se obişnuise cu suferinţa. Numai când îşi aduse aminte de râsul ei, numai atunci simţi acut cât de mult îi va lipsi licărul de veselie, pâlpâiala, jocul şi spuma, pe care Ondine le adusese în viaţa lui.

Se apropie de geam şi se uită afară. Plopul începuse să se Veştejească. Thămna Venise precoce anul acela, calmă şi baldă;: 1:; y! 1;

În jurul săli, tăcerea devenea tot mai densă.

Există. ANOTIMPI. RI MISQGINE. Şi există.

anotimpuri ale dragostei. Să fie acele misterioase şi încă „neîndeajuns cercetate razo cosmice – este par a. fi moştenit; virtuţile şi, atributele faptelor astrolpgicp de odinioară, sau

pur şi simplu clima sau „poate. Întrp; m. ăsură<mă A iRi9Se unele conjunciţuiri sociale de momente. U. Wtdrm r icite, mai –, favorabile, de cât. Împrejurările: feabi tale, greu de „explicat,<dar rămâne, untdovărdptură, *f* statistică: există perioade „câteodată 4? p4 bile în de numai câteva săptămâni, mici măcar, de Juni –, în care im—.; g os tea, pare să plutească în văzduh, asemenea, fulgilor de păpădie, – şi nu este de fel necesar, ca răstimpul acesta să coincidă calendaristic cu anotimpul trezirilor., Un astfel de anotimp se vădi a fi toamna următoare…

Primele… frunze uscate acopereau, trotuarele, străzile se \ umpleau de dimineaţă şi la prânz cu hărmălaia copiilor;: „care mergeau sau veneau de la şcoală, fetele tinere înceâp peau să poarte rochiţe. Închise la gât, dar soarele avea ceva învăluitor şi excitant, care părea să învie până şi basoreliefurile cenuşii, seculare/ ale sfinţilor sculptaţi, asimetric peste portalul în ogivă al catedraleigotice. În oraşul vechi, – casele scunde şi tern zugrăvite păreau deodată colorate tineresc-îmbietor. Străduţele baroc, dinspre deal, cu castani şi tei vechi, falnici, care ascundeau anacronicele fellnare, cuibăreau parcă, în coroane rarefiate şi veştede, idile târzii, Iar sus, (în coasta dealului „cimitirul vechi, orânduiţ în spiritul istoric al declaraţiei de toleranţă – adăpostind, pe parcele vecine, într-o coexistenţă într-adevăr şi definitiv paşnică, morţii de toate confesiunile – sugera studiul policrom al unui mare colorist.

Abel Andru urcă încet pe aleea principală a cimitirului. Voia să iasă în creasta dealului şi apoi

să coboare în arc întins, ocolind o bună parte a oraşului, spre casă. Simţea nevoia unei plimbări lungi şi ostenitoare, în care zgomotul paşilor să ţină loc de interlocutor.

Mai înainte, dându-se jos din podul de păpuşi şi văzând că Saul plecase – pesemne avea iarăşi o comandă particulară din partea unei edituri sau instituţii – îl cuprinsese o mare duioşie: i se făcuse milă de el însuşi.

Nu trăia acum prima oară acest sentiment, dar moartea lui Eniko şi a fiului său, conştiinţa superstiţioasă – care. În urma adeziunilor sale iraţionaliste, recente, începuse să fie mai puţin violent inhibată şi să dobândească o oarecare amploare – a apartenenţei sale la o filiaţiune de bărbaţi damnaţi, descoperirea duplicităţii celei stinse, apariţia şi dispariţia Ondinei, solitudinea sa şi, în sfârşit, insuccesul inevitabil al Copilului orb, care refuza să vadă lumea, preţul real al titlului său de bărbat liber, toate, toate năvăliră simultan în conştiinţa lui şi, nu ştia nici el de unde, se născu în el dorinţa de a trece pe la mormânt.

De la înhumare nu mai călcase în cimitir: socotise că nici nu avea ce căuta acolo. Rebeliunea sa antimatematică şi proumanistă nu reuşise să-i trezească nici fiorul, nici cultul morţilor. Acum îl împingea mai mult un soi de curiozitate: Avram Andru, optimist incurabil şi cu o robustă credinţă în succesiunea sa, cumpărase un şir întreg de locuri de veci, dintre care deocamdată numai trei erau ocupate. Dar de fapt vizitarea mormintelor, pe care le ştia întreţinute cu grijă de mătuşă-sa Rave ca – inclusiv cel „fără de Dumnezeu” – era

numai un pretext: ceea ce-l atrăgea acum spre deal era dorinţa melodramatică de a cerceta propriul său amplasament viitor, sub specia eternităţii.

De unde apăruseră dulcegăriile acestea? se întrebă el. De unde şi „Piersicul”, şi „Copilul orb”? Şi îndeosebi finalul „Copilului orib:?

Soluţiile lui Saul erau strălucite, rezolvarea plastică complet originală, mânuirea pusă la punct într-un răgaz neobişnuit de scurt. Nathan Goldschmied îl surprinse cu un acompaniament muzical care sălta întreg spectacolul la un nivel nou: era o bandă de magnetofon, potrivită pe secţiuni cronometrate la precizie de fracţiuni de secundă – ceea ce solicită mânuitorilor o disciplină de fier, aproape antiartistică, neîngăduind niciun fel de improvizaţii şi soluţii spontane cu muzică serială şi concretă, care, deşi contrasta stilistic cu mesajul şi ideaţia piesei, intervenea întotdeauna oportun, mutând acţiunea tradiţional-arhaizantă a Copilului de cărbunar într-o atmosferă modernistă. Premiera fusese fixată pentru sfârşitul săptămânii, şi invitaţiile protocolare lansate de câteva zile.

În timpul repetiţiei generale din ajun, îl privise cu atenţie pe doctorul Nathan Goldschmied, care stătuse, vreme de aproape două săptămâni, zile şi nopţi în teatru, lucrând cu mânecile suflecate la instalaţia de sonorizare din spatele scenei, împreună cu pianista cocoşată, care mânuia de obicei şi aparatura electronică, şi surprinsese pe faţa lui o expresie de dezagrement şi enervare. Avea intuiţia clară că doctorului *nu-i plăcea*

muzica spectacolului, dimpotrivă chiar, se simţea străin şi respins de ea, însă într-un mod mult mai funciar decât fusese dezacordul său cu „Piersicul”. Aducându-şi aminte de memorabila după-amiază din biserica luterană şi de discuţiile lor ulterioare, Abel îşi zise că nici nu se putea altminteri: Nathan Goldschmied era prea mult vândut bucuriei simţurilor, prea bonom – de o bonomie mai mult sau mai puţin sincretistă, subiectivă şi complicat-cinică – şi prea puţin intelectual, sistematic şi aplecat spre abstracţiune, ca alături de reculeasa maiestate a „Passacaglieiu sau a „Preludiilor Coraleu, să poată iubi succesiunile dizarmonice, stringente, liber-înlănţuite, nonmelodice, dar atât de expresiv-contemporane ale unei muzici zămislite cu conştiinţa apăsătoare a existenţei bombei atomice. Se născu în el un dubiu penibil, de-a dreptul dureros, în privinţa paternităţii acompaniamentului muzical al spectacolului – desluşea acum limpede unele accente demonic-ironice, îndeosebi în final, în momentul refuzului de a lua act de realitatea lumii –, dar totul fiind pus la punct în condiţii cum nu se putea mai promiţătoare, izgoni umbra sinistrei sale bănuieli; era prea ostenit. „Copilul orb” şi plecarea Ondinei epuizaseră prea multe resurse; un rezultat concludent al investigaţiei, o confirmare a bănuielilor sale ar fi impus ruperea tuturor relaţiilor cu doctorul şi elaborarea unei noi concepţii a spectacolului – la ceasul acesta adaptat în multe detalii muzicii furnizate de Goldschmied – şi, trist, acceptă în conştiinţă ceţosul compromis, cu speranţa vagă că problema

nu se va elucida niciodată.

Simţea, ştia că dacă ar fi fost pus altă dată, într-un moment de mai mică uzură fizic-nervoasă, în faţa unei asemenea probleme, nu ar fi ezitat o clipă. Ceea ce făcea acum, tăcerea aceasta impusă sieşi, dinăuntru, abdicarea de la elucidare, echivala cu un act de improbitate ştiinţifică în laborator. Dar acolo nici cea mai cumplită oboseală, nici epuizarea totală a resurselor sale nervoase nu l-ar fi putut determina la un asemenea compromis, pentru că, îşi dădea seama acum, datele laboratorului sunt universal valabile şi în consecinţă implică *răspundere*. Dar aici? îşi aduse aminte de unul din principiile de bază ale pedagogiei tatălui său: *Res severa est verum gaudium*. Unde a ajuns ordinea lui morală? Unde disciplina sa severă? Lipsa de inspiraţie, compunerea „Copilului orb" fărâmă cu fărâmă, deductiv, îl sleise până într-atât, încât începuse a luneca. Era conştient de ce se petrece cu el, şi această conştiinţă îl toropi mai rău, în loc de a-i aduna puterile pentru a rezista. Viaţa artistică îşi întindea spre el meandre morale, îl cuprindea, era gata să-l înece.

Osteneala – fără îndoială, osteneala era de vină şi pentru sentimentalismele sale nepermise. Numai vigoarea bărbătească este capabilă de luciditate. Aplecarea spre sentimente, spre înduioşare melodramatică, este specifică femeilor, bărbaţilor puberi şi imberbi sau celor cuprinşi de premoniţia sfârşitului, celor consumaţi şi storşi. „Piersicul, „Copilul orb" – pledoaria din tren pentru iraţional şi inimă, toată răscoala, toată

tentativa lui de evaziune, ce altceva erau, decât oboseală?

De ce se simţise viguros în timpul lecturii tratatului axiomatic de fizică teoretică, de ce sub înrâurirea lui izbutise să atragă Libelula, dincolo de cuvinte, în ciuda cuvintelor, să-i inspire acel sentiment de fermă ocrotire, pe care numai bărbatul liber i-l putuse da şi căruia singur îi adusese ofrandă fecioria ei?

Iar acum, când Ondine nu mai era, când spectacolul era cizelat şi desăvârşit – acum urca spre cimitir...

Când raţiunea este în depline puteri, se apleacă asupra obiectului, inducând şi deducând, recreând lumea în abstracţiune. Dar când ea se întoarce asupra ei însăşi, când începe într-o formă sau alta investigaţia de sine – e o bătaie de ceas târziu, un semn de decădere, de lipsă de energie. La început a fost Homer. Liricii au apărut târziu. Şi apoi, spectacolele lui de până acuma nici nu au fost păpuşărie autentică – nici nu au fost o aplecare a raţiunii investigatoare asupra obiectului! „Piersicul”, „Copilul orb” – autobiografie lirică, definită de incapacitate energetică.

Unde rămăseseră ideile sale originare? îşi zâmbi amar, amintindu-şi de dimineaţa de Anul Nou, din atelierul bătrânului maestru, de prima lui întâlnire cu Eniko, când îl înflăcărase ideea că Yves Jolly izbutise să atribuie văzduhului densitatea apei... Unde rămăseseră ideile majore, unde tentativa de a recuceri omul prin aplicarea, pe scena de păpuşi, tocmai a unei viziuni ştiinţifice

moderne?

Câtă inconstanţă, câtă inconsecvenţă, câtă disponibilitate faţă de compromis. Câtă lipsă de virilitate, câtă abdicare de la gândire majoră. Câtă tristeţe, în bilanţ.

Se opri şi cu greu se stăpâni: se înfurie împotriva lui însuşi, dintr-odată îl apucă un dispreţ cumplit. Se scutură, parcă vrând să se degajeze de o impuritate, şi, brusc, se hotărî.

Următorul spectacol va fi ştiinţific. Va fi modern şi trăsnit. Îşi va crea propriul limbaj, deosebit de tot ce a existat până acum pe scenele de păpuşi. Va sfida lumea şi-i va azvârli în faţă adevărul său – sau era poate, puţin, şi adevărul Ondinei? Există o frumuseţe, o altă, nouă, deosebită frumuseţe, în tot ce e modern. Geometriile neeuclidiene, spaţiile neintuitive, despre care conservatorii spuneau că numai cu numele sunt geometrii şi spaţii, în fapt fiind numai calcule – geometriile noi trebuie să-şi aibă propria estetică, trebuie numai enucleată, scoasă dintre coji, precum pe vremuri Michelangelo mărturisea că se mărgineşte la a descoji statuile din învelişul lor inutil, de marmoră…

În fond, din punct de vedere păpuşăresc, ce era interesant şi deosebit în noul său spectacol? Nicidecum mesajul – căci, în primul rând, acesta nu era specific păpuşăresc, ci era general-uman şi putea fi foarte bine abordat în orice altă modalitate artistică. Potrivirea sau nepotrivirea cu realitatea a lumii imaginare a unui orb, dezamăgirea sau înaripanea produsă de confruntarea imaginaţiei cu realitatea, au mai fost

dezbătute în artă. Saul i-a şi atras atenţia – avea o cultură literară vastă – asupra „Simfoniei Pastoralei Interesantă, deosebită, originală era tentativa de reconstituire figurativă, morfologic şi coloristic, a unei lumi ireale, imaginare, mai precis a unei lumi neintuitive pentru personajul central. Şi dacă prin artificii, prin metafore, împinse la limită, prin provocarea unor asociaţii îndepărtate şi stimularea facultăţii de a imagina, a reuşit această performanţă majoră, şi în mintea spectatorului se reconstituia lumea Copilului orb deci o lume neintuitivă *calculată psihologic* – atunci de ce nu ar izbuti aceeaşi performanţă într-un spectacol, care să evoce tot o lume neintuitivă, dar calculată *jizic-matematic*! De ce să nu renunţe la mesajul afectiv, la dulcegărie?

Descoperind o estetică aparte a noilor geometrii, stârnind deci înfiorarea artistică a spectatorului în faţa frumuseţii spontane, fireşti, a ceea ce iniţial părea a fi doar rezultatul unor calcule, ar aduce un contraargument, ar da o lovitură mai năprasnică universului lui Spiegelmann, Jacobson *el* eiusdem *farinae*, decât cea mai frumoasă şi mai înduioşătoare dintre dramele cunoscute. În principiu, nu ar fi nevoie de niciun fel „de naraţiune, de niciun fel de acţiune. Ar ajunge, în caz că se găseşte cheia, frumuseţea unui simplu exerciţiu geometric. Deplasarea. Atât. Cum a spus Ondine? „Tot ce există, este frumos. Şi e bine că există”. Bineînţeles, nu tot ce există este frumos şi nu e bine că există... Va dezvălui oamenilor o lume care există – evocată şi dovedită, cu necesitate existenţială inexorabilă, prin calcul

pe hârtie, prin efort logic-raţional – şi care, dincolo de simpla ei existenţă, dincolo de aserţiunea generoasă a Libelulei, la fel de necesar trebuie să-şi aibă frumuseţile ei proprii, inedite.

*

Prietenul şi eroul meu Abel Andru închidea pe parcursul acestei plimbări, fără să-şi dea seama, un cerc. Cinstea şi consecvenţa i-au silit evoluţia lăuntrică, să se întoarcă, pe alt nivel şi pe altă treaptă, la aceeaşi problematică, din faţa căreia evadase. Consemnând acest fapt, în calitate de cronicar al vieţii sale, a trebuit inevitabil să ajung la întrebarea de ce a mai fost necesar calvarul său? De ce a trebuit să-şi piardă lunile şi anii, pentru a reîntâlni, pe un domeniu atât de periferic, cum este scena de păpuşi, problematica din faţa căreia a încercat să evadeze, când era activ într-un domeniu atât de central al vieţii contemporane, cum este cercetarea ştiinţifică?

Răspunsul este simplu: pentru că oamenii îndeobşte nu întreprind numai ceea ce este *necesar*. Căutând a desluşi între esenţial şi neesenţial, adeseori dăm deoparte coordonatele obiective, reale, ale lumii din jurul nostru, înlocuindu-le cu cele pe care, subiectiv, le socotim a fi necesare nouă. În fond, situaţia pe care i-o oferise fratele său Adam – de a-şi împărţi timpul între cele două domenii – ar fi fost lucrativă, pentru un om cu temperament şi caracter obişnuit. Nu putea fi pentru intransigentul, pentru totalitaristul Abel Andru.

Şi atunci, urmărind filiera cu consecvenţa logică împrumutată de la el, ajungem inevitabil la

altă întrebare: în ce problemă *de fond* nu a avut dreptate? – căci ceea ce s-a întâmplat cu el, traiectoria concretă a vieţii sale, nu ne va mai apărea, la capătul acestei consecvente urmăriri, decât ca o consecinţă pragmatică fatală, a unor judecăţi, a unor evaluări eronate.

Citeam, nu de mult, într-o revistă franceză, că un rege din Congo a dat în judecată un ziarist francez, pentru că acesta din urmă l-a acuzat că, cu prilejul asasinării marelui patriot Patrice Lumumba, regele ar fi participat la un ospăţ, la care au fost consumaţi partizani de-ai lui Lumumba, şi a câştigat procesul, pentru că nu s-a putut dovedi că regele a mâncat şi el, personal, nu numai curtenii săi. Faptul s-a petrecut într-o epocă în care explorarea cosmosului şi aselenizarea proximă a unui om au devenit teme banale, cotidiene, în care chirurgii transplantează inimi, în care Sol Spiegelmann a sintetizat *in vitro* acidul ribonucleic.

Citeam, nu de mult, cum se sinucideau, dându-şi foc, în semn de protest, budişti pe străzile încercatelor oraşe sudvietnameze – într-o epocă în care dispunem de sateliţi de comunicaţie şi laseri, în care operăm cu modele matematice în disciplinele sociale şi-n care lingvistica matematică a izbutit să toarne în simbolice tipare universale toate graiurile cu care Dumnezeu a lovit omenirea, când a vrut să înalţe turnul Babel.

Cred că, statistic vorbind, mai mult de jumătate din omenire încă nu a luat cunoştinţă de faptul că apa e alcătuită din două părţi de hidrogen şi una de oxigen – într-o epocă în care

ştiinţa statisticii a ajuns la subtilităţi târzii, deţinând indirect cheia opulenţei întregii omeniri. Inutile alte exemple ale decalajului, ale simultaneităţii unor ritmuri de evoluţie mult diferenţiate.

Neîndoielnic, judecând după factura gândirii sale, locul lui Abel Andru ar fi fost într-unul din acele institute, în care câteva zeci de înţelepţi bine plătiţi stau şi cugetă asupra viitorului. Har Domnului însă, în orizontul nostru geografic încă nu există asemenea institute şi nu a răsărit încă specia futurologilor ştiinţifici.

Europa a dăruit lumii o cultură mare, dincolo de tragediile subiective consemnate pe parcursul istoriei ei, a avut virtutea de a evolua într-un *ritm firesc*, într-un ritm căruia sistemul nervos al omului i s-a putut adapta. Nutresc ferma credinţă, că Europa va izbuti să asimileze în acelaşi mod, toate datele, toate salturile calitative recente – şi cele ce va să vină – ale gândirii ştiinţifice contemporane

Europa a dăruit lumii nu numai pe Aristotel şi pe Descartes, pe Newton şi pe Einstein, dar şi pe Platon şi pe Pascal, pe Enescu şi pe Bergson. Şi dacă avem fericirea de a asista la superbul spectacol al triumfului gândirii severe, matematice, suntem generaţia obligată de a regăsi în spiritu] suveran, jocul liber, zburdalnic, gratificator de suflet al gândirii omeneşti ştiutoare, descătuşate, neîntinate de spaime mistice”.

Europa a dăruit lumii marile principii etice: conţinutul moral al celor zece porunci, dreptul

roman şi idealul democraţiei, idealul că toţi oamenii sunt în egală măsură îndreptăţiţi să se înfrupte de toate bunurile pământului, idealul umanismului socialist. Şi dacă în unele orizonturi geografice depărtate de noi, gândirea ştiinţifică europeană a fost dezvoltată tehnic până a deveni o ameninţare cumplită, care planează asupra întregii specii umane, cred cu fermitate în triumful final al demnităţii omeneşti şi al respectului faţă de individ. Toate rachetele balistice intercontinentale, cu focoase termonucleare, la un loc, nu au atâta greutate cât gestul temerarului navigator Sir Francisc Chichester, care, traversând de unul singur mările lumii, şi-a sărbătorit ziua de naştere, îmbrăcându-şi fracul, în mijlocul oceanului. Nu poate fi respectat decât cel ce se respectă.

Aici rezidă marea eroare a prietenului meu Abel Andru: a deznădăjduit, şi-n dragostea lui deznădăjduită faţă de valorile tradiţionale ale culturii europene, în faţa ameninţărilor cumplite care planează deasupra ei, material şi spiritual deopotrivă, covârşit de pesimism, a pierdut încrederea în propriile sale forţe şi resurse, şi-n consecinţă, şi-a pierdut încrederea şi respectul. A greşit. Nu pentru că nu s-a uitat îndărăt, în trecut, ci pentru că nu s-a inspirat din prezent, în a judeca viitorul.

Cred în viitorul omenirii, pentru că resursele fiinţei umane sunt nelimitate.

Cred în viitorul poeziei umane, chiar dacă această poezie nu va mai semăna de fel cu ceea ce am cunoscut. Niciodată nu s-a scris atâta poezie în

lume şi nu au fost atâţia poeţi, ca astăzi.

Cred în viitorul jocului uman, pentru că pe măsură ce ştiinţa despovărează societatea, *homo sapiens* îşi poate îngădui răgazuri gratuite, de desfătare, poate deveni *homo ludens*. Niciodată omenirea nu s-a jucat atâta, cât se joacă astăzi.

Cred în îmbunătăţirea şi-n înfrumuseţarea omului, pentru că gândirea ştiinţifică nu admite eroare, în vreme ce natura greşeşte. Cred în dispariţia viitoare a legii darwiniene, pentru că nu se vor mai naşte slabi şi urâţi. Cred că Dumnezeul patriarhilor a fost hâd, căci toţi sluţii şi nevolnicii au fost plămădiţi după chipul şi asemănarea lui.

Cred în umanizarea ultimă a ştiinţei, indiferent de forma pe care o va îmbrăca umanismul viitorului, nu din pricina unui sentiment devenit axiomă, nu din pricina unei intuiţii lăuntrice apodictice, ci pentru că nu există grad de complicaţie a materiei superior celui care alcătuieşte celula scoarţei, şi scoarţa este a *noastră*, a oamenilor, nici a amibei, nici a maimuţei antropoide.

Cred cu nestrămutată credinţă în dreptul omului de a-şi alege liber forma de convieţuire, dar cred, la fel, că orice fiinţă cugetătoare va alege, finalmente, forma raţională a convieţuirii omeneşti. Cred în puterea nelimitată a raţiunii, de a investiga cosmosul şi societatea, de a le elucida legile şi de a le supune, de a acţiona antientropic. Cred în domnia finală a raţiunii omeneşti peste univers şi cred că în universul material elucidat şi supus se poate integra o singură ordine umană – cea raţională. Altfel formulat: dincolo de toate

formele tradiţionale ale luptei claselor sociale pentru putere, cred în victoria comunismului, prin instalarea gândirii ştiinţifice ca principiu director al relaţiilor dintre oameni şi prin aplicarea ei spre binele fiecărui individ, în mod egal şi fără discriminare.

Trecuse de criptele vechi ale câtorva mari familii aristocrate, înşirate una lângă cealaltă, parcă ar fi fost vilele unui cartier, care mai de care mai impresionantă prin monumentalitate la scară redusă, şi se angajase pe aleea lată, cu pietriş, din care ţâşneau alte alei şi poteci. De-a lungul acestora din urmă, în dreptul câte unui mormânt circumscris cu gard de fier foajat sau al unei pietre funerare oarecare, al unei cruci simple sau al unui muşuroi anonim şi neglijat, şedeau pe bănci studenţi şi studente, cufundaţi în învăţătură, urmând o veche tradiţie a oraşului academic. Călca apăsat şi grăbit: din starea sufletească molatică, din acea mare şi mereu sporită tăcere, izbucnise, graţie efortului de gândire, o nouă euforie. Acum se grăbea să ajungă acasă, în liniştea comodă a mansardei, să se aşeze la biroul său, cu o coală de hârtie albă în faţă. Dar deodată se auzi strigat:

— Domnule Andru! Domnule Andru!

Tresări, deranjat din gânduri şi bucurii. Se întoarse. Pe alee urca, fugind în urma lui, femeia pe care o zărise prin galantarul cofetăriei din Bucureşti. Îl ajunse, se opri, aşteptând câteva clipe să-şi regăsească răsuflarea, îşi apăsă sânii cu mâinile, parcă încercând să-şi domolească zbuciumul. Abel zâmbi cu politicoasă îngăduinţă şi

folosi răgazul ca s-o privească mai de aproape.

Era trecută de prima tinereţe – pe gât, pe lobul urechilor, în colţul ochilor chiar, apăruseră unele semne ale trecerii. Avea probabil vârsta lor – sau ceva mai mult. Era mignonă, dar purta tocuri foarte înalte, ceea ce, probabil, încă îi îngreunase fuga. Părul negru-roşcat, a cărui tentă neobişnuită putea fi bănuită de artificialitate, era şi el coafat în sus, în două role suprapuse, vădit cu intenţia de a o înălţa, degajând totodată fruntea neobişnuit de bombată, de un alb imaculat, aproape ireal. Ochii ei erau intens verzi – culoare rară, contrastantă cu părul şi cu sprâncenele, şi aveau un licăr trist, mirat, limpede şi glumeţ, grăiau parcă despre o fire stranie, un suflet pur şi pătimaş, trezind în orice bărbat cu sensibilitate, care avea prilejul să le cerceteze adâncurile, un interes şi o atracţie spontane, ceea ce ea, se vedea bine, ştia. Faţa era desenată în linii simple şi regulate, fără cusur, îmbinându-se într-o frumuseţe obişnuită, cotidiană. Statura ei era coaptă şi plină, purtând vag amprenta maternităţii. Era îmbrăcată cu sobră şi aleasă eleganţă, cu un taior de fresco englezesc, de culoarea alunei.

— Vă rog să mă scuzaţi, domnule Andru… – începu ea după câteva clipe, dar tot îi mai venea greu să vorbească.

— Ştiu că e o necuviinţă… Dar când v-am zărit, mi-am zis că e mâna destinului… Şi nu am voie să pierd prilejul…

— Vă rog, doamnă… Se poate?… La dispoziţia dumneavoastră… Nu trebuie să vă scuzaţi… îmi face plăcere, deşi nu am avut onoarea…

Femeia se uită împrejur, puţin jenată.

— N-aţi vrea… n-aţi vrea să ne aşezăm, o clipă… Acolo… – şi arată în jos, spre dreapta – este o bancă, la sora mea. La mormântul surorii mele, vreau să spun…

— Cu plăcere, doamnă – şi porni alături de ea, consemnând că femeia evitase să i se prezinte.

Coborâră în tăcere şi apoi cotiră spre dreapta, pe o potecă. Sub o salcie, în dreptul unui mormânt foarte îngrijit, cu panseluţe, tufe de trandafiri şi amfore de piatră, era o bancă.

— Aici…

Se aşezară şi tăcură mai departe. Abel simţi că femeia se află într-o mare încurcătură: alergase probabil după dânsul sub imperiul primului impuls, împinsă de o mare strâmtorare, şi acum îi venea greu să se justifice, fără să pară ridicolă sau să se dea în spectacol. I se făcu milă: tăcerea ei părea o suferinţă pudică şi hotărî s-o ajute.

— E vorba de Adam, nu-i aşa, doamnă?

Femeia se sperie, se uită o clipă la el, apoi se întoarse spre amfora de piatră şi, după un timp, dădu din cap a încuviinţare.

— Mă cunoaşteţi, domnule Andru?

— Nu, doamnă. Nu vă cunosc.

— Poate e mai bine aşa…

Vizibil, îi venea greu să abordeze scopul propriu-zis al demersului. Abel simţi din nou imboldul de a-i uşura situaţia. Crezu a şti dinainte ce voia să-i spună femeia.

— Dacă-i vorba de Adam, doamnă… Vă rog să mă iertaţi dacă sunt prea nepoliticos, presupunând că…

Femeia se întoarse spre el cu un zâmbet superior, triumfal de-a dreptul.

— O, nu-i ceea ce credeţi. Nu m-a sedus şi nu m-a părăsit. Nu. Ne-am sedus unul pe altul, pentru că nu se putea altfel. Când doi oameni descoperă că sunt făcuţi unul pentru altul… nu-i poate separa nici măcar conştiinţa adulterului. Nu m-a abandonat. Încă nu, cel puţin. Nu, nu este cazul. Deşi, dacă vorbesc acum… nu ştiu de ce vorbesc… Cred că pot conta pe discreţia dumneavoastră… Daţi-mi cuvântul dumneavoastră de onoare că niciodată, nimeni, nu va afla despre discuţia noastră.

— Voia dumneavoastră. Fiţi încredinţată, doamnă.

— O, acum sunt sigură. Cuvântul unui Andru… Bărbaţii Andru… – şi apoi brusc, întorcându-se spre el şi apucându-i amândouă mâinile: – Cum se pot duşmăni asemenea bărbaţi? Cum puteţi sta departe unul de altul, când vă iubiţi astfel?… Cele mai superbe clipe mi le stricaţi, domnule Andru, plutind peste noi ca o stafie. Nu mai sunt tânără şi am descoperit atât de târziu bărbatul… ceea ce mi-a fost hărăzit acum… e umbrit, chiar şi momentele supreme se umbresc… Nu poate să nu-şi aducă aminte… e ca un blestem… i se înnorează fruntea şi pleacă cu gândul, deşi trupul îl leagă… Domnule Andru, Adam suferă îngrozitor… împăcaţi-vă cu Adam… iertaţi-l… îngăduiţi-mi… daţi-mi…

Era zguduită lăuntric de un hohot nestăpânit, îşi pierdu glasul, o podidiră lacrimile, şi atunci, parte înlocuind copilăreşte cuvintele pe care nu le

mai putea rosti, parte încercând să-şi ascundă plânsul, se aplecă fulgerător, sărută mâna lui Abel şi apoi îşi îngropă faţa în palmele lui.

Abel simţi apa ochilor ei pe mină şi avu un sentiment apăsător, de jenă. Era îndoit între mânie şi scârbă, în faţa acestei femei adultere – care purta verighetă, dar dăduse deoparte orice pudoare, orice demnitate, ca să revendice până şi acea fărâmă din fiinţa amantului ei, pe care, cu toate farmecele, nu fusese în stare să o dobândească şi să o exproprieze – şi cumplita milă în faţa unei fiinţe subjugate atât de iremediabil de acel demonism pe care-l cunoştea prea bine, şi care, fără posibilitate de ocol, mergea spre prăpastie, spre nimicire…

Îşi trase una din mâini, răşchiră degetele celeilalte, ca să-i susţină faţa, şi cu cea eliberată o mângâie pe creştet, patern.

— Liniştiţi-vă, doamnă… liniştiţi-vă…

Observă că la rădăcina părului se zăreau licăriri albe. E timpul să meargă la coafor, să se vopsească iarăşi, îşi zise şi apoi îi răsăriră în minte, ca venind din negurile copilăriei, trei cuvinte: *amor, dilectio, caritas*… Cât de trist era destinul acesta, din faţa lui. *Caritas*…

— Liniştiţi-vă, doamnă… Nu vă pot ajuta… cu nimic… îmi cereţi imposibilul…

— Dar de ce? De ce? – se îndreptă ea brusc, şi acum era numai patimă, numai flacără; ochii ei înlăcrimaţi se dilatară şi-l priviră verde-inchizitorial.

— Nu are niciun sens! E nepermis! E criminal să chinuieşti un om, pentru nişte idei, pentru nişte

elucubraţii! Sunteţi un fanatic! Nu se…

Abel o privi drept în ochi. Era atâta sinceritate rece, atâta seriozitate în ochii lui, încât femeia se împotmoli şi tăcu.

— Doamnă, în ce priveşte ideile mele… sunt atât de sfâşiat de ele, încât greu mă puteţi acuza de fanatism… Mi-aţi vorbit fără nicio reţinere. Cu sinceritate desăvârşită. Am să vă răspund la fel. Şi am să vă spun ceva, ce nu am spus şi nici nu voi spune nimănui… Deşi nu ar trebui. Vă împovărez numai… Pentru că, la rândul meu, vă interzic, înţelegeţi, vă interzic să-i spuneţi lui Adam vreodată ceva…

— Tăcu o clipă, până ce citi încuviinţarea în ochii ei.

— Mi-am iubit soţia, cât poate iubi un om. Nu numai cum îl iubiţi dumneavoastră pe Adam. Eniko a fost lumea. Toată lumea. Şi natura, şi copilul, şi gândurile, şi frumuseţile, şi grijile, şi omenia, şi lupta mea, şi totul… Şi după ce… după ce a murit – şi se întoarse uşor spre deal, acolo unde erau locurile de veci ale Andreştilor – mi-am dat seama… am aflat că nu m-a iubit. L-a iubit pe el. Eu semănăm numai… Dumneavoastră nu m-aţi confundat… şi nu mă puteaţi confunda… dar ea m-a cunoscut, confundându-mă… Nu se poate, doamnă…

Se lăsă o clipă de tăcere. Femeia, simţea Abel, îl înţelesese deplin. Dar apoi veni, inevitabilă, întrebarea izvorâtă din eternul bun simţ utilitarist al femeii, din maternitatea pasiunii ei.

— Bine, dar… Adam nu e vinovat!

Abel se sculă de pe bancă.

— Pentru mine, el e îngropat acolo – şi din nou se întoarse spre deal – lângă ea.

— Dar înţelegeţi... înţelegeţi că *dumneavoastră* nu sunteţi îngropat! V-a făcut până şi muzica la spectacol!

Va să zică, era adevărat. S-a destrămat ceaţa.

Abel simţi că trebuie să plece, să rămână singur. Se înclină scurt, luă mâna femeii, i-o sărută protocolar.

— Sărut mâna, doamnă şi fără să-i aştepte răspunsul porni.

— Sunteţi un om rău...

Un om rău. Niciodată nu şi-ar fi închipuit că putea fi socotit un om rău. Poate intransigent, radical în gânduri, metodic în execuţie –, dar nu rău. Nici acum nu credea că este rău. Biata femeie!

Renunţă la a străbate cimitirul şi a ieşi în creastă. Coborî pe drumul pe care venise, grăbindu-se cu pas întins spre casă: trebuia să ajungă între pereţii ocrotitori ai mansardei, cât mai grabnic.

Într-un fel era consolator, era o satisfacţie a orgoliului, că Adam suferă astfel din pricina rupturii. Pe de altă parte, această conştiinţă îl stânjenea: nu suporta postura de monitor, de om care pedepseşte. Tot ce era represiv îi era străin, îl respingea – dintotdeauna, chiar din tinereţea cea mai violent şi consecvent raţionalistă. Oscilaţia aceasta între satisfacţie şi dezacord îl convinse însă, dintr-odată, de un adevăr puţin îmbucurător: ajunseseră câteva minute de discuţie cu o persoană oarecare, o străină, legată de viaţa

fratelui său, pentru ca figura lui Adam să redobândească o mare, o nepermisă pondere în dezbaterea lui interioară. Adevărul acesta echivala, într-un fel pe care greu şi-l putea explica, cu un atentat, venit dinăuntru, împotriva independenţei sale recente, dobândită atât de greu, cu preţ de atâtea sacrificii. Îl chema îndărăt vocea trecutului, vocea laboratorului, vocea familiei, a sângelui, a lumii matematice, a lumii potrivnice sufletului şi artei.

Îi va oferi fruntea. Şi va şarja. Cu spectacolul cel nou. Cu frumuseţea geometriilor neintuitive. Şi apoi, brusc, se opri locului; involuntar, făcuse o evaluare mintală şi ajunsese la o concluzie cu totul neaşteptată şi tulburătoare: abstracţie făcând de dispreţul său faţă de arta păpuşărească, *Adam l-ar fi aplaudat*! Undeva, viziunea aceasta coincidea cu incursiunile lui muzicale. Descoperirea nu-i era de fel pe plac.

Dar trebuia să-şi păstreze obiectivitatea evaluărilor, trebuia să evite reacţiuni şi aprecieri pasionale, femeieşti. Era vorba de operă, nu de ei doi.

Adam devenise un cinic, un ateu din senzualitate – şi dacă lucrurile vor continua să evolueze în aceeaşi direcţie, chiar şi ateismul său devenea problematic. Boala lui nu ar fi putut avea leac decât într-un act de voinţă cu totul excepţional, de care de mult nu mai era în stare, pentru care ceasul era de mult depăşit. Şi-apoi, mai departe, era amestecat într-un fel nepermis, într-un fel neexplicit-incestuos.

În drama căsniciei sale. Adam era deci exclus

din perimetrul său sufletesc. Dar în materie de intelect şi gândire ce drept ar avea să-l desconsidere? Ce drept ar avea să-l privească de sus? O poziţie etică nefastă încă nu îndreptăţeşte evaluarea pozitivă sau negativă a valorii intrinsece, logic-formale, nici a unei judecăţi măcar, necum a unei concepţii, a unei viziuni matematic-ştiinţifice a lumii. Nu-i plăcea şi nu accepta păpuşăria? Dar câţi oameni, câţi intelectuali o acceptă? câţi nu o consideră o prostie, un joc gratuit, un surogat de teatru, un gen infantil? Cine te îndreptăţeşte ca pe temeiul propriei tale convingeri să emiţi judecăţi de valoare asupra convingerilor altora? Ce garanţii ai? Afară de adevărul strict matematic, al numărului, al simbolului abstract al cantităţii – adică pe planul judecăţii calitative – nu pot exista durere, certitudini şi garanţii. Orice idee, cât de generală sau cât de particulară, e susceptibilă de dezminţire, dacă nu chiar în contemporaneitate, atunci într-o posteritate mai mult sau mai puţin îndepărtată. Numai empiria, numai experimentul confirmă sau infirmă o idee. Şi experimentul său – iată, a împlinit un an, experimentul său păpuşăresc – a confirmat oare ideile şi intenţiile sale iniţiale? Care era, de fapt, experimentul său? „Piersicul”, şi „Copilul orb”? Nu le-a şi azvârlit peste bord, nu s-a dezis lăuntric de sentimentalismul lor dulceag, nu a renunţat chiar şi în planurile sale imediate la modalitatea artistică, în care s-a desfăşurat până acuma experimentul?

Cine îi dă dreptul să conteste inteligenţa,

capacitatea de raţionare, talentul, cultura, aparatura mintală imensă, perfect integrată şi subordonată comenzilor, de care dispune Adam – pe temeiul decăderii lui morale sau al dezamăgirii şi aversiunii generate de factura senzuală a ateismului său?

Nici Nathan Goldschmied nu era vinovat decât formal, prin procedeu. Oare nu el însuşi i-a dat dezlegarea, invitând. a-l să colaboreze la spectacol, chiar în seara în care îşi explicitase adversitatea faţă de concepţiile doctorului? Nu el însuşi a statornicit –, e adevărat, într-un moment în care şi politeţea îl silea – principiul priorităţii operei, al desăvârşirii spectacolului? Dacă s-ar duce acum să-l tragă la răspundere pe Nathan Goldschmied – ceea ce, ştia bine, nu avea cum face, căci îl lega cuvântul de onoare – i-ar răspunde cu propria lui frază: „Actul artistic este obiectiv, ţinteşte finalitatea desăvârşirii… w şi ce i-ar răspunde? Că a emis un principiu, pe care nu e în stare să-l respecte consecvent, fiind, în speţă, implicat fratele său Adam, faţă de care simte o repulsie, un protest afectiv atât de intens, încât scapă chiar şi controlului raţiunii? Nu, hotărât, nu putea merge la Nathan Goldschmied, muzica la „Copilul orb” era excelentă, incontestabilă, trebuia să rămână cum era, indiferent de probitatea semnăturii.

Printr-o stranie, paradoxală, grotescă înlănţuire de coincidenţe însă, Abel Andru fu nevoit să-i facă doctorului totuşi încă în aceeaşi seară o vizită nedorită, protestată sufleteşte – pentru că această toamnă nu era misogină, ci era

un anotimp al dragostei…

Când ajunse pe strada Andrei Mureşanu, o zări de departe pe mătuşă-sa Raveca, plimbându-se agitată în faţa casei. Abel se simţi deranjat: avea nevoie arzătoare de singurătate şi reculegere, de meditaţie şi limpezire. Parcă în după-amiaza aceasta ar fi năvălit asupra lui toate, dintr-odată; ideea noului spectacol, drama insolită a femeii din cimitir, falsul comis de doctorul Nathan Goldschmied.

Altă dată se scurgeau săptămâni fără evenimente, altele decât cele lăuntrice; cadenţa socială a oraşului era anacronic de lentă, ceea ce îi dădea şi farmecul, şi atracţia deosebită pentru cei introspectivi sau înclinaţi spre meditaţie abstractă. Numai de fiinţa zgomotoasă a mătuşă-şi Raveca nu-i ardea, deşi, ştia bine, va trebui să dea totul deoparte, cel puţin pentru o oră: nu se văzuseră de multă vreme – de fapt, de la întoarcerea sa din concediu, ea fusese o singură dată pe la el.

— Sărut mâna, *Tanti!*

— Te aştept de aproape o oră. Unde umbli? – îl luă ea în primire în stilul ei caracteristic, dar Abel observă, nu fără oarecare plăcere şi satisfacţie răutăcioasă, că tonul ei era molcom, vocea stinsă şi civilizată.

Abia acum consemnă sobrietatea cu totul neobişnuită a ţinutei ei vestimentare: era îmbrăcată decent, cu un pardesiu uşor, castaniu-închis, purta o pălărie potrivită, poşeta, pantofii şi mănuşile erau o singură garnitură. Nu se afla, în mod evident, într-o cursă de afaceri.

— Am fost la teatru. Sâmbătă e premiera. Ţi-am trimis invitaţia.

— Nu-mi arde de distracţii!

Intrară în garsonieră. Abel o ajută să-şi scoată pardesiul, îi luă şi pălăria, o pofti în odaie, trase deoparte perdelele şi deschise larg geamul. Odată cu amurgul, pătrundeau miresme grele, lascive şi căldura catifelată a acestor zile de toamnă neobişnuită.

— Dar ce s-a întâmplat, *Tanti*?

— Un dezastru. Cel mai îngrozitor lucru, care mi se putea întâmpla – se trânti ea în fotoliu.

— Şi nimeni nu mă poate ajuta. Numai tu mă mai poţi ajuta. Frate-tu Adam, la care m-am dus întâi… – se opri şi-şi drese glasul, dându-şi seama că a comis o gafă, dar apoi, purtată de furtuna ei sufletească, reluă nestingherită: – … m-a refuzat categoric. Mai să mă dea afară. De altfel, m-am şi hotărât: nu mai calc pe la el.

Tonul suna însă mult prea calm, pentru ca Abel să ia în serios măcar şi ameninţarea, necum şantajul care se ascundea în dosul cuvintelor: dacă ai să procedezi la fel, n-am să mai calc nici pe la tine…

— Aşa-i la ananghie – continuă ea.

— Te părăsesc toţi. Dar nu-i nimic. Dumnezeu le vede pe toate şi le judecă…

Era într-adevăr grav, dacă Raveca îndrăznea să facă apel la Dumnezeu în prezenţa lui, sfidând primejdia unei replici sau a unei întrebări usturătoare cu privire la redeschiderea mănăstirilor; însemna că barierele obişnuite erau ridicate. Abel se gândi cu strângere de inimă la

îndeletnicirile ei de fiecare zi, la iminenţa posibilă a unui nou proces şi a unei noi condamnări.

— Te-au prins iar?

— Mai rău – dădu ea din mână.

— Mult mai rău.

— Ţi-a fugit cineva cu o datorie?

— Fleacuri. Banii nu contează. Mult mai rău.

Dacă virtuoasa călugăriţă de odinioară ajunsese să afişeze dispreţ faţă de bani, însemna că trecuse printr-o schimbare adâncă, sucombase unei influenţe profunde, metamorfozante.

— Dar spune odată, ce s-a întâmplat?!

Raveca oftă adânc, îşi compuse o mină spăsită, îşi plecă, pudică şi sfioasă, privirea şi-apoi rosti grav:

— M-am îndrăgostit… îngrozitor… de moarte.

Vocea ei tremura, iar lui Abel i se tăie respiraţia. Intui într-o clipă că nu avea voie să râdă, în ciuda hazului intrinsec şi violent al situaţiei. Şi postura, şi expresia ei erau ridicole. Adam, îşi zicea el, a început desigur prin a râde cu hohote, necruţător şi indecent – ca-ntotdeauna în faţa indecenţei.

Dar Raveca abia începuse. Vorbea acum sacadat, din ce în ce mai gâtuită de emoţie, dar despovărându-se vizibil la fiecare cuvânt: purtase, probabil, prea multă vreme secretul neîmpărtăşit.

— Simt că nu mai pot trăi fără el… Şi e chiar mai bine să nu trăiesc… Doamne, iartă-mă!… – se cruci ea.

— Şi-mi dau seama: nu mai sunt chiar o copilă…

Nu, îşi zise Abel, hotărât, nu mai era o copilă:

Raveca avea bine peste cincizeci de ani.

— Dar nici el nu mai e chiar un flăcău…

— Dar cine e?

Ea continua însă să şi le spună mai departe pe ale ei.

— Mi-e ruşine… Mi-e îngrozitor de ruşine… Am încercat să mă ascund… de săptămâni încerc să mă ascund… dar nu mai pot… e insuportabil… Să păţesc una ca asta, acum… Nici nu-i pot spune… Mi-e ruşine… Şi… pe deasupra mai e şi evreu!

Abel se înfurie: graţie disciplinei sale riguroase, izbutise să-şi impună seriozitatea cerută de împrejurare. În fond, indiferent de ridicolul vârstei – căci există o vârstă a dragostei, şi una a înţelepciunii, şi încălcarea reciprocă a limitelor este inevitabil ridicolă – era totuşi o dramă omenească, erau zbuciumul şi durerea unei fiinţe, şi încă ale unei fiinţe care acum, când Adam contenise a mai exista pentru el, îi era cea mai apropiată. Dar în faţa acestui argument simţi că i se urcă sângele la cap şi că-i vine, la rândul său, s-o dea afară.

— Nu ţi-e ruşine?…

— Ştiu, ştiu – îl întrerupse ea.

— Ţin minte: „Judecată tribală!” – evocă ea formula.

— Dar ce să-i fac, dacă aşa am fost crescută… M-am gândit la tot… Şi chiar de n-aş vrea… nu pot să mai trăiesc fără el!… Mi-e ruşine…

mi-e ruşine… – se jălui ea – ce-o să zică lumea… clienţii… Şi el! – Şi o podidi un plâns din străfunduri.

Abel trase aerul cald adânc în piept. Nu avea niciun fel de vocaţie de duhovnic, evitase întotdeauna, cu meticuloasă şi metodică grijă, să se amestece în viaţa intimă până şi a celor mai apropiaţi. Catehismul pedagogic al lui Avram Andru interzicea confesiunile, ba mai mult: interzicea până şi pronumele personal la persoana întâia, legat de vorbe care exprimă stări sufleteşti. Şi iată, într-o singură după-amiază, două femei – şi cât de deosebite femei! – îi încredinţaseră, printre lacrimi, fiecare durerea ei. Situaţia îl enerva peste măsură. Gândurile sale se întoarseră, fulgerător, la reprezentarea unor figuri geometrice, într-un spaţiu curb.

Căută să se concentreze pe imaginea Ravecăi, pe clipa prezentă, căci îi era dator, era obligat să-i acorde cel puţin atâta. Hotărî să tacă şi să aştepte: dacă a început să vorbească, va continua, va spune tot.

Raveca încercă să se recompună, cu preţ de eforturi, deschise poşeta, îşi şterse faţa cu batista, apoi scoase o pudrieră splendidă, de aur masiv bătut cu pietre, şi începu să se dreagă.

— Nu ştie nimic – reluă ea pe un ton mai aşezat, dar vocea continua să-i tremure.

— Trebuie să te duci la el şi să-i spui tu…

Abel simţi cum îl furnică rece pe şira spinării, cum i se zburleşte părul, de oroare. În postură de peţitor – şi încă de peţitor invers! – nu s-ar fi putut închipui vreodată…

— … să-i explici că sunt o partidă excelentă… c-am să-l ţin toată viaţa… că o să aibă un trai cum n-a visat… ca-n puf de lebădă… că sunt o femeie

cinstită şi… şi… nu a fost niciunul înaintea lui! Că nu există niciun impediment, că…

Abel era din nou pe „punctul de a izbucni în râs. Criteriile, categoriile ei de judecată funcţionau fără greş, cum numai în ideaţia tipurilor umane pure se întâmplă şi, într-un fel, Abel o invidie pentru consecvenţa ei.

— Dar de ce nu-i spui dumneata? Eşti doar femeie în toată firea şi…

— Măcar de-aş fi!

— … independentă, ai dreptul la dragoste, ca orice om. Du-te la el şi spune-i cinstit, în faţă, că-l iubeşti. Te vrea, bine, nu te vrea, ai să te resemnezi…

— N-am să mă resemnez!

— Şi-apoi, de ce trebuie neapărat să te măriţi cu el?

— Să-ţi fie ruşine! Măgarule! Neruşinatule! Asta mi-o spui mie?

— Bine, bine, mă rog! – dădu Abel îndărăt, simţind că o jignise în ceva ce, tot atât de iraţional ca toată pasiunea ei tomnatică, avusese dintotdeauna o însemnătate cvasicultică pentru ea.

— Dar du-te şi spune-i.

— Nu pot. Am încercat… şi nu pot. Mă tem că mă ia în râs… Că mă dă afară…

— Într-o astfel de situaţie, niciun bărbat din lume nu te dă afară. Îi satisfaci cel puţin orgoliul.

— Adam a râs.

— Doar nu l-ai cerut pe Adam în căsătorie! Nu va râde. Cel mult va refuza. Va răspunde „nu”.

— Adică mă dă afară.

— Şi e mai bine să mă dea pe mine afară, nu?

Raveca tăcu o clipă şi apoi, muşcându-şi din nou buzele de plâns, mărturisi:

— Atunci m-aş putea, cel puţin, preface că nu s-a întâmplat nimic… şi aş putea să-l mai văd şi de aici încolo… din când în când… aşa, de departe… ca acum… măcar atât…

— şi, din nou, plângea în toată legea.

— Nu mai pot… Te rog, Abel… te rog… pentru memoria tatălui tău… sunt sora lui… fă-o pentru mine… el ar fi făcut-o.

Avea dreptate. Avram Andru ar fi făcut-o, fără ezitare

— ar fi bătut cu pumnul în masă, dar s-ar fi dus. Şi pe urmă s-ar fi îmbătat şi ar fi cântat „Pe Mure-şi şi pe Târnave”. Şi aria Toreadorului.

— S-ar fi dus… du-te, Abel… Îţi plătesc oricât… îţi dau orice… un briliant… de două carate…

— Taci! Să-ţi fie ruşine!

— Eu… eu nu pot… Am încercat… şi azi am încercat… după prânz… M-am plimbat nu ştiu cât, în faţa bisericii eretice… Şi zău aş fi intrat…

În clipa aceasta, lui Abel i se făcu lumină.

— Nathan Goldschmied?!…

Raveca dădu din cap, şi Abel consemnă involuntar asemănarea cu gestul femeii din cimitir. Se sculă, se întoarse spre geam şi privi afară.

Soarele scăpăta după deal. Plopul era aproape complet desfrunzit. Stătea stingher şi descoperit, în bătaia vântului.

Există întâlniri pe bază de afinităţi sufleteşti sau spirituale, întâlniri voluntare, pe care omul le

caută, le cultivă – spre plăcere, spre beneficiu şi satisfacţie. Şi există întâlniri epice, definite de înlănţuirea întâmplărilor, în care afinităţile algedonice, simpatia sau antipatia, nu au niciun amestec. Faptele, societatea, lumea, conjuncturile, îţi scot un om în cale. Ai vrea să te îndepărtezi de el – din indiferent câte motive – şi nu poţi. Epica vieţii ţi-l impune, încerci să te încontrezi. Îl eviţi. Îţi face rău. Renunţi până şi la înfruntare, la pedepsire, la răzbunare, la orice satisfacţie, numai ca să-l eviţi, să ocoleşti contactul. Dar destinul… Destinul? Nu. Cuvântul trebuie eliminat. Epica vieţii ţi-l scoate din nou în cale, şi cu cât mai intens doreşti să te depărtezi, cu atât ţi-l amestecă mai adânc şi mai inextricabil în propria ta existenţă. Şi nu are rost să protestezi: îţi iroseşti zadarnic resursele. Trebuie să te resemnezi. Altfel osteneşti. Şi după aceea epica vieţii tot ţi-l impune, la fel de inexorabil.

Abel înţelegea acum bine de ce, dincolo de grotescul situaţiei, Adam a refuzat-o. Relaţia sa cu Nathan Goldschmied era de aşa natură – spiritual şi moral deopotrivă – încât un asemenea demers era absurd şi exclus. Ar fi însemnat, nici mai mult, nici mai puţin, decât să atenteze împotriva celui mai bun prieten al său, dezminţind unele din principiile şi afinităţile, care constituiau tocmai temelia relaţiei lor.

Dar pentru el, care se afla la polul moral opus, pentru el, tentativa ar fi fost tot atât de absurdă?

Se întoarse încet, se rărimă de pervazul ferestrei, se uită la Raveca, mai ezită o clipă, înfrângându-şi antipatia faţă de om şi situaţie, şi-

apoi, calm şi măsurat, îi răspunse:

— Bine, *Tanti*. Am să mă duc la doctorul Goldschmied. Şi am să vorbesc cu el. Chiar în seara aceasta.

De ce dăduse acest termen exagerat de scurt? Dorea să treacă pe cât putea mai grabnic peste un prag dificil? Sau pentru că, în cu totul alt context, se mai gândise să-l viziteze pe Goldschmied, şi acest context să se fi reactualizat la primul prilej? Sau pentru că femeia din cimitir stârnise un semn de întrebare, o curiozitate pe care nu şi-o mărturisise până acum? Sau pentru că îl putea întâlni pe Adam acolo?

— Pe mine nu mă va da afară…

Lupus IN FABULA! – exclamă Nathan Goldschmied, când îi deschise.

— Tocmai de dumneavoastră vorbeam…

— Cu… Adam?

Goldschmiedt râse, stingherit.

— Nu, nu! Intraţi liniştit. E altcineva.

— Vă rog să mă scuzaţi că nu m-am anunţat în prealabil…

— Casa mea vă este deschisă la orice oră din zi şi din noapte. Poftiţi, intraţi…

Tolănit comod într-unul din fotolii, şedea Zeno Lupaşcu. Când îl zări pe Abel, rânji larg, se sculă, veni în întâmpinarea lui.

— Servus, măi! – şi-l lovi cu palma peste spate.

— Servus, Zeno – răspunse Abel, sincer încântat de prezenţa bătrânului său prieten: datorită ei, mai câştiga un răgaz în îndeplinirea penibilului său mandat familial.

— Nu ştiam că vă cunoaşteţi… – se întoarse el

spre amândoi.

— Dacă ne cunoaştem? – zâmbi doctorul.

— Nici nu erai încă născut, când am făcut primul chef împreună, la Viena! Nu ştii că suntem colegi de an şi de promoţie, fiţangăule? îşi mă fălesc că am fost coleg de an cu Nathan Goldschmied!

— Ei, haide, Zeno. Dintre noi doi, nu eu am ajuns profesor universitar.

— Eh… Ştii şi tu. După război, când ţi s-a oferit, n-ai mai vrut, ca un prost ce ai fost.

— Era prea târziu pentru mine. Dar ce să răscolim acum vremuri trecute? Vă rog să luaţi loc. Am să vă părăsesc puţin, până pregătesc filtrele – şi doctorul ieşi repede.

Dintr-odată, Zeno deveni mai serios.

— Ei, Abel, cum e spectacolul? Am primit invitaţia azi după-masă. Abia aştept să-l văd. Şi mai ales, să mănânc după aceea la Continental.

— Zi aşa şi nu te mai preface – ridică Abel din umăr.

— Dacă n-aş fi eu la mijloc, nu te-ar interesa câtuşi de puţin. Nici n-ai călca vreodată la Teatrul de păpuşi.

— E adevărat. Dar *eşti* la mijloc. Şi mă tot întreb cât ai să mai fi. Vezi tu, fătul meu – involuntar, parcă asociind printr-un mimetism al memoriei, adoptă felul de a vorbi al lui Cornel Şomăceanu, invocându-i astfel ponderea în argumentaţie – chiar dacă nu ne vedem prea des, tu eşti o problemă permanentă. Şi nu numai cum îţi închipui tu. Ci şi ştiinţific.

— Aştepţi să-ţi devin pacient? Aştepţi de

pomană, Zeno. Nu sunt nebun şi nici n-am să înnebunesc. Oricât am să mai pătimesc.

— Ştiu, ştiu. Voi, Andreştii, aveţi scheletul solid, apt pentru purtarea crucii voastre, pe care, dacă nu vi-o pune lumea în cârcă, vi-o luaţi singuri. Trebuie să fie ceva specific, de soiul ăsta, în harta voastră genetică. Aceeaşi reacţie la agresiunea mediului. Numai că de fiecare dată e la o treaptă mai sus.

— Crezi? Nu de mult încă mi se imputa, şi tu printre acuzatori, că vreau să cobor o treaptă. Sau chiar două, chiar trei. „Păpuşar – mimă el cu dispreţ.

— Ei, în privinţa evaluării, ne-am înşelat. N-am ştiut, şi basta! mai deunăzi, când a fost pe la mine, l-am auzit pe frate-tu vorbind de „topologie”. Habar n-am avut ce-i aia. Am crezut că-i vorba de măsurătorilor alea, pentru cadastru. Acum am aflat că-i o disciplină matematică. La fel şi cu tine. N-am ştiut, pur şi simplu, de păpuşărie. Vreau să zic, de păpuşăria *asta*.

— Adam se ocupă acum de topologie? – întrebă Abel parcă într-o doară.

— Te interesează, nu, hainule? Altă cruce, pe care ţi-ai luat-o în cârcă! Mă-ntreb câte or să mai vină… Nu, nu se ocupă de topologie. A venit numai vorba. Scrie cartea despre muzică. Altă ţicneală, pentru un matematician. Dacă te interesează, întreabă-l pe Nathan. Lui, dacă i-o fi spus, ce şi cum.: „Vezi acum de ce mă ocup de voi?

— Nu văd – râse Abel amuzat.

— Eu nu sunt numai clinician. Şi psihiatria nu se întinde numai până la gardul balamucului.

— Ştiu, ştiu, psihanaliză, Freud, Adler şi…

— Nu ştii nimic. Cum eu n-am habar ce-i topologia. Măcar de-aş avea…

— Ei nu, ştii că eşti bine, Zeno! Te pomeneşti c-ai vrea acum să te apuci de matematică?…

— Sunt prea bătrân, băiete. Şi-apoi, să-ţi mărturisesc ceva: în liceu, era să rămân de două ori corigent. M-au lăsat să trec numai sub jurământ că mă fac latinist! Dar mă jur, iarăşi, dacă ar fi s-o iau de la capăt, numai matematică aş face!

— Te-ai molipsit şi tu! E îngrozitor! – se sculă Abel din fotoliu.

Începu să umble prin odaie. Afirmaţia bătrânului profesor de psihiatrie îl tulburase, pentru că îl cunoştea bine şi ştia că era un om care întotdeauna credea ce spunea;

— Ascultă! Ştii că sunt holtei. Ştii că nu las nimic în urmă… Un tratat, scris acum nouăsprezece ani, din care nu mai sunt valabile nici cinci pagini. Toată gândirea aceea… toată gândirea noastră de atunci, toată psihiatria nonsomatică, psihologizantă, neclădită pe biochimie, se prăbuşeşte. Asta o vede orice copil. Şi ce rămâne în urma mea? Nimic. Absolut nimic. Câteva mii de studenţi, astăzi doctori, pe care i-am învăţat nişte lucruri, care s-au dovedit a fi greşite. Câteva mii de pacienţi, pe care, întâmplător, pe cale strict empirică, am reuşit să-i ajut. Şi mult, mult mai multe mii, pe care nu am reuşit să-i ajut. Nu, nu, bilanţul e falimentar.

Zeno Lupaşcu vorbea pe un ton calm şi stăpânit, în care interveneau, din când în când,

accente de autoironie. Abel îl asculta atent şi era impresionat de această uimitoare şi înţeleaptă disciplină şi stăpânire de sine: ştia din experienţă proprie cât dă tulburătoare, cât de chinuitoare erau aceste preocupări de limită şi, probabil datorită unei imagini formate în copilărie, n-ar fi crezut că bărbaţii din generaţia tatălui său îşi pun asemenea întrebări. Ei trăiseră în corsetele unor forme şi tradiţii sociale, în anumite ierarhii şi măsuri ale realizării de sine, pe plan social, pe care el, Abel, le socotise – se vădea acum: eronat – solide cârje ale vieţii sufleteşti.

— Nen-tu Cornel – reluă Zeno Lupaşcu, pornit pe calea mărturisirilor – care a fost toată viaţa lui un spadasin, a avut cel puţin satisfacţia unei contribuţii la ce s-a întâmplat în ultimii douăzeci de ani în ţara asta. Dar eu? Eu nu sunt ce se cheamă un combativ. Sunt un om convins de justeţea ideii, dar nu sunt un temperament politic. Eu am crezut că am talent într-o meserie, care se dovedeşte ea însăşi fals concepută. E ca şi cum aş zice că am fost un astrolog talentat sau un alchimist de vocaţie.

— Ei, nici aşa, Zeno…

— Ba chiar aşa! Ştii tu cum aş rezolva astăzi problema schizofreniei, care a rămas nodul gordian al psihiatriei? Evident, dacă aş avea mijloacele pe care nu le am. Şi dacă aş cunoaşte teoria informaţiei. Aş construi, pe baza unui număr foarte mare – de ordinul sutelor de mii – de răspunsuri schizofrenice la aceleaşi întrebări, un creier electronic invers. Şi aş clădi un martor, cu răspunsurile logice şi juste. Deosebirea dintre cele

două relee mi-ar indica limpede natura bolii. Calculele mi-ar arăta cum se definesc conexiunile şi corelările, legăturile şi asociaţiile patologice. Mi-ar da chiar şi definiţia: e maladie funcţională, e determinată de un agent patogen, chimic, virotic sau, mă rog, cum o fi. Şi ai să vezi, nu-i departe ziua în care cineva, un Spiegelmann de-ăsta, sau cum îi zice omului tău, o s-o facă. Pentru că tineretul ştie matematică! Totul se schimbă…

Abel se întoarse surprins spre uşa ce dădea în fostul cabinet: auzise limpede cum crâcneşte parchetul. Avu iarăşi sentimentul de incertitudine şi ambiguitate, pe care i-l stârnea fiecare interferenţă cu Nathan Goldschmied; stătea acum după uşă şi trăgea cu urechea, în mod ordinar, din indiscreţie, presupunând probabil că ar putea afla lucruri interesante, că în absenţa lui s-ar spune lucruri ce ar rămâne nerostite în prezenţa lui – sau era pur şi simplu tact şi discreţie, şi dorinţă de a nu tulbura cele câteva minute de intimitate ale unor prieteni vechi?

Dar Zeno, prins de discuţie, nu-i dădu răgaz să limpezească ambiguitatea situaţiei.

— Te pomeneşti că peste câteva veacuri, nici dracul n-o să-şi mai aducă aminte de Cezar şi de Napoleon, de Platon, de Iisus Cristos, de William Shakespeare sau de Richard Wagner. De niciunul. Doar istoricii. Dar şi istoria va fi scrisă, odată pentru totdeauna, pe baza unor mijloace de investigaţie noi, la care deocamdată încă nici nu îndrăznim să visăm. Şi se va pune *ad acta*. În schimb oricine a adus vreo contribuţie în matematică, fie că-l cheamă Bernoulli sau Jacobi

sau Euler, necum un Pitagora, un Descartes, un Evariste Galois sau un Cantor, are să aibă norocul de a fi pomenit în veci de veci. Formula sau ecuaţia, sau integrala, sau tensorul, sau congruenţa, sau cum naiba le mai spune, o să-i poarte numele până la capăt – dacă există undeva, vreun capăt. Şi atunci stau şi mă întreb: unde e raţiunea unui om ca tine, căruia i se deschide această posibilitate, dar renunţă la ea de bunăvoie?

— Foarte simplu: eu nu cred ce crezi tu. Ba dimpotrivă. Cred că dacă toţi oamenii de bună credinţă, toţi oamenii de inimă se vor aşeza umăr la umăr, atunci nici Platon, nici Shakespeare nu vor fi uitaţi, nici istoria nu va fi pusă *ad acta*…

— … şi s-ar opri lumea locului. Noroc că nu se opreşte. Nu, fătul meu, nu ăsta-i adevărul. Asta-i ideea delirantă pe care ţi-ai fabricat-o. Asta să o vinzi la clubul artiştilor, nu mie. Sau la drăguţe. Asta nu-i personalitatea ta. Asta-i masca. N-oi şti eu matematică, dar psihiatrie, câtă-mi trebuie ca să te desluşesc, mai ştiu… Toţi avem Eul nostru, biologic şi psihologic. Şi avem şi un rol, pe plan social. Câteodată însă ne compunem, mintal, strict psihologic, un rol, care nu corespunde celui real…

Parchetul crâcni ceva mai tare şi se auzi o scurtă tuse înăbuşită.

— … Atunci rolul devine mască. Susţinerea ei începe să coste eforturi, cheltuieli, ce cu timpul depăşesc capitalul şi inspiră ceea ce francezii numesc, splendid şi intraductibil, *malaise*. De obicei, masca supralicitează rolul. Ne imaginăm şi mai ales sugerăm altora că putem mai mult decât

putem de fapt. Avem o părere prea bună, exagerată, despre noi înşine. Iar când masca este confruntată de împrejurări cu realitatea – fie paşnic, fie violent – omul nostru se traumatizează şi face tot soiul de complexe. Tu însă eşti un Andru, deci un excentric, un paradoxal până şi în psihopatie. Tu n-ai licitat în sus. Tu ai licitat în jos. Complexele tale nu sunt de inferioritate, ci de superioritate. Neutilizarea, renunţarea, abdicarea de la propriile mijloace. Frapant, original şi excentric. Paradoxal. Lipsă de caracter: aduce satisfacţii imediate, pentru că face senzaţie şi atrage atenţia, dar sacrifică satisfacţiile târzii şi depline, care ar necesita eforturi de durată, dar ar fi concordante cu posibilităţile, cu mijloacele, cu aparatura reală de care dispui. Asta e, fătul meu. Ţi-am zis-o…

Uşa se deschise şi apăru tava cu cafelele: Nathan Goldschmied îşi făcea o intrare cum nu se putea mai oportună, curmând tăişul unei discuţii, care luase o întorsătură prea puţin plăcută pentru unul din musafirii săi.

Abel se simţea încolţit: pierduse oarecum obişnuinţa discuţiilor laconice, la obiect, iar acum, rutina de a defini a omului de ştiinţă, folosindu-se de persoana sa ca obiect de cercetare, ţintuindu-l de placaj în pioneze, cu aripile desfăcute, precum un liliac în muzeul de zoologie, îl jignise de-a dreptul – pentru că avea sentimentul clar că Zeno este alături de adevăr, că de fapt, cu un minut mai înainte, în propria sa mărturisire, îl confirmase deplin în privinţa răscoalei sale antiscientiste, că în loc de a discuta serios fondul faptelor – cum

pretindea gravitatea lor – scormonea în mobiluri, aplicându-i pur şi simplu o schemă, în care, mărturisise singur, nu mai credea nici el. Ar fi vrut să-i răspundă, să-l combată, să se apere. Pe de altă parte, nădăjduia că Zeno va avea suficient tact, pentru a conteni în faţa lui Goldschmied: ce-i îngăduia prietenului vechi al lui Avram Andru, nu-i putea îngădui doctorului.

— Vă rog să mă scuzaţi… O mică pană de gaze… cam frecvente în ultima vreme…

— Nu-i nimic, Nathan dragă. Cafeaua să fie tare. Am de citit o groază în seara asta… Şi între timp, am făcut puţină psihoterapie cu flăcăul ăsta. Era de mult de actualitate.

— Haide, Zeno… – îl opri Abel, autoritar.

Lupaşcu îl privi, clipi de câteva ori, surâse mulţumit, apoi se întoarse spre Goldschmied:

— De altfel, am şi cu tine o răfuială. Era programară dinainte, dar m-ai luat repede cu… consultaţia aceea, în lipsă de pacient. Hai să-ncal secretul medical – se întoarse el spre Abel.

— Era vorba de frate-tău, Adam.

Nathan Goldschmied se foi pe scaun: *această* indiscreţie îi era evident mai penibilă ca orice. Pentru el, care era oarecum un iniţiat în ambele părţi, ruptura dintre fraţii Andru avea, desigur, cu totul altă semnificaţie, decât pentru Zeno Lupaşcu, care cunoştea gemenii de când au venit pe lume, i-a văzut crescând, învăţând, făcând carieră şi pentru care despărţirea lor tot numai un capriciu, un harţag între doi cocoşi a rămas. Dar spre reconfortarea doctorului, Zeno Lupaşcu reveni la şarjă:

— Ce te apuci, tu, om serios, coşcogea doctor pensionar, cu pacientură, slavă Domnului, că şi acum încă mai câştigi pe sub mână de trei ori cât mine, ce te apuci tu să-l faci pe primaşul la giumbuşlucurile lui Abel ăsta? Hai, de prima dată, mi-am zis, ţi-ai făcut mendrele, te-ai distrat şi tu, că toată viaţa ai fost de-ăsta, cu drâmba. Dar văd că ţicneala a devenit cronică – şi scoase din buzunar plicul cu invitaţia. O parcurse din nou, până ce ajunse la numele doctorului: – Poftim., Aranjament muzical: Nathan Goldschmied. Ţi s-a făcut de nume tipărit pe afişe? Ai dat în paranoia senilă? Dar „doctor” n-ai dus în faţă, că ţi-a fost, totuşi, ruşine sau ţi-ai zis să nu-ţi primejduioşti pacientura: de să nu se sperie cucoanele că se dau pe mâna unui smintit, care face pe primaşul la... Teatrul de păpuşi?! Vrei să le-mpaci pe toate, nu? Şi venituri masive, şi, chipurile, glorie artistică... Pasămite eşti medic şi eşti organist. Dar mai presus de toate, eşti negustor. Îţi vinzi marfa bine.

— Muzica doctorului este excelentă! – încercă AVI să-l potolească.

Dar Nathan Goldschmied nu băgă în seamă intervenţia bine intenţionată.

— Mi-a mai spus cineva, odinioară, că sunt negustor şi-mi vând bine marfa. Dar a mai adăugat că sângele nu se face apă.

Zeno Lupaşcu holbă ochii, apoi se răsuci spre Abel. Se vedea pe el că, la rândul său, era pe punctul de a-şi pierde cumpătul:

— Poftim! Uită-te la el! Ce spun eu şi ce înţelege el! Ai să vezi că mă scoate acum şi antisemit!... Măi, tu ai avut umor, cândva! Tu nu

mai ştii de glumă?!

Nathan Goldschmied reuşi în numai câteva clipe să se stăpânească. Abel îşi aduse aminte de momentul în care se măniase pentru că nu izbutise să cânte „Preludiul Coral” şi de zâmbetul său politicos şi stăpânit, câteva clipe mai târziu, când cobora pe scările în spirală ale corului. Era sigur că Nathan Goldschmied îl putea strivi în discuţie pe Zeno, în numai câteva clipe, dacă voia. Dar acum pândea cum anume se va eschiva, cum va trage din nou peste subiect o perdea de fum şi ambiguitate manierată. Începuse, fără să vrea, să simtă un interes, o curiozitate deosebită faţă de acest om ciudat, cu temperament coleric, stăpânit de o inteligenţă şi o disciplină ieşite din comun, şi să-i admire linia de conduită, fără să se simtă câtuşi de puţin mai aproape de ea.

Dar spre surpriza lui, Goldschmied nu se eschivă, ci, pe un ton foarte linear şi calm, îl înfruntă pe Zeno Lupaşcu.

— Întotdeauna începe cu glume. Cu glume şi cu caricaturi. Şi cu joacă de copii, pe maidane. Aşa a început şi aici, în patruzeci, sub Horthy. Şi s-a isprăvit în patruzeci şi patru şi-n patruzeci şi cinci, cu o sută şaptezeci de mii de morţi. În cuptoare! – şi-apoi dezminţindu-şi carura, se sculă fulgerător, se îndreptă spre raftul de cărţi de lângă bar şi, cât ai clipi, scoase un volum masiv, pe care apoi îl trânti în faţa lui Zeno.

— Uită-te, mă! Robert Musii. *Der Mann ohne Eigenschaften*. „Bărbatul fără însuşiri. Unul din cele mai importante romane ale veacului. E doctor în fizico-matematică şi în filosofie. Şi semnează

simplu: Robert Musii. E din vechea aristocraţie austriacă. Nu-i fiu de negustor de ace şi mosoare. *Opera* trebuie să grăiască pentru tine, nu titlul, prostule! Că pe mine talentul nu mă ţine decât pentru un aranjament muzical la Teatrul de păpuşi, e altă mâncare de peşte…

Pe Abel, argumentaţia doctorului îl satisfăcu pe deplin. Era într-adevăr abil: ştiuse să spulbere, parcă în joacă, nota penibilă a momentului. Dar apoi, brusc, îi răsună în minte o voce de femeie: „V-a făcut până şi muzica la spectacol!”

Rămase meduzat. Simţi cum i se încreţeşte pielea.

Aranjamentul muzical era doar opera lui Adam!

Nathan Goldschmied aruncase în taler paternitatea lucrării, modestia sa, dispreţul faţă de raza talentului său, îl strivise sub şocul argumentelor pe Zeno Lupaşcu – şi toate acestea pe temeiul unui fals!

Abel se simţi deodată o jucărie fragilă, o cantitate neglijabilă pe lângă acest om. Şi apoi, îşi aduse aminte de mătuşă-sa Raveca şi de misiunea pe care o avea de îndeplinit în seara aceasta. El nu fusese în stare să-şi organizeze un al doilea plan de desfăşurare; a trebuit să opteze între ştiinţă şi păpuşărie, pentru a nu ajunge în conflict cu propria lui conştiinţă; nu s-ar fi putut imagina trăind ambiguu; dar Nathan Goldschmied se mişca degajat, cu uşurinţă de fulg, nu pe două, ci pe trei, pe patru planuri, şi nu se ştia niciodată câte mai sunt şi ce rămâne, nedesluşit, în urmă. Şi mereu avea dreptate, mereu era ceva bun şi pozitiv în ce

făcea, şi în acelaşi timp, mereu un iz *louche*, un aer incert, pe muchie, cel puţin interpretabil.

Abia acum crezu Abel a înţelege din nou, deplin, prietenia dintre Nathan Goldschmied şi Adam. Fraţii Andru se deosebeau dintotdeauna în această privinţă: Adam cultiva cu predilecţie personalităţile neobişnuite, minţile ieşite din comun, superioare, cu care se încontra, pe care le provoca, cu riscul sau chiar cu certitudinea înfrângerii. Îl atrăgea scăpărarea încrucişărilor de spadă, în sine. Abel prefera făgaşurile mai puţin spectaculoase, dar sigure. Era mai lent, mai metodic, advers aventurii mintale. Ideile sunt ceva grav şi serios.

Nathan Goldschmied era, neîndoielnic, un adversar demn pentru Adam, nu şi pentru el însă: în discuţie cu omul acesta, niciodată, nicio clipă, nu ar fi putut pierde din vedere propria lui superioritate morală. La el nimic nu era *louche*, nu era interpretabil.

— Voi însă – reluă Nathan Goldschmied – alde tine şi alde prietenul tău, Rectorul, sunteţi nişte snobi parveniţi. Crezi că un aristocrat de pe vremuri s-ar fi dus vreodată la Teatrul de păpuşi? Că l-a interesat vreodată? Doamne fereşte! Ar fi fost compromiţător şi expunea la ridicol. Mecenatul se întindea cel mult până la loja de la Operă, de unde se puteau binocla balerinele. Abel, iartă-mă că-ţi spun pe nume, dar mi-o îngăduie vârsta – se întoarse el o clipă spre dânsul – are dreptate. Îi place ce face? Crede în ce face? S-o facă! Sunteţi nişte filistini [1]

— Pe Abel fă bine şi lasă-l deoparte – răspunse

Zeno stăpânit şi urban.

— Cu el avem o altă răfuială. Că nici nu crede ce face…

— Ascultă, *Onkel* Zeno – involuntar i se adresă astfel, parcă vrând să-l menajeze, prin revenirea la formula din copilărie – cine ţi-a spus că eu nu cred în ce fac? Nu cumva Adam? Sau e concluzia ta, proprie şi personală?

— Ţi-am spus ce cred despre tine. Şi nu-l mai tot amesteca pe Adam. Eşti un farsor, cu toate spaimele tale, cu acidul ribonucleic, cu cibernetica, cu tot. Asta e. Te minţi singur. Ţi-ai făcut un fetiş din tradiţii; ai devenit un conservator, ţi-ai însuşit o postură demnă de un membru al Camerei Lorzilor. Dar nu unul laburist…

— Ia uită-te la el, ce revoluţionar! făcu Goldschmied în ironie şi-apoi, întorcându-se spre Abel: – Vorbind serios, acum. Mie-mi place păpuşăria. Şi-mi place ce faci dumneata. Stilul, maniera. Mă rog, talentul dumitale. Şi sunt mândru că mă număr printre colaboratorii dumb tale permanenţi…

Abel simţi din nou că-i plesnesc creierii: n-avea voie să-i spună, să-i strige că ştie adevărul!

— … dar nu accept argumentele. E adevărat, noi n-am vorbit niciodată despre asta, dar răposata Eniko… fie-i ţărâna uşoară… mi-a fost prietenă. Şi nu o dată am stat de vorbă, acum pot să ţi-o spun…

Din nou o trădare. Îl vânduse acestui om straniu, îl dezvăluise fără scrupule, îl oferise nud, pe tavă, numai din nevoia de a vorbi, de a se

destăinui.

— i în toate vremurile, oamenii au simţit iminenţa unei variante oarecari a Apocalipsului. Situaţia nu e nouă de fel. Ne-am obişnuit cu ea, de la profeţi încoace. Omenirea nu a dus lipsă de ciocli prezumtivi ai istoriei, care au rămas însă mereu păgubaşi, din lipsă de înmormântare. Dar să ştii de la mine: nu-ţi face niciun fel de griji. Nu vine sfârşitul lumii.

— Asta o are şi de la bunicul său – dădu Zeno din cap în direcţia lui Abel, aliindu-se, spontan, cu Goldschmied.

— Şi ăla a tot aşteptat Armaghedonul… Ascultă, măi, dacă nu m-am dus să lucrez şi mi-am stricat seara, dă măcar puţin coniac acuma, de spartul târgului. Scoate Courvoisier-ul ăla.

Doctorul sări, ca muşcat de şarpe, îndreptându-se repede spre bar.

— Vai de mine! Vă rog să mă scuzaţi… Dar să ştii că n-am decât Metaxa.

— Doctorul scoase repede baloanele şi sticla, le aşeză cu grijă pe masă, şi în vreme ce turnă cu mişcări socotite, aproape rituale, îşi reluă ideea: – Viaţa le rezolvă pe toate. Nu te frământa, nu te perpeli, nu întocmi programe şi contraprograme, că tot astfel se va întâmpla, şi oamenii tot oameni rămân, deocamdată cel puţin. Toate se rezolvă… Fă păpuşărie dacă-ţi place, dar nu păpuşărie antiapocaliptică. N-are niciun rost. Toate filosofiile şi profeţiile nu fac două parale, faţă de un adevăr… un adevăr de latrină. Vă rog să mă scuzaţi.

Abel ridică repede cupa şi căută să savureze

buchetul, încercând să lunece peste vulgaritatea expresiei. Goldschmied reluă:

— În 44, în lagăre, a înflorit o adevărată literatură murală. S-au găsit unii să se azvârle în postură eroică chiar acolo. Au scris tot soiul de tâmpenii pe pereţi. „Nu pot ei să ne ţină, cât putem noi răbda”. Şi altele, asemănătoare. Una singură am văzut, care m-a zguduit. Şi mi-a rămas, ca un *memento*. Nu ştiu la ce se referea. La dizenterie. La lagăr. La persecuţii. La viaţă. Se potrivea însă la toate. Era un singur cuvânt: TRECE!

— Şi noi trecem… – mormăi Zeno Lupaşcu, înduioşat de balsamul coniacului, catifelat şi amirosind a smochine.

— Hai să trăieşti!

Ciocniră. Goldschmied ciocni cu Abel. Când acesta se întoarse spre Zeno, să ciocnească şi cu el, bătrânul făcu o mutră acră.

— Cu tine n-ar trebui să ciocnesc. Eşti un zănatec. N-asculţi de nimeni. Nu vrei să înţelegi. Numai buclucuri şi nebunii cu voi. Unul dă să strice, fără noimă şi răspun dere, o casă onorabilă, altul se apucă de păpuşi… Unde eşti tu, Avrame, să-i vezi?!

Sorbi câteva picături şi începu să fredoneze aria Toreadorului. Goldschmied interveni repede:

— Vezi să nu te-mbeţi, Zeno, că te dai în spectacol. Ne cunoaştem doar.

— < Nicio grijă. Mă duc şi mă culc. E aproape de miezul nopţii. Hai, Abel, că te duc cu taxiul.

— Ba, că mai am o vorbă cu doctorul – răspunse Abel eschivându-se.

— Apoi de ce nu grăieşti? Mă laşi să şed aici ca elefantul, şi tu ca pe ghimpi eu, mă rog, treburi discrete… Ce, ai lăsat pe vreuna grea? Lasă, lasă, nu-mi răspunde. Şi eu am fost doar doctor. Ştiu cum se tratează treburile astea. Discreţie, deontologie… ştiu, ştiu. No, servus, măi – întinse el mâna lui Goldschmied.

— Iar pe tine te văd sâmbătă seara, la Continental. După spectacol. Plăteşte nen-tu Cornel! Servus! – şi ieşi în anticameră cu pas târşit, de om tare obosit.

Goldschmied se grăbi să-l însoţească, lăsând uşa antreului deschisă. Abel îl urmări, cum îi ţinu haina lui Zeno şi cum îi întinse pălăria, şi între timp căută să se pregătească pentru discuţia penibilă care-l aştepta şi nu găsi nicio soluţie. Îi veni să se afunde mai adânc în fotoliu, să se facă mic de tot, să dispară. Dar nu era chip. În toată situaţia era ceva peste măsură de penibil.

Doctorul reveni şi închise uşa în urma lui, zâmbind.

— Îmi pare foarte rău – începu Abel – că a trebuit să asist la acest… mic diferend.

Doctorul izbucni în râs, se instală, comod, în fotoliu, îşi turnă şi dând din mâna liberă a nepăsare, îi răspunse:

— Fleacuri. Aşa cum ne vedeţi, ne dondănim de aproape jumătate de veac… Aşa suntem noi, ardelenii bătrâni. Ne iubim şi ne mârâim. Parcă nici nu mai putem altfel.

Din nou asprimile erau netezite cu un gest uşor, manierat, şi tot ce rămânea în urmă se învăluia într-o ceaţă plăcută şi moale.

Doctorul sorbi încet şi goli balonul, apoi turnă iarăşi în amândouă, şi-n vreme ce înfundă sticla, îl privi pe deasupra ochelarilor de sârmă, care, de năduşeală, lunecaseră pe vârful nasului.

— Şi acum, vă sunt dator o explicaţie.

Abel consemnă că din clipa plecării lui Zeno Lupaşcu, doctorul reluase persoana a doua plural. Hotărât, dura între ei o reţinere, o inhibiţie care nu era unilaterală. Nathan Goldschmied renunţa spontan până şi la ascendentul vârstei, numai ca să-l ţină departe…

— Adam e într-adevăr într-o situaţie gravă. Nu-i vorba de boală, dar e ca şi o boală… Ca şi o boală… – repetă el, lăsându-se pe speteaza fotoliului.

— Mi-am permis să-l consult pe Zeno, deoarece îl cunoaşte de când s-a născut, îi cunoaşte, ca să zic aşa, şi antecedentele genetice, e un om eminent şi… şi… pentru că eu mă simt depăşit… şi, într-un fel pe care nu vi-l pot explica, răspunzător şi părtaş… Deşi Adam nu m-a autorizat să discut. N-am avut încotro. Şi nici acum n-am încotro. Sunt dator, prin forţa împrejurărilor, să vă spun şi dumneavoastră…

Lăsă o pauză, aşteptând evident ca Abel să protesteze şi să-l oprească. Aşa ar fi fost corect. Dar Abel simţi o plăcere irezistibilă, diabolică, în a-l lăsa mai departe în această postură penibilă, contradictorie: era oarecum obligat de situaţie, de indiscreţiile anterioare ale prietenului lor comun, să vorbească, deşi în ruptul capului nu ar fi vrut. Abel ştia bine că Nathan Goldschmied era convins de caracterul irevocabil al rupturii, că pe drept îl

considera adversar ireductibil şi pătimaş al celui mai bun prieten al său, totuşi acum era nevoit să facă destăinuiri despre acesta, care, judecând după premize, numai favorabile nu puteau fi.

Nu simţea nici urmă de curiozitate faţă de cele ce urma să afle – savura numai dilema din care nici abilitatea, nici diplomaţia nu-l puteau scăpa pe Goldschmied.

„Asta nu TRECE” – îşi zise Abel, încântat, păstrând însă cea mai impasibilă mină de care era capabil.

— Adam are o legătură… o legătură nefastă…

— Adam a avut multe legături nefaste, domnule doctor – se auzi Abel, surprins, vorbind: luase doar hotărârea de a se retranşa până la capăt în tăcere!

— E o femeie căsătorită… cu doi copii! Până acuhi, un model, o pildă de virtuţi matrimoniale… Şi amândoi sunt…

— Nu mă interesează, domnule doctor. Nu mă interesează nimic din ce-l priveşte pe fratele meu! Nici acum, nici altă dată.

Se răzgândise, revenise la un raport corect, pentru că nu avusese tăria să rămână impasibil. Refuzul său avea acum un dublu sens: era autopuniţie şi, în acelaşi timp, autoapărare. Spectacolul din cimitir îl edificase de altminteri în privinţa a ce intenţiona doctorul să-i împărtăşească. Se ascunse din nou după balonul cu coniac.

Nathan Goldschmied îl privi îndelung şi rece, şi Abel avu impresia că distinge un licăr de dispreţ în ochii săi.

— Dacă nu vă interesează nimic din ce-l priveşte pe fratele dumneavoastră, de ce m-aţi lăsat să vorbesc? De ce nu m-aţi oprit imediat?

Abel nu se aşteptase la o întrebare atât de directă, de necruţătoare, de acuzatoare. Era încântat să poată eluda răspunsul, după bunele obiceiuri chiar ale doctorului Naman Goldschmied.

— O, e târziu, domnule doctor, am băut amândoi… Nici nu mi-am dat bine seama despre ce este vorba… Vă rog să mă scuzaţi.

Simţea crescând în el mânie împotriva lui însuşi: se lăsase înrâurit, influenţat în ceea ce socotise până acum singura lui superioritate certă – faţă de Natha/i Goldschmied, ca şi faţă de fratele său Adam: probitatea. Identificând primejdia, se hotărî să treacă nemijlocit, cinstit, la îndeplinirea mandatului cu care a fost investit, chiar cu riscul de a diminua şi mai mult şansele de reuşită ale demersului său, infime şi aşa.

Doctorul Goldschmied îl privea acum din nou zâmbind, cu aerul său uşor patern, cu capul aplecat puţin într-o parte. Părea un dascăl de la ţară sau un preot pensionar, radiind de după ochelarii de sârmă bunătate şi înţelegere.

— < Domnule doctor, cred că este timpul să trec la obiectul propriu-zis al vizitei mele.

— Vă rog – se aplecă Goldschmied înainte, turnând mecanic.

— Precum doriţi. De altminteri, vă asigur că vizita dumneavoastră este întotdeauna, în toate împrejurările, binevenită în casa mea. Şi, credeţi-mă, o spun din toată inima…

— Şi ţinând piciorul balonului între două degete, îl duse încet la nas şi apoi la gură.

Avea degetele scurte şi boante, observă Abel. De asta cântă la orgă şi nu la pian, îşi zise el.

— Domnule doctor, în numele mătuşii mele, Raveca Andru, am onoarea să vă cer în căsătorie.

Nathan Goldschmied, care tocmai pritocea coniacul în gură, amorţindu-şi atât de plăcut gingiile şi cerul gurii, pufni o dată, se stropi tot, se înecă şi începu să tuşească îngrozitor, secunde în şir, până ce se făcu vânăt şi fu nevoit să se ridice. Abel se sperie că-l va lovi apoplexia. Veni repede lângă dânsul şi începu să-l izbească în spate, cu latul palmei.

Doctorul îşi reveni greu, şi chiar după trecerea accesului, mai dură câtva timp, până izbuti să-şi regăsească răsuflarea.

— Dragă Abel… – începu el, pufnind şi clătinându-şi capul – … cred că, într-adevăr… am băut prea mult!

— Nu, nu, domnule doctor. Sunt complet lucid.

— Refuz să cred, dragă Abel… Uitaţi-vă doar la mine… Nu, nu, dacă doriţi, vă aştern un pat aici, dormim zdravăn, până dimineaţa, şi-apoi mergem împreună la teatru…

Abel îşi scutură capul, se îndreptă spre antreu urmărit de privirile doctorului, se îmbrăcă repede şi apoi reveni o clipă în pragul salonului:

— Să ştiţi că nu sunt beat. Sunt perfect lucid. Şi v-am spus foarte serios, ce v-am spus… Poate vă mai gândiţi…

Se întoarse repede, străbătu antreul, descuie şi ieşi.

Urcă dealul călcând bărbăteşte, parcă vrând să se asigure că era într-adevăr perfect lucid.

Sâmbătă seara, după premieră, masa de la Continental avu o desfăşurare mult mai penibilă, mai rece şi mai formală şi un deznodământ mult mai dramatic, decât s-ar fi aşteptat Abel.

Primirea de care se bucurase „Copilul orb" fusese rece, şi suflul neplăcut al căderii se simţea de pe acum în teatru Abel, care se detaşase sufleteşte de spectacol încă din după-amiaza plimbării prin cimitir, nu se grăbi să plece, ca nu cumva să trezească impresia unei evadări.

Saul Wolf îl însoţi la plecare.

— Ai să vezi: unii dintre actori vor face scandal, revendicindu-se paznici ai purităţii principiilor! – îl preveni el.

— Şi ce? – replică Abel, calm.

— Se va închide teatrul? Nu vom mai pune alte spectacole?

— Te fac morfinoman, sodomit sau pederast, cât ai zice peşte. Şi nu-i exclus să-şi găsească şi aliaţi în afară. Vreun nevolnic de critic, nebăgat în seamă, dornic de publicitate…

— Ridicol.

— Sigur că-i ridicol.

— Dragă Saul, una şi cu una fac două. Tu crezi în ce ai făcut?

Saul Wolf se opri şi se uită la el, mirat.

— Să ştii că eu niciodată nu lucrez împotriva convingerii mele artistice.

Porniră mai departe şi făcură câţiva paşi în tăcere. Apoi se opri Abel.

— Ascultă, Saul. Trebuie să-ţi mărturisesc

ceva. Nu o voi spune nimănui, pentru că am pretenţia de a fi om de onoare, şi tata m-a învăţat că un om de onoare trebuie să ştie să piardă. Aşa că am să joc corect şi loial, până la capăt. Dar ţie sunt dator să-ţi spun: eu nu cred în spectacolul acesta!

— Abel…

— Sau, mai precis: nu *mai* cred în spectacolul acesta. La ora aceasta, socotesc modalitatea în care am lucrat… „Piersicul” şi acest „Copil orb”… veche… Sunt dincolo de ea. Am depăşit-o.

— Asta-i altceva. În păpuşărie, opera singulară nu se realizează bătând din palme. Un spectacol propriu pe stagiune, şi încă e mult. Mai sunt de pus încă două sau trei, pentru copii… Şi până îl realizezi, te gândeşti mai departe, câştigi experienţă, citeşti, te-mbogăţeşti şi, privind îndărăt la ce ai conceput un an mai devreme, ţi se pare naiv şi depăşit. Dar există o înlănţuire, o continuitate, o succesiune pe care o cunoşti şi de care nu te dezici, cum nu te dezici de trecutul tău, şi în general, de tine însuţi…

— Dar dacă-ţi dai seama că totul a fost greşit, că ai luat-o razna?… Ascultă, Saul. Cinstit vorbind… cu tine nici nu se poate vorbi decât cinstit… Eu m-am dezis. Nu mai am nimic de împărţit nici cu „Piersicul”, nici cu spectacolul acesta. Dar nu în sens de depăşire. Ci în sens de abandon.

— Abel! Vrei să te întorci la…

— < Dimpotrivă! Dar vreau să fac cu totul altceva, Mâine-i duminică. Vino dimineaţa la mine, ca să stăm de vorbă. Aş sta şi acum, cu dragă

inimă, dar ştii că mă aşteaptă bătrânii…

— Bine, Abel. Am să vin. Deşi… – era ceva îngheţat în vocea scenografului – … deşi trebuie să-ţi spun: eu am crezut în tine. Mă tem c-ai să mă dezamăgeşti. – îşi luă rămas bun cam pripit, se întoarse şi plecă.

Abel făcu singur cei câţiva paşi, care-i rămăseseră până la Continental. Îşi dădea seama că, de acum încolo, o va duce mult mai greu: avusese de înfruntat întâi prejudecăţile celor din lumea lui, apoi materialul amorf, acum însă avea de limpezit idei, avea de clădit dramaturgia, de coordonat elementele spectacolului în spiritul şi litera concepţiei sale, într-un cuvânt avea de dăltuit Opera. De acum încolo avea de înfruntat şi oamenii care până în punctul acesta, mai toţi, îl ajutaseră, fuseseră alături de el, parte datorită lui Eniko, parte pentru că el însuşi era *cineva*, simţiseră în el personalitatea, în jurul căreia era plăcut şi comod să orbitezi.

N Va fi singur – mai singur ca oricând.

Un vânt rece, mirosind a ploaie, începuse să cutreiere Piaţa Libertăţii. Toamna. Îşi făcea intrarea întârziată. Matthias Rex o înfrunta, în bronz, cu o superioritate calmă, pe care Abel i-o invidie o clipă.

Ar fi vrut să devină bmnz. Cel puţin cât va dura toamna şi-apoi gerul. Şi apoi să reînceapă a aştepta.

Oftă adânc. Se simţi ostenit. Se concentra, se adună şi intră în hol. Înăuntru începuse twistul.

Rămase surprins că la început nici Cornel Şomăceanu, nici Zeno Lupaşcu nu pomeniră o

silabă despre spectacol, de parcă nici nu ar fi fost în sală. Abel se simţi întâi stingherit, ar fi preferat stilul ojoişnuit al şarjelor, dar pe urmă, dându-şi seama că era o înţelegere, pe care ei o respectau cu îndârjire şi încăpăţânare bătrânească, acceptă jocul. Discuţia se învârti în jurul unor evenimente politice cotidiene, al unor mondenităţi clujene şi al apropiatului voiaj al lui Zeno Lupaşcu la Viena, la un congres de psihiatrie. Bătrânul profesor era emoţionat de perspectiva revederii, după foarte mulţi ani, cu oraşul tinereţilor sale. Toţi trei simţiră însă artificialul atmosferei şi, până la urmă, la obişnuitul coniac, cu care se încheie festinul. Cornel Şomăceanu explodă:

— Ne-am înţeles să nu-ţi pomenim nimic, chipurile să nu-ţi stricăm seara, dar pe mine nu mă rabdă inima! Şi-apoi, n-aş vrea să par gingaş cu cineva care nu merită.

— Adică – primi Abel mănuşa, rânjind.

— Să nu crezi că am tăcut pentru că ultima dată când am fost aici, mă rog… ştii… Nenorocirea. Şi c-am vrut să fim cu tact şi să te menajăm. Nu-i vorba de asta. Har Domnului, suntem bărbaţi. Ştim să pierdem. Nu te amăgi, că nu de asta am tăcut şi nu asta îmi stă în gât.

— N-am observat că ţi-ar fi stat ceva în gât. Har Domnului – îi reluă Abel vorba şi accentul – ai avut poftă.

— 1 Nu face pe prostul! – îl repezi Zeno Lupaşcu.

— Nu-i a şagă.

— Spune, măi – îşi trase Cornel Şomăceanu scaunul mai aproape de masă – cum de ţi-ai

permis finalul ăla? De pe scenă vorbeşti tuturor oamenilor. Nu de-aia ţi s-a dat scena pe mână şi nu de aia ţi s-au dat bani, şi nu de aia au muncit toţi la un loc cu tine, ca tu să-ţi ţipi jalea-n lume, parcă-n lumea asta numai jale ar exista. Tristeţile tale particulare şi întortochelile tale sufleteşti sunt treaba ta şi numai a ta, din moment ce nu eşti în stare să le dai un răsunet generos, să le investeşti cu un mesagiu de omenie. Ajungi, în sfârşit, să vezi lumina zilei, mă rog, e foarte frumos, dar nu ca să-ţi ascunzi faţa-n palme! Să refuzi să te uiţi!

— Ai pierdut orice măsură! – îi ţinu isonul Zeno Lupaşcu – ca frate-tu, Adam, de altminteri. Ăla cel puţin o face pe socoteala lui şi, hai să zicem, a nenorocitului ăluia de încornorat. Şi a copiilor, fireşte. Dar tu o faci pe socoteala unei săli întregi.

— Dacă nu ai fost în stare, până la vârsta ta, să-ţi cristalizezi o formă de viaţă în care să te simţi împlinit, dacă vrei să-ţi ascunzi ochii-n palme şi să nu te uiţi la lumea în care trăieşti, ia-ţi bagajele şi du-te! Noi te-am acceptat şi acceptăm de la oricine să ne critice *dinăuntru*, din perimetrul lăuntric al lumii noastre, dar nu-ţi tolerăm nici ţie, nici altuia, să te atingi de temeliile ei, pentru că nu le punem în discuţie, pentru că le ştim juste. Dacă nu-ţi place: valea! N-avem nevoie de agitaţie!

Şomăceanu era vizibil afumat.

— Ce ai spus? – se înfurie Abel.

— Am spus: agitaţie. Şi completez: adversă! Deşi pot fi şi mai explicit, şi-ţi spun: *contrarevoluţionară*. Asta e! Vrei nu vrei. Noi nu-i

învăţăm pe oameni să nu se uite. Să nu le placă realitatea… Lumea.

— Noi ne uităm, chiar dacă nu ne place ceva din ce vedem. Şi căutăm să-i învăţăm pe cât mai mulţi să se uite şi să se uite bine. Perspicace şi fără menajamente! – veni ecoul psihiatrului.

— Dar bine, oameni buni, voi nu vă daţi seama pentru ce pledaţi? După voi poeţii nu ar trebui să scrie decât imnuri de slavă şi ode, în care, cu îngăduinţa voastră, s-ar include şi o strofă critică. Aţi rămas anchilozaţi. Cum nu există limită posibilă nici unei întrebări ştiinţifice, afară de limita absurdului, nu poate exista limită geografică pentru nicio problemă autentică, ce frământă un om de artă autentic. În piesă nu-i vorba de *aici* şi *acolo*. De ce-mi faceţi un proces de intenţie, pe premize false? Problema e *general-omenească*, e valabilă şi aici, şi acolo. Pretutindeni şi oricând.

— Nu, nu! – îl întrerupse, scurt, Rectorul, tot mai vânăt la faţă.

— Aici *nu* e valabilă.

— Rostise cuvântul cu accent batjocoritor. Era vădit pornit: – Cunoaştem. Aşa începe întotdeauna. Lumea nu-i frumoasă. Nu trebuie privită. Dar pasul următor va fi inevitabil. Dacă nu e bună lumea, dacă nu e frumoasă, atunci trebuie schimbată, ca să poată fi privită. Cunoaştem. Avem experienţă. Dai un deget. Ţi se ia mâna. Apoi braţul. Şi până la urmă, fireşte, capul. *Tertium non datur I*

— Numai schizofrenicul nu vrea să vadă lumea, cum este ea de fapt, ci o vede aşa cum ar

vrea el să fie. Gândire dereistă. Ţi-am mai spus eu odată cuvântul ăsta.

— Şi-ţi mai spun ceva: cine a luat-o pe panta ăsta, greu se opreşte. Să ştii că ţi se-mburdă tăliga în aroc!

— Nu-ţi face griji pentru mine, Cornel – răspunse Abel, stăpânindu-şi greu zâmbetul.

Era îndoit între o mare duioşie pentru bătrân, care ţinea atât de mult, atât de pătimaş-cinstit şi de naiv-intolerant la ceea ce contribuise, din vremuri grele, să se făurească, şi între conştiinţa că era complet greşit înţeles, că i se atribuiau intenţii cu care nu avea nimic comun. Şi mai ştia – n-avea voie să spună, dar stăruia tot timpul conştiinţa – că nu mai avea nimic de împărţit cu „Copilul orb”. Apăra o cauză care nu-i mai aparţinea.

Îşi aduse aminte de felul în care îl judecase pe Nathan Goldschmied, când îl auzise pledând pentru o muzică pe care nici nu o compusese, şi descoperi nişte asemănări stânjenitoare…

Dintr-odată, îşi compară postura cu cea a unui avocat şi, în toiul discuţiei, avu conştiinţa că, în sfârşit, începe a înţelege mai bine firea ciudată şi rebelă, atitudinile şi reacţiunile ieşite din comun ale răposatului său tată.

— De altfel, spectacolul cade. N-o să-l putem juca decât de patru, cinci ori, cel mult. Nu există deci primejdie de infestare – încercă el din nou, s-o dea pe glumă.

— Nici atâta n-o să-l rabde publicul – reluă Cornel Şomăceanu, pe acelaşi ton.

— Oamenii au bun simţ! Şi conştiinţă! Dacă ar

fi după mine, l-aş opri din seara aceasta, iar pe tine te-aş trage la răspundere.

— Ba nu – interveni Lupaşcu, împăciuitor.

— Locul lui e la mine, la clinică. Trebuie declarat iresponsabil. Ceea ce şi este.

— Haide, terminaţi. Ajunge cu gluma.

— Nu-i nicio glumă! Ţi-o spun cât pot de serios.

— Teatrul de păpuşi şi lupta de clasă! – îl ironiză Abel.

— Să nu-mi spui acuma că te-ai dus la Teatrul de păpuşi pentru că ţi s-a făcut a joacă de copii! Să ştii că am ţinere de minte şi-ţi repet, cuvânt cu cuvânt, ce mi-ai spus în ziua aceea! Şi cu asta, basta! Nu avem ce lungi vorba. Am venit în seara asta, pentru că apucasem să te invit şi… şi pentru că… eşti, totuşi, fiul lui Avram Andru. Care a fost *un om*. Iar eu am fost neprincipial şi împă ciuitorist. Sentimental. Nu am ce căuta la masă cu un ins ca tine. Cu un contrarevoluţionar.

— < Dacă aşa stau lucrurile – se ridică Abel, palid ca faţa de masă – îmi dau cuvântul de onoare că mâine dimineaţă mă duc *eu* şi cer să fiu tras la răspundere. Bună seara! – şi, întorcându-le spatele, porni spre ieşire, dar apoi, repetând un gest pe care-l mai făcuse cu un an în urmă, la o altă masă din acelaşi local, se întoarse, scoase repede o hârtie de o sută din portvizit şi o aruncă pe masă, fără alt cuvânt.

— Mă, mucosule! – auzi el din urmă vocea Rectorului, dar nu-i acordă nicio atenţie.

— Tat-su ar fi făcut la fel – reluă peste câteva clipe Şomăceanu.

— Ascultă, Cornel, ăsta e în stare să se ducă mâine dimineaţă...

— Las’ să se ducă – bombăni Rectorul.

— Măi, Cornel, prea ai întins coarda.

— Foarte bine. Şi apoi ştii ce? – şi dintr-odată se destinse, rânjind. – La anul, trebuie să-l avem îndărăt, la Facultate. M-am săturat de scandalurile băieţilor Andru. Să-şi vadă de treaba lor. Şi să se însoare!

A DOUA ZI, Saul Wolf îl aşteptă zadarnic toată dimineaţa.

După o noapte tulbure, plină de frământări şi coşmaruri, Abel coborî în jurul orei nouă la parter şi sună la uşa – chiriaşului său, cu oare era în relaţii de bună ziua, dar nu întreţinuseră legături particulare. La fiecare întâi al lunii, maiorul urca la el şi-şi achita, conştiincios, chiria, asemenea doctorului holtei, care locuia în cealaltă mansardă.

Într-un fel, îşi dădea seama că demersul său avea o notă absurdă, mult exagerată, cum poate numai copiii exagerează, căci ei atribuie cuvintelor sensuri şi valori integrale. Dar era incapabil să treacă peste acuzaţia ce i se adusese: o viaţă întreagă îşi cercetase amănunţit nu numai faptele, d! ar şi intenţiile, pornirile lăuntrice. Se intuia şi de astă dată la fel de onest şi de integru ca-ntotdeauna, dar – parte datorită acelei epuizări care-l apăsa de zile întregi, parte datorită impreciziunii fireşti a oricărei judecăţi de asemenea natură – începuse să se îndoiască de propria sa raţiune. Era ceva uşor hilar, în a lua de bune vorbele celor doi bătrâni. Şi cum avea obişnuinţa de a devansa consumarea aievea a

faptelor – îşi dădea seama că nu şi-ar mai găsi liniştea lăuntrică, necesară experienţei artistice înnoitoare pe care intenţiona să o întreprindă, până ce nil va spulbera în modul cel mai radical umbrele acuzaţiei – cedă impulsului. Şi poate mai intra, undeva în adâncuri, şi o notă de sancţiune de sine, pentru tot ce întreprinsese până acum-a în Teatrul de păpuşi. Dar sancţiunea aceasta ţintea cu totul altă vină, decât cea definită de Rector.

Noţiunile de judecător sau procuror, de instanţă sau tribunal îi rămăseseră din copilărie adverse şi antipatice. Războiul personal al lui Avram Andru împotriva societăţii, statului şi justiţiei vremii sale, avusese ecouri în viaţa de familie şi în educaţia fiilor săi, astfel încât pe Abel, dincolo de conţinutul însuşi al conflictului, hotărârea de a întreprinde acest demers îl costă un oarecare efort, biruirea unei rezistenţe lăuntrice. Se simţi însă uşurat, când maiorul îl primi la uşă în pijama şi halat de casă.

Maiorul Petru Vasiliu era un bărbat înalt, puţin adus din spate, aproape de cincizeci de ani, avea părul şi ochii de cărbune, tenul închis, nasul puţin borcănat şi-şi muşca mereu buza inferioară – vânătă, ca de cardiac – cu caninul stâng, datorită unui tic nervos, care înscria pe chipul lui un rictus permanent, nu neplăcut, ci mai degrabă gânditor-ironic.

— Bună dimineaţa, tovarăşe maior. Vă rog să mă iertaţi că vă deranjez, duminică de dimineaţă…

— Vai de mine, poftiţi – deschise Vasiliu larg.

— Mă simt onorat. Pe aici, poftiţi – şi-l introduse în fostul birou al tatălui său.

Primirea amabilă spulberă indispoziţia lui Abel, cu atât mai mult, cu cât consemnă, nu fără oarecare ironie regionalistă, că maiorul se adaptase la manierele şi formulele de politeţe ardeleneşti.

Fiecare piesă de mobilă îi vorbea – deşi niciuna nu se mai afla la vechiul ei loc. Dintr-odată atmosfera se încărcă de melancolii şi amintiri, domolind definitiv înverşunările nopţii trecute. Când însă Vasiliu, după ce-l lăsă o clipă singur, ca să o vestească pe nevastă-sa de prezenţa musafirului ales şi să-i ceară două cafele, se întoarse şi se aşeză în fotoliul de piele de după biroul uriaş, avu o strângere puternică de inimă, un sentiment neplăcut, de eroare…

De câte ori îi judecase Avram Andru de după biroul acesta!

Nu, hotărât, nu trebuia să vină chiar aici…

Privirea îi căzu pe volumul stingher de pe tăblia uriaşă a mesei. Şi tatăl său ţinuse întotdeauna un singur volum pe masa – mereu acelaşi: capodopera lui Erasmus de Rotterdam.

Abel descifra, citind invers, titlul volumului singuratic de pe masă. Era Codul Penal.

De pe pereţi dispăruseră vechile tablouri. În colţul drept din spatele biroului, pe un soclu negru, îngust şi înalt, stătea bustul lui Robespierre, în marmură albă. Lui Abel i se păru o prezenţă ostentativă, exagerată, denotând un oarecare exhibiţionism. Dar nu avea prea mult răgaz pentru consideraţiuni deductiv-psihologice, pentru că Vasiliu îl privi iscoditor şi-l întrebă nemijlocit:

— Cărei împrejurări îi datorez această plăcere? Bănuiesc că-i ceva în legătură cu casa…

— Nu, nu – îndreptă Abel pe loc neînţelegerea.

— Nu-i nimic în legătură cu casa.

Vasiliu îşi săltă mirat sprâncenele. Abel căută o clipă să-şi ordoneze gândurile, să-şi revadă schema. Motivul venirii sale va părea, îşi zise el, inevitabil absurd. Trebuia cel puţin să-l expună concis şi limpede.

— Nu cunosc pe altcineva din…

— Din justiţie, vreţi să spuneţi – încercă Vasiliu să-l ajute.

— Am venit, tovarăşe maior, să mă sfătuiesc cu dumneavoastră. Am fost acuzat de atitudine contrarevoluţionară, duşmănoasă orânduirii noastre sociale.

Se lăsă un moment de tăcere, apoi Vasiliu se ridică de după birou, îl ocoli, veni în faţa lui şi se aşeză în celălalt fotoliu de piele, în care odinioară şedea de obicei Adam, când Avram Andru dorea să stea de vorbă serios cu fiii săi, ori să-i muştrulaiscă pentru cine ştie ce năzbâtie.

— Tovarăşe Andru, doriţi să-mi vorbiţi în calitate, să spunem, de cunoştinţe, sau doriţi să faceţi o sesizare formală?

Abel se simţi stingherit: gestul lui Vasiliu, deplasarea lui în fotoliu, era univoc – i se punea la dispoziţie şi dorea să evite, pentru început, formalităţile.

— Cred că şi una şi alta.

— Vă previn că o sesizare formală trebuie făcută în scris, cu semnătură. Precum vedeţi – şi-şi indică, surâzând, ţinuta vestimentară – nu sunt,

cum s-ar zice, în exerciţiul funcţiunii. Dar dacă este un caz arzător, în care interesele imediate ale Statului…

— Nu, nu, în sensul acesta nu este arzător. Numai în conştiinţa mea e arzător. Pentru mine e arzător.

— E aproape tot atât de important şi aproape tot atât de grav, ca şi interesul Statului. Bunăoară, nu cunoaşteţi o anumită persoană, dar aflaţi întâmplător că este bolnavă. Grav bolnavă. Şi aveţi prilejul să sesizaţi şi să puneţi în mişcare aparatul sanitar. Veţi vedea zeci de oameni începând să – se agite, să spunem, în jurul unei tumori suspecte sau al unui virus neidentificat sau cine ştie ce… Suntem trei miliarde în lume. Şi douăzeci de milioane, în ţara asta. Şi în cazul cel mai fericit, cunoaştem personal câteva sute sau mii. Totuşi, de câte ori nu v-aţi simţit afectat de boala sau accidentul unui sau altui necunoscut? V-aţi gândit vreodată, de ce? Pentru că trăim cu subînţelegerea surdă a buneistări fizice, a sănătăţii generale… Dar devenim atenţi şi ridicăm subînţelegerea la rang de preocupare când ceva se tulbură… Credeţi oare că bunăstarea, sănătatea morală e mai puţin importantă? Că poate avea consecinţe individuale şi, hai să spunem, epidemiologice, mai puţin grave? Nu, tovarăşe Andru… Credeţi-mă, dacă nu v-aş cunoaşte, dacă nu aş şti cine sunteţi, m-aş scula acum, v-aş cere un răgaz de câteva minute şi m-aş întoarce în uniformă.

În clipa asta, se deschise uşa şi apăru nevasta lui Vasiliu, adu când cafele şi dulceaţă. Era o

femeie fermecătoare, o balerină cunoscută, care se transferase de la Bucureşti la Opera din Cluj, îndată după numirea soţului ei, spre beneficiul instituţiei şi desfătarea iubitorilor de balet. Abel o văzuse în repetate rânduri pe scenă şi o admirase dintotdeauna. Avea o alură imperială, era parcă mereu învăluită într-un aer de saga nordică, sensibilitatea ei era vădit exacerbată; era înaltă, cu părul de un blond natural bătând aproape în alb, cu tenul ca de lapte, cu ochi atât de albaştri şi de pătrunzători, încât de cum te priveau, îţi dădeai seama de inteligenţa ei; avea un trup statuar, iar în mişcări se îmbinau graţia şi vigoarea, într-un mod straniu, personal.

— Sărut mâna. Vă rog să mă iertaţi pentru această vizită matinală, inoportună.

— Bună dimineaţa. Bine aţi venit la noi… – şi după ce-i servi, se aşeză, sub semnul provizoratului, pe braţul fotoliului lui Vasiliu.

— Am auzit aseară la Operă, în cabină – schimbă ea vorba – că aveţi o nouă premieră. Cică e un spectacol foarte izbutit.

Abel simţi cum roşeşte: fusese atins punctul nevralgic. Se încruntă şi o aţinti cu privirea: voia să se convingă, dacă vorbea serios sau îl ironiza. Dar ea continuă nestingherită:

— Spectacolul dumneavoastră anterior, „Piersicul4 vreau să zic, mi-a plăcut extraordinar! Numai urâciosul acesta nu a vrut să vină…

— Nu am putut! – preciză Vasiliu.

— Aveam bilete, tot, dar mi s-a trimis un dosar urgent. Dar ştiţi, eu degeaba îi explic, de vreo paisprezece ani, că răspunderea primează asupra

plăcerilor. Ce vreţi, tovarăşe Andru? Femeie... – şi-i sărută drăgăstos mâna: era, după toate semnele, o căsătorie din dragoste, în care sentimentele supravieţuiseră anilor.

— Dar la spectacolul acesta, mă duc negreşit.

— Trebuie să vă grăbiţi!

— Cum? Abia a avut loc premiera! – se miră ea.

— E o cădere. Şi, pe deasupra, cred că va fi oprit.

— Oprit? – făcu ea, uluită.

Vasiliu se încruntă.

— E... cumva legat de ce mi-aţi spus... adineaori?

— Da.

Se lăsă o clipă de tăcere, în care nu se auzeau decât linguriţele pe farfurioarele cu dulceaţă. Apoi Vasiliu se întoarse spre nevastă-sa.

— Nu te supăra, draga mea. Lasă-ne te rog singuri, Avem de discutat.

— Bărbaţi... – replică ea, cu un gest graţios, coborând de pe braţul fotoliului; începu să strângă repede ceştile şi farfurioarele.

— Glumesc. Dar sper să vă văd la noi nu numai cu asemenea prilejuri...

Abel avu sentimentul că invitaţia era într-adevăr sinceră. Îşi mărturisi că se simţea neaşteptat de bine la oamenii aceştia, şi descoperirea îl surprinse. Îi plăcea severitatea sobră a bărbatului şi-i plăcea vioiciunea şi graţia femeii, absenţa vizibilă a ocolişurilor şi gândurilor ascunse.

m

Doamna Vasiliu se retrase. În birou se lăsă o tăcere plină de aşteptare. Abel ştia acum că omul din faţa lui era prea serios, pentru a mărgini relatarea la aspectul formal al faptelor enunţate de la început.

Respiră adânc şi începu să vorbească.

Nu-şi mai dădu seama cât – o oră, două, trei.

De câteva ori, în timpul solilocviului său, îşi puse întrebarea de ce vorbeşte. De ce îi povesteşte acestui necunoscut – care-l asculta în deplină tăcere, cu vădită concentraţie, făcându-şi, când şi când, câte o scurtă însemnare pe un carnet scos din sertarul în care Avram Andru îşi ţinuse pipele, şi Abel remarcă, nu fără mirare, că se slujea de un stilou Sheaffer's la fel cu al său şi al lui Adam, şi deducea de aici că şi Vasiliu avea cultul rechizitei fine, care, la atâţia intelectuali, se substituie altor plăceri ale simţurilor – de ce îi povesteşte totul, copilăria şi tinereţea, studenţia, bunicul şi tatăl, matematica şi fizica, Eniko şi Ondine, protestul faţă de Spiegelmann, Adam şi „Copilul orb", Nathan Goldschmied şi Raveca Andru, mobilurile etice şi planurile de viitor, proiectate în spaţii curbe; de ce admite această ţâşnire, această revărsare? Nu ar fi fost oare mai demn de el însuşi, să-şi fi adus un magnetofon în mansardă şi să i se fi confesat – dacă era neapărat nevoie de confesiune? îi era ruşine de impudoarea lui, dar în acelaşi timp simţea cât de mult îi prieşte ceea ce se întâmplă cu el. Câteodată revenea cu câte o precizare, simţind că fusese prea vag în descrierea unui portret sau a unei situaţii, că trecuse prea superficial şi prea repede peste imp

Mcaţiunile unei idei.

Niciodată înainte nu încercase acest sentiment de purificare, de Katharsis. Era prima asemenea experienţă din viaţa lui. În răgazul dintre câteva staţii de accelerat, încercase să explice Libelulei esenţa procesului care se consumase în el. Dar nici împrejurările şi nici persoana ei nu fuseseră de natură să prilejuiască o asemenea răscolire, deopotrivă, a trecutului şi prezentului, a proiectelor sale de viitor, şi să-l pună faţă-n faţă cu vremea sa, ca şi cu o oglindă. Căci Abel avea sentimentul că Vasiliu nu era Vasiliu. Când va e mai bine de un an de atunci, în dimineaţa aceea de octombrie în care venise la Cornel Şomăceanu cu demisia într-o mină şi telegrama despre

Spiegelmann în cealaltă, încercase o asemenea auto dare de seamă, un raport de conştiinţă, în faţa cuiva. Dar pentru Şomăoeanu prea fusese Abel Andru fiul lui Avram Andru, şi prea erau implicaţi unul în viaţa celuilalt, ca mărturisirile lui Abel să fi putut deveni integrale şi purificatoare. Nu, hotărât, fusese nevoie de un străin – numai în faţa unui străin îndrăzneşte solitudinea să-şi desităiniuie şi durerea, şi mâindria.

I se făcu foame şi se uită la ceas. Era aproape de ora amiezii. Se afla lângă uşă. În timp ce vorbise, se sculase de câteva ori şi măsurase încăperea spaţioasă în lung şi-n lat. Îşi dădea seama că urmează traiectul pe care nu o dată îl urmase Avram Andru, definit de desenul marelui covor de tabriz. Se aşezase din nou şi iarăşi se sculase – şi deodată avu conştiinţa orelor trecute.

— Vai de mine. E trecut de amiază – constată el, intrigat.

— V-am stricat duminica. Soţia dumneavoastră trebuie să fie supărată foc…

— E de mult la concert – îşi reveni, la rândul său, Vasiliu.

— Cum? Aţi avut bilete la concert, şi eu?…

— Dumneavoastră cum aţi fi procedat în locul meu?… Nu, tovarăşe Andru. Cele ce mi-aţi spus sunt mult, mult prea serioase, ca să ne ţinem de codul bunelor maniere şi de formalităţi. Şi apoi, sincer, am învăţat în dimineaţa aceasta mai mult, decât altă dată în săptămâni sau luni chiar. În orice caz, mai mult decât la un concert oarecare. Vă sunt foarte îndatorat.

— Dumneavoastră, mie? – se aşeză Abel la loc, uluit.

Vasiliu schimbase, prin numai câteva cuvinte, turnura discuţiei – care de fapt nu fusese discuţie, ci monolog, mărturisire de sine.

Abel nu înţelegea încă pe deplin sensul frazei lui Vasiliu şi-l privi, aşteptând continuarea. Trăia acum un proces lăuntric, pe care Zeno Lupaşcu l-ar fi definit ca „transfer afectiv”. Dar el nu era conştient de fenomen; procurorul îi devenise simpatic, din ce în ce mai simpatic, şi în acest răgaz de câteva clipe, cercetându-se, găsi şi motivaţia: Vasiliu ştia să asculte, participând cu toată fiinţa lui – cum numai melomanul inveterat ascultă un concert –, dar fără a încerca să azvârle propriile păreri sau gusturi, propriile idei sau aprecieri, într-un taler advers. Deconecta tot ce-i aparţinea lui, devenind parcă numai un

receptacol. Şi totuşi, simpla lui prezenţă implica o judecată, pe care nu o puteai pierde nicio clipă din vedere. Nu îngăduia uitare nici Robespierre cel alb-marmorean, rece şi incoruptibil în colţul său. Vasiliu îi fusese străin la vedere şi străin îi rămase şi în clipa de relativă familiaritate de la începutul întrevederii, când intrase fermecătoarea lui nevastă, şi totuşi acum era într-un fel mai aproape decât Cornel Şomăceanu sau Zeno Lupaşcu sau oricare altul dintre prietenii sau cunoştinţele sale. Poate cu excepţia lui Siaul Wolf, care era tot atât de străveziu – dar pe alte planuri. Bietul Saul. Îl aştepta de dimineaţă. Probabil a încercat să sune la telefon. Uitase complet de întâlnire. Niciodată nu uita.

— Da. Vă sunt adânc îndatorat… Pentru că la dumneavoastră, tovarăşe Andru, sunt *probleme*. Viaţa dumneavoastră se împleteşte cu idei şi cu probleme: sunteţi unul din oamenii, care îşi pun conduita de acord cu conştiinţa. Nu mi-a fost dat să întâlnesc prea mulţi… Trebuie să mărturisesc însă că, de obicei, sunt cei mai primejdioşi… Dar dacă nu sunt primejdioşi, adică dacă nu gândesc greşit, ci bine, dacă ştiu să-şi stăpâneasică… ideaţia, devin ce avem mai de preţ printre noi. Dar să lăsăm acestea deoparte, deocamdată cel puţin. Cred că în primul rând vă interesează ce părere am despre acuzaţia ce vi s-a adus. Nu-i aşa?

— Da, tovarăşe maior. Doar de asta am venit, şi nici nu ştiu ce m-a apucat…

Vasiliu îl opri cu un gest scurt.

— Din capul locului trebuie să vă spun că persoana dumneavoastră nu poate constitui,

fireşte, obiectul unei anchete penale. În ce priveşte spectacolul, ar trebui să-l văd sau, cel puţin, să parcurg textul. Dar din câte pot deduce din cele ce mi-aţi relatat, mi se pare că nici nu poate exista vreo replică susceptibilă să intre nemijlocit în competenţa mea. Pentru că, în materie de artă, noi ne socotim competenţi numai în cazul unor tendinţe rău intenţionate ale întregii opere, ale autorului, nu ale unui personagiu – şi nici atunci neapărat cu consecinţe pehale. Fapta artistică – pentru că ar fi absurd să inthen ducem noţiunea de infracţiune artistică – nu poate fi atât de simplu legată de persoana făptaşului. În cazul. În speţă – şi judec iarăşi numai după cele ce mi-aţi povestit – dacă ar fi numai după mine şi aş fi singur în măsură să hotărăsc, n-aş acorda prea mare importanţă întregii chestiuni. S-ar zice, apoi, că-i totuşi… nu vă supăraţi, păpuşărie. Deşi, trebuie să recunosc, m-aţi convins şi pe mine, şi de aici încolo nu mă voi mai duce acolo numai ca să mă distrez sau să-i fac plăcere nevesti-mii! Aşa stând lucrurile, v-aş răspunde: *De minimis non curat praetor*. Dar asta este o părere strict personală. Oare dumneavoastră credeţi în eficienţa directă, în cotidian, a operei de artă? Subliniez: directă! Credeţi că acţionează, de la o zi la alta, asupra forţelor sociale, ca bunăoară ziarul?

— Vreţi să spuneţi că nu are nicio importanţă?

Vasiliu îl privi amuzat câteva clipe. Se vedea că obişnuia să-şi cumpănească foarte atent cuvintele. Era fără îndoială o minte care se exersa continuu în evaluare şi judecată.

— Departe de mine gândul acesta. Ar însemna

să fiu complet sub influenţa unei deformări profesionale. Orice act de cultură e important. Să luăm o idee ştiinţifică. Oare dacă un angrenaj ştiinţific îşi iroseşte timpul, resursele, energiile, pe temeiul unei ipoteze care, ulterior, nu se validează, care se vădeşte a fi injustă, am putea contesta importanţa socială a acestui eşec? Dar, pe de altă parte, care minte bezmetică ar putea descoperi în insuccesul unei cât de ample, cât de costisitoare cercetări ştiinţifice, al unor fastidioase experimente, un caz de competenţa justiţiei? Sau, sub alt unghi: cine iar putea acuza penal chirurgii că, din *n* operaţii de transplantare a inimii, numai una a reuşit, şi *x* oameni au sucombat? Cam aşa îimli apare şi aşezarea în problemă a tuturor actelor de cultură, inclusiv a celor artistice. Nu sunt de meserie, nu mă pricep, iar dumneavoastră, scuiziaţi-mă, sunteţi tot numai un neofit al artei. Vedeţi, eu sunt procuror militar. Misiunea mea constă în primul rând în a veghea, din mandatul celor ce trăiesc pe acest pământ, să neutralizez şi să pun sub acuzaţie acţiunile ce ţintesc răsturnarea ordinii noastre sociale. Or, nu cred că tentative directe, acţiuni vădit duşmănoase, deliberate, ar avea şansa, prin intermediul artei, de a ajunge, să spunem, în scenă, în condiţiile muncii colective din instituţiile noastre de artă. Şi cum nu sunt în uniformă, ci în halat şi papuci, îmi îngădui să merg mai departe cu părerile. Cred că prin esenţa şi funcţia ei, arta, chiar când este critică, are o vocaţie constructivă şi şi-o împlineşte în măsura în care izbuteşte să trezească în om simţul frumosului şi vehiculează,

pe suportul acestei valori majore, idei morale pozitive. În acest sens, dacă discutăm într-adevăr de opere autentice, de valori artistice adevărate, nu cred în eficienţa artei iconoclaste.

— Cum, dumneavoastră contestaţi că Voltaire sau Rousseau au scos măcar cu un ceas mai devreme sansculottesii în stradă? Şi nu credeţi că versurile lui Petőfi au făcut patruzeci şi optul unguresc? Credeţi că *sansculottes-ii* ar fi ieşit la acelaşi ceas în stradă, fără Voltaire şi fără Rousseau, şi că armata lui Kossuth s-ar fi bătut la fel de vitejeşte, chiar dacă cel ce a căzut sub săbiile cazacilor, la Sighişoara, nu ar fi scris versuri incendiare? Credeţi că oamenii au fost întotdeauna scoşi în stradă numai de stomacul gol şi de nedreptăţile care-i loveau în interesele vitale?

— Tovarăşe Andru, la noi, stomacul nu este gol. Statistic vorbind, e mai plin decât a fost vreodată în istoria acestei ţări. În profesiunea mea, vreau să rămân un om al faptei concrete, cu picioarele pe pământ. Şi mai există reversul – tot pentru că stomacul nostru nu este gol. Şi pentru că numai un orb nu vede ce s-a făcut în ţara asta, mă duc mai departe: dacă o operă nu are altă substanţă decât elogiul şi preamărirea, osanalele, dacă nu are un mesaj, o substanţă şi *o* valoare artistică intrinsecă şi originală, devine neimportantă; socialismul nu are nevoie de asemenea certificate de bună purtare, fie chiar şi din partea păpuşarilor. Vrea unul să scrie o odă? Foarte bine. Nu avem însă nevoie de opere care sunt numai smirnă şi tămâie. Pentru mine, opera

de artă are în primul rând alte semnificaţii. Sub raport social, o misiune de înnobilare ia sufletului omenesc. O chemare pedagogică, foarte lentă, foarte desfăşurată în timp. Iar sub raport individual, nemijlocit, una de încântare, de purificare, de înălţare. Eu însumi nu am văzut spectacolul, îl cunosc numai din relatarea dumneavoastră, şi... – brusc, izbucni, pierzându-şi răbdarea: – Dar ce-ar fi vrut tovarăşul Rector? Ca băiatul, când o vede pe Păstoriţă cu un hăndrălău, să se năpustească asupra lui şi să înceapă o mânuire de pumni şi palme? Şi ce dacă lumina şi culorile nu sunt atât de frumoase, cum şi le-a închipuit Orbul? Şi chiar dacă generalizăm – cine îndrăzneşte, afară de nişte gazetari oportunişti şi neinspiraţi, să susţină că viaţa i-a depăşit visele? Ar însemna chiar o abdicare. Am intrat în stare paradiziacă?

Abel îl urmărea uimit: era rândul lui Vasiliu să se plimbe, agitat, prin cameră.

— Dumneavoastră aţi definit esenţa, când aţi spus că revoluţia a înscăunat, pentru prima dată, raţiunea ordonatoare. Faptele concrete, ceea ce îndeobşte numim „realizări”, le cunoaşteţi tot atât de bine ca mine. Dar raţiunea, tovarăşe Andru, n-am înscăunat-o deocamdată decât ca principiu ordonator, în vârful piramidei. De unde credeţi că provin inadvertenţele care mai dăinuie? De unde încă inoperativitate, lipsă de răspundere, productivitate scăzută, birocratism şi... cârteală? Căci *există*. Cine spune că nu mai există, minte. Oamenii, mulţi dintre ei, sunt stăpâniţi nu de raţiune şi logică, ci de dorinţa de a-şi crea

avantaje faţă de ceilalţi, satisfacţii imediate, de pasiuni, de sentimente şi porniri primare, de ură, răzbunare, poftă sexuală, lene şi tot cortegiul de iraţionalitate inertă, pe care-l cunoaşteţi.

Se lăsă o clipă de tăcere. Vasiliu se aşeză la loc.

— Aveţi dreptate – încuviinţă Abel.

— Am reuşit să transplantăm memoria şi să aselenizăm, şi să fotografiem cele mai intime procese ale celulei vii, dar suntem prea puţin departe de reacţiile omului primar, când e vorba de noi înşine, de pielea noastră.

— Dacă oamenii ar folosi energia pe care o irosesc pe cârteală iraţională, care nu ţine seama de faptul său, astăzi putem spune: de faptele esenţiale ce s-au petrecut în această ţară, în scopuri raţionale, în propria lor viaţă sau în raza în care pot acţiona, atunci dezvoltarea ar lua un ritm vertiginos!

— Tovarăşe maior, raţiunea a încercat întotdeauna să accelereze, programatic, dezvoltarea. La nevoie chiar cu mijloace violente. Concluzia logică ar fi ca oamenii să fie aduşi la raţiune, dacă singuri nu ajung la ea.

Vasiliu îl privi cu un zâmbet prietenos şi ştiutor.

— Tovarăşe Andru, dumneavoastră încercaţi să demonstraţi, pe scenă, frumuseţea geometriilor neeuclidiene. Am încercat să vă urmăresc raţionamentele. Nu mă pricep şi nu ştiu ce veţi izbuti. Nu ştiu cum se suprapune, cum se valorifică gândirea matematic-riguroasă, în gândirea artistică. Dar ştiu, şi încă dintr-o

experienţă personală destul de amplă, cât şi din experienţa anterioară, a tuturor revoluţiilor, că aplicată în viaţă, logica matematic-riguroasă duce nemijlocit la monstruozităţi. Vedeţi, raţiunea, adevărul, se identifică în mod necesar cu binele, dar mai rar cu *bunătatea*.

Abel descoperi în gândirea lui Vasiliu aceeaşi contradicţie, care-l măcina şi pe el. Se băteau cap în cap rigoarea logică şi iubirea.

Amor, dilectio et caritas.

Abel nutrea convingerea fermă că rigoarea va triumfa, pentru că adevărul matematic nu se dezminte; accentul melancolic din ultimele cuvinte ale lui Vasiliu grăise şi el pentru pesimismul procurorului. Amândoi erau ataşaţi de un univers, de care raţiunea îi îndemna să se rupă şi de care nu se puteau rupe.

— Spuneţi-mi, atunci, de ce aţi aşezat bustul acela, acolo?

Vasiliu surâse trist.

— Un caz ideal. Un om capabil să-şi pună conduita de acord cu conştiinţa. Desăvârşitul, absolutul ne atrag întotdeauna, ca tot ce nu putem atinge, ce nu putem fi. Şi ce am vrea să fim. Cred că a fost omul cel mai evoluat. Cel mai departe de condiţia primară, naturală, de codru, a omului.

În clipa asta, uşa dinspre hol se deschise vijelios.

— Petre! Petre! – dădu buzna doamna Vasiliu în birou şi apoi, descoperindu-i pe cei doi bărbaţi în aceeaşi poziţie, în care îi părăsise cu mai bine de patru ceasuri în urmă, se poticni, uimită şi speriată.

— O, vă rog să mă iertaţi. N-am ştiut că nu aţi terminat.

— S-a întâmplat ceva?

— Am vrut numai să-ţi spun că am auzit ceva splendid „Ucenicul vrăjitor”. Dar vă las… – şi dădu să se retragă.

Abel se ridică şi se încheie la haină.

— Vă rog să mă scuzaţi. Eu am abuzat de răbdarea tovarăşului maior… – se întoarse spre Vasiliu: – Vă mulţumesc din tot sufletul.

— N-aveţi pentru ce. Iar în ce priveşte problema… Lăsaţi totul pe seama mea. Nu trebuie amestecate planurile.

— Mulţumesc. Sărut mâna, doamnă.

— La revedere, domnule Andru.

Soţii Vasiliu îl petrecură până în antreu.

Abel urcă în fugă la etaj. În faţa uşii, aşezat pe trepte, contemplând flegmatic un şir de mucuri de ţigară aranjate simetric, şedea Saul Wolf.

— Saul! Te rog să mă ierţi. Îmi pare foarte rău că te-am lăsat să aştepţi! – se scuză Abel, dar era numai un zâmbet: ieşise înaripat din discuţia cu Vasiliu.

— Arde satul, şi ibaba se piaptănă! Ştii că pe avizier a şi apărut convocarea pentru şedinţă? S-au găsit doi actori, care au cerut ca spectacolul să fie pus în discuţia critică a teatrului.

— Lasă-i să discute cât vor!

Wolf îl privi îndelung, căutând parcă să-i pătrundă intenţiile şi gândurile. Intraseră în garsonieră.

— Nu te-ruţeleg, Abel.

— E-atât de simplu, dragul meu! *De minimis*

non curat praetor! Aşa mi s-a răspuns.

— Cine ţi-a răspuns aşa?

— Procurorul.

Saul se lăsă pe marginea studioului, cu coatele în genunchi şi bărbia în pumni şi-apoi tăcu, încercând pesemne să reconstituie mintal filiera, evenimentele petrecute şi stările sufleteşti pe care trebuie să le fi stârnit în Abel.

— Cred că ai trecut prin iad, azi-noapte, dragă prietene…

— Dragul meu – se opri Abel în faţa lui, şi-n vreme ce scenograful îşi ridică fruntea, el îşi aşeză mâinile pe umerii lui, zâmbindu-i cald – pretorul este un *homo politicus*. Deoarece e paznicul Ideii. Nu ţi-o spun, pentru că *acest* pretor m-a liniştit. Nu e o chestiune de persoană. M-a calmat întâlnirea cu un mod de a raţiona. Cu un şir de idei. – îl lăsă pe Saul şi începu să măsoare camera în lungul ei, continiuând să vorbească: trăgea oarecum concluziile la confesiunile sale din ceasurile premergătoare şi la spusele procurorului.

— Am acuma certitudinea că în ciuda aparenţelor şi a acuzaţiilor ce mi se aduc, nu am ieşit din vreme şi nu mă deplasez împotriva vectorului. Asta mă interesează. Şi-apoi, cred că mi s-a limpezit definitiv ce am de făcut, dragul meu.

Pe faţa lui Wolf se oglindea şi teamă şi curiozitate. Era un om sincer, naiv în felul său, trăia cufundat în meserie, şi-l recunoştea pe Abel, fără amestec de orgoliu, ca pe egalul său: era omul de idei, intrus în câmpul sensibilului. Iar

Abel continuă implacabil, coborând din ce în ce de la general la particular, de la abstract la concret, înjghebând şi rotunjind totodată, printre pereţii mansardei, pe calea unei logici strict deductive, viitorul lor spectacol.

— Au dreptate cei ce-mi impută că m-am lăsat ade menit şi purtat de lumea mea de sentimente, de experienţa mea personală, intimă. Nu că aceasta ar fi în contradicţie cu imperativele sociale. Dar a reacţiona împotriva matematicii, împotriva acelei profilări spiegelmanniene a viitorului, despre care ţi-am vorbit de atâtea ori, nu trebuie să însemne nici primat al sentimentului, nici sucombare la dulcegărie. Program eficient poate fi numai unul singur: *exproprierea expropriatorului*.

— Mi se pare că termenul îmi sună cunoscut – zâmbi Wolf, pândind în acelaşi timp cu nesaţ făţiş înşiruirea de idei, pe care o presimţea rotundă, închegată.

— Da, dragul meu, şi nu întâmplător am ajuns la formulă. Lucrurile se leagă. Ideea, ştiinţa însăşi, universul nou se cer cucerite şi subordonate. Cei bătrâni ar fi spus: îndumnezeite. Noi spunem: artisticizate. Şi sunt de acord cu cei ce spun că nu ai dreptul să evadezi de sub semnul vremii, căci lucrurile se leagă.

— Nu te mai urmăresc.

Abel se opri în dreptul ferestrei, privi o clipă plopul desfrunzit, apoi se întoarse, se răzimă de pervaz, îşi încrucişă braţele pe piept şi, surprinzându-şi tonuri de mult nemaiauzite – de pe vremea activităţii sale didactice şi a

demonstraţiilor din faţa studenţilor –, reluă de la alt capăt.

— Cum să reacţionăm la primejdia endemică, departe, când încă nu am reacţionat la cea imediată, acută? De mai bine de două decenii stăruie ameninţarea bombei. A înrâurit cântarea poeţilor, bugetele statelor, îmbrăţişarea soţilor, pâinea săracilor, dar mai presus de toate a surpat încrederea. Şi ce este bomba? O aplicaţie tehnică, aş zice programatică a întâilor noastre cunoştinţe despre structura materiei. O primă consecinţă inginerească a noii imagini, matematice, a universului. Experienţa lui Spiegelmann este o a treia, o a patra consecinţă. Ce am eu cu ea? Fiul meu sau nepotul meu o vor înfrunta. Eu înfrunt bomba… deocamdată. Şi o voi înfrunta cu mijloacele mele. Cu câlţiul şi cu mucavaua noastră…

— Iarăşi nu te-nţeleg, Abel.

— Ce este bomba? Este o reacţie de dezintegrare în lanţ. Particulele se mişcă pe traiectorii precalculate. E-adevărat, probabilistic numai, nu apodictic, dar totuşi, precalculate şi, la momentul dorit, comandat, se produce explozia. Dezintegrarea. Dar eu îmi pot permite – şi-mi voi permite! – pe temeiul convingerii mele că ştiinţa *există*, şi atomul poate fi dezintegrat, pentru că legile naturii şi legile gândirii matematice sunt identice, eu îmi pot permite în metafora mea, în spaţiul convenţiei mele păpuşăreşti, să corectez aberaţia, absurditatea unei intenţii umane pasionale, iraţionale, care are la îndemână şi poate folosi mijloacele ştiinţei, *investind materia*

cu logică şi raţionalitate.

— Ce vrei să faci?

— Eroii spectacolului meu nu vor mai fi nici oameni, nici animale. Eroii mei vor fi particule. Problema centrală, esenţială, a contemporaneităţii, problema lui „a fi sau a nu fi”, ediţie veac douăzeci, ţine de deplasarea precalculata a unor asemenea particule, pentru că deplasarea

O dirijează minţi omeneşti. Şi dacă omul le poate da o direcţie şi un sens iraţional şi nimicitor, eu la voi face să se răscoale. În numele raţiunii. Al raţiunii care ar trebui să guverneze relaţiile dintre oameni, asemenea mişcării particulelor. Dacă omul vrea să prefacă civilizaţia în cenuşă radioactivă cu ajutorul particulelor, eu îi voi opune un conflict invers: în sânul unui atom, o particulă căreia

I se comandă iniţiativa nimicirii prin declanşarea reacţiei în lanţ se va răscula tocmai pe temeiul unei logici stringente – dar mai cuprinzătoare, mai universale, decât cea a inginerului în uniformă, care a apăsat pe buton.

— Şi cum vrei să înfăţişezi interiorul atomului? – se încălzi Saul Wolf, vădit interesat de partea care ştia că-i va reveni în viitorul spectacol.

Abel se aşeză pe colţul biroului său. Câtva timp tăcu.

— Nu ştiu. Încă nu am avut timpul necesar să gândesc problema în amănunt. Cei mai mari dintre fizicieni ne-au învăţat să nu ne facem chip cioplit din imaginea clasică a atomului, căci e o ficţiune, nu corespunde realităţii, adevărului. Dar

ne lipseşte nu numai o imagine într-adevăr autentică, ci chiar şi o ficţiune mai apropiată de adevăr. Nu ne putem proiecta intuitiv nici curbura eliptică a macrocosmosului, nici curbura microcosmosului. Suntem undeva la mijloc de drum între stea şi atom, un punct aproape de medie – dacă steaua şi atomul reprezintă capete de segment, dacă stelele bunăoară nu sunt, la rândul lor, simple particule într-un alt sistem, ale cărui dimensiuni şi a cărui natură nici nu ne-o putem închipui, nici matematic, nici altminteri – şi ne formăm imaginea despre lume fals, pe temeiul unei aprecieri a spaţiului cu curbură zero, cum ni se înfăţişează imediat, *hic et nunc*, pe temeiul-datelor mai mult decât problematice, furnizate de sistemul imperfect al percepţiei senzoriale; numai gândind abstract, calculând, lăsând logica şi experimentul să inducă şi să deducă, putem corecta amăgirea. Noi doi, dragă Saul, avem acum misiunea *de a corecta, cu mijloacele intuiţiei, propriile ei erori*, propria ei neputinţă. Experienţa de domeniul fiziologiei sau psihologiei percepţiei nu-i în stare de acest corectiv. Dar *metafora artistică*, vreau să sper, da.

Se lăsă o pauză de câteva clipe. Abel coborî de pe birou şi-şi reluă plimbarea prin cameră.

— Dă-mi, te rog, un pahar cu apă. Mi s-a uscat gâtul – întrerupse Saul tăcerea.

Abel îi aduse apă din chicinetă.

— Nu vrei să-ţi fac o cafea?

Dar Saul nu luă aminte:

— Dacă te-am înţeles bine, vrei să predai de pe scena de păpuşi o lecţie de fizică. Dar, mă

întreb, cine te va înţelege? Transcrierea problemei abstracte în spaţiul scenei de păpuşi, care, oricât de indeterminat ar fi, rămâne totuşi un spaţiu euclidian, te va obliga la un sistem de simboluri eclectice şi ermetice, pe care nu-l vor putea descifra decât foarte puţini iniţiaţi. Şi-atunci, inevitabil, te-ntrebi: *cui prodest*?

— Nu, Saul dragă, nu. Trebuie să devină o simplă tragicomedie. Răscoala unei particule, care refuză să dea ascultare unei comenzi, dacă vrei, matematic-raţional-iraţionale. Fizic, fără îndoială comanda va fi corectă. Bine calculată. Deci raţională. Dar moral, e iraţională prin excelenţă. Voi antropomorfiza particule atomice. La voi aduce la polurile unui conflict dramatic obişnuit: un element A, care se ciocneşte cu un element B, şi din ciocnire rezultă o concluzie morală valabilă. Numai că spaţiul în care se desfăşoară acest conflict trebuie să fie un spaţiu *real*. Adică ireal, în raport cu existenţa aievea a particulelor mici ale materiei, cu specificul curburii spaţiului în care se mişcă ele şi cu calculul abstract. Dar cum pot oferi acest spaţiu real-ireal spectatorului? El priveşte scena mea, o vede, aude replicile şi ilustraţia mea sonoră. Deci trebuie să-i înfăţişez intuitiv, apelând la auzul şi văzul său, un spaţiu neintuitiv prin excelenţă! Cum pot s-o fac, decât foikxsind metafora, relativizând, prin sugestie indirectă, coordonatele obişnuite?

— Abel, nu-ţi dai seama că vrei să depăşeşti un prag ce nu se poate depăşi? Eu nu sunt nici fizician, nici matematician, sunt un biet păpuşar, şi nici măcar atât, un simplu scenograf – şi-n care

scenograf nu zace un pictor ratat? – dar în tinereţea mea am frecventat Talmudul şi-am învăţat să judec. Nu te lăsa purtat de entuziasm. Nu se poate realiza ce-ţi propui.

Abel se opri, cu mâinile în buzunar, în dreptul studioului. Se uită ţintă în ochii lui Wolf, îşi muşcă buzele, voia să vorbească, dar voia să se şi reţină.

— Am să-ncerc, Saul – zise până la urmă, încet de tot.

Era rândul scenografului, să se tulbure.

— Ascultă, Abel. Lasă-te păgubaş. Cauţi un soi de *perpetuum mobile*. Cu o harfă nu pictezi tablouri, cu un penel nu dăltuieşti marmură, cu o mască de tragedie nu scrii simfonii. Cu un vapor nu zbori şi cu o bicicletă nu navighezi sub apă. Dacă simţurile sunt imperfecte şi nu favorizează cunoaşterea autentică, necorectată prin calcul…

— Şi calculul tot de la simţuri a pornit. Matematica s-a născut prin experienţă. Filiera se poate reconstitui.

Se lăsă din nou tăcere.

— Nu înţeleg. Nu mai înţeleg – şopti Wolf.

— Se naşte din experienţă, dar corectează experienţa, o dezminte unde e falsă, dar…

— Da, Saul. Aşa. Pare o contradicţie, nu? Dar noi învăţăm, dacă nu din leagăn, în orice caz din şcoală, că viaţa nu se dezminte prin contradicţie. Dimpotrivă. Contradicţia o proclamăm chiar unul din principiile de bază ale existenţei. Eu cred că va veni o vreme în care fiinţa omenească se va desăvârşi. Odată şi odată, nu ştiu când, simţurile noastre se vor perfecţiona, vor ajunge să cunoască impecabil, nu numai în spaţiul acesta euclidian, cu

curbură zero, la mijloc de drum între atom şi astru, ci în toate spaţiile care au realitate materială. Se va produce cândva o mutaţie a speciei, se vor amplifica şi multiplica, în feluri nebănuite, posibilităţile de a cunoaşte…

— Abel! Abel, pentru Dumnezeu! Adă-ţi aminte pentru ce ai plecat din Universitate şi ce anume ai venit să cauţi în lumea păpuşilor!

Abel, care stătea lângă birou, veni încet la fotoliul său, se aşeză, şi-apoi îşi răzimă fruntea în palme. Stătu câtva timp aşa, până ce Wolf reluă, nu fără o nuanţă de amărăciune în glas:

— Dacă-mi spuneai că vrei să faci un spectacol de satiră politică şi să desfăşori acţiunea în interiorul unui atom, îţi spuneam: Bravo! Dă-i înainte! Hai să-l facem! Ai pornit de la intenţia cea mai frumoasă. Dar tu, dragul meu, umbli după o himeră. Te obsedează perfecţiunea sferelor abstracte. Tu nu vrei să-ţi devansezi, ca orice artist serios, vremea. Tu vrei să devansezi vremurile. Tu nu baţi peste milenii, ci peste ere. Tu vrei să faci şi artă, să ţii şi o lecţie de fizică. Nimeni nu vine la teatru pentru a audia o lecţie de fizică. Iar dacă, cu preţ de mari eforturi, azvârlind în taler toată erudiţia ta, vei reuşi să-nfăţişezi spaţiul neeuclidian şi orbitele din interiorul atomului – cum îţi închipui că-l vei putea investi din prima tentativă cu virtuţi estetice? Nu se poate, Abel.

— Ba se poate – răspunse Abel încet, fanatic, calm.

— Fii modest, Abel.

— Ascultă, Saul – şi se sculă din nou, de astă

dată solemn şi grav.

— Dacă nu izbutesc, atunci totul a fost zadarnic. Dacă nu izbutesc să aduc pe scenă spaţiile neintuitive şi dacă nu izbutesc să le fac *frumoase*, nimic nu a avut sens… Spune-mi deschis: eşti dispus să mă ajuţi?

Saul surâse concesiv, cu căldură şi amărăciune.

— Din păcate nu am cum să nu te ajut, Abel… Eu am învăţat de copil să nu mă las impresionat, covârşit, dezarmat de ceea ce pare imposibil sau absurd. Îl înfrunt. Şi eu sunt din soiul celor ce se iau la trântă cu imposibilul, al celor ce caută să se înalţe la o înţelegere dincolo. Deasupra. Tu eşti acuma sub. Şi nu vrei să ajungi numai la nivel. Vrei să ajungi *peste*. Nu eşti un resemnat, Abel. Nici eu nu sunt.

— Să-ţi spun ceva, Saul. Ce am ţinut întotdeauna secret, pentru că mi-a fost ruşine. Bunicul meu a murit în primul război mondial. A fost împuşcat. Executat. Era iehovist! – şi izbucni într-un râs nervos, în care accentele rele erau îndreptate împotriva lui însuşi, nu împotriva de mult răposatului Amos Andru, care continua să aştepte, undeva, la dreapta Domnului, să răsune goarnele Armaghedonului.

Era DIN NOU O IARNĂ GREA. Străzile se întroieniseră, geruia năprasnic. Crăciunul şi Anul Nou trecuseră. Viaţa artistică a oraşului, parcă dezminţind vitregiile vremii, era în efervescenţă. Aerul limpede, de februar, primenea deopotrivă gândurile şi voinţele. Neîndoielnic, prospeţimea hibernală e mai propice cugetării şi făuririi, decât

dogoarea moleşitoare a verii, îmbierea dulce a trezirilor sau saţietatea senzuală a culesului.

Abel Andru trăia complet retras. La teatru, după un clocot de câteva zile, următor premierei „Copilului Orb”, cei câţiva actori porniţi împotriva lui se domoliseră, iniţiativa lor protestatară pierzându-se precum un curs de apă în nisipurile deşertului, căci actorul de multe este capabil, dar de perseverenţă, nu. Direcţia îi încredinţă pe rând două spectacole pentru copii – unul după fabule celebre din istoria literaturii, de la Esop până la contemporani, altul după o poveste în centrul căreia evolua o albină răsculată împotriva ordinii stupului – de care el se achită mai mult decât onorabil. Lucrase intens cu Sau la decoruri şi păpuşi, izbutiseră împreună performanţe remarcabile, dar nu reveniră niciodată asupra discuţiei din acea duminică dimineaţă. Doar într-o singură împrejurare – ieşiseră împreună de la o repetiţie, – cu intenţia de a bea împreună un filtru, şi în piaţă se întâlniseră cu doctorul Nathan Golcişchmied – fusese atins subiectul.

— Ei, ce facem, domnii mei? – îi luă în primire acesta.

— Rămân şomer?

— Vine, vine – răspunse Abel, surâzând, şi-apoi abătu repede subiectul.

— Ce mai face prietenul dumneavoastră?

Doctorul îl înţelese greşit şi se grăbi, cu febrilitate, să răspundă:

— Oh, e pe punctul de a termina cartea. Cred că va fi o lucrare genială. O contribuţie originală, care va fundamenta realmente ştiinţific sistemul

unei arte. Mi-a vorbit chiar aseară despre semnificaţia coincidenţei cronologice dintre elaborarea geometriei lui Cartan şi sistemu» muzicii seriale şi postseriale şi…

— Nu, nu – îl întrerupse Abel, vizibil jenat.

— Nu de… Voiam să vă întreb de Zeno.

— Aaa… – făcu Nathan Goldschmied uşor dezamăgit.

— Nu l-aţi mai văzut? E bine, sănătos, a fost la Viena.

— Nu l-am mai văzut, de atunci. Suntem… suntera oarecum certaţi. Şi cu el, şi – cu Rectorul. Bănuiesc că v-a spus.

— Nu, nu mi-a spus nimic. Niciun cuvânt.

— Îi recunosc – râse Abel şi se întoarse spre Saul Wolf.

— Numai pe mine mă socotesc răspunzător. Eu n-am voie să fac niciun pas „greşit”.

— Normal – răspunse scenograful.

— Oamenii de calitate sunt întotdeauna exigenţi cu cei ce le sunt aproape şi dragi…

— Stai şi munceşti nu ştiu câte luni – întâmpină Nathan Goldschmied – ca să pui la punct toate amănuntele unui spectacol, îngropi în el un segment întreg din viaţa ta, apoi vine unul din aceste… aceste legume mari, se tolăneşte în fotoliu, se uită o dată la spectacol, poate că-l strânge pantoful, poate că are mişcări peristaltice mai accentuate, poate l-a înşelat nevasta, şi-apoi are pretenţia să te judece din înălţimile sale, aplicându-ţi nişte scheme şi nişte canoane din care nu mai e în stare să iasă, cât trăieşte.

Abel şi Saul zâmbiră: era ceva atât de grotesc

şi de nepotrivit între indignarea doctorului şi fiinţa sa dolofană şi, cel puţin aparent, blajină, încât efectul comic deveni irezistibil. Deliberat sau spontan, Nathan Goldschmied trecu zâmbetul lor pe seama adversarilor şi, strângându-le mina de bun rămas, adăugă la fel de înfierbântat:

— Aştept, aştept cu nerăbdare să le facem o demonstraţie. O trăsnaie adevărată! Să se otrăvească de-a bin el ea!

După ce se despărţiră de el, mai făcură câţiva paşi spre colţul următor, unde intenţionau să intre într-un expres, când Wolf se opri şi se întoarse spre Abel:

— Abel, i-ai spus că „vine”. Spune-mi... chiar „vineu?

Abel zâmbi, cu o umbră de amărăciune. Dădu din umăr, îl luă de braţ, urcară cele trei, patru trepte, deschise uşa de sticlă şi-l pofti să intre primul în local. Evita, vizibil, subiectul.

Subiectul îl chinuia. Claustraţia de sine, evitarea oricărui contact social – excepţie făcând doar unele vizite ale mătuşă-şi Raveca, punctate de gingaşe atenţii faţă de nepot, de oftaturi de amor neîmpărtăşit, de unele relatări aluzive despre Adam, şi o invitaţie la familia Vasiliu, pe care în urma relaţiilor recent stabilite nu o putuse refuza – autoclaustrarea în mansardă, aerul său distrat din orele de lucru de la teatru, toată metamorfoza şi introvertirea accentuată a fiinţei sale aveau o singură explicaţie: căuta. Căuta cu înfrigurare, cu încordarea puterii sale de pătrundere, cu perseverenţa, voinţa, sârgul şi seriozitatea lui, căuta ceea ce Saul Wolf definise

fie ca de negăsit, fie ca inutil artistic.

Încă la sfârşitul verii, la Bucureşti, reluase lectura teoretic-ştiinţifică – cel puţin pentru un moment, dar momentul acesta fusese un prilej de control de Sine, o autoveri fiecare după absentare. În răgazul în care Libelula zăbovise în mansarda de pe strada Andrei Mureşamu, existenţa lui stătuse prea mult sub semnul vrăjii ei, „insula” fusese mult prea mult insulă, pentru ca să-i fi îngăduit timp lăuntric de meditaţie abstractă. Şi apoi, interesul acesta reînnoit – care la Bucureşti mai fusese doar distracţie, plăcere, un *loisir* pe măsura şi calibrul fraţilor Andru – se născuse dintr-o înlănţuire de gânduri şi năzuinţe, la care contribuise chiar plecarea, dispariţia ei. După plecarea Ondinei, în ceasurile încremenite de pustietate serală, în care tăcerea devenise multă şi densă în jurul său, Abel puse din nou mâna pe volumele lui Landau şi Lifşiţ şi le parcurse până la capăt. Domeniul era îndepărtat de propria lui specialitate, dar nu lipsit de tangenţe. Apoi însă reflexiile sale ulterioare, estetic-geometrice, îl îndreptară spre o disciplină, pe care nu o mai frecventase din anii de studenţie: geometriile moderne. Cum niciodată nu intenţionase să se specializeze în geometriile moderne, în cursul studiilor nu insistase în mod deosebit, peste necesarul pretins de un calificativ maxim la examen, iar după promovare nu revenise niciodată asupra domeniului, deşi, îşi aducea perfect aminte, acesta îl pasionase nespus.

Motivul acestei îndepărtări era de ordin foarte intim şi nu ţinea numai de el. După prima lor

facultate, fraţii Andru îşi despărţiseră căile. Într-un fel îi încânta acea teribilă asemănare dintre ei, care provocase şi continua să provoace atâtea, şi câteodată atât de dramatice încurcături şi confuzii. Dar aimântdoi isiimtrseră că identitatea aproape absolută a formaţiei, a educaţiei şi instruirii lor nu fusese decât rezultanta vitalităţii cu totul excesive a răposatului lor tată: parcă vrând să se nemurească, să-şi impună continuitatea cu dublă certitudine, Avram Andru ţinuse la această riguroasă identitate în creşterea fiilor să-i Aparent, fusese numai joacă, încântare în faţa simetriei, dar undeva, în adâncuri, îşi găsea astfel expresie tragicul său resentiment faţă de propria lui viaţă, care nu-i îngăduise să se realizeze în domeniul spre care avusese valenţe. Bineînţeles că toate acestea niciodată: nu fuseseră explicit discutate, recunoaşterea rămase plutind nerostită între ei, însă prin consens tăcut se menajau şi-şi evitau reciproc domeniile.

Încă din clipa în care se desprinsese de „Copilul orb” şi începuse să reflecteze asupra posibilităţilor de a estetiza spaţiile neintuitive – oarecum revenind, ca după o prelungă rătăcire în cerc, la punctul iniţial, de plecare, la atracţia iniţială spre indeterminismul absolut, oferit de scena de păpuşi, aşa cum o depistase în dimineaţa aceea de An Nou, la bătrânul pictor, şi cu atât mai mult după convorbirea cu Vasiliu şi cu Saul, când interesul acesta renăscut se îmbinase, graţie subiectului atât de uşor găsit prin deducţie, cu imperativul social pe care îl accepta cu entuziasm şi convingere sinceră – Abel avu conştiinţa clară,

explicită, că încalcă graniţele stabilite, prin consens tăcut, cu Adam. Adevărat, modalitatea intruziunii sale era cu totul personală, neprezentând nici aspecte de concurenţă, nici de rivalitate, dar pătrundea totuşi în domeniul fratelui său, era pe spunetul de ia comite o neloialitate. Prin conştiinţa de culpă pe care i-o inspira anticipat actul său de neloialitate, va pecetlui ruptura, presimţea el, tot atât de definitiv, precum mărturisirea devierii senzuale a ateismului lui Adam stau descoperirea postumă a adulterului intenţional al lui Eniko.

A doua zi după convorbirea cu Saul, porni să-şi adune bibliografia, pentru că din prima clipă îşi dădu seama: cunoştinţele sale în materie erau deficitare faţă de proporţiile tentativei înnoitoare. Ca să-şi realizeze ideea la modul major, nediletant, trebuia să stăpânească domeniul, să-l cunoască, să se deplaseze nestingherit, cu desăvârşită uşurinţă, în propriul perimetru. Nu avea nevoie de demonstraţii, ci numai de teoreme. Nu avea nevoie de amănunt, ci numai de principii. Dar era matematician, şi oricât stăpânea arta şi rutina lecturii selective, ştia că nimic nu este neînlănţuit de cunoştinţe şi înţelegeri precedente, că avea imens de lucru, chiar cinci sau şase ore pe zi, că va avea nevoie de luni, nu de săptămâni, pentru a putea porni la rezolvarea problemei, pe care şi-o pusese. Fără şovăială şi pierdere de vreme, se apucă de lucru.

Din prima zi începu să simtă remuşcarea. Oare decăderea lui Adam, îndepărtarea lui de principiile şi normele etice, care se cristalizaseră,

generoase, în anii lor de tinereţe, justificau propria lui intruziune?

Dacă cineva îţi fură ceva, eşti îndreptăţit la infracţiune, împotriva hoţului?

Simţea că succesul spectacolului pe care începuse a-l gândi, depindea de tăria cu care îşi putea interzice aceste remuşcări, izvorâte dintr-un ataşament anacronic de ceva ce contenise de mult a exista. Se concentră, folosind o adevărată tehnică, un întreg eşafodaj de asociaţii des frecventate, pentru a-şi deplasa focarul atenţiei de pe tărâmul nedorit, spre obiectul de interes major. Se apucă de învăţătură, eu temeinicia şi uşurinţa metodică a omului de ştiinţă rutinat, şi curând încleştarea lăuntrică împotriva remuşcării păli în faţa greutăţilor studiului, în faţa încleştării pasionante a cunoaşterii, înţelegerii şi stăpânirii mirificei lumi, care începuse a i se desfăşura din nou.

Chiar de la întocmirea primei bibliografii, îl îmbiase metoda istorică – îndeobşte nefolosită în domeniul matematic, decât de pensionari sau de cei ce pierd concursuri.

Felul în care Euclid enunţase axioma paralelelor obsedase unele creiere alese pe parcursul a mai bine de două milenii de istorie europeană. Tentativa mereu înnoită, după eşecuri nenumărate, i se părea tragică şi sublimă. Incapacitatea de a soluţiona problema sugera spontan similitudini şi comparaţii cu situaţia în care se afla el însuşi. Şi-apoi, îl impresiona adânc faptul că primul bărbat care izbutise să gândească în termeni noi, să sfarme tiparul consacrat al

gândirii şi să iniţieze acea adevărată mutaţie a speciei umane în direcţia raţionalităţii, pe care Abel o simţea începută, s-a născut aici, pe meleagurile noastre. Îl înfioră reconstituirea incandescentei clipe a revelaţiei: în noaptea de 3 noiembrie a anului de graţie 1823, acest bărbat de geniu, Johannes Bolyai de Bolya, aşternu în scrisoarea trimisă acasă, în Mureş, tatălui său, cuvintele mândre: „Din nimic, am făurit o altă, nouă lume”. Tatăl eşuase el însuşi pe aceste stânci, printre care nimeni până atunci nu reuşise să navigheze. De câteva ori şi cu câtă insistenţă îl sfătuise pe fiu să abandoneze problema paralelelor, care la nimic bun nu putea duce, decât doar la întunecarea minţii – căci atunci când nu poate pătrunde sau desluşi, mintea se învăluie în întuneric.

Tatăl abandonase matematica în favoarea dramaturgiei. Soluţia febril căutată a venit în numai câteva ceasuri – ce ceasuri de condensată, incipientă evoluţie a gândirii omeneşti! – , la Timişoara, într-o odăiţă oarecare, în care tânărul sublocotenent de geniu trăia la fel de autoclaustrat, ca Abel în mansarda lui. Şi apoi, ulterior, acest nobil tânăr, arţăgos, sărac şi nebun – oare mai târiziu nu s-a sfiit isă-şi provoace propriul tată la duel, din motive sentimental-cavalereşti – nu a mai dat aproape nimic. O singură scânteiere, la douăzeci şi unu de ani, şi apoi nimic. A mai trăit vreo patruzeci de ani. A descoperit un sistem de notaţie muzicală dodecafonică, netipărit până în ziua de azi. Asocierea geometriei hiperbolice cu muzica îl

evoca pe Adam... A consemnat nişte observaţii astronomice, a vrut să-şi pună ştiinţa de ofiţer de geniu în slujba revoluţionarilor de la 48, tind sotniile se apropiau de Tâirgu-Mureş, şi oraşul trebuia întărit, dar a fost respins; – într-un cuvânt: nimic, după noaptea aceea. Nimic. O singură idee, o singură faptă de tinereţe şi şi-a îndatorat, pe veci, omenirea. Ori, poate, a nenorocit-o.

Judecăţile afective i se impuneau, fără voia lui. N-ar fi de conceput nici relativitatea, nici bomba, nici cibernetica, poate mei Sol Spiegelmann...

Îl fascina acel tânăr singuratic şi-l îmbla la faptă. Fusese şi el în afara vremii, înaintea ei. Devansase cu mintea ceea ce nici azi nu pot simţurile percepe. Bătea indesluşibil de departe, spre viitoarele mutaţii. Fără teamă. Să nu se fi gândit la consecinţe, la cele ce se deduceau? Imposibil. Nu se poate să nu fi ştiut că odată cu geometria lui Euclid se invalidează, mai precis, se îngrădeşte, se limitează în aceeaşi măsură şi fizica lui Newton.

Dar ridicarea la valoare estetică a unui fapt înfăţişat în altă geometrie decât cea a lui Euclid – ideea lui, fapta, creaţia lui viitoare – ce consecinţe va avea? încotro şi până unde bate? El, Abel Andru, ce eficienţă va avea? Cărticica lui Bolyai – numită „Appendix”, la un manual de matematică al tatălui – este filă tipărită, a rămas, a stăruit în vreme, demonstraţia lui a supravieţuit graţie cernelii de tipar. Dar spectacolul său, al lui Abel Andru?... Spectacolul său va amplifica omul, îl va azvârli în dimensiuni încă neconcepute în artă. Îi pregăteşte mutaţia, ale cărei premize s-au născut

în acea noapte de 3 noiembrie a anului 1823, în odăiţa de la Timişoara. Numai că în această amplificare a omului, va intra şi *omenia*.

Căutările de factură umanistică în domeniul geometriilor noneuclidiene cereau un om întreg, şi Abel Andru nu avea nici reţineri, nici şovăieli în a se dărui. Goli două sertare ale biroului său, întocmi un sistem lucrativ de fişe şi începu să citească, să înveţe, să pătrundă în acea lume nouă şi neintuitivă. După primele zile, în care reorganizarea coordonatelor de gândire îi ceruse eforturi deosebite, parte datorită nonintuitivităţii domeniului, parte datorită pierderii uzanţei lecturii matematice, cărţile parcă începură să se deschidă şi să se ofere singure. Dar pe măsură ce înaintă în materie – păstrând necontenit în faţă obiectivul şi căutând, odată cu însuşirea câte unei teoreme sau câte unui capitol chiar, unde anume, în ce punct şi-ar putea însera propria sa căutare păpuşărească –, pe atât acel *non possumus*, pe care Saul Wolf îl rostise oarecum în numele facultăţilor umane date, începu să-l obsedeze. Nu rareori simţi cum îl cuprinde o mânie frenetică, un soi de non şi antiresemnare: se investea pe sine, respectiv fiinţa umană, cu un dar ipotetic, cu o însuşire pe care z-o *voia*, i-o nădăjduia undeva, a cărei prezenţă ar fi întregit, singură, imaginea optimist-generoasă pe care şi-o făurise despre *homo sapiens*, şi care putea constitui într-un fel şi justificarea majoră a actului său protestatar, care-i schimbase profilul şi desfăşurarea vieţii. Saul Wolf nu era om de ştiinţă, nu avea competenţă – decât în măsura în care, de cele mai multe ori

inconştient, orice artist plastic ajunge să se lovească de problemele-limită ale cunoaşterii intuitive –, însă era de o inteligenţă ieşită din comun, şi în faţa problemelor abstracte, se vădea a fi un om de mare bun simţ. Dar oare bunul simţ nu este viciat de determinismele genetice şi de uzanţa milenară a cunoaşterii simple, a lui *simplex apprehensio*?

Exista un singur om, aici în oraş, care *avea* competenţă. Un singur om care, fără îndoială, se ciocnise de aceste limite, le gândise, căutase căile şi mijloacele de a le depăşi, pentru că era prin definiţie un nonresemnat, un rebel, atras cvasimagnetic de tot ce este baricadă în calea gândirii. Un singur om care i-ar fi putut spune din capul locului, în deplină cunoştinţă de cauză, dacă acel *non possumus* este real sau ireal, constituie sau nu o graniţă ultimă – pentru că acest om nu judeca pe temeiul simţului comun, ci era desprins de bunul simţ, trăia, într-un sens ambiguu, în libertate spirituală absolută. Dar tocmai această volatilizare a bunului simţ, această desprindere, îi interzicea lui Abel Andru accesul la el.

Poate că întreg acest efort de luni şi luni de învăţătură, de concentraţie, de investigaţie creatoare, era irosit în van. O singură frază – de confirmare sau de infirmare – i-ar fi putut da certitudinea râvnită. Parcă-l vedea, aruncând pe sub gene una din acele pătrunzătorironice priviri fugare, şi-apoi, surâzând pe seama temei propuse – păpuşărie la dimensiunile şi-n spaţiile geometriilor noneuclidiene! – formulându-şi părerea. *Potes experiri*. Sau: *Limitem*

transcendere non possumus, şi-apoi, aplecându-şi capul uşor într-o parte şi împreunându-şi mâinile ca pentru rugăciune, se va uita la el pe-ndelete, şi el va simţi acel licăr de sardonică ironie…

Lupta din răsputeri împotriva ideii de a-l consulta pe fratele său. Nu putea şi nu trebuia să-l caute pe Adam. Ar fi fost cu neputinţă să mărginească discuţia la întrebarea lui. Demersul în sine ar fi fost evaluat, din prima clipă, drept concesie, renunţare la principiu. Parcă vedea toată galeria rânjind: Cornel Şomăceanu, Zeno Lupaşcu, mătuşă-sa Raveca, iar în urmă, mai bonom şi mai amuzat decât toţi, doctorul Nathan Goldschmied. Cel pentru care toate limitele sunt fluctuante, incerte, pentru că experienţa lui de viaţă, şi a tatălui său, şi a bunicului său, şi a celor dinainte, a dovedit că până la urmă viaţa găseşte soluţie tuturor dilemelor. Că lucrurile sunt şi nu sunt, în acelaşi timp… Parcă-l vedea privind peste ochelarii de sârmă şi ţuguindu-şi buzele, legănându-şi statura greoaie, precum limba unui cântar.

Nu putea să-l caute pe Adam. În niciun caz. Nici măcar nu-i putea scrie.

Învăţa ore şi ore, câteodată zile întregi, fără tulburare, pentru ca apoi semnul de întrebare să-i răsară din nou, la fel de ameninţător, mereu legat de imaginea fratelui său. Bracona în pădurea Lui Adam.

Poate că ar fi putut ruga pe cineva să mijlocească întrebarea. Dar cine? Singurul ar fi fost Saul Wolf. Dar Adam l-ar fi batjocorit, ar fi deplasat discuţia pe un plan abstract, de

specialitate, pe care scenograful nu l-ar fi putut urmări în niciun fel, ca să-i anihileze demersul şi să-l oblige pe Abel să vină personal. Personal, umil, spăsit. N-avea îndoieli asupra primirii pe care i-ar fi pregătit-o Adam. Şi nu-şi putea îngădui să-l expună pe Saul unor umilinţe.

Încetul cu încetul, pe măsură ce săptămânile se scurseră, şi fişierul se îmbogăţi, Abel începu să trăiască din nou plăcerea gratuită a pătrunderii, a înţelegerii câte unui capitol, desprinzându-se când şi când de finalitatea cercetărilor sale. Şi-apoi reîncepură remuşcările şi procesele de conştiinţă.

În lunile acestea nu exista nicio femeie în viaţa lui. Orele pe care le petrecea la teatru, lucrând succesiv la cele două spectacole pentru copii, erau neutre, anoste, goale, la sfârşitul fiecărei repetiţii simţea acut dorinţa de a se întoarce cât mai grabnic în mansardă, deşi ştia dinainte că după primele euforii ale înţelegerii, vor urma iarăşi clipe de înfruntare de sine. Nu mai vizitase de foarte multă vreme podul care adăpostea depozitul de păpuşi: tot ce atârna acolo, în cuie, până şi prietena lui de odinioară, Mausi, i se păreau pierdute undeva în urmă, într-o zonă faţă de care în numai câteva săptămâni îşi pierduse sensibilităţile. Luase de aici ce putea lua. Acum căuta să ia din altă parte, şi simţea în sinea lui aţâţându-se flacăra, la dogoarea căreia se va făuri marea sinteză.

Îşi petrecu astfel, în singurătate, noaptea de Crăciun, aducându-şi doar pentru o clipă aminte – şi, spre surpriza lui, fără emoţii deosebite – de seara de acum doi ani, când intrase pentru prima

oară la Teatrul de păpuşi, ca să vadă spectacolul lui Eniko. Nici nu-şi puse problema de a petrece noaptea de Revelion altminteri.

Seara începu perfect. Ninsese uşor în timpul după-amiezii, mai târziu se lăsase un ger sec şi limpede, soba era încinsă, aşa că Abel putea deschide din când în când fereastra, ca să aerisească. Îşi preparase o carafă întreagă de limonadă, îşi fiersese câteva ceşti de cafea. Mâncase la o braserie, avea o senzaţie de comoditate perfectă, de sănătate şi bună stare fizică, şi lectura îl îmbla. După ora unsprezece, telefonul sună – Saul Wolf, Petre Vasiliu şi, în mod cu totul surprinzător, Zeno Lupaşcu, îi urară la mulţi ani. Vocea psihiatrului părea răguşită şi incertă, pesemne începuse devreme petrecerea şi consumul de alcool.

— Să creşti mare! – îi ură el.

— La mulţi ani! Asta nu ca împăcăciune – adăugă el.

— Mulţumesc, Zeno – răspunse Abel reţinut, trecând peste aluzia la diferendul lor. Atenţia bătrânului îl mişcase totuşi.

— Să nu cumva să scapi o vorbă lui nen-tu Cornel, că te-am felicitat – continuă Lupaşcu, chicotind.

— Nu l-am mai văzut din seara aceea.

— Bine, atunci. Ce faci?

— Citesc.

— Ce citeşti? în cartea vieţii?

— Nu. Geometrie.

— Eşti nebun! Doar nu vrei să-mi spui că eşti singur în noaptea de Revelion şi că te ţii de… de…

de lucruri serioase! în noaptea asta, geometria-i deşertăciune! Hai, că vin să te iau! Tragem un chef…

— Nu, Zeno, nu pot. Lucrez.

— Incurabil – mai auzi din receptor, şi-apoi, la capul firului, psihiatrul închise.

Peste un sfert de oră, îl chemă Rectorul.

— Măi, nu cumva să scapi o vorbă lui Zeno, că n-aş mai avea zile.

— Bine, Cornel. La mulţi ani şi toate bune!

Rămase o clipă în picioare, lângă telefon, zâmbind. Era ceva cunoscut, ceva de acasă, în acest amestec de remu şcări, de duioşie în sentimente şi intransigenţă în maniere. Şi-apoi, aproape instantaneu, uită de ei şi, iscodindu-şi propriile adâncimi, se dojeni pentru tăcerea pe care o descoperi. Sorbi o gură de cafea şi apoi continuă să însemne pe fişă extrasul lecturilor sale dinainte de a fi sunat telefonul.

Nu auzi clopotele şi sirenele, vestind sfârşitul anului.

Într-un târziu, mult după ora unu, tresări. Fără să ştie nici el de ce, începu să se plimbe agitat. Îl cuprinse o nelinişte, a cărei natură şi sursă nu izbuti să o identifice. Îşi căută o durere, o supărare trupească, dar nu şi-o găsi. Se opri înciudat, se concentra, cu intenţia de a curma această stare ciudată prin elucidare şi-apoi, ea un sunet crescând de streină, identifică pricina: Adam.

Se întâmplase cieva *cu* Adam. Ceva grav, ameninţător, definitiv.

Murise.

Se întinse pe studio, sleit, îşi acoperi ochii cu palma.

Fenomenele telepatice încă nu au explicaţie ştiinţifică. Metapsihologia este deocamdată o disciplină care se mărgineşte la a consemna unele coincidenţe, fără a izbuti să stabilească lanţul determinant, de la cauză la efect. „Presimţiri”. „Premoniţii”. Şi altele. Şi altele. Dar zecile de mii, sutele de mii, milioanele de cazuri în care avem presimţiri – şi premomiţii, şi credem a cunoaşte telepatic, şi apoi, ulterior, cunoaşterea aceasta se dovedeşte a fi vicleană, falsă, cu totul şi cu totul alături de realitate? Ce garanţie obiectivă ar putea avea că *această* trăire, *acest* sentiment, *hic et nunc*, nu-l înşală? Probabilitatea pleda, covârşitoare, în favoarea erorii. Nu există explicaţie nici pentru legătura dintre mamă şi copil. Tot soiul de ipoteze de domeniul bioelectricităţii – ea însăşi în mare măsură încă strict descriptivă – şi de elucubraţii neverificate despre microemiţătorii şi microreceptorii criptici din organismul omenesc, nimic serios, nimic experiimentabil.

Nu, hotărât, totul era numai o stare de exaltare, de epuizare – nervoasă. A exagerat cu sjtudiul. Nu trebuia să se lase pradă unei idei. Devine obsedat, posedat. Luciditatea ţine de o stare de echilibru. Şi pentru a rezolva problema, problema lui, descoperită şi enunţată de el, mai presus de toate are nevoie de inteligenţă lucidă.

Dar câte zeci, câte sute de fenomene ale naturii, consemnate de observaţie staitistic-populară, neexplicate vreme de veacuri, se

dovediseră până la urmă, elucidate ştiinţific, reale, verificând şi justificând ceea ce iniţial fusese numai credinţă, nu experiment, raţionament sau chiar lege?

Şi dacă, într-adevăr, Adam e mort, Adam nu mai e?

Eventualitatea îl invadă, cumplită.

Îşi va ierta vreodată vremea ce s-a scurs de la ruptură încoace? Faptul că în ultima clipă de conştiinţă – dacă dezastrul nu s-a produs cumva printr-un accident, printr-o întâmplare fulgerătoare – Adam nu l-a putut simţi alături şi nu s-a stins cu conştiinţa iertării şi a continuităţii legăturii fraterne?

Ciclul azotului. Reintrarea în ciclul azotului. Nu există nimic, dincolo de ordinea moleculară superioară a organismului, a sistemului nervos central, în speţă. Tot restul e superstiţie, iscată din sentimentriarhatul de milenii, din întârzierea mutaţiei spre raţiune. Dacă s-a stins… ei bine, s-a stins. Ce importanţă mai are pentru el, dacă a fost sau nu a fost consolat în clipa ultimei pâlpâieli? O melancolie dulceagă şi neavenită. Nu ţine nicidecum de esenţă.

Şi dacă totul este numai halucinaţie? Dacă întreagă această nelinişte şi durere sufletească, dacă toată presimţirea se va vădi, într-adevăr, o elucubraţie a creierului său suprasolicitat?! Dacă Adam e bine sănătos, habar nu are de angoasa fratelui său şi-şi face mendrele – în noaptea aceasta deosebită – mai teribil decât în alte dăţi?

Care vor fi raporturile lor, de aici încolo? Emoţia aceasta, conştiinţa reînviată şi

reactualizată a acestei legături din adâncuri, neînrudită, în sine, cu dragostea sau cu aprecierea, schimbase oare ceva?

Îl cuprinse o ciudă cumplită, o mişcare sufletească vecină cu ura, asemenea unui copil care s-a luat la trântă cu alt copil, de aceeaşi vârstă şi statură, şi acesta din urmă s-a dovedit mai voinic şi mai iscusit, l-a biruit şi l-a pus cu umerii pe pământ.

Niciodată. Niciodată nu va recunoaşte. Nu-i va da asemenea satisfacţie. N-are decât să rânjească şi să-şi aprecieze sistemul de valori – sau, mai precis: sistemul de nonvalori, de valori negate – mai viabil decât curăţia lui.

Undeva, departe, nu se putea şti unde, există Ondine.

Libelula lui.

Dar dacă Adam, într-adevăr, nu mai e?

Când se trezi, era dimineaţă târzie. Se simţea zdrobit, ca după o noapte de beţie cruntă. Îşi reveni greu – dură minute, nu clipe până ce-şi aduse aminte de avatarurile sufleteşti ale nopţii trecute, dar apoi, când depistă exact sursa tulburării şi simţi cum revin oscilaţiile, sări din pat şi, fără şovăială, se îndreptă spre telefon. Trebuia, cu orice preţ, stabilit adevărul. Căută numărul lui Nathan Goldschmied: dacă cineva, atunci doctorul trebuia să ştie. Îl sună.

— Bună dimineaţa, domnule doctor, şi la mulţi ani! Aici Abel Andru.

— Ce plăcere, ce plăcere – se auzi, mieros, din receptor.

— Mulţumesc pentru urări, şi reciproca!

— Mulţumesc, domnule doctor!

— Sunt măgulit că v-aţi adus aminte de mine şi, *honi soit qui mal y pense*. Îndrăznesc să presupun şi să sper că faptul se datorează apropierii următoarei noastre colaborări.

— O, nu, domnule doctor. Până atunci, mai e mult. De astă dată merge mai greu. Mult mai greu. Incomparabil. E vorba de cu totul altcev-a, tiecât spectacolele de până acum.

— Îmi pare rău. Dar sunt sigur că până la urmă va fi foarte frumos. Dacă până atunci v-aş putea fi de vreun folos…

Se lăsă o pauză de câteva clipe.

Da, ar putea să ajute. Ar putea transmite lui Adam, dacă nu altceva, atunci o singură întrebare: *Possumus aut non possumus*. Dar pe temeiul unei dezlegări obţinute de la Adam – şi încă prin mijlocirea moralmente atât de dubioasă a ginecologului – probabil că ar fi incapabil de creaţie, nu ar putea înfăptui nimic pe scenă. Ar sta ca paralizat în faţa vidului de după rampă. Creaţia este elan şi dăruire. Şi curăţie. Şi nu te dărui curăţiei decât curat.

Dar dacă Adam nu mai este?

— Cum aţi petrecut Revelionul, domnule doctor?

— Abel surâse: fără îndoială Goldsohmied va considera această întrebare ca o evadare puţin politicoasă din faţa ofertei sale.

La rândul său, doctorul tăcu vreme de câteva clipe. Convorbirea ajunse un duel, în care loviturile de spadă erau tăcerile.

— Până la un punct, excelent. Am fost invitat

într-o societate foarte numeroasă şi… şi foarte distinsă. Şi ne-am distrat de minune, până s-a-ntâmplat un accident cu A… cu fratele dumneavoastră.

Va să zică era adevărat. Adam…

Abel simţi cum i se taie răsuflarea şi-ntr-o clipă îl năpădeşte năduşeala rece.

Doctorul îşi reluă relatarea:

— Ceva ce mi se pare de două ori cumplit. O dată pentru că s-ar putea ca Adam să-şi piardă vederea şi să rămână desfigurat, şi a doua oară, pentru că par implicate… cum să mă exprim… forţe superioare… Să sperăm însă…

Se lăsă o scurtă tăcere.

— Domnule doctor, nu mă interesează… vă rog să mă scuzaţi, dar dumneavoastră ştiţi prea bine…

Iar urmă o pauză – cea mai ascuţită de până acuma. Abel încercă un moment de regret – fusese poate prea aspru. Existau, totuşi, anumite legături între el şi doctorul Nathan Goldschmied, care durau de mai bine de un an, şi care, în fond, aveau un bilanţ pozitiv…

— Îmi pare rău – auzi din receptor cu aceeaşi învăluire politicoasă a glasului.

— Ştiu, bineînţeles că ştiu, dar am crezut că atunci când… cum să vă spun… atunci când e vorba de evenimente care implică tot viitorul, viaţa… atunci… atunci se poate…

— Nu, domnule doctor, nici atunci nu se poate. În niciun fel, niciodată nu se poate… Vă rog să mă înţelegeţi…

Se opri, deoarece îşi dădu seama că din nou depăşise duritatea îngăduită de convenţii şi pentru

că… pentru că minţea. Conştiinţa minciunii, dar şi cea pregnantă a propriei sale sucombări din noaptea trecută, a slăbiciunii sale în contestarea unei legături care continua să stăruie în adâncuri, în ciuda şi împotriva şi a convingerilor şi a sentimentelor sale, se amalgamară toate; brusc şi cu telefonul la ureche, îl cuprinse dintr-odată frica: nu va putea rezolva problema, problema cea mare, fără să-l consulte. Întrebarea iscoditoare de sine se formula în conştiinţa Îmi, ca de la sine: toată năzuinţa aceasta, încercarea de a face posibil imposibilul şi real irealul, postura de Demiurg, trânta aceasta cu Ideea, nu era oare o nemărturisită, tainică tentativă de a-şi crea un pretext valabil, pentru a azvârli o punte peste prăpastie!?

— Credeţi-mă – se auzi dintr-odată şi rămase surprins până unde poate ajunge falsitatea lui, dând cu glas tare soluţie unei probleme, care abia i se înfăţişase, interzicându-şi astfel, prin anticipaţie, orice alt răspuns – în ultimele luni am fost într-o situaţie în care aş fi avut nevoie de sfatul lui – şi observă că-i era peste putinţă să pronunţe numele fratelui său – cum să vă spun, strict pe plan profesional. Pentru noul spectacol. Şi n-am putut. Mi-a fost imposibil. Şi nici nu-mi va fi posibil vreodată.

— Vă rog. Cum credeţi… Mi-ar fi făcut însă o deosebită plăcere să mai fim împreună. Fireşte… cum să spun, numai noi…

— Domnule doctor, până ce nu găsesc soluţia spectacolului, aş vrea să nici fiu ies din casă, decât pentru a mă duce la repetiţii. Ştiţi, e… e foarte

greu. Trebuie să învăţ mult şi…

— Vai de mine, în ruptul capului n-aş vrea să vă deranjez. Mai ales că ceea ce-mi spuneţi îmi îngăduie să cred că va fi un spectacol cu totul deosebit…

Din nou iscusinţă în a netezi: fusese refuzat, deşi mult mai în vârstă decât Abel, şi, iată, acum găsea totuşi o formulă politicoasă pentru a încheia subiectul.

— Nu ştiu dacă va fi izbutit. Dar *deosebit* va fi, în orice caz. Nu c-aş vrea să par original… – adăugă repede Abel, simţind că începe să se laude.

— Dar problema, prin firea ei…

— Da, da – auzi el un râs uşor, înăbuşit, de la capătul celălalt al firului.

— Problemele unui Andru sunt întotdeauna deosebite! Ei, dar atunci să nu vă reţin, deşi mi se pare, totuşi, exagerat să lucraţi şi în ziua asta. Încă o dată: Anul Nou fericit.

Abel rămase câteva clipe nemişcat lângă telefon. Simţea limpede că mu se purtase frumos, că în colţoşemia lui faţă de doctorul Nathan Goldschmied se amesteca un teribilism şi o frondă care, până la un punct, puteau foarte bine să pară obrăznicie simpatică; în fond, însă, la vârsta lui şi la nivelul raporturilor lor, atitudinea aceasta era deopotrivă deplasată şi jignitoare. Şi totuşi, undeva într-un for lăuntric, se simţi mulţumit de felul în care se purtase. Divorţul acesta dintre normele de cuviinţă la care adera nu din conformism, ci datorită unei fineţi sufleteşti organice, pe de o parte, şi satisfacţia de moment,

pe de altă parte, era de natură să stârnească în el noi semne de întrebare, noi îndoieli, noi obiective de investigaţie lăuntrică. Cu un gest sufletesc radical şi pripit dădu totul deoparte, intră repede în baie, pentru a-şi îndeplini toaleta matinală, ca apoi, după ce-şi va, fi pregătit o cafea, să reînceapă confruntarea cu limitele – contestate de el – ale cunoaşterii intuitive.

Desfigurat… poate orb… Goldschmied făcuse aluzie la nişte întâmplări de natură mistică, la un soi de pedeapsă…

Idealul său de frumuseţe virilă a contenit deci să fiinţeze. E desfigurat… Dar chiar dacă orbeşte – nu rămâne răspunzător? Mila pe care o stârneşte o năpastă abătută peste un vinovat, îi scade vinovăţia? Când un condamnat se îmbolnăveşte, este întâi lecuit – şi-apoi trimis la ispăşire. Dacă justiţia este consecventă, dacă nu este şi ea cuprinsă de remuşcări. Pentru că în milă intră, evident, remuşcare faţă de victimă. Că el este victima şi nu eu. Dar oricâtă remuşcare va simţi faţă de Adam, şi o simte de pe acuma – de ce, de ce a trebuit să fie desfigurată frumuseţea aceea armonioasă, dinamica aceea a graţiei bărbăteşti, de ce mu colţosenia, neciopliirea lui? – va rămâne consecvent până la capăt. Disputa lor nu este o dispută a înfăţişărilor, nici a nenorocirilor abătute peste unul sau altul. Disputa lor este o înfruntare de idei, o înfruntare între convingeri şi adeziuni *liber alese*.

În vreme ce se săpunea pentru a se bărbieri, misterul din ajun reveni în atenţia lui: *existau obiectiv* legături telepatice, metapsihologice, între

el şi Adam, chiar dacă fondul informaţiei astfel dobândite nu coincidea exact cu evenimentele petrecute. Nu punea la îndoială că legătura, sensibilitatea aceasta deosebită, indeteirmloaibilă – deocamdată – prin explicaţie, era dublă, că dacă el ar fi fost într-o situaţie similară, Adam ar fi înregistrat alarma cu aceeaşi tulburătoare intensitate. Dar oare fenomenul se mărginea la situaţii de moment? Oare suferinţa prelungă, aproape cronică, nu era recepţionată de celălalt?

Oare Adam nu „sim. Ţisece, în toate săptămânile şi lunile din urmă, ascuţimea suferinţei sale, acuitatea situaţiei în care se afla, criza cuprinzătoare a întregii sale gândiri, deznădejdea acestei încleştări cu imposibilul, cu supraomenescul?

Zeno Lupaşcu îi diagnosticase un complex de superioritate, pentru că licita, chipurile, în jos. Oare cine, pe rază întinsă, încerca să liciteze atât de sus ca el, Abel Andru?

Adam nu putea să nu ştie cât de adânc este implicat. Chiar dacă nu cunoştea conţinutul încleştării sale. Ştia însă că suferă. Primise noaptea trecută dovada. Aşa cum simţise el primejdia care-l ameninţa pe Adam, aşa trebuie să fi simţit Adam primejdia, marea primejdie a anihilării spirituale, a falimentului, pe care o înfrunta. Şi cu atât mai mult trebuie să fi avut intuiţia ei, cu cât deţinea cheia, soluţia: intervenţia lui fusese doar de atâtea ori râvnită, dorită cu ardoare.

Nu venise. Nu dăduse niciun semn al complicităţii la această, taină nouă, stranie, a

legăturii inommateriale, criptice, magice, care, iată, stăruia între ei.

Deşi poate primejdia care plutea deasupra lui era mai gravă, cu implicaţii mai ample, decât orice fel de mutilare posibilă. Pentru că integritatea, noninvaliditatea spirituală este mai presus de orice. Creatori orbi, creatori schilozi, cu trupul atrofiat au mai existat şi vor mai exista. Dar creatori faliţi în propria lor spiritualitate…

Dar oare ar fi putut veni? Nu el, Abel, fusese cel ce-i interzisese accesul, chiar şi posibilitatea de apropiere? Ar fi fost oare obligat să înfrunte riscurile unui nou refuz? Putea să se expună la altă umilinţă, asemănătoare celor din împrejurări anterioare?

Sau poate Adam era mulţumit, rânjea cu satisfacţie şi aştepta, rău şi trufaş, hagialâcul său spăsit la arbitrul în materie, ca de acolo, de sus, unde îl situa triumful său, să-i dea absoluţie, iertare, să-l reprimească, generos, ca pe un fiu risipitor?

Era prea târziu. Dacă Adam rămâne, într-adevăr, mutilat şi poate chiar orb, nu va găsi resurse: fără adeziune sufletească la o credinţă nu se poate reclădi lumea. Simţurile, singure, nu conduc la nimic. Satisfacţiile lor sunt de o clipă. Şi Adam, privat de această clipă, va fi deşertat lăuntric, va rămâne mai singur ca oricând, şi mai inaccesibil. Conştiinţa invalidităţii sale sufleteşti îl va circumscrie în solitudine mai cumplit chiar, decât invaliditatea trupească. Niciodată Adam nu va mai accepta să-l întâlnească, să dea ochii cu el. Ochii…

Aveau nouă ani, când încercaseră să evadeze. Pedagogia lui Avram intrase în conflict cu fantezia vârstei. Făcuseră cunoştinţă cu istoriile Troici, cu miturile şi povestirile biblice, cu legenda Romei – filtrate toate prin exegeza raţionalistă a tatălui. Pe când îl urmăriră însă pe Ghilgameş, când acesta, după moartea prietenului său Enkidu, porni în căutarea ierbii, care, prin cunoaştere, să-i asigure nemurirea, şi când, după toate avatarurile, o dobândi de pe fundul mării, şi, până la urmă, şarpele i-o fură totuşi, iar Avram Andru încercă să le desluşească sensurile simbolice, se produse rebeliunea. În mod ciudat, iniţiativa: nu io avusese Adam, de obicei omul de acţiune între ei, ci Abel, care se simţea personal şi adânc lezat. Încercase să polemizeze cu tatăl său, dar acesta îl puse repede la punct:

— Măi, prostule! învaţă-te că nu ce-ţi place ţie e adevărat, şi că nu cine ţi-e simpatic trebuie, musai, s-aibă dreptate sau să câştige procesul. Ghilgameş ăsta a fost un nătărău. Au mai fost şi alţi nătărăi, înainte şi după el! Şi Avram, c-a vrut să-l taie pe fecior, c-aşa i-a zis năluca; şi Iisus Cristos, c-a intrat la Ierusalim, după ce i s-a spus doar verde că nu-i a bine în oraş; şi Achile, că-ntâi s-a mâniat pe Agamemnon, pentru o muiere, şi s-a retras în cort – că un om serios niciodată nu se poartă bine sau rău, după cum îi merge bine sau rău cu o damă –, şi după aia că a ieşit din cort, că Hector l-a omorât pe Patrocle – că de-ar fi fost Patrocle urât, n-ai tu grijă, tot în rezistenţă pasivă ar fi rămas. Asta e, Ghilgameş e un nătărău. Nu ştia bine nici ce-i o roată, darmite un costum de

scafandru, un submarin, dar el voia s-aducă de pe fundul mării iarba nemuririi. Nici mai mult, nici mai puţin!!

Abel nu se resemnă însă. Erau în vacanţă, la Stâna din Vale, în Munţii Apuseni. Seara, când băieţii fură trimişi la culcare, începu febril să-i vorbească lui Adam: ce fel de om i se părea că a fost Ghilgameş, şi iarba… iarba cunoaşterii, trebuie să fie şi acum în guşa acelui şarpe cu corn şi dacă l-ar găsi…

— Tu ce vrei?

— Ce vreau? Iarba o vreau!

— Du-te şi caută-ţi-o, dacă n-o fi putrezit până acum în guşa şarpelui:

— Singur nu mă duc, mergi cu mine?

Adam cumpăni o clipă, măsurându-l. Nu-i ardea de iarba nemuririi – în general, de la bun început nu acordase importanţă deosebită legendelor – dar, fără îndoială, îi ardea de aventură şi evadare.

— Ţi-ai adus banii?

Gemenii începuseră, încă din clasa întâia, să strângă în taină bani, cu o destinaţie imprecisă, dar bănuită vag?

plutind undeva, într-un viitor neguros. Acum se ivise pe neaşteptate un rost concret pentru sumele lor.

— Că fără bani, un pas nu fac.

— Sigur că i-am adus. Dar tot se vor isprăvi.

— Vedem noi atunci. Facem ceva. Dăm şi noi lecţii, mai lucrăm ceva… Dar încotro vrei s-o iei?

— Scărişoara. Întâi la Scărişoara. Peştera nu are fund. N-ai citit? Dă într-un râu subteran. O

luăm pe râu şi ieşim dincolo… Şarpele cu corn…

Lui Adam nu-i ardea nici de peşteri, nici de râuri subterane, nici de şerpi. Pentru el chiar şi lecturile precoce din Jules Verne fuseseră aiureli. Dar îl cunoştea pe Abel şi-i simţise entuziasmul. Nu-l putea lăsa singur.

— Fie şi Scărişoara. Eşti gata?

Se îmbrăcară cu pantaloni tirolezi, de piele, se încălţară cu bocanci, se încinseră cu centuri cu cataramă lată, de aramă, neuitând bineînţeles splendidele cuţite de vânătoare, cu prăsele de os, pe care le primiseră în dar de la *Onkel* Zeno.

Patru zile mai târziu, când îi judeca în biroul său de la Cluj – după dispariţia gemenilor, părinţii se întorseseră valvârtej acasă, punând în mişcare poliţia, jandarmeria şi, graţie unui colonel, care cândva făcuse curte doamnei Bârsan, mama Dinei, chiar şi un batalion de vânători de munte – şi se menţionă numele lui Ghilgameş, Avram se înfurie îngrozitor:

— Vă arăt eu Ghilgameş! Da' ce dracu', eu mă căznesc să vă deschid minţile la timp, iar voi, podoabe ce sunteţi, vi-o-ntunecaţi cu de-a sila, cu prostii?!!

— Eu am fost cu ideea – sări deodată Adam, simţind că ameninţă represaliile trupeşti, atât de rar practicate în pedagogia tatălui lor.

Abel roşi până în vârful urechilor şi-i veni să plângă, să ţipe că nu-i adevărat, că el era cel vinovat.

Avram rămase intrigat. Totul semăna prea mult cu Abel. Adam era dintotdeauna un mic lucid. Se deprinsese însă chiar de la începutul

intervenţiei sale în educarea băieţilor, să accepte responsabilităţile asumate spontan de ei, să nu scormonească în raporturile intime ale gemenilor.

— Tu?

— Da. eu. Pentru că n-ai dreptate. Dacă iarba aceea te face nemuritor, atunci trebuie să fie, ea însăşi, nemuritoare. Deci mai există şi acum. Şi dacă există, se poate găsi.

Avram Andru avu o clipă impres-iia că băiatul îşi bate joc de el.

— Mă! – făcu el ameninţător.

Dar Adam îl înfruntă cu o expresie atât de serioasă şi de concentrată, îi susţinu privirea atât de senin şi de calm, încât hotărârile sale anterioare, cu privire la necesitatea unei sancţiuni aspre, trupeşti, se clătinară în faţa văditei neînţelegeri a limitei dintre mit şi logică.

Niciodată Adam nu-i prezentase lui Abel factura. Niciodată Abel nu-l întrebase de ce îşi asumase vina lui – poate pentru că se temea de răspuns: Adam nu i-ar fi spus că-i mai voinic, pentru că nu era, că răbda mai bine durerea, pentru că nu o răbda, ci i-ar fi răspuns că ştie să abată atenţia interlocutorului, că în faţa unei primejdii îşi păstrează sângele rece, că înfruntă situaţiile cu judecata, nu cu sinceritatea. Şi de toate acestea Abel nu era în stare, şi întreg episodul – neobişnuit în peisajul prin excelenţă serios şi intelectual al copilăriei şi adolescenţei băieţilor Andru – rămase nerăscolit. Dar poate că acesta era motivul pentru care întâmplarea avusese, totuşi, darul de a stabili pentru totdeauna o ierarhie: fixase definitiv o diviziune a misiunilor

între ei. Cel ce avea de înfruntat primejdiile, ameninţările, opreliştile care trebuiau întâmpinate cu sânge rece şi judecată calmă, era Adam.

Dar acum Adam era şi nu era, şi mai, mult nu era: ceea ce îi despărţise iniţial se adâncise asemenea unui hău. Şi-apoi catastrofa din noaptea de Revelion… Mutilat… Oricât creştea în Abel nevoia de a-l consulta, de a-i pune acea singură întrebare – *possumus aut non possumus* – trebuia să se reţină. Îi despărţeau mândriile…

Trecu şi ianuarie, trecu şi februarie aproape, spectacolele pentru copii intraseră în premieră, incidentele din jurul „Copilului Orb” fuseseră de mult date uitării, iar la teatru se auziră tot mai des întrebări intrigate: „Ce face Andru64? „Ce-i cu moul spectacol?” – dar specta colul cel nou abia se cocea în adâncuri, undeva foarte departe, mai departe decât fusese în toamnă: cu cât înainta Abel în studiul său, cu cât aborda noi capitole ale disciplinei, cu atât perspectiva soluţiei se îndepărta, cedând unei preocupări gratuite, cu obiectul însuşi, a cărei armonioasă şi fermecătoare frumuseţe îl copleşi cu desăvârşire.

Era singur, în dialog cu sine însuşi, în după-amiaza în care raţiunea căutărilor sale se clătină definitiv, pusă sub semn de întrebare de propriile lui deducţii.

Saul avea şi nu avea dreptate. Nu că nu se poate realiza. *Nu trebuia realizat*. Dar şi el, Abel, avea dreptate – însă numai subiectiv. Numai parţial. Intenţia de a estetiza spaţiile abstracte, la care numai calculul matematic, numai noţiunile plăsmuite au acces, este splendidă şi generoasă.

Dar în esenţa ei este şi ea iconoclastă. Pentru că va deschide o cale. Un capitol de artă. Din păpuşărie va invada în pantomimă, în desen animat, în cinematografie. Valoarea imediată a noilor frumuseţi va deveni subînţeleasă; lumea din care încercase să evadeze, împotriva căreia îşi ridicase neobişnuitul, modestul şi curajosul său protest, va invada şi sfera în care se refugiase pentru a-şi mântui sufletul de concluziile lui Sol Spiegelmann. Şi cel ce va fi deschis porţile, va fi el, Abel Andru.

Nu sunt mulţi artişti matematicieni în lume. Dar dacă nu găseşte el soluţia, implacabil, mai curând sau mai târziu – şi nu mult mai târziu! – un altul, undeva în alt colţ de lume, o va găsi.

Nu există scăpare de sub semnul vremii.

A vrut să opună păpuşile matematicii.

Dar până şi păpuşile sunt gata să evoce lumile matematic definite.

Se închide cercul. Se închide definitiv.

Se îmbrăcă şi coborî în oraş, intră în incinta teatrului şi urcă în depozitul de păpuşi. Cedă impulsului de a se plimba de-a lungul cuierelor cu persqnaje. Să se asigure că cel puţin au existat aievea. Şi descoperi, îndurerat, ceea ce nu observase până atunci: din şirul zecilor şi sutelor de eroi de legendă, acoperiţi de colb, asemenea unor relicve, lipsea Ghilgameş. Ar fi trebuit evocat pe scena de păpuşi. Fără finalul străvechi: să rămână cu Iarba Nemuririi.

Îi cuprinse o deznădejde, căreia nu-i putea întrezări nici soluţie, nici capăt. Luă din cui prietena sa de odinioară, păpuşa Mausi, o îmbrăcă

pe mână şi o făcu să se încline a bun rămas. Trebuie să ştim a ne despărţi cu eleganţă, chiar când pierdem o lume. Căci lumea pe care o pierdem este, ea însăşi, întemeiată pe eleganţă. Şi pe politeţe. Şi pe graţiozitate. Lumea matematizată nu va mai şti ce este graţiozitatea. *Il faut savoir quitter la table*.

Simţi o nesfârşită oboseală, nevoia acută de a se culca şi de a dormi, a dormi.

De ce venise oare în podul de păpuşi? se întrebă Abel.

De câte ori ne avântăm înainte, şi acolo, în faţă, ne lovim de un zid impenetrabil, suntem azvârliţi îndărăt, dar nu la punctul de plecare, ci înapoi, mult înapoi. De ce avusese nevoie de imaginea concretă a sutelor de păpuşi, aninate în cuiere? De ce o pusese pe Mausi să salute?

Voise să spargă, într-un fel, limitele cunoaşterii şi nu izbutise. Dăduse peste o limită a facultăţilor omeneşti, pe care – era nevoit să o recunoască – nu era în stare a o transcende. Nu el, Abel Andru, ci omul, în general, încă nu e în stare a o transcende. Sau este nevoie într-adevăr de un geniu superior, artist şi matematician deopotrivă –, Căci problema pluteşte realmente în văzduh. Trufie, îşi zise el. A fost trufaş, crezându-se infinit mai mult, decât este de fapt. Aici e nevoie de o *minte inductivă*, trase el următoarea concluzie. Iar el este un deductiv. Un mediocru. Un mediocru strălucit îtn felul său, dar un mediocru. Primul pas îl fac dintotdeauna, de când a început cultura pe malurile Mediteranei, cei inductivi. Cei deductivi îi urmează, precum urmează tăvălugul plugului

deşţelenitor. Dar adevăratul deschizător de drumuri este tăişul plugului… El, Abel Andru, este un metodic – dar omul metodic este întotdeauna *un al doilea*. Şi este chiar bine, chiar de dorit, să fie mediocru. Pentru a nu se abate de pe făgaşul spintecat de oţelul nobil al tăişului… Şi e cumplit să te ştii un mediocru, dar să aspiri, să te simţi chemat a zbura spre tării… Dintre toţi Andreştii, unul singur s-a născut inductiv – unul singur este acel altminteri dotat…

Ce preţuieşte mai mult, se întrebă Abel – mediocritatea şi curăţia, sau geniul inductiv, capabil de a transcende limitele, asociat cu spurcăciunea?

Venise printre păpuşi, îşi mărturisi apoi, pentru a simţi că, înfrânt fiind, nu rămâne totuşi singur. Fugea îndărăt, mult îndărăt. Avea nevoie de apropierea tradiţiei, de un simbol vizibil al solidarităţii oamenilor cu el.

Căci oamenii nici nu vor afla vreodată că cineva, că el, Abel Andru, încercase a transcende înaintea altora, înaintea celui ce va rezolva problema; înaintea celui ce nu va devansa mutaţia, ci va fi el însuşi mutaţia.

Cândva, în Renaştere, un biet călugăr-matematician, pe numele său Zachieri, încercase să devanseze soluţia problemei paralelelor. Şi eşuase. Mutaţia a realizat-o Johannes Bolyai de Bolya. De Zachieri istoria a luat act întâmplător…

I se făcu ruşine, pentru că se simţea prezumţios. Din nou „superbia Toată aventura lui păpuşărească a fost *„superbia”*.

De ce nu se poate resemna că este un om ca

toţi oamenii? Pentru că ştie că undeva, aproape, există un *alter ego* al său, care nu e silit să se resemneze, dar s-a resemnat altminteri, pierzându-şi crezul şi spurcându-se?

Adam, Adam, cât rău i-a făcut... Dar nici nu era vinovat – vinovat era tatăl lor, pentru că după năpasta de a se fi născut aidoma, a încercat să-i înzestreze aidoma...

Res severa est verum gaudium...

După câteva zile de vreme al încă, în după-amiaza aceasta se lăsase din nou un ger năprasnic. Trotuarele erau acoperite de un polei primejdios. Pe când urcă dealul spre casă, lud Abel i se făcu frică să nu cadă: îl cuprinse o teamă de ridicol. Poate pentru că avea sentimentul că nu-i mai rămăseseră decât aparenţele. Opri un taxi – ceea ce nu mai făcuse de nu mai ştia nici el când. Ajunse foarte repede acasă, îşi aşternu patul – evitând cu grijă să se uite spre biroul pe care cărţile stăteau deschise, şi fişele, orânduite în stivă, aşteptând continuarea însemnărilor – se dezbrăcă şi se culcă, după ce coborî storurile şi închise telefonul. Voia să se izoleze, să fie departe şi singur, în întuneric. Poate de undeva, dinăuntru, va creşte o nouă alinare.

Totul e zadarnic.

Voinţa, voinţa de bine, generoasă, nobilă, este şi ea o himeră.

Sentimentele acestea, trăirile adânci, marile emoţii, bucuriile, încântările, iubirile noastre, tot ce arde luminos, cu putere de mii de lumini, a început să pâlpâie. Cele mai grandioase stânci au pornit în derivă. *Panta rei*.

Dar încotro? încotro?

Spre o lume care îi e străină. Pe care nu o va putea iubi niciodată. Chiar dacă ar vrea. Pentru că iubirea nu-şi are loc în lumea aceasta cantificată.

Atâta iubire trăieşte în el! Gratuită. Nerăspunsă. Irosită. Zadarnică.

Amor, dilectio et caritas.

Cui prodest?

A custodia «matutina, usque ad noctem speret Israel în Domino

Non credo în Domino et non spero.

Quousque sine speranţia homo vivere potest?

xm

T RESĂRI DIN SOMN cu o teribilă strângere de inimă: aştepta, din – clipă în clipă, să audă soneria, dar nu ţârâitul ei obişnuit, ci sunetul unei adevărate sirene de alarmă, sinistru, prelung şi răscolitor: renăscuseră în el, cumplite, cuprinzătoare, sentimentele premonitorii, ameninţătoare, din noaptea de Anul Nou, dar de astă dată, în raza lor vindicativă era cuprinsă parcă şi propria lui fiinţă. Era scăldat în năduşeală rece, se simţea ostenit, ca după un efort de Sisif şi cu greu îşi putea aduna gândurile, ca să depisteze sursa acestui *malaise*, într-atât îl copleşea frica de ceea ce avea să urmeze, inexorabil. Nu-şi dădea seama cât dormise, la ce oră a zilei sau a nopţii trăia clipa.

Cineva sună.

Ezită, dacă să deschidă sau ba: storurile erau trase, telefonul închis, lumina nu ardea – nimeni nu putea şti dacă este sau nu este acasă, era într-un fel scos din lume, deconectat, singur cu frica

lui, cu amintirea vagă a unui cerc ce s-a închis undeva în urmă, azi, ieri, nu mai ştia nici el tind. Era ceva sublim şi inedit în clipă şi-n situaţie, deşi dominantă rămânea spaima. Mai trăise singur luni, dacă nu ani întregi, dar niciodată solitudinea lui nu avusese sensurile şi implicaţiunile pe care le intuia acum – căci le intuia numai, nu le cercetase încă, nu le definise, deci nu le cunoştea încă – şi în adâncuri, înfruntarea din ceasurile următoare era aşteptată ca un soi de măsurare a puterilor sau, poate, ca o puniţie de sine, binemeritată.

Apoi, nu ştia cum, nu ştia de unde, răsări conştiinţa că abia cu câteva clipe mai înainte auzise o maşină, oprindu-se în faţa casei, şi zgomot de portiere trântite.

Soneria răsună din nou.

Îşi adună puterile, sări din pat, aprinse veioza şi se grăbi să iasă în antreu.

— Un moment, vă rog! – strigă el spre uşă, şi-apoi, fără să aştepte răspunsul, reveni în odaie, ca să-şi pună halatul de casă, să strângă patul şi să tragă storurile.

De ce n-avusese tăria de a rămâne închis în casă, de a nu da semn, de a-şi feri şi conserva singurătatea, care se anunţa atât de dramatică? Avea de reflectat, de tras concluzii – avea nevoie de sinceritatea şi de curajul pe care i-l puteau asigura numai izolarea, neamestecul orgoliului şi al criteriilor de prestigiu.

Reveni în antreu, în halat şi papuci, şi deschise uşa.

Cornel Şomăceanu şi Zeno Lupaşcu stăteau solemni şi tăcuţi în faţa uşii, căutându-i privirea.

Simţi că tăcuseră câit timp el străinsese patul şi se îmbrăcase.

— Bună seara, Abel – îl salută Rectorul, scoţându-şi pălăria Eden, şi Abel remarcă răguşeala lui neobişnuită, emoţionată.

— Bună seara. Poftiţi înăuntru.

Simţi în gât un nod, în care se adunau toate spaimele sale.

Se dezbrăcară în tăcere, cu mişcări măsurate, menite să prelungească starea de expectativă. Abia într-un târziu, în toiul acestei proceduri aproape rituale, îşi aduse Abel aminte că, de fapt, fusese certat formal cu cei doi prieteni bătrâni, că îl jigniseră şi că în afara acelor scurte convorbiri telefonice, de Revelion, nu se produsese niciun fel de schimbare în relaţiile lor, că pluteau între ei, neexplicate, şi deci nelichidate, vechile acuzaţii infamante. Cum să procedeze? Să deschidă el discuţia?

Dar dacă au venit împreună, fără să se ferească unul de altul, dacă sunt amândoi în această ţinută sobră, de catedră, cu haine negre şi pantaloni reiaţi, dacă aerul acesta solemn…

Nu avu timp să-şi desfăşoare şiragul deducţiilor, pe care îl simţea isprăvindunie cumplit.

— Abel – se opri Cornel Şomăceanu chiar lângă uşă, îndată după ce intrară în cameră, aşezându-şi mâna dreaptă pe umărul său.

— Abel, trebuie să fii foarte tare…

Abel îi căută privirea şi descoperi, îngrozit, apele adunate în ochii bătrânului.

— A murit?… – şopti el.

N-avu nevoie de răspuns, şi nici nu-l putea primi, căci Şomăceanu se lăsă pe marginea patului, îşi îngropă faţa în palme şi plânse tăcut, zguduit de hohote lăuntrice.

Se întoarse şi, aproape grăbit, se îndreptă spre fereastră şi, în tăcere, privi plopul desfrunzit, acoperit cu promor o acă – martorul dintotdeauna al singurătăţilor, înfruntărilor, durerilor sale.

Nu-l mai durea nimic. Nu simţea nici remuşcările de care se temuse în noaptea de Anul Nou – pentru a nu se fi întors la Adam. Până acum, până în după-amiaza aceasta, nici nu «s-ar fi putut întoarce, în cinste, ia Adam. Abia de când cercul se închisese definitiv, de când *falimentul* devenise evident, abia de atunci dobândise dreptul de a ierta. Întemeiată nu ar fi fost nici acum decât Canossa la intelectualul Adam, nu la om şi nicidecum, la frate, la acea secundă, dublă proprie fiinţă, care trăise infam.

Nu. Nu avea nimic de împărţit cu omul care, la masa de la Continental, mărturisise rânjind că în fond nu mai credea în nimic, probabil nici măcar în propria necredinţă, în negaţia misterului şi afirmaţia gândirii, nu mai adera nici la ceea ce îi făurise pe ei amândoi, la superbul eşafodaj al formulelor logic-matematice, ci se lăsase, pradă ieftină, în voia orgiastică a simţurilor, pentru că nu mai exista pentru el un crez care să anime salvatoarea voinţă de inhibiţie a omului civilizat; el, Abel Andru, fiul lui Avram Andru, fratele celui ce a fost, înainte de Continental, intelectualul Adam Andru, nu putea simţi decât oroare faţă de cineva care profesa *ateismul senzual decrepit*,

care nu se mai războia cu întunecimile în numele raţiunii, ci trăia în numele desfidului.

Nu simţea remuşcare. Degeaba au venit, chipurile să fie lângă el în acest moment pe care ei îl cred de două ori greu, pentru că el, Abel Andru, fusese până la capăt intransigent faţă de defunct. Nu. Nu este de două ori greu. A ierta morţilor păcatele lor, acel *de mortuis nil nisi bene*, este la fel de iraţional, şi în fond la fel de antiumanist, ca tot cultul lor. Nu, morţii, în măsura în care amintirea fiinţei lor morale stăruie în memoria noastră, trebuie judecaţi la fel de aspru şi de intransigent, ca *orice* fiinţă morală.

Într-un târziu, îl auzi pe Zeno Lupaşcu încheind o frază, al cărei început nu-l auzise:

— … cauzele incendiului nu se cunosc… Se va ancheta cazul… dar mă-ndoiese, că vreodată se va limpezi…

Totuşi, cauzele incendiului în care Adam Andru îşi găsise sfârşitul năprasnic, se elucidară până la urmă: un scurtcircuit, o pană şi o explozie de gaze.

Atât află Abel.

Simţi însă în cursul săptămânilor următoare, că în jurul morţii fratelui său se tace nepermis de mult. În clipa în care intra în vreo încăpere unde se discuta subiectul, se aruncau prea multe priviri semnificative…

La înmormântare venise foarte puţină lume, căci Adam nu fusese iubit sau măcar agreat de studenţii săi. Întristata adunare fusese cumplit de stingherită de hohotele zgomotoase ale Ravecăi Andru, care repeta întruna, mecanic aproape: „Pe

toţi mi-e dat să-i îngrop, pe toţi i-am îngropat, şi-acum pe tine, Aclame. w Decanul Facultăţii de Matematică şi câţiva profesori veniră la Abel şi-i strânseră mâna în tăcere, grăbindu-se să se depărteze. Toţi îl ocoleau, sau ocoleau cel puţin subiectul.

Abel simţi această conspiraţie stranie, cu totul deosebită de tăcerile obişnuite din jurul celor îndoliaţi, dar ceva, un soi de pudoare, îl împiedică să investigheze pană la capăt faptele. Simţea plutind o notă de *louche* în jurul morţii fratelui său, ceea ce îl stingherea, precum în general, acum, când definitiv despărţiţi fiind, reîncepu să-l iubească, îi; era ruşine pentru Adam.

Abia într-un târziu, când primăvara îmbătrâni, după o seamă de întâmplări mai mult decât ciudate, i se desluşi lui Abel Andru taina morţii fratelui său.

Doctorul Nathan Goldschmied lipsise de la înmormântare. Abel remarcă, în pietroasa şi sensibila lui singurătate din timpul ceremoniei, că nici cel mai intim prieten al lui Adam nu venise să-l petreacă. Apoi, în următoarele săptămâni – în vreme ce tăcut, retras, discret, îşi reîncepu activitatea la teatru, realizând un nou spectacol pentru copii, după o poveste de Andersen, şi pe când reluase, în singurătatea mansardei, lecturile de domeniul geometriilor moderne, fără a-şi mai da explicaţii, fără a le mai investi cu finalităţi estetice, la care contenise să mai spere – aşteptase – câtva timp o vizită de condoleanţe: relaţiile sale cu doctorul, ostil-prietenoase, erau de natură oarecum protocolară, formală şi ar fi

implicat, obligatoriu, acest demers. Doctorul însă nu veni.

În schimb, în după-amiaza aceleiaşi zile în care, spre surpriza lui, află de dimineaţă, de la directorul teatrului, că în locul pianistei cocoşate, pensionată de curând, a fost angajat cu o jumătate de normă doctorul Nathan Goldschmied, primi vizita mătuşă-şi Raveca, îmbrăcată toată în doliu, care – după ce se grăbi să-i relateze că la fosta biserică franciscană se ofieiase de curând o missă pentru eventualitatea în care totuşi ar fi existat o şansă de mântuire a sufletului păcătos al robului lui Dumnezeu Adam Andru – începu să bâiguie, roşind feciorelnic, să dea din colţ în colţ, până ce, pierdută şi fâstâcită complet, îl anunţă pe Abel că de curând fusese cerută în căsătorie, în sfârşit – *Laudetur Iesus Cristus*! – de Nathan Goldschmied, că bineînţeles a consimţit din toată inima, condiţionându-şi agrementul de botezarea doctorului în rit catolic, ceea ce a fost acceptat de la bun început, date fiind convingerile sincretiste ale viitorului ei soţ, amănuntele de ordin formal neavând pentru el niciun fel de însemnătate.

Altă dată, Abel ar fi zâmbit. Acum însă se mărgini să-şi exprime, sec, felicitările şi bunele urări şi se întoarse din nou spre fereastră, spre plopul înverzit. Colţul acesta devenise oarecum un lăcaş al confesiunilor sale intime, al necruţătoarelor cercetări de sine.

Undeva, tenebros, trebuia să existe o legătură. Nu o înţelegea, dar o simţea prezentă: numai moartea lui Adam putuse determina această întorsătură, ea îl hoitărâse pe Nathan

Goldschmied să accepte o situaţie despre care Abel ştia prea bine ce părere avea. Aprecierile doctorului nu au avut de ce se schimba – şi el, şi Raveca erau personalităţi mult prea viguros închegate –, dar puteau să se fi schimbat raporturile lui Nathan Goldschmieid ou însăşi lumea, ou existenţa, putea să fi intervenit o nouă evaluare de sine, în urma căreia mariajul devenea posibil – în niciun caz însă o soluţie râvnită, ci poate o penitenţă impusă sieşi, poate plăcerea împlinirii unei dreptăţi dorite lăuntric.

Trebuia să fi fost ceva extrem de grav, ceva dramatic, ce să fi determinat un asemenea pas, căci Nathan Goldschmied rămânea acelaşi mic-burghez trecut de şaizeci de ani, în profilul căruia nu se putea integra aventura. Şi ce alt fapt dramatic ar fi putut fi, decât moartea năprasnică a celui mai bun prieten al său? Adam fusese nepotul Ravecăi Andru, la fel de apropiat de ea ca Abel. Dar nu Adiam îl ceruse pe Nathan Goldschmied în căsătorie, în numele Ravecăi, ci el, Abel. Şi nu el murise, ci Adam. Neîndoielnic, mobilul acţiunii doctorului era moartea lui Adam, dar faptul că îl ştia în cunoştinţă de cauză îi dădu lui Abel certitudinea că odată şi odată, Nathan GoMschmied va veni şi-i va da explicaţii.

Raveca înţelese, fireşte, greşit tăcerea prelungită a nepotului ei şi se grăbi să adauge:

— Desigur, i-am spus că tu ai rămas acum capul familiei, şi tu hotărăşti dacă este sau nu este cazul să aşteptăm împlinirea anului de doliu.

Pesemne, biata femeie crezuse că-l jignise pe Abel prin repeziciunea cu care dăduse durerile

deoparte şi-i interpreta acum tăcerea ca un protest.

— Nu, *Tanti*, nici vorbă de aşa ceva – o linişti el, căutând să vorbească pe un ton cât putea de blând.

— Nu mai simte ţi chiar atât de tineri, ca să amâmaţi lucrurile pentru… pentru nişte oprelişti care şi aşa ţin numai de aparenţe, de forme…

— Cum de aparenţe *2* La tine doliul e o aparenţă? E o formă? Ai vrea poate să umblu îmbrăcată pestriţ, la numai câteva săptămâni după moartea celui mai drag dintre nepoţii mei?

Int ai spusese „capul familiei”. Acum „cel mai drag”. Nu era gingaşă mătuşă-sa Raveica, dar sinceră.

Zâmbind cu amărăciune, Abel se întoarse spre ea:

— *Tanti*, doliul exprimă lumii, spre afară, durerea cuiva pentru dispariţia altuia, aproape. Întâi, cred că durerea fiecăruia este un bun personal. Strict personal, care nu priveşte pe nimeni. Apoi, poţi simţi durerea pentru pierderea unui om şi o zi, şi zece ani, şi o viaţă. Acest an de doliu s-a născut, probabil, dintr-o medie statistică. Dintr-o experienţă. Mie nu-mi place să-mi însuşesc experienţele altora, nici dacă e vorba de una cumulată de secole sau milenii. Şi-apoi, *Tanti* dragă – adăugă el mai încet, parcă vorbind singur – îmi pot imagina foarte bine un om care nu simte niciun fel de durere, oricât să-i fi fost de aproape cel ce a pierit. Şi-atunci, de ce să joace teatru? De ce să-şi asume în faţa lumii un rol care nu îi e propriu?

Raveca îl fulgeră cu privirea, gata de a-l înfrunta şi a-l combate, dar aducându-şi aminte că era oarecum parte solicitantă – respectul ei faţă de ierarhia familială, pe care tot ea o statua, era integral – se stăpâni şi se mărgini la a răspunde pe un ton amar:

— Ştiu. Cunosc., D ez origani ziar cu. „Ciclul azotului”… Am învăţat lecţia! – şi-apoi, Sichiimfoand dintr-odată subiectul, redeveni vioaie: – Şi… şi voiam să te mai întreb ceva…

De parcă ar fi fost întrebat cândva ceva – îşi zise Abel.

— Ştii, cum să-ţi spun… la vârsta mea ar fi cam greu să ne gândim la copii… Prea rău nu ne merge, eu cu ale mele… Nathan, precum ştii, e pensionar şi a mai luat o jumătate de normă acolo, la voi… – îi veniea greu să rostească cuvântul, căci în ciuda succeselor nepotului ei, Teatrul de păpuşi continua, vizibil, să nu-i inspire prea multă încredere – … deşi i s-a oferit o normă plină, ca organist, ia luterani. Dar mi-a promis că nici nu va mai călca la eretici! Am să organizez eu cu canonicul, să-l lase la orga din Catedrală…

Abel îşi dădu din nou seama cât de grave trebuie să fi fost implicaţiunile morale ale doctorului în moartea lui Adam, dacă acceptase şi acest sacrificiu: îşi putea lesne închipui ce însemna pentru un muzician de factura lui Nathan Goidschmied, părăsirea celei mai bune orgi din oraş, cu care se obişnuise de atâţia ani, la care meditase atât, la care trăise atâtea satisfacţii şi împliniri.

— Ce vreau să spun – reveni Raveca la firul ei

principal – situaţia noastră materială ne îngăduie să întemelem, totuşi, familie. Am vrea… am vrea să înfiem un copil, de la orfelinat.

— Foarte bine, *Tanti* dragă.

Raveca respiră uşurată. Abel rămase o clipă intrigat de această respiraţie degajată, care abia avu darul să-i atragă luarea aminte. După o clipă de gândire, crezu a-şi da seama despre ce fusese de fapt vorba – şi ce nu fusese rostit în tot acest schimb de cuvinte: dreptul la moştenire!

Îi veni să izbucnească în râs: nenorocitul de Nathan Goldschmied, acum unchiul său! Voia probabil să-l răzbune pe Adam! Crede că-l loveşte astfel – căci în mintea *lui,* o asemenea pierdere putea avea pondere! îşi aduse aminte de seara aceea, din casa doctorului, în care căzuse aluzia la spiritul mercantil, şi-n care se simţise, într-o atât de mare măsură, solidar cu el! Probabil că-şi imagina că el, Abel Andru, se va simţi privat, lovit, că se va întreba de m. otivele întregii maşinaţiuni şi va înţelege în cele din urmă că Nathan Goldschmied nu era, în situaţia dată, decât o unealtă a justiţiei imanente, care-l răsplătea acum, îl sancţiona pentru nedreptăţile pe care le făptuise faţă de Adam.

Un biet nărod, dacă atât de puţin izbutise să-l înţeleagă.

Dar oare nu greşeşte? Oare nu este o ipoteză prea simplistă?

— Şi… şi mai e ceva… – reluă Raveca.

— Ceva la ce m-am gândit eu…

— Abel, cu gândul tot la jignitoarele implicaţiuni presupuse, ridică numai sprâncenele,

a întrebare. Raveca vorbi teribil de jenată: – Ştii, cum tu ai rămas singurul şi… şi, cum să-ţi spun… şi cu tine se poate întâmpla oricând ceva… Ferească Dumnezeu şi Prea Sfânta! – se cruci ea repede.

— M-am gândit… cum vom lua, fireşte, un băieţaş… şi cum legile noi o permit… Să nu iau eu numele lui Nathan, ci Nathan să ia numele meu… pentru ca… pentru ca băiatul să fie un Andru, înţelegi…

Abel înţelese, în sfârşit, adevărul adevărat, se scârbi profund şi tăcu.

Oroarea de orice formă a gândirii tribale se extindea chiar şi pe planul cel mai adânc şi sincer al vieţii sale sentimentale, şi asupra propriei familii. Ghicise, dintr-odată, intenţia nemărturisită a Ravecăi, de a întreprinde o tentativă de perpetuare a neamului, a numelui, prin această adopţiune, întrezărise îndoiala ce se ascundea în dosul acestei intenţii – că el, Abel, ar putea avea alt destin decât ceilalţi Andreşti şi că s-ar mai putea însura vreodată şi ar mai putea zămisli copii, cât şi osânda pe care Raveca o aruncă, din perimetrul credinţei ei superstiţioase, stupide, asupra bietului orfan, care va fi investit cu cinstea de a deveni un Andru. Pentru că ştia, pertinamente, că Raveca era încredinţată de realitatea inexorabilă a morţii violente, aşa cum le-a explicat-o, cu ardoare, în tinereţea lor, când venise de la mănăstire la înmormântarea fratelui ei. Pentru ea, şirul Aron-Amos-Avram-Adam, era indiciul irefutabil al unei anumite, malifice voinţe divine. Dar, judecând din unghiul ei de vedere, îl

expunea fără ezitare pe viitorul copil înfiat, aceluiaşi destin – numai pentru a satisface setea ei primară, nevoia imperativă de apartenenţă la o filieră ce nu avea voie a se stinge. Căci el, Abel, era gata osândit.

De parcă nu ar fi fost vorba de un joc de-a v-aţi ascunselea, cu destinul. Chiar acceptând premizele ei aberate, superstiţiile ei. Parcă un nume înscris într-un catastif ar echivala eu o legătură de sânge. Parcă prin înfiere, copilul acela va dobândi şi însuşirile, genetic determinate, ale Andreştilor. Parcă Nathan Goldschmied, sau, metamorfozat, Natanail Andru, va putea deveni vreodată pedagogul care a fost răposatul Avram. Parcă va putea înzestra băiatul pentru viitoarea trân, tă ou Ideea, cu imposibilul. Parcă înţelegea măcar ce este Ideea…

Când lumea nu înşală oamenii, îşi zise Abel, oamenii se înşală ei singuri, pentru că vor să fie înşelaţi. Nu pot trăi fără iluziile, fără amăgirile lor, nu pot renunţa la ele, pentru că nu au tăria de a le confrunta cu adevărul rece şi implacabil care rezultă din gândirea întemeiată pe premize ştiinţifice.

Nu există destin, nu există sortirea pentru moarte violentă a Andreştilor. Poate există un anume temperament, moştenit din tată în fiu, care-i împinge pe bărbaţii aceştia, fiecare la altă, superioară treaptă, să fie în fruntea învălmăşelii, să fie, fiecare în felul său, mereu o avangardă, mereu cel ce îşi asumă povara şi riscul situaţiei de limită.

Şi acolo, la limită, îţi oferi, bărbăteşte, pieptul.

Îţi arunci în taler fiinţa întreagă. Fără reţineri. Cu şansa de a fi biruit şi de a sucomba…

Două săptămâni mai târziu, Abel pleică în delegaţie la Bucureşti, la o consfătuire despre următoarea ediţie a Festivalului International de Păpuşi. Nu ar fi fost absolut indispensabil să plece, dar îl rugase pe director, sub pretextul unor interese personale. De fapt nu voise să participe la ceremonialul căsătoriei şi-şi crea un motiv plauzibil, pentru a putea lipsi. Trimise un buchet splendid, un coş cu coniacuri şi şampanie franţuzească, şi o carte de vizită cu ciâteva cuivinte simţite.

Când se întoarse, totul era consumat, inclusiv schimbarea de nume şi adoptarea copilului.

Băieţelul fu botezat Andrei, după cel dintâi chemat.

Într-o după –, amia, ză, târziu, aproape de ceasul înserării – era în preajma solstiţiului de vară – Abel stătea în mansardă, singur cu lecturile sale, cu întrebările la care nu mai căuta răspunsuri, cu tăcerile, cu lipsa de timp, cu amorţeala şi paralizia lui lăuntrică. Ţârâitul soneriei de la intrare era, de astă dată mai mult decât binevenit, pentru că, independent pe cine anunţa, însemna străpungerea, cât de scurtă, a unei durate care, prin lipsa ei de conţinut, devenea zi de zi, seară de seară, mai apăsătoare, mai cumplită, mai disperată. Se descoperea iarăşi şi iarăşi într-o fundătură, din care zadarnic încerca a ieşi, a se întoarce – tot de ziduri înalte dădea, şi degeaba recunoştea în faţa propriei conştiinţe înfrângerea, lumea nu lua act de

mărturisirea lăuntrică a falimentului şi pentru a-l scăpa din împrejmuirea adversă şi de spectrul obsedant al ratării definitive* i-ar fi cerut, probabil, o umilitoare sacrificare a mândriei, o căinţă zgomotoasă, publică, pe care greu ar fi putut-o pune de acord cu imperativul de a pierde elegant, chiar cu sacrificiile cele mai dureroase.

În uşă stătea doctorul. Venea pentru prima dată acasă, la Abel, şi acesta îşi dădu seama, instantaneu, că bătea ceasul explicaţiilor ultime, *

— Bună seara – zâmbi doctorul jovial.

— Raveca e plecată la Bucureşti, cu ale ei… Şi mi-am zis că-i totuşi vremea să-mi vizitez… nepotul.

— Bună seara, poftim, poftim, intraţi… – deschise \bel uşa, şi simţi cât îi este de neplăcută statornicirea antiipată a raporturilor din seara aceasta, în funcţie de graiul de apropiere familială.

L-ar fi crezut mai cu tact. Deşi pauza, uşor ironică, pe: are doctorul o făcuse înaintea cuvântului. Încă îi mai deschidea o portiţă.

Îl observă cu atenţie, în vreme ce-şi dezbrăcă pardesiul şor, de stofă englezească, fină, şi-l agăţă în cui. De câtva imp nu-l mai văzuse decât în treacăt – de fapt îl ocolise aproape sistematic, căutând să lucreze la ore ce nu se suprapuneau cu prezenţa lui în incinta teatrului – şi consemnă cu oarecare, obiectivă, mirare, schimbarea în rău are intervenise în condiţia fizică a vizitatorului său: era ras la faţă, rama de sârmă a ochelarilor se dubla cu două earcăne pronunţate, cafenii, care contrastau cu rozul cum estompat al obrajilor.

Întreaga mină a doctorului exprima olboiseală. Îşi pierduse elasticitatea picnică a gesului şi nu mai emana senzaţia de mare robusteţe, care-i fusese caracteristică.

Abia conduicându-l în cameră, observă că doctorul ţine n mână două caiete groase, cu coperţi de piele neagră.

— E foarte plăcut aici, la tine – se uită musafirul înrejur, începând să-l tutuiască nestingherit şi neţinând ama că Abel persevera în persoana a doua plural.

— Cu tul altminteri, decât la bietul Adam.

Atacul era univoc, tema deschisă nemijlocit, contrar turor aşteptărilor. Simplitatea mansardei constituia, e vient, numai un pretext.

— Mansardele le-a aranjat încă tata – răspunse Abel un.

— Va să zică, mai am o dată prilejul să mă întâlnesc cu o creaţie a acestui om genial... – şi începu să cerceeze încăperea cu respect aproape evlavios, deplasându-se în colţ în colţ, şi evaluând fiecare perspectivă în parte.

Evident, doctorul voia, de la început, să spargă tipade vechilor relaţii dintre ei. Abel avu o clipă de ezitare – aprecierea inclusă în cuvintele doctorului îl luase complet prin surprindere şi nu ştia exact cum trebtiie înţeleasă;: textual, în ironie, ca invidie – pe care doctorul o intui imediat, şi, ori ca să-i fie de folos întru trecerea momentului, ori pentru a-l înfunda mai adânc în situaţia ale cărei premize le crease de la primele sale cuvinte* continuă nestingherit: „: 1 – –!

— Casa lui Adam era într-adevăr 1 superbă;

Niciodată nu, am văzut un asemenea amestec armonios între vechi şi modern, între trecut şi, aş zice, viitor. Dar} nu m-aş fi putut închipui locuind într-însa. De altfelpe nimeni afară de eLA <Ani şi desenat-o, cu toate amănuntele; i Am să-ţi arăt. Dar o cunoşti doar mai bine ca mine… Deşi, în ultima vreme, adusese unelefschirribăriuv Bv i: om lim qrnil *u*. Şi sporovăia înainte, de parcă nu ar fi avut habar de vreun conflict între fraţi, de parcă a discuta cu Abel des – pre Adam, ar fi un fapt banal, jvoido, ooeoimo în *man*? e io iar; Abel tăcu şi acceptă, pentru că el, – numai; el, ştia căxântr-adevăr opreliştile se spulberaseră: Definitiva şi dintr-o parte, – şi dintr-alta. Şi fără să bage de seamă, îi iertă doctorului intruziunea agresivă. Intenţionată lipsă de respect întâlni porţi deschise; oi o *vi* JI! ce? odo cmnexo *vim* Luaţi loc, vă rog. Mă duc să pun cafeaua la fiert.

Când se întoarse din bucătărie, îl găsi instalat la birou, cercetând fără nicio sfială cărţile şi fişfeie sale. Ab – ăimţi dim, nou, impulsul de a fi grosolan; căruia îi mai cedase în câteva rânduri, în relaţiile sale cu doctorul, câtă vreme mai fusese Nathan Goldschmied, dar acesta i-o luă înainte, pe cu totul altton. – ; u; rd A n; sinryv.

— Cred că m-ai aşteptat, de mai este mult… Eram da tor cu această vizită. Ştiu, ştiu. Trebuie: să dau uhelă explicaţii… Aş fi venit1 măi de mult, dragă Abel, crede-mă, pentru că mă apasă teribil… şi astăzi încă: … 1 *rrică culpa rfib*/*xirnă J*: *Dar* a tretiiiţ, Ş-ăştept plecarea, mătidşă-ţi; Căci altfel, ar fi venit şi ea, negreşit… Şi nu tot ce am a-ţi spune poate fi aufcif de ea…

Abel se aşeză pe marginea patului, mail aştepta, piteva clipe „şi-apoţ răspunşp n \n\vuvr; n jâtrl nitur – ni... C1 Yyl* Da. E-adevărat... V-am f aşteptat. Ştiam ca bpaia va trebui să stăm de vorbă. Mai precis, să-mi; povestiţi. Să-mi spuneţi ce «ştiţi: despre moartea Lui. Adam, >* vjq G

— Nu numai despre moartea lui Adam. Sunt foarte multe depovestit.: Despre cele ce i-au premers moartea. De fapt, despre totul. Despre el. L?; onhcpi.»

rfv şi-am lerezutlcăi evitaţi discuţia, pentru că Adam a murit, fără să ne fi împăcat! *orni* ymu Gol!

subine, dar a murit; o Moartea absolvă. Chiar dacă ar fi fost vinovat. Unui mort nu i se poartă ranchiună.

— Unui mort i se poartă ranchiună, cum spuneţi dumneavbastră* ta, fel ca unui viu. Încetarea fiinţei imrmă-răspunderea: fizic, biologic, juridic poate, dar nu moralv Adam a fost: vinovata Faţă de el însuşi, faţă de mine... Iar idiş* cuţia o aşteptam: nu pentru că l-aş; fi, iertat pentru vitră lui Imorală; ci /*pentru l* că eu însumi am; eşuat, încă înainte de moartea lui, în ceea ce voiam să contrapun moralei sale. Moralei, lumii din care el făcea parte, a cărei expresie extremă a fost Adam, dacă vreţi, râ *nih*; *r* [f Bo/Ioo

n-n Ai eşuat?...

& >» Da. Am eşuat. Am capitulat). f = 3 – 13.3: r:

itr Dqctdml îl privi îndelung, orbo sfffeebăsiuiesc că-i vorba de Viitorul spectacol... 32.: r. uul >

Dav De viitorul spectacol. Şi de toate

spectacolele... / pentru mine. Căci fără acesta, unul, pe care visam să-l înfăptuiesc, Teatrul de păpuşi îşi pierde sensul pentru mineab” o îfâdf> coluq era; – 1 mo o miov-ioh: 7 s-jjuq w3 – 2 mo; o

Doctorul încuviinţă: se: *t* Joim:. x toi o cofso i \ *m*ă>Daicătiu. Zadarnic am tot încercat să te convingem să nu, fadrpăpuşărie an tiapo caliptică. La voi, thate sunt atât de: complicate... oştiinţă, morală, păpuşărie, muzică... Cred că nici nu voi ajunge vreodată un Andru adevărat... 1 onit Şi eu cred la fel... Dar discuţia a devenit posibilă...

? Mă rog. Pentru mine, efectul e esenţial; Rezultatul contează. i şi eu nu: numai că îţi sunt dator unele explib caţiiy dar1 pur şi simplu simt nevoia acută de a vorbi cu cineva; despre cele petrecute. Şi nu numai din pricina răspunderii care mă apasă. Ci pentru că de la moartea lui Adam nu: am cui vorbi despre acestea.: Mă rog, frecventez sârguinciids /otmfdsionalul, ca un bun catolic ce mă aflu, dar sunt ludmri pe darfemu le poţi confesa; Nu: că mi-ar fi rWJ şine; dar ştiu, cu certitudine că preoitul nu le-ar pricepe; pentru. – că Inui are qic ces la problematica: respectivă. Ca să nu mai vorbesc! de Răvscăus le îbab 1B.iiloiv hjpmrt g-oh

Abel surâse cu melancolie.

— Vă înţeleg. Nu de mult, am fost şi eu în situaţia de a depune o confesiune generală. În speţă, unui procuror.

— Unui procuror? – se-ngrozi doctorul Andru.

— Doamne fereşte!

— Dacă vă pot fi de vreun folos, stau bucuros la dispoziţie – reluă Abel.

— Bineînţeles fără a mă erija, în niciun fel, în acuzator…

Şi-n acelaşi timp, îşi mărturisi o ciudată schimbare consumată în sinea lui: acum câteva luni „ar fi refuzat categoric să dea ascultare intimităţilor oricui, dar în special celor ale doctorului, de care i-ar fi fost oroare, la fel ea de amănuntele vieţii intime a lui Adam. Dar eşecul său, conştiinţa că a eşuat în tentativa sa major-umanistică, i-a deschis accesul la omenie, la omenescul cotidian, i-a dizolvat, cel puţin în privinţa intoleranţei, rigorile.

— Ştiam că, în ultimă raţiune, pot conta pe tine, dragă Abel… Cu atât mai mult, cu cât eşti implicat, şi încă adânc implicat, în cele ce am a-ţi povesti. De altfel, eşti chiar martor că din momentul în care mi-am dat seama ce se petrece şi spre ce deznodământ sinistru se îndreaptă lucrurile, am încercat să mă sfătuiesc cu persoane mai avizate ca mine – cu Zeno, vreau să-ţi aduc aminte –, cum s-ar putea interveni, cum l-am putea abate de pe calea pierzaniei. În acea seară memorabilă, care a constituit oarecum şi preambulul, cum să spun… al preafericitei mele legături matrimoniale – la care ai contribuit atât de constructiv, nu numai prin generosul tău consimţământ final, dar şi prin bineeuvântatele tale strădanii anticipate – m-ai văzut suferind, pentru că nu am găsit la Zeno sfatul căutat, deşi e o somitate. Căci ar fi fost greu de închipuit, ea un biet ginecolog şi organist ca mine să fi putut influenţa, cât de cât, voinţa sau hotărârile lui Adam. Mi-ai spus, odată că te-ntrebi, care pe care

l-a corupt. A fost o întrebare absurdă, dragă Abel. Pentru că – şi tonul doctorului începu, încetul cu încetul, să se schimbe, să lunece spre o modalitate narativă şi confidenţială în acelaşi timp, care îl dislocă oarecum pe Abel din dialog –, deşi cu mai bine de douăzeci de ani mai tânăr ca mine, Adam a fost singurul prieten adevărat pe care l-am avut de-a lungul vieţii. Şi dacă el a dobândit un loc şi un rol covârşitor în viaţa mea, asta nu se explică prin vreo slăbiciune – har Domnului, nu am dus lipsă de scăderi şi slăbiciuni, atât în privinţa aptitudinilor congenitale, cât şi în privinţa însuşirilor de caracter dobândite în cursul anilor! – , ci numai şi numai înaltelor sale însuşiri, farmecului cu totul deosebit, facturii omeneşti rare, personalităţii sale. Ia cuvintele la valoarea lor proprie, dacă-ţi spun că Dam iubit mai mult decât mi-am iubit fraţii.

— Aoleu – făcu Abel, ridioandu-se brusc.

— Cafeaua!

Simţise nevoia acută de a-l întrerupe pe doctor şi de a reflecta, măcar şi câteva clipe numai, în bucătărie, asupra situaţiei.

Momentul devenise oarecum patetic. Ştia că nu mai are încotro, că era prea târziu pentru a-l opri, deşi acuma începuse să simtă o oarecare groază de cele ce urmau să vină. Fraza aceea, prin care Adam îşi mărturisise decrepitudinea, îi reveni cu acuitate în minte. Abia izbutise – şi numai el ştia cu preţ de ce sacrificiu! – să arunce o labilă punte peste prăpastia căscată atunci –, şi acum puntea firavă era din nou ameninţată de surpare, de astă dată nu de mărturisiri, ci de mărturii

ireparabile. Dar avea oare dreptul, ca de dragul imaginii unui mort – adevărat, ambigue, nu neîntinate – fie el cât de apropiat, să refuze a ajuta un semen viu? Abel se simţi azvârlit de colo până colo. Oricum, dacă nu datorită absurdei legături de rubedenie, la care făcuse aluzie în termeni atât de accentuaţi doctorul, era totuşi, dacă nu un prieten, cineva aproape, cineva din primul cerc. Îi legau nu numai Raveca, dar şi Eniko, şi păpuşăria, şi Zeno Lupaşcu – şi, mai presus de toate, însuşi Adam.

Când se întoarse cu cafelele, găsi lumina de pe birou aprinsă. Din nou se simţi neplăcut impresionat că doctorul se mişca şi acţiona la această primă vizită ca la el acasă – şi-şi zise că, neîndoielnic, la Adam în casă nu ar fi îndrăznit să se poarte astfel. Dar apoi observă că degetele lui grăsuţe, boante, băteau tamburul pe masă, şi-şi zise că omul trăieşte acum declanşarea unei foarte mari şi îndelungate tensiuni lăuntrice, şi că tot comportamentul său exterior nu este decât o compensare, o mascare a febrei sufleteşti sau poate un preambul al descătuşării, pe care se hotărâse să şi-o îngăduie aici şi acum. Şi fără să vrea, simţea cum creşte şi în el, prin simpatie, tensiunea. Devenise nerăbdător şi curios. Şi-l evocă pe Vasiliu şi îşi propuse să caute a asculta la fel, cum ştia el să asculte, rma icili; ins-nVezi bine; w înnoadă doctorul nemijlocit, în vreme ce el depunea tava cu cana mare, de porţelan: cu zaharniţa şi cu ceştile – nu caut să mă cruţ). Încerc să fiu obiectiv şi rece, de parcă aş întocmi anamneza psihoginecologică a unei paciente. Căci

trebuie să ştii că eu am fost ude părere dinitotdeauna că ginecologia se compune, cel puţin. În proporţie de patmzeci şi nouă la sută, din psihologie. Am să încerc să fiu la fel de rece şi de obiectiv era-zelos ca un neofit, un adevărat Andru – *sine ira et studio, în* a descrie evenimentelecare m-au legat die Adam, cu atât mai mult, cu cât moartea lui continuă să apese asupra mea. Spun asta nu numai pentru că în urma a ce s-a întâmplat, conştiinţa m-a obligat să iau anumite hotărsri majore, care au dus la o totală reformă a modului meu de viaţă, transformându-mă, cu mărinimpasa ta încuviinţare, în e ctitor de familie; – nici numai pentru; că; începând din clipa tragediei, mi-am schimbat complet raporturile personale cu Dumnezeu – până în momentul acela, precum... Işţiiyriutream convingeri sincretiştehşi: mi-l iniagiham pe Dumnezeuca pe o fiinţă cosmică Impersonală, un soi de principiu universal, de atunci încoace cred1 însă-că-intervenţia Lui nemijlocită în viaţă; de asta am şi fost încântat de condiţia, pe care Raveca a pus-o căsniciei noastre – să trpe la catolicism; din moment ce – m>-am convins de realitatea intervenţiei divine în viaţa cotidiană a oamenilor, involuntar a trebuit să revin din sincretism la credinţa copilăriei mele, or, Iahve Sabaoth este un Dumnezeu răzbunător şi crunt, iar cu conştiinţa marii – mele culpe era *An* orile caz de preferat, acel. Dumnezeu, care începe prin a.: spune: „Eu sunt Iubirea”. Adevărul adevărat este că m-am simţit şi mă simt şi astăzi încă, în mare măsură, răspunzător pentru dispariţia pretimpurie a singurului meu prieten... ujd nnj

jjjvull, olusod *Mu ihv, i* în II Abel simţi cum i. se urcă sângele la cap de mânie: crezuse că doctorul, venise la el cu cugetul i onest, precum se dusese el în acea dimineaţă de duminică la Vasiliu, când colo: ambiguitatea sa morală, dintotdeauna; *n* părea să fi ieşit neatinsă din toate frământările [şi conflictele de conştiinţă, şi, cu cinism, Natanail Andru statornicea, pe temeiul experienţei lui Nathan Goldschmied, nişte raporturi de rentabilitate cu acea divinitate în care, bineînţeles, Abel nu credea nicidecum, dar care părea a fi devenit mai mult ca oricând, principalul director al vieţii doctorului. Dar îşi aduse aminte de ceea ce îşi propusese iniţial şi se mărgini la a spune* cu glas uşor răguşit:

1 – Am făcut o cană şi mai am aproape un kilogram, aşa că putem să tot stămşi să bem.

Mit – Dragă Abel – răspunse doctorul după câteva clipe, scos de: pe făgaş, – cafeaua nu se cumpără cu kilogramul. Numai diletanţii fac stocuri, şi pe urmă se miră că-i piere aroma, hun ciaa<v; a oq ahaa. – . a aiaaan: r;

(Abel îi aşează ceaşca şi zaharniţa în faţă, şi-apoi, după ce se instală. «îşi el, cu o ceaşcă mare – iarăşi pe pat, sorbi odată-şi zise sec: „cu

— jictt Vă ascult.

1 Doctorul simţi, probabil din voce mai mult decât din forma neclintit distantă, că undeva greşise. Îngădui o pauză de câteva clipe, sorbi şi-apoi reluă altminteri ” *ioitţn* Excelentă... Într-adevăr, pentru un simplu şvarţ, fiert în ibric, e excelentă... Te rog să mă ierţi, dacă te silesc la un efort neplăcut, prin fuga mea de idei, cum ar

spune prietenul Zeno. Voi, oamenii de ştiinţă din generaţia; tânără, iubiţi expresia lapidară, precisă, şi arhitect tura riguroasă a ideilor. Dar cele, ce vreau să-ţi povestesc, sunt teribil de complicate şi încurcate şi întrepătrunse. Trebuie să-ţi spun o seamă de lucruri despre mine însumi, ca să înţelegi de ce am ajuns în situaţia în care am ajuns. El şi cu mine, şi întâmplările. – şi biata Sofia, Dumnezeu SrP ierte – toate s-au suprapus şi s-au încâlcit... – nfăofia? Care Sofia? – îl întrerupse Abel.

Doctorul îl măsură îndelung.

— După câte ştiam, ai făcut cunoştinţă cu ea... Mi-a povestit, chiar ea... în cimitir...

ev – Aaa... Nu ştiam că o cheamă Sofia. Nu ne-am prezentat; 1 v;...a. na iv-i

— M-a şi nu ştiai nici că a murit împreună cu Adam?;

Împreună cu Adam?...

Doctorul dădu să intre în acest subiect, dar apoi se răzgândi, încuviinţă numai din cap. Î; < r

— O să ajungem şi la asta... Toate sunt atât de complicate, şi cu latâtea implicaţiuni, vizibile şi invizibile, şi toate se cer exprimate simultan, aşa cum au fost trăite, pentru a putea fi înţelese. Dar cuvântul, asta o spunea adeseori şi Adam, este sărac, fiindcă este monodie. Nu putem rosti în acelaşi timp nici măcar cuvinte paralele, darmite idei simultane. Apoi, în ce mă priveşte, eu nu am avut niciodată darul vorbirii, necum al naraţiunii. Nu prea am frecventat nici literatura, neavând în general o părere prea bună despre cele născocite. Medicina şi muzica m-au învăţat, deopotrivă, să

iubesc faptul concret şi real, să-ntorc spatele ficţiunii. Muzica nu lucrează cu elucubraţiuni şi imagini scornite pe scoarţă de cuvinte, ci cu sunete foarte concrete, cu vibraţii. Şi eu sunt muzician.

Muzica mi-a dezvoltat şi simţul formei, al proporţiilor. Da că-mi cunoşteai această însuşire, hai să-i spunem dragoste de armonie, şi ai fi bănuit măcar, ce cumplite complexe îmi inspira, aplicată propriei mele fiinţe, ţi-ai fi dat seama de la bun început că nu aş fi putut avea vreo înrâurire hotărâtoare asupra lui Adam. Deosebirea atât de radicală a înfăţişării noastre – ea singură ar fi ajuns ca să invalideze orice asemenea tentativă. Astăzi, ajuns la liman, vorbesc senin despre nenorocirea de a avea o asemenea constituţie fizică, dar greu ţi-ai putea închipui cât am suferit din pricina staturii mele scunde, a lăţimii mele. O viaţă întreagă mi-a fost ruşine să frecventez ştrandurile, din cauza obezităţii. Miopia mea accentuată, rozul de hipertensiv din obraji şi, din păcate, şi de pe nas, îngustimea buzelor, dubla bărbie, toate mi-au jignit în permanenţă simţul frumosului. E-adevărat, în schimb, că am izbutit să induc în eroare toată lumea, introducând în proteza dentară doi dinţi de aur. Oamenilor nu le dă prin cap că te sluţeşti voit”, ca să acoperi o sluţenie mai cumplită. Iar de Adam, în comparaţie cu mine – ce ţi-aş putea spune ţie, care eşti aidoma lui? Că mi-a părut de o frumuseţe rară, sufojugantă? Poate era şi el o idee prea scund, dar faţă de mine… Şi-apoi părul meu nu mai îngăduie decât o singură pieptănătură, ca să acopere

tristele însemne ale vârstei şi degenereseenţei biologice. Dar el… Era prezent în fiecare gest, în fiecare pas, în fiecare mişcare, oarecum concentrat. N-am întâlnit alt om în stare să se exprime atât de mult prin dinamica trupului său. Şi nu numai a trupului, ci şi a spiritului. Adesea simţeam că mă învăluie vraja stranie a personalităţii sale, îndeosebi când nu urmăream ce spunea, ci cum spunea. Nu felul în care rostea cuvintele, ci clocotul acela de idei, asociaţiile complet neobişnuite, într-un cuvânt, dinamica absolut personală a gândirii sale.

Cuvintele doctorului, care păreau a veni din ce în ce mai de departe, oare sunau din ce în ce mai detaşat, făcând parcă abstracţie de prezenţa lui Abel, stârniră în el sentimente de o neaşteptată violenţă. Se închega din ele o imagine a răposatului Adam, ale cărei trăsături constituiau parte din fondul cel mai de preţ al amintirilor sale, începând chiar eu prima tinereţe. Da, felul superb de a se mişca, dinamica aceea expresivă, cum spusese doctorul – cât o admirase şi câtă suferinţă îi pricinuise, în tentativele de a-şi plămădi propria fiinţă după acest tipar adulat! Şi felul de a vorbi – pregnanţa formulărilor, arhitectura temerară a ideilor, zborul spre tăriile spiritului, împerecheat cu acea rigoare… *Res severa est verum gaudium*…

Nimeni, până acuma, nu-i formulase astfel, în cuvinte limpezi, virtuţile lui Adam, care constituiseră un adevărat subiect de cult pentru el. Şi dintr-odată se cristaliză în el o recunoaştere; cu toate deosebirile funciare ce existau între ei, adevăraţii Andru şi pseudoandrul aşezat acum la

biroul său, acesta din urmă l-a iubit realmente foarte mult pe Adam... Nu poţi identifica atât de limpede virtuţile cuiva şi le defini chiar, rămânând indiferent la ele. Şi ca o replică la această concluzie, doctorul reluă:

— Dincolo de toate implicaţiunile de ordin sentimental, prietenia cu Adam a constituit o şcoală, un exemplu major, unic, în a învăţa să cercetez firea omenească – inteligenţa, talentul, temperamentul, chiar şi caracterul semenului de alături – urmărind modul în care îşi clădeşte frazele cel pe care-l ascult şi, dacă-i vorba de o inteligenţă într-adevăr ieşită din comun, arhitectura frazelor, felul în care se leagă între ele, complicaţia structurilor. De altfel, această artă, dobândită în relaţiile cu el, mi-a îngăduit apoi, mai târziu, să mă simt atât de aproape şi de tine, dragă Abel... Şi n-o spun din oportunism. Căci în rarele prilejuri în care Adam a deschis în faţa mea slibrăştil relaţiilor dintre voi – vorbesc de perioada de dtipă Iconflict – W ai avut întotdeauna un avocat în modesta mrsoanălib: u; stn cori, cime/a: bn ib ei a de fel cazul... *nmtnu*:.; n br: b idojehL Atitudinile şi reacţiunile noastre, îndeosebi când sffit inplicate şi sentimente, nu sunt definite, în mod stringent, de ceea ce este cazul să întreprindem sau nu... Simţeam căv undeva, amândoi aveţi dreptate... Şi când este cdi & bâtdta cauza cuiva care nu este de faţă, eu simt imboldul de a-mi însiişi punctul de vedere al celui absent, ctiâarfi iâ*ş*, altminteri nu mă identific în întregime cu pdiiţlă său părerile lui. Cred că dreptul de replică şi apăi ar trebuie păstrat, în

primul: rând în domeniul ideilor, ca-pe A sacră cucerire din *ins romană*. Deşi; în fondul lui, conflic Mb dintre voi mă depăşea – cu toată cunoaşterea prbiţi Mă acel puţin unuia din polii, din; purtătorii confli cttilte A pornit dintr-un dezacord de idei mă rog, f-dar4 fe>rdmos, pasionant şi de o supremă onestitate, când *esWmb* & *de* fraţi, şi încă de fraţi care se iubesc atât de mult UIE>Bri mă depăşea modul în care: acest conflict de idâqide-idei abstracte, aş zice, se lega de judecăţi morale astiptuc celuilalt. În fond, adevărurile ştiinţifice, chiar şi ceMitimirlabstracie, sunt: prin natura lor, exacte, dat neist orice; vvr8 au să spun; permanent valabile, indiferent: ” de timpoşitloo-b în limbajul vostru: suma: unghiurilor: unui tribnghioaifost *o* sută> optzeci de grade şi în timpul gre + cilotţi Şimvoal lui Carol cel Mate, şi-n oraşele hanseatice, şâŞastâzint în consecinţă, este un adevăr dincolo de morală. D ea supră; dacă vrei... Nu am priceput „de ce trebuie deplatsată înfruntarea de pe, un plan pe altul... – că” (J ukffârăentriu că recunoaşterea, şi, însăşi cunoaşterea, implicăfrrăspundere, Imensă răspundere.

— Adeseori eşti silit, pântemerat unei; cunoaşteri abstracte; să-ţi schimbi cursul, ceSdiap! lalisvieţii. u dacă Ieşti: onest, şi ştii să fii îşi prag –, mat M) ceme-ovent cu propria ta gândire... în – om/nâ – 6* fbaioolam aşa. Încercam să argumentez şi eu, dar el lihur (Spulberă întotdeauna tezele... xi N-aş putea să-ţi re ptbduo Miitiâpa de faţă înlănţuirile sale de idei... Poate majbefeÂTiug beând, vom ajunge în punctul

acesta, dacă mi; viisâhgăduă-csărţi, povestesc totul, de la început... De: asta amrşi cădhsncaietele l eu miiieţ sa; mă ajute! Acesta este jurnalul men, dragă Abel. În tinereţe, – ctod, tatăl meu mai nădăjduia că voi deveni filosof, mă obligai să ţin imb, jurnal de lectură. Apoi, când am deveniţi ginecologa şintam mai avutaventuri spirituale şi intrafic i se: ideii, Inam, abandonă! de dragul cazuisticii, al însemnărilor cotidiene şi al afişelor de lecturi – medicale;!: Şi despre muzică îmi făceam; însemnării ar Bar după ce Inaib? întâlnit pe Adam, am – simţit nevoia de a reveni la acest; obicei al tinereţilor – mele, Ibineînţeles fără – a-mi da seama i ce utilitate tristă/: va l avea elndvav – Căci prietenia mea cu Adam I a dost „i prin? *i* excedenţă, o aventură1 permanentă to sferă, ideiltir: – iDar-icMar şi cu ajutorul jurnalului, îmi este foarte greu să reconstitui acum, – <v la rdistanţă câteodată de ani, discuţiile noastre, felul lui de a vorbi. Or, prietenia noastră se întemeia parte pe muzică, parte pe discuţii păreri, sau puncte de vedere, comune îndeosebi andomeniul care *t* pentru mine I; constituise profesia de *t* o; viaţă, pentru el suprema încântfăde: femeile. Sarea pământulufL; ob inter» on *r*. *ljirmh* de j, Doctorul se opri o clipă. Şi aruncă, peste rama de sârmă a ochelarilor „o privire iscoditoare; în direcţia lui Abel: atinsese un domeniu sensibil. Dar Abel-rămase memiş Cât, ascultând cu mare luare aminte. Nu se putea desluşi nimic din atitudinea, lui; – decât participare. Totuşi doctorul, prudent, nuoinsiltăi deocamdată în sensul aluziei: anteri, oare... Şi

reluă nemijlocit; diddndnu*n* şi nurcoa

i (Şi-apoi, pe atmosfera! velevată, pe dispoziţii,.:; pe plimbări, – pe: Iunele mici aventuri, apoi toate acestea iau devenit amintiri comune, lucrurile s-au amestecat, s-au amalgamat, vieţile noastre s-au interferaţi definitiv, încât, într-un fel „µm: ne mai, puteam dispensa unul de altul fie că voiam să comentăm gustul unui nou soi de cafea ce Se găsea în oraş, fie că descifram – împreună ultima partitură a lui; Stockhausen sau Xenakis, fie că citeam aceeaşi dărte şi; apoi o (discutam în amănunt,< ca bunăoară—” Memoriile” *hih* Gasaâiovă. E greu să evoci toate acestea, să le aşezi to, ondine, – sa de exprimi cel i puţin cânteligifoil. Voiâncerca însă tot posibilul. Ya trebui să întreprind un mare el oft, să-i i reconstitui, cel puţin unele, păreri, sau idei „toacar *în* nucej chiarodăcăhştiu de la început că *mim* cu neputinţă să te fac să fi simţi/să/intuieştiv atmosfefa miraculoasă, – mirajul nemaipomenit al iţserilor din fostul; până de – Curând, din păcate, clandestinul meu cabinet, sau din garsoniera lui superbă, în care... dar ce să-ţi povestesc ţie... se ciocneau şi se suprapuneau veacuri apuse cu cea mai acută dintre contemporaneităţi. Căci aşa era la el şi aşa era el însuşi. O sinteză de vremuri. O concentraţie vie de Europă. Ce avem mai bun şi – cum ar zice mătuşă-ta – ce avem mai păcătos. Diamantul se află în cărbune. Şi, istoric vorbind, cărbunele tot un soi de zgură este.

Te rog să mă ierţi, dacă îţi servesc asemenea locuri comune, în chip de aforisme. Am rămas cu un soi de mimetism de la Adam. Felul în care

izbutea adeseori să sară de la un lucru particular, aparent de nimic, un fleac, la adevăruri generale, mă fascina. Şi mă surprindeam adeseori, imitându-l…

Abel zâmbi cu amărăciune:

— Şi eu am încercat să-i calc pe urme… Şi dacă aş fi izbutit, măcar de această singură dată, atunci probabil că discuţia noastră de acuma nu ar fi devenit posibilă. Atunci nu aş fi eşuat… Inducţia este metoda ultimă, cea mai târzie, cea mai de vârf, a minţii omeneşti. Şi nu este dat tuturor a să fie vârf…

Răsuna atâta tristeţe în vocea lui, încât doctorul, care vorbise cu privirea aţintită într-un anume punct al biroului, îşi întoarse, mirat, capul spre el. Pesemne îşi dădea seama acum că mărturisirile sale erau, totuşi, tolerate cu durere. Şi-atunci, parcă vrând să anticipeze o eventuală, ulterioară interdicţie, trecu repede la un alt subiect, care îi apărea, probabil, foarte grav.

— Spuneam adineaori că dintr-un moment dat, vieţile noastre s-au amalgamat definitiv; cred că exagerez. Pentru că – nu ştiu în ce măsură eşti informat – Adam a avut, într-un fel, o viaţă dublă. Îl apucau, din când în când, frenezii, frenezii senzuale. De obicei, după încheierea câte unui capitol mai complicat al lucrării sale. Îl cuprindea un soi de febră a căutărilor. Cu totul alta, decât obişnuitele noastre căutări şi aventuri comune. Oarecum în afară, dedesubtul nivelului nostru social… Nu mi-a vorbit niciodată despre aceste rătăciri ale sale. Numai ecourile lor au ajuns la mine. Dar odată m-a vizitat răposatul Bickerich,

cantorul de la Biserica Neagră din Braşov. La trei, patru luni mergeam să-l vizitez şi să-i supun bucăţile lucrate între timp. Odată a venit el la mine… Când l-am condus la gară, l-am zărit pe Adam. Se urca într-un vagon de clasa a doua, al unei curse locale… Şi era îmbrăcat, n-ai să mă crezi, ca un apaş! El, atât de îngrijit, atât de elegant de obicei… precum un *condottiere* în aventură, în cucerire – clandestin, să nu-l vadă lumea. Pentru că ţintea cuceriri şi satisfacţii nedemne de el. Poate chiar şi vicioase…

Şi din nou, cuvintele doctorului îl sileau pe Abel la asociaţii, la amintiri dintr-un trecut nu prea depărtat, când el însuşi a peregrinat prin oraşele dimprejur, în căutarea spectacolelor de păpuşi. Şi se întrebă, dacă aceste neobişnuite drumeţii ale lor nu se datorau oare nostalgiei după un neîmplinit hagialâc în căutarea Ierbii Nemuririi…

— Deşi tragedia nu s-a desfăşurat până la urmă pe acest plan al existenţei sale, de care eu de fapt nu am luat cunoştinţă decât tangenţial, şi despre care niciodată, dar absolut niciodată nu i-am făcut menţiune. Iar discuţiile noastre obişnuite, cum să mă exprim, despre cazuistica feminină, au respectat întotdeauna legile cavalereşti. Nu s-a întâmplat să se pomenească nume… Erau, ca să zic aşa, investigaţii abstracte, de domeniul psihologiei.

Toate acestea trebuie văzute, fireşte, sub semnul atitudinii şi moralei mele de atunci. Dinainte de convertire. Căci astăzi, să fim bine înţeleşi, accept necondiţionat şi fără rezerve, chiar

şi anticipat, fără a fi în cunoştinţă de cauză, preceptele singurei, sfintei şi catolicei biserici a Lui…

Abel îl întrerupse, iritat:

— Domnule doctor, când mimaţi expus odată crezul dumneavoastră sincretist, am încercat să vă pun în faţa unor întrebări serioase, cu tot respectul cuvenit unei credinţe respectabile. Adică respectabilă, în limita în care se poate accepta inconsecvenţa de gândire, după premizele concrete ale cunoaşterii ştiinţifice de astăzi. Dar această nouă profesiune de credinţă a dumneavoastră, rostită în această împrejurare, mă sileşte la întrebări de soiul acelora cu care Adam şi cu mine obişnuiam să o necăjim pe *Tanti* Raveca. Doriţi să vă evoc rugăciunea aceea din *missă*, în care sunt pomeniţi cheruvimii şi serafimii, cei cu ochi mulţi şi aripi multe? Şi să vă întreb: dacă nil credeţi în ei; de *teli* menţionaţi că existenţi şi dacă într-adevăr credeţi în existenţa lor aievea, cum împăcaţi această credinţă cu cosmologia modernă?

evâăcu „înânios, se sculă şi începu să toarne în ceşti. Doctorul lfi privi speriat – şi-apoi înnodă: < i…”! * id – o \ >: i: s *y* 1 u s-ar cuveni, deci, să definesc morala din unghiul căreia; Vedeam atunci lucrurile. Ce să-ţi spun? Nu era un corp de principii formulate – cum covârşitoarea majoritate a oamenilor trăiesc fără un cod moral cristalizat. Şi-şi educă şi-l copiii-i fără principii pedagogice; cristalizate. Am Javuts o morală practică… Să mă bucur de cât mai multe plăceri, i fădăwdeza interesele vreuiiui semen. ISăntiii fac1 viaţa

comodă şi să ajut pe cât mai mulţi cu putinţă. Şi mai ales, pe cât mai multă cu putinţă. Asta ţinea, desigur, mai mult deqprofesiunea mea; Fireşte; marile) principii, marile noţiunii generoase m-au impresionat: întotdeauna. Integritatei; Sacrificiu. Fidelitate.5 Dar tină-a să fii impresionat: siricşr; impresionat, şi alta-iviaţa de toate zilele, îmi ziceam1 reu atunci”. Oamenii îi vedeam, filistini. Preceptele morale> inhibitorii sunt, fără îndoială, necesare, căcii altminteri unde am ajunge? Pe atunci? crede am însă, că totuşi, undeva, *i* sunt întocmite pentru a ţ şi încălcatei Astăzi: desigur; am un punct de vedere mai elevat. Cel mult aş mai put ea spune: „Acela să arunce prima piatră, care n-a păcătoibiffl) Presupunând, bineînţeles, că-i sănătos şi-n toate puterile… în sfârşiţi 1 – conchise el repede! după o nouă privire tăioasă a lui Abel –; credeam şi făceam ce cred şi fac mai toţi bărbaţii. Poate ceva mai mult, căci eram un holtei inveterat, aveam o situaţie materială destui de înfloritoare şi-mi purtam şi eu crucea complexelor mele… Cam aşa am fost, când l-am întâlnit pe Adam şi când s-a înfiripat prietenia tibastră… Am să-l caut; să-ţi; servesc unele amănunte despre… despre păcatele şi păcătoşenia mea, şi a noastră, „ca să te edifici deplin… N-am să-mp, cruţ de fel… V! râv/i,)., Vn? rr r-l – Nu sunteţi de părere să închidem geamul? o v, /Vf-ară sen făcuse; întuneric* adia o briză mângâietoare, careeaducea parfum de tei înfloriţi. Geamul stătuse. Larg deschis… Doctorul se răsuci înspre fereastră, apoi se uită la AAheişi zirubi înţelegător; – h. fin iqhe le r/kjrri *trhe*

JKir Ba, dragă Abel. Cele ce trebuie: spuse! în

reara aceasta, se cer spuse în claustraţie. Nu ţin de lumee (pin de noi doi, de cel trecut dincolo... şi de încă cinevadadared prezent şi aşa, în orice claustraţie... – ; – onitmq

Abel dădu din umăr, conştient, în sfârşit., că tentativele sale de a inhiba bigotismul de dată recentă al doctorului sunt zadarnice. Se hotărî din nou să nu-l mai între topă în niciun fel, să-şi deconecteze propriile păreri şi P: <evaluări, să devină numai ascultător. Se aşeză la ldellibo nouă ceaşcă de cafea în mână şi aşteptă; i) &

Btictorul începu să răsfoiască primul caiet, zâmMAdhâu melancolie. Lăsă câteva clipe de tăcere, cufundat în amift<firile stârnite de file şi căutându-le şirul. Şi-apoi e îşi începu recitativul, brusc pierdut în trecutul pe care degetele did nu mai conteniră a-l învia; întorcând paginile jurnalului)., – loq *i**z* C...;: Vn:. *C*/. *Î*) *fU*: *u*) UU.U. udul ăqx/b îi... – ; s-o – le uudirnuu *oul*: „nu:. nh uaen nnq oijau/iduh *k*u; uyj, nnjurj u. u; Iu înmmu: ndsiiqgni *Bj*ă!... De fapt: şi cunoştinţa, mea, cu totul întâmplă te-ar ou Adam, tot în condiţii de păcat a început. Pe vremea aceea, asemenea oricărui bărbat obsedat de spectrul andropau... zei, înclinamspre compania] fetelor tinere, i şi *i* anume mi-am impus regula să cultiv concomitent cel puţin; societatea a; două, ca să nu mă expun unor neplăceri *şi* căutări ridicole, caracteristice bărbaţilor tineri Modesta în & a competenţă profesională fiind recunoscută în anumite maladii, şeful, clinicii de ginecologie eu care de mulţi ani mă aflam i în relaţii de concurenţă amabilă; de stimă, menajament şi curtoazie reciprocă – se

întâmpla; din: când în când, să mă cheme în consult, îndeosebi în cazuri de tuberculoză ovariană bilaterală. Cu: un asemenea prilej am cunoscut o externă foarte drăguţă – Magdalena şi mai nu ştiu cum, am uitat de mult numele? ei de familie – oare s-a arătat oarecum impresionată de felul atent în care am consultat eu pacienta, de tonul meu patemprotector. Îl presimţea, probabil, extinzându-se şi asupra femeilor ajunse în preajma mea în altă ipostază, decât cea de paciente. Natura m-a înzestrat cu antene foarte sensibilei – ajunge un cuvânt, un gest, câteodată numai o privire, ca să-mi dau seama cu aproape infailibilă precizie, de raportul de forţe şi de şanse. Şi chiar când dobâ Meam certitudinea viitorului succes, îmi făcusem un principiu din a nu precipita lucrurile, din a nu le accelera, dimpotrivă, a mima un vag dezinteres, determinat de vârstă, pentru ca să fie cu atât mai plăcute surprizele împlinirilor ulterioare. Aşa şi cu Magdalena: când şi când un concert, o prăjitură, o excursie duminicală. Vedeam cum se consumă, cum se mistuie, şi prelungirea acestei aşteptări, îndeosebi a aşteptării ei, îmi producea o plăcere cu totul deosebită, amplificând anticipat, de infinite ori, savoarea a ce trebuia să se producă inevitabil, precum destinul. Mă simţeam în postura celui ce-i cârmuieşte şi-i ritmează soarta.

Într-o sâmbătă seara – mult după ce faza aşteptărilor fusese depăşită – i-am dat întâlnire acestei Magdalene pentru a doua zi, dimineaţa devreme, la gară. Trebuia să luăm trenul spre munţi, fără ţintă fixă. Îmi plăcea să pornesc astfel

la drum, cu raniţa bine garnisită, să cobor după inspiraţia momentului, să hoinăresc fără destinaţie prin păduri. Obicei adus de la Viena. Spre surpriza mea, fata mă întrebă dacă poate veni cu o prietenă a ei. Am încuviinţat, amăgit fireşte de perspectiva de a petrece o duminică plăcută şi hazlie, în compania a doua mâţe. Magdalena se dovedi însă mai vicleană decât m-aş fi aşteptat, căci abia după încuviinţarea mea – când codul manierelor nu-mi mai îngăduia să retractez, adăugă că prietena ei Smaranda vine însoţită. Am înghiţit în sec, compunându-mi *une bonne minne pour le mauvais jeu*, şi a doua zi, de dimineaţă, ne-am suit toţi patru, în grabă mare, într-un vagon de clasa a doua necompartimentat, de tip vechi, cum se mai folosesc şi astăzi pe cursele locale. Nu am găsit locuri alăturate, ne-am aciuat doi câte doi. Nici în gară, nici în tren, nu am acordat atenţie celeilalte perechi – ştiu să fiu foarte ursuz şi neplăcut în societate, când mă simt înfruntat –, socotind că aceasta era calea cea mai bună pentru a asigura, din partea cealaltă, discreţia cuvenită. Deci în graba plecării nici nu m-am uitat prea bine la ei, decât doar, ţin minte, am consemnat că Smaranda era o fâţă *fausse maigre*, cu părul bălţat cu apă oxigenată, o fetişcană dintre acelea pe care o ciupeşti de obraz şi o mângâi pe creştet înainte de a-i produce vreo bucurie, şi-apoi uiţi c-ai cunoscut-o vreodată. Nici nu se compara cu Magdalena mea oacheşă. Iar pe însoţitorul ei nu l-am învrednicit nici măcar de o privire serioasă. Nu puteam şti, la ceasul acela, că din această cunoştinţă ce promitea a fi fugară – îşi mormăise abia numele şi

eu nu-l reţinusem – avea să se nască, la crepusculul vieţii, singura mare prietenie cu care m-a binecuvântat Pronia.

În momentul pe care l-am simţit oportun, am dat semnalul de coborâre. Niciodată nu am simţit şovăială în asemenea împrejurări, întotdeauna am ştiut când trebuie întrerupte aşteptările, am ştiut să iau iniţiativele potrivite clipei. Cred că în mine dormita, nesolicitat, un temperament de conducător – pe care îl definesc ca suprapunerea fericită a spiritului de iniţiativă cu simţul răspunderii. Am coborât într-o haltă, la poalele unui deal împădurit şi, după ce am consultat mersul trenurilor, ea să văd când ne vom putea întoarce seara, am pornit-o înainte, onorându-i pe soţii noştri de drum cu totalul meu dezinteres. Simţeam protestul surd al Magdalenei faţă de atitudinea mea, dar – îmi aduc limpede aminte, căci adeseori după aceea am evocat amănuntele acelei zile – mi-am lăsat autoritatea morală să se afirme şi să se impună neinhibată, ştiind că fata nu va îndrăzni, totuşi, să crâcnească.

Urcaserăm prima coamă şi treceam printr-un luminiş. Mă amuza şi mă încânta înciudarea micuţei de lângă mine. Am început să fluier.

Trebuie să ştii că până la întâlnirea mea cu Adam, frecventasem aproape exclusiv muzica preclasică. E adevărat că într-o perioadă am încercat să abordez şi repertoriul de orgă mai apropiat, bunăoară pe Cesar Franck, dar rămăsesem la convingerea – nicidecum absurdă – că adevărată muzică de orgă ştiau să scrie numai cei dinaintea lui Bach şi, mai presus de toţi, Bach

însuşi. Şi, în general, un om cu adevărată frică de Dumnezeu nici nu cântă muzică mai nouă. Mozart e frivol, Beethoven face politică, romanticii sunt greţoşi prin dulcegăria lor anarhică. Îndeosebi romanticii îmi sunt antipatici. Nu că nu i-aş cunoaşte. Ar fi falsă modestie să nu mărturisesc că, având ureche absolută, încă din copilărie am început să învăţ, şi când am ajuns la vârsta facultăţii, memorasem tot ce trebuie să ştie un muzician de profesie, şi a fost numai

O conjunctură nefericită, rodul unui păienjeniş de prejudecăţi sociale ale unei foste familii habotnice, ajunsă la poziţie onorabilă în lume, că nu am devenit profesionist.

Va să zică, detestam romanticii. Muzica, în general, era o îndeletnicire pe care o luam foarte în serios. Aşa că nu vreau să par un moralist deplasat, dacă îţi spun că pentru mine a fredona sau a fluiera o melodie romantică era un act de frivolitate, de ironie, expresia unei stări sufleteşti în care – omul spune măscări sau ciupeşte formele profilate ale fetelor. Şi cum mă aflam într-o asemenea dispoziţie erotic-jucăuşă, – pricinuită de spiritul meu de contradicţie faţă de îmbufnarea partenerei, m-am apucat să fluier ceva romantic. Nu ştiu de unde mi-a răsărit în memorie – poate undeva, departe, se produsese o asociaţie cu un recital al Selmei Kurtz, audiat – cu o jumătate de veac în? urmă, la Viena – un Lied de Brahms: „Obraji dulci; de:; fată”; V e hây-!: r, i

Abia am fluierat însă primele două măsuri, că din spate cineva începu acompaniamentul; – Există foarte mulţi> * oameni nesuferiţi care, – 5

înf clipa când începi săfluieri sau să – cMţi, sitiit nevoia imperioasă Me a te îngâna Be fluierând şi – ei y fie fredonând. Întâlneşti tagma asta şi la operă, şi în sala de concert, şi cu atât mai frecvent în împrejurări particulare.: De regulă, asocierea nechemată – de cele mai multe ori de natură exhibiţionistă, respectivul dorind să demonstreze că este şi el „cunoscător –, deci face parte, din categoria oamenilor culţi – Tse produce la unison. Rar de tot, când ai de a face cu un om care într-adevăr a ascultat muzică share ureche, te însoţeşte. În terţă sau în cvintă. Să auzi însă fluierându-se acompaniamentul original, şi încă fluierat impecabil, în măsura în care poţi reduce portativele pianului la fluierat; este o raritate; este o performanţă, este, dovada unei culturi; şi a unei; memorii muzicale; prodigioase.: H. CIC.nM cnnn C;: rL.r;] Lh.

Mi-am dat seama că din urmă mă acompaniază cavalerul fâţei bălţate. Mi-am zis întâi că trebuie: să fie o coinrcidenţă, că probabil a auzit în: ajun, ori poate e pianist şi a acompaniat, O cântăreaţă pe „care o curtează, deşi mărturisesc, corectitudinea acompaniamentului mă iirapă şi mi se păru suspectă de la bun început.

1 fESxâstă în cicitii1Călătorul*, al lui Schubert, un intitulat „Flaşnetarul. Ei bine, monotonia aparentă a acompaniamentului, imitând tocmai flaşneta, trebuie redată! cu mare subtilitate şi imperceptibile vafiaţiuni e de accent, ca să evidenţiez! efectul impresionant, aproape senzaţional de modern, prin diversitate. Sincer

spus, i-ănr întins o capcană, intonând Liedul acesta: mărturisesc, aş! – fi dorit greşeli sau cel puţin tăcere: într-un fel, omul era un: intrus şi mai simţeam şi acum încă o pornire răutăcioasă împotriva lui.: v „v;: – h:

A fluierat desăvârşit. Mai bine ca mine, care: am gren şit într-un loc; –: – 1” – v-:

Recunosc că toată viaţa mea am fost un om pătimaşi Poate că fizicul acesta nenorocit m-a silit să fiu în permanenţă în gardă, să mă apăr şi să muşc, e-adevărat, ou duhul blândeţii, dar totuşi să muşc. Suferinţa m-a făcut spadasin. Dar şi cahd întâlnesc pricepere – necum desăvârşire – mă-nchi: n! şi sunt gata să-mi plec steagul, r e 5 Ştiam, din clipa aceea, că am de a face cu un maeştrii;: Şi totuşi, situaţia precară încă mă oprea să-i strâng mâna. Încetinind pasul – că să apropii momentul acum inevitabil, al întâlnirii şi discuţiei, dar şi ca să sporesc place – rea – strict muzicală – am început/ să-l plimb printr-un repertoriu dintre cele mai pretenţioase, ales special pentru a-l pune în încurcătură! ”.

Nu l-am putut pune în încurcătură. 1!;

Întâlnirea cu un muzician de calibrul lui m-a făcut să uit şi prezenţa îmbucurătoare a oacheşei Magdalena, şi cea supărătoare a Smarandei bălţate, nici dealurile, nici păj durea nu mai erau interesante, nici măcar bunătăţile din raniţă – căci în raniţa mea se aflau întotdeauna bunătăţi: apreciez că nivelul de civilizaţie al unui om se defineşte, printre altele, şi prin gradul său de rafinament culinar – doar omul descoperit mai conta şi însuşi fenomenul în

I Al r Iert. i… v – r – / *,. {!” \ V

tilnim.:

Prietenia mea cu Adam a fost, prin excelenţă, muzicală. A început prin muzică – nici Magdalena, nici Smaranda nu mai existau de mult în viaţa noastră, când noi tot mai continuam să ne acompaniem unul de celălalt, intuind exact, măsură cu măsură, intenţiile reciproce a dobândit conţinut prin muzică – şi nu numai prin frecventarea aceloraşi lucrări sau prin icântare la patru mâini, fie la pian, fie la orgă, ci îndeosebi prin prelegerile pe care mi le-a ţinut –, şi a devenit ea însăşi muzicală, în esenţa ei, până ce s-a curmat atât de brusc şi de distonant…

Duminica aceea s-a consumat în tatonări, fără prea multe discuţii şi fără explicaţii. Ne-am plimbat unul pe altul prin toate ungherele istoriei muzicii, începând de la cântece gregoriene şi frânturi de polifonie, de la Gesualdo da Venosa şi Palestrina, prin simfonismul, opera şi muzica de cameră preclasică, clasică şi romantică, până la modernişti. E-adevărat, în acest ultim capitol m-a plimbat el pe mine, căci eu, dincolo de Richard Strauss şi de Gustav Mahler, pe care apucasem să-i aud dirijând personal, la Viena, nu reuşisem, până la ceasul acela, să urc niciodată. Ce mi s-a părut însă straniu şi m-a cutremurat de la început, a fost că, încă din după-amiaza aceea, am simţit o Cumplită ruşine pentru ignoranţa mea în materie de muzică modernă. Toate preceptele şi ideile mele, acum îndrăznesc să mărturisesc făţiş: toate prejudecăţile mele conservatoare şi reacţionare de până atunci, se spulberaseră brusc, fără niciun fel

de analiză sau discuţie, în faţa evidentei şi adânc înţelesei continuităţi dintre lumile muzicale, pe care selecţia lui, aparent jucăuşă, spumoasă, o ilustra cu subtilă ostentaţie.

Era evident că lucrurile nu puteau rămâne aici. Într-un târziu, ne-am adus aminte şi de îndatoririle noastre faţă de fiinţele gingaşe care ne însoţeau, ne făcurăm rătăciţi, perechi, perechi, prin pădure, dar simt destul de îngâmfat să cred că, la rândul său, Adam a procedat tot atât de distrat, eu gândul la impllcaţiunile muzicale ale întâlnirii, precum am procedat eu, spre disperarea şi aţâţarea şi mai violentă a frumoasei Magdalena.

După o asemenea descoperire, era normal – ca la despărţire să încerc a fixa o întâlnire pentru a doua zi seara şi, fiind pe de o parte mai bătrân, ignorând pe de altă parte împrejurările lui de viaţă – ţin minte, de dimineaţă mă surprinsese şi mă supărase faptul că venise fără niciun fel de provizii la drum: ulterior am aflat că Smaranda îl informase şi-l asigurase că mâncarea va fi furnizată de „fazanul” Magdalene! – m-am grăbit să-l invit acasă la mine, confirmându-i că am pian şi ştiu să opăresc la filtru o – cafea de calitate. Cred că acuma, din urmă, pot afirma cu conştiinţa împăcată, că această a doua promisiune a avut ponderea mai mare! Cafeaua avea să joace în relaţia noastră un rol de seamă; păstrez şi astăzi primele file ale unui mic tratat, intitulat „Elogiul cafelei”, pe care l-am început împreună şi pe care, odată şi odată, tot l-am fi isprăvit, dacă eu nu-l puneam pe Adam în situaţia să-l mânie atât de rău pe Dumnezeu şi nu-l împingeam – e drept, fără să

vreau, dimpotrivă, protestând mereu – într-o tragedie de factură mitică.

Mărturisesc că mă înciudasem tind m-am surprins încordat, aşteptând cu teamă reacţia la invitaţia mea: un refuz m-ar fi atins penibil. Răspunse cu o plecăciune scurtă, protocolară, în care pe atunci încă nu simţeam ironia aproape involuntară: „Bucuros, domnule doctor. Îmi va face o deosebită plăcere.44

Mi se adresase pentru prima oară cu titlul meu uzual: intra deci în sistemul obişnuit, consacrat, al convenţiilor sociale; atunci încă nu-mi dădeam seama ce favoare cu totul neobişnuită îmi acordă, acceptându-mi invitaţia. Era cel mai retras dintre câţi oameni am cunoscut. De altfel, fie-mi îngăduit să-ţi spun, dragă Abel, că în privinţa aceasta îi semeni la fel de bine, ca la faţă. Motivele sunt însă diferenţiate. Am avut dintotdeauna impresia că fuga ta de lume se explică în primul rând prin teama de a nu supăra, de a nu leza, ştiindu-te, cum să-ţi spun, închegat, dar cu colţuri; şi-apoi, aproape inevitabil, discuţiile cu tine abordează, până la urmă, tărâmuri sufletiste. Apoi, tu eşti prin excelenţă un erotic, un om care simte imperativul de a iubi şi iubeşte, cultivând nu numai femeia, dar însuşi sentimentul. Adam, dimpotrivă, nu a fost un erotic, a fost un senzual, un om al simţurilor. Retracţia lui din lume era deliberată şi potrivnică firii sale, pentru că era funciarmente volubil, încântat de scăpărarea verbală, se simţea perfect în societate. Dar refuza societatea, datorită unei nemaipomenite discipline lăuntrice. Niciodată nu

am mai întâlnit un ins capabil să-şi organizeze viaţa de fiecare zi, forma de trai, atât de mult în funcţie de scopul propus. Se lăsa dominat exclusiv de obiect, de problema care-l preocupa. Nu era dispus la niciun sacrificiu de timp. Căci a trăit în permanenţă împotriva timpului: avea presimţirea funestă că nu-i va ajunge timpul, pentru desăvârşirea operei sale, deşi, până la urmă – şi sunt; singurul în cunoştinţă de cauză! în greşi în această apreciere; şi-a isprăvit opera. Am văzut-o cu ochii piei – am ţinut-o în mână, am răsfoit-o, şi dacă ea nu s-a păstrat cel puţin într-un exemplar, se datorează celei mai, stupide: fintâmplări. o rrrr, >. iii? *f*-i; r:; în – *că*); i, iv; îi mfând în în! Spuneam că Adam, trăia împotriva timpului, I; într-o permanentă cursă; îi pentru că se; temea că nu va apuca să-şi isprăvească opera. Afară de mine, cred că nimeni nu ştia că Adam se considera şi se simţea foarte grav bolnav. Doar ţie poate ţi-a pomenit ceva. Nu l-am consultat, niciodată – 1 de altfel i-am mărturisit, > delia bun început, că ndincolo de limitele – specialităţii, devenită în mare măsură rutină, nu mă consider un practician valoros: cunoştinţele mele de medicină generală fiind complet depăşite de vreme – dar sunt convins că până la urmă, ar fi făcut chiar un infarct. Era din soiul acela de oameni, care izbutesc să-şi ruineze propria < – robusteţe; *i* prin preocupare permanentă faţă de maladie şi simptomatologie. N-aş – îndrăzni să afirm că a fost chiar ipohondru, pentru că s-ar putea prea bine ca tulburările funcţionale de care se plângea, să fi avut într-adevărj o oarecare bază organică; şi-apoi, –

ipohondrul de obicei îşi îngrădeşte viaţa, – sa; fereşte, îşi impune canoane. El însă; dimpotrivă, comitea excesele cele mai contraindicate: abuza de viaţă sexuală, bea can:tităţi uluitoares de cafea şi whisky, fuma mult, dormea foarte puţin. Nu abdica de la nicio plăcere senzorială, în favoarea operei. Pare ciudat şi în contradicţie cu fanatis„j mul cu» care-şi drămuia timpul. Mai târziu însă, când i-am ajuns să-l cunosc; când destăinuirile noastrereciproce deventră ou totul neinhibate, am înţeles „totuşi, cum se împăca amastă: aparentă contradicţie. Este chiar i ceea ce: v-ra dus la conflict, la ruptură. Nu trebuie să-ţi explic: Trăirea nMăvbid Miţia – şixodnşthiffa prezenţei i. sale biologiceaici îşi:! acum, în fiecare clipă apartej i suplinise «abstracţiunile în care aţi fost crescuţi. Şi anume acelea, care; se refereau inemijlocit la oameni, la: raporturile, dintre ei, la idealurile – lor.; Nuevreau să par profet, pentru că s-ar putea să nu văi – înţeleg, totuşi, pei deplin gândirea. Dar cred că şi tu vei lunecaf într-un fel.>f Dacă?! păpuşăria antiapbcaliptică mo râui Chiar reversul. Pentru că râu îl puteţi suplini pe Dumnezeu. Oricâtă logică şi oricâtă matematică să mai învăţaţi. Şi regret din tot sufletul că nu am prilejul să-i împărtăşesc această părere şi regretatului meu cumnat. Tatălui vostru. 1 o:. *uj* în o – iJin *fan m*

* „M-am întrebat adesea de ce nu abdica de la aceste bucurii ale simţurilor, dacă-şi simţea viaţa primejduită în general, şi de ele în special, cel puţin până la termina1 rea lucrării, de dragul căreia sacrificase, cu atâta uşurinţă, satisfacţiile

sociale de care ar fi putut avea parte cu prisosinţă. Întâi, pentru că aceste bucurii ale simţurilor fl1 stimulau. Nici nu mi-l pot închipui lucrând, bunăoară, într-o perioadă mai lungă de abstinenţă. Şi-apoi, pentru că munca, efortul intelectual, se încadrau perfect în ansamblul acestor obiceiuri. Pare paradoxal dacă afirm că în acele câteva, rare, împrejurări, în care l-am văzut lucrând efectiv – aducea câte un corectiv, descoperit datorită discuţiei, sau însemna pe fişă câte o idee spontană, exploatabilă şi integrabilă în lucrare, în ciuda caracterului i experimental; şi exacti /al investigaţiilor sale 1 T am avut impresia netă că fuga *Sheaffer s-ului* său pe hârtie, formularea însăşi, redactarea, 1 îi provocau o bucurie, – *ba* satisfacţie, în tot organismul. Parcă în aceste momente trăia voluptăţi cu scoarţa, sau, invers îşi prelungea Sis1 temui nervos central până în epidermă. A fost şi o struc1 tură biologică, tin organism; cu totul deosebit, nestatistic: aşizdee, nujihcq *nuoU* mici soloim ins *nu* în Acceptase, deci, invitaţia mea. Mi-aduc şi astăzi aminte că *mi* ziua aceea aveam programate două operaţii de nap turăf hai să zicem, discretă şi aproape mă hotărâsem să lbarnân, atât mă simţeam de nerăbdător şi de tulburat, şi-ii ¥ asemenea împrejurări se mai întâmpla ca mână sănti-mi: fie sigură. M-am aşezat însă de ambele; daţi la pian, cu til1; irie; distbstior mele paciente, şi mi-am recâştigat calmul interior, graţie unor reculese preludii corale – fie. Johann. Sebastian tiachi.

Intervenţiile au, decurs în condiţii optime, am împinşi masa ginecologică la; locul ei, menajera,

spălă pe jos, în cabinet şi-apoi: apropiindu-se ora fixată, m-am apucat să prăjesc şi să râşnesc cafeaua şi să dozez filtrele de porţelan; Ian cu mare atenţie, pentru că omul venea pentru prima oară la mine şi trebuia cucerit.

Toată ziua mă obsedase gândul că nu-i reţinusem numele. O auzisem pe Smaranda strigându-l „Adam”, dar eu am crescut într-o lume, în care apartenenţa la familie era considerată aproape definitorie. Mai târziu, sub influenţa lui, am ajuns şi eu să mă înalţ cu încă o treaptă: zicea că judecata de clan – după familie, va să zică – este cu o treaptă deasupra judecăţii tribale – după neam – dar că, de la Montesquieu încoace, intelectualul este dator să mai urce un pas, până la judecata individuală, *ad hominem*.

Nu faptul în sine – că nu-i reţinusem numele – mă deranja, ci conştiinţa că mă tulburase personalitatea cuiva, cane a rămas anonim şi nici nu întrezăream posibilitatea de a lichida această situaţie penibilă, fără a mă face de râs. Să-l întreb, pur şi simplu: „Domnule, iartă-mă, te-am invitat, dar nu ştiu cum te cheamă?” Nu se putea.

Dilema mea găsi însă o soluţie neaşteptat de plăcută. Sosi la minut – era de o punctualitate de-a dreptul stingheritoare – *şi-mi* aduse un cadou preţios: două partituri mari, de Arnold Schonberg: „*Moses und Aron*” şi „Dze *Jakob sleit ei*”, şi amândouă erau dedicate, cu semnătură. În clipa în care am citit „Andru”, am ştiut cine este şi unde trebuie să-l situez în spaţiu şi societate.

Nu am înţeles bine dacă cele două partituri – două capodopere, cum mi-am dat seama ulterior,

după ce le-am descifrat şi le-am studiat împreună în amănunt, ca pe o adevărată şcoală a actului artistic riguros – fuseseră o aluzie ironică la adresa inculturii mele în materie de muzică modernă şi totodată un îndemn pentru a elimina această lacună, sau o punte azvârlită muzical-simpatetic spre rezonanţa numelui meu de odinioară. Am început imediat să discutăm pe tema subiectelor biblice alese de Schonberg, şi-n vreme ce beam cafelele – care izbutiseră într-adevăr excelent – mi-a fost dat să aud, pentru prima oară, una din acele formulări originale, personale, neaşteptate, care ţâşneau, la răstimpuri, din conversaţia lui: „Vedeţi, domnule doctor, Schonberg, cât de mult a suferit de pe urma antisemitismului – a trebuit doar să se expatrieze şi a murit în exil – nu şi-a dat seama, prelucrând aceste teme biblice, că este chiar la sursa problemei/6

„Cum asta? – l-am întrebat.

— Nu înţeleg, ce vreţi să spuneţi!”

„*Die Jakobsleiter*. „Scara lui Iacob”. Iacoth visează, i se deschid cerurile, îngerii se plimbă în sus şi-n jos pe scară. Aude muzică celestă. Şi-n zori de zi, încheie nenorocitul acela de contract şi, datorită unei formulări reduse, limitate, stârneşte tragedia. Dacă în loc de a înscrie în contract: „Am să înmulţesc seminţia ta, ca nisipul mării”, ar fi spus: „Am să înmulţesc pe cei de o credinţă cu tine ca nisipul mării”, monoteismul iudaic nu ar fi devenit ermetic; ar fi făcut prozelitism, ar fi cucerit antichitatea, că doar s-a apropiat şi Socrate de el, ar fi devenit capabil de evoluţie, ar

fi rămas deschis faţă de ideile ulterioare, şi tot creştinismul şi-ar fi pierdut utilitatea. Aşa a rămas însă o religie legată de sânge şi, ca atare, separa un popor „ales” de celelalte, şi orice separare, orice graniţă, stârneşte, deja prin simpla ei existenţă, antagonisme. Cu atât mai mult, dacă îşi închipuie că delimitează superior de inferior. Iată unde a putut duce o singură judecată tribală, na o tragedie de milenii”.

Atunci am auzit termenul pentru prima oară, şi mi-am dat seama că sistemul său de gândire nu avea numai o factură prin excelentă democratică, dar îi pătrunsese şi în sentimente, în straturile afective. „Şi Moise?” – l-am întrebat, stârnit: datorită poziţiei onorabile a tatălui meu, care a fost mulţi ani la rând ales preşedinte al Comunităţii Mozaice, cum de altfel a fost de nenumărate ori în fruntea Tribunalului Ales al negustorilor din oraş, încă de tânăr am fost obligat la lectura Vechiului Testament – în original! – şi deci problematica îmi era oarecum familiară.

„Moise a fost un mare cap politic, care a înţeles că nu se poate cuceri o ţară cu un popor crescut în sclavie, şi în consecinţă a purtat triburile patruzeci de ani prin deşert, până a pierit întreaga generaţie cu mentalitate de rob şi a fost înlocuită de nomazi războinici. Dar a greşit în mod surprinzător pe Munte. Nu înţeleg cum un om însurat ou o prinţesă etiopiană, deci cu vădite înclinaţiuni cosmopolite, a putut plămădi primul alfabet fonetic, care, din capul locului, mărginea circulaţia Legii la triburile

CBrBi foloseau fonemele acelcă, limba

respectivă. Pesemne, omul nu putea depăşi resentimentele renegatului, şi tot ce venea de la egipteni – scrisul în imagini al egiptenilor era, prin natura convenţiei, accesibil, independent de limbă şi dependent numai de sens – trebuia, din principiu, respins. Căci, cel puţin pe jumătate, era egiptean…” „Am impresia că v-aţi ocupat de sociologie sau de istorie, domnule Andru”. – i-am zis eu atunci; „curtenitor. – oi Izbucni în hohote: „Dimpotrivă, domnule doctor. Sunt exclusiv matematician. Geometru. Şi această calitate m-a apropiat şi de muzică”. 1

iir „îmi pare rău, dar iarăşi nu vă înţeleg!”

„Dintre nenumăratele precepte pe care tata ni le-a vârât cu pâlnia în cap, unul stăruie în mine, ca o stea polară: *res severa est verum gaudium*”.

ar, răra prima împrejurare în care îl pomenea pe tatăl vostru; fusesem ispitit să-l întrerup şi să-i povestesc despre raporturile părinţilor noştri, dar miiam dat seama că raporturile noastre erau de pe acuma mult mai intime, căci de la început se întemeiau pe afinităţi, nu pe comunităţi ele interese. Şi-apoi – îmi aduc tot atât de bine aminte şi de acest amănunt – m-a frapat strania incantaţie din vocea lui, *dină* folosise persoana întâia plural. De fiecare dată, aveam să remarc mai târziu şi chiar să urmăresc cu deosebită atenţie, după ce mă voi fi familiarizat cu raporturile, ca să spun aşa, neobişnuite dintre voi, când menţiona trecutul – copilăria, adolescenţa, anii de studiu, amintirile sau discuţiile voastre – şi folosea persoana întâia plural, auzul meu bine cizelat prindea acea inflexiune incantat orie, aducând a

monodie sacrală, arhaică. Trebuie să-ţi spun că la tine nu am sesizat nuanţa… E-adevărat, noi lie-am cunoscut după… după conflictul dintre voii – La tine simţeam numai condamnare… Dar să ştii, oricât de grav te şi ori cât te doare: la el, ataşamentul… dragostea lui pentru tine a stăruit până la urmă… Nu-mi dădu prea mult răgaz de analiză şi-şi continuă ideea, şi cum era vorba de muzică, îmi captă imediat atenţia: – /! e L, <kn m*; Iubesc în muzică nu efuziunea, nu transportarea, ci severitatea, disciplina, necesitatea, rigurosul. De ani de zile lucrez tocmai în această direcţie. General-omeneseul său, mai precis general-valabilul european al muzicii proSH

vine tocmai din latura stringentă, riguroasă, a structurii ei. (Nu evaziunea anarhică, sentimentală, o face accesibilă, ci limpezimea ei matematică. La cei vechi, stringenţa era intuitivă, inspirată, decurgea oarecum din melodie şi din elaborarea ei ulterioară. Deja la Wagner veţi descoperi, la

O cercetare atentă a partiturii, că, oricât de plicticoase ne-ar părea unele părţi, nu există niciun sunet, nicio intervenţie de instrument nejustificată, fără un rost anume. Iar la cei – moderni, stringenţa sunetului a devenit logică. Lucrarea mea caută să definească tocmai această secanţă. Bazele matematice ale muzicii. Dar nu cele aritmetice. Ci poate chiar ceva mai adânc, poate unele baze comune ale matematicii şi muzicii. u – uh Im

Am rămas puţin intrigat: şi cred că nedumerirea şi incredulitatea se desluşeau pe faţa

mea. Surâse cu îngăduinţă şi reluă:

iU Nimeni nu sua gândit până acuma să aplice muzicii logica matematică. Ca să nu vorbim de metodologia axiomatică, modernă. Deşi, de la Pitagora încoace, oamenii sunt conştienţi de legătură şi o caută. Au rămas însă numai la suprafaţă. Dar eu încerc adâncurile. Am să rezolv problema. Inductiv; am şi rezolvat-o”.

Nu era nici urmă de trufie sau înfumurare în vocea lui: totul suna perfect firesc, natural, revelându-mi dintr-odată că hazardul, împrejurările, poate capriciul Magdalenei, m-au azvârlit într-o sferă, pe un plan al existenţei, la care nu avusesem acces şi nici nu visasem vreodată» să acced, la care evident nici nu eram îndreptăţit, şi-n care zăboveam, chiar şi numai preţ de o scurtă discuţie, datorită favorului unei minţi alese. f; rtr>e: oq

Se oferi, să-mi demonstreze pe loc, la pian, unele amănunte care ilustrau ideile sale generale. Trecurăm dincolo, *în* cabinet, şi după ce surâse o clipă, surprins de prezenţa mesei şi-apoi dădu din cap a înţelegere, se aşeză la pian, iim Niciodată înainte, nici măcar la Conservator, la cursurile teoretice de armonie şi contrapunct, nu mi-a fost dat

1 să aud asemenea lecţie; sistematică, aridă şi strălucitoare în acelaşi timp. Dacă m-aş concentra şi aş depune un mare efort, aş putea-o reconstitui. Dar cred că ar fi zadarnic, pentru că ar rămâne tot numai o frântură din cuprinzătoarea demonstraţie ştiinţifică ce s-a pierdut odată cu el şi nici nu am dreptul să o fac, pentru că, tocmai fiind vorba de o

legătură intrinsecă între artă şi ştiinţă, ordinea formală, modul de expunere, ţin de fondul problemei, iar eu sunt un biet diletant. Şi-apoi, sincer spus, mă şi tem: se pare că, totuşi, există anumite interdicţii superioare şi sancţiuni împotriva celor ce răscolesc anumite problematici pretimpuriu…

După ce îşi rotunji ideea, dădu deoparte partiturile şi mă invită să mă aşez lângă dânsul, pe banchetă: remarcase „Preludiile Corale61 pe pian.

De atunci încolo, am parcurs împreună, în câteva rânduri, toate caietele ediţiei pe care o posed, dar nu la pianul din cabinet, ci la orga din biserica luterană, unde venea de două, trei ori pe săptămână, după-amiaza, ca să cântăm la patru mâini. A fost o pură întâmplare că în după-amiaza aceea, în care v-aţi nimerit în biserică, Eniko şi cu tine, nu era şi el acolo. Cred că dacă am fi avut un magnetofon, să înregistrăm pe bandă recitalurile noastre, am fi fost preţuiţi ca mari muzicieni. Bineînţeles că nu-mi găsesc niciun merit în această performanţă – şi iarăşi nu o spun cu falsă modestie, ci în deplină sinceritate – pentru că, judecând prin substituţie, cum de atâtea ori l-am surprins pe el judecând, cu nimeni altul nu aş fi putut ajunge la asemenea performanţe, în vreme ce personalitatea lui era atât de puternică, încât ar fi putut aduce orice muzician cu dotaţie medie, la nivelul său.

În orice caz, pentru după-amiezile din corul bisericii luterane îi rămân îndatorat pe veci. Dacă sunt mândru de ceva ce am izbutit la anii mei, sunt recitalurile acelea. Răposatul Bickerich, pe

care-l socotisem până atunci *non plus ultra* în materie de Bach, mi se păru dintr-odată naiv şi pur.

Da, pur. Termenul *i*\ folosesc comparativ. Pentru că Adam era şi în materie de muzică un impur. Nu că eu m-aş socoti un sfânt, un etalon de imaculare. Am fost doar destul de sincer, dragă Abel, de la bun început. La viaţa mea am încălcat foarte des porunca a şasea. Dar nu asta contează, deoarece întotdeauna, fără excepţie, m-am străduit să dăruiesc. Marile mele împliniri nu au fost împlinirile proprii, ci înregistrarea atentă, bărbătească, a împlinirii sau împlinirilor ei”.

Adam nu cânta însă la orgă pentru a aduce instrumentul sau bucata la perfecţiune, ci cânta rapace, feroce, dintr-un egoism cumplit, pentru satisfacerea simţului său lăuntric. Adevărat, acest simţ lăuntric era de o exigenţă maximă, era cizelat până la ce se cheamă îndeobşte perfecţiune.

La fel cum cânta la pian sau la orgă, iubea şi femeile. Rapace. Fioros. Şi era pe deplin conştient de adevărul acesta. MLaduc aminte, odată, mai târziu, când mă văzu cumpărând la anticariat o ediţie în piele a *„Kamasutrei”*, a improvizat unul din diagnosticele sale diferenţiale: „Ştii, doctore dragă – cunând după primele după-amiezi muzicale, i-am propus, ca cel mai bătnân ce mă aflam, să ne tutuim şi m-am simţit realmente măgulit că a acceptat – noi ne deosebim precum Casanova de Don Juan. Casanova dăruia întotdeauna plăceri. Don Juan recolta plăcerile. În schimb, întotdeauna, fără excepţie, plătea…”

„Şi tu ce plăteşti, Adam?” – l-am întrebat.

„Cu mine însumi. Le îngădui să fie lângă mine. Cu ce am mai de preţ. Cu orele”.

Totuşi, nu era infatuat. Dimpotrivă: faţă-n faţă cu problemele, cu ideile, era de o modestie simplă şi sobră, caracteristică omului de ştiinţă. În general, persoana lui proprie apărea – înainte de începutul dansului macabru – foarte, foarte rar în discuţie. Era de o discreţie impenetrabilă, era misterios aproape. Bunăoară, acasă la el nu m-a invitat decât după săptămâni întregi de apropiere.

Ca orice băştinaş, cunoşteam destul de bine istoria principalelor familii clujene, aşa şi pe a voastră – a noasstră, vreau să zic. De aceea, când şi când, vorbeam despre tatăl vostru. Dar când intervenea amintirea copilăriei şi tinereţii, când folosea acea persoană întâia plural, şi în conştiinţa lui reapărea imaginea ta, întreaga lui fiinţă se metamorfoza. Mi-aduc aminte, mă invitase într-o după-amiază – după ce petrecusem vreo trei ore la biserica luterană – la un whisky, într-unul din localurile mici, cărora, în mod paradoxal, li se zice „bar de zi.

Abia ne aşezarăm însă la masă – eu cu spatele spre intrare, el cu faţa spre tejghea – când l-am văzut încruntându-se. Ştiam că nu trebuie să-l întreb: chiar şi numai întrebările, necum insistenţele indiscrete, îl înstrăinau inStantaheu. Comanda se die-două ori whisky te sondă, cir sifon şi gheaţă, şi-apoi, uitându-se într-o – parte, începu să scrâşnească şi să înjure.

Avea, ca şi tine, un limbaj foarte ales, poate supărător de distilat, de alambicat. Cu cât se simţea mai apropiat de cineva, cu atât era mai

politicos. De altminteri şi teoretiza acest raport, afirmând că politeţea este expresia unei preţuiri care nu poate decât spori prin cunoaştere, căci dacă procesul cunoaşterii dezvăluie fapte negative, atunci, în mod firesc, raportul încetează. Nu înţelegea – şi, mărturisesc, nici eu nu înţeleg – cum adesea, pe măsură ce oamenii se împrietenesc, îşi îngăduie din; ce în ce mai mult un limbaj pe care îl socotesc mai intim, dar care de fapt nu este decât o invazie a vulgarităţii în perimetrul intimităţii.

„Termenul pe care îl folosise căzu deci grav, fără precedent. Bănuiesc că faţa mea exprima atâta nedumerire:, în Jtiat începu să se explice, deşi poate nu avusese, iniţial, asemenea intenţii: venisem aici ca să discutăm cu totul alte lucruri. În local intraseră trei cucoane. Violenţele sale verbale se îndreptau spre una din ele, care căuta o masă pentru tot grupul. Era atât de înveninat, încât cred că? ar fi fost în stare de a ucide.

Contrar obiceiurilor mele în general găsesc respingătoare i torsiunile pe care unii le execută în localurile publice, ca să se adreseze unuia sau altuia de la mesele vecine sau să se zgâiască la cineva – m-am întors, ca* să privesc mai atent. În clipa în care femeia ne zări, se opri locului, păli, se întoarse pe loc şi, în ciuda protestelor celor două acolite, ieşi repede.

L-am întrebat cine este doamna.

În clipa aceea chelnerul ne aduse băutura şi plătirăm. De tind bea mai mult, procedam întotdeauna astfel, pentru că o dată i s-a întâmplat să-şi depăşească disponibilităţile de moment.

Atunci am aflat că bea serios – căci dacă a ajuns să intre într-un local şi să consume de unul singur, însemna că procesul de alcoolizare era înaintat... Apoi, după ce chelnerul se depărtă, reveni la întrebarea mea, fără ca să i-o mai amintesc. Îmi respinse până şi termenul, zicând că nu este o doamnă, că nu orice femeie, bine îmbrăcată, cu o diploma în buzunar şi salariu bun pe stat, este o doamnă. Nu.

Era fosta ta soţie... şi cu;

(; începu să-mi povestească, ceea ce la el se întâmpla rar. Nu ştiu ce l-a determinat atunci să-mi dezvăluie intimităţile familiei, whisky-ul sau apariţia înisăşi a femeii, sau poate maturizarea raporturilor noastre. În orice caz, eu mă socotesc dator aţi spune că Adam mi-a povestit istoria căsniciei voastre. Asta, pentru ca nu cumva în viitor, să se mai nască între noi oarecare ambiguităţi, ca în trecut, ca să zic aşa, din... ignoranţă reciprocă. La urma urmelor, suntem acuma totuşi, familie... La un moment dat, se opri însă din relatare, şi socotind că whisky putem bea şi acasă, mă invită la el.

Am înţeles, imediat că simţul formei, al armoniilor, al potrivirilor şi nepotrivirilor, nu-i îngăduia să evoce aser menea amintiri în alt decor, decât unul strict personal, domestic. Am. acceptat deci fără ezitare propunerea, cu atât mai mult, cu cât aşteptasem cu oarecare nerăbdare această împrejurare, momentul în care voi fi poftit la; el acasă. Excepţie făcând unele circumstanţe silite – cum, este* bunăoară „prezenţa laolaltă, paradoxală, a pianului, mesei ginecologice, patului

şi biroului în cabinetul mai socotesc interiorul unei case ca un tărâm de investigaţie foarte fertil pentru cunoaşterea caracterului celui ce locuieşte într-însa.

II Am luat o maşină. Pe drum nu continuă relatarea întreruptă la bar, ci-mi povesti, ou oarecare nostalgie, că mai demult obişnuia să circule cu birja şi că regreta dispariţia acestui vehicul, nu numai pentru că imaginea lui se integra perfect în peisajul cenuşiu, al pietrei vechi, din care este clădit centrul oraşului, dar şi pentru că simţea ritmul, zgomotul, dar mai ales legănarea birjei foarte prielniceefortului intelectual; nu o dată îşi rezolvase în trecut, mărturisi el, carenţele de gândire în cursul unor plimbări prelungi cu birja. Zicea că automobilul te sustrage, pentru că este el însuşi rezultatul unei lucidităţi îndelungate, al unui mare efort de gândire şi creaţie. Inhibă, i prin însăşi prezenţa lui complexă. La birjă, idee reprezintă numai roata, axa, oiştea, coviltirul: arcurile canapelei şi domesticirea calului. Şi exploatarea ei neguştorească. Atât. Reprezentarea ei, regândirea ei se consumă în câteva clipe. În maşină, de la motorul cu explozie la cauciucul sintetic, de la radio la generator, mii de idei ingenioase, cuprinse, clădite în fiinţa lui, îndeamnă la reflecţii şi deducţii.

Am ajuns. În vreme ce Adam se grăbi să pregătească băutura şi cafelele, îmi rămase răgazul necesar pentru a cerceta împrejurimile. Tu le din oşteai bine. Pentru mine însă, au fost o revelaţie.

Şi nu m-a frapat odaia aceea imensă, în formă de L, despărţită, de arcadă şi draperie, în dormitor şi în cameră de lucru, nu mobilele autentice, covoarele originale, florile de câmp ale lui Luchian sau pianina Bechstein; nu cărţile şi nu filele de pe *secretaire*, la fel de meticulos aranjate, m-au frapat. Combină muzicală am mai văzut şi în alte părţi, şi pat japonez, şi chiar şi şeminee la fel de mari, ca cel de aici – în care s-au introdus două injectoare de gaz, ca să suplinească butucii de odinioară, şi care aveau să joace un rol atât de macabru… Erau unele elemente care sugerau idei şi asociaţii; acestea mi s-au părut bizare, şi nu în primul fiind acea armonioasă şi sobră îmbinare dintre vechi şi modern, de care ţi-am mai pomenit şi pe care abia după o vreme am reuşit s-o descifrez. Întâi am remarcat, în contextul acesta de multiple comodităţi tehnice, integrate printre piesele stil fără a le îngădui să covârşească peisajul, lipsa telefonului. Mai târziu, am şi încercat să-i sugerez instalarea unui post, însă el închise discuţia cu un gest scurt şi răspicat: nici nu putea fi vorba, şi-ntr-un fel, l-am înţeles; n-ar mai fi fost să tăpân peste liniştea şi solitudinea sa, nu ar mai fi putut reglementa el momentele în care lumea din afară avea sau nu avea voie să invadeze perimetrul acesta de spiritualitate. Apoi, totul era extrem de neîncărcat, de aerat, aş zice, conceput pentru un om care obişnuieşte să gândească mult, plimbându-se prin spaţiul vast, şi numai după lungi distanţe, se aşază la *secretaire*, ca să însemne câte un cuvânt, două – rod al unor eforturi fastidioase de cugetare. Afară de lampa cu

abajur de lângă fotoliu, nu am descoperit nicio sursă de lumină. M-am întors la intrare şi am apăsat pe comutatoare. Abia acum am luat aminte la consola care ocolea, sub plafon, toată încăperea, de unde se revărsa, tot indirectă, o lumină extrem de puternică – trebuia să fi fost zece sau douăsprezece tuburi – trezind la lucire praful de mătase suflat pe peretele zugrăvit în culoarea untului. Dintr-odată mi-am dat seama că această locuinţă a fost aranjată cu gândul la activitatea şi viaţa nocturnă.

Constatarea – confirmată apoi de alte, criptice, surse de lumină, pe care le-am descoperit în interiorul *secretai*re-ului, la pianină, la combină –, am consemnat ulterior, se potrivea cu toată fiinţa lui, cu solitudinea lui damnată, cu preocupările de limită, cu incursiunile pe tărâmuri încă neinvestigate, neumblate de alţii.

Exista, totuşi, ceva straniu, ceva ciudat şi înrudit cu magicul, în tot felul său de a fi, până şi în gândirea lui atât de sever-ştiinţifică; conştiinţa acestor atribute împrumuta şi locuinţei un aer tainic, de laborator, în care se abordează tărâmuri necurate.

Nedepistându-mi pe moment sursa tulburării, am simţit nevoia de a mă răzima sufleteşte pe un teren sigur. M-am apropiat repede de pianină, i-am deschis capacul şi, fără să mă aşez pe banchetă, am început primele acorduri din „Passacaglia”, pe care o lucrasem împreună după-masă, la biserică. Tentativa mea de reconfortare a fost însă brusc întreruptă de un ţiuit, care urca din registrul jos înspre sunete ascuţite. Apoi conteni

brusc. Am rămas intrigat, pândind nemişcat în direcţia bucătăriei, de unde venise sunetul. După un răstimp, ţiuitul reîncepu, şi apoi conteni, exact la aceeaşi înălţime. La cea de a treia repetiţie n-am mai rezistat ispitei şi, prin antreu, am ieşit în chicinetă.

Adam golea tocmai un aparat de forma unui trunchi de con. Înţelese imediat pricina intruziunii mele., Pregătesc un *mélange* din trei sorturi. O să-ţi placă. O râşniţă electrică – explică el, ridicând obiectul.

— Un instrument prin excelenţă muzical: fineţea firelor de cafea o stabileşti pe baza înălţimii sunetului.

Explicaţia îmi spori numai neliniştea. După o scuză sumară şi o privire fugară peste instalaţiile practice, abundente, ale bucătăriei – atunci am văzut pentru întâia oară un duş de mână pentru spălat vase – m-am întors în cameră.

Niciodată nu m-aş fi gândit să-mi achiziţionez o râşniţă electrică. Întâi, pentru că socotesc toate aceste aparate moderne incompatibile cu stilul meu de viaţă. Apoi, consumul de cafea – de la achiziţionarea boabelor şi adăpostirea lor în cutii etanşe, anume procurate, prin prăjit, râşnit, opărit, şi până la consumat – are ceva ritual, în care nu aş fi admis element mecanic. Totuşi, explicaţia lui Adam îmi surlâdea, şi iarăşi am avut sentimentul că nimic din ce făcea sau ce poseda nu era străin de esenţa fiinţei sale, în care cele de odinioară se suprapuneau şi se îmbinau necontenit, cu cele de astăzi sau chiar cu cele de mâine.

Melange-ul izbuti într-adevăr miraculos de aromat şi m-am grăbit să-i cer dozajul exact: ani întregi, cât a durat prietenia noastră, a continuat să existe între noi – cel puţin unilateral, şi anume din partea mea resimţită – un soi de rivalitate, un soi de cursă a gusturilor şi rafinamentelor în materie de cafea. Scuzându-se că nu are sonde, servi whiky-ul în nişte cupe grele, de Boemia. Gheaţa o aduse separat, într-un bol albastru, sifonul ni-l dozam singuri dintr-un autosifon roşu-violent, cum abia au fost puse în vânzare, în oraş. Zaharniţa era de cositor vechi, bătut la Bistriţa. Cleştişorul şi linguriţele erau de argint greu. Mai târziu am aflat că blazonul de pe ele era al unui *Grand d'Espagna*, asemenea întregii argintării.

Şi-apoi, el reluă relatarea întreruptă la plecarea din cofetărie şi anume de la momentul în care cineva de la Facultate, un fost coleg de liceu, dorind să ferească familia de ridicol, i-a şoptit ce se întâmplă…

Te rog să mă ierţi că-ţi reproduc amănuntele unei situaţii, despre care-mi dau seama că trebuie să-ţi fie mai mult decât penibilă, dureroasă chiar. Foarte dureroasă. Dar n-am încotro, vei vedea: pentru că în seara aceea mi-a vorbit pentru întâia oară şi despre tine… cum să spun, mai în amănunt, mai în profunzime… Dar să revin. Terminologia lui deveni dintr-odată iarăşi vulgară şi violentă, ceea ce mă supără la fel cu cele ce-mi povestea. Nu că fiinţa mea morală ar fi fost recalcitrantă adulterului. Doamne fereşte. Cu oarecari remuşcări, cu sacrificii sufleteşti şi canoane ulterioare, autoimpuse, l-am practicat şi

eu, când şi când. E-adevărat, niciodată de bunăvoie, ci întotdeauna numai cedând insistenţelor şi ispitelor, fără entuziasme. Dar, repet, nu aveam pe vremea aceea prejudecăţi, cel mai departe de mine era rigorismul de orice natură. De de ori nu am fost chiar în situaţia să recomand adulterul câte unei paciente cu familie închegată, al cărei soţ a ajuns la capătul bărbăţiei – şi în niciun chip nu trebuia primejduit căminul. Vezi, din cauza aceasta, printre altele, este atât de folositor şi mă simt atât de bine şi de ocrotit, de tind am aderat necondiţionat la o morală integrală. Nu mă mai simt expus unor asemenea dileme…

Figura fostei tale soţii îmi apărea însă din naraţiunea lui Adam atât de odioasă, încât am simţit oroare în faţa abjecţiunii. Intervenea în determinarea acestui sentiment şi patima nemaipomenită cu care vorbea Adam, de obicei atât de rezervat, dar şi judecăţile de valoare cuprinse în portretul pe care, cu acest prilej, ţi l-a zugrăvit. Căci, ce să mai vorbim, aşa sunt oamenii, indiferent de aderenţele lor de principiu şi de profesiunile de credinţă; în cine nu se stârneşite un dram de satisfacţie, tind află de înşelarea unui om de nimic, a unei lichele, a unei canalii? Dar în împrejurarea aceea…

Noi doi încă nu ne cunoşteam, pe atunci. Ştiam numai vag că exişti undeva, la Universitate, şi că deţii un rol de seamă, central, cum să mă exprim mai bine, în economia sufletească a lui Adam. Mă şi întrebasem cum de vă vedeţi atât de rar, cum de nu ne-am întâlnit niciodată, deşi el şi

cu mine începusem a ne frecventa atât de des…

Trebuie să-ţi mărturisesc: încă din seara aceea am început să simt o pronunţată afecţiune pentru tine, probabil datorită forţei lui de sugestie. Ulterior însă, afecţiunea aceasta a sporit simţitor, datorită în primul rând senzaţionalei tale evadări din Universitate. Nu ştiu de ce, dar am avut întotdeauna admiraţie faţă de oamenii capabili să trăiască după capul lor – probabil pentru că eu însumi niciodată nu am fost în stare să-mi realizez potenţele de conducător, ba mai mult, nu am fost în stare să renunţ la o practică medicală pe care, în conştiinţă, nu am contenit o clipă să o condamn. Apoi, ulterior, tu te-ai căsătorit cu Eniko, la care ţineam foarte mult şi cu care eram în relaţie de intimă prietenie – intimă în sensul că adeseori, în momente de răscruce, venea la mine şi se confesa – şi, în sfârşit, am ajuns colaboratorul tău la Teatrul de păpuşi. Trebuie să-ţi spun însă deschis: m-a durut că această escaladă sentimentală spre tine a rămas până astăzi oarecum unilaterală, neîmpărtăşită. Dar ca să fiu pe deplin obiectiv, trebuie de asemenea să consemnez că de la început, am considerat intransigenţa ta faţă de Adam absurdă, ceea ce probabil tu ai priceput, cu prilejul modestelor mele tentative de mediere…

Parcă-l văd, stând rezemat de pervazul ferestrei deschise, cu ţigara în mină, vorbind cu ură. Zicea că poate înţelege şi poate ierta o femeie care năzuieşte de la mal rău la mai bine. Indiferent sub ce aspect – sexual, material, social, nu are importanţă. Dar ea a coborât de la mai bine la infinit mai rău. Voia post mai mare la clinică? Se

putea aranja, chiar dacă nu merita, pentru că era soţia ta, şi un Andru avea destulă trecere. Bani avea mai mulţi decât îi trebuiau. Nume, prestigiu, tot ce vrei. Şi ea însăşi i-a mărturisit, când a strâns-o cu uşa şi a silit-o să dea cărţile pe faţă, că niciodată nu s-a înţeles, ca femeie, atât de bine cu alt bărbat… Dar, zicea el, în aceasta rezidă una din marile deosebiri dintre bărbat şi femeie. Orice păcat, chiar orice crimă comisă de un bărbat, are un mobil. Există însă femei care o fac gratuit, pentru că aşa siânt, pur şi simplu. Hetaire. Curtezane prin definiţie.

Era atâta răutate şi atâta venin în intonaţia lui, încât mă întrebam, cum ar fi reacţionat dacă cel înşelat ar fi fost el însuşi. Parcă citindu-mi întrebarea mintală, continuă să-mi explice că ar fi înţeles să fi fost înşelat el, dacă ar fi comis nebunia de a se însura. Căci, la felul lui de a fi, căsnicia ar fi fost într-adevăr o aberaţie, o demenţă. Nu ar fi avut timp interior pentru o prezenţă feminină, mai curând sau mai târziu ea ar fi simţit, inevitabil, rolul periferic, la care ar fi fost osândită. Pentru că, zicea despre sine însuşi, era un om rece. Fără poezie şi fără sentimente…

Eu am protestat, bineînţeles, pentru că această caracterizare mi se părea flagelare de sine, aproape masochism. Şi, fireşte, am făcut referinţă la performanţele sale muzicale. Nu putea fi rece cineva care cânta „Passacaglia” ca el. Dar el reaminti vechile sale argumente. Parcă-l aud: „Muzica e ordine. Ordine minuţioasă, meticuloasă, chiar când pare să fie cea mai liberă dintre plutiri. Nu, eu am înăbuşit totul… Până şi rudimentele

care au existat, poate, iniţial. Poate doar într-o singură privinţă… Dar aceea nu are nicio legătură cu ceea ce discutăm, ci cu cercetarea însăşi. Cu inducţia, aş zice…66

Rostise cuvintele cu vocea coborâtă într-un registru grav, rărind şi cadenţa cuvintelor, încetinindu-şi parcă mersul gândirii, spre a arunca o privire lăuntrică, spre un ungher ascuns, numai al său. Şi din acest ungher părea chiar să lâşnească celălalt, al doilea glas, opusul celui de până acum, când începu să vorbească despre tine. Îţi spun sincer, am auzit oameni vorbind despre alţii cu respect, cu admiraţie, cu dragoste chiar. Niciodată până atunci nu am auzit pe cineva vorbind despre o terţă persoană în felul acesta. Dragostea, iubirea lui nu se concretiza în efuziuni şi declaraţii, ci în modul de a-şi înfăţişa cunoaşterea, în felul de a defini însuşirile, aptitudinile, componentele personalităţii… Dar Abel – Abel dimpotrivă! Pentru el, deşi prin profesiune este mai legat de experiment ca mine, sentimentul are aceeaşi valoare cu ideea. Cel puţin aceeaşi valoare – şi încă de pe atunci mi se păru că în sublinierea aceasta ostentativă era amestecată şi o umbră de regret şi de amărăciune – şi dacă există om capabil de atenţie şi gingăşie luminată prin inteligenţă, atunci el este acela. Este un ştiutor, dar totuşi un pur!”

Rămase din nou îngândurat o clipă. Am folosit răgazul pentru a umple din nou – pentru a doua oară – cupele. Violenţa cu care ţâşni sifonul mă sperie – să nu pătez masa sau parchetul, ceea ce ar fi fost chiar un sacrilegiu. Mi-am dat seama

atunci că până şi interiorul casei era sever şi că niciodată nu m-aş fi putut simţi bine şi acasă în această locuinţă, în care nu puteai umbla, să zicem, nepieptănat, sau nu te puteai duce la baie numai în chiloţi, căci ţi-ar fi fost ruşine de propria ta informitate, în raport cu geometria complexă a interiorului, de un bun gust desăvârşit.

Şi atunci mi-a fost dat să aud pentru prima oară o noţiune definitorie pentru o metodologie logică, folosită pentru caracterizarea unui om. Zicea că eşti un deductiv. Că metodica ta constă din a ataca iniţial orice problemă cu întregul tău capital, şi că soluţiile le dobândeşti prin eliminări treptate, succedente… N-am prea înţeles atunci, pe deplin, sensul cuvântului. Exemplificarea a servit-o chiar prin evocarea vieţii tale sentimentale. „Deductivii, zicea, nu-şi pot uita iubirile dintâi. Rămân bogaţi, rămân plini de disponibilităţi”. – Era sigur că vei mai iubi, că vei mai investi. Inevitabil. Dar se temea că vei investi iarăşi impropriu… Deşi, în privinţa aceasta, s-a înşelat. Şi-n seara aceea, şi ulterior. Am fost întotdeauna de părere că nu puteai face alegere mai fericită decât Eniko, odihnească – se în pace. A trebuit, prin firea lucrurilor, să fiu alături de el, dar nu am fost de acord…

Credea că ai rămas traumatizat ireparabil, că nu vei uita şi nu vei trece niciodată peste… peste spurcarea a ceea ce ai adus proaspăt şi nobil din copilărie. De acum încolo, aprecia el, vei iubi altfel. Nu vei mai iubi o femeie pentru că e femeie, ci pentru că va fi frumoasă sau deşteaptă, sau grozavă ca femeie, sau bună, sau cine ştie pentru

ce. Cu ceva s-a isprăvit însă. Ceva, ce ar fi fost esenţial să dureze. Stătea în dreptul secretazre-ului. Îl văd parcă: „Dacă ea nu ar fi fost cum a fost, Abel nu purta în sine abisul... Nu că nu ar fi existat. Nu s-ar fi deschis, şi el nu s-ar fi aplecat... Era predestinat să devină, în ciuda tatălui şi a fratelui său, un angelic. Şi a devenit un tragic... /*

M-am lăsat ispitit şi-am comis o gafă, întrerupându-l din firul ideilor, din monolog: „Eu mă îndoiesc că un tip de om ca Iona, bunăoară, sau ca Sfântul Francisc de Assisi ar fi putut deveni om de ştiinţă... /4

Mă privi, dezmeticit într-o secundă, şi-apoi izbucni în râs:

„Doctore dragă – şi, ţin minte, mă deranja şi atunci, ca şi mai târziu, că nu-mi spunea pe nume, cum sincer spus, mă supără şi rezerva ta protocolară. El însă evita probabil să-l rostească* datorită sonorităţii strict biblice – rămâi un paradoxal! Un paradoxal şi un Toma, un necredincios *u* îmi păru instantaneu rău că intervenisem, pentru că simţeam că-i abătusem atenţia de la o ideaţie intimă. Căci adeseori se folosea de un simţ deosebit de a integra, de a induce faptul particular asupra căruia se oprise, într-un sistem, într-o idee generalizatoare, cuprinzătoare, ce putea părea ascultătorului aprioric întregii demonstraţii, dar de fapt adesea o improviza, având însă grijă ca acest sistem sau această idee generală să nu contravină viziunii sale de ansamblu, altei idei generale sau altui sistem, enunţat în altă împrejurare. Avea o prodigioasă memorie a ideilor. Era atent ca tot ce

spune să poată fi armonizat cu ceea ce spusese o întiva, înainte. Îmi găsesc într-adevăr un titlu de laudă în faptul că, fără a prevedea dispariţia lui pretimpurie – era doar de o vitalitate spirituală debordantă, în ciuda convingerii că este cardiac incurabil – am însemnat aproape zi de zi, în aceste caiete, aforismele şi înlănţuirile sale de idei. Căci, din păcate, cea mai mare parte a creaţiei sale spirituale s-a pierdut totuşi în scânteieri verbale, în ciuda marii hărnicii şi a muncii sistematice de zi cu zi: lucra la *secretaire*, nu la o masă de scris, ceea ce mă frapă de la început, căci aş fi găsit firesc ca în locuinţa unui asemenea intelectual, să-şi afle loc, faţă în faţă cu acea splendidă bibliotecă, – ea însăşi prin excelenţă instrumentar de lucru, nu obiect de desfătare, – o asemenea masă. Odată, mult mai târziu, tind l-am chestionat în privinţa aceasta, mi-a spus că nu-şi ia birou ca să nu scrie mult. Altă dată voise să-şi cumpere un pupitru, ca să scrie în picioare, căci, zicea el, ajunge să scrii dintr-odată numai atât, cât îţi obosesc picioarele.

Bineînţeles că nu-l puteam urmări, pentru că fără să-şi dea seama, presupunea că ştiam mai multe despre copilăria şi tinereţea voastră, decât ştiam în fapt. L-am întrerupt, deoarece mărturisirile sale mi se păreau, din clipa aceea, mult prea importante, ca să las ceva în urmă, nedesluşit, îmi explică atunci că, în principiu, socoteşte ateismul, adeziunea la matematică în speţă, la scientism integral, negarea oricărei forţe supranaturale, care reglementează relaţiile dintre oameni, perfect compatibilă cu o moralitate

particulară, individuală, riguroasă, severă, pentru a nici nu mai vorbi de un sistem de moralitate socială atee, pe care îl cunoaştem cu toţii şi, zicea el, ar fi pur şi simplu infantil să-l mai contestăm. Este atât de evident că morala ţine de istorie!

Şi apoi, de aici, reveni din nou la ceea ce fusese răscolit în el, parte de întâlnirea cu fosta ta soţie, parte de discuţia noastră ulterioară şi de insistenţele mele, mărturisase, poate prea indiscrete, prea ostentative. „Dar tata şi Abel – reluă el, plimbându-se de asistădată – şi îndeosebi Abel, care este rezultatul unui sistem de educaţie, pe care tata l-a aplicat din idealism, fără ca el însuşi să fi trecut prin el, Abel este infinit mai rigorist, decât acest sistem social de etică nouă, izvorât dintr-un capitol nou de istorie, Abel este un ortodox, pentru că la el, idealul moral nu s-a derivat numai dintr-o viziune matematică, metodică, a lumii şi a existenţei, nu este numai rodul unei necesităţi, asemenea rădăcinii unei ecuaţii, la el etica s-a imprimat peste o configuraţie sentimentală predestinată unor asemenea idealuri. Abel este intransigent, pentru că simte că trebuie să fie pur şi pentru că socoteşte că poate fi pur.

— Şi-apoi a adăugat, te rog să mă ierţi: – Bietul de el… Şi e un om de ştiinţă, un cercetător analitic de o precizie, o ingeniozitate rară. Nu ştiu dacă va descoperi vreodată ceva. Dar sunt sigur că va lămuri nenumărate probleme. Cum a făcut-o şi până acuma… u

Şi de aici sări din nou la o problemă de ordin general. Pe mine mă fascinau, pur şi simplu,

salturile acestea de la particular la general şi iarăşi îndărăt. Era un mod de a gândi, cu care, în cercurile pe care le frecventasem, mă rog, cât de onorabile – nu m-am mai întâlnit.

Socotea că, în faza de dezvoltare în care ne aflăm, dăinuie din păcate o boală la noi, o boală de tinereţe, de parvenitism ştiinţific. La noi fiecare cercetător caută să descopere, să comunice rezultate, să facă experienţe noi, să născocească metode, să se afirme şi să afirme. Dar ştiinţa metodică, deductivă, zicea el, se face cel puţin în egală măsură, dacă nu în măsură mai mare, prin negaţie. Prin închidere de căi. Prin demonstrarea sterilităţii unei sau altei direcţii de cercetare. Se enunţă în gândirea modernă nenumărate axiome, din care se construiesc tot atâtea sisteme – pentru că axiomatica s-a dovedit a fi fertilă. Dar ameninţă tot timpul primejdia ca respectivul sau respectivele sisteme, nu rareori pline de miraj aparent, să se golească de conţinut, să se rupă iremediabil de experienţă. Şi aici trebuie să intervină probitatea şi rigoarea minţilor deductive. Or, la noi, din motive pecuniare, şi din motive de prestigiu, nu se scrie decât foarte rareori literatură de negaţie! Dar câte eforturi*, inutile se economisesc, cât de mult se uşurează concentrarea forţelor, cât de important e în gospodăria atât de limitatelor resurse de gândire ale omenirii, dacă unii se ocupă de închiderea căilor ce nu merită umblate îşi această negaţie cere aceeaşi puritate ca şi afirmaţia… Surâzând, conchise că poţi fi chiar Sfântul Francisc de Assisi şi în acelaşi timp şi om de ştiinţă…

Şi, parcă sucombând în seara aceea unei obsesii, parcă încercând a-şi lua zborul şi prăbuşindu-se de fiecare dată, reveni: „Numai că Abel nu poartă stigmatele lui Iisus Cristos, precum Francisc, ci stigmatele cu care l-a însemnat o târfă...”

Cred că tocmai duritatea cuvintelor mi le-a imprimat atât de durabil. Îmi sunau stridente în urechi, eram neobişnuit cu tonul, căci eu de la întoarcerea mea din Viena, m-am învârtit într-o lume burgheză respectabilă, cu o ţinută formală, demnă şi ireproşabilă – e adevărat, fără preocupări înaripate, tributară mai mult unei bunestări, unei comodităţi foarte terestre.

„Eu însumi, doctore dragă – reluă el comparaţia, care-i stăruise tot timpul, nerostită, în minte, şi din nou firul gândurilor sale se depănă în direcţia râvnită de mine cel mai mult – sunt, din păcate, altfel. Din păcate, pentru că la mine aceeaşi pedagogie s-a altoit pe alt material. Disciplina mea a rămas strict de domeniul abstracţiunii matematice şi al muzicii. Dar dincolo de gândire, numai în forma exterioară a vieţii mele am fost sever cu mine însumi, precum a fost Abel: pentru că firea mea e rebelă la severitate. Simţurile mele sunt rebele, pentru că sunt prea ascuţite. Franctirorul nu se înregimentează într-o coloană de marş. Braconierul nu trage la cot cu alţii, o salvă. Dar ţinteşte, la mare distanţă, un obiect mic. Tirul devine pasiune în sine, mijlocul devine scop şi surpă idealul. Femeia, ar zice un om ca Abel, există, ca s-o iubeşti. S-o iubeşti, ca să te perpetuezi în şi prin dânsa. În fond, undeva, foarte

departe, foarte în adâncuri, lucrurile se simplifică şi se reduc. Fără ca să-i dau dreptate vienezului dumitale, de care *Onkel* Zeno mi-a vorbit de atâtea ori. Suprastructura, fioriturile sunt atributele oamenilor puri. Mie mi-e groază, simt oroare la gândul că m-aş putea perpetua în sau prin o femeie. Că jumătatea fiinţei ce s-ar naşte, un sfert, o zecime, o fărâmă, ar fi dintr-însa. Dintr-o femeie, ca spurcăciunea aceea... La mine, mijlocul a devenit scop în sine, un scop de o clipă, cât durează momentul suprem, şi nimic mai mult. Iar ea nu este decât un mijloc, o unealtă, dacă vrei... u

„Bine Adam – cum izbucnit, până şi eu lezat de aceste mărturisiri, deşi numai rigorist nu eram pe vremea aceea – dar şi tu te deosebeşti de bietul tatăl tău, genetic, prin ceea ce ai primit de la o femeie, de la mama ta, despre care, fie-i ţărâna uşoară, numai lucruri bune şi frumoase am auzit...”

Scuză-mă, dragă Abel, că-ţi reproduc toate acestea. Este oribil, ştiu. Şi ieşirea mea de atunci a fost oribilă. Dar aşa se întâmplă câteodată, în toiul unei discuţii. Te laşi dus şi te trezeşti rostind durităţi, dând dovadă de o lipsă de tact, care altminteri, în mod obişnuit, ţi-e complet străină.

Adam se uită la mine îndelung şi-şi muşcă buza inferioară. Era vizibil că se dă o luptă în el – între a răspunde sau a nu răspunde.

Nu mi-a răspuns. Şi de atunci încoace niciodată, dar absolut niciodată nu a mai venit vorba despre răposata voastră mamă. Dumnezeu s-o ierte.

În tăcerea acelor câteva clipe plutea însă ceva

atât de cumplit de ameninţător, încât, mi-aduc foarte limpede aminte, am fost cuprins de panică, am crezut că în momentul următor mă va pofti afară, şi toată prietenia – nu uita, era încă de dată relativ recentă – se va curma penibil.

Dar se stăpâni, şi de parcă nu ar fi auzit interpelarea mea, îşi reluă firul cu aceeaşi causticitate introspectivă: „De fapt eu mi-am pierdut puritatea înainte de a o dobândi. De aceea ateismul meu este şi el apocrif. E: site eretic. Sunt geometru şi, ca orice matematician care nu-şi mărgineşte efortul mintal strict la timpul matematic, ci îl extinde asupra fizicii, biologiei, societăţii nu pot să nu fiu ateu. Matematismul, dacă este consecvent – şi asta devine deja o problemă de caracter – nu poate coexista cu fiorul mistic şi cu resemnarea în faţa inexplicabilului. Dar odată cu noţiunea metafizică a lui Dumnezeu, nimicită de o minimală consecvenţă în gândirea cauzal-matematică, s-a spulberat şi sistemul etic impus de bisericile de toate riturile; purismul ateist a înlocuit, logic şi consecvent, etica deistă, cu propria sa etică, pentru că puriştii sunt ctitori de morală. Eu însă nu i-am mai putut urma…44

„Cu alte cuvinte, din moment ce nu crezi în justiţie divină, în ameninţare şi în perspectiva pedepsei, nu mai respecţi nici Poruncile” – l-am împins eu spre concluziile logice.

„Nimeni nu respectă Poruncile, doctore dragă. Cel puţin nu în întregime. Cred că eu încă le respect mai mult decât alţii. Dar eu, când le încalc – sau, mai bine zis: o încalc, deoarece e vorba de una – nu simt regrete şi remuşcări şi nu mă căiesc.

Dimpotrivă: jubilez/6

Nu ştiu ce diavol m-a îmboldit atunci să devin dintr-odată moralist. L-am contrazis, poate pentru că răceala cu care-şi enunţa tezele şi poziţiile mă crispa, mă jena. M-am situat pe o poziţie de intransigenţă moralizatoare, care nu concorda în niciun chip măcar cu principiile mele habituale, necum cu propria mea viaţă. Dacă mi-ar fi îngăduit, aş zice că am intuit poziţiile tale, dragă Abel, înainte de a te cunoaşte, şi am devenit, în mod spontan, purtătorul tău de cuvânt.

„Numai că aici nu există oprire – i-am răspuns eu.

— Vorbeşti în speţă de una din porunci, dar din moment ce s-a spart o breşă în sistem, prăbuşirea uneia trage prăbuşirea tuturor după dânsa. Dacă azi nu ai remuşcări pentru preacurvie, mâine nu vei simţi regrete că-ţi însuşeşti bunul altuia, şi poimâine vei fi gata să ucizi”.

Rânji cu răutate: „Vorbe, doctore dragă, vorbe de clacă. Aşa ar fi, dacă sistemul etic deist ar fi într-adevăr întemeiat pe un lanţ de raţionamente închegat logic. Dar nu este! Poţi preacurvi o viaţă întreagă fără remuşcări, dar să nu ajungi nici hoţ, nici ucigaş. Şi-apoi, chiar crezi că de când Moise a coborât de pe muntele Sinai cu Tablele în mână, omenirea fură şi ucide mai puţin? Cred că în veacul acesta a ucis mai mult – şi nu din legitimă apărare! – decât în orice alt veac anterior. Niciodată spectrul pedepsei, niciodată remuşcarea nu au oprit crimele. Şi, moralmente, luată pe generaţii, omenirea nu a progresat o iotă, de când

i s-a dat Legea. Iar împlinirea Legii, acel „eu sunt Iubirea”, nu a fost decât o covârşitoare şi înduioşătoare utopie, o naivitate.44

„Dragă Adam, tu nu-ţi iubeşti aproapele?”

„În niciun caz ca pe mine însumi. Dacă nu de altceva, pentru că mă pot înţelege – căci progres individual există; şi pentru că pot contribui la acel progres general, care realmente există. În gândire. Da. Acolo există cumul, există îmbogăţire, există evoluţie. Grecii au comis o tragică eroare, vorbind despre cele trei valori. Despre Adevăr, Bine şi Frumos, punând un semn de egalitate între ele. Veacul acesta a demonstrat cel puţin cu elocvenţă

— costisitor, e-adevărat – că nu există decât Adevărul. Şi acela, numai în măsura în care este matematici

„Eu nu sunt filosof de meserie, dar...”

„Nici eu – mă-ntrerupse, râzând.

— Îi detest pe filosofi. Ei reprezintă latura sterilă a gândirii logice. Aplicarea ei în van/6

„Dar arta?! – mi-am reluat eu neliniştile.

— Conteşti existenţa Frumosului! Dar degeaba îl conteşti. Îl pricep, îl simt, îl intuiesc. Îl cunosc, şi-l trăiesc zi de zi. Şi azi după-masă. Dacă vrei şi acum, ne aşezăm la pian şi...”

„Şi oricât de frumos ai cânta, oricât de perfect, nu ai înţelege natura însăşi a frumuseţii care se naşte sub degetele tale. Poate cândva, după ce am să termin lucrarea...”

Se opri şi privi undeva departe...

La a doua mea vizită în casa lui, am cunoscut-o pe mătuşă-ta Raveca. A intrat cu oarecare

violenţă peste noi

— am putea spune chiar forţând intrarea. Adam era colosal de amuzat de prezenţa ei, ţinea la dânsa, deşi o necăjea necontenit. După ce-şi dădu seama că Adam are într-adevăr un vizitator serios – de cum mă zări, schimbă dintr-odată ritmul şi intensitatea discuţiei – Raveca îşi scoase pălăria şi se aşeză la măsuţă. „Adam, nu-mi faci o cafea? 66 – începu ea.

„E gata făcută, *Tanti* dragă – răspunse el. Poftim, serveşte-te... Spune-mi, cărei împrejurări fericite îi datorez această vizită inopinată?”

„O, nimic, nimic, nu arde, nu fuge. Doar nu-l vom plictisi pe domnul doctor cu-ale noastre... Sunteţi medic, nu-i aşa? – şi-mi zâmbi dulce, dorind să mă situeze exact în hierarhiile ei, căci din titlul pe care Adam îl asociase numelui meu, la prezentare, nu se lămurise, nu-şi dădea seama exact, cât cântăresc.

„Prietenul meu este ginecologi – explică Adam.

„Vai de mine!” – exclamă ea, de-a dreptul terifiată.

„Trebuie să ştii, doctore dragă, că *Tanti* Rave că a fost, până nu demult, călugăr iţă...”

Era o obrăznicie fără seamăn în felul în care discuta cu biata Raveca. Mi se făcu ruşine şi, cavaler, eram gata să intervin, să o apăr, să-l înfrunt. Spre surpriza mea însă ea se dovedi încântată de permanentele sale înţepături. Până la urmă, o îngrozi cu relatarea faptului că frecventez adeseori biserica luterană. Raveca se înspăimântă că aş putea fi eretic. I-am explicat că orga este de

vină, că nu am la îndemână alta mai bună, că de ani de zile visez să-mi cumpăr o orgă de casă. Acum câţiva ani, am văzut una la expoziţia cehoslovacă, la Bucureşti, dar n-am izbuit să…

„Am legături excelente în Cehoslovacia \u – explodă ea.

„Ei uite, numai asta încă n-ai vândut. O orgă – zise Adam.

— În rest, orice. Ţucaluri şi briliante, Fiaturi, vile, covoare, chiloţi de damă, articole cosmetice, servicii de masă. Piane şi viori. Orgi însă cred că, până acuma cel puţin, nu ai avut. Dar nu m-ar mira să vinzi şi biserica luterană! 16

„Ei bine! – se înfierbântă ea.

— Am să-ţi dovedesc că voi vinde şi o orgă. Vă rog să-mi scrieţi adresa fabricii. Veţi avea orgă de casă, domnule doctor. Eu sunt sigură de corespondenţii mei din Praga!”

Terminologia era atât de anacronică şi neobişnuită, uşurinţa cu care envizaja un import de orgă era atât de paradoxală, încât o clipă am simţit oareeari îndoieli: vorbea serios sau îşi bătea joc de mine, sau era uşor tulburată mintal sau poate băutura, pe care Adam mi-o servise înainte de sosirea ei îmi altera simţul realităţilor?…

Mi-am scos totuşi carnetul, am însemnat numele firmei şi i-am dat fila. Au trecut câţiva ani de atunci, legăturile cu corespondenţii din Praga progresează excelent, operaţiunea nu a putut fi încă efectiv derulată, dar în ultimele săptămâni, Raveca umblă prin casă cu un zâmbet benevolent-misterios pe frumoasele ei buze, îşi tăinuieşte corespondenţa – foarte amplă – cu Praga şi am

văzut chiar un plic cu antetul unei firme de transporturi internaţionale, adresată Asociaţiei Muzicale a Orbilor, unde, precum ştii, ea deţine actualmente o funcţie administrativă, şi nu m-ar mira ca în curând să sosească mult râvnitul meu instrument.

„Să ştii că dacă *Tanti* ţi-a promis-o, o vei aveau – continuă Adam pe acelaşi ton.

„Dar de ce? De multe ori ţi-am promis că-ţi fac rost de câte ceva, şi nu m-am ţinut de cuvânt?!... Uite, şi-acum am venit, pentru perdelele acelea de brocart...44

Într-adevăr, Adam avea nişte perdele comune, de catifea cenuşie, dacă nu nepotrivite, în orice caz sub nivelul estetic al apartamentului. „Ai găsit?” – deveni Adam dintr-odată serios şi interesat.

„Bineînţeles că am găsit” – răspunse ea cu superioară degajare.

„Cum sunt? Şi cât costă? 44 – întrebă Adam nerăbdător, dar de astă dată ea îl avea în mână:

„Să nu-l plictisim pe domnul doctor.44

„Domnul doctor mi-e prieten. Cel mai bun prieten – şi dintr-odată am simţit o imensă mândrie, chiar dacă-mi dădeam seama că această înălţare în rang era poate numai un argument de circumstanţă, pentru a-şi putea satisface curiozitatea.

— N-am secrete în faţa lui.44

Atunci mi-a fost dat să asist la unul din cele mai uluitoare spectacole. Adam, după ce află că perdelele erau albastru-vencţian cu fir de aur, în stare impecabilă, se hotărî de la început să le

cumpere. Raveca, precum ne lămurirăm până la urmă, şi cumpărase perdelele, pentru că Adam avea nevoie de ele şi le apreciase potrivite pentru casa lui, – cu tot riscul implicat într-o investiţie destinată unui client cu gusturi atât de personale. Adevărul e că după ce perdelele au fost montate, mi se părură într-adevăr splendide, împrumutând odăii pur şi simplu un aer princiar, ceea ce se potrivea de minune cu răposatul meu prieten, care era de fapt un prinţ al spiritului, îndeosebi când mi-l închipui stând la *secretaire*, îmbrăcat în halatul de casă de mătase chinezească grea, vişinie, pe care şi-l punea de câte ori lucra, precum îşi punea odinioară Machiavelli toga de purpură, când scria „Istoria Florenţei/6 Potrivirea perdelelor cu interiorul casei nu o Jmpiedică însă să ceară un preţ astronomic, dimpotrivă. Sunt absolut sigur că Adam ar fi plătit fără crâcnire, dacă ar fi avut de a face cu un vânzător oarecare. Târguiala, în sine, era o procedură organic străină, incompatibilă cu firea lui. Dar între ei stăruiau nişte raporturi ciudate, în care simpatia spontană, independentă de rubedenie, şi dragostea reciprocă se amestecau cu o dorinţă violentă de a-l păcăli pe celălalt, în stilul precupeţilor din talcioc. Recurseră la argumente clasice – ce riscuri implică negoţul la negru şi cât e de greu să câştigi un ban şi ce marfă de soi sunt perdelele şi până la urmă se invocară chiar argumente de familii: – „La m. ătuşă-ta te zgârceşti, când laşi averi la librărie?!” sau: „Pe nepotul dumitale vrei să-l duci, când ai atâţia clienţi graşi?!” – şi totul în ritm trepidant,

zgomotos, plin de jălanii şi autodeplângeri, ca şi cum ar fi fost doi negustori armeni de odinioară, din bazar.

Desigur că până la urmă s-au înţeles – ştiuseră doar dinainte că se vor înţelege, dar ritualul trebuia parcurs spre plăcerea amândurora…

Ajung la un episod, a cărui relatare mă stinghereşte mai profund, decât tot ce avusesem a-ţi povesti până acuma. Aproape că-mi vine să-l trec sub tăcere – deşi, la urma urmelor, bănuiesc, adică ce să mai vorbim: ştiu că eşti în cunoştinţă de cauză. Doar mi-a mărturisit el însuşi că ţi-a povestit totul… Dar vezi, dragul meu Abel, trăiesc în noaptea aceasta ceva ciudat, un sentiment straniu, de *Katharsis*… Cunoşti pe de rost, textul tragediei, l-ai citit de sute de ori, l-ai învăţat pe de rost – şi totuşi, de fiecare dată simţi nodul în gât… Şi tu nici nu eşti public obişnuit. Tu însuţi eşti unul din eroi…

Într-o seară, Adam mă vizită inopinat, ceea ce se întâmpla destul de rar: de obicei, se anunţa telefonic. Avea nevoie urgentă de o partitură, pe care o văzuse la mine. Eu consultam, desigur cu storurile trase, iar bătrâna mea menajeră, care a ajuns să-l cunoască bine, l-a poftit să stea în fosta sală de aşteptare şi nu m-a prevenit, ştiind că de dânsul nu trebuie să mă feresc, şi vizita lui îmi face întotdeauna plăcere. De obicei, când soseau străini în vizită inopinată, bătrâna mă nega pur şi simplu, spunea că mă întorc peste o oră, două, şi-apoi mă avertiza, ca să scot pacienta pe uşa din dos, care dădea în curte, de unde se putea ieşi direct în străduţa cealaltă, paralelă. Cunoşti doar

uliţa noastră patriarhală, cu grădini şi curţi de trecere, bătrâneşti.

Neavând cunoştinţă de prezenţa lui, am creat, fără să vreau, premizele unei întâlniri penibile.

Ştii cât de bun prieten fusesem cu Eniko. Venea întotdeauna astfel, încât după consultaţie să putem înnoda o conversaţie, mereu plăcută şi interesantă. Aşa şi acuma. După ce am dobândit certitudine în privinţa necesităţii unei intervenţii şi am întreprins cele necesare pentru că a doua zi să se poată desfăşura în condiţii optime, i-am opărit agale un filtru, ea îmi relată amănunte despre un spectacol *Commedia delvarte*, pe care-l pregătea pe vremea aceea. Mărturisesc că până la ceasul acela – şi încă până mult mai târziu, până ce mi-ai oferit posibilitatea de a colabora la „Piersic”, nu călcasem la Teatrul de păpuşi. Eniko mă invitase în repetate rânduri, dar mă eschivasem mereu, sub diverse pretexte. Probabil mă aflam sub influenţa aceloraşi prejudecăţi pe care, ţii minte, eu însumi le-am imputat mai târziu prietenului Zeno. Ea însă continua să-mi vorbească, mereu entuziasmată, de munca ei.

Aşa şi acum, când îmi povesti despre Trufaldino, Pantalone, Arlechino, Esmeralda şi nenorocirile bietului Rege Cerb., După spectacolul acesta, domnule doctor, am să montez însă unul, la care totuşi, totuşi va trebui să veniţi…44

— Îmi zise ea, cu voce insistentă, neobişnuită.

Mai ţin minte şi momentul: îmi ştergeam tocmai ochelarii cu pielea de căprioară, de aceea nu o puteam vedea limpede. Atacul acesta reînnoit mă luase prin surprindere, mă găsise într-un

moment nepotrivit, oarecum fără apărare. M-am grăbit să-mi pun ochelarii la loc, ca să-mi pot da seama unde bătea de fapt.

„… căci, într-un fel, vă sunt îndatorată pentru el.44

„Nu mai spuneţi!” – căutam eu să-mi ascund jena.

„Da. Chiar aşa. Ştiţi, – începu ea să-mi explice – data trecută, când am fost la dumneavoastră – mai ţineţi minte

— a trebuit să stau vreun ceas în sala de aşteptare. Mi-am permis să umblu în bibliotecă şi am descoperit acolo ceva ce m-a prins… Abia aştept să-l pot începe…44

„Îmi pare bine că am putut să vă fiu de folos într-un fel. Chiar fără să vreau… Despre ce anume este vorba?” – mă simţeam obligat s-o întreb.

„Despre poemul *Les systemes* al lui Voltaire… – îmi răspunse ea.

— Ştiţi, cum să vă explic, există întâlniri între cititor şi autor. Câteva. Rare. Şi întotdeauna importante. Dar poate şi mai rare sunt întâlnirile dintre operă şi clipa cititorului. De atunci încoace, în aceste câteva săptămâni, cum să vă spun, clipa s-a ascuţit şi mai mult. S-a concentrat. Poemul şi spectacolul, amândouă, au devenit de o şi mai mare actualitate/4

Nu ştiu cum de mi-a venit în clipa aceea să-i pun întrebarea, căci de obicei sunt de o discreţie desăvârşită, şi dacă nu mi se povesteşte în mod spontan, eu în ruptul capului nu îndrăznesc să pătrund cu de-a sila în intimitatea unei femei – şi cel mai puţin întreb, hai să zic aşa, de legături

personale mai sau prea apropiate. Însă în tonul cu care-mi vorbise – ca-ntotdeauna, se exprimase lapidar, îmbrăoandu-şi ideile într-o filtrată, aparentă pseudo-nouă obiectivitate – am simţit rezonând o patimă cu totul neobişnuită la ea, care era relativ echilibrată şi am avut, vag, intuiţia că şi în acest elan creator, stârnit chipurile numai de interes faţă de operă, intră o doză de pasiune feminină.

„Spuneţi-mi, Eniko, această… această „ascuţire a momentului dumneavoastră Voltairian, cum aţi binevoit să vă exprimaţi, este într-un fel, legată de… de scopul vizitei dumneavoastră la mine?…” – am întrebat-o.

Se uită la mine, îşi muşcă buzele, şi în dosul ochelarilor, pupilele ei se strânseră într-o dungă luminescentă. Cred că dacă putea, mă sugruma în clipa aceea. Mi-am dat seama că am făcut o gafă, pe de altă parte am simţit acea satisfacţie tipică medicului practician, care pică pe diagnostic, datorită celui de al şaselea simţ al său.

„De ce nu adăugaţi, domnule doctor: care, de astă dată, s-a datorat necesităţii unei intervenţii, nu controlului terapeutic?” – îmi răspunse ea tăios.

Mi se făcu dintr-odată ruşine. Era în stare să înfrunte cu tărie bărbătească orice situaţie – chiar şi cele care o dezavantajau. Dar o dată intrat în joc, nu mai puteam da îndărăt, puteam numai să sper că pe parcursul discuţiei voi găsi un prilej să dreg lucrurile, să le dau o întorsătură care să îngăduie, totuşi, o încheiere fericită. Sincer vorbind, pentru puţină rabulistică în discuţie nu

trebuie să mă împrumut în vecini: mi-a împrumutat-o casă părintească şi a bunicului, şi necesitatea bătrânilor de a supravieţui. Şi nu aş fi fidel adevărului, dacă nu aş mărturisi că această abilitate dobândită şi congenital, şi prin pedagogie paternă, mi-a fost binevenită în relaţiile cu pacientura mea, că s-a ascuţit chiar în cursul a mai bine de patruzeci de ani de practică şi că a contribuit, cel puţin în egală măsură cu abilitatea profesională, la cimentarea renumelui meu.

Într-adevăr, am izbutit şi de astă dată performanţa – cu ajutorul ei, care, după primul impuls, se stăpâni şi angajă o conversaţie mai prelungă decât de obicei, pentru a destinde atmosfera creată de penibilul incident. Până la urmă, se sculă să plece. I-am sărutat mâna şi i-am deschis uşa, dându-mă politicos deoparte, ca să poată ieşi. Făcu doi paşi, zâmbindu-mi cu oarecare condescendenţă, şi-napoi, când dădu să iasă în sala de aşteptare, încremeni.

Rar mi-a fost dat să văd o femeie sigură de sine, cu aplomb, fâstâcindu-se şi pierzându-se în asemenea hal. Totul nu a durat decât câteva secunde, am văzut din cabinet uluirea şi oroarea, amestecându-se pe chipul ei într-o expresie atât de neobişnuită, atât de infantil-autentică şi de spontană, încât cred că în momentele acelea am cunoscut-o mai bine şi-am ajuns mai aproape de biata Eniko, decât în alte împrejurări, anterioare/Am făcut repede câţiva paşi, ca să pot vedea şi eu, ce anume a uluit-o într-atât.

Adam şedea într-unul din fotolii, rânjind larg şi rău. Mai târziu, după ce începu adevărata lui

dramă, l-am văzut din ce în ce mai des purtând această expresie, până ce încremeni aproape definitiv pe faţa lui…

În clipa aceea – care şi ei, şi lui, dar mie în orice caz mi se păru nesfârşit de lungă – mi-am dat seama că între aceşti doi oameni a fost ceva, şi încă de dată recentă, că însăşi vizita lui Eniko era legată – şi cât de legată era! – de fiinţa lui Adam, şi dintr-odată mi-am adus aminte de intenţia ei proaspătă de a pune în scenă „Sistemele64 lui Voltaire şi, fără să vreau, am început să raţionez şi să stabilesc, pe plan mintal şi discret, legăturile…

„Sărut mâinile, Eniko, – se sculă Adam.

— Ce mai faci?”

„Mulţumesc. Precum vezi: nu prea bine” – arătă ea spre mine, fără nicio sfială.

„Vai de mine! E ce vă grav?” – mi se adresă Adam.

Nu uitasem cele ce mi-a spus despre o posibilă maternitate provocată de el, mă aşteptam acum la o performanţă actoricească, deşi nu mă simţeam de fel în largul meu. O ocăram în gând pe bătrâna mea menajeră, pentru lipsa ei de vigilenţă. Dar Adam nu abandonă subiectul, sporind de-abia penibilul situaţiei:

„Îmi pare foarte rău că nu m-ai onorat cel puţin cu a mă informa”.

„Ce nevoie era?” – răspunse ea, tăios.

„Cred că nu vrei să mă lipseşti de posibilitatea de a-mi îndeplini obligaţiunile” – se aplecă el cu eleganţă.

Simţeam că Enikd e pe punctul de a exploda: oferta lui Adam o umilise îngrozitor, şi încă în

prezenţa mea…
„Dragă Adam – am intervenit eu prompt – între noi trei nu se pun asemenea probleme. Nu am ştiut că vă cunoaşteţi, altfel poate îţi menţionam vechea prietenie care mă leagă de Enikd – şi-apoi, întorcându-mă spre dânsa m-am grăbit să completez, ca să menţin cât de cât o stare de echilibru şi să pot media eventualele noi ciocniri, dintr-o poziţie de neutralitate aparentă: – Adam mi-e prietenul cel mai apropiat, dragă Eniko… u
Reţin împrejurarea atât de limpede, tocmai datorită acestei fraze. În general confesiunile nu-şi aveau locul şi rostul între noi, şi dacă era cineva îndreptăţit la definirea relaţiilor, în niciun caz nu eu eram acela, care am fost tot timpul şi continui şi astăzi şi voi fi până la capătul zilelor mele, debitorul, tributarul său.
„Nu vreţi să stăm jos?” – < am încercat apoi să dau o întorsătură agreabilă situaţiei.
„Mulţumesc, dar şi aşa am stat mai mult decât am intenţionat – declină Enikd oferta.
— A fost o discuţie foarte plăcută…66
Am aruncat o privire fugară spre Adam şi am văzut în ochii lui un licăr amuzat: ştiam că sala mea de aşteptare suferă de acest neajuns penibil – când cineva stă nemişcat, poate distinge limpede ce se discută în cabinet!
Va să zică auzise discuţia, ştiuse că Enikd se afla la mine, dar nu plecase; rămăsese înadins, ceea ce putea avea o singură explicaţie: dacă relaţiile lor, încă de curând intime, au devenit atât de încordate, de ostile, atunci nu el a pricinuit

ruptura, pentru că în cazul acesta probabil ar fi plecat.

Cunoşteam prea bine părerile prietenului meu despre femei şi-mi dădeam seama ce fel de relaţii puteau să genereze aceste păreri. Niciunul, nici altul dintre noi nu am rostit vreodată nume. Adam respecta cu sfinţenie legile cavalereşti, pentru că, prin firea lui, era totuşi un Domn. Iar eu, la rândul meu, aveam deprinderea acestei ţinute, prin profesiune. Dar era limpede că avea îndeobşte de a face cu femei *de basse extraction*, pe care le putea da afară fără prea mari complicaţii. Nu credea în posibilitatea de a conversa inteligent cu femeile.

Era pentru prima dată că am consemnat o secanţă dintre Adam şi o femeie într-adevăr rasată, o intelectuală, şi toate semnele indicau o înfrângere a lui.

Nu-ţi pot spune cât mă frigea curiozitatea, când m-am întors în sala de aşteptare. Dar nu l-am mai găsit acolo. Intrase – în cabinet, deschisese pianul, îşi aşezase partitura în faţă şi cânta, profitând de gradul crescut de intimitate dintre noi, care, neîndoielnic, fără ameninţarea necuviinţei, îi îngăduia la ora aceea să circule liber prin casa mea şi să se folosească nestingherit de toate comodităţile mele.

Cânta reducţia la pian a „Creaţiei” de Haydn. Venise special ca să studieze un anumit pasaj, de care avea nevoie, undeva pe parcursul lucrării.

Am înţeles imediat că vrea să evite discuţia şi, fireşte, m-am conformat. Mă obişnuisem să-i pândesc, cu oarecare teamă, până şi privirile. În

general, ca şi ţine de altfel, avea un cod foarte complicat şi pesemne tolera prezenţa mea în perimetrul său aproape cotidian, datorită faptului că eu îi intuisem cifrul. Pentru că era un om cu cifru. Lucruri îndeobşte importante în traficul dintre oameni îşi pierdeau orice semnificaţie la el, iar unele amănunte puteau dobândi pondere decisivă. Şi toate acestea fără text, fără comentariu, ci subînţeles. Se aştepta, presupunea că ştii să taci şi ştii să vorbeşti când socotea el necesar, şi-ţi impunea propriile cadenţe, propriul cifru, fără imperative, prin simplă prezenţă. A fost nevoie de întreg tactul meu, adesea, ca să mă descurc în labirintul acestor precepte. A trebuit deci să mă resemnez şi de astă dată, să-mi înăbuş curiozitatea. Mult mai târziu şi în împrejurări dramatice, aveam să aflu întreg adevărul...

Deşi deosebiţi, ne simţeam totuşi foarte bine împreună, pentru că era întâlnirea a doi solitari, obişnuiţi, înrăiţi fiecare în solitudinea lui deosebită, care ştiam să luăm de la celălalt exact ce şi cât aveam nevoie. Pentru că solitudinea lui era meditativă, retractată în abstracţie, în vreme ce a mea, aş zice ticăloasă, era de ordin strict social: eu sunt prin fire un extravertit, însă un extravertit prudent, care prea a avut multe experienţe nefaste ca să mai rişte ceva, dar a cărui satisfacţie majoră constă în a sta şi a pândi – nu precum un păianjen, cu intenţia de a devora, ci cu discreţia cuvenită, dar cu o sete nemăsurată de a cunoaşte, de a afla. Orice. Şi, slavă Domnului, am cunoscut şi am aflat câte ceva la viaţa mea. De multe ori am încercat să caut sursele acestei

curiozităţi maladive, pe care numai cu preţ de mari eforturi am izbutit să o ascund în dosul unei discreţii mănoase. Cred că tot o determinare genetică este de vină: locul rătăcirilor de odinioară, efective, a fost luat de această disponibilitate spirituală exacerbată.

Într-un fel, ne-am izolat de lume. Adică cu ţineam loc de punte spre societate şi pentru Adam. Că ce anume se petrece dincolo de splendidul nostru oraş, dincolo de casele vechi, printre care ne plimbam atât de des – aveam traseele noastre, ba mai melancolice, ba mai neliniştitor-moderniste, pe care, într-un joc tăcut, ni le alegeam prin consens nerostit, sondându-ne reciproc dispoziţiile, la fiecare început de plimbare – nu ne păsa de loc. Într-un fel artificios se desprinsese de mult de lumea concretă, dându-mi impresia, când întâmplător venea vorba de câte un eveniment cotidian, că este de o naivitate, de o candoare desăvârşită în faţa faptului nud…

Astăzi, privind din urmă evenimentele de atunci, îmi fac un titlu de vină şi din acest dezinteres, şi mă întreb dacă detaşarea noastră de lume nu a fost interpretată de foruri celeste drept trufie, stârnind mânie şi pedeapsă…

Ţi-am povestit atâtea amănunte şi ţi-am evocat unele dintre discuţiile, şi întâlnirile noastre, ca să ai oarecum o imagine reală asupra raporturilor dintre noi, în momentul în care a intervenit conflictul dintre tine şi Adam. Ţi-am mai spus: termenii acestui conflict, fondul său, mă depăşeau categoric. Nici dacă nu v-aş fi cunoscut, pe niciunul, nici dacă aş fi fost arbitru imparţial şi mi

s-ar fi expus obiectiv termenii problemei, nu aş fi fost vreodată în stare să hotărăsc în favoarea unuia sau altuia. Ce să-ţi spun? Că amândoi, în felul vostru, aveaţi dreptate? Că niciunul nu avea dreptate?

În orice caz, un lucru îl pot afirma cu certitudine: că tragedia lui Adam, degringolada lui, a început în ziua aceea. Asta nu o spun ca să mă degajez de partea de răspundere ce-mi revine – precum ai să vezi – şi ca să te împovărez pe tine. Doamne fereşte! Tu ţi-ai apărat poziţiile şi convingerile, era dreptul şi datoria ta, şi dacă din pricina aceasta a pierdut şi ultimul reazem sufletesc de care se putea crampona pe panta nefastului său declin moral, nimeni nu-ţi poate face vreodată un titlu de acuzaţie…

Într-o după-amiază de octombrie, câteva luni mai târziu, uite, e chiar însemnat: în doi, Adam mă chemă la telefon. Vocea lui tremura – nu-mi dădeam încă seama dacă de mânie, de frică, de ură sau de ce anume. În orice caz, era adânc răscolit şi-mi ceru o întâlnire neîntârziată. Ştiindu-l în oraş – căci numai de acolo obişnuia să mă sune – l-am chemat la mine, dar mi-a răspuns că nu este timp, că mă roagă să mă îmbrac în haină închisă şi să-l găsesc la expresul nostru obişnuit, peste trei sferturi de oră. Şi în prealabil, să caut să aflu adresa lui Eniko. Rugămintea era paradoxală şi dezvăluitoare totodată: avuseseră relaţii, dar el nu-i cunoştea nici măcar adresa! Deci Eniko nu avusese niciodată deplină încredere în el, deci scurta şi neîmplinita lui paternitate genera din garsoniera lui…

Am rămas perplex. Cu câteva zile mai înainte, Eniko mă vizitase. Spusese că nu avea niciun fel de pricină directă de îngrijorare, dar că în ultimele luni a suferit puţin de pe urma unor tulburări minore şi că a venit să se supună unui control mai amplii.

Am întrebat-o dacă nu crede că ar fi mai recomandabil să meargă la clinică, deoarece eu, în situaţia legală precară în care mă aflam nu mai eram echipat decât pentru un singur soi de intervenţie ginecologică – < cel ticălos. Ea refuză însă net, precizându-mi că aceasta este o chestiune de încredere şi că dacă, odată şi odată va avea fericirea şa nască, tot eu va trebui să o asist.

În antreu mi-am dat seama că, de tulburat ce eram, ixânt gata să plec încălţat cu pantofi maro, la haină neagră! Asemenea zăpăceli vestimentare nu sunt frecvente la mine, ai observat probabil, umblu foarte pus la punct, asortat – adevărat, îmbrăcat în mod deliberat după modă veche, pentru că în împrejurările medicale de astăzi, când clinica tinde să devină industrie de sănătate, menţinerea acestei aparenţe de „nenea doctorul64, de medic de casă de odinioară, de tip vienez, s-a dovedit a fi foarte fructuoasă.

M-am întors deci, mi-am schimbat pantofii, şi-apoi m-am aşezat la pian şi-am început să cânt, chiar cu riscul de a întârzia câteva minute: trebuia să-mi redobândesc şi să-mi menţin calmul, tocmai pentru că l-am simţit pe Adam atât de tulburat. Presimţeam o catastrofă, o cumplită ameninţare, şi trecând în revistă eventualităţile, mărturisesc că

m-am oprit asupra posibilităţii sinuciderii lui Eniko. Faptul nu se potrivea de fel cu portretul ei psihologic, aşa cum mi-l făurisem în cursul îndelungatei noastre cunoştinţe. Dar, mi-am zis, omul niciodată nu epuizează, prin cunoaştere, tenebrele iraţionale ale sufletului femeiesc…

Abia când am dat cu ochii de Adam, m-am speriat de-a binelea. Avea în faţă o ceaşcă de cafea, şi alături, o sondă cu whisky, dar era absolut evident că băuse mult. Pe frunte i se reliefase o vână verticală. Ochii i se împăienjeniseră, iar neliniştea nervoasă, dinamica atât de tulburătoare a degetelor se prefăcuse într-un tremur uşor, ca de om senil.

Îmi comandă şi mie un whisky, mă pofti fără cuvinte, cu un gest autoritar, să mă aşez şi începu să vorbească. Glasul său era la fel de tulburat ca la telefon: „Îţi mulţumesc că ai venit, doctore dragă. Ai obţinut adresa?”

„Nu trebuia să o obţin, pentru că o cunosc. Poftim şi telefonul şi adresa” – şi rupând o filă din carneţel, i-am notat-o şi i-am întins-o. Bănuiesc că l-am privit apoi cu atâta dragoste şi îngrijorare, încât fără să mai aştepte, începu să-mi reproducă discuţia dintre voi.

Încercasem, îndeosebi la începuturile prieteniei noastre, să-l determin într-un fel sau altul să mi te prezinte. Dar între Adam şi tine erau nişte relaţii, cum să mă exprim mai bine? oarecum neobişnuite. Zadarnic sperasem – îndeosebi după ce am făcut cunoştinţă cu Raveca, în împrejurările descrise, având apoi şi plăcerea de a o reîntâlni de câteva ori, fie în oraş, fie chiar la Adam, odată şi în

cabinetul amicului Zeno Lupaşcu, pe care l-am vizitat la clinică, fiind întâmplător prin cartier –, Adam eluda sau amâna cu promisiuni vagi prezentarea, până ce mi-am dat seama că pur şi simplu nu vrea să creeze tangenţe între mine şi tine, că este o favoare pe care mi-o refuză. Se temea, probabil, de eventualele fricţiuni ce s-ar fi putut naşte la această întâlnire, îndeosebi dacă ea s-ar fi înfăptuit prin mijlocirea lui. Prietenia noastră se întemeia pe unele aspecte atât de opuse personalităţii şi concepţiilor tale, încât Adam intui aici o incompatibilitate.

Cred că nu exagerez afirmând că vă vedeaţi foarte rar – deşi ştiu că el ar fi vrut să fie mereu în compania ta, dacă ar fi dat urmare impulsurilor sau judecăţilor sale de valoare – din cauza ascezei, pe care şi-o impusese: voia să te ferească de tot ce ştia nefast şi reprobabil în propria sa personalitate.

Pe de altă parte, mă întrebasem adesea cum de s-a întâmplat, să nu te întâlnesc niciodată. Iată însă că se petrec asemenea ciudăţenii, te întâlneşti cu oameni pe care nu-i doreşti, iar cu cei pe care-i doreşti, nu izbuteşti să te încrucişezi.

Când îşi isprăvi relatarea, cu concluzia că ţi-ai dat demisia de la catedră şi te angajezi regizor la Teatrul de păpuşi, eram gata să izbucnesc în râs: gestul mi se părea paradoxal, puţin copilăros, amuzant, mă rog, în niciun caz însă tragic sau dement, cum îl vedea Adam. Dimpotrivă, cred că simpatia mea spontană faţă de tine s-a consolidat definitiv în clipa aceea – graţie deopotrivă unei deosebiri, şi unei identităţi. Căci pe cât am

degenerat din pricina comodităţii şi a modului de viaţă al burghezului ardelean, pe cât am devenit de sedentar şi de conformist, pe atât disponibilităţile mele atavice stăruie totuşi, undeva în profunzimi aproape umorale. Pe mine situaţiile, soluţiile de viaţă inedite, fanteziste, nici nu mă sperie, nici nu mă resping. Undeva, în straturi de conştiinţă foarte refulate, mai trăieşte un sentiment secular al provizoratului, al primejdiilor latente, sau al unor încercări din care se iese cum se ştie mai bine – de cele mai rare ori, prin respectarea ierarhizărilor sociale convenţionale, a preceptelor şi prejudecăţilor rigide, sau chiar a snobismului. Am simţit dintotdeauna în Adam o asemenea tendinţă spre snobism – exceptând, bineînţeles, capitolul femei în care, dimpotrivă, pierduse orice măsură a respectului de sine. Se vădea în el, mereu prezentă, vechea sa rădăcină, apartenenţa la loc. Deşi spirit universal prin excelenţă, era mereu conştient că e un Andru, că e un universitar clujean, că face parte din ce se cheamă „lumea bunău ardeleană, chiar dacă trăia complet retras; purta cu oarecare ostentaţie obligaţiunile de comportament ce-i incumbau în consecinţă, în rarele împrejurări în care viaţa îl obliga la prezenţă socială.

Credea că întreaga ta atitudine e determinată de Eniko. Credea că te-ai îndrăgostit de ea. Afirma că înţelegi greşit femeile, din cauza unui cod al loialităţii fals interpretat. Că dacă iubeşti o păpuşăreasă, te crezi probabil obligat să cobori în lumea ei. Că ai eşafodat toată teoria ta, ca să te

justifici. Totul era însă clădit, afirma el, pe premize false. Vorbise şi cu Rectorul, cu Zeno... Socotea că nu mai e nimic de făcut. Te cunoştea mai bine ca oricine şi ştia că nu te mai putea opri nimic.

„Dragă Adam – l-am întrerupt cu toate riscurile, pentru că, totuşi, simţul dreptăţii era mai puternic decât respectul şi dragostea pe care i le purtam – chiar de ne-ar sta în putinţă, cine ne-ar da dreptul de a opri un om din îndeplinirea unei hotărâri, pe care a luat-o în conştiinţă şi care nu dăunează nimănui?"

Mă privi îndelung, şi-l simţeam atât de încordat, încât mă temeam să nu izbucnească. Se stăpâni însă şi-apoi, peste alte câteva momente de tăcere, îmi răspunse, zâmbind condescendent şi cu o urmă de duioşie, explicându-mi că gestul tău va fi dăunător. Va lipsi chimia fizică românească de un cercetător strălucit. Va lipsi ştiinţa de un cap eminamente ştiinţific. Şi pentru ce toate acestea?! Dacă exista un om pe lumea asta care trebuia ferit, dacă exista un om fără apărare, zicea că tu eşti acela. Şi-mi ceru să-l cred, chiar dacă nu te cunosc.

Niciodată înainte nu i-am cunoscut tonul acesta. Azvârlise în taler ponderea personalităţii sale, în loc de argumente. Bineînţeles, eram gata să ofer orice fel de ajutor aş fi putut da, eram gata de orice sacrificiu, dar deocamdată nu înţelegeam despre ce era vorba.

Îmi reiată, în termeni seci, cazuali, împrejurările relaţiei sale cu Eniko şi cele ale înfrângerii suferite, pe care nu are niciun rost să le mai discutăm... Ei îi trebuie un erotic, socotea,

nu un senzual. Şi totuşi, credea, credea cu toată tăria, că Eniko îl iubea şi că îl va iubi cât va „trăi! Simţeam cum creşte în mine ipoteza lui nerostită, neformulată – înfiorătoare în felul ei, nerealistă, atât de complicată şi de neobişnuită era.

„Am încercat să vorbesc cu el...

— O umbră trecu peste fruntea lui, apoi colţul drept al gurii coborî încet a durere, a scârbă, a dezastru, a iremediabil.

— Şi cred că abia l-am înrăit... Cred c-am stricat totul, definitiv... Am vrut să-l salvez şi l-am pierdut. Mă tem că l-am pierdut pentru totdeauna/4

Mă privi în ochi, şi dacă nu l-aş fi cunoscut atât de piuit Bărbat, m-aş fi aşteptat să-i văd lacrimile. Probabil că a citit înţelegere sau milă pe faţa mea, pentru că se grăbi să desluşească spusele de adineaori: „De fapt, nu ş-a întâmplat decât ceea ce de foarte multă vreme ar fi fost drept să se întâmple. I-am spus tot. M-am mărturisit...”

Simţeam cum îmi umblă un fior rece de-a lungul şirei spinării. Mi-am adus aminte de scena de la gară, când îl condusesem pe cantorul Bisericii Negre, şi ipotezele cele mai sumbre se învălmăşeau în mintea mea, în legătură cu cea de a doua lui existenţă, aş zice aproape interlopă... Credeam că este vorba de o faptă concretă, de ceva ce comisese. Dar la întrebarea mea, râse rău: „N-am comis nimic, fii liniştit. Dar sunt. Sunt aşa cum sunt. Şi a aflat abia acum. Până acum m-am putut ascunde. După trecutul nostru. După ceea ce a fost propria mea fiinţă. Sau după ce credea el

că sunt. Dar… S-a isprăvit. L-am pierdut. Pentru el sunt ea şi intrat în ciclul azotului…

— Atunci am auzit pentru prima oară acest termen.

— Dar cel puţin să-l salvez pe el. Să-i salvez cariera… mintea… să-l feresc de… De ea. Că dacă el m-a şters ca entitate, tot mi-e indiferent ce se întâmplă cu mine… Nu vreau să mă sinucid fizic. Numai moral – şi văzând că pricep mai puţin ca oricând, se explică, în sfârşit.

— Vreau să vii cu mine, s-o căutăm pe Eniko. Vreau s-o cer în căsătorie”.

Tot restul – cum am căutat-o pe Eniko şi nu am găsit-o, cum ne-am dus după ea la teatru, cum l-a pus Eniko pe omul de serviciu să-l poftească afară, considerându-se – pe drept cuvânt – lezată, cum ne-am dus în fapt de seară la biserica luterană şi am cântat până noaptea târziu la orgă şi cum Adam s-a depăşit pe sine în acea împrejurare, pentru că suferinţa îi împrumuta o clipă de puritate – tot restul nu mai are importanţă.

Chiar dacă tragedia nu s-a declanşat imediat, premizele ei fuseseră enunţate în ziua aceea, iar concluzia, respectiv deznodământul, ar fi putut fi deduse încă de pe atunci…;!

Câteva săptămâni mai târziu, am avut fericirea să te cunosc totuşi. De rest, îţi aduci aminte; de „Piersic”, de sfârşitul trist al bietei Eniko, – ultima rugăminte pe care reuşise s-o bâiguie fusese numărul meu de telefon – de vizita ta. Mă simţeam oarecum dator să te contrazic, deoarece ştiam că Adam nu mai avea prilejul de a polemiza cu tine, iar eu eram solidar cu el, fără a-i împărtăşi întru

totul părerile. Căci vezi, o morală practică poate fi, şi este adeseori, dominată de sentimente. Iar eu îl iubeam. Chiar dacă până la urmă s-ar fi dovedit asasin sau sodomit, sau piai ştiu eu ce – tot de partea lui aş fi fost, tot solidar cu el rămâneam, pentru că la mine prietenia transcende principiile morale…

Îmi dau seama cât de jalnică figură trebuie să fi făcut cu între voi. Tot tatăl vostru plutea între voi – acelaşi principiu, acelaşi *res severa* era lezat şi de o parte, şi de alta…

Pe Adam îl leza, «îl jignea ideea păpuşăriei – era un joc, o alintare, o frivolitate nepermisă unei minţi matematice. De altminteri, nu era nici iubitor de poezie. Cred că însuşi fenomenul metaforicului îl respingea, pentru că nu aduce o contribuţie operaţională, serioasă, la cunoaştere. Nu este *res severa*.

Iar pe tine te leza ceea ce ai aflat despre viaţa lui, dominaţia anarhică a simţurilor, incompatibilă cu orice etică, înecum cu un sistem de gândire, cu o morală logic şi sever dedusă.

Iar eu, la mijloc…

Şi-apoi au urmat, implacabil, evenimentele tragice

Era SPRE SFÂRŞITUL primăverii următoare…

În urma şocului suferit, Adam se refugiase – dacă era cu putinţă! – într-o activitate şi mai febrilă şi, din păcate, într-un consum de alcool sporit. Am încercat, în câteva rânduri, să-l reţin, dar tentativele mele erau sortite dinainte eşecului, erau ridicole, asemenea unei vânători în care se trage cu alice după pachiderme. În schimb, cu cât

îl măcina mai cumplit ceea ce el considera delictul tău continuu, cu atât se înverşuna mai aprig în efort creator, şi-mi spunea tocmai în ziua aceea memorabilă – oh, ţin minte fiecare amănunt, fiecare pas, fiecare colţ cotit împreună şi fiecare vorbă schimbată! – că toate experimentele – colaborase cu nişte psihologi care au elaborat, la solicitarea lui, o baterie de teste: acestea i-au furnizat materialul de bază pentru analiza factorială şi calculul matricial, din prima parte a lucrării, în care, înainte de a dezvălui ideea şi metodologia lui inovatoare, epuiza căile clasice de abordare –, toate calculele şi concluziile erau încheiate, şi nu-i mai rămânea decât redactarea materialului, câteva sute de pagini, ceea ce nu-i va lua decât cel mult un an, poate chiar mai puţin.

Era târziu după-masă, veneam de la biserică şi de la whisky şi urcam în pas agale serpentinele spre crucea de pe promontoriul Cetăţuii, când l-am întrebat dacă e mulţumit.

Îl văd şi acuma: se opri uluit, de parcă l-aş fi întrebat ceva nemaipomenit. „Dacă sunt mulţumit? Habar nu am, dar nici nu are importanţă, doctore dragă. Noi – şi după sublinierea aceasta urmă o pauză caracteristică, de câteva secunde, în care probabil inventaria mintal pe cei ce ar fi fost îndreptăţiţi să fie adunaţi laolaltă în acest pronume colectiv – noi nu lucrăm pentru mulţumire. Noi lucrăm pentru adevăr”.

Şi apoi, mai departe, îmi formulă un *credo* despre configuraţia sufletească a omului de ştiinţă. Zicea că mulţumirea este o stare subiectivă, personală, intimă, în vreme ce

calculele sale sunt obiective şi, într-un fel, publice. Fiecare simbol pe care îl foloseşte, fiecare raport matematic pe care îl înseamnă, este un adevăr public, de care se simte şi este responsabil. Mobilul sufletesc al muncii de cercetare nu contează. Nu are nicio importanţă… Iar despre tine, Abel, spunea că trăieşti cu teroarea experienţei unui anume Spiegelmann. Şi că te persecută spectrul lui Norbert Wiener. Şi probabil, asemenea ţie, mai sunt alte sute şi alte mii de oameni, de inteligenţă superioară, care fie se tem, fie vor să se revolte… Avea certitudinea că Norbert Wiener a scontat „dezastrul moral”, pe care l-a provocat. El însuşi om de sinteză, de uriaşă suprafaţă culturală, a trebuit să simtă, în mod necesar, regrete, nostalgii, sfâşieri. A fost un om format în generaţia trecută, nu se poate să nu fi rezonat în el tristeţea lumii pe care o dărâma, pe care o înlocuia de fapt. Dar nu conta, nu şi-a îngăduit a şovăi o clipă. A fost primul care a izbutit să aplice în fizică o schemă biologică. Primul revers decisiv al mecanicismului. Cel ce a deschis calea spre aplicarea altor scheme biologice. Cel ce a deschis, ipotetic şi prin comparaţie, posibilitatea viitoarei aplicări în fizică şi biologie a unor scheme psihologice. Ce importanţă mai avea, dacă a fost sau nu mulţumit? Ce importanţă avea pentru el, Adam, dacă ar dezamăgi melomanii, dacă le-ar spulbera iluziile, când graţie metodelor moderne le-ar putea demonstra exact, când ar putea defini matematic ce este de fapt muzica?

I-am răspuns atunci că mă-ntreb şi eu, dacă aş

mai putea să mă aşez la orgă, în cazul în care aş putea să-i pricep formulele, dar mi-a replicat că greşesc la fel ca tine, Abel. Cunoaşterea, asimilarea inteligentă, nu poate decât lumina sentimentul. Îl extirpă doar în cazul în care sentimentul se refuză adevărului. Atunci, într-adevăr, o iei razna. Renunţi la crezul tău şi te duci să faci păpuşărie. Dar degeaba ai montat tu „Piersicul”, zicea, degeaba vrei să evadezi de sub semnul vremii. Pe drumul acesta nu există oprire, iar tu, deductiv deci consecvent prin excelenţă, vei reîntâlni semnul vremii până şi printre păpuşi. Printre „jucărele64, spunea el. Ca săracul acela, care a avut întâlnire cu moartea, la Ispahan. Indiferent de cale, un om cinstit şi capabil de a g îndi stringent ajunge la aceeaşi problemă. Dar îşi dădea seama că, în situaţia dată, pe tine nu te poate convinge nimeni, că trebuie să ajungi singur la concluzii. E zadarnic… Şi atunci mi-a pomenit întâia oară că a încercat să-ţi şi scrie, dar… Nu ştiu ce-i venise, să mărturisească, totuşi, acest moment de slăbiciune.

Era din nou una din situaţiile cu cifru, eu ştiam că-ţi scrisese, doar ai venit la mine şi mi-ai spus că te îndemnase să mă vizitezi, fără ca el să mă fi prevenit. Totul era atât de complicat şi de întreţesut…

Stăteam răzimaţi de parapetul promontoriului şi priveam amurgul primăvăratic. Erau miresme tinere în văzduh şi o limpezime fără seamăn, care predispunea parcă la confesiune. Mai menţionase, în alte, rare, împrejurări disputa dintre voi. Simţeam întotdeauna, dincolo de raţionamentele

sale, durerea, dar niciodată nu-mi mărturisise că ar fi gata de demersuri, de umilinţe. Stăruia, undeva în el, conştiinţa că, într-un fel al nostru, complice, eu îl ştiam vinovat.

Şi-atunci m-am lăsat şi eu antrenat de atmosferă şi mărturisiri. „Ştiu că i-ai scris” – i-am răspuns.

Îşi întoarse încet, dramatic, privirea spre mine: „Ţi-a spus?”

„Da. Mi-a spus.66 Şi-apoi i-am povestit că m-ai rugat să-i comunic să nu-ţi mai scrie.

Mă simţeam îngrozitor de jenat. Caută să mă înţelegi. Nu a-i comunica interdicţia ta mi-a venit greu, ci evidenţa că de astă dată înţelesesem greşit cifrul. Îmi căutam febril justificările. De ce tăcusem? Pentru că tăcuse şi el? Sau voisem să-l feresc? îmi fusese frică de discuţie? Mă obligase la tăcere discreţia de fier, care se statornicise între noi?

Ştiam că acum, din moment ce am început să vorbesc, trebuie să continui. Simţeam cum năduşesc într-o clipă.

Şi atunci, privind în jos, spre serpentina ce urca spre noi şi căutând să mai câştig timp, pentru a-mi potrivi cuvintele, am zărit, apropiindu-se, salvarea.

Cât pot fi de relative lucrurile; această salvare a mea, de o clipă, l-a costat pe el viaţa. Dacă atunci nu aş fi fost laş, dacă aş fi îndrăznit să-l iau de braţ şi să-l duc mai departe pe promenadă, încercând să mă explic – căci simţeam pertinamente că aştepta această explicaţie, chiar dacă încă nu mi-o ceruse… – atunci… atunci toate

s-ar fi configurat altminteri. Atunci probabil mai era şi azi în viaţă.

Dar cine poate bănui, în clipa în care cedează unei slăbiciuni minore de caracter, cât de depărtate şi de grave consecinţe poate avea?…

Frumoasa Sofia urca agale serpentina, trecu de ultimul cot şi se apropie de promontoriu.

Dintre sutele, miile de femei pe care le-am cunoscut în viaţa mea, fie în calitate de medic, fie în postură de curtezan sau om de lume, frumoasa Sofia Lazăr era cea mai pură, cea mai angelică, – cea mai apropiată de acel ideal de *mater familiae*, care găseşte un ecou nostalgic până şi în sufletul celui mai rutinat şi profesionist dintre seducători. Nu o dată, în cursul anilor îndelungaţi ai cunoştinţei noastre, mi-am zis că dacă în locul lui Titus Lazăr – bărbatul ei, un arhitect eminent, mai tânăr cu zece ani ca mine – aş fi întâlnit-o acum douăzeci de ani, m-ar fi ameninţat într-adevăr primejdia unei sucombări pretimpurii. Şi nu din pricina frumuseţii ei, ci pentru felul în care-şi purta frumuseţea, modul acesta ingenuu, pur, de o limpezime feciorelnică, amestecat totuşi cu o pronunţată, uşor intuibilă feminitate. Era în toată fiinţa ei ceva atât de respectabil, atât de sigur, cum nu întâlneşti la femeile tinere de azi. Era din soiul marilor castelane, de ţinuta şi reţinerea cărora cavalerul putea avea atâta certitudine, încât pornea în Cruciadă pe ani mulţi, fără a recurge la acea binecuvântată şi liniştitoare centură.

Aparenţa aceasta a fost pe deplin confirmată de exemplara ei viaţă de familie. Tatăl ei, erou

aviator din război, fusese distins cu ordinul „Mihai Viteazul64, şi până la urmă ajunsese la grad de comandor, mama ei fusese directoare de liceu – Sofia primise o educaţie excelentă, se măritase de tânără, imediat după bacalaureat, şi apoi, vreme de douăzeci de ani, a fost o consoartă perfectă, care ştia deopotrivă să reprezinte în societate, să fie alături de bărbatul ei la bine şi la rău. Niciodată, nimeni nu i-ar fi putut găsi cusur, nu i se cunoştea, în cele două decenii ale căsătoriei, nici cea mai mică eroare, darmite o lunecare dintre cele obişnuite… Imacularea aceasta a mers atât de departe, încât chiar şi cele mai înveninate limbi din oraş s-au resemnat. Oriunde se rostea numele acestei femei superbe, contextul era. Întotdeauna, respectuos şi plin de admiraţie.

Nu că ar fi fost o intelectuală. Nu era – şi-i şedea bine, că nici nu căuta să pară ce nu era. Era femeie şi nimic mai mult, dar femeie în sensul cel mai frumos, mai nobil, mai moral al cuvântului.

Şi-apoi, Sofia Lazăr reprezenta unul din frumoasele mele succese din vremea în care fusesem practician. Ani întregi, căsnicia lor rămăsese nerodnică. Ce nu au încercat, pe cine nu au consultat, la ce băi nu fusese… Ştiam că vina era a ei. Şi-ntr-o zi, am găsit o cazuistică similară, relatată într-o revistă de specialitate străină. S-a supus fără crieriire. Şi într-un târziu – la vreo trei sau patru ani! – a venit primul copil, Monica. Nu-ţi spun ce fericire a fost şi ce mândrie! apoi iar a venit o oprelişte. Iar am încercat felurite căi şi metode, şi am eşuat. Vreme de treisprezece ani, am aşteptat zadarnic al doilea copil. Până ce, din

senin, fără nicio intervenţie medicală, a rămas din nou însărcinată, şi am avut bucuria de a o ajuta la naşterea lui Daniel.

La treizeci şi opt de ani ajunsese la apogeul ei, căci naşterile nu numai că nu o alteraseră fizic, dar cea de a doua o dusese la împlinire. Dincolo de darurile şi farmecele ei naturale, am apreciat întotdeauna bunul gust şi discreţia cu care ştia, prin îmbrăcăminte, cosmetică şi probabil şi printr-un program special de gimnastică, nu numai să-şi întreţină, dar să-şi şi sublinieze deosebita feminitate. Dar ce să-ţi mai vorbesc de ea – ai cunoscut-o, inutil să ţi-o mai descriu. De aceea m-am şi grăbit, folosindu-mă de apariţia ei salvatoare, care mă ajuta să mă eschivez în mod ticălos de obligaţiunile morale faţă de Adam, să-i atrag luarea aminte, pe când ea se apropia, ţinându-l de mână pe micul Daniel, cine este, subliniind că sunt şi prieten al familiei.

Rânji, înţelegând sublinierea din urmă şi, ţin minte, am respirat uşurat, căci simţeam reuşita manevrei de diversiune, pentru care hazardul îmi furnizase acest minunat prilej.

Nu auzise în viaţa lui despre Sofia. Era o situaţie tipică: un oraş întreg o cunoştea, nu exista cerc social în oare Sofia Lazăr să nu fi fost binevenită, în care prezenţa ei să nu fi fost de-a dreptul râvnită, dar Adam habar nu avea cine era. v!

Arborând cel mai amabil zâmbet de care sunt în stare, şi trebuie să mă crezi, mi-am cultivat întotdeauna cu mare migală amabilitatea, de la vorbă, gest şi mimică până la îmbrăcăminte şi

ochelari, şi deci amabilitatea mea era ceva demn de luat în seamă, am făcut doi paşi în întâmpinarea ei, şi am salutat-o cu sinceră bucurie. Deşi eram în aer liber şi în mod obişnuit codul meu prescrie, în asemenea împrejurare, o simplă strâng ere de mină, i-am sărutat-o. Am făcut prezentările, neomiţând bineînţeles, puştiul, „Domnul Daniel Lazăr1”.

Şi-apoi m-am îndreptat, şi-n clipa aceea mi-am blestemat zilele, pentru că am văzut în ochii lui Adam licărul rău, irezistibil, al vânătorului pătimaş, robit pasiunii sale până la moarte şi am avut o sinistră strângere de inimă. Bineînţeles, eram hotărât să mă contrapun din răsputeri şi, drept să spun, în clipa aceea nutream convingerea că sunt destui de influent şi am destulă pondere, ca să-l pot opri din a da urmare impulsului năprasnic, ce străfulgerase o clipă în ochii şi pe faţa lui.

Sofia purta o foarte cochetă şi tinerească pălărie albă, marcând anotimpul înaintat, care se asorta perfect cu pardesiul ei englezesc, de buret pe stofă, de culoarea oţelului. Se îmbujoră uşor, când Adam îi prinse privirea.

El salută, dar se înclină numai, dându-se o jumătate de pas îndărăt, parcă subliniind curtenitor intenţia de a o admira.

Îl cunoşteam perfect! – şi-i simţeam încordarea. În mişcarea aceea scurtă, de retragere grăitoare, era concentrată o tensiune uriaşă: se petrecea ceva cu totul neobişnuit cu el.

Sofia avea întotdeauna trac. Cred că la fel s-ar fi îmbujorat, indiferent pe cine i-aş fi prezentat.

Eram convins că nu-şi dă seama ce se petrece. „Îmi pare bine, domnule Andru” – răspunse ea, şi-apoi, ieşind, spre surpriza mea, din timiditatea ei obişnuită, i se adresă direct, înfruntându-l: „Vă cunosc din auzite. Aveţi un dublu renume în oraş. De tânăr savant şi… de om foarte stricat/4

„Doamnă – se înclină Adam şi mai adânc, fără o clipă de şovăială, şi-i răspunse, mărturisesc, spre uluirea şi admiraţia mea, căci dintotdeauna am admirat ce nu puteam eu, adică să răspund spontan şi aforistic – Doamnă, am muncit din greu ca să dobândesc şi unul, şi altul”.

Atacul era deschis, făţiş, cu cărţile pe faţă, bărbătesc. După toate previziunile era însă sortit eşecului: la frumoasa Sofia, aveam certitudinea că maniera agresivă – şi orice manieră cu intenţii cuceritoare – va fi urmată de o punere la punct paşnică, dar energică: o cunoşteam bine, am fost de nenumărate ori în societate cu ea şi ştiam că timidă cum era, poseda arta de a se feri cu autoritate de obrăznicii. Credeam că Adam îşi jucase şansa şi eram încântat, deşi ruşinea de a-i fi prezentat un asemenea om cădea pe capul meu.

Dar mă cuprinse de-a dreptul panica, când frumoasa Sofia eschivă replica, râzând dulce: „Pe mine mă interesează primul” – răspunse ea simplu, prefăcându-se că cel de al doilea „renume” nici nu a fost menţionat.

„Matematica este o disciplină aridă, doamnă. Îndeosebi pentru o fiinţă încântătoare, ca dumneavoastră, 44 răspunse el instantaneu.

Am avut senzaţia că se deschide Cetăţuia sub picioarele mele, sau că se prăbuşeşte cerul peste

mine. Adam continuă, de astă dată fără aforisme, ci violent şi vulgar, de parcă ar fi fost în faţa unei fetişcane oarecare.

Mă gândeam că Sofia se aşteaptă probabil să o apăr, şi de fapt bunele maniere ar fi pretins să-l pun la punct. Am vrut chiar să-mi fac vânt, cu intenţia premeditată de a-i da ulterior explicaţiile de rigoare – pentru că, oricum, cât de mult o stimam şi ţineam la frumoasa Sofia, nu s-a născut încă pe lume femeia, pentru care m-aş fi stricat cu Adam. Dar mă înşelasem: ea acceptă imediat mănuşa aruncată, fără să mă bage pur şi simplu în seamă: „De ce? Credeţi că femeile nu sinţapte pentru matematică?”

Ş54

„Sunt foarte, foarte rare în istoria matematicii, doamnă. Aproape inexistente. Nesemnificative, în orice caz. De altfel, nu numai în matematică, doamnă. Sunt domenii care, dacă nu le sunt chiar interzise, în orice caz nu le îngăduie performanţe/6 „Credeţi?”

„Nu cred. Ştiu, doamnă/6

Era ceva deosebit de violent în tonul său. Nu l-am mai auzit vorbind astfel. Toată atmosfera era încărcată de potenţe necunoscute, printre care nu mă puteam orienta. Doi oameni, pe care, fiecare în parte, am crezut a-i cunoaşte desăvârşit, adunaţi laolaltă, puşi în contact, reacţionau completamente deosebit faţă de aşteptările şi previziunile mele, faţă de propriile lor premize. Interferenţele dintre oameni, să spunem de aceeaşi stare socială, pot stârni reacţii nebănuite; cel mai manierat şi disciplinat dintre bărbaţi se

poate comporta, pe neaşteptate, asemeni unei calfe de frizer, de soiul celor ce-şi lasă unghia lungă la degetul mic, şi cea mai distinsă dintre doamne se poate lăsa apostrofată ca o pipiţă care, duminică după-amiază, pe promenada din parc, chicoteşte de plăcere când este ciupită prin părţile moi.

„Bunăoară muzica – reluă el, neclintit.

— Nu am cercetat în mod deosebit problema, dar sunt sigur că v-aş putea demonstra matematic anarhismul spiritului feminin, în materie de compoziţie muzicală/4

„Dar ce legătură are matematica cu muzica, domnule Andru?” – intră Sofia, nebănuitoare, în capcană.

„Însăşi întrebarea e feminină – îşi continuă Adam grosolăniile, dar apoi începu să explice: – Există o legătură fundamentală, doamna mea. Multiplă. Bunăoară, în legile armoniei… /6

Şi începu să explice.

Vorbi vreme de mai bine de jumătate de oră, timp în care coborârăm de pe Cetăţuie şi o petrecurăm pe frumoasa Sofia, spre casă. Prezenţa mea, făcea posibilă, socialmente, plimbarea de-a curmezişul oraşului, în văzul lumii. Mai ţin minte şi acum că am înregistrat în mod deosebit culoarea sângerie pe care crepusculul prelungit o arunca asupra secolelor ce au zugrăvit cu patină cenuşie catedrala Sfântului Mihai.

Nu l-am cunoscut până atunci în postură de pedagog şi popularizator. Acum l-am văzut la lucru – pornind de la elementele cele mai simple, accesibile, urcând mereu pe magistrala ideaţiei

sale, târându-ne parcă după sine şi pierzându-se în perspectiva depărtată a împlinirii ideii şi ordinii matematice, pe care o elabora, undeva în tării ce nu mai puteau fi urmărite. De la un punct încolo, am avut intuiţia limpede a faptului că uitase de noi, că principiile de ordine şi ierarhie universală, pe care începea să le întrezărească la capătul drumului muzical-matematic pe care pornise, îl atrăgeau cu putere magnetică, îl hipnotizau parcă. Nimic şi nimeni nu mai avea importanţă, şi am dat uitării toate neplăcerile pe care mi le-a pricinuit în după-amiaza aceea, pentru că fuseseră compensate: de o parte, plăcerea neasemuită de a-l urmări, în eleganţa neegalată a gândirii sale; de altă parte, rotunjirea imaginii mele despre personalitatea lui – căci atunci, poate mai uşor ca altă dată, am înţeles solitudinea lui, retracţia lui. La asemenea temperaturi, la asemenea înălţimi, nimeni şi nimic nu mai avea ce căuta alături de el.

La un moment dat şi-a dat seama că ne pierduse undeva departe, în urmă, că rămăsese singur şi, brusc, fără nicio încheiere, se opri din expunere. Tăcu. Tăcurăm şi noi, şi-apoi, fascinată, dar speriată în acelaşi timp, frumoasa Sofia îl întrebă: „Domnule profesor – şi am remarcat imediat că folosise pentru prima dată titulatura lui academică, vădit impresionată de cele auzite şi părând dispusă să dea definitiv uitării acel „al doilea renume” – dumneavoastră credeţi în Dumnezeu?”

Îmi venea să zâmbesc: asemenea întrebare îşi pun elevii de liceu, când ies de la şedinţa cercului cultural. În gura ei, cuvintele sunau însă candide,

ca un însemn al curăţie! O ştiam credincioasă, practicantă chiar – dar cu o credinţă femeiască, nonelicativă. Întâlnirea, ciocnirea de o concepţie cuprinzătoare de univers şi existenţă, precum cea a lui Adam – deşi el sublinia întotdeauna că este precoce a gândi în sistem, în faza actuală a cunoaşterii ştiinţifice justificată fiind, deocamdată, numai gândirea pe probleme – nu putea să nu o zguduie, să nu-i trezească aprehensiuni, să nu stârnească semne de întrebare. Şi cum eu cunoşteam prea bine temeliile senzuale ale ateismului lui Adam, la această întorsătură a discuţiei am simţit din nou strângere de inimă şi-mi pieri zâmbetul: nu acum, ci ulterior, cândva, Adam i-ar putea infirma credinţa şi ar putea-o târî după sine”, în negaţia propriei sale forme de viaţă, în care nu mai exista nicio temelie morală, în care singura frână o mai reprezenta numai acel *res severa*, impus cu preţul unui mare efort de disciplină şi al unei adeziuni fanatice la nişte legităţi logice, efort şi adeziune de care nicio femeie de p° faţa pământului nu este şi nu va fi vreodată capabilă. Îmi făceam în clipa aceea reproşuri că nu m-am ocupat mai de aproape de Sofia, că nu am convertit-o la sincretismul meu care, totuşi, cât de cât, ar fi înarmat-o. Deşi eu însumi, îndeosebi în discuţiile cu Adam, m-am simţit de atâtea ori ispitit să lunec…

„Nu, doamnă. Nu cred în Dumnezeu, precum nu, cred în niciuna din plăsmuirile minţii omeneşti, care nu se poate verifica, într-un fel sau altul, prin experiment sau calcul. Sincer vorbind, încerc un oarecare regret că după toate cele, câte

v-am spus, aceasta a fost singura întrebare, pe care aţi găsit să mi-o puneţi...”

Era de o impoliteţe atât de flagrantă şi violentă, încât îmi spulberă imediat bucuria trezită în clipa în care mi-am dat seama că nu va angaja o discuţie antiteologică.

Sofia roşi toată şi-şi plecă privirile. Părea acum o şcolăriţă, prinsă de profesor cu lecţia neînvăţată. Cum momentul era potrivit, am intervenit, schimbând atmosfera şi începând a-i spune la revedere.

„Ei, am ajuns

Eram într-adevăr în preajma casei lui Titus Lazăr – avea o locuinţă splendidă, într-o casă bătrânească, pe o stradă lăturalnică din centru. Voiam să preîntâmpin cu orice preţ o invitaţie sus, la cafea, pentru că mi-era groază că Adam şi-ar putea continua grosolăniile şi în prezenta lui Titus, ceea ce mi-ar fi fost extrem de neplăcut, căci m-ar fi pus într-o situaţie fără ieşire. I-am sărutat din nou mina.

„La revedere, doctore dragă – îmi zâmbi ea cu o umbră de regret în privire, şi-apoi, întorcându-se spre Adam, îi întinse şi acestuia mâna: – La revedere, domnule Andru. Mi-aţi face o mare plăcere, dacă ne-aţi vizita într-o seară» împreună cu doctorul*

„La revedere, doamnă. Regret, dar serile mele sunt ocupate. Lucrez, doamnă. Dumneavoastră aveţi desigur societate, iar eu nu sunt o fiinţă de panopticum...66

Era infernal. N-am mai apucat niciodată să văd un bărbat, căutând să jignească înadins, frază

cu frază, o doamnă de lume, şi încă una de fineţea, blândeţea şi buna creştere a frumoasei Sofia.

Făcurăm câţiva paşi în doi, tăcând şi urmărind, fiecare în sinea lui, ecourile acestei neobişnuite după-amiezi. Deodată îl auzii pe Adam, fredonând încet. Am căutat imediat să descifrez melodia şi nu-mi venea să-mi cred urechilor. Era aria Toreadorului din „Carmen64.

Probabil simţise şi atenţia şi indignarea mea, conteni brusc, se opri locului şi se întoarse spre mine: „Eşti tare supărat pe mine, doctore dragă?”

„Nici că se poate mai mult.66 Şi i-am explicat, că o cunosc pe Sofia nu mai ştiu nici eu de când, că este o sfântă, singura femeie sfântă, din câte am cunoscut, că este cea mai exemplară nevastă şi mamă. Îmi pun mâna în foc pentru dânsa. Garantez.

Adam izbucni în râsul său sinistru:

„În cazul acesta este o târfă sfântă şi nimic mai mult... Dacă i-aş fi poruncit să se dezbrace în piaţă, cred că s-ar fi dezbrăcat fără ezitare.

— Mi se tăie respiraţia de groază, dar el continuă nestingherit: – Fac cu această femeie sfântă practic tot ce vreau. Şi să ştii, doctore dragă – şi din nou se opri şi se întoarse spre mine. Faţa lui era schimonosită, contorsionată parcă de un rânjet: – Să ştii că am teribilă nevoie de ea. De această târfă sfântă. Poate dacă nu aş fi văzut „Piersicul” lui Abel, era altfel... Dar aşa...66

„Piersicul” nostru, dragă Abel – căci eu îl simt şi al meu – nu a avut succes prea mare. Cred că prea puţini l-au înţeles. Dar ştiu bine – deşi niciodată, nici în seara premierei, nici mai târziu,

nu am discutat cu el – că în Adam a avut un ecou teribil. Atunci, după ce ne-am despărţit de frumoasa Sofia, am câştigat însă certitudinea: Adam nu numai că ţi-a înţeles mesajul – mesajul acela, despre care ţi-am spus, cum să mă exprim, că nu-l agreez – nu numai că l-a înţeles, dar a socotit chiar că-i este adresat nemijlocit. Că toată pl? să ai pus-o pentru el!

Şi-aici se leagă lucrurile, aici devenim, într-un fel, amândoi de două ori responsabili pentru dispariţia lui Adam… Pentru că tot ce urmă, părea a fi o replică la „Piersic”, o negaţie a lui…

În clipa aceea, fireşte, n-am luat în seamă referirea la spectacol în toate implicaţiile el, dar mărturisirea lui deschidea perspectiva unor desfăşurări viitoare, care mă meduzau şi mă oripilau şi, nemaiavând argumente la îndemână, am început să-l rog şi să-l implor, invocând, copilăreşte argumentul: „Dacă ţii la mine”… În sinea mea, nu eram de fel convins de ceea ce afirmase despre Sofia, dar pentru cazul absurd, în care avea dreptate, trebuia, să-l reţin, să-l reţin cu orice preţ. Îmi dădeam seama, că ameninţa o mare primejdie…

Dar el nu se lăsă înduplecat: nu vedea de ce aş fi fost eu nenorocit, dacă Titus Lazăr devenea un soţ obişnuit, adică, în limba lui: un soţ încornorat.

Eu continuam să protestez maşinal: „Nu trebuie. Nu trebuie.44

Se uită iarăşi la mine şi începu din nou să râdă. Apoi, brusc, îmi întinse mâna şi-şi luă la revedere, dându-mi întâlnire peste două zile, după masă, la biserica luterană.

Şi mă părăsi, lăsându-mă singur, la colţul străzii.

Rar m-am simţit atât de derutat. Şi-apoi, încetul cu încetul am dedus care a fost motivul acestei plecări precipitate.

Niciun apel la sentimente nu putea să-l abată pe Adam din îndeplinirea unei hotărâri. Avea nevoie de argumente, iar eu nu aveam argumente. Frumoasa Sofia Lazăr fusese, biata de ea, o excepţie, o dezminţire vie a cunoaşterii şi concepţiei mele despre femei, care, în multe privinţe – evident, nu cu ponderea muzicii – ne cimentase de fapt prietenia. Adam tăiase scurt conversaţia, ca să mă menajeze, să nu mă dezmintă, să nu-mi desfăşoare, în sens invers, toate argumentele mele. Mi-ar fi spus-o simplu: „Nu există excepţie, care confirmă regula. Aceeaşi cauză produce acelaşi efect, implacabil. Nu există sfinte. Nu există decât femei refulate sau stricate de bărbaţi tâmpiţi, sau cazuri de atrofieri congenitale sau determinate de agenţi patogeni.44 În consensul nostru îndelungat la aceste principii infamante pentru partea femeiască a Creâţiuriii, constă una, cronologic prima, din vinile mele.

Pe de o parte, nu ar fi vrut să mă refuze. Pe de alta, nu putea fi lipsit de consecvenţă faţă de el însuşi. Cu niciun preţ. Nu se putea dezminţi. Şi se simţea minat parcă de un demon să nege puritatea Ei. Pe plan moral nu era capabil de maleabilitatea necesară adaptării, supravieţuirii însăşi…

Trecură iarăşi câteva luni. Niciodată, dar absolut niciodată nu căzuse vreo aluzie la persoana Sofiei Lazăr. Adam şi cu mine ne

întâlnirăm tot atât de des – poate chiar şi mai des, deoarece intrase în vacanţă, lucrarea lui era ca şi isprăvită şi se apropia momentul dactilografierii, iar eu aveam un sezon mai calm. Dar în tot timpul acesta, Sofia nu fu pomenită: el probabil mă menaja, simţind că într-un fel m-a rănit; iar eu tăceam, pentru că mi-era ruşine de ruşinea lui.

Nu ştiu dacă tu cunoşti acest sentiment. Este ceva foarte complicat, deosebit de dezvoltat la noi, poate din pricina amestecului unora din antecesorii noştri în Calvar, poate datorită persecuţiilor atât de nedrepte şi de imorale, la care au fost supuşi subsecvent, pe temeiul principiului primitiv, că pentru păcatele părinţilor răspund copiii şi nepoţii, şi strănepoţii. Poate pentru că întotdeauna am fost gata să-i iertăm şi să-i îndrăgim pe cei ce ne-au persecutat şi să extindem şi asupra lor criteriile morale, cu care ne judecăm pe noi înşine. Sau poate, pur şi simplu, pentru că suferinţa ca atare ascute şi extinde sensibilitatea sentimentală cu conţinut etic. Nu ştiu. Nu-mi dau seama exact nici eu. Fapt e, că acest sentiment există, e viguros, şi eu îl trăiam din plin în legătură cu Adam şi cu întâmplările din după-amiaza aceea, a cărei atmosferă cu totul deosebită am încercat să ţi-o zugrăvesc, cred fără prea mult succes.

Încă de la începutul verii, Adam primise înştiinţarea, gă la mijlocul lui august urma să plece la Bucureşti, ca să participe la un seminar internaţional de vară. Prins de frenezia caracteristică polizării finale şi încheierii unei opere, despre care autorul are certitudinea că a

izbutit majoră, uitase pur şi simplu de invitaţie. De altfel, în pefioada aceasta stătea săptămâni de-a rândul închis în cămeră şi mă simţeam extrem de măgulit, ştiindu-mă singurul privilegiat, de dragul căruia îşi părăsea superba izolare.

Cam o săptămână înainte de data deschiderii seminarului, fu chemat la secretariatul Facultăţii, ca să i se înmâneze biletele şi banii de deplasare. Adam refuză net să plece, argumentând că este prins de lucrare. Câteva ore mai, târziu îl chemă Rectorul. Şomăceanu începu să vocifereze, cum că s-a săturat de mendrele voastre, ale băieţilor Andru, că nu se poate trăi în felul acesta, batjocorind toate obligaţiunile, şi aşa mai departe. Adam – care-mi relată în aceeaşi seară toate acestea, la un filtru consumat la mine acasă – răspunse că într-adevăr e vinovat de neglijenţă, dar că acum nimic nu mai este de făcut. Întrucât nu şi-a pregătit nicio comunicare. Cornel Şomăceanu se înfurie şi mai rău, spunând că braşoave să-i vândă altuia, că un Andru poate să ţină şi comunicări spontane, improvizate, fără note prealabile. Atunci Adam îndrăzni să se refere la lucrarea pe care era pe punctul de a o termina şi căreia îi atribuia o oarecare importanţă. Rectorul i-o tăie, spunând că zece zile cât ţine seminarul, nu-i mult şi dacă vrea, n-are decât să comunice la seminar un extras sau un capitol din carte, dar că nu admite în niciun chip eschivarea, că există un prestigiu al Universităţii Daciei Superioare, care se cere păstrat şi ridicat, şi că destule hatâruri a făcut la viaţa lui Andreştilor, pentru ca aceştia să-şi îndeplinească cel puţin datoria şi obligaţiunile

elementare, când face apel la ei. Şi, la urma urmei, discuţia are un caracter oficial, el e Rectorul, şi Adam un mucos de conferenţiar, şi aşa mai departe.

Toate acestea fuseseră rostite cu glasul ridicat, bătrânul ţipase la el, mizând pesemne mai mult pe efectul dramatic, decât pe ponderea personalităţii sale. Nu se îmbuna decât la urmă, când Adam, strâns cu uşa, acceptă. Atunci Rectorul comandă până şi cafele şi începu să discute cu el, pentru ca mai apoi, în cursul conversaţiei, să-l întrebe în treacăt despre ce lucrare este vorba, de fapt. Când Adam începu să-i vorbească despre principiile matematicii moderne, rostind pentru prima dată în acest context cuvântul „muzică", Şomăceanu se făcu alb ca varul, îl aţinti cu privirea încremenită şi rosti cu voce scăzuta, sec şi autoritar: „Ieşi afară".

Adam tăcu, înmărmurit: înţelese imediat legăturile, dar nu găsi argumentele potrivite, sau, poate, nu voia, din loialitate, să susţină că ceea ce făcea el nu era păpuşărie... Între timp însă, Cornel Şomăceanu repeta întruna, din jumătate în jumătate de minut, mecanic şi ameninţător: „Ieşi afară...

Până la urmă, Rectorul scoase un răcnet şi izbi cu pumnul în masă. În uşa dublă, capitonată, Adam se ciocni cu femeia de serviciu, care aducea cafelele pe o tavă şi-şi pătă costumul de fresco bej. Râdea de întâmplare şi zicea că, neîndoielnic, abia şi-a scos piciorul, şi Rectorul a şi pus mâna pe telefon, să-l anunţe pe Zeno: a înnebunit şi ultimul Andru, care mai rămăsese teafăr! Dar era sigur că

de drumul la Bucureşti a scăpat…

Avea să se înşele. Nu ştiu dacă era totuşi încrederea funciară, dincolo de orice conflict, pe care Şomăceanu o nutrea faţă de orice Andru, sau era mintea lui Zeno Lupaşcu la mijloc, care cunoştea dinainte preocupările lui Adam, fapt e că a doua zi fu din nou chemat la secretariat, şi de data asta a trebuit să accepte.

Călătoria îl deranja realmente, singura mângâiere era speranţa de a-şi cumpăra la Bucureşti o maşină de scris bună. Aici căutase, dar nu găsise decât de mâna a doua. Cele noi le găsea slabe.

L-am întrebat, de ce-i trebuie maşină.

„Peste o săptămână, două termin lucrarea – îmi răspunse – o las vreo lună deoparte, ca să o pot reciti detaşat, cu capul limpede, şi-apoi trebuie să o bat la maşină!”

M-am oferit să-i recomand o dactilografă excelentă.

„Îţi închipui că mi-aş da această lucrare pe mâna străină?” – îmi răspunse.

Am crezut, întâi, că-i năuc de-a binelea. L-am întrebat, dacă la tipografie va culege, de asemenea, personal. Că doar nici nu ştia să bată la maşină!

„Orice pianist învaţă în câteva zile – îmi răspunse de parcă ar fi vorba de încheiat un nasture.

— Iar de tipărit… uite, la asta nici nu m-am gândit! Dar cine ar tipări o asemenea lucrare? Editura Muzicală? În niciun caz.

Editura Ştiinţifică? Şi mai puţin. Vor zice că nu

intră în profilul lor. Dar nici nu m-am gândit la publicare!” „Dar, pentru Dumnezeu, Adam, atunci de ce ai muncit atâta?”

Din nou mă privi năuc. Nu-mi înţelegea întrebarea. Discutam pe două planuri deosebite.

„Cum pentru ce? Ca să găsesc formulele. Adevărul/1 „Şi cui să slujească?”

„Cum cui? Sieşi. Sau mie”.

„Adam, cred că ai înnebunit/4 „Nu a mai fost nevoie” – râse el.

„Dar tiacă-i adevărat ce-mi spui, şi dacă nu-mi joci teatru, de ce a mai fost nevoie, în ultimele luni, de redactare?”

„Pentru că eu nu pot încheia un lucru, fără să-l limpezesc, fără ca totul să fie rotunjit şi cizelat, până în cele mai mici amănunte. Aşa sunt eu. Şi ar fi fost timpul, în atâţia ani, să te lămureşti că nu sunt dintre cei ce joacă teatru”.

Era adevărat. Nota de uşoară jignire, care răzbătea prin vocea lui stăpânită, suna autentică.

M-am scuzat. Dar cum subiectul mă neliniştea, l-am întrebat cum rămâne cu caracterul public, obştesc, al formulelor, de care se simţea şi era răspunzător? Părea a fi o contradicţie cu ceea ce îmi spusese odată…

„Nu este niciun fel de contradicţie, doctore dragă. Sau e numai o aparentă contradicţie. Adevărul, orice fel de adevăr, este un bun public, în măsura în care este just, respectiv în măsura în care este rezultatul unei aplicări corecte a legilor logice. Dar a fi bun public nu înseamnă şi nu implică publicitate. Nu ţi se întâmplă să zaci pe pat, destins, să-ţi propui ca exerciţiu mintal o

problemă oarecare şi să te concentrezi asupra ei, până ce o rezolvi şi în ultimele ei implicaţii? Şi să nu îngădui fanteziei să hoinărească aiurea, din asociaţie în asociaţie? De ce o faci? Gui slujeşte această rigoare ultimă? Aşa-i şi lucrarea asta. Mi-am pus o problemă şi am rezolvat-o. Numai că problema a fost extrem de complicată şi a fost nevoie de câteva sute de file, nu am putut-o dezlega mintal. Atâta tot. Ce găseşti de mirare într-asta?”

Niciodată nu am putut înţelege aceste pasiuni gratuite, ferite de impulsurile de validare socială – le-am putut admira numai.

Şi acum, o anticipaţie, dragă Abel. Aproape tot ce ţi-am povestit a fost văzut şi auzit de mine. Am participat la discuţiile acestea, le-am memorat şi le-am însemnat. De aici încolo, nu am văzut şi nu am auzit aproape nimic din tot ce-ţi voi povesti. Totuşi, îţi pot oferi o oarecare garanţie de autenticitate, deoarece amănuntele pe care le deţin – şi deţin toate amănuntele, insist: toate – provin din ambele părţi. Aceasta pentru că de îndată ce nebunia s-a declanşat, mi-am dat seama că, la intensitatea ei, niciunul nici altul nu va putea să tacă şi că e mai bine să se descarce la mine, decât în străini. Bineînţeles că niciodată nu i-am făcut menţiune unuia de mărturisirile celuilalt.

Cred că această calitate de complice, de ştiutor, constituie o a doua vină, majoră şi ea. Pentru că una este să regreţi un păcat comis din ignoranţă şi alta-i să regreţi că ai fost în cunoştinţă de cauză.

Adam plecă deci la Bucureşti, la seminarul internaţional de geometrie modernă.

Fu cazat la Hotelul Union – la etajul şapte – şi anunţat că trebuie să-şi ţină comunicarea chiar a doua zi după deschidere şi, în sfârşit, solicitat ca din când în când să-l asiste pe translatorul detaşat pe lângă un tânăr matematician englez, Stanley Evans pe nume. Precum ştii, Adam vorbea fluent englezeşte. Va fi fost opera întâmplării, o simplă coincidenţă a preocupărilor sau va fi prevenit Rectorul pe cineva din comitetul de organizare despre caracterul „semiartistic” al comunicării lui Adam, fapt e că Stanley Evans se dovedi a fi preocupat de ani de zile de problematica matematic-muzicală. Omul a fost impresionat de la bun început atât de personalitatea, cât şi de rezultatele investigaţiilor lui Adam, iar din momentul comunicării – ţinută liber şi devenită un succes real, cu îndelungi ecouri, care mai apoi au ajuns, fireşte, şi până la Cornel Şomăceanu, având darul, după cum îmi relată ulterior, atât de mucalit, prietenul Zeno, de a-i declanşa unele îndoieli în privinţa propriilor sale facultăţi – se ataşă într-atât de el, încât Adam avu chiar momente peni» bile, când d nu mai ştia cum îi scape, pistrând totuşi apăreţi» ţele. Venise la noi, asemenea atâtor apuseni, crezând că întreprinde o excursie pe meleaguri exotice şi se trezi cu o lecţie în propriul său domeniu de activitate, cum mă-ndoiesc că ar fi putut-o primi chiar şi la cea mai veche dintre universităţile europene. Aşa învăţă Stanley Evans pragmatic geografia, în speţă că şi gurile Dunării sunt în Europa...

Adam îl purtă pe la fonoteca Bibliotecii Centrale de Stat şi pe la Conservator, unde voia să cerceteze nişte discuri şi benzi, pe care nu avea posibilitatea de a le cunoaşte acasă decât din partitură – ceea ce lui, în fond, îi ajungea, pentru că citea partiturile asemenea oricărui text conceptual. Evans rămase impresionat de analizele lui Adam, şi după fiecare idee nouă exclamă: *Let's have a shot*! adică dorea să servească o duşcă de reconfortare. Adam plăti bineînţeles aceste nenumărate agremente revitalizante, şi cum englezul era şi el obişnuit numai cu whisky, se trezi curând ameninţat să rămână în pană, şi începea să se îndoiască dacă va mai putea achiziţiona maşina de scris. Îl plimbă însă pe Evans prin oraş, la librării şi magazine ale Consignaţiei, fără să-i mărturisească de la început de ce îl târa dintr-un loc într-altul. Până la urmă, englezul îl strânse cu uşa, dându-şi seama, totuşi, că omul căuta ceva. Adam fu nevoit să mărturisească scopul pelerinajelor sale. Evans rezolvă spontan şi generos problema, angajându-se ca îndată după întoarcerea acasă, să-i expedieze o maşină de scris electrică, silenţioasă. Adam fu silit să se revanşeze, să-i cumpere tot soiul de atenţii, ceea ce îl aduse într-o situaţie şi mai strâmtorată.

Ar fi putut bineînţeles să-mi trimită o telegramă, în care să-mi solicite vreo două, trei mii de lei. Relaţiile financiare dintre noi au fost, dintotdeauna, dintre cele mai echitabile. La local plăteam nemţeşte, fiecare partea lui, ne făceam mici atenţii reciproce, având grijă, să nu ne crcăm

obligaţiuni neonorate, căci acestea mai totdeauna au darul de a spurca relaţiile dintre oameni.

Stanley Evans nu se dezlipea de dânsul – îşi făcea însemnări în cursul fiecărei discuţii, pentru că nu concepea, cum de se pierd scăpărările lui Adam. Într-adevăr, conversaţia lui trebuie să fi fost un foc de artificii superb, stimulat de circumstanţele neobişnuite.

În această atmosferă de intens, dar nesistematic trafic spiritual – nu stăteau mai mult de două, trei ore pe zi la seminar, căci la Bucureşti se lăsase iarăşi una din insuportabilele călduri toride, care mie-mi interzic accesul estival al Capitalei – se produse, în ziua a şaptea – destinată, la origine, odihnei – dezastrul.

Adam se întoarse după masa de prânz la hotel. În cursul dimineţii consumaseră mai bine de trei sute de grame de whisky fiecare, cafelele de după-masă nu-şi făcură efectul. Adam se simţea ostenit şi voia să se culce.

În hol se întâlni faţă-n faţă cu frumoasa Sofia.

Venea de la mare. Monica era într-un tur al ţării, împreună cu nişte colege de şcoală, iar Titus Lazăr plecase cu micul Daniel acasă, la părinţii săi, în Maramureş.

Era bronzată şi tânără, avea culori superbe, şi toată fiinţa ei degaja o sănătate calmă şi echilibrată. Adam avu din prima clipă impresia că-şi pierduse imperiul asupra ei, căci îl întâmpină numai un licăr amuzat în privire. Se salutară protocolar – şi se bucurau amândoi.

Adari îi explică rostul şederii sale, plângându-se de compania împovărătoare a noului său

prieten. Ea, ironică, îşi exprim: speranţa că Adam se poartă mai amabil cu el, decât cu alţii. Era doar musafirul său…

Amândoi râseră – amintirea primei lor întâlniri părea depărtată, şi moştenirea ei, de care mă temusem atâta, lichidată definitiv, menţionabilă cu totală detaşare.

Apoi Sofia îi relată că stă vreo patru, cinci zile, că are o cumnată aici, iar la întrebarea lui Adam, cum de nu locuieşte la ea, răspunse că nu-i place să cadă în sarcina nimănui. Unsprezece luni pe an nu-i singură. Bărbatul ei este atât de înţelegător încât îi îngăduie întotdeauna această lună…

Adam îi împărtăşi – ceea ce se întâmpla rar, căci, precum ştii, nu vorbea despre sentimentele sale nimănui şi cel mai puţin unei femei – că la el se petrece invers: trăieşte douăsprezece luni în singurătate, iar când e silit să petreacă zece zile printre oameni, se simte frustrat şi terorizat”.

Sofia, zâmbind maliţioasă şi căutându-şi parcă singură nenorocirea, continuă să-l ironizeze: cum că, se pare, totuşi, nu este chiar atât de singur, nici în acele douăsprezece luni. Şi dacă a avut succes cu comunicarea, şi pe deasupra, a mai dobândit un prieten nou, se poate considera în câştig.

Adam, luând-o în serios – cel puţin în aparenţă – îi răspunse că prietenii sunt un bun pe care nu şi-l poate permite. Prieteniile sunt, de obicei, o asociaţie nemărturisită de tămâiere reciprocă, şi ca atare, cea mai gravă pierdere de vreme la care se expune omul. Pe mine mă excepta, zicea – şi frumoasa Sofia îmi confirmă, ulterior, că Adam

făcuse această afirmaţie, ceea ce îmi sluji mai târziu cât de cât de consolare, după cele ce aveam să aflu. Şi apoi adăugă că de succese publice în meserie nu are nevoie, ceea ce Sofia aprecie ca modestie, continuându-şi ironiile. Şi-apoi, devenind serioasă, îl întrebă despre ce şi-a ţinut comunicarea. Aflând că despre matematică şi muzică, şi-a exprimat dorinţa de a o citi. Adam nu o avea scrisă, dar nu se sfii să adauge că ea, Sofia, tot nu ar pricepe nimic. Sofia însă trecu din nou cu candoare peste ofensă, îşi exprimă regretul de a nu fi auzit comunicarea şi îi solicită, nici mai mult, nici mai puţin decât să i-o repete.

Adam se înclină: dorinţa ei era un ordin.

Şi atunci Sofia îl invită sus, în odaia ei, la un Nestle…

Adam înghiţi în sec. Ca un autentic cafegiu ce se afla, era tot ce detesta mai mult. Îl compătimeam ca niciodată, când îmi povesti acest moment final al primei întâlniri.

Sofia stătea la acelaşi etaj, în camera şapte sute şapte. Adam în camera şapte sute şaptesprezece.

Coincidenţa îi făcu să râdă, şi amândoi, având încă dinainte de întâlnire cheile în mână, porniră spre lift. Consemnă cu mare satisfacţie că, după ce indicară boy-ului etajul, ea tăcu, de parcă nici nu s-ar cunoaşte. Era un văl de discreţie, pe care ea îl prefera chiar şi înaintea oricărei apropieri obiecţionabile. Vânătorului iscusit nu-i scăpă amănuntul.

Adam ceruse câteva minute de îngăduinţă, să se ducă în Qdaia lui, ca să-şi laşe servieta şi şa se

spele puţin.

Zăbovi o jumătate de oră, bărbierindu-se meticulos, răcorindu-se sub un duş; apoi îmbrăcă nişte pantaloni de stofă uşoară şi o cămaşă scrobită.

Întotdeauna i-am admirat gulerele şi manşetele. Erau atât de impecabile, încât îl suspectam că şi le calcă singur. Nu o dată l-am surprins schimbând până şi iarna două cămăşi pe zi, ceea ce îi împrumuta mereu un aer de prospeţime şi eleganţă. Nu suporta pe corpul său nimic şifonat, nimic necălcat la milimetru, câteodată aveam chiar impresia, umblând cu el pe străzi, că apar alături de el ca un neglijent, un sărăntoc. Deşi eram mult mai avut ca el. Cel puţin în privinţa posibilităţilor materiale.

Îşi lungise toaleta înadins. Se ştia aşteptat şi o lăsă să-l aştepte. Era convins că ea nu-l va suna, ca telefonista să nu bage de seamă legătura dintre camere.

Şi Sofia îl aştepta. Îl aştepta cu înfrigurare. Jos, în hol, fusese calmă, stăpână pe sine. În timp ce făcu duş, şi-l imagină însă pe Adam, stând în singurul fotoliu din cămăruţa de hotel şi vorbindu-i, şi simpla închipuire o tulbură şi îi clătină din temelii siguranţa. Se mânie împotriva ei însăşi, îşi alese din garderob cel mai sobru capot – *bleu de-l*, de lungime trei sferturi, închis la gât, cu danteluţă la guler şi la manşetă – şi-apoi se apucă să prepare cafeaua. Şi când totul fu gata, se întinse pe pat, aşteptându-l. Voia să se destindă puţin, după ce toată dimineaţa alergase prin oraş, la târguieli. Începu să aştepte şi aşteptă, tot aşteptă. Se uită

din minut în minut la ceas. Adam întârzia. Îşi stăpâni mânia în faţa acestei noi impoliteţi, îşi zise că probabil nu va mai veni de loc, încercă să se gândească la altele…

Revăzu zorii zilei la mare, jocul mângâietor al valurilor, le simţi bătând-o întâi în glezne, apoi pe pulpe, pe sâni, apoi se simţi toată purtată, plutea, dar spre mirarea ei, nu făcea nicio mişcare din mâinj sau din picioare, nu era niciun muşchi încordat, totul era moale şi cald, şi corpul ei parcă se disloca în mierea fluidă a mării, şi în loc să se cufunde, începu să urce, să urce mereu, spre un pisc ce părea când infinit de departe, când aproape de tot, gata să-l atingă cu mâna întinsă, un pisc spre care se străduia, spre care jinduia ca o intensitate cum nu cunoscuse niciodată, şi-n însăşi jinduirea aceasta era o nespusă fericire.

Când îşi deschise ochii, Adam şedea în fotoliu şi o privea, fumând. O clipă, Sofia nu înţelese unde se află şi ce s-a petrecut; prezenţa lui Adam părea să continue visul: între fiinţa lui şi valul binefăcător nu exista nici discontinuitate, nici contradicţie. Apoi reveni complet la realitate, sări de pe pat şi se simţi grozav de ruşinată. Începu să se scuze aproape febril.

Adam, necruţător, o întrebă dacă a visat frumos.

Nu înţelegea nici el, îşi mărturisi mai târziu, de unde se isca într-însul atâta cruzime.

Sofia îşi plecă privirea şi mărturisi că se visase la mare.

Adam continuă cruzimile, spunându-i că a visa despre mare sau despre zbor, cu uşa deschisă,

este o imprudenţă. Dar aluzia era irosită: Sofia nu era o femeie cultă şi nu cunoştea simbolurile analizei onirice a lui Freud, şi-l întrebă de unde ştie că a şi zburat în vis, ceea ce lui îi dădea prilejul unei explicaţii impudice. Dar o scăpă ţârâitul telefonului. Se repezi spre el şi rămase în picioare, vorbind. Stătea între Adam şi fereastră şi capotul deveni străveziu. Era cumnata ei, care o întreba dacă s-a culcat. Sofia, aruncând o privire complice spre Adam, răspunse că citeşte…

Începuse să mintă.

Când urmă o invitaţie pentru seară, zise că o doare puţin capul, ezită. Acoperi repede pâlnia receptorului cu palma, de parcă ar vrea să-i spună ceva lui Adam, fără să fie auzită la capătul celălalt, dar apoi îşi dădu seama ce face şi-şi retrase repede mâna.

Adam înţelese însă gestul şi dădu din cap a încuviinţare. Sofia îi zâmbi şi-şi reluă conversaţia, declinând invitaţia, pentru că de trei zile, de când a venit, se tot culcă târziu… Stă singură şi se culcă.

Minţise din nou. Din clipa aceea, Adam deveni distant, politicos şi sigur: complicitatea ei făţişă curmă necesitatea agresivităţii.

Îşi bău cafeaua, se instală în fotoliu şi vorbi fără contenire vreme de un ceas. Sofia nu pricepu aproape nimic, ceea ce desigur nu o împiedică să se simtă cu desăvârşire subjugată. De aceea nici nu îndrăzni să i se mai împotrivească la plecare: Adam îi sărută mâna, i se uită îndelung în ochi – ea – mi povesti ulterior că în clipa aceea avu senzaţia că fiinţa ei conteneşte să existe –, dădu să

o sărute, dar se reţinu şi-i zise autoritar să-l aştepte pe la zece şi ceva… şi fără să-şi ia rămas bun, ieşi. În fond, el nu a întrebat-o niciodată, dacă îl aşteaptă. Sau, mai precis: dacă îl vrea. Cuvintele deveniseră inutile. În locul lor, se instalase imperiul voinţei sale.

Jos, în hol, îl aştepta Stanley Evans.

Când, mai târziu, am încercat să înţeleg cum de a fost în stare, după scena aceasta, să suporte o discuţie de câteva ore cu amicul său englez, mi-a răspuns, dând din umeri, că-i chestiune de disciplină. Trebuie să ştii să conectezi şi să deconectezi când şi ce trebuie. Pentru cine are instrumentul potrivit şi este obişnuit să nu se lase dus de afecte, nu-i o performanţă.

Am insistat, întrebându-l cum de a fost în stare să se concentreze, şi despre ce anume au discutat? Dar nu mai ţinea minte, şi socotea că nici nu avea importanţă. Dintre toate vorbele noastre, importanţă şi valoare au numai cele ce slujesc, cele ce sunt judecăţi integrate într-un raţionament şi într-un efort de cunoaştere. *Afirmatio vei negaţio aliquis de aliquo*. Premize şi concluzii puse în ordine, aducând o contribuţie efectivă. Adică adăugând un fir de nisip în plus. Sau o piatră. Sau chiar o clădire, dacă te ţin puterile. Tot restul este irosire de vreme.

Şi apoi, mai departe, îmi dezvoltă ideea că nimeni nu este în stare să trăiască în permanenţă condiţia creaţiei, că marea poastră trufie, inteligenţa, raţiunea, nu este nici măcar continuă. Când şi când licăre, apoi recădem în letargie spirituală, în vegetare. Trăncăneala noastră de

fiecare zi, tot ce nu contribuie efectiv la avansul minţii omeneşti asupra materiei, la integrarea ei în mecanica universului, este, esenţialmente, o stare vegetală. Pasivă. Nu avem puterea, resursele energetice, de a ne contrapune duratelor pasive. Sunt covârşitor dejungi. Ne irosim nouăzeci şi nouă la sută din viaţă, precum arborii. Cum nu suntem capabili, zicea el, cel puţin deocamdată, nici de gândire polifonică.

„Nici compozitorul care lucrează polifonic?” l-am întrebat, îndoindu-mă oarecum de spusele sale.

„În primul rând, doctore dragă, nu gândeşte în pluralitate de sunete simultane, ci cercetează, cum sună la un loc, mai multe sunete, fiecare pe un fir conceput sau dedus autonom, şi-apoi sunetele sunt, totuşi, lucruri mult nu simple decât ideile. Şi unde mai pui cunoştinţele?! la încearcă să-ţi imaginezi simultan numai profilul cel mai general, problemele cele mai marcante, care stăruie în clipa aceasta în mintea menajerei tale, a unui lama budist dintr-o mănăstire tibetană, a unui inginer de la compania General Electric, a Preşedintelui Franţei, a unui pilot de pe canalul de Suez, a comandantului unei baleniere din Pacificul de Sud şi...

„Ajunge! Ajunge!” – l-am oprit eu, râzând.

„Ai văzut? Pentru sinteză am avea nevoie de enciclopedism autentic, nu de un simulacru naiv, ca-n vremea grecilor sau a Renaşterii. Şi nu suntem în stare decât de o existenţă vegetală, nu putem fi decât ierburi, liane şi copaci...41

Se întoarse din oraş mult mai târziu decât îşi

propusese iniţial. Se făcuse miezul nopţii când reuşi să scape de Stanley Evans.

Frumoasa Sofia se dezmetici curând după plecarea lui, şi trecu prin focurile iadului. Era destul de sinceră cu ea însăşi, ca să-şi mărturisească: nu era în stare să-i închidă uşa. Dar, singură în liniştea odăii, îşi revăzu întreg trecutul – suficient, în sine, pentru a constitui argument, pentru a dobândi pondere, indiferent de valenţele sentimentale împlinite pe durata lui, şi care acum păreau dintr-odată spulberate. Se simţea cuprinsă de o febră infecţioasă şi cred că termenul – e al ei, de altminteri – nici nu putea fi mai bine găsit. Patimile acestea amoroase sunt, într-adevăr, asemenea unui microb, unei boli. Microorganismul respectiv nu selectează, nu alege valori, potriviri, asemănări, – ci caută doar terenul slab, punctul de minimă rezistenţă…

Aceasta era ultima răzmeriţă a femeii cinstite, de onoare. Întâi se gândi să evadeze, să accepte la ceas târziu invitaţia cumnatei şi să se întoarcă abia peste câteva ore. Dar ştia că a doua zi, de dimineaţă probabil, ar trebui să dea totuşi ochii cu el şi că soluţia aceasta nu ar face decât să aducă o amânare. Apoi începu febril să împacheteze. Va găsi acasă o explicaţie pentru această întoarcere precipitată. Mai bine o minciună mică, oarecare, acum.

Când îşi dădu seama însă că nu mai e în stare să plece, izbucni într-un plâns deznădăjduit, îşi smulse capotul, se trânti pe pat şi se zvârcoli ca rănită, izbind cu pumnii în perne. Şi-n tot timpul acesta îl dorea, îl dorea cu ardoare înfricoşătoare,

hidoasă, oribilă, străină – credea ea – de toată fiinţa ei de până acum. Stinse lumina, dar se temea, pur şi simplu, să se liniştească sau să adoarmă, de frică să nu-l îmbrăţişeze şi să-l iubească în vis.

Adam o găsi iarăşi dormind. Nu aprinse lumina. La flacăra brichetei, zări geamantanele şi lucrurile vraişte prin odaie, înţelese furtuna ce o răvăşise, se dezbrăcă în linişte şi se întinse lângă ea, îngăduindu-şi câteva clipe de destindere, li adulmecă părul, pielea. Aveau un parfum natural, străin de orice cosmetică. Nu simţi nici săpunul – o simţi doar pe ea, acel amestec de miros de soare, de nisip, de sare de mare, de lapte, caracteristic femeilor tinere care se întorc de la mare…

În clipa în care totul se împlini definitiv, Adam avu senzaţia limpede că lumea se clatină şi se prăbuşeşte, odată cu el…

A doua zi de dimineaţă, pe când o aştepta jos, în hol – hotărâseră să ia micul dejun împreună, la cofetărie – Adam citi în ziar că în noaptea trecută, la ora o şi 59 de minute avusese loc un cutremur de gradul patru.

Tăie cu forfecuţa de buzunar ştirea din ziar şi o păstră în portvizit. Când mi-o arătă şi mie – dându-mi dintr-odată certitudinea că toată opoziţia mea vehementă, chiar dacă neargumentată, a fost totuşi coincidentă cu părerile şi judecăţile forurilor supreme, ceea ce i-am subliniat în repetate rânduri – şi-l întrebai de ce o poartă asupra lui, nu-mi dădu niciun răspuns.

Dar să revin. Ca să fiu pe de-a-ntregul drept

cu Adam, nu pot trece sub tăcere faptul că a avertizat-o, încă din acea primă, fără seamăn de înfierbântată noapte. Mi-a reprodus cuvânt cu cuvânt ceea ce i-a spus, pentru că, sunt convins, se simţea totuşi, undeva, vinovat:

„Eu sunt un om damnat, Sofia. Să ştii de la început. Osândit pe viaţă la singurătate şi la gândire. Eu nu-mi pot împărţi existenţa cu nimeni. Nici măcar cu tine. Deşi am nevoie de tine precum de aer şi de apă. Dar eu trebuie să caut. Să caut. Ce nu pot găsi alţii. Există oameni fără chemare, mulţi, şi unii cu chemare, puţini. Eu sunt dintre aceştia, puţini. Şi asta obligă, Sofia. Obligă la sacrificiu. La a nu iubi. La a nu simţi. La a gândi numai. Fără cruţare. Cu disciplină şi severitate totală. În care nimeni nu-şi are locul. Nici măcar eu însumi, unul din eurile mele. Dar am nevoie de tine, Sofia... M-ai întrebat o dată dacă cred în Dumnezeu. Ţi-am răspuns atunci. Acum însă îţi răspund mai departe. Nu mai cred în nimic, decât în propria mea putere de a rezolva o problemă, când o am în faţă. Şi în fiinţa ta, acum şi-aici, când o simt cu simţurile mele...”

Şi-apoi îi menţionă şi opoziţia mea violentă faţă de perspectiva unei legături între ei. Sofia trăise o viaţă erotică domoală, lineară, fără intensităţi şi fără excese, ceea ce se simţea, oarecum imprimat, pe întreg habitusul ei. Se vede însă că experienţa zguduitoare deja a acestei prime nopţi spulberase, ca să zic aşa, suprastructura psihologică, eşafodajul comportamentului social, pentru că în loc să se bucure şi să aprecieze cât de mult ţineam la ea şi

cât voisem s-o feresc, se bosumflă, indignată de ce mă amestec. Chipurile la vârsta ei nu are nevoie de tutore. E stăpână pe sine. Răspunzătoare.

Evident, căderea ei era consumată. Căci cuvântul „răspundere” sună oricum dizarmonic în gură de femeie – necum în circumstanţe de păcat...

Se duseră la cofetărie: erau lihniţi amândoi.

După cele ce se întâmplaseră noaptea trecută, se instală între ei o atmosferă cu totul deosebită – care avea să dureze luni şi luni, până la deznodământul fatal –, pe care un al treilea, un neavizat, greu ar fi putut-o înţelege. Parcă erau nişte fiare dezlănţuite. Parcă numai teama de sancţiuni îi împiedica să se năpustească unul asupra celuilalt mereu, pretutindeni, de infinite ori. Trebuie să-ţi spun că mai târziu, când mi-am dat seama clar cum stau lucrurile, nici eu care, de am văzut câte ceva la viaţa mea şi care eram prieten cu amândoi, nu puteam suporta această atmosferă şi evitam să-i întâlnesc împreună. Eu însumi, în anii mei mai buni, nu m-am dat în lături de la unele, de la altele, dar aici parcă ardea o flacără ţâşnită de undeva, de foarte de jos, şi mirosea a pucioasă... Lubricitatea lor depăşea orice măsură. Intensitatea poftelor răzbătea prin priviri, prin porniri sprite, gesturi retezate, atitudini Erau capabili să se aducă unul pe altul în starea de cea mai acută aşteptare, numai şi numai privindu-se în ochi. Lumea dispărea în jurul lor, timpul încremenea – într-un cuvânt, eu asemenea ardere nu am mai văzut niciodată. Îşi dădeau şi ei seama de ce păţeau, dar alături de mirare,

simţeau, fiecare în felul său, o teribilă voluptate.

Comandaseră un *breakfast* copios, cu ouă pe şuncă, batog, dulciuri, ciocolată, fructe.

Adam era concentrat asupra unei probleme penibile: abia după ce comandase îşi aduse aminte că în noaptea trecută plătise o consumaţie de whisky cu totul şi cu totul anormală şi că suma care îi rămăsese în buzunar poate nu mai acoperea nici nota. Înfrunta pentru prima oară în viaţă o asemenea situaţie. Se afla teribil de jenat, îşi mărturisi el, pentru că de fapt nu simţea niciun fel de prietenie pentru Sofia. Îi lega o singură valenţă, una singură.

Deodată, Sofia scoase un ţipăt scurt şi, sfidând legile bunei, cuviinţe, îl apucă de braţ şi-şi înfipse unghiile în carnea lui. Îl privi cu ochii dilataţi, apoi întoarse privirea într-o parte, înspre ieşire. Se uită din nou la el, se întoarse iarăşi spre ieşire. De astă dată îi urmări şi Adam privirea. Erai tu.

Dacă există cineva pe lume, de care ar fi vrut să se ferească în dimineaţa aceea, neîndoielnic tu erai acela – pentru că nu putea să nu-şi dea seama că tu, numai uitându-te la el, vei înţelege ce se petrece. Nu mi-a spus-o, dar am priceput. Şi am priceput şi mai mult: pentru mine, prezenţa ta, atunci şi acolo, nu era nicidecum opera hazardului. Eu de pe atunci am desluşit alte prezenţe şi alte intenţii, în toată desfăşurarea.

Adam o linişti, explicându-i asemănarea. Urmară întrebările de rigoare. Fireşte* nu-i putea explica fondul… diferendului dintre voi. După ce-şi exprimă dezacordul faţă de orice fel de ceartă între fraţi – căci pentru ea era vorba de o „ceartă”,

– încercă să-l moralizeze, să-l convingă să se împace cu tine. Adam însă i-o reteză şi abătu discuţia, întrebând-o direct, dacă are bani asupra ei. Ea se oferi imediat să-i împrumute, cât avea nevoie. El ceru două mii de lei, explicându-i câte cheltuieli suplimentare, neprevăzute, îi pricinuise Stanley Evans. Explicaţiile acestea erau mai mult decât penibile. Sofia se purtă bineînţeles impecabil, dar trebuia să treacă întâi pe la CEC. Pentru a acoperi nota cofetăriei, Sofia voia să-i dea, discret, portmoneul ei. Dar Adam refuză – solicitându-i să plătească ea.

Sofia îl privi mirată. Atunci încă nu-i era prea limpede nici lui, de ce o oprise... Voia să se pedepsească, compromiţându-se? Voia să-i dea ei această satisfacţie?

Totul era tulbure, învăluit de miasme pestilenţiale, îi era scârbă de el însuşi, dar nu putea altminteri. Ceva mai puternic ca dânsul îl mâna din urmă.

Mă întorceam într-o seară agale spre casă. Petrecusem o primă după-amiază tihnită, în casa unei foste baronese, tânără văduvă. Din toată splendoarea de odinioară nu rămăseseră decât unele mobile, printre care şi un pat cu baldachin. Am iubit dintotdeauna atât de mult această piesă – probabil tot din pricina fiorului meu religios, închipuindu-mi nemărturisit că baldachinul apără de nechemate priviri de sus – încât cred că, undeva în subconştient, prezenţa lui în casa respectivă contribuise simţitor la acceptarea avansurilor pe care mi le făcuse baronesa, care nu era nici prea atrăgătoare, nici nu promitea a fi un

temperament deosebit.

Mă angajasem pe porţiunea liniştită, umbrită de salcâmi şi tei, care desparte casa mea de colţul în care străduţa pe care stau dă în bulevard; înnodam gânduri blajine despre felul în care mediul, împrejurările, îmi impun câteodată stilul de a face amor, când am observat că geamurile fostului meu cabinet erau deschise şi luminate. Bătrâna mea menajeră e o fiinţă de o discreţie cu totul excepţională, care, afară de momentele impuse de obligaţiunile ei nu călca nechemată în odăile mele, îndeosebi după ora opt seara, când se retrăgea definitiv în camera ei, care dădea spre curte. Am grăbit pasul, dându-mi seama că în absenţa mea trebuie să se fi petrecut un lucru deosebit. Pe măsură ce mă apropiam însă, mă tulburam tot mai mult: din fereastră se revărsa, cu forţă nemaipomenită, o bucată sincopată, cântată într-un ritm infernal la pian.

Am simţit că de furie mi se urcă sângele la cap, nil atât pentru că ştiam că tapeurii de jazz distrug orice pian ca lumea, sau, cel puţin, în jumătate de oră îl dezacordează, cât pentru că sunetele acestea parcă mă zgâriau, parcă umbla cineva cu un ac la un filet nervos viu şi descoperit.

Detest din tot sufletul această muzică, o socotesc decrepită, primitivă, rudimentară, scrisă de şi pentru spirite neevoluate, pentru brute incapabile de sensibilitate. Nu că aş fi advers dansului, bunăoară. Dar când mi-aduc aminte că a fost o vreme când menuetele pe care se legănau vienezii au fost scrise de un Mozart sau un Haydn „că s-a valsat pe Strauss şi chiar pe Chopin, şi

când compar cu acestea twistul sau aiurelile acelea sud-americane, îmi vine să turbez şi să plâng. Şi-apoi urmaşul Lied-ului de odinioară, şlagărul de azi, mi se pare ridicol în sine. Am avut chiar îndrăzneala să-l înfrunt pe Adam pe această temă, care căutase să-mi explice că Edith Piaff a fost o expresie modernă a tragismului lui Corneille, că Aznavour este un *romancero* contemporan, că italiencele acelea tinere, care-şi ţipă, isterice, demente, amorurile în lume, au corespondenţe cu existenţialismul, şi aşa mai departe. Elucubraţiuni. Devin nepoliticos când aud asemenea lucruri. Cui îi place această muzică, nu are decât să-şi mestece prânzurile şi dineurile în localuri publice, la cadenţele ei delirante. Eu unul ştiu că am să mănânc întotdeauna în linişte.

În prima clipă, nu am putut pricepe ce s-a putut întâmpla şi cine ar fi putut să-şi permită asemenea obrăznicie. Ajuns în dreptul ferestrei, m-am oprit o clipă. Pianul era într-adevăr maltratat, dar dintre o mie de mâini aş fi recunoscut-o pe cea care-l ciocănea.

Improviza variaţiuni pe o temă simplă, care revenea la mâna stângă mereu, asemenea unui ţipăt întrebător. Totul creştea, creştea, până se spărgea undeva sus, ca apoi, modulat, să reînceapă ascensiunea. Parcă cineva căuta să urce un munte şi tot luneca îndărăt. Parcă îşi punea, stereotip, aceeaşi întrebare, la care, tot aşa, nu putea găsi dezlegare. Era ceva înspăimântător – dar pentru mine perfect inteligibil. Nu mai aveam nevoie de niciun fel de explicaţie, ştiam totul – şi nu nufhai faptele în sine le deducââfii, ci şi

atmosfera, modalitatea, spurcăciunea a tot ce s-a întâmplat.

Când am intrat, se răsuci brusc pe banchetă, prinzând un acord disonant, sinistru, prelungit de pedală – îmi răsună şi acum încă în ureche! – şi rânji spre mine. Probabil că citi pe faţa mea dezaprobarea totală.

„Ştiu tot!” – am făcut eu sever.

„Îmi dau seama – continuă el să rânjească.

— Dar de bani ştii?”

„De care bani?”

„I-am luat până şi două mii, împrumut/1 M-am lăsat pe un scaun, năucit. Şi-apoi începu să povestească. Rece, sec, cu toate amănuntele, fioros. M-a impresionat într-atât, încât am uitat până şi de filtru. În seara aceea am băut cafelele foarte târziu.

Când începu însă să se piardă în descrierea amănunţită a maşinii de scris electrice care urma să sosească, şi să-mi spună că-şi va copia lucrarea fără zgomot şi fără greşeli, mi-am ieşit din fire şi, poate pentru prima şi ultima dată, am ţipat la el, să mă lase în pace cu maşina de scris, că îmi crapă capul de ce au fost în stare să facă îşi parcă ar fi un copil, l-am dojenit: „Ruşine! Ruşine!” Adam mă privi îndelung şi amuzat. „Nu văd niciun fel de ruşine. Decât dacă judeci cu mintea „Piersicului”. Văd că nu întâmplător i-ai făcut muzica... Eşti pe cale de a deveni un angelic. Fericitul Nathan... Dar să ştii că sfânta ta se vădeşte a fi foarte umblată în cele lumeşti. Cunoscătoare. Şi te implică şi pe tine”.

Trebuie să-l fi privit prosteşte, neînţelegând ce

va să zică, încât începu din nou să râdă. „Ne-am întors cu avionul, de ieri după-masă. A descoperit că familia ei încă mai este plecată. Se aşteptau să vină de la Bucureşti abia peste trei zile. A venit deci aseară la mine. Cum crezi c-a venit? Cu un coş şi o plasă în mână. Ca să poată pleca dimineaţa, fără ca cineva să intre la idei. Cine ar bănui că o femeie cu un coş şi o plasă nu este o gospodină cuminte, care se îndreaptă spre piaţă, ci o soţie adulteră care vine de la amant?”

Lăsă o pauză de câteva clipe, ca să am răgazul să duc până la capăt deducţiile caracterologice de cuviinţă. Şi-apoi reluă: „Dar ştie şi ea, ştiu şi eu, că la mine nu mai poate veni, singurul loc posibil, fără riscuri, este cabinetul tău”.

Mă privi îndelung, în tăcere. Ştiam, simţeam că el nu putea avea iniţiativa unei asemenea propuneri: relaţiile dintre noi erau de aşa natură, atât de autentic bărbăteşti, încât niciodată nu s-ar fi putut gândi la asemenea soluţie. Era o tipică născocire de minte femeiască şi încă de femeie nărăvită, coruptă, pervertită, cu adeziuni preferenţiale la situaţii picante, pipărate…

Vecinătatea mesei ginecologice…

„Aceasta a fost concluzia dumneaei… După o minuţioasă analiză”.

Întâi am crezut că se surpă casa peste mine. Că a venit Armaghedonul răposatului vostru bunic.

Eram prieten cu Titus Lazăr. Şi eram şi medic, şi deşi cabinetul meu nu mai fiinţa legalmente, era totuşi un cabinet medical, şi eu am respectat o viaţă întreagă imperativele deontologice…

Cu cât mă gândeam mai mult însă, cu atât îmi dădeam seama că Sofia judecase bine şi nu exista altă soluţie pentru evitarea scandalului public, care, altminteri, ar fi izbucnit într-un fel sau altul, inevitabil.

„Nu vă e frică de Dumnezeu?” – am întrebat eu, timid.

„Nu. Cred că în aceste trei zile s-a lecuit şi ea...”

Aşa a început calvarul meu. Aici a început următoarea mare vină pe care o port. Deşi, repet: socoteam că Sofia judecase bine. Şi în fond, ce opţiune aveam? Puteam refuza? Situaţia avea, de altminteri, un soi de implicaţie paralelă, medicală. Câteodată, în meseria noastră, eşti nevoit să tolerezi în organismul pacientului un morb minor, căci terapeutica îndreptată împotriva lui poate avea, în anume situaţii date, consecinţe majore, nefaste. A trebuit să iau implicaţiunile situaţiei asupra mea – în fapt, recoltam ce semănasem. Nu aş vrea să mă ascund acuma după afirmaţia că i-aş fi putut avea sub un control al meu.

Doamne fereşte. Că erau doar incontrolabili. Şi dacă nu au abuzat mai des de această... această ospitalitate spurcată a mea, să ştii că nu eu i-am îngrădit. Nu. Ci pentru că Adam nu voia să o solicite mai des. Şi nu din tact faţă de mine. Nu. Ci pentru că lucra mai departe, nestingherit, în cadenţa lui cotidiană. Şi mai ales pentru a spori voluptăţile, prin prelungirea la o săptămână a aşteptărilor... Nu trebuie să-ţi închipui însă că relaţiile mele cu Adam s-ar fi alterat sau dezintelectualizat. Nu, dimpotrivă. Doar o dată pe

săptămână, miercurea de obicei, nu mai venea după-masă la biserică. Atât. Nu-ţi spun cât m-am simţit de torturat în acele după-amiezi, câte remuşcări m-au furnicat. De câte ori nu m-am gândit, în lunile acestea, cu admiraţie, la intransigenţa ta, la imaculata ta consecvenţă morală.

Cu cât ajungeam să te cunosc mai de aproape, cu atât te apreciam mai mult – şi cu atât îl iubeam mai mult pe Adam. Nu te supăra pe mine din pricina unor sincerităţi aspre, dragă Abel, dar cred că la ceasul acesta târziu, şi-n situaţia în care am ajuns, nu-neap între noi menajamente. De altminteri aş minţi dac-aş spune că nu am, avut, limpede, conştiinţa… inadvertenţelor dintre noi. Era un paradox sentim, ental-raţional, pe care îl trăiam pe deplin, conştient. Tu aveai dreptate, aveai dreptate la modul absolut, dar această dreptate mi se părea un coşmar. Purismul tău nu numai că m-ar fi privat de ceea ce pe vremea aceea, *mea culpa maxima*, consideram sarea vieţii, dar mi-ar fi impus un mod de viaţă care-mi apărea ca lipsit de omenie, pentru că a fi neîmpăcat, a fi în permanenţă în conflict cu propria ta natură şi a o sacrifica de dragul unei sau altei idei, echivala pe atunci pentru mine cu un fanatism neomenos. Tu, însă, păreai a fi în stare să trăieşti astfel. Dar eu, deşi îl condamn acum cu asprime pe Adam, semănăm, pe vremea aceea, cu el… Şi să-ţi mai mărturisesc ceva: nici astăzi nu prea înţeleg cum se poate adera la un corp de idei morale neinstituţionalizate, şi să le fii fidel până la capăt, fără control, fără pastoraţie şi şansă de mântuire,

şi chiar fără sancţiuni exterioare posibile. Cum te poţi limita singur; cum de poţi circumscrie singur perimetrul propriei fiinţe morale, mai strâmt decât; cel al fiinţei tale naturale… Nu înţeleg unde anume este aici inserţia dintre idee şi sentiment: purismul tău moral este o ideologie, este un corp de idei organizate, în vreme ce sacrificiul este şi generează sentiment, şi încă sentiment dureros…

Tot cam în vremea aceasta am ajuns să colaborăm iarăşi la noul spectacol. Din păcate însă, raporturile şi relaţiile s-au învălmăşit în aşa hal, încât până şi în privinţa aceasta am ajuns să mă spurc, tot datorită intervenţiei şi inspiraţiei nefaste a frumoasei Sofia. Mi-a povestit mai târziu cum te-a acostat în cimitir, dar nu mi-a relatat exact ce anume aţi discutat. Nu ştiu nici până astăzi dacă într-adevăr cunoşti sau nu cunoşti adevărul, în privinţa muzicii celui de al doilea spectacol, şi în consecinţă, cât de penibil îmi este, trebuie să abordez şi acest subiect…

Sofia îmi făcea la rândul ei confidenţe, la acelaşi nivel de intimitate, cu atât mai mult cu cât foarte curând se ivi o paternitate dubioasă. Spre uluirea mea însă, această gravă ambiguitate nu numai că nu o tulbura, dar o amuza, o încânta chiar; mai presus de toate, găsea că amândoi bărbaţii ei erau atât de eminenţi, încât întâlnirea lor într-un amalgam biologic nedefinit, în care ea participa cel puţin cu cincizeci la sută, nu putea să nu o măgulească, şi de aici i se născu şi ideea nenorocită de a-i prezenta unul altuia, de a-i aduna la un loc. Era însă foarte necăjită şi tulburată de preocuparea permanentă, surdă,

apăsătoare şi nemărturisită a lui Adam: intransigenţa ta ridicase un zid moral impenetrabil chiar şi între ei doi.

Nu ştiu ce mi-a venit să-i povestesc, după consultul care confirmă definitiv univocul biologic şi echivocul moral al stării ei, că am primit de la Teatrul de păpuşi însărcinarea oficială de a asigura muzica pentru următorul spectacol, că am şi citit libretul, care mi se părea deosebit de valoros, mult superior primului, şi că nu cred că am să pot face faţă, că nici nu-mi dau seama deocamdată, în ce stil, la ce mod şi cu ce limbaj muzical trebuie abordată povestea acelui Copil Orb.

„Ce ar fi să-i propui lui Adam, să facă el muzica, şi dacă... – pardon, iartă-mă, dar aşa ş-a exprimat – «dacă smintitul acela nu acceptă, să semnezi dumneata? Sunt sigură că lui Adam i-ar face o plăcere nebună să-l ajute. Şi că ar fi o muzică grozavă. Şi s-ar mai linişti, mi l-ar mai da îndărăt, şi...”

Şi pe deasupra, Sofia era ferm convinsă că prin propunerea ei făcea un bine tuturor!

Cu o naturaleţe desăvârşită, din nou fără nicio dilemă morală, îmi oferise soluţia, şi din clipa în care o rosti, ştiam că nici eu, nici Adam nu vom mai avea pace, până nu se înfăptuieşte.

Inutil să mai insist în ce situaţie ingrată m-a adus şi înfăptuirea acestei idei a frumoasei Sofia. Teza segregării păcatelor se invalidă pragmatic: o viaţă întreagă am păstrat neîntinată, ca pe o oază de puritate, activitatea mea muzicală. Nu o dată mi s-a întâmplat ca din cabinet, după o intervenţie

malignă de soiul celor ce practicam în era mea de imoralitate, să fug direct la biserică şi să-mi închin producţia organistică, spăsit şi pios, unor foruri superioare, cu speranţa de a dobândi iertare. Amestecul meu în infracţiunea morală a celor doi era atât de inextricabil, încât spurca şi acest ultim refugiu. Dar adevărul adevărat este că nu am fost copil, când am intrat în această horă macabră, ci om în toată firea, capabil de a deosebi ce-i alb şi ce-i negru…

A doua zi după sosirea maşinii de scris electrice, Adam veni la biserică şi-am cântat împreună. Într-o pauză mi-a repetat – nu mai ştiam nici eu pentru a câta oară! – ce virtuţi nemaipomenite are drăcovenia. După aceea ne-am plimbat puţin – era o toamnă glorioasă, prelungă şi caldă – cu intenţia de a cina mai târziu împreună, şi-apoi de a merge la Adam, ca să văd şi eu miracolul cu ochii.

Abia ieşiserăm însă din piaţă şi urcaserăm câţiva paşi spre Operă, când l-am zărit pe amicul Titus Lazăr, venind din direcţia opusă, ţinându-l de mână pe micuţul Daniel. Am simţit că inima-mi bate în gât, că mă sufoc. „Uite-l pe arhitectul Lazăr!” – i-am putut spune, întorcându-mă spre el.

Ochii lui Adam se făcură mici, ca de pisică, se concentrară, şi-apoi, cu cel mai desăvârşit calm, pe deplin stăpân pe sine, fără a se grăbi câtuşi de puţin, intră în map gazinul cu articole de menaj, de alături.

Nici acum nu-mi dau seama cum de am putut face faţă în mod onorabil întâlnirii, ba să-l mai şi giugiulesc în măsura cuvenită pe cel mic. La un

moment dat, amicul Titus m-a şi întrebat: „Parcă nu erai singur...”

„Da. Eram cu profesorul Andru. S-a dus să-şi cumpere ceva” – şi între timp manevram în aşa fel, încât să nu se întoarcă, să nu vadă că Adam ieşise pe a doua uşă şi mă aştepta mai sus, la colţul următor. „Adam, eşti un laş” – i-am spus, când l-am ajuns din urmă.

Râse. „Să nu-ţi închipui că mă tem de jumătatea asta de bărbat – o vorbă care-mi făcu dintr-odată scârbă de Sofia, pentru că-mi îngăduia să deduc că-i dezvăluise amănunte de dormitor, ceea ce de fapt nicio nevastă cinstită nu ar trebui să facă, dar ceea ce făptuiesc toate amantele, fără excepţie.

— Dar ce se întâmpla, dacă cel mia mă recunoştea? Nu am voie s-o cunosc de fel. Aşa-i înţelegerea”.

Dar Sofia nu se ţinu de înţelegere, precum vei vedea îndată...

Seara ne-am dus acasă la el, şi-mi făcu o demonstraţie la acea diabolică jucărie, trimisă de Stanley Evans, pe care parcă o cunoştea de când lumea. M-am interesat câtă vamă a plătit şi-apoi mi-am adus aminte, şi l-am întrebat, dacă şi-a plătit datoria la Sofia. Mi-a mărturisit, rânjind, că nu. M-am aşezat în fotoliu, năucit. „Doamne sfinte! Cum se poate? Până aici ai ajuns?”

„N-am avutu – dădu el din umăr.

„De ce nu mi-ai spus?”

„Nu împrumut de la prieteni”.

„Dar de la amantă iei bani!”

„Doctore dragă – mă puse el la punct – numai

burghezul înrăit şi spurcat de morală financiară amestecă planurile şi crede că raporturile pecuniare dintre bărbat şi femeie pot înrâuri asupra raporturilor de altă natură dintre ei… Şi-apoi, fii liniştit. Am să-i dau banii”.

„Când?”

„Când voi avea două mii…”

Am luat hotărârea pe loc. A doua zi, de dimineaţă, am depus suma pe un libret de economii pe numele ei, i-am dat telefon, am convocat-o la o cofetărie şi i l-am dat într-m plic închis. „M-a rugat Adam să-ţi dau asta. Azi? vineri, zicea că nu are răbdare până miercurea următoare. Şi aşa a întârziat prea mult”.

„Oh – făcu ea, dând din mină a bagatelă.

— Nu era nicio grabă. Sunt economiile mele personale, despre care nu ştie nimeni…”

Parcă ar fi avut vreodată venituri proprii, parcă nu erau tot bani câştigaţi cândva de bărbatul ei…

Apoi vorbirăm despre altele, un sfert de oră.

Miercurea următoare, seara, când m-am întors acasă, am găsit pe biroul meu plicul nedesfăcut, cu câteva cuvinte mâzgălite pe el: „Adam nu are nevoie de filantropia dumitale. S”.

Era o obrăznicie fără seamăn, la care însă nu aveam cum răspunde. A doua zi, am schimbat libretul pe unul la purtător, şi la prima ocazie i l-am dat lui Adam: „Dragul meu, dacă vrei să mă mai vezi, te rog să iei libretul acesta şi să lichidezi imediat datoria. Ai să mi-i dai înapoi când vei avea”.

Am fost atât de categoric – şi l-am luat şi prin

surprindere – încât nu a avut încotro, a luat libretul şi l-a ascuns în portvizit.

Peste câteva săptămâni, în preajma Crăciunului, l-am întrebat dacă i-a dat Sofiei banii. Mi-a răspuns că nu vrea să-i primească. L-am întrebat în continuare ce are de gând să întreprindă. Râdea: nimic, va aştepta până îi vor veni minţile la loc.

„Îngrozitor1” – altceva nu mai eram în stare să-i spun – cu atât mai mult cu cât evenimentele au luat o întorsătură cu totul neaşteptată.

Fie că o îmboldea ambiţia de a se bucura de priveliştea celor doi bărbaţi eminenţi strânşi laolaltă, fie că încerca să împace un conflict de conştiinţă latent, nemărturisit, zicându-şi că dacă cei doi bărbaţi se vor înţelege bine şi; se vor împrieteni, atunci vina ei nici nu va mai fi atât de mare. Sofia hotărî să organizeze un Revelion de mare an*m* vergură, cu vreo cincizeci de invitaţi, la care să ne invite pe amândoi – pe Adam şi pe mine.

Martor mi-e Dumnezeu că am protestat, că nu am vrjy să accept, dar Adam mă privi cu candoare dezarmanta >, Dar ce te-a apucat, doctore dragă? De ce nu ne-am duce? f De ce am aduce un asemenea afront domnului arhitect când Sofia i-a şi spus...”

M-au pus deci în faţa unui fapt împlinit, care însă îmi strică toată această săptămână, de obicei atât de plăcută şi de veselă. Nu îţi pot spune prin câte nelinişti, prin câte spaime prezumtive am trecut în zilele acelea.

Am izbutit, cel puţin, să obţin pretextarea unei

alte invitaţiuni anterioare, astfel încât puteam sosi târziu, după miezul nopţii. Intenţionam să mimez şi o migrenă, ca să putem pleca repede şi astfel să scurtez pe cât cu putinţă şederea noastră în casa care, pentru mine, dacă nu reprezenta chiar locul crimei, era în orice caz un teren moralmente mlăştinos, infectat, minat, plin de pericole latente. Mi-am propus să supraveghez fiecare pas, fiecare gest al prietenului meu, ca să intervin, pe cât cu putinţă diplomatic, la timp oportun.

M-am dus să-l iau pe Adam. L-am găsit la maşina de scris electrică. Lucra încet şi migălea la aşezarea în pagină a formulelor sale. Înainte de a întrerupe munca, mi-a arătat cât de mult avansase. Peste puţine săptămâni încheia definitiv cartea.

Când ieşirăm, sunau tocmai sirenele uzinelor, fabricilor, locomotivelor, şi începură să huiască peste oraş dangătele vechilor clopote. Adam se opri şi se răzimă de un gard, ascultând, recules, această simfonie nocturnă. Era o noapte geroasă şi limpede, şi respiraţia noastră se prefăcea în abur gros. Îmi stăruie şi-n clipa aceasta imaginea lui în faţă – cum stătea acolo, ascultând mixtura de zgomote, dar mai mult aplecat asupra ecoului ei lăuntric. Rar am întâlnit om atât de atent la propria lui epică interioară.

„Ciudată noapte – se îndreptă el şi, pe când pornirăm din nou, zăpada scârţâia strident sub paşii noştri – şi unică. E în afară de timp. Nu aparţine nici de anul ce s-a încheiat, nici de cel ce e pe punctul dee. a începe. E smulsă din durată 3
Ş4

şi deci şi din convenţii: Cred că în nicio altă noapte a anului oamenii nu se apropie şi nu se despart atât de repede. În nicio altă noapte nu se simt atât de uşori, atât degajaţi... De-asta aşteaptă Revelionul atât de nerăbdători, că de petrecut, petrec şi-n alte nopţi... Cred că cea mai gravă povară a omului este propria sa fiinţă socială.

red că ar trebui create mai multe revelioane, pentru a-i îngădui mai multe *respiro*-uri. Ar trebui mai des ocrotit de codurile pe care şi le-a făurit singur.44

„Numai că durata nu se lasă suspendată mai des” – i-am obiectat.

„Tot din strictă convenţie. Pentru că ne-a intrat calendarul în sânge. Dar anul nici nu există aievea. Şi cum au existat, pe vremuri, lăcaşuri ale zeilor, locuri sacre, în care până şi cel mai odios dintre răufăcători beneficia de exteritorialitate, aşa ar trebui creată o exteritorialitate temporară universală.44

„La noi există – ziua postului mare. Când sacerdotul suprem îşi aşeza mâinile pe capul ţapului, transferându-i toate păcatele, înainte de a-l jertfi, ca să ispăşească. Şi când toţi cei certaţi trebuie să se împace. Când trebuie să ierţi toate păcatele făptuite împotriva ta.44

„Minciună. Oamenii nu au nevoie de zile de iertare, ci de prilej de a păcătui nesancţionaţi.44

„Crezi...?” – am făcut eu aluziv.

Dar el era de părere că oamenii procedează invers. Interdicţiile devin tot mai numeroase şi tot mai complicate. Cu cât evoluăm, cu atât depindem mai mult unul de altul, cu atât devenim mai puţin

liberi... Se adeverea şi aici, după părerea lui, că fiecare lucru conţine, în germene, propria sa negaţie. Iniţial, impulsul sufletesc, care a determinat efortul de raţionare, a fost tocmai dorinţa de eliberare. Şi-apoi a început noua tiranie – cea a raţiunii, a angrenajului, a ordinii. Mai completă, pentru că mai sistematică. În mijlocul căreia ne simţim pierduţi. Încorsetaţi, striviţi. Pentru că sufleteşte nu am fost capabili să ne adaptăm istoriei... zicea că undeva, în ascuns, nemărturisit, asta zace şi-n revolta ta, Abel... Păpuşile tale năzuiesc să fie într-adevăr fiinţe libere. O lume constituită după preceptele păpuşilor ar fi, în orice caz, mult mai suportabilă»; pentru omul de rând...

L-am întrebat, dacă şi pentru el nu ar fi mai suportabilă. Parcă-l văd, oprindu-se şi scuturându-şi capul: „Eu suport orice, doctore dragă, pentru că eu mi-am redus prezenţa în această lume la minimum. Eu mi-am deschis accesul la cealaltă, cu preţ de mari eforturi şi sacrificii, printre care respectul convenţiilor este cel mai mic”.

„Şi crezi că lumea ta este tot atât de reală?”

„Nu cred. Ştiu: este mai reală. Este singura reală... – z Făcurăm din nou câţiva paşi în tăcere, până să reia: – Se poate concepe o nouă critică a cunoaşterii, asemeni celei a lui Kant. Dar nu se poate concepe o critică a ordinii raţionale. O critică a matematicii. Se pot constata cel mult erori parţiale, nicidecum o contestare a temeliilor... Dar încă nu a apărut marele traducător – cel care va începe să exprime din nou în concepte, ceea ce deocamdată se reprezintă în

simboluri… De pe acuma se conturează atâtea capitole, care s-ar putea transcrie metafizic, logic… Căci vezi, schema este mereu aceeaşi în istoria gândirii: începem prin a cunoaşte, apoi sistematizăm cunoaşterea, pentru ca imediat după aceea să începem a cerceta legile de gândire, pe care le-am folosit. Iar acest studiu metodic ne duce, inevitabil, din nou la probleme de existenţă, însă la o treaptă superioară. Ontologia născută din logică este întotdeauna superioară. Cunoaşterea matematicii am cumulat-o. Legile gândirii matematice le definesc de câteva decenii creatorii logicii matematice. Inevitabil, în anii următori cineva va începe construirea ontologiei matematice. Va fi cea mai avansată definiţie a existenţei, pentru că stringentă, severă, calculată, pentru că tocmai matematica… /4

L-am îndemnat, să-şi încerce puterile.

„Cine ştie – zâmbi el, punându-şi din mers mâna pe umărul meu – dacă-mi va rămâne timp… Sunt un om grav bolnav, doctore. Nu vrei să mă crezi, dar să ştii că-i aşa. Şi lucrarea asta care nu este decât o contribuţie minusculă şi parţială, nicidecum o sinteză de ontologie matematică, cum ar fi cea spre care mă îndemni, şi lucrarea

ceasta m-a costat un efort pe care numai eu ştiu cum îl plătesc. Sunt bucuros, dacă ajung s-o isprăvesc… După aceea, vom vedea… /4

Şi-atunci mi-a scăpat un sfat, pe care în nicio altă împrejurare nu aş fi îndrăznit să i-l dau: „Roagă-te, Adam!”

Izbucni în râsul său cel mai rău.

„Eşti incurabil, doctore dragă. În tine zace un

misionar nerealizat, un psalmist. Făcând apel la deznădejdea mea, încerci să mă duci, pe căi ocolite, la ce nu mă poţi aduce prin argumente? Nu, dragul meu. Eu sunt deznădăjduit, dar mă pot răfui cu propria mea deznădejde. Am resursele necesare. Nu pot invoca nici un singur argument dubios, cu atât mai puţin unul care cade de la primele întrebări. Nu mă rog, pentru că nu am cui mă ruga. Nu sunt un idolatru… Decât cel mult Sofiei… – încheie el, rânjind.

L-am rugat, spăsit, cel puţin să nu blasfemieze!

Am ajuns. M-am oprit în faţa porţii, ca să mă reculeg şi să mă concentrez pentru ceea ce urma. Mă simţeam ca în faţa celui mai dificil dintre examene.

„N-ai teamă – mă apucă el de braţ.

— Nu se întâmplă absolut nimic deosebit. O serată ca oricare alta. Nimeni nu va băga de seamă nimic/4

Ne-am urcat la etaj şi, după o ultimă invocaţie lăuntrică, am sunat.

Prezentările au decurs cu neaşteptată uşurinţă, pentru că Sofia a avut bunul simţ să absenteze de la intrare.

„Domnul profesor Adam Andru, domnul arhitect Titus Lazăr. Îmi pare bine, îmi pare bine! La mulţi ani, la mulţi ani”. Atâta a fost totul. Şi-apoi părinţii Sofiei, – care veniseră şi ei, de sărbători, la copii şi nepoţi. Comandorul şi nevastă-sa.

Titus era vădit bine dispus, se aduceau mereu noi şi noi sticle de băuturi alese, vinuri, şampanie,

cognacuri, whisky, cocktail-uri – gama cuvenită în asemenea ocazie mondenă, organizată de oameni cu pricepere.

Pe Sofia am zărit-o, stând modestă într-un colţ, în cercul restrâns al unor prieteni mai vârstnici ai casei, privind însă necontenit în direcţia noastră, observând cu atenţie încordată fiecare gest, fiecare mişcare a lui Adam. Ne-am dus, bineînţeles, să o salutăm. Străbăturăm holul cel mare, spre colţul în care stăteau, în vecinătatea imediată a Pomului de Crăciun. Era un brad superb, cu zeci de globuri, steluţe, fire de aur şi argint, nuci, smochine, artificii, luminări. Cred că în timpul salutărilor şi prezentărilor – Adam nu cunoştea pe nimeni din cerc – am fost de-a dreptul nepoliticos, pentru că nu-mi puteam lua ochii de la splendoarea aceea de Pom. Cred că se treziseră – asemenea fiecărui prilej asemănător – nostalgiile copilăriei în mine. Căci, ţin minte, nu exista seară de Crăciun, în care să nu mă strecor din casă, în ciuda interdicţiilor părinteşti, ca să pândesc prin geamuri luminările. Nu înţelegeam, pe atunci, semnificaţia serii, nu înţelegeam că omenirea sărbătoreşte naşterea Iubirii, dar de pe atunci mă simţeam atras...

Tot uitându-mă însă în direcţia aceea, deodată mi se tăie respiraţia... Pe peretele din spatele bradului atârna o splendidă icoană de Riazan, pe care am admirat-o nu o dată, reprezentându-l pe Sfântul Nicolae, cu mănunchiul de vergi în mână. Printre crengi, l-am zărit fără posibilitate de îndoială pe sfânt, clătinându-şi capul a dezaprobare şi scuturând ameninţător vergile. Şi-

n clipa aceea, am simţit şi un pătrunzător miros de pucioasă. Îngrozit, m-am răsucit pe călcâie. Adam şi Sofia stăteau la doi paşi distanţă, vorbind cu glas scăzut.

Niciodată nu am fost superstiţios, nici tributar vreunei mitologii, fie ea iudaică, elină, creştină sau cultă. Dar, în clipa aceea, am perceput cu pregnanţă cum existenţa mea însăşi fusese azvârlită aievea pe un plan, pe care, până în clipa antecedenţă, l-aş fi contestat cu tărie şi l-aş fi tratat cel mult cu un zâmbet de dispreţ sau un bilet de recomandaţie pentru Zeno Lupaşcu. Îmi simţeam genunchii moi şi eram teribil de speriat: să nu fi observat şi altcineva din încăpere dialogul mut. Şi dacă toată săptămâna trecută, şi chiar şi în seara aceasta încă, amavut aprehensiuni de ordin moral, temându-mă ca nu cumva nebunia frumoasei Sofia *şi* a lui Adam să provoace un incident de ordin social, acum mă cuprinse panica de-a binelea, ca-n faţa unei inundaţii, unui cutremur, unui cataclism. Presimţeam că seara nu va trece fără un dezastru. Sofia plecă de lângă noi, împlinindu-şi obligaţiunile de amfitrioană, iar noi ne traserăm deoparte.

Adam se întoarse spre mine, se aplecă şi mă întrebă, cine erau toţi oamenii aceştia.

Societatea era într-adevăr ilustră: aproape numai nume de prestigiu în oraş. Personal, ştiam câte ceva despre aproape fiecare – dacă scormoneam în fişierul meu mintal – din nenumăratele confesiuni de soţii, prietene, studente, subalterne, care mi-au trecut prin cabinet. Nu ştiu ce dispoziţie stranie mă cuprinse,

de am început să-i vorbesc lui Adam despre fiecare, telegrafic, dar incisiv.

Nu băusem încă nimic şi mi se făcu poftă. În clipa aceea, o zării pe Monica, ieşind din odaia în care se dansa.

„Hai să te prezint domnişoarei casei – i-am zis lui Adam.

— N-ar strica să te ocupi puţin de ea, să-i faci curte. Ar fi cea mai bună diversiune.

— Monica! – am strigat-o eu.

— Vino încoace”.

Fata se apropie de noi, zâmbi sfioasă.

Era o fiinţă drăgălaşă, o blondă cu ochi căprui, cu tenul lăptos, nu prea înaltă, dar efilată. Fiinţa ei respira fineţe şi gingăşie.

Am făcut prezentările, şi-apoi, ciupind-o de obraz, i-am spus: „Monica dragă, doi cavaleri însetaţi îşi aşteaptă mântuirea de la tine”.

„Vai de mine, nene!” – exclamă fata vioaie şi, făcând o piruetă, dispăru în vălmăşag. Peste câteva clipe reveni cu o tavă de argint, pe care trona o sticlă de vin de Lechinţa şi două pahare, şi ne dădu şi câte un semn particular, ca să nu le confundăm.

Lui Adam îi dădu un Pierrot, mie un elefant. Apoi ne turnă în pahare.

Adam o întrebă dacă nu bea cu noi.

Fata se aplecă spre el, confidenţial, şi-i şopti că s-ar supăra maică-sa. Mai era tratată ca un copil.

Am simţit că trebuie să intervin imediat: „Dar azi e Revelion. Pe răspunderea mea, Monica. O împac eu pe marna...”

Fata mă privi întrebător, apoi dispăru iarăşi ca o sfârlează, ca să revină cu un păhărel. Adam îi turnă, dar în clipa în care ciocni cu „ea şi îi dori „la mulţi ani”, Sofia răsări brusc lângă noi.

„Monica, ce faci?”

„Bea un pahar cu noi, la invitaţia noastră, după ce ne-a mărturisit că maică-sa nu-i permite, şi eu am asigurat-o că-mi iau răspunderea, dragă Sofia”.

Dacă se putea ucide cu privirea, Sofia m-ar fi omorât pe loc. Abia se stăpânea. Se lăsă o tăcere de câteva clipe, în care ea încercă să rămână civilă. Monica păli şi am avut impresia că ochii ei au început să se umezească. M-am întors din nou spre Sofia, cu intenţia de a o înfrunta până la capăt.

„Sărut mâna, Monica” – făcu Adam, apropiindu-şi paharul de cel al fetei şi ciocni cu ea. Apoi luă mâna fetei şi o sărută, privind-o drept în ochi, cu un zâmbet drăgăstos.

„Sofia dragă, nu ciocneşti cu noi şi nu ne urezi la mulţi ani?” – am întrebat-o eu.

Monica ţâşni repede, să-i aducă maică-sii un pahar.

„Să-ţi fie ruşine, doctore, că te amesteci! Dacă află Titus, se supără pe bună dreptate! Copiii trebuie ţinuţi de scurt”.

„Căci altfel, devin depravaţi, nu-i aşa?” – interveni Adam şi-i vedeam în ochi un licăr de haz şi răutate.

„Da – încuviinţă Sofia cu candoare, nesimţind capcana.

— S-au stricat moravurile”.

„În toate vremurile – am intervenit eu repede, ca să nu-l las pe Adam s-o batjocorească – dintotdeauna, toţi părinţii, toţi bătrânii, au socotit că generaţia următoare se depravează. Şi devine neserioasă, renegă valorile şi aşa mai departe. Dacă ar fi măcar un grăunte de adevăr în ce spui, Sofia dragă, am fi fost de mult îndărăt, în vârful copacilor, în peşteri sau pe lacuri”.

În clipa asta se întoarse Monica, aducând încă un pahar. Ciocnirăm toţi patru. Spre surpriza şi spaima mea, în clipa în care dădurăm să bem am auzit din spatele meu vocea lui Titus: „Cum? Fără mine?”

Ne oprirăm ca să lărgim cercul. După ce ciocni cu toţi, pe rând, Titus o sărută pe Monica pe frunte:

„Gâţă mică, să fie un an bun pentru tine, să-ţi dai bacalaureatul şi să intri la facultate.66

M-am uitat repede, spre Sofia. Stătea cu fruntea plecată şi avea un aer candid, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, de parcă gestul tatălui nu ar fi dezminţit spusele ei. Şi abia în clipa aceea m-am lămurit pe deplin şi am simţit cită dreptate avusese Adam, când îşi lansase săgeata, pe care eu o deviasem din zbor.

Sofia era geloasă.

Paharul de vin, atmosfera, ambiguitatea situaţiei, dorinţa de a o incita pe Sofia – nu-mi dau seama ce anume, îl împinse pe Adam la un gest cu totul uluitor şi fără precedent. Până atunci, muzica pătrundea numai vag în conştiinţa mea. Acum însă dincolo, în odaia vecină, cineva pusesş o bandă nouă la magnetofon. Ştiam că Adam nu dansa

niciodată, iar de twist, în mod deosebit, era cu totul străin. Spunea că este un dans atletic şi asexuat, pe care-l simte de două ori străin – şi din pricina dansului în sine, şi din pricina exerciţiului trupesc deliberat, pe care-l necesită.

O luă pe Monica de mână, plecându-se deodată uşor, şi apoi porni cu ea spre odaia vecină. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. M-am desprins şi eu din locul meu şi i-am urmat repede.

Există oameni de talent, a căror disponibilitate este plurivalentă, care ar putea fi tot atât de bine cosmonauţi sau mimi, chirurgi sau filosofi. Talentul zace în ei de la naştere, determinat de antecedente genetice, valorificarea lui fiind numai o chestiune de informaţie şi programare, ar fi zis Adam, de excitaţie specifică, ar zice Zeno – care poate sau nu poate interveni, pe parcursul unei vieţi. Un asemenea om era Adam, care acum twista cu fiica amantei sale…

Numai Sofia şi cu mine puteam înţelege pe deplin sensul a ce se întâmpla – şi poate Monica, dacă avea antenele destul de receptive. Şi totuşi, peste un minut, două, parchetul se goli împrejurul celor doi. Adam, distant, inaccesibil societăţii în general şi societăţii celor de vârsta iubitorilor de twist în special, dansa acum în faţa lor, şi încă atât de frumos, încât le stârni admiraţia.

Era ceva sfidător, ceva aberat şi sublim – lipsit de noimă în toată acea bâţâială, şerpuială, legănare, dat din picioare, şolduri, umeri şi braţe, şi totuşi Adam reuşi să grăiască prin mişcările sale partenerei: haide, eşti tânără, eşti drăguţă şi vie, arată ce poţi, ţine-te de mine…

Am zărit-o pe frumoasa Sofia, ascunsă lângă o fereastră, pe jumătate după perdea, privind cu ochii sticloşi spre ce se petrecea. Îşi muşca buzele. Era chinuită. Şi mi-am dat seama pe loc că aici începe o nouă tragedie, se deschide un nou conflict. Dar o vedeam pe Monica tânără, frumoasă, voinică, o credeam în stare de a face faţă persecuţiilor materne şi aş minţi să spun că nu am simţit satisfacţie, şi încă o satisfacţie din ce în ce mai mare, pe măsură ce seara înainta, şi Adam o curta tot mai intens şi tot mai ostentativ pe tânără sa parteneră.

Mai mult decât atât: la un moment dat – era spre ora trei dimineaţa, petrecerea îşi atinsese punctul culminant – am observat pe faţa lui Titus o tresărire de indispoziţie; expresia amicului mă surprinse. I-am urmărit privirea – stăteam la câţiva paşi de el, tot în vecinătatea pomului – şi, în capătul celălalt al holului, pe un *recamier*, l-am zărit pe Adam, şezând lângă fată şi vorbindu-i cu înflăcărare neobişnuită. Într-atât îmi plăcu scena – căci eram obsedat de imperativul de a camufla adevărul adevărat – încât, din pură perfidie aş zice, m-am apropiat de Titus şi i-am spus, zâmbind candid: „Riscurile meseriei de tată, dragul meu...” – şi tocmai voiam să încep un elogiu al lui Adam, în intenţia de a-i sugera, bineînţeles discret şi mascat, că o eventuală legătură matrimonială ar fi de luat în consideraţie, în ciuda deosebirii de vârstă, când Sfântul Nicolae se holbă din nou la mine şi mă ameninţă năprasnic.

Am amuţit. Nici nu mai ţin minte ce mi-a răspuns Titus. A plecat imediat de lângă mine.

Ştiu numai că, fără să dau nicio însemnătate faptului, am consemnat că uşa de la camera lui Daniel se deschise, şi micuţul – pesemne trezit de hărmălaie – se strecură în hol ca o potârniche.

Era îmbrăcat într-o pijama delicioasă, cu ciuperci şi iepuraşi... Peste câteva clipe, cineva dintre invitaţi începu să se joace cu el, aruncându-l sus şi prinzându-l în zbor, şi Daniel se zbenguia şi chicotea de încântare.

Bănuiesc că Monica a fost cu iniţiativa. M-am trezit cu soţii Lazăr, cu Monica şi cu Adam lângă mine. Se pregăteau să reaprindă pomul, Titus se duse să stingă luminile. Adam luă chibriturile din mâna Monicăi. Am mai auzit-o pe Sofia, strigând: „Daniel, fii cuminte!”

În clipa aceea, se stinseră luminile. Cineva închise şi uşa ce dădea în odaia de dans. Una câte una, se aprinseră lumânările şi artificiile. Spectacolul devenea din ce în ce mai feeric. M-am tras câţiva paşi îndărăt, ca să-l pot admira mai bine şi tocmai mă gândeam dacă este sau nu este deplasat să începem a cânta „O, brad frumos”, deşi nu eram în seara de Crăciun.

De undeva, de departe, am auzit-o pe Sofia: „Daniel, unde eşti Daniel?”

Apoi un foşnet printre crengile bradului şi deodată, dintre lumânările firave şi scânteierile artificiilor, izbucni o flamă: ardeau fâşiile de celofan. Într-o clipă, tot bradul fu cuprins de flăcări, de jos în sus şi apoi se prăvăli... * Am desluşit limpede râsul încântat al micuţului...

Se produse panică, se auziră ţipete, dură secunde întregi până se aprinseră luminile şi se

azvârliră în lături uşile odăilor vecine. Câţiva se năpustiră asupra bradului şi-l dădură deoparte, fumegând: sub el, ardea Adam.

Îşi ţinea faţa acoperită cu mâinile – numai ulterior, după ce i-am văzut ochii, mi-am dat seama ce dureri năprasnice trebuie să fi îndurat – şi se zvârcolea, ca înjunghiat, în tăcere, fără un icnet, încercând să-şi stingă hainele…

Sofia îl ţinea în braţe pe micuţul Daniel, care, strident, continua să chicotească…

Câteva minute mai târziu, mă aflam cu Titus Lazăr în ambulanţă. Adam continua să-şi ţină faţa acoperită cu mâinile şi tăcea. Fusese învelit în paltonul său. Iar Titus, bâi – gura stereotip, zdrobit. „Daniel… Cum a putut… Daniel…46

Bietul om rămase lipit de ideea că Danjel, copilul său, l-a nenorocit pe unul din musafirii lui şi simţi o apăsătoare culpă. Dar bâiguiala lui sublinia numai propria mea obsesie, şi nu mă îndoiesc o clipă, îi sugera şi lui Adam, în ciuda cumplitei sale suferinţe, ideea inevitabilă, univocă.

Copilul se jucase. Nimic mai nevinovat pe lumea aceasta, decât jocul de copil. Nu avea de unde şti ce va să se întâmple. Dar cine i-a condus mâna a fost ştiutor, cel mai ştiutor cu putinţă, cel ce nu a mâncat din mărul cunoaşterii, ci a creat şi a sădit pomul, al cărui fruct investeşte cu ştiinţa binelui şi răului. Copilul făptuise virtualmente o crimă, dar copilul era inocent şi inconştient – şi nedreptăţit. Adam era vinovat faţă de copil, dar mâna inocentă fusese condusă de cineva mânios şi răzbunător.

Şi cel de alături de mine, cel ce se jăluia, cel

ce suferea după Adam cel mai cumplit, era omul căruia Adam îi făcuse cel mai mare rău. Pe care-l batjocorise. Care acum era alături de el, din omenie simplă. Şi care era apărat de Lege. În numele şi pentru dreptul căruia Legea trebuia să sancţioneze. Cel frustrat. Cel vătămat. Îl căina şi-l compătimea şi suferea. Mi s-a părut, în clipa aceea de cunoaştere, de o candoare şi de o frumuseţe mesianică. Un Mâşchin. Un sfânt din vremuri primare...

Dragul meu, mult nu-mi rămâne de relatat.

Adam nu o mai reîntâlni pe frumoasa Sofia. Cât timp se află internat la clinică – şi la rugămintea Rectorului i se amenajă un salon individual – refuză să primească orice fel de vizită. Apoi „întors acasă, mă admise pe mine. Şi aumai pe mine. Nu ştiuă dacă Raveca ţi-a povestit, dar nu-i deschise nici ei.

Purta barbă şi ochelari negri. Chirurgii erau siguri că, printr-o plastie viitoare, se vor putea îndepărta urmele cele mai pregnante. Dar oftalmologii erau sceptici. Îşi pierduse mai bine de trei sferturi din vedere. Şi totuşi, gârbovit peste maşină şi hârtii, continua să lucreze. Chiar cu prilejul primei vizite, îmi împărtăşi intenţia să înceapă peste câteva zile lucrul, în ciuda interdicţiei medicale. Vorbea pe un ton detaşat, impersonal, care nu admitea contrazicere. Nici nu am încercat să-l contrazic. Undeva, simţeam, avea dreptate. Trebuia să-şi urmeze propria sa traiectorie. Ne-am aşezat la pianină şi-am cântat la patru mâini. Numai acolo, la instrument, simţeam că se schimbase ceva. Nu pentru că avea

greutăţi să descifreze notele, şi eu îl ajutam, din când în când. Ci pentru că începuse să cânte cu totul altfel. *De profundis*...

Şi mai intervenise ceva nou. Îşi instalase un telefon.

Era ceea ce mă impresionă cel mai mult: se simţea invalid.

Şi totuşi, voia să continue. În ciuda şi împotriva propriei sale condiţii. Avea ceva eroic în el.

Bineînţeles, noaptea de Revelion nici nu fu măcar pomenită. Abia la urmă de tot, când mă conduse până în antreu, îşi aşeză mâna pe braţul meu: „Ştii, doctore dragă, a început să-mi placă foarte mult un şlagăr...” Zâmbi, pentru că presupunea probabil expresia de nedumerire de pe faţa mea, şi-apoi completă: *„Il faut savoir quitter la table...66*

Am înţeles limpede ce-mi solicită şi l-am încredinţat, prin strângere de mână, că-i voi îndeplini rugămintea întocmai.

Aşa am trecut în funcţia de paratrăsnet faţă de Sofia, care din ziua în care Adam ieşi din clinică, îmi pretinse să organizez un *rendez-vous*. Fusese la Adam, dar acesta nu mai deschidea absolut nimănui, neanunţat. De telefon nu aflase. Apoi, zi de zi, mă asaltă. Când i-am comunicat lui Adam dorinţa ei, a refuzat sec, schimbând apoi vorba şi lăsându-mă să mă descurc cum ştiam mai bine. Bănuia, probabil, că trăiesc o oarecare satisfacţie, pentru că, în sfârşit, dădea ascultare sfaturilor şi preceptelor mele moralizatoare – şi nu greşea.

Am luat-o pe frumoasa Sofia, am aşezat-o într-

un fotoliu, i-am opărit un filtru şi, ştiind-o profund credincioasă, am început să-i vorbesc despre graţia pe care bunul Dumnezeu o face din când în când unei oi rătăcite, dându-i semn. I-am arătat cât de limpezi şi de neechivoce sunt faptele – de la cutremur la foc – < şi că-i recomand cu insistenţă, să se ducă la duhovnicul ei, să se mărturisească. De altfel, vrea, nu vrea, trebuie să se resemneze cu revenirea la virtute, pentru că Adam refuză să o întâlnească.

Izt/ucni, asemenea unei furii antice. Nici nu voia să audă de această soluţie. Am manifestat neţărmurită răbdare faţă de ea şi o mare reţinere şi stăpânire; mă apostrofă pe un ton din ce în ce mai ridicat, ajungând până la urmă să ţipe în toată legea, să bată cu piciorul în podea, încâb a fost nevoie să-i dau un calmant. Apoi, brusc, schimbă tonul şi-mi explică pe îndelete că, omeneşte vorbind, este absolut cu neputinţă să-i impun să părăsească un om în clipa în care acesta-i lovit de năpastă. Că Adam o va socoti o trădătoare, că-şi va crea complexe din pricina desfigurării sale – mă rog, a desfăşurat toată gama posibilă. Cred însă că nu greşesc dacă afirm că în demenţa ei, tema majoră – care nu a izbucnit decât la urmă de tot, când masca şi rolul au fost complet lepădate – a fost Monica. În mintea ei, totul era numai trişare. Trădare. Adam a plăcut-o pe Monica şi… şi… şi poate vrea să se însoare cu ea!

Împins probabil de maliţie, sau pur şi simplu ostenit de a găsi mereu contraargumente, i-am spus atunci ceea ce avusesem de gând să-i sugerez în noaptea de pomină lui Titus, nedându-

mi seama ce val de represiuni şi controale abat peste biata fetiţă: „Şi ce, Sofia dragă? Nu ar fi o partidă excelentă?”

Când i-am relatat lui Adam cum s-a desfăşurat întrevederea, a rânjit numai, m-a poftit să mă aşez la pian alături de el şi am început să cântăm. În toiul sonatei de Scarlatti, m-am oprit brusc, şi l-am întrebat, dacă i-a dat banii aceia.

Îşi scutură numai capul, continuând să cânte, şi-apor când a ajuns la un pasaj în care intervenţia mea devenise indispensabilă, îmi porunci scurt: „Cântă! Lasă fleacu – rile!”

La tonul acesta al lui, mu exista drept de apel.

Săptămâni de-a rândul, am rezistat eroic atacurilor perseverente ale frumoasei Sofia, care slăbea văzând cu ochii, l-am recomandat nişte tonice şi nişte sedative, dar fără folos.

Apoi, brusc, se lăsă tăcere.

Am respirat uşurat, nădăjduind că până la urmă bunul simţ şi cuminţenia şi-au spus totuşi cuvântul. Niciodată nu am să-mi iert superficialitatea acestei ipoteze. Nu aş fi avut voie să-mi sting vigilenţa şi să accept o asemenea prezumţie comodă. Poate aş fi izbutit totuşi să preîntâmpin evenimentele. Aceasta este ultima, dar poate cea mai gravă dintre vinile mele.

Şi-acum să-ţi spun ceva, dragă Abel. Ţii minte, în ziua de Anul Nou, ţi-am spus pe scurt ce s-a întâmplat, M-ai... m-ai repezit, ca de atâtea ori, în alte dăţi. Şi de atunci, nu am mai insistat. Pentru că, vezi, lucrurile s-au complicat teribil. Dacă reuşeam de astă dată să te înduplec – nu ştiu cum aş fi reuşit dincolo, la el. Pe de o parte, sunt

convins că în ruptul capului nu ar fi acceptat să-l vezi în halul în care era. Pe de altă parte, ar fi considerat totuşi orice fel de apropiere a ta drept milă. Nu – situaţia devenise fără speranţă şi fără ieşire… Presupun că ţi-ai făcut, cum să mă exprim, procese de conştiinţă, reproşuri. Deşi la voi… În sfârşit. Vreau să-ţi spun că nu trebuie să ai remuşcări, pentru aceste ultime luni. Era prea târziu…

Mi-aduc aminte de seara de februarie, în care i-am văzut pentru ultima oară. Spre ora prânzului m-a chemat la telefon şi m-a invitat să vin deseară la el. Glasul lui avea ceva solemn şi sărbătoresc.

L-am găsit îmbrăcat în haină neagră, de parcă ar fi fost invitat la o foarte gomoasă recepţie. Era într-o condiţie fizică vizibil ameliorată, excelentă. L-am întrebat ce s-a întâmplat.

„Nimica deosebit, doctore dragă, – zise el – ceva, în fond, firesc. Obiectiv. Subiectiv însă, este ceva miraculos. Am terminat lucrarea.41

Am venit lângă el şi i-am strâns mâna. Eram emoţionat. În aer plutea ceva tragic-sărbătoresc.

Mă conduse la *secretaire*-ul său, care era închis. Îl descuie şi scoase – două exemplare, frumos broşate. „Uite-o. Nu există decât două exemplare. Dintre care unul, doctore dragă, este al dumitale…” – şi-mi întinse volumul.

Mi se aşeză un nod în gât. Pentru asemenea momente merită, într-adevăr, să trăieşti. Am deschis volumul. Pe prima filă, albă, era scrisă o dedicaţie, cu caligrafia lui nervoasă, greu descifrabilă: „*Ad iustum et tenacem a-mi cern*. Era un

„|‾‾|“
lat, desenat într-o manieră puţin obişnuita.

Am început să răsfoiesc volumul. Era, fireşte, copia. Din text nu pricepeam mai nimic.

Aduse o sticlă de whisky începută, cafelele erau gatar ne-am instalat comod. L-am întrebat de ce nu a bătut decât două exemplare.

Îmi răspunse că nu vede ce nevoie ar fi avut de mai multe, că e foarte neplăcut de lucrat cu indigouri. Se murdăresc mereu degetele...

I-am spus că trebuia să facă cel puţin trei.

După o clipă în care privi înăuntru, îmi răspunse cu tristeţe: „Te gândeşti la Abel, nu-i aşa?”

„Da”.

„Şi eu m-am gândit... Mă gândesc foarte mult la el... /*

Răsuna în această mărturisire – cu totul surprinzătoare – o nesfârşită melancolie. Am găsit momentul potrivit, pentru a-i relata:

„Am vorbit zilele trecute cu el. Cred că-i foarte încurcat cu noul său spectacol. Saul Wolf mi-a povestit câte ceva... Cât înţelege şi el... Ceva despre spaţii neintuitive... despre geometrii neeuclidiene...”

Parcă l-ar fi muşcat un şarpe. Îşi goli paharul, se sculă şi începu să măsoare încăperea cu pasul uşor nesigur, pe care-l dobândise de când nu mai vedea bine.

„Am ştiut dinainte! I-am prezis că nu există scăpare. Că până şi comedia aceea îl va întoarce în acelaşi punct”.

„Unde, dragă Adam?”

„Unde ne aflăm. Sub semnul vremii. Nu există evaziune. Natura e consecventă. Aceeaşi cauză produce acelaşi efect. Numai că-ţi trebuie – o imensă doză de modestie, ca să te resemnezi cu gândul că spiritul omenesc nu-i decât o simplă formulă biochimică. Că nu s-a descoperit încă formula chimică a gândirii e un simplu accident, un provizorat. Vom ajunge să injectăm idei, precum se injectează reflexele condiţionate şobolanilor. Restul e trufie… Dar Abel e trufaş. Ca orice umanist. Trăieşte cu nostalgia determinării de sine, a liberului arbitru, a sufletului bun şi a universalităţii enciclopedistului din Renaştere. Şi acuma sucombă… Bietul de el… Cât trebuie să sufere! Problema pe care şi-a pus-o e insolubilă. Nu poţi reprezenta spaţiile neeuclidiene, precum nu poţi stabili legătura între intuiţia ta, subiectivă, a duratei, şi conştiinţa matematică a faptului că dacă un om ar zbura eu viteze foarte mari în cosmos, când ar reveni nu s-ar mai întoarce în timpul cronologic corespunzător: durata lui ar fi alta. De la Einstein încoace, înţelegem lucrul acesta, dar cine şi-l poate reprezenta? Cine poate disocia, în sinea lui, două intuiţii ale timpului… Bietul, bietul Abel…44

Apoi se aşeză din nou, umplu paharele şi câteva clipe ne urmărirăm gândurile, fiecare aparte.

„Ce oameni deosebiţi sunteţi voi, totuşi… /6 – am suspinat eu.

Surâse cu umilinţă. „Te înşeli, doctore dragă. Nu suntem decât creaţia unei idei inspirate a tatălui nostru. Ne-a scutit de un deceniu de efort

şi ne-a dat din vreme cheile în mână... A început la şapte ani să ne înveţe logică. Ne-a scutit de un deceniu de strădanii. Logica nu este decât forma cea mai pură, cristalizată, a experienţei. A = A. E simplu, nu-i aşa? Dar până îţi intră în sânge legea identităţii sau cea a contradicţiei, a genului proxim sau a terţiului exclus, ţi se scurge cel puţin un sfert din viaţă. Noi am fost scutiţi. Creierul copilului este receptiv la legile logicei, încă înainte de poate înţelege tabla înmulţirii. Şi dacă-i dai din timp legile gândirii, îl scuteşti de sutele de mii de încercări şi erori, pe care i le impune învăţarea empirică sau deducţia din manuale. Toată pedagogia europeană, din cap în coadă, este reacţionară, retrogradă, conservatoare, bazată pe cumul de cunoştinţe, într-o epocă în care numai gândirea individuală mai trebuie cultivată, deoarece cunoştinţele se înmulţesc prea vertiginos, sunt de necuprins. Orice manual de fizică, chimie sau biologie este depăşit în trei sau patru ani. Dar şcoala perseverează într-un istorism plicticos şi împovărător, inutil, care nu învaţă copilul să gândească. Cunoştinţele se înmagazinează în creiere electronice. Dar de gândit, va trebui întotdeauna să gândească cel ce o programează”.

„Chiar şi când se va fi descoperit formula chimică?”

Ezită o clipă. „N-aş putea să-ţi spun. Lucrurile se complică atât de mult. Nu sunt profet. Dar sper că şi atunci, când mitul „autonomiei „se va spulbera, când aventura începută de Socrate se va isprăvi şi ne vom reintegra, de astă dată ştiutori,

la locul nostru din mecanica universală, va rămâne un loc pentru gândire. Pentru inducţie… Cel puţin într-o privinţă: în morfologie. Vom putea programa maşini, să programeze altele. Vom putea făuri un lanţ, un şir uriaş, rezumându-ne la principiile directoare cele mai generale. Vom crea imense uzine în care maşinile se vor reproduce singure. Dar ceva nu vor putea face prin firea lucrurilor: negativul original. Tiparul invers. Afirmaţia, obiectul, începe prin negaţie, prin formă inversă. Aici e un prag… un prag universal, aş zice… Care-i va mai îngădui un răgaz seminţiei lui Abel, îi va mai da iluzia chemării şi îndumnezeirii omului… A existat un singur Andru genial, doctore dragă. Tata. Şi asta, în materie de pedagogie. Dar toţi l-au considerat un smintit. Nu l-au luat în serios. Noi nu suntem decât produsul ideii sale. Nişte produse degenerate. Abel s-a răsculat împotriva ei. Iar eu… eu mă tem că am pierdut-o pe drum… Pentru că tata… şi Abel… mai erau în stare să-şi argumenteze ateismul…”

Îmi venea să mă scol şi să-l sărut. Dar ştiam că nu suportă asemenea efuziuni. Şi-apoi nici nu prea îndrăzneam să umblu, pentru că eram băut de-a binelea.

În mai puţin de două ore, am consumat aproape o sticlă – când a adus-o fusese abia începută. Există momente şi împrejurări, care predispun pentru ameţeală. În care de la două pahare te îmbeţi, în vreme ce altă dată nu simţi nici dublul cantităţii. De ce-ţi spun asta, de ce insist? Pentru că în noaptea aceea, la plecare, am comis cea mai cumplită greşeală din viaţa mea.

Asta ţi-o spun lucid şi calm, ca un medic care trebuie să mărturisească adevărul, că în cursul a patruzeci de ani de practică, a avut, inevitabil, şi unele accidente letale, provocate de erorile lui…

La plecare, eram atât de băut, încât am uitat să iau cu mine volumul…

Nu-mi dau seama, dacă şi Adam a fost beat – discutasem cu înfierbântare, atmosfera se încinsese sau pur şi simplu s-a jenat să insiste. E o întrebare la care niciodată nu voi mai putea răspunde. Dar indiferent ce l-a împiedicat pe Adam, ceea ce am comis eu rămâne impardonabil.

Mi-am privat semenii de contribuţia esenţială a unui mare spirit.

A doua zi, miercuri, era ziua liberă a menajerei mele. Cu multă ciudă am constatat că am greşit, pragramând în acea după-amiază două intervenţii succesive. Cum însă din ajun am întreprins preliminariile, fără de care eu, ginecolog de şcoală veche, numai rareori mă atingeam de paciente, nu mai aveam cum să le contramandez.

Prima pacientă plecă, în sfârşit. Am pus un al doilea rând de instrumente la sterilizat, apoi am deschis geamurile şi m-am apucat singur să spăl pe jos. După ce am scos sterilizatorul de pe reşou, m-am dus alături, în dormitor, să mă întind. Aveam mai bine de o oră până la următoarea intervenţie. Eram puţin ostenit de efortul de concentraţie şi mă preocupau discuţia şi evenimentele din ajun. Seara voiam să-i dau un telefon lui Adam, ca să mă scuz şi să-i cer lucrarea. Am aţipit. M-am trezit peste o jumătate de oră, în frig.

Vântul geros de afară împinsese în lături uşa dinspre cabinet, pe care nu o închisesem. M-am sculat grăbit şi am închis dincolo geamurile. Am început să strănut şi eram intrigat: am pus mâna pe sobă, era aproape rece! Am deschis uşa şi am auzit cum se scurg gazele. Flacăra se stinsese.

În timp ce dormisem a fost o pană de gaze.

Am redeschis repede geamurile, ea să se evacueze metanul, şi abia după aceea am îndrăznit să reaprind focul.

Simţeam cum îmi pătrunde răceala în oase. Ştiam că ar fi fost recomandabil să trag un pahar mai tare, dar timp de patruzeci de ani, niciodată, dar efectiv niciodată nu am pus alcool în gură, înaintea unui consult – necum înaintea unei intervenţii. Am pus repede apă la fiert, ca să-mi opăresc un filtru.

Pacienta sosi, rămase puţin intrigată de temperatura scăzută, dar până la urmă, toate decurseră normal. Abătându-mă de la obicei şi vigilenţă, am acceptat să cheme telefonic un taxi la adresa mea. După ce a plecat, am spălat din nou pe jos.

Mi-am pus termometrul: aveam treizeci şi opt de grade şi două linii.

Contrar aparenţei mele robuste, sunt foarte gingaş, sensibil la boală. Febra îmi creează, în general, o indispoziţie totală, însoţită de depresiune psihică, în cursul căreia mă retrag în singurătate desăvârşită, asemenea animalului rănit. O dădeam afară până şi pe bătrâna mea menajeră, în clipa în care depunea ceaiul fierbinte pe noptieră. Avea ordin să refuze pe oricine m-ar

căuta. Închisesem telefonul.

A treia zi mi-am revenit. Febra scăzu, dar mă simţeam slăbit. Adam nu dăduse niciun semn de viaţă. Am pus mina pe telefon şi am sunat. Nu răspundea nimeni. Am rămas intrigat. M-am hotărât ca, fie ce o fi, spre ora prânzului, când se va face totuşi ceva mai cald, să ies la plimbare, să trec pe la el, şi chiar dacă nu-l găsesc acasă, să-i las un bilet.

Nu-ţi mai spun prin ce am trecut, când am ajuns la locul sinistrului. În locul vilei, dărâmături, scrum, cenuşă, grinzi carbonizate. Aveam impresia că halucinez, că ceea ce văd aievea, este ireal.

Cred că eşti în cunoştinţa amănuntelor stabilite de anchetă. O scurgere de gaze, un scurtcircuit, o scânteie produsă de maşina de scris, o explozie…

În seara aceea am avut treizeci şi nouă de grade şi cinci linii, a doua zi dimineaţa am fost dus la clinică, unde am stat internat două săptămâni între viaţă şi moarte, şi numai după o lungă convalescenţă am putut întreprinde acele mici investigaţii suplimentare – fireşte, cu tactul şi discreţia cuvenite – care m-au pus în cunoştinţa, unor amănunte pe care ţin să J.e mai comunic.

Au fast găsite oase de bărbat şi de femeie amestecate…

A fost găsită o sticlă de whisky.

Sofia Laizăr a fost întâi declarată dispărută, dar apoi, graţie demersurilor şi intervenţiilor discrete ale prietenilor familiei, osemintele ei au fost îngropate în taină. *Requiesquat în pace*.

Familia Lazăr s-a mutat, acum zece zile, în

Capitală.

Cred că înlănţuirea faptelor ţi-este limpede de aci încolo.

Iar eu, bineînţeles, mi-am lichidat imediat clientela. Dilema mea morală dintotdeauna a fost curmată. De lângă mine a pierit în flăcări Adam, prietenul meu – pentru că îl mimase pe Dumnezeu. Tatăl prietenei mele, Sofia, avusese grad de comandor. Asemănarea cu precedentul istoric era evidentă: dovada intervenţiei divine năprasnice a fost servită mult prea elocvent, ca să mai îndrăznesc a continua cu crimele mele. Mai mult decât atât: am simţit nevoia de a-mi reforma şi modul de viaţă, să accept, ca să zic aşa, asceza propovăduită de tine, dragă Abel. Căsătoria mi-a surâs cu atât mai mult, cu cât Reveca mi-a vorbit pe îndelete de perspectivele şi şansele mântuirii mele, în caz că accept să trec la catolicism. Ştiam bine cât este de neiertător Dumnezeul deserturilor. Apoi, când mi-a propusei schimbarea de nume, am crezut a mă simţi pe jumătate1 salvat: pe de o parte, mă ambuscam oarecum după un* nume străin, pe de alta, ştiindu-mă parţial vinovat pentru destinul lui Adam, sau, dacă nu chiar vinovat, cel puţin amestecat în mod ştiutor şi nepermis în acest destin, am crezut că acceptând numele de Andru, şi, odată cu el, perspectiva sfârşitului violent, înfrunt un martiraj, care „moralmente, se situează mult peste soarta şi sfârşitul ce mi se cuvin, şi astfel, supralicitând, îmi răscumpăr, cel puţin în parte, vina. Nu mai menţionez cât mă simt şi cât m-am simţit de onorat de noua mea situaţie… Iar zilele care îmi

mai rămân – şi nu cred că vor fi prea multe – vreau să le închin educării fiului meu. Şi pentru că îl cheamă Andrei Andru, m-am apucat să învăţ logică şi latină, pentru ca la momentul potrivit, să pot începe a-i învăţa. *Res severa est verum gaudium*. Această tradiţie nu are voie să contenească…

Şi-acum, un ultim fapt: graţie apartenenţei la fosta mea pacientură a unei responsabile de agentură CEC am avut posibilitatea de a mă informa – oarecum ilegal, căci Statul garantează secretul depunerilor – asupra soldului unui anumit libret de economii la purtător.

Suma de două mii de lei fusese retrasă în dimineaţa sinistrului. Nu am izbutit să stabilesc, dacă s-a dus el însuşi, sau izbutise să găsească pe cineva, care să-i facă acest serviciu…

Pentru mine, lucrurile se înlănţuiră limpede: frumoasa Sofia, ajungând la capătul răbdării, îi ceruse banii, probabil printr-o scrisoare – ca să aibă pretextul de a se duce la el. Inutil de speculat ce s-a petrecut în clipa în care s-au trezit singuri în lăcaşul acela superb. Şi ce reacţie instantanee a provocat noua, ultima declanşare a acestei nesăbuite patimi trupeşti, la Cel de Sus.

…Quia apud Dominam misericordia

Et apud cum redemptio…

Se CRAP ASE DE MULT DE ZIUA, soarele se ridicase de mult peste dealul Feleacului, oraşul intrase de mult în cotidian, tind Abel deschise geamul, curmând claustraţia stranie, retrospectivă, a acestei nopţi. Se răzimă cu coatele de pervaz. Îl zări pe doctorul Andru, ieşind

pe poartă, cu cele două caiete negre în mână şi aruncând încă o privire în sus, spre mansardă, înainte de a se angaja pe drumul ce ducea la vale. Abel îi zâmbi prietenos „şi-i făcu un semn delicat cu mina. Se despărţiseră prieteni. Doctorul îi răspunse cu ce părea acum o palidă umbră a zâmbetului de bonom de odinioară, apoi se întoarse şi porni de vale. În ciuda robusteţii sale, umerii păreau aduşi, iar legănarea pasului, atât de nostimă altă dată, părea acum incertitudine, dacă nu chiar tremur… Părea un actor bătrân, care pleacă însingurat de la ultimul său spectacol…

După un timp, Abel se întoarse, se aşeză la biroul său şi îşi îngropă fruntea în palme.

Doctorul nu era vinovat.

Nimeni nu era vinovat, pentru că nimeni nu-l putuse ajuta pe Adam. Precum nimeni nu-l putea ajuta pe el. Decât, într-un târziu, din nou ideea pedagogică a lui Avram Andru.

Logica. Consecvenţa. Oricât de dureroasă. Deducerea, prin eliminare, a căii juste.

Încet, meticulos, îşi adună toate hârtiile despre păpuşărie – însemnări, istorii”, note, caiete de regie, fişe. Le trecu prin mină la rând, pe toate. Selectă studiile recente, întocmite pentru pregătirea spectacolului pe care, ştia acum cu siguranţă, calm şi resemnare, că nu-l va mai realiza niciodată, şi le puse deoparte. Erau mai mult geometrice, decât regizorale. Aranjă restul hârtiilor în trei plicuri mari. Scoase un baton de ceară roşie din birou, îl aprinse cu un chibrit şi, picurând încet masa sângerie, sigilă plicurile.

Apoi îşi aşeză în faţă un teanc de foi albe şi

începu să scrie. Întâi o cerere de demisie, adresată directorului Teatrului de păpuşi. Apoi un sumar Memoriu de Studii şi Lucrări şi, în sfârşit, o cerere de înscriere la concursul anunţat cu câteva zile mai înainte de Universitate, pentru ocuparea postului, devenit vacant, de conferenţiar – poliţia XIV – la catedra de geometrie modernă a Facultăţii de Matematică.

Rămase câtva timp pe gânduri, până îl trezi la realitate ţârâitul, prelung al soneriei.

Când se sculă să deschidă, simţi o oarecare iritare. Încă nu era în stare să înfrunte o nouă conversaţie.

În faţa uşii, stătea Ondine. Faţa ei era albă ca varul şi acoperită de broboane de sudoare. Abia îşi stăpânea ţipătul.

Începuseră durerile facerii.

Băiatul fu botezat, din nou, Adam Andru.